

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені А.С. МАКАРЕНКА
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ІВАНІЙ ІГОР ВОЛОДИМИРОВИЧ

УДК 378:[37.091.12.011.3-051:796]:001.895 (043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ

**АКМЕ-КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ
ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ**

13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

Подається на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ І. В. Іваній

Науковий консультант – **Солдатенко Микола Миколайович**, доктор педагогічних наук, професор

Суми – 2021

АНОТАЦІЯ

Іваній І.В. Акме-культурологічні засади професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». – Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка МОН України, Суми, 2021. – Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет», Слов'янськ, 2021.

У дисертації досліджено акме-культурологічні засади професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту.

У першому розділі схарактеризовано стан розробленості проблеми професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту в науковій літературі та світовій практиці, з'ясовано сутність і структуру нової категорії професійної освіти «професійно-педагогічна культура майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту».

Обґрунтовано, що культура фахівця загалом включає професійну культуру. В контексті підготовки фахівців з ФКіС розглядається спортивна і фізична культура. Спортивна культура відрізняється від фізичної культури домінуванням змагальних мотивів, мотивів досягнення успіху й особистісної самореалізації, а тому їх поєднання призводить до якісно іншого розвитку фахівця ФКіС (спортивна діяльність приводить до привласнення нових у порівнянні з фізичною активністю матеріальних і духовних цінностей, які в сукупності з цінностями фізичної культури позитивно впливають на загальну культуру особистості).

Доведено, що професійно-педагогічну підготовку майбутніх фахівців потрібно розглядати як цілісну комплексну проблему, вирішення якої необхідно здійснювати на основі національного законодавства, ґрунтовних

теоретико-методологічних підходів та з урахуванням наявних позитивних практик Європейського простору вищої освіти.

Показано, що професійно-педагогічна підготовка є процесом, який характеризує науково обґрунтовані засади функціонування ЗВО для формування в майбутнього фахівця фізичної культури і спорту високого рівня професійної (спортивної) та фізичної культури і педагогічної майстерності, завдяки яким він стане конкурентоспроможним на ринку праці.

Проаналізовано проблеми професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. За аналізом навчальних планів підготовки майбутніх фахівців з ФКіС засвідчено їхню орієнтованість на професійно-педагогічну підготовку фізкультурних кадрів через введення дисциплін педагогічного спрямування у перелік як обов'язкових освітніх компонентів, так і до переліку дисциплін вибіркового блоку, а також їхню спрямованість на нові загальнолюдські цінності, які впливають на формування культури фахівця.

За результатами ретроспективного аналізу виявлені й обґрунтовані основні періоди становлення і розвитку вітчизняної системи професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту в Україні наприкінці ХХ – початку ХХІ століття: перший (1920–1958 рр.), другий (1959–1991 рр.), третій (1991 р. по теперішній час). Показано еволюцію спеціальності «Фізична культура і спорт», підкреслено, що з'ясування історичних аспектів стало підґрунтям для розроблення системи професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах.

Здійснено аналіз європейського досвіду професійно-педагогічної підготовки фізкультурних кадрів у провідних країнах Європейського Союзу (Велика Британія, Німеччина, Польща, Фінляндія, Франція, Естонія, Латвія, Литва). Розглянуто перспективи втілення закордонного досвіду в Україні щодо професійної фізкультурної освіти взагалі та професійно-педагогічної

підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту зокрема. Запропоновано: врахувати особливості світових стандартів підготовки, варіативність навчальних програм та їх побудови на основі індивідуалізації навчального процесу; модернізувати зміст та форми професійної фізкультурної освіти та його спрямування на зв'язок теорії з практикою та культурними інноваційними тенденціями, які притаманні сфері фізичної культури і спорту.

З урахуванням теоретичних позицій дослідження та проведеного факторного аналізу складових поняття «професійно-педагогічна культура майбутніх фахівців ФКіС» розроблено структуру професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, яка формується у системі їхньої професійно-педагогічної підготовки, що містить такі компоненти:

– мотиваційно-аксіологічний (передбачає наявність мотивів до отримання вищої фізкультурної освіти відповідно до обраних галузей знань, спеціальності, спеціалізації, кваліфікації та освітнього рівня; переконання щодо значущості соціокультурної місії фахівців з фізичної культури і спорту; стійкого позитивного ставлення до професії у галузі фізичної культури і спорту; цінностей як основи життєвої активності та вибору професійного шляху; професійної мотивації, яка враховує сукупність потреб та інтересів, що орієнтує студентів на розвиток професіоналізму і педагогічної майстерності на основі професійно-педагогічної самореалізації й професійно-педагогічного самовдосконалення у процесі навчання та наступної професійно-педагогічної діяльності);

– когнітивний (сукупність соціогуманітарних, медико-біологічних, валеологічних та психолого-педагогічних знань);

– діяльнісний (сукупність професійно-функціональних (спортивна спрямованість) та професійно-комунікативних (педагогічна спрямованість) умінь);

– особистісно-рефлексивний (передбачає рефлексію професійно-педагогічної діяльності фахівця ФКіС).

Подано тлумачення «професійно-педагогічної культури фахівця з фізичної культури і спорту» як інтегральної системно сформованої в процесі професійно-педагогічної підготовки якості особистості, що забезпечує здатність фахівця до творчого синтезування й поширення соціально-педагогічних і фізкультурно-спортивних цінностей у професійній діяльності та інтегрує в собі усвідомлені мотиви і прагнення саморозвитку, знання (соціогуманітарні, медико-біологічні, валеологічні, психолого-педагогічні), уміння (професійні функціонально-спортивні та педагогічні комунікативні) та здатність до рефлексії професійно-педагогічної діяльності фахівців ФКіС.

У другому розділі виявлено синергетичний зв'язок акмеологічного та культурологічного підходів як ефективної основи професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту, розроблено систему професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, побудовану на акме-культурологічних засадах.

Показано, що визнання у професійно-педагогічній підготовці майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту парадигми акме дозволяє виробити чіткі орієнтири і цілі професійно-особистісного формування майбутнього професіонала, а крізь призму культурологічної парадигми – оцінити якість і результат його діяльності, здатність вирішувати нетипові професійно-педагогічні завдання, використовувати знання, професійний та особистісний досвід. Новизна акме-культурологічного підходу полягає у тому, що такий підхід, вбираючи у себе все раціональне з інших методологічних підходів на основі принципу кумулятивності є найбільш придатним для забезпечення якості професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі їх професійно-педагогічного становлення і складає його методологічну основу.

Обґрунтовано необхідність розроблення концептуальних засад акме-культурологічно спрямованої професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, збагачення змісту навчальних дисциплін акме-культурологічною складовою, залучення студентів до самостійної роботи, проведення наукових досліджень в процесі навчання у закладі вищої освіти. Запропоновано авторську концепцію професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, яка базується на акме-культурологічних засадах такої підготовки та орієнтується на формування професійно-педагогічної культури фахівців з ФКіС.

Показано, що в умовах глобалізації, інтеграції й ускладнення соціальної діяльності, значної кількості інформації, швидкого і постійного оновлення технологій майбутні фахівці з фізичної культури і спорту можуть успішно функціонувати тільки в тому випадку, якщо в них будуть сформовані життєві ціннісні орієнтації, якості і здібності, що забезпечують прагнення до розвитку, соціальну мобільність, творче ставлення до роботи та гнучку адаптацію до трансформацій галузі ФКіС.

Подано авторське тлумачення понять «акме-культурологічний підхід до професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту» (сукупність взаємопов'язаних теоретико-методологічних положень педагогічної акмеології і культурології, що забезпечують аналіз професійно-педагогічної підготовки крізь призму індивідуальних, особистісних, суб'єктивно-діяльнісних та професійно-педагогічних характеристик майбутнього фахівця в їх єдності, у всіх взаємозв'язках задля досягнення особистої й професійно-педагогічної самореалізації під час навчання і виконання професійно-педагогічних завдань та передбачають спрямування професійно-педагогічної підготовки на становлення особистості фахівця як суб'єкта професійно-педагогічної культури) та «професійно-педагогічна підготовка майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах» (у

дослідженні розглядається як послідовний процес формування професійно-педагогічної культури, який забезпечує його професійно-педагогічне становлення та розвиток, формування здатності до навчання, саморозвитку, самовдосконалення упродовж життя, з метою максимальної особистісної й професійно-педагогічної самореалізації, спрямованих на організацію фізичного виховання різних верств населення й успішної праці в усіх ланках спортивного руху та конкурентоспроможності на вітчизняному й світовому ринку праці.

Розроблено й теоретично обґрунтовано систему професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах, яка складається з цільового, теоретико-методологічного, змістового, організаційно-процесуального та критеріально-оцінювального блоків.

Система базується на синергетичній єдності акмеологічного і культурологічного підходів до професійно-педагогічної підготовки, передбачає урахування низки загальнодидактичних (науковості; послідовності; доступності, систематичності; цілеспрямованості; гуманізації освіти; творчої спрямованості навчального процесу; індивідуального підходу; зв'язку навчання з практичною діяльністю; національного виховання; самостійності у навчанні; мотиваційного забезпечення навчального процесу) і специфічних принципів фізичного виховання і спорту (всебічного, гармонійного розвитку особистості; зв'язку з життєдіяльністю; оздоровчої, лікувальної та адаптивної спрямованості; доступності та індивідуалізації; систематичності; вікової адекватності фізичного навантаження; поступового збільшення фізичного навантаження; чергування навантаження й відпочинку) та акме-культурологічних принципів (спадкоємності трьох рівнів освіти, цілісності формування фахівця, формування особистості у різноманітній діяльності, професійно-педагогічної спрямованості, єдності теорії і практики, педагогічної рефлексії, соціальної обумовленості), модернізацію змісту професійно-

педагогічної підготовки, використання інноваційних форм, методів і засобів навчання та дотримання низки педагогічних умов.

Підкреслено, що система професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах є динамічною і може бути реалізованою: на бакалаврському рівні освіти у процесі аналітико-комунікативного, формувально-коригувального та рефлексійно-діяльнісного етапів; на магістерському рівні освіти – у процесі діялісно-практичного та аналітико-коректувального.

У третьому розділі обґрунтовано педагогічні умови, які детермінують успішну професійно-педагогічну підготовку майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, побудовану на акме-культурологічних засадах:

1) посилення уваги до гуманістичних цінностей фізичної культури у змісті освітніх компонентів для розвитку ціннісних орієнтацій та мотивації до професійно-педагогічної діяльності;

2) збільшення ваги активних методів навчання для розвитку педагогічної майстерності;

3) нарощення віртуальної присутності студентів у освітньому, спортивному та соціальному просторах для сприяння розвитку в них здатності до самоосвіти та професійного самовдосконалення;

4) насичення педагогічним змістом науково-дослідної діяльності студентів для культивування схильності до професійно-педагогічної діяльності.

У процесі дослідження сформульовано принципи відбору змісту професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах (цілісності, науковості, наступності, єдності, узгодженості, варіативності, відповідності рівнів вищої освіти) та розкрито їх зміст.

Охарактеризовано проведення проблемних лекцій, лекцій-дебатів, міні-лекцій та семінарів-диспутів при викладанні професійно орієнтованих та вибіркового навчальних дисциплін. Розкрито систему забезпечення акме-

культурологічної професійно-педагогічної підготовки активними методами навчання, інформаційно-комунікативними технологіями та суб'єкт-суб'єктною взаємодією викладачів і студентів.

Розроблено алгоритм суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача і студентів у процесі реалізації активних методів навчання, який розкриває різні види комунікативної взаємодії (викладач – студенти групи; викладач – окремий студент; студенти, які взаємодіють між собою), прийоми спільної діяльності, включає у процес педагогічної взаємодії емоційно-ціннісний досвід викладача і студента, сприяє досягненню майбутніми фахівцями з фізичної культури і спорту високого рівня оволодіння професійно-педагогічними функціями та обов'язками у сфері фізичної культури і спорту.

Показано, що проведення ділових ігор сприяє: формуванню та розвитку пізнавальних і професійних мотивів та інтересів до ефективного здійснення професійно-педагогічної діяльності; вихованню системного мислення майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, що включає цілісне розуміння своєї місії у суспільстві; навчанню колективної роботи з метою вирішення поставлених завдань, формуванню вмінь і навичок соціальної взаємодії і спілкування, навичок індивідуального і спільного прийняття рішень; культивуванню відповідального ставлення до здійснення професійно-діяльності, поваги до цінностей фізичної культури і спорту.

Запропоновано систему моніторингу та самооцінки якості професійно-педагогічної підготовки студентів, яка дозволяє в режимі онлайн-тестування відслідкувати процес професійно-педагогічного становлення майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту.

Охарактеризовано вимоги до проведення практик і організації науково-дослідної роботи як важливих етапів професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, їхнього саморозвитку (самопізнання, самовизначення, саморегуляції,

самореалізації) у цих видах діяльності. Проаналізовано вплив педагогічних, тренерських і асистентських практик та науково-дослідної роботи студентів на розвиток різних форм їх творчої активності, накопичення креативного досвіду, розширення діапазону саморозвитку у цих видах діяльності, що і формує майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту як суб'єкта професійно-педагогічної культури.

У четвертому розділі визначено критерії і показники, на основі яких охарактеризовано рівні сформованості професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту.

У відповідності до з'ясованої структури професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту визначено чотири критерії (мотиваційно-ціннісний, гностичний, результативний, поведінковий), використання яких з необхідністю передбачає кількісний аналіз результатів навчання за показниками: «Мотивація», «Ціннісні орієнтації», «Обсяг знань (соціокультурні, природничо-наукові, методичні)», «Цифрова грамотність», «Загальна фізична підготовка», «Організаційно-педагогічні здібності», «Здатність до творчої діяльності», «Рефлексія». Проведено градацію результатів за кожним із показників, на основі чого схарактеризовано чотири рівні сформованості професійно-педагогічної культури фахівця з ФКіС (високий, достатній, середній, низький).

За результатами кластерного, кореляційного та факторного аналізів встановлено, що: в процесі професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з ФКіС пріоритети при формуванні професійно-педагогічної культури зміщуються від бакалаврського до магістерського рівнів вищої освіти; мотиваційно-аксіологічний компонент професійно-педагогічної культури є найбільш лабільним, а тому має формуватися на початкових етапах професійно-педагогічної підготовки, причому з акцентами на мотивацію досягнення успіху, здібності до психологічної близькості з іншою людиною, ставлення до свого «Я», навчально-пізнавальні мотиви та

мотиви престижу професії; когнітивний компонент є одним з найменш лабільних в структурі професійно-педагогічної культури і формується в основному під впливом дисциплін «Педагогічна майстерність», «Теорія і методика фізичного виховання», «Професійна майстерність», «Фізична культура особистості фахівця фізичного виховання та спорту»; діяльнісний компонент є досить лабільним в структурі професійно-педагогічної культури і формується під впливом дослідницької (у т.ч. науково-педагогічної) діяльності; особистісно-рефлексивний компонент розвивається впродовж усієї професійно-педагогічної підготовки, проте є найменш лабільним і для свого формування потребує постійного позитивного впливу на емоційну сферу особистості (соціальні мотиви, потреба в досягненні успіху, комунікативні і організаторські здібності, творчий потенціал особистості).

Експериментально перевірено ефективність системи професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, побудованої на акме-культурологічних засадах. Статистичний аналіз результатів сформованості компонентів за кожним із показників засвідчив успішність розробленої системи на рівні значущості 0,05.

Ключові слова: професійно-педагогічна підготовка, майбутні фахівці ФКіС, професійно-педагогічна культура, акме-культурологічні засади, акмеологічний підхід, культурологічний підхід.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. **Іваній І. В.** *Професійно-педагогічна підготовка фахівців фізичного виховання та спорту: акме-культурологічні засади.* Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2020. 462 с.
2. **Іваній І. В.** Генеза теорії формування професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту: колективна

монографія: *Професійна культура: сутність, фахові особливості, розвиток*. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2016. С. 255-273.

3. Ivanii O.M., **Ivanii I.V.** Context approach in the formation of the legal competence of future physical education and sports specialists. *Theoretical and practical mechanisms of development of legal science at the beginning of the third millennium*: Collective monograph. Tbilisi: Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2018. P.139-161.

4. **Іваній І.**, Іваній О. Проектування соціокультурного розвитку особистості студента в системі професійної фізкультурної освіти. *Information and Innovation Technologies in the Life of Society*: monograph. Katowice School of Technology, 2019. С. 31-49.

Статті в наукових фахових виданнях України:

5. **Іваній І. В.** Характеристика сутності здоров'язберезувальної компетентності вчителя фізичної культури. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні основи фізичного виховання та спорту*, 2013. №3. С.18-22.

6. **Іваній І. В.** Компетентнісний підхід до професійної підготовки вчителя фізичної культури. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*: зб. наук. праць. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-ту Лесі Українки, 2013. №1(21). С. 43-48.

7. **Іваній І.В.** Характеристики сутності фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання та спорту. *Слобожанський науково-спортивний вісник*: наук.-теорет. журн., 2014. №3(41). С. 49-52.

8. **Іваній І. В.** Фізична культура як феномен розвитку соціокультурної компетентності майбутнього вчителя фізичного виховання. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні основи фізичного виховання та спорту*, 2014. №4. С. 13-17.

9. **Іваній І. В.** Методологічні засади формування фізичної культури особистості. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні основи фізичного виховання та спорту*, 2014. №5. С. 32-36.

10. **Іваній І. В.,** Вербицький В.В. Структура і зміст фізичної культури особистості. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*: наук. журн. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2014. №5(39). С. 79-88.
11. **Іваній І. В.,** Іваній О. М. Правова підготовка як умова високого професіоналізму вчителя фізичної культури. *Імідж сучасного педагога*, 2014. №9(148). С. 15-18.
12. **Іваній І. В.** Сутність професійно-педагогічної культури фахівця фізичного виховання та спорту. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*: наук. журн. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2015. №1(45). С. 136-146.
13. **Іваній І. В.** Змістовна характеристика категорії «система професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту» у контексті єдиного європейського простору вищої освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*: наук. журн. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2015. №5(49). С. 234-241.
14. **Іваній І. В.** Структура професійно-педагогічної культури фахівців із фізичного виховання та спорту з позицій компетентнісного підходу. *Молода спортивна наука України*, 2015. №4. С. 44-49.
15. **Іваній І. В.** Професійно-педагогічна культура та імідж фахівця фізичного виховання та спорту. *Імідж сучасного педагога*, 2016. №3(162). С. 18-21.
16. **Іваній І. В.** Фізкультурна освіта: концептуальні засади формування професійно-педагогічної культури студентів. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*: наук. метод. журн. 2016. №1-2 (46-47). С. 16-21.
17. **Іваній І. В.** Модель формування професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту у процесі професійної підготовки. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні*

технології: наук. журн. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2016. № 2(56). С. 31-41.

18. **Іваній І. В.** Здоров'язбережувальна компетентність і професійна культура фахівця. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2016. №136. С.89-93.

19. **Іваній І. В.** Особливості розвитку професійно-педагогічної культури фахівців фізичного виховання та спорту. *Зб. наук. пр. «Педагогічні науки»*, Херсон: ХДУ, 2016. Вип. 1. LXXIII. С. 92-97.

20. **Іваній О.М., Іваній І.В.** Детермінанти формування професійної педагогічної культури майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2017. №5(50). С.138-144.

21. **Іваній І. В.** Зміст професійно-педагогічної культури фахівця фізичного виховання та спорту. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*: наук. журн. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2017. №1(65). С.217-228.

22. **Іваній І. В.** Професійно-педагогічна культура і компетенції фахівця фізичного виховання та спорту: від взаємозв'язку до технології формування. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2017. №143. С. 38-42.

23. **Іваній І. В.** Моніторинг сформованості професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту у процесі професійної підготовки. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*: наук. журн. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2017. №7(71). С. 59-69.

24. **Іваній І.** Акме-культурологічний підхід до організації підготовки магістрів фізкультурних спеціальностей. *Освітологічний дискус*, 2017. №1-2 (16-17). С. 38-51.

25. **Іваній І. В.** Розвиток системи оцінювання якості вищої професійної фізкультурної освіти. *Вища освіта України: теор. та наук.-метод. часопис*, К.: Вид-во «Педагогічна преса», 2018. №1. С.67-72.

26. **Іваній І. В.** Теоретичні основи взаємодії фізичної і професійно-педагогічної культури особистості фахівця фізичного виховання. *Зб. наук. пр. «Педагогічні науки»*. Херсон: ХДУ, 2018. Вип. LXXXI. №2. С. 128-133.

27. **Іваній І. В.** Акме-культурологічний підхід як методологічна основа формування професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2018. №152. Ч. 1. С. 34-38.

28. **Іваній І.** Акме-культурологічні засади професійно-педагогічної підготовки фахівця фізичного виховання та спорту: базові поняття. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журн.* Суми: Вид-во СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2018. №4 (78). С.68-79.

29. **Іваній І.** Сучасні тенденції професійно-педагогічної підготовки фахівців фізичного виховання та спорту в університетах країн Європейського Союзу. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журн.* Суми: Вид-во СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2019. №1(85). С.159-171.

30. **Іваній І. В., Іваній О.М.** Педагогічна теорія про проблеми професійно-педагогічної підготовки фахівців фізичного виховання і спорту. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання*. Збірн. наук.пр. Київського національного лінгвістичного університету. КНЛУ, 2019. №1(59). С.103-107.

31. **Іваній І.В., Лянная О.В.** Основні напрямки вищої професійної фізкультурної освіти в контексті ідей акме-культурологічної парадигми. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журнал.* Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2019. №10 (94), С. 39-52.

Статті в періодичних виданнях зарубіжних країн та виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз Scopus, Web of Science

32. **Ivanii Igor.** Approaches of the professional-pedagogical culture to from students of physical culture specialities during the process of professional training. *Journal of Physical Education and Sport*, 2016. No.16(2), Art 28, P.640-643. (*Scopus*)

33. **Ivanii I.V.** Multicultural and multiethnic dimensions of special physical culture education (theoretical-methodological aspect). *Teoriya i Praktika Fizicheskoy Kultury*, 2016, January(11). P. 12–13 (*Scopus*)

34. **Іваній І. В.** Розвиток у професійній фізкультурній освіті акмекультурологічного потенціалу майбутнього фахівця. *Science and Education a New Dimenson*. 2018. Vol.VI (67), No.63. P.34-38.

35. **Іваній І. В.** Про філософські та соціологічні засади педагогічного фізкультурно-спортивного процесу. *Science and Education a New Dimenson*, 2018. Vol.VI (68), No.164. P.19-23.

36. **Ivanii I., Ivanii O., Kharchenko T.** Three subject Didactics in Professional-Pedagogical Training of Future Lawycrson the Basis of Acmeculturological Approach. *The Asian International Journal of Life Science*, 2019. Vol. 21(2). P. 479-791.

37. **Ivanii I., Ivanii O., Mikhailychenko O., Ponomarenko T., Shapovalova O.** Innovative technologies in the teaching of historical, social and human sciences. *Revista Universidad y Sociedad. Cuba*, 2020. Vol.12(5). P. 290-294.

38. **Ivanii Igor V., Vertel Anton V., Zlenko Nataliia M. , Butenko Vita G., Biler Oksana S.** Competence and Professional Skills in Training Future Specialists in the Field of Physical Education and Sports. *Propositos y Representaciones*, 2020. Vol.8 (SPE2), e690. Doi: <http://dx.doi.org/10.20511/pyr2020.v8nSPE2.690>

39. **Ivanii O., Ivanii I.** Higher professional physical education in the context of acmeculturological paradigm ideas. *Fundamental and applied*

researches in practice of leading scientific schools. Canada, 2020. Vol.38. No2. P.93-98.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

40. **Іваній І. В.** Проектування компетентнісно-орієнтованого підходу до професійної підготовки вчителя фізичної культури. *Глухівські наукові читання: зб. наук. пр. III Міжнародної наукової конференції* (Глухів, 15-17 листопада 2013 р.). Глухів: Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, 2013. С.124-126.

41. **Іваній І. В.** Структура фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання та спорту із позицій компетентнісного підходу. *Проблеми модернізації змісту і організації освіти на засадах компетентнісного підходу: матер. Міжнар. наук.-метод. конф.* (Харків, 27-28 листопада 2014 р.). Харків: ХНАДУ, 2014. С.42-46.

42. **Іваній І. В.** Методичні аспекти підготовки фахівців фізичного виховання та спорту за принципами ЄКТС. *Сучасні проблеми фізичного виховання та спорту різних груп населення: матер. XV міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених* (Суми, 23-24 квітня 2015 р.). Суми: Вид-во СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2015. С. 210-214.

43. **Іваній І. В.** Організаційно-педагогічні умови формування інноваційної культури майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін: матер. III Міжнар. наук.-практ. конфер.* (Суми, 06-07 квітня 2016 р.). Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2016. С.139-141.

44. **Іваній І.В.** Ідеї олімпізму у базових смислах професійно-педагогічної культури фахівця. *Професійна культура фахівця: сутність, реалії, перспективи: зб. матер. II Міжнар. наук.-практ. конфер.* (Суми, 23-24 листопада 2016 р.). Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2016. С. 86-90.

45. **Іваній І. В.** Організаційно-методична система формування професійно-педагогічної культури студентів фізкультурних спеціальностей. *Сучасні проблеми фізичного виховання та спорту різних груп населення:*

матер. XVI міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених (Суми, 18-19 травня 2017 р.). Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2017. С. 67-73.

46. **Іваній І. В.** Моніторинг професійної придатності до діяльності майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту. *Сучасні проблеми фізичного виховання та спорту різних груп населення*: матер. XVII Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених (Суми, 17-18 травня 2018 р.). Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2018. С. 201-206.

47. **Іваній І. В.** Акме-культурологічний вимір професійної фізкультурної освіти (теоретико-методологічний аспект). *Сучасні інновації у сфері педагогіки та психології*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 30 листопада – 1 грудня 2018 р.). Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, 2018. С. 56-59.

48. **Іваній І.В.** Професійно-педагогічна підготовка фахівців фізичного виховання та спорту у США. *Сучасні проблеми фізичного виховання та спорту різних груп населення*: матер. XVI міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених (Суми, 23-24 травня 2019 р.). Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2019. С. 186-190.

49. **Іваній І.В.** Про акме-культурологічний підхід у професійній підготовці фахівця. *Економіка, управління, освіта і наука: трансфер теорії і практики в умовах цифрової глобалізації*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Мелітополь, 14-15 січня 2020 р.). Мелітополь, 2020. С. 146.

50. **Іваній І.В.** Про використання ІТ для формування професійно-педагогічної культури фахівця з ФКіС. *Діджиталізація в Україні: інновації в освіті, науці, бізнесі*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Бердянськ, 16-18 вересня 2019 р.). Бердянськ, 2019. С. 134-135.

Навчально-методичні посібники і рекомендації:

51. **Іваній І. В.** *Фізична культура особистості фахівця фізичного виховання та спорту*: навч.-метод. посіб. Суми: Університетська книга, 2014. 128 с.
52. **Іваній І. В.** *Основи професійно-педагогічної культури фахівця фізичного виховання та спорту*: навч.-метод. посіб. Суми: ФОП Цьома С.П., 2017. 156 с.
53. **Іваній І. В.** *Моніторинг та самооцінка якості професійно-педагогічної підготовки студентів фізкультурно-спортивних спеціальностей*: навч.-метод. посіб. Суми: ФОП Цьома С.П., 2017. 142 с.
54. **Іваній І.В., Гончаренко В.І., Кудренко А.І.** *Олімпійський спорт*: навч. посібник. Суми Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2014. 364 с.
55. **Іваній І.В., Сергієнко В.М.** *Психологія фізичного виховання та спорту*: навч.-метод. посібник. Суми Вид-во ФОП Цьома С.П., 2016. 204 с.
56. **Іваній І.В.** *Історія фізкультурно-спортивного руху*: навч.-метод. посібник. Суми Вид-во ФОП Цьома С.П., 2018. 128 с.
57. **Іваній І. В.** *Здоров'язбережувальна компетентність фахівця фізичного виховання та спорту*: метод. реком. Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2015. 44 с.
58. **Іваній І. В.** *Комунікативна компетентність фахівця фізичного виховання та спорту*: метод. реком. Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2015. 42 с.
59. **Іваній І. В.** *Соціокультурна компетентність фахівця фізичного виховання та спорту*: метод. реком. Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2016. 40 с.
60. **Іваній І., Іваній О.** *Розвиток професійної самосвідомості майбутнього фахівця фізвиховання*: метод. реком. Reau Bassin: Lambert Academic Publinsing RU, 2017. 44 с.
61. **Іваній І. В.** *Основи професійно-педагогічної культури фахівців фізичного виховання та спорту*: робоча навч. програма для спеціальностей

014 «Фізичне виховання», 017 «Фізична культура і спорт», галузь знань: 01 «Освіта». Суми: ФОП Цьома С.П., 2017. 44 с.

ABSTRACT

Ivanii I. V. Acme-culturological principles of professional-pedagogical training of future specialists of physical education and sports. – Qualification scientific work published in manuscript form.

The thesis on competition of a scientific degree of the doctor of pedagogical sciences on a specialty 13.00.04 “Theory and methods of professional education”. – Sumy A. S. Makarenko state pedagogical university. – Sumy, 2021. - State Higher Educational Establishment „Donbas State Pedagogical University”. – Sloviansk, 2021.

In the thesis research, a system of professional-pedagogical training of future specialists in physical education and sports based on the acme-culturological approach was developed, scientifically justified, experimentally tested and implemented. The expediency of combining acme and the culturological paradigm in a single acme-culturological approach is scientifically justified, which is the most suitable for ensuring the quality of professional-pedagogical training of future specialists in physical education and sports, the process of their professional and pedagogical formation, and forms its methodological basis. The identified research problem is formulated as following: what are the leading theoretical, methodological and technological bases, trends, principles and pedagogical conditions for the effective implementation of the acme-culturological approach in the professional and pedagogical training of future specialists in physical education and sports.

The conceptual apparatus of the educational component is described and the scientific thesaurus of the special (acme-culturological) component of professional-pedagogical training of future specialists in physical education and sports is revealed. The author’s interpretation of the concepts is presented: “acme-culturological (integrative) approach to professional-pedagogical training of

future specialists of physical education and sports is considered as a set of interrelated theoretical-methodological provisions of pedagogical acmeology and cultural studies, providing an analysis of professional-pedagogical training through the prism of individual, personal and subjective-activity characteristics of the future specialist in their unity, in all relationships to achieve personal and professional-pedagogical self-realization while studying and performing professional-pedagogical tasks and provide directions of professional-pedagogical training for the formation of a specialist's personality as a subject of professional-pedagogical culture"; "professional-pedagogical training of future specialists in physical education and sports in the study is considered as a consistent process of formation of professional-pedagogical culture of the future specialist, provides its professional-pedagogical formation and development, the ability to learn, self-development, self-improvement throughout life, in order to maximize personal and professional-pedagogical self-realization, aimed at organizing physical education of various segments of the population and successful work in all levels of the sports movement and competitiveness in the domestic and world labour market".

The structural components of the professional-pedagogical culture of future specialists of physical education and sports, which is formed in the system of their professional-pedagogical training on acme-culturological principles, are theoretically justified. It is established that the professional-pedagogical culture of the future specialist is a multi-structural personal phenomenon, provided by interrelated, interdependent and complementary motivational-axiological, cognitive, activity and reflexive components. The criteria (motivational-axis, gnostic, effective and behavioral), indicators and levels (low, medium, high) of formation of professional-pedagogical culture, which are the basis of the life strategy of a specialist focused on success, on achieving professionalism and pedagogical skill in the work of the chosen profession, are determined.

The concept of professional-pedagogical training of future specialists in physical education and sports on acme-culturological principles, as a theoretical

basis for improving the quality of education in higher education institutions, is developed and theoretically justified, which is considered at the methodological, theoretical and methodological levels, taking into account domestic and foreign experience of such training. It is shown that the introduction of acme-culturological (integrative) approach involves conceptual transformations of the main structural components of professional-pedagogical training of future specialists in physical education and sports in the goals, content, pedagogical technologies of the educational environment, organizational, managerial and effective levels. With the aim to realise the concept, the model of system of professional-pedagogical training of future specialists in physical education and sport for acme-culturological principles, which is built taking into account requirements for future professional-pedagogical activities, provides quality of professional-pedagogical training of future specialists and consists of structural blocks: the target (goal and objectives); theoretical-methodological (methodological approaches and principles of teaching – general pedagogical, physical education, acme-culturological); content (motivational-indicative, personal-cognitive, activity-procedural and creative components); organizational-procedural (forms, methods, tools, stages (bachelor's and master's levels of education) and functions of professional-pedagogical training of future specialists); criteria-evaluation (criteria, indicators and levels of professional and pedagogical culture formation). The result of the implementation of the author's system of professional-pedagogical training for acme-culturological principles is formed professional-pedagogical culture of future specialists of physical education and sports as a basis of formation in the process of learning (and further development of professional-pedagogical activity) their professionalism and pedagogical skills.

The prognostic substantiation of the prospects for the development of quality assessment of the system of professional-pedagogical training of future specialists in physical education and sports on acme-culturological principles was carried out. Based on the analysis of domestic and foreign experience and the

results of our own research, it is shown that the promising areas of activity of institutions of higher physical education to assess the quality of training of future specialists are: assessment of the development of professional-pedagogical self-awareness of students in the educational process as a driving force for the formation of a future specialist; formalization of significant quality criteria for professional-pedagogical training of students through activity-operational definitions; improvement of culture quality as a guarantee of compliance of physical education with the needs of students, scientific and pedagogical workers, employers; use of evaluation results and self-evaluation for planning the improvement of the quality of professional-pedagogical training of future specialists in the system of physical education.

Key words: professional-pedagogical training, future specialists of physical education and sports, professional-pedagogical culture, acme-culturological approach, acmeological approach, culturological approach.

LIST OF PUBLISHED PAPERS OF THE APPLICANT

Scientific works in which the main scientific findings of the dissertation

have been published

Monographs:

1. **Ivanii I. V.** *Profesiino-pedahohichna pidhotovka fakhivtsiv fizychnoho vykhovannia ta sportu: akme-kulturolohichni zasady.* Sumy: Vyd-vo SumDPU imeni A.S. Makarenka, 2020. 462 s.

2. **Ivanii I. V.** Heneza teorii formuvannia profesiino-pedahohichnoi kultury maibutnoho fakhivtsia fizychnoho vykhovannia ta sportu: kolektyvna monohrafiia: *Profesiina kultura: sutnist, fakhovi osoblyvosti, rozvytok.* Sumy: Vyd-vo SumDPU im. A.S. Makarenka, 2016. S. 255-273.

3. Ivanii O.M., **Ivanii I.V.** Context approach in the formation of the legal competence of future physical education and sports specialists. *Theoretical and practical mechanisms of development of legal science at the beginning of the*

third millennium: Collective monograph. Tbilisi: Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2018. P.139-161.

4. **Ivanii I.**, Ivanii O. Proektuvannia sotsiokulturnoho rozvytku osobystosti studenta v systemi profesiinoy fizkulturnoy osvity. *Information and Innovation Technologies in the Life of Society*: monograph. Katowice School of Technology, 2019. C. 31-49.

Articles in scientific professional publications of Ukraine:

5. **Ivanii I. V.** Kharakterystyka sutnosti zdoroviazberezhualnoi kompetentnosti vchytelia fizychnoy kultury. *Pedahohika, psykhologhiia ta medyko-biologichni osnovy fizychnoho vykhovannia ta sportu*, 2013. №3. S. 18-22.

6. **Ivanii I. V.** Kompetentnisnyi pidkhid do profesiinoy pidhotovky vchytelia fizychnoy kultury. *Fizychny vykhovannia, sport i kultura zdorovia u suchasnomu suspilstvi*: zb. nauk. prats. Lutsk: Skhidnoievrop. nats. un-tu Lesi Ukrainky, 2013. №1(21). S. 43-48.

7. **Ivanii I.V.** Kharakterystyky sutnosti fizychnoy kultury osobystosti fakhivtsia fizychnoho vykhovannia ta sportu. *Slobozhanskyi naukovo-sportyvnyi visnyk*: nauk.-teoret. zhurn., 2014. №3(41). S. 49-52.

8. **Ivanii I. V.** Fizychna kultura yak fenomen rozvytku sotsiokulturnoy kompetentnosti maibutnoho vchytelia fizychnoho vykhovannia. *Pedahohika, psykhologhiia ta medyko-biologichni osnovy fizychnoho vykhovannia ta sportu*, 2014. №4. S. 13-17.

9. **Ivanii I. V.** Metodologichni zasady formuvannia fizychnoy kultury osobystosti. *Pedahohika, psykhologhiia ta medyko-biologichni osnovy fizychnoho vykhovannia ta sportu*, 2014. №5. S. 32-36.

10. **Ivanii I. V.**, Verbytskyi V.V. Struktura i zmist fizychnoy kultury osobystosti. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii*: nauk. zhurn. Sumy: Vyd-vo SumDPU im. A.S. Makarenka, 2014. №5(39). S. 79-88.

11. **Ivanii I. V.**, Ivanii O. M. Pravova pidhotovka yak umova vysokoho profesionalizmu vchytelia fizychnoy kultury. *Imidzh suchasnoho pedahoha*, 2014. №9(148). S. 15-18.

12. **Ivanii I. V.** Sutnist profesiino-pedahohichnoi kultury fakhivtsia fizychnoho vykhovannia ta sportu. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii*: nauk. zhurn. Sumy: Vyd-vo SumDPU im. A.S. Makarenka, 2015. №1(45). S. 136-146.
13. **Ivanii I. V.** Zmistovna kharakterystyka katehorii «systema profesiino-pedahohichnoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv fizychnoho vykhovannia ta sportu» u konteksti yedynoho yevropeiskoho prostoru vyshchoi osvity. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii*: nauk. zhurn. Sumy: Vyd-vo SumDPU im. A.S. Makarenka, 2015. №5(49). S. 234-241.
14. **Ivanii I. V.** Struktura profesiino-pedahohichnoi kultury fakhivtsiv iz fizychnoho vykhovannia ta sportu z pozytsii kompetentnisnogo pidkhodu. *Moloda sportyvna nauka Ukrainy*, 2015. №4. S. 44-49.
15. **Ivanii I. V.** Profesiino-pedahohichna kultura ta imidzh fakhivtsia fizychnoho vykhovannia ta sportu. *Imidzh suchasnoho pedahoha*, 2016. №3(162). S. 18-21.
16. **Ivanii I. V.** Fizkulturna osvita: kontseptualni zasady formuvannia profesiino-pedahohichnoi kultury studentiv. *Neperervna profesiina osvita: teoriia i praktyka*: nauk. metod. zhurn. 2016. №1-2 (46-47). S. 16-21.
17. **Ivanii I. V.** Model formuvannia profesiino-pedahohichnoi kultury maibutnoho fakhivtsia fizychnoho vykhovannia ta sportu u protsesi profesiinoi pidhotovky. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii*: nauk. zhurn. Sumy: Vyd-vo SumDPU im. A.S. Makarenka, 2016. № 2(56). S. 31-41.
18. **Ivanii I. V.** Zdoroviazberezhualna kompetentnist i profesiina kultura fakhivtsia. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni T.H. Shevchenka*. Chernihiv: ChNPU, 2016. №136. S.89-93.
19. **Ivanii I. V.** Osoblyvosti rozvytku profesiino-pedahohichnoi kultury fakhivtsiv fizychnoho vykhovannia ta sportu. *Zb. nauk. pr. «Pedahohichni nauky»*, Kherson: KhDU, 2016. Vyp. 1. LXXIII. S. 92-97.
20. **Ivanii O.M., Ivanii I.V.** Determinanty formuvannia profesiinoi pedahohichnoi kultury maibutnoho fakhivtsia fizychnoho vykhovannia ta sportu.

Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. K.: Vyd-vo NPU im. M.P. Drahomanova, 2017. №5(50). S.138-144.

21. **Ivanii I. V.** Zmist profesiino-pedahohichnoi kultury fakhivtsia fizychnoho vykhovannia ta sportu. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*: nauk. zhurn. Sumy: Vyd-vo SumDPU im. A.S. Makarenka, 2017. №1(65). S.217-228.

22. **Ivanii I. V.** Profesiino-pedahohichna kultura i kompetentsii fakhivtsia fizychnoho vykhovannia ta sportu: vid vzaiemozviazku do tekhnolohii formuvannia. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni T.H. Shevchenka*. Chernihiv: ChNPU, 2017. №143. S. 38-42.

23. **Ivanii I. V.** Monitorynh sformovanosti profesiino-pedahohichnoi kultury maibutnoho fakhivtsia fizychnoho vykhovannia ta sportu u protsesi profesiinoi pidhotovky. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*: nauk. zhurn. Sumy: Vyd-vo SumDPU im. A.S. Makarenka, 2017. №7(71). S. 59-69.

24. **Ivanii I.** Akme-kulturolohichnyi pidkhid do orhanizatsii pidhotovky mahistriv fizkulturnykh spetsialnosteï. *Osvitolohichnyi dyskus*, 2017. №1-2 (16-17). S. 38-51.

25. **Ivanii I. V.** Rozvytok systemy otsiniuvannia yakosti vyshchoi profesiinoi fizkulturnoi osvity. *Vyshcha osvita Ukrainy: teor. ta nauk.-metod. chasopys*, K.: Vyd-vo «Pedahohichna presa», 2018. №1. S.67-72.

26. **Ivanii I. V.** Teoretychni osnovy vzaiemodii fizychnoi i profesiino-pedahohichnoi kultury osobystosti fakhivtsia fizychnoho vykhovannia. *Zb. nauk. pr. «Pedahohichni nauky»*. Kherson: KhDU, 2018. Vyp. LXXXI. №2. S.128-133.

27. **Ivanii I. V.** Akme-kulturolohichnyi pidkhid yak metodolohichna osnova formuvannia profesiino-pedahohichnoi kultury maibutnykh fakhivtsiv fizychnoho vykhovannia ta sportu. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni T.H. Shevchenka*. Chernihiv: ChNPU, 2018. №152. Ch. 1. S. 34-38.

28. **Ivanii I.** Akme-kulturolohichni zasady profesiino-pedahohichnoi pidhotovky fakhivtsia fizychnoho vykhovannia ta sportu: bazovi poniattia. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii: nauk. zhurn.* Sumy: Vyd-vo SumDPU im. A.S. Makarenka, 2018. №4 (78). S.68-79.

29. **Ivanii I.** Suchasni tendentsii profesiino-pedahohichnoi pidhotovky fakhivtsiv fizychnoho vykhovannia ta sportu v universytetakh krain Yevropeiskoho Soiuzu. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii: nauk. zhurn.* Sumy: Vyd-vo SumDPU im. A.S. Makarenka, 2019. №1(85). S.159-171.

30. **Ivanii I. V., Ivanii O.M.** Pedahohichna teoriia pro problemy profesiino-pedahohichnoi pidhotovky fakhivtsiv fizychnoho vykhovannia i sportu. *Teoretychni pytannia kultury, osvity ta vykhovannia.* Zbirn. nauk.pr. Kyivskoho natsionalnoho linhvistychnoho universytetu. KNLU, 2019. №1(59). S.103-107.

31. **Ivanii I.V., Liannaia O.V.** Osnovni napriamky vyshchoi profesiinoi fizkulturnoi osvity v konteksti idei akme-kulturolohichnoi paradyhmy. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii: nauk. zhurnal.* Sumy: Vyd-vo SumDPU imeni A.S. Makarenka, 2019. №10 (94), S. 39-52.

Articles in periodicals of foreign countries and publications included in the international scientometric databases Scopus, Web of Science

32. **Ivanii Igor.** Approaches of the professional-pedagogical culture to from students of physical culture specialities during the process of professional training. *Journal of Physical Education and Sport*, 2016. No.16(2), Art 28, P.640-643. (Scopus)

33. **Ivanii I.V.** Multicultural and multiethnic dimensions of special physical culture education (theoretical-methodological aspect). *Teoriya i Praktika Fizicheskoy Kultury*, 2016, January(11). P. 12–13 (Scopus)

34. **Ivanii I. V.** Rozvytok u profesiinii fizkulturnii osviti akme-kulturolohichnoho potentsialu maibutnoho fakhivtsia. *Science and Education a New Dimenson.* 2018. Vol.VI (67), No.63. P.34-38.

35. **Ivanii I. V.** Pro filosofski ta sotsiologichni zasady pedahohichnoho fizkulturno-sportyvnoho protsesu. *Science and Education a New Dimenson*, 2018. Vol.VI (68), No.164. P.19-23.

36. **Ivanii I.**, Ivanii O., Kharchenko T. Three subject Didactics in Professional-Pedagogical Training of Future Lawycrson the Basis of Acmeclturological Approach. *The Asian International Journal of Life Science*, 2019. Vol. 21(2). P. 479-791.

37. **Ivanii I.**, Ivanii O., Mikhailychenko O., Ponomarenko T., Shapovalova O. Innovative technologies in the teaching of historical, social and human sciences. *Revista Universidad y Sociedad. Cuba*, 2020. Vol.12(5). P. 290-294.

38. **Ivanii Igor V.**, Vertel Anton V., Zlenko Nataliia M. , Butenko Vita G., Biler Oksana S. Competence and Professional Skills in Training Future Specialists in the Field of Physical Education and Sports. *Propositos y Representaciones*, 2020. Vol.8 (SPE2), e690. Doi: <http://dx.doi.org/10.20511/pyr2020.v8nSPE2.690>

39. Ivanii O., **Ivanii I.** Higher professional physical education in the context of acmeclturological paradigm ideas. *Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools*. Canada, 2020. Vol.38. No2. P.93-98.

Scientific works that certify the approbation of the dissertation materials:

40. **Ivanii I. V.** Proektuvannia kompetentnisno-orientovanoho pidkходу do profesiinoi pidhotovky vchytelia fizychnoi kultury. *Hlukhivski naukovi chytannia: zb. nauk. pr. III Mizhnarodnoi naukovo konferentsii* (Hlukhiv, 15-17 lystopada 2013 r.). Hlukhiv: Hlukhivskiyi natsionalnyi pedahohichniy universytet imeni Oleksandra Dovzhenka, 2013. S.124-126.

41. **Ivanii I. V.** Struktura fizychnoi kultury osobystosti fakhivtsia fizychnoho vykhovannia ta sportu iz pozytsii kompetentnisnoho pidkходу. *Problemy modernizatsii zmistu i orhanizatsii osvity na zasadakh*

kompetentnisnoho pidkhotu: mater. Mizhnar. nauk.-metod. konf. (Kharkiv, 27-28 lystopada 2014 r.). Kharkiv: KhNADU, 2014. S.42-46.

42. **Ivanii I. V.** *Metodychni aspekty pidhotovky fakhivtsiv fizychnoho vykhovannia ta sportu za pryntsypany YeKTS. Suchasni problemy fizychnoho vykhovannia ta sportu riznykh hrup naseleennia: mater. XV mizhnar. nauk.-prakt. konf. molodykh uchenykh (Sumy, 23-24 kvitnia 2015 r.). Sumy: Vyd-vo SumDPU im. A.S. Makarenka, 2015. S. 210-214.*

43. **Ivanii I. V.** *Orhanizatsiino-pedahohichni umovy formuvannia innovatsiinoi kultury maibutnikh fakhivtsiv fizychnoho vykhovannia ta sportu. Innovatsiinyi rozvytok vyshchoi osvity: hlobalnyi ta natsionalnyi vymiry zmin: mater. III Mizhnar. nauk.-prakt. konfer. (Sumy, 06-07 kvitnia 2016 r.). Sumy: SumDPU im. A.S. Makarenka, 2016. S.139-141.*

44. **Ivanii I.V.** *Idei olimpizmu u bazovykh smyslakh profesiino-pedahohichnoi kultury fakhivtsia. Profesiina kultura fakhivtsia: sutnist, realii, perspektyvy: zb. mater. II Mizhnar. nauk.-prakt. konfer. (Sumy, 23-24 lystopada 2016 r.). Sumy: SumDPU im. A.S. Makarenka, 2016. S. 86-90.*

45. **Ivanii I. V.** *Orhanizatsiino-metodychna systema formuvannia profesiino-pedahohichnoi kultury studentiv fizkulturnykh spetsialnostei. Suchasni problemy fizychnoho vykhovannia ta sportu riznykh hrup naseleennia: mater. XVI mizhnar. nauk.-prakt. konf. molodykh uchenykh (Sumy, 18-19 travnia 2017 r.). Sumy: SumDPU im. A.S. Makarenka, 2017. S. 67-73.*

46. **Ivanii I. V.** *Monitorynh profesiinoi prydatnosti do diialnosti maibutnikh fakhivtsiv fizychnoho vykhovannia ta sportu. Suchasni problemy fizychnoho vykhovannia ta sportu riznykh hrup naseleennia: mater. XVII Mizhnar. nauk.-prakt .konf. molodykh uchenykh (Sumy, 17-18 travnia 2018 r.). Sumy: SumDPU im. A.S. Makarenka, 2018. S. 201-206.*

47. **Ivanii I. V.** *Akme-kulturolohichni vymir profesiinoi fizkulturnoi osvity (teoretyko-metodolohichni aspekt). Suchasni innovatsii u sferi pedahohiky ta psykholohii: materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi*

konferentsii (m. Kyiv, 30 lystopada – 1 hrudnia 2018 r.). Tavriiskyi natsionalnyi universytet imeni V.I. Vernadskoho, 2018. S. 56-59.

48. **Ivanii I.V.** Profesiino-pedahohichna pidhotovka fakhivtsiv fizychnoho vykhovannia ta sportu u SShA. *Suchasni problemy fizychnoho vykhovannia ta sportu riznykh hrup naseleattia: mater. XVI mizhnar. nauk.-prakt. konf. molodykh uchenykh* (Sumy, 23-24 travnia 2019 r.). Sumy: SumDPU im. A.S. Makarenka, 2019. S. 186-190.

49. **Ivanii I.V.** Pro akme-kulturolohichnyi pidkhid u profesiinii pidhotovtsi fakhivtsia. *Ekonomika, upravlinnia, osvita i nauka: transfer teorii i praktyky v umovakh tsyfrovoi hlobalizatsii* : materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii (m. Melitopol, 14-15 sichnia 2020 r.). Melitopol, 2020. S. 146.

50. **Ivanii I.V.** Pro vykorystannia IT dlia formuvannia profesiino-pedahohichnoi kultury fakhivtsia z FKIS. *Didzhytalizatsiia v Ukraini: innovatsii v osviti, nauksi, biznesi: materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (m. Berdiansk, 16-18 veresnia 2019 r.). Berdiansk, 2019. S. 134-135.

Training manuals and recommendations:

51. **Ivanii I. V.** *Fizychna kultura osobystosti fakhivtsia fizychnoho vykhovannia ta sportu: navch.-metod. posib.* Sumy: Universytetska knyha, 2014. 128 s.

52. **Ivanii I. V.** *Osnovy profesiino-pedahohichnoi kultury fakhivtsia fizychnoho vykhovannia ta sportu: navch.-metod. posib.* Sumy: FOP Tsoma S.P., 2017. 156 s.

53. **Ivanii I. V.** *Monitorynh ta samootsinka yakosti profesiino-pedahohichnoi pidhotovky studentiv fizkulturno-sportyvnykh spetsialnostei: navch.-metod. posib.* Sumy: FOP Tsoma S.P., 2017. 142 s.

54. **Ivanii I.V., Honcharenko V.I., Kudrenko A.I.** *Olimpiiskyi sport: navch. posibnyk.* Sumy Vyd-vo SumDPU imeni A.S. Makarenka, 2014. 364 s.

55. **Ivanii I.V., Serhienko V.M.** *Psykhohohiia fizychnoho vykhovannia ta sportu: navch.-metod. posibnyk.* Sumy Vyd-vo FOP Tsoma S.P., 2016. 204 s.

56. **Ivanii I.V.** *Istoriia fizkulturno-sportyvnoho rukhu: navch.-metod. posibnyk*. Sumy Vyd-vo FOP Tsoma S.P., 2018. 128 s.
57. **Ivanii I. V.** *Zdoroviazberezhualna kompetentnist fakhivtsia fizychnoho vykhovannia ta sportu: metod. rekom.* Sumy: SumDPU im. A.S. Makarenka, 2015. 44 s.
58. **Ivanii I. V.** *Komunikatyvna kompetentnist fakhivtsia fizychnoho vykhovannia ta sportu: metod. rekom.* Sumy: SumDPU im. A.S. Makarenka, 2015. 42 s.
59. **Ivanii I. V.** *Sotsiokulturna kompetentnist fakhivtsia fizychnoho vykhovannia ta sportu: metod. rekom.* Sumy: SumDPU im. A.S. Makarenka, 2016. 40 s.
60. **Ivanii I., Ivanii O.** *Rozvytok profesiinoi samosvidomosti maibutnoho fakhivtsia fizvykhovannia: metod. rekom.* Reau Bassin: Lambert Academic Publinshing RU, 2017. 44 s.
61. **Ivanii I. V.** *Osnovy profesiino-pedahohichnoi kultury fakhivtsiv fizychnoho vykhovannia ta sportu: robocha navch. prohrama dlia spetsialnostei 014 «Fizychno vykhovannia», 017 «Fizychna kultura i sport», haluz znan: 01 «Osvita».* Sumy: FOP Tsoma S.P., 2017. 44 s.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	34
ВСТУП.....	35
РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ Й РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ	52
1.1. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх фахівців з ФКіС у ретроспективі та сучасній теорії і практиці професійної освіти.....	52
1.2. Аналіз закордонного досвіду професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з ФКіС.....	103
1.3. Професійно-педагогічна культура як результат професійно- педагогічної підготовки майбутніх фахівців з ФКіС	128
Висновки до розділу 1.....	160
РОЗДІЛ 2. АКМЕ-КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ВИМІР СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФКіС.....	164
2.1. Акмеологічні та культурологічні засади професійно- педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту	164
2.2. Концепція професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з ФКіС на акме-культурологічних засадах	196
2.3. Система професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців ФКіС на акме-культурологічних засадах.....	217
Висновки до розділу 2.....	247
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНО- ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФКіС НА АКМЕ-КУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ ЗАСАДАХ	258
3.1. Педагогічні умови реалізації системи професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з ФКіС.....	258

3.2. Модифікація змісту професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з ФКіС на акме-культурологічних засадах..	271
3.3. Провідні методи, засоби й форми професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з ФКіС на акме-культурологічних засадах.....	289
Висновки до розділу 3.....	328
РОЗДІЛ 4. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФКіС НА АКМЕ-КУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ ЗАСАДАХ.....	334
4.1. Критерії, показники й рівні сформованості професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з ФКіС.....	334
4.2. Деталізація етапів експериментального впровадження системи професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з ФКіС на акме-культурологічних засадах	355
4.3. Статистичний аналіз результатів педагогічного експерименту та їх інтерпретація	376
Висновки до розділу 4.....	408
ВИСНОВКИ	414
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	421
ДОДАТКИ.....	471

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЕГ – експериментальна група

ЗВО – заклади вищої освіти

ЗЗСО – заклад загальної середньої освіти

ІКТ – інформаційно-комунікаційні технології

ІОС – інформаційно-освітнє середовище

ІТ – інформаційні технології

КГ – контрольна група

МОН – Міністерство освіти і науки

ОР – освітній рівень

ППК – професійно-педагогічна культура

ППП – професійно-педагогічна підготовка

СумДПУ – Сумський державний педагогічний університет імені

А.С. Макаренка

ФК – фізична культура

ФКіС – фізична культура і спорт

ВСТУП

Актуальність дослідження. Високий рівень освіченості й культури кожної особистості сьогодні слід сприймати як важливий маркер розвитку людства. Професійна підготовка все більше орієнтується на досягнення високого рівня професійної кваліфікації, здатність до неперервного розвитку, відповідність сучасним запитам стейкхолдерів щодо кадрового забезпечення галузі. Тому особливої значущості набувають теоретико-методологічні, соціально-психологічні та організаційно-педагогічні аспекти підготовки випускників закладів вищої освіти, зокрема, майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту (ФКіС), для яких серед результатів підготовки важливо бачити сформованість загального рівня фізичної культури: ціннісне ставлення до здоров'я (власного і громадян), прагнення підвищити рівень рухової активності у суспільстві з метою його оздоровлення, створити умови для трансляції цінностей фізичної культури і спорту, їх перенесення на культуру навчально-виховної й фізкультурно-спортивної діяльності.

З іншого боку, для фахівців галузі ФКіС завжди були важливими особисті результати у різних сферах діяльності (спортивна, професійна, побутова, поведінкова тощо) як досягнення власних акме-вершин, що уможливлювали підтвердження власної конкурентоспроможності та успішності у різних сферах діяльності, у т.ч. педагогічної.

Згадані підходи до професійної підготовки фахівців ФКіС – культурологічний та акмеологічний – є засадничими для успішної професійної підготовки фахівців ФКіС, що підтверджується низкою досліджень. Проте в умовах трансформаційних викликів суспільства їх поодинокі використання не можна вважати ефективним, оскільки від фахівця ФКіС сьогодні вимагається не лише загальнокультурна освіченість та високий рівень (рівень акме) спортивних досягнень, а й здатність реалізувати власний потенціал у «післяспортивний» період (робота тренером, інструктором, спортивним менеджером тощо). Нові професії в

галузі ФКіС вимагають навичок самовдосконалення у різних сферах, що потенційно впливає як на розвиток у фахівців ФКіС загальної культури, так і бачення нових акме-вершин свого професійного розвитку. Зазначене актуалізує наукові розвідки дослідження синергетичного поєднання культурологічного та акмеологічного підходів у професійно-педагогічній підготовці майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту.

Засадничі ідеї ефективної професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту відображені в концептуальних положеннях та нормативних документах міжнародного (міжнародні декларації і комюніке Хартії ЄС та ЮНЕСКО) та національного (Закони України «Про вищу освіту» (2014 р.), «Про освіту» (2017 р.), «Про фізичну культуру і спорт» (1993 р. зі змінами), Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013), Постанова Верховної Ради України «Про забезпечення сталого розвитку сфери фізичної культури і спорту в Україні в умовах децентралізації влади» (2016 р.), Постанова КМУ «Про затвердження Державної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на період до 2024 року» (2021 р.)) рівнів.

Важливими для вирішення проблеми дослідження є наукові результати, що пов'язані з теоретико-практичними розвідками у таких напрямках:

- теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту (О. Ажиппо, О. Базильчук, Ю. Бойчук, М. Данилевич, Л. Демінська, Т. Дерєка, М. Дутчак, Є. Захаріна, Л. Іванова, Р. Клопов, Г. Кондрацька, Т. Круцевич, Ю. Лянной, Є. Приступа, А. Свасьєв, Н. Степанченко, О. Тимошенко та ін.), де зацентровано увагу, зокрема, на потребі модернізації професійної підготовки фахівців ФКіС через зміну її структури і змісту та доведено перспективність побудови моделей професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на засадах аксіологічного (Л. Демінська), акмеологічного

(Т. Дерєка) та культурологічного (Г. Кондрацька) підходів;

- професійно-педагогічна підготовка фахівців з фізичної культури і спорту на засадах акмеології, зокрема, практичне використання професійної акмеології (Г. Хозяїнов, Е. Гаї), професійно-педагогічна культура як основа акмеологічного становлення спортивного педагога (Є. Бистрицька), теоретичні та прикладні засади акмеології спортивних досягнень (Ю. Курамшин, Г. Шашкін), акмеологічний аналіз спортивної індивідуальності (І. Юров, Z. Jaworski), акмеологічні засади неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання (Т. Дерєка);

- професійно-педагогічна підготовка фахівців з фізичної культури і спорту на культурологічних засадах, зокрема, сутність фізичної культури і формування з позицій філософсько-культурологічного рівня методології (Н. Візитей, Л. Матвєєв та ін.), фізична й спортивна культура фахівця та її духовно-фізичний зміст (М. Віленський, Ю. Ніколаєв, Н. Grabowski), роль сучасної фізичної культури як виду культури і соціального явища у професійній фізкультурній освіті (Ф. Собянїн, Е. Franke); формування професійно-мовленнєвої культури майбутніх фахівців з фізичного виховання (Г. Кондрацька); формування інформаційно-цифрової культури фахівців ФКіС в умовах змішаного навчання (С. Лазоренко);

Узагальнення згаданих та інших наукових результатів свідчить про потенціал акме-культурологічних засад як синергії акмеологічного і культурологічного підходів для професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту, яка може позитивно вплинути на професійно-педагогічну культуру майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту як результат їхньої професійно-педагогічної підготовки.

Доцільність дослідження саме акме-культурологічних засад професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту підсилюється також наявною низкою суперечностей:

- між запитом суспільства на високий рівень культури майбутніх фахівців та орієнтованістю результатів їхньої професійної підготовки більшою мірою на фахові компетентності;
- між розробленістю культурологічного й акмеологічного підходів у теорії професійної освіти, їх активним залученням у педагогічні дослідження та відсутністю наукових розвідок, де теоретично обґрунтовано акме-культурологічний підхід як синергетичне їх поєднання, що гарантує появу нової якості у підготовці фахівців;
- між наявністю ефективного досвіду практичного використання акмеологічного і культурологічного підходів вітчизняними й закордонними закладами вищої фізкультурної освіти та недостатнім осмисленням їх синергетичного потенціалу для формування професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту;
- між потребою суспільства у фахівцях галузі ФКіС зі сформованою професійно-педагогічною культурою та несприйнятті такої культури необхідним результатом професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців ФКіС, відсутністю тлумачень її сутності і структури;
- між спроможністю сучасних закладів вищої освіти забезпечити успішну підготовку майбутніх фахівців ФКіС на акме-культурологічних засадах та відсутністю у теорії і практиці професійної освіти теоретично обґрунтованої системи професійно-педагогічної підготовки, яка має своїм результатом сформованість професійно-педагогічної культури фахівця ФКіС.

Актуальність означеної проблеми в педагогічній теорії і практиці та необхідність вирішення перелічених суперечностей зумовили вибір теми дослідження **«Акме-культурологічні засади професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до зведеного плану науково-дослідної роботи Сумського державного педагогічного

університету імені А.С. Макаренка: по кафедрі теорії і методики фізичної культури «Теоретичні і методичні основи фізкультурної освіти різних груп населення» (номер державної реєстрації № 0116U000900, 2016-2020 рр.) та кафедри теорії і методики спорту «Оптимізація навчально-тренувального процесу спортсменів у системі багаторічної підготовки» (номер державної реєстрації № 0116U000898, 2016–2020 рр.).

Тема дисертації затверджена Вченою радою Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка (протокол №6 від 26 грудня 2015 року).

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту в закладах вищої освіти.

Предмет дослідження – система професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, побудована на акме-культурологічних засадах.

Мета дослідження полягає в розробленні, науковому обґрунтуванні та експериментальній перевірці системи, побудованої на акме-культурологічних засадах.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження**:

- 1) дослідити стан розробленості проблеми професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту в науковій літературі та світовій практиці;
- 2) виявити синергетичний зв'язок акмеологічного та культурологічного підходів як ефективної основи професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту;
- 3) з'ясувати сутність і структуру нової категорії професійної освіти «професійно-педагогічна культура майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту»;
- 4) розробити та теоретично обґрунтувати систему професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, побудовану на акме-культурологічних засадах;

5) обґрунтувати педагогічні умови, які детермінують успішну професійно-педагогічну підготовку майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, побудовану на акме-культурологічних засадах;

б) визначити критерії і показники, на основі яких охарактеризувати рівні сформованості професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту;

7) експериментально перевірити ефективність системи професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, побудованої на акме-культурологічних засадах.

Концепція дослідження розглядається крізь призму методологічного, теоретичного і процесуального шаблів.

Методологічний шабел характеризує концепцію дослідження на філософському, загальнонауковому, конкретно-науковому та методико-технологічному рівнях.

На *філософському рівні* використані положення філософії щодо: розвитку, самореалізації, самовдосконалення особистості; єдності теорії та практики свідомої активності людини як суб'єкта пізнавальної діяльності; цінності досягнення вершин особистісного і професійно-педагогічного розвитку в контексті сучасних цивілізаційно-парадигмальних трансформацій.

На *рівні загальнонаукової методології* задіяні: концептуальні положення професійної фізкультурної освіти в умовах світових тенденцій глобалізації та інтеграції; комплексний, системний, синергетичний, аксіологічний, екзистенційний та діяльнісний підходи щодо дослідження проблеми професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з ФКіС.

Комплексний підхід використано з метою увиразнення комплексних динамічних змін у якостях особистості фахівця з ФКіС, які вплинули на формування його професійно-педагогічної культури, та перспективу інтеграції акмеологічного та культурологічного підходів для організації успішного процесу професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців

з ФКіС.

Системний підхід дозволяє розглядати професійно-педагогічну підготовку майбутніх фахівців з ФКіС як складову професійної фізкультурної освіти, яка забезпечує високий рівень професійної культури, єдність і цілісність її складових, а тому використовувався з метою формування концептуальних положень та розроблення системи професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах.

Синергетичний підхід ми розглядаємо як один з методологічних підходів для розкриття сутності процесу формування та ефективного розвитку навичок самоосвіти майбутніх фахівців з ФКіС навіть в умовах хаосу. Такий «хаос» з позицій синергетики спричинює появу не лише нових освітніх технологій, а й нових якісних характеристик за результатами взаємодії акмеологічного та культурологічного підходів, тобто виступає конструктивною основою для розвитку професійної та особистісної підготовки майбутніх фахівців.

Аксіологічний підхід залучено для аналізу професійних та педагогічних цінностей фахівців з фізичної культури та спорту, характеристики мотиваційно-аксіологічного компоненту професійно-педагогічної культури фахівців з фізичної культури та спорту, який забезпечує формування ціннісних орієнтацій фахівців у процесі професійно-педагогічної підготовки на акме-культурологічних засадах.

Екзистенційний підхід сприяв формуванню «Я-концепція», розвитку професійно-педагогічної придатності особистості майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту в процесі професійно-педагогічної підготовки на акме-культурологічних засадах.

Діяльнісний підхід використано для уточнення механізмів формування професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з ФКіС через організацію освітнього процесу, добір методів і форм організації навчання, дотримання педагогічних умов професійно-педагогічної

підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах.

На рівні *конкретно-наукової методології* задіяно: акмеологічний, культурологічний та акме-культурологічний підходи щодо визначення й характеристики результатів професійно-педагогічної підготовки фахівців ФКіС; принципи професійно-педагогічної підготовки фахівців з фізичної культури і спорту (принцип всебічного, гармонійного розвитку особистості; зв'язку з життєдіяльністю; оздоровчої, лікувальної та адаптивної спрямованості; доступності та індивідуалізації; систематичності; вікової адекватності фізичного навантаження; поступового збільшення фізичного навантаження; чергування навантаження й відпочинку), акме-культурологічні принципи (спадкоємності трьох рівнів освіти, цілісності формування фахівця, формування особистості у різноманітній діяльності, професійно-педагогічної спрямованості, єдності теорії і практики, педагогічної рефлексії, соціальної обумовленості); положення теорії фізичного виховання і спорту та теорії і методики професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту.

Системотвірним для дослідження є акме-культурологічний підхід як сукупність взаємопов'язаних теоретико-методологічних положень, що забезпечують аналіз професійно-педагогічної діяльності крізь призму індивідуальних, особистісних, суб'єктивно-діяльнісних та професійно-педагогічних характеристик майбутнього фахівця в їх єдності, у всіх взаємозв'язках задля досягнення особистої й професійно-педагогічної самореалізації під час навчання та виконання професійно-педагогічних завдань та передбачають спрямування професійно-педагогічної підготовки на становлення особистості фахівця як суб'єкта професійно-педагогічної культури.

На *методико-технологічному рівні* використано систему методів наукового пошуку, технології формування професійно-педагогічної культури фахівця, методики оцінювання рівнів сформованості професійно-

педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту.

Теоретичний шабел концепції дослідження виразняється низкою теоретичних положень, що є вихідними для досягнення мети дослідження та підґрунтям для вирішення поставлених завдань:

- акме-культурологічний підхід як синергетична інтеграція акмеологічного й культурологічного підходів може забезпечити формування нової якості фахівця – його професійно-педагогічної культури;

- професійно-педагогічна культура фахівця ФКіС – це складне особистісне утворення, яке має поєднувати спеціалізовані спортивні знання, вміння, навички із педагогічними для успішної реалізації себе у професійній царині;

- формування професійно-педагогічної культури фахівців ФКіС має відбуватися в межах системи їх професійно-педагогічної підготовки, побудованої на засадах акме-культурологічного підходу, має враховувати тренди трансформації світової академічної спільноти (віртуальні світи, доповнена реальність, цифрові освітні середовища тощо), гуманізацію і гуманітаризацію вищої фізкультурної освіти та забезпечувати особистісний розвиток і здатність до творчої самореалізації кожного фахівця ФКіС.

Зазначені положення є похідними від результатів наукових розвідок: сучасної філософії освіти (В. Андрущенко, В. Кремень, В. Огнев'юк та ін.), зокрема філософії фізичної культури і спорту (С. Бубка, М. Булатова); теорії педагогічної освіти (М. Євтух, В. Луговий); професійної підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти (М. Чобітько, Я. Цехмістер та ін.); педагогічної діяльності викладача закладу вищої освіти (Н. Гузій); професійної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту (О. Ажиппо, В. Ареф'єв, М. Данилевич, О. Демінський, Т. Дерка, Н. Степанченко, О. Тимошенко та ін.), зокрема із застосуванням інформаційних технологій (В. Ашанін, Р. Клопов), здоров'язбережувальних технологій (Т. Круцевич та ін.); професійної підготовки фахівців фізичної культури і спорту за кордоном (Р. Карпюк, М. Кутепов, І. Максименко);

професійної акмеології (В. Вакуленко, О. Гладкова, В. Зазикін), зокрема педагогічної акмеології (О. Бодальов, О. Дубасенюк, Н. Кузьміна); акмеологічної концепції розвитку професіонала (К. Абульканова, О. Бодальов, Г. Данілова, С. Пальчевський); проєктування акмеологічного середовища навчання (А. Деркач, І. Соловйов); професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології (Т. Дерка, Г. Хозяїнов), зокрема акмеологічного аналізу спортивної індивідуальності (І. Юров); теорії культурологічного підходу до навчання (В. Аніщенко, О. Бондаревська, Г. Гайсина, В. Гриньова, І. Зимня, Н. Крилова, Н. Сидорчук та ін.), зокрема формування культури особистості (Г. Балл, О. Бондаревська, С. Гессен) та на основі діалогу культур (В. Біблер, М. Качан); культурологічного підходу до професійної підготовки фахівців фізичної культури і спорту (Н. Візитей, М. Віленський, В. Столяров, Л. Матвеев та ін.), зокрема теорії фізичної і спортивної культури особистості та її духовно-фізичного смислу (Ю. Ніколаєв, Л. Лубишева, Б. Шиян); проєктування соціокультурного середовища професійної фізкультурної освіти (О. Лукашук, В. Мазін, Ф. Собянін, Н. Степанченко).

Процесуальний щабель концепції дослідження увиразнюється практико-орієнтованими аспектами професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців ФКіС, а саме:

- зміст професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з ФКіС конструюється відповідно до сучасних досягнень науки і професійної практики у галузі фізичної культури і спорту, ураховує появу нових професій в галузі, а тому серед іншого орієнтується на своє психолого-педагогічне наповнення та посилення ваги гуманістичних цінностей фізичної культури;

- процес формування професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з ФКіС потребує використання інноваційних форм організації освітнього процесу, у т.ч. цифрових, які забезпечують повсюдний навчально-методичний та організаційний супровід суб'єктів

учіння, та активних методів навчання для розвитку педагогічної майстерності;

- професійно-педагогічна підготовка майбутніх фахівців з ФКіС на акме-культурологічних засадах базується на креативній діяльності викладачів закладів вищої освіти, які виступають не лише генераторами нових знань і технологій, а й розробниками інноваційного професійно-педагогічного продукту (послуг, методик), опанування якого забезпечить здатність до неперервної самоосвіти та саморозвитку майбутніх фахівців ФКіС.

Для досягнення поставленої мети та вирішення завдань дослідження використовувалися такі **методи**:

– *теоретичні*: контент-аналіз наукових джерел, нормативних документів з метою з'ясування стану розробленості проблеми професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту; компаративний аналіз для вивчення закордонного досвіду професійної підготовки в галузі ФКіС; систематизація і узагальнення з метою визначення концепції дослідження та її висвітлення у методологічній, теоретичній та процесуальній площинах; термінологічний аналіз для визначення тезаурусу дослідження, тлумачення його основних дефініцій; структурно-логічний аналіз для теоретичного обґрунтування структурних компонентів професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, визначення критеріїв і показників сформованості професійно-педагогічної культури фахівців з ФКіС; абстрагування, узагальнення та класифікація – для обґрунтування акме-культурологічних засад професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців ФКіС; зіставлення для характеристики рівнів сформованості професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту; ретроспективний аналіз і проектування з метою розроблення концепції професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, побудованої на акме-культурологічних засадах;

моделювання для розроблення моделі системи професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах; графічний аналіз для візуального подання результатів педагогічного експерименту;

– *емпіричні*: опитування, анкетування, спостереження для з'ясування практичного стану розробленості проблеми дослідження; експертні оцінки та тестування для накопичення емпіричних даних за показниками сформованості професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців ФКіС; педагогічний експеримент для перевірки ефективності розробленої системи професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах;

– *статистичні*: методи описової статистики, метод статистичних гіпотез з використанням t-критерію Стьюдента (оскільки попередній аналіз результатів виявив їх відповідність нормальному закону розподілу), метод факторного та кластерного аналізу для кількості та якісної оцінки результатів педагогічного експерименту та визначення статистично значущої різниці отриманих результатів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *вперше розроблено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено* систему професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з ФКіС на акме-культурологічних засадах, яка включає цільовий, теоретико-методологічний, змістовий, організаційно-процесуальний та критеріально-оцінювальний блоки, в яких увиразнені провідні підходи (акме-культурологічний, системний,), загальнодидактичні й специфічні принципи фізичного виховання і спорту (принцип всебічного, гармонійного розвитку особистості; зв'язку з життєдіяльністю; оздоровчої, лікувальної та адаптивної спрямованості; доступності та індивідуалізації; систематичності; вікової адекватності фізичного навантаження; поступового збільшення фізичного навантаження; чергування навантаження й відпочинку) та акме-культурологічні принципи

(спадкоємності трьох рівнів освіти, цілісності формування фахівця, формування особистості у різноманітній діяльності, професійно-педагогічної спрямованості, єдності теорії і практики, педагогічної рефлексії, соціальної обумовленості), модернізація змісту професійно-педагогічної підготовки (з акцентами на ціннісних професійних орієнтаціях молоді), педагогічні умови, форми, методи й засоби; *виявлено* синергетичний зв'язок акмеологічного та культурологічного підходів як ефективної основи професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з ФКіС та *введено у науковий обіг* категорію «акме-культурологічний підхід», представлено її авторське трактування; *визначено сутність* поняття «професійно-педагогічна культура фахівця ФКіС» та описано його структуру (мотиваційно-аксіологічний, когнітивний, діяльнісний, особистісно-рефлексивний компоненти);

– *обґрунтовано* педагогічні умови професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, побудовану на акме-культурологічних засадах (посилення уваги до гуманістичних цінностей фізичної культури у змісті освітніх компонентів для розвитку ціннісних орієнтацій та мотивації до професійно-педагогічної діяльності; збільшення ваги активних методів навчання для розвитку педагогічної майстерності; нарощення віртуальної присутності студентів у освітньому, спортивному та соціальному просторах для організаторських та комунікативних умінь, здатності до самоосвіти; насичення педагогічним змістом науково-дослідної діяльності студентів для культивування схильності до професійно-педагогічної діяльності); *удосконалено* змістове наповнення навчальних дисциплін професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, методи й організаційні форми навчання, які сприяють формуванню професійно-педагогічної культури фахівців ФКіС; визначено діагностичний апарат для визначення рівнів сформованості професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту;

– *подальшого розвитку набули*: наукові положення про організацію професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах, орієнтовану на формування в них професійно-педагогічної культури, використання цифрових засобів у педагогічній діагностиці рівнів сформованості професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з ФКіС.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у розробленні навчально-методичного супроводу професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах, яке включає: *монографію* «Професійно-педагогічна підготовка майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту: акме-культурологічні засади»; *оглядові статті у колективних монографіях*: «Професійна культура: сутність, фахові особливості, розвиток»; «Theoretical and practical mechanisms of development of legal science at the beginning of the third millennium», «Information and Innovation Technologies in the Life of Society»; *навчальні посібники*: «Фізична культура особистості фахівця фізичної культури і спорту», «Основи професійно-педагогічної культури фахівця фізичної культури і спорту», «Моніторинг та самооцінка якості професійно-педагогічної підготовки студентів фізкультурних спеціальностей»; *методичні рекомендації*: «Здоров'язбережувальна компетентність фахівця фізичної культури і спорту», «Комунікативна компетентність фахівця фізичної культури і спорту», «Соціокультурна компетентність фахівця фізичної культури і спорту», «Розвиток професійної самосвідомості майбутнього фахівця фізичного виховання»; *навчально-методичні комплекси на друкованих та електронних носіях з дисциплін*: «Фізична культура особистості фахівця фізичної культури і спорту», «Основи професійно-педагогічної культури фахівця фізичної культури і спорту»; *комп'ютерну програму* «Моніторинг стану сформованості професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту» (свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір №179257

від 10.09.2017, видане Державним департаментом інтелектуальної власності Міністерства економічного розвитку і торгівлі України).

Матеріали дослідження можуть бути використані у теорії і практиці освітнього процесу: у закладах вищої освіти фізкультурного профілю у процесі читання дисциплін професійної та педагогічної підготовки, проведення спецкурсів, спецсеминарів, тренінгів; у системі післядипломної освіти педагогічних працівників галузі фізичної культури і спорту; для організації та проведення виробничих (педагогічних) практик студентів, а також магістрантами, аспірантами, докторантами у процесі наукових досліджень.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Навчально-наукового інституту фізичної культури Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (акт про впровадження №1214/1 від 29.04.2020 р.), Сумського державного університету (довідка № 01/04-06/0122 від 14.01.2021 р.), факультету фізичного виховання Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка (довідка про впровадження №260 від 02.02.2021 р.), Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (довідка №24/21 від 08.06.2021), Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту (довідка № 01-01/17/1 від 15.01.2021 р.), факультету фізичного виховання і спорту Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (довідка № від 02.12.2020 р.), Волинського національного університету імені Лесі Українки (довідка № 03-28/01/399 від 10.02.2021 р.), Бердянського державного педагогічного університету (довідка № 57-16/144 від 19.02.2021 р.), Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка (довідка №43 від 18.02.2020 р.),

Апробація результатів дослідження. Основні положення й результати дослідження оприлюднювалися на науково-практичних конференціях:

міжнародних – «Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві» (м. Луцьк, 2013 р.), «Глухівські наукові читання» (м. Глухів, 2013 р.), «Медико-біологічні та педагогічні основи фізичного виховання і спорту» (м. Луцьк, 2013), «Проблеми модернізації змісту і організації освіти на засадах компетентнісного підходу» (м. Харків, 2014 р.), «Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін» (м. Суми, 2016 р.), «Професійна культура фахівця: сутність, реалії, перспективи» (м. Суми, 2016 р.), «Сучасні технології формування особистості фахівця з фізичного виховання, спорту та здоров'я людини» (м. Чернігів, 2016-2018 рр.), «Theoretical and Practical Mechanisms of Development of Legal Science at the Beginning of the Third Millennium» (Tbilisi, 2018), «Сучасні інновації у сфері педагогіки та психології» (м. Київ, 2018 р.), «Society for Cultural and Scientific Progress in Central and Eastern Europe» (Budapest, 2018), «Information and Innovation Technologies in the Life of Society» (Katowice, 2019), «Сучасні проблеми фізичного виховання і спорту різних груп населення» (м. Суми, 2013-2020 рр.);

міжвузівських – на щорічних звітних наукових конференціях професорсько-викладацького складу Навчально-наукового інституту фізичної культури Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка (м. Суми, 2012-2020 рр.).

Основні результати дослідження обговорювалися й отримали позитивну оцінку на засіданнях кафедри теорії і методики фізичної культури Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка (2017-2020 рр.)

Кандидатську дисертацію на тему «Методика індивідуалізації нормування рухових навантажень молодших школярів із використанням здоров'язберезувальних технологій» за спеціальністю 13.00.02 – теорія і методика навчання (фізична культура, основи здоров'я) захищено в Чернігівському національному педагогічному університеті імені

Т.Г. Шевченка (2012 р.). Матеріали кандидатської дисертації в тексті докторської дисертації не використовувалися.

Публікації. Основні результати дослідження викладено в 57 наукових працях (з них 48 – одноосібних), серед яких: 1 монографія, 3 розділи в колективних монографіях, 3 навчально-методичні посібники, 5 навчально-методичних рекомендацій, 26 статей у фахових виданнях України (з них 21 – у виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз), 6 статей у наукових виданнях інших держав із напрямку, за яким підготовлено дисертацію (з них 3 – входять до наукометричної бази Scopus) та 9 публікацій апробаційного характеру в наукових журналах і збірниках міжнародних науково-практичних конференцій.

Особистий внесок здобувача. Усі представлені в дисертації наукові результати одержані самостійно. У спільних публікаціях авторові належить: визначення сутності компетенцій майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту [690]; обґрунтування структурних компонентів соціокультурного розвитку особистості студента в системі фізкультурної освіти [272]; розробка спеціальних акмеологічних та культурологічних технологій саморозвитку, професіоналізму та самореалізації майбутнього фахівця фізичного виховання [238]; розкриття структури і змісту фізичної культури особистості майбутнього фахівця [279]; обґрунтування системи формування професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця фізичної культури і спорту [277].

Ідеї співавторів у дисертації не використовувалися.

Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (717 найменувань, з них 52 – іноземною мовою), 21 додаток на 76 сторінках. Робота містить 34 таблиці і 59 рисунків. Загальний обсяг дисертації – 546 сторінок, із них основного тексту – 386 сторінки.

РОЗДІЛ 1.

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ Й РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

1.1. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх фахівців з ФКіС у ретроспективі та сучасній теорії і практиці професійної освіти

Нова політична, економічна та соціальна ситуація в Україні впливає на суть змін у системі професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. Професійна підготовка таких фахівців повинна орієнтуватися на загальну стратегію реформ з урахуванням національних інтересів України та її реальних потенційних ресурсів.

Відправною теоретичною позицією будь-якого дослідження є з'ясування й уточнення визначень базових понять для подальшого осмислення сутності досліджуваного об'єкта.

1.1.1. Тезаурус дослідження

Для вирішення завдань дослідження вважаємо за потрібне схарактеризувати його тезаурус, тому надалі зосередимо увагу на тлумаченні основних понять підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. До таких відносимо:

- 1) поняття, що характеризують сутність освіти як організованого процесу і результату: «освіта», «вища освіта», «професійна освіта»;
- 2) поняття, що стосуються процесу професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту: «навчання», «професія», «професійна підготовка», «педагогічна підготовка», «професійно-педагогічна підготовка», «культура», «виховання», «розвиток», «формування», «фізична культура», «фізичне виховання», «спорт», «майбутній фахівець з фізичної культури і спорту».

Варто зауважити, що дотепер у науковій літературі не існує загальноприйнятого трактування поняття «*освіта*».

У Законі України «Про освіту» (№ 1144-ХІІ (1144-12) від 04.06.91) зазначено: «Освіта – це основа інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави» [207]. Метою освіти за Законом України «Про освіту» є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня народу, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями.

Національна Доктрина розвитку освіти визначає освіту як «основу розвитку особистості, суспільства, нації і держави, запоруку майбутнього України. Вона є визначальним чинником політичної, соціально-економічної, культурної та наукової життєдіяльності суспільства. Освіта відтворює і нарощує інтелектуальний, духовний та економічний потенціал суспільства» [428].

За визначенням, прийнятим ХХ сесією Генеральної конференції ЮНЕСКО, під освітою розуміють процес і результат удосконалення здібностей і поведінки особистості, при якому вона досягає соціальної зрілості та індивідуального зростання [462, с. 238].

Про сутність поняття «освіта» С. Сисоева пише: «освіта – це суспільно-організований і нормований процес постійної передачі попереднім поколінням соціально значущого досвіду. Під освітою в цьому випадку розуміють три єдиний цілісний процес, що характеризується, по-перше, засвоєнням досвіду попередніх поколінь, по-друге, вихованням типологічних якостей особистості, по-третє, розумовим і фізичним розвитком людини» [550, с. 16].

Отже, *освіта* – це частина культури, яка, з одного боку, живиться нею, а з іншого – впливає на її збереження та розвиток через людину.

Узагальнюючи сказане, зазначимо, що поняття освіти багатоаспектне та має такі тлумачення: освіта – це розповсюдження наукових знань; сукупність знань, здобутих у процесі навчання; процес засвоєння знань та загальний їх рівень; процес і результат засвоєння систематизованих знань, умінь і навичок; сукупність систематизованих знань, умінь, навичок, поглядів, переконань, набутих в результаті навчання в навчальному закладі або шляхом самоосвіти; процес і результат оволодіння системою наукових знань та пізнавальних умінь і навичок, формування на цій основі світогляду, моральних та інших якостей особистості, розвитку її творчих сил і здібностей.

З метою вивчення професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, яке здійснюється у ЗВО України, доцільно розглянути поняття *«вища освіта»*.

У Законі України «Про вищу освіту» (№ 1556-VII від 01.07.2014) зазначено: «Вища освіта – сукупність систематизованих знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, інших компетентностей, здобутих у вищому навчальному закладі (науковій установі) у відповідній галузі знань за певною кваліфікацією на рівнях вищої освіти, що за складністю є вищими, ніж рівень повної загальної середньої освіти» [207].

При цьому зміст вищої освіти трактується, як обумовлена цілями та потребами суспільства система знань, умінь і навичок, професійних, світоглядних і громадянських якостей, що має бути сформована в процесі навчання з урахуванням перспектив розвитку суспільства, науки, техніки, технологій, культури та мистецтва [423].

У «Конвенції про визнання кваліфікацій з вищої освіти в Європейському регіоні» (Лісабон, 11.04.97 р.) термін *«вища освіта»*

визначається, як «всі види курсів навчання чи циклів курсів навчання, професійної підготовки або підготовки до наукових досліджень після середньо освітнього рівня, які визнані відповідними органами Сторони такими, що належать до системи вищої освіти» [319].

Визначення поняття «вища освіта» конкретизовано В. Огнев'юком, С. Сисоєвою, Л. Хоружою, І. Соколовою у такій редакції: «Вища освіта – рівень неперервної професійної освіти, який здобувається особою у вищому навчальному закладі в результаті послідовного, системного та цілеспрямованого процесу засвоєння змісту стандарту, що відображено в освітньо-професійній програмі його підготовки й завершується здобуттям кваліфікації (подвійних кваліфікацій), присвоєння наукового ступеня бакалавра або магістра певної галузі наук за підсумками державної атестації і встановлення відповідного рівня сформованості професійної компетентності» [462, с. 242].

Освіта є стратегічним ресурсом соціально-економічного, культурного і духовного розвитку суспільства. Відповідно до законів України «Про освіту» (2016) [208], «Про вищу освіту» (2014) [207], національної доктрини розвитку освіти [428] та Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр. (2016) [514] освіта покликана забезпечувати покращення добробуту людей, захищати національні інтереси, зміцнювати міжнародний авторитет, формувати позитивний імідж нашої держави та створювати умови для самореалізації кожної особистості.

Сучасні тенденції інтеграційних процесів української професійної освіти з світовим контекстом розпочинаються з осмислення норм і принципів нової професійної освіти та визначення шляхів її практичного втілення. Сучасні українські науковці вважають, що цьому мають допомагати психолого-педагогічні дослідження різних концепцій систем професійної освіти, і перш за все, проблеми, які пов'язані з духовним розвитком особистості, розкриттям найбільш ефективних способів активізації потенціалу людини, розвитку індивідуума у соціальному житті,

готовності до безперервного удосконалення, саморозвитку та самореалізації, що свідчить про якісну педагогічну освіту та високий педагогічний професіоналізм [435].

Сучасні наука й освіта, створюючи і забезпечуючи сприятливі умови для індивідуального розвитку людини, покликані, вважає В. Семиченко, готувати для ринку праці конкурентоспроможного фахівця, здатного свідомо й ефективно функціонувати в умовах високотехнологічного інформаційного суспільства [537, с. 120].

Найбільший рівень зацікавленості у світі припадає на вищу освіту, яку вважають визначальною для розвитку економіки. Зокрема, на думку В. Лозового, у США вища освіта забезпечує п'яту частину всіх експортних надходжень, а в Австралії вона є третім найбільшим джерелом надходжень до економіки країни [381].

В. Андрущенко стверджує, що «...вітчизняні наукові школи не завжди готові визнавати успіхи інших шкіл і напрямів, коли традиціоналізм і консерватизм вступають у боротьбу з інноваціями; актуалізуються загрози маргіналізації носіїв закордонного досвіду в освітньому чи науковому середовищі» [18, с.17]. За своїм змістом зазначені процеси, «суперечать логіці наукової співпраці, духу партнерства та обміну думками, у чому не останню роль відіграє багаторічний досвід закритості освітньої системи, її зорієнтованість на забезпечення ідеологічної функції освіти» [18, с.18].

Нині наскрізною проблемою організації освітнього середовища України є перехід до нової системи з осмисленням трансформаційних процесів, які відбуваються в політичній, економічній, освітній, науковій та науково-технічній галузях. Така проблема в системі вищої освіти України постає, як вважає Р. Павлюк, перш за все, через низку реформ та глобалізаційних процесів, які, безперечно, впливають на свідомість та мислення особистості. Реформи – це обов'язковий елемент переходу на новий етап розвитку як суспільства в цілому, так і конкретної особистості зокрема [469, с. 155].

Як вважає В. Баранівський, однією з найважливіших теоретичних і практичних проблем вищої школи є «реформування гуманітарної освіти, створення таких її моделей, які змогли б, спираючись на традиції і досвід вітчизняної і світової вищої школи, максимально ефективно затребувати і транслювати духовний, людинотворчий потенціал гуманітарної культури, насамперед вітчизняної» [42, с. 219].

Як вказують М. Михальченко, Т. Андрущенко, О. Бульвінська та М. Лукашевич, «освіта відіграє роль своєрідного буфера між особистістю і суспільством, формує особистість під «соціальне замовлення», тобто так, як необхідно для успішного функціонування в певному суспільстві [520, с. 267].

Ми підтримуємо цю думку науковців і вважаємо, що у наш час *освічена людина – це не стільки людина, яка володіє знаннями і сформованим світоглядом, скільки підготовлена до динамічних реалій життя, спроможна орієнтуватися у складних проблемах сучасної культури та осмислювати своє місце в соціальному бутті.*

В. Кремень переконаний, «освіта має створювати умови для формування вільної особистості, для адекватного розуміння дійсності і комунікативного інструментарію, для формування мислення, способів спілкування, практичних дій і вчинків людини. Освічена людина повинна бути готовою до викликів, зумовлених динамізмом і кризовим станом інформаційної цивілізації» [340, с. 214]. Цінність освіти, зазначає В. Молодиченко, полягає в тому, що вона, з одного боку, здійснює підготовку людини до життя в наявному суспільстві, а з іншого, – формує в людини здатність приймати незалежні, автентичні рішення, щоб позитивно змінювати себе та суспільство, в якому живе [414, с. 189].

Проблема становлення, розвитку й оновлення системи освіти знайшла широке відображення в історико-педагогічних, теоретико-методологічних, науково-методичних дослідженнях. Науковцями розглядаються проблеми філософії освіти (В. Андрущенко [18], В. Кремень [338], В. Огнев'юк [462]);

модернізації вищої освіти в Україні й за кордоном (А. Алексюк [11], М. Згуровський [219], В. Луговий [386]); загальнодидактичні засади професійно-педагогічної підготовки студентів педагогічних закладів вищої освіти (С. Архангельський [29], О. Дубасенюк [180], М. Євтух [195], Н. Ничкало [439]); психологічні засади професійно-педагогічної підготовки в системі вищої освіти (Б. Ананьєв [13], В. Семиченко [537]).

Під поняттям «*професійна освіта*» С. Сисоева та І. Соколова розуміють підготовку у ЗВО фахівців різних рівнів кваліфікації для трудової діяльності в одній з галузей народного господарства, науки, культури. Автори розглядають професійну освіту як один з необхідних етапів формування особистості, передумову її включення в систему суспільного і виробничо-технічного поділу праці, а також як невід’ємну складову єдиної системи народної освіти, яка спрямована на підготовленість людини до визначеного виду діяльності та професії [551, с.126].

Т. Десятов витлумачує поняття «професійна освіта» як процес і результат оволодіння певним рівнем знань, умінь і навичок, норм і цінностей конкретної професії з одночасним формуванням загальної культури особистості [166, с.15].

У цьому контексті слушною є думка М. Фіцули, який пише: «професійна освіта – це не просто сукупність знань, практичних умінь і навичок, необхідних для виконання роботи в певній галузі трудової діяльності. Зміст професійної освіти забезпечує поглиблене вивчення наукових основ і технології обраного виду праці, формування спеціальних практичних умінь і навичок, виховання психологічних, моральних, естетичних якостей, необхідних фахівцеві конкретної галузі трудової діяльності» [621, с.117].

Навчання розглядається як:

– процес безпосередньої передачі й засвоєння досвіду поколінь у взаємодії педагога та учня (А. Алексюк [12], В. Андрущенко [18], А. Кузьмінський [357], О. Матвієнко [407] та ін.);

– цілеспрямована взаємодія вчителя й учнів, у процесі якої відбувається засвоєння знань, формування вмінь і навичок (С. Мартиненко [401], Н. Ничкало [439], В. Огнев'юк [450] та ін.);

– цілеспрямований, систематичний та організований процес формування та розвитку в суб'єктів якостей, необхідних їм для виконання будь-яких функцій (В. Луговий [461], О. Пехота [486], С. Сисоєва, І. Соколова [551] та ін.).

Навчання розглядають також як процес задоволення та формування пізнавальної активності людини через її залучення до загальних та професійних знань і як цілеспрямований вплив на розвиток інформаційно-операційної сфери людини. Ми згодні з думкою С. Гончаренка, що процес навчання слід розглядати як процес формування сукупності знань, вмінь та практичного досвіду, які сприяють всебічному розвитку людини, розвитку її особистісних якостей, формуванню ерудиції й світогляду. Велике значення в процесі навчання відіграють самостійна робота студента, його самоосвіта, прагнення до саморозвитку власних інтелектуальних якостей, пізнання змісту обраної галузі науки та можливого практичного використання отриманих знань й практичного досвіду в повсякденній і професійній діяльності [134, с. 5].

Професійна підготовка усталено розглядається як підготовка кваліфікованих, конкурентоспроможних кадрів із високим рівнем професійних знань, умінь, навичок. Додатковими вимогами сьогодні ставляться мобільність, відповідність вимогам науково-технічного прогресу, а також соціальна активність, наукове світосприйняття, творче мислення, національна свідомість.

Так, С. Сисоєва та І. Соколова під професійною підготовкою майбутнього фахівця розуміють неперервний і керований процес набуття особистістю суб'єктивного досвіду професійної діяльності, що дозволяє системно та цілісно сприймати діяльність і діяти на основі гуманістичних ціннісних орієнтацій, закладених у сучасних освітніх концепціях

неперервності, гуманізації освіти і професійної підготовки майбутніх фахівців у ЗВО для формування професійної компетентності особистості та успішної праці з урахуванням сучасних вимог ринку праці [551, с. 133].

На думку Л. Сущенко, професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту є процесом, який відображає науково й методично обґрунтовані заходи закладу освіти, що спрямовані на формування протягом навчання професійної компетентності особистості, достатнього для організації фізичного виховання різних верств населення [581, с. 41].

В. Афонін та А. Сениця розглядають зміст поняття «професійна підготовка студентів інститутів фізичної культури» в декількох аспектах, а саме [30, с. 8]:

- з боку її організаторів, як процес створення науково-педагогічними працівниками й керівниками умов для цілеспрямованого формування й розвитку в майбутніх спеціалістів компетентності та здатності до професійної діяльності;
- з боку студентів, як процес надбання необхідних умінь та навичок, саморозвиток та самовдосконалення; як процес досягнення ними необхідного рівня підготовленості, який би забезпечив готовність до виконання дій за призначенням;
- як результат професійної підготовки – це готовність її суб'єктів до професійної діяльності.

Поряд з терміном «професійна підготовка» до низки професій, що передбачають комунікацію, взаємодію, наставництво, навчання застосовується термін «педагогічна підготовка».

Проблема сучасної педагогічної підготовки фахівця розглядалась у працях таких вчених як: Ц. Гармаєв [123], І. Ісаєв [226], О. Пехота [486], В. Сластьонін [552], М. Чобітько [646] та ін. Науковці, у цілому, погоджуються, що педагогічну підготовку слід розуміти як результат

професійної підготовки до педагогічної діяльності, готовність її суб'єктів до професійної педагогічної діяльності.

Вони розглядають основні напрями педагогічної підготовки сучасного вчителя:

- гуманістична спрямованість, визнання пріоритету особистості [18, с. 32];
- формування цілісної особистості в процесі навчання [120, с.122];
- переведення майбутнього вчителя з об'єктної в суб'єктну позицію [229, с. 328];
- перегляд змісту, форм і методів професійної підготовки [357, с.276];
- розробка нових технологій професійної підготовки, що відображають рівень, досягнутий сучасними фундаментальними й прикладними науками, диференціацію й індивідуалізацію, передовий досвід тощо [412, с. 343].

При цьому щодо підготовки майбутніх учителів, зокрема фізичної культури, у наукових дослідженнях часто вживається термін «*професійно-педагогічна підготовка*» (ППП). У процесі ППП, на думку Ц. Гармаєва, відбувається формування соціально-активної особистості майбутнього вчителя [124, с. 121]. Учений наголошує, що формування такої особистості засобами фізичного виховання носить ціннісний характер і є продуктивним за умов створення креативного середовища в межах навчального процесу з метою самореалізації студентів у процесі виконання ними індивідуальних завдань професійної спрямованості, а також створення умов для розвитку активності й розкриття потенційних можливостей студентів для формування професійних ціннісних якостей і умінь.

Розглядаючи зміст ППП майбутніх учителів фізичного виховання, чимало дослідників зазначають, що професійно-педагогічна підготовка – це підготовка до спеціально спрямованого й вибіркового використання засобів

фізичної культури і спорту для підготовки до певної професійної діяльності. Мета даної підготовки – досягнення психофізіологічної готовності людини до успішної професійної діяльності. Завдання ППП є оволодіння прикладними знаннями, прикладними фізичними, психічними й особистісними якостями, прикладними уміннями й навичками [444, с. 136].

Таким чином, зміст освіти має бути спрямований на формування професійних якостей засобами фізичного виховання при взаємодії суб'єктів освіти, що сприяє смислому закріпленню цінностей фізичного виховання, здорового способу життя, рівноправного партнерства в процесі професійного саморозвитку майбутнього вчителя. Професійно-педагогічна підготовка майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту має бути спеціально-організованим процесом, спрямованим на поєднання біологічного і соціального у структурі особистості, необхідних для успішної фізкультурно-спортивної діяльності, що включає: професійно-педагогічну спрямованість особистості; розумову (інтелектуальну) придатність; фізичну (загальнофізичну і спеціальну) придатність; індивідуально-психологічні особливості особистості

Отже, услід за Л. Сущенко [581] поняття *«професійно-педагогічна підготовка фахівця фізичної культури і спорту»* будемо розуміти як процес, який характеризує науково обґрунтовані засади функціонування ЗВО для формування в майбутнього фахівця фізичної культури і спорту високого рівня професійної (спортивної) та фізичної культури і педагогічної майстерності з метою забезпечення власної конкурентоспроможності на ринку праці.

Важливого значення для нашого дослідження має поняття «виховання», яке є базовим для поняття «фізичне виховання».

Поняття «виховання» визначають як багатофакторний процес, що зумовлений об'єктивними і суб'єктивними чинниками. До об'єктивних чинників відносять соціально-історичні особливості, культурні традиції країни, традиційну для країни систему освіти. До суб'єктивних – особисті

якості педагогів, рівень їх педагогічної майстерності, психологічні особливості й ціннісні орієнтації учасників виховного процесу [357, с.271].

В. Кукушкін вважає, що виховання – це діяльність із передачі новим поколінням суспільно-історичного досвіду, високої моралі, творчого ставлення до дійсності, наукового світогляду, високої культури праці й поведінки [363, с. 8].

Отже, у широкому значенні поняття «виховання» – це процес постійного духовного збагачення й оновлення особистості/ людини. Ми погоджуємося з думкою В. Кукушкіна, що абсолютною цінністю виховання є людина. Як «міра всіх речей», людина є і метою, і результатом, і головним критерієм оцінки якості виховання.

На думку С. Сисоєвої та Т. Поясок, виховання є процесом цілеспрямованого та систематичного впливу суб'єкта виховання на об'єкт з метою прищеплення йому якостей, відповідно до виховних цілей та завдань. Це цілеспрямований та організований процес формування особистості [550, с. 219]. Виховання – підготовка людини до життя в соціумі, в суспільстві, серед людей, до цивілізованої поведінки. Результатом виховання є вихованість конкретної людини, спільноти громадян. Вихованість залежить від освіченості, навченості та розвиненості людини і, у свою чергу, впливає на неї. Автори також підкреслюють, що процес виховання можна розглядати як систему виховних заходів, спрямованих на формування всебічно й гармонійно розвиненої особистості, що має свою специфіку, передусім, цілеспрямований характер [550, с. 327]. Наявність конкретної мети робить його систематичним і послідовним, не допускає випадковості, епізодичності та хаотичності в проведенні виховних заходів.

М. Фіцула визначає поняття «виховання» в широкому соціальному значенні як *формування* особистості під впливом навколишнього середовища, умов, обставин, суспільного ладу [621, с. 421]. Виховання в широкому педагогічному значенні охоплює формування особистості дитини під впливом діяльності педагогічного колективу закладу освіти, яка

ґрунтується на педагогічній теорії, передовому педагогічному досвіді. Виховання у вузькому педагогічному значенні є цілеспрямованою виховною діяльністю педагога, спрямованою на досягнення конкретної мети в колективі учнів [621, с. 423].

Із фізичним вихованням усі вчені пов'язують фізичний розвиток людини. На думку С. Беліх, розвиток є об'єктивним процесом внутрішньої послідовної кількісної й якісної зміни фізичних і духовних сил людини [45, с.10]. Ми повністю погоджуємося з думкою А. Петрова, який пише, що розвиток є там, де є протиріччя й необхідність їх подолання. Саме ці протилежні процеси є джерелом розвитку людини. Розвиток закономірною, цілісною, незворотною структурною зміною систем, що репрезентує системно-цілісний процес, який охоплює всі основні його стадії [483, с.55].

Із поняттями «виховання», «формування», «розвиток» пов'язані поняття «*фізична культура*» і «*фізичне виховання*».

Фізична (спортивна) культура є частиною загальної культури суспільства. Зміст поняття «фізична культура» В. Папуша визначає як «сукупність досягнень суспільства у створенні і раціональному використанні спеціальних засобів, методів і умов цілеспрямованого фізичного та духовного удосконалення людини» [18, с. 5]. Л. Лубишева під спортивною культурою розуміє «інтегративне особистісне новоутворення, що включає систему засобів, способів і результатів фізкультурно-спортивної діяльності, спрямованої на сприйняття, відновлення, створення і поширення фізкультурно-спортивних цінностей і технологій» [383, с. 9].

Генезу трансформації поняття «фізична культура» за публікаціями різних авторів упорядковано Л. Сергієнко [540], трансформацію поняття «спортивна культура» - Л. Лубишевою [383]. Ми систематизували згадані трансформації у Додатку А.

Нам же імпонують такі тлумачення понять «фізична культура» і «спортивна культура»:

фізична культура – це сукупність досягнень суспільства у створенні і раціональному використанні спеціальних засобів, методів і умов цілеспрямованого фізичного та духовного удосконалення людини (за Б. Шияном, 2003);

спортивна культура – феномен загальнолюдської культури, самодостатня сфера людської діяльності, яка має власне призначення, виконуючи евристичні, етичні, еталонні, оздоровчо-рефлексивні, економічні і видові функції (за В. Бальсевичем, 2012).

Г. Драндров із співавторами проаналізували зміст згаданих понять та їх взаємозв'язок [177, с.18]. Порівняння змісту фізичної і спортивної культури особистості фахівця з фізичної культури і спорту (табл. 1.1) показує, що фізична культура і спорт мають спільну предметну основу як види рухової діяльності, які базуються на подібних мотивах, змісті діяльності, матеріальних та духовних цінностях.

Таблиця 1.1

Взаємодія фізичної і спортивної культури особистості

Фізична культура	Спортивна культура
<i>Мотиви діяльності</i>	
Потреби у руховій активності Збереження і зміцнення здоров'я Фізичний розвиток Спілкування Формування особистості	Потреби у руховій активності Збереження і зміцнення здоров'я Фізичний розвиток Спілкування Формування особистості Змагальні мотиви Мотиви досягнення успіху
<i>Зміст діяльності</i>	
Фізичні вправи	Фізичні вправи Змагальні вправи
<i>Матеріальні цінності</i>	
Здоров'я Тілобудова Рухові здібності	Здоров'я Тілобудова

Фізична культура	Спортивна культура
	Високий рівень розвитку рухових здібностей, значущих для вибраного виду спорту
<i>Духовні цінності</i>	
Знання у галузі фізичної культури Володіння способами організації рухової активності Соціалізація Інтерес до рухової активності	Знання у галузі вибраного виду спорту Володіння способами організації вибраним видом спорту Соціалізація Інтерес до вибраного виду спорту Спортивна етика Соціальний статус

Поряд з цим спорт, як вид діяльності, відрізняється від фізичної культури домінуванням змагальних мотивів, мотивів досягнення успіху й особистісної самореалізації. Під впливом цих мотивів фізична культура переходить на новий, якісно інший рівень розвитку, рівень спортивної діяльності, який включає у якість нового елемента змагальну діяльність. Спортивна діяльність приводить до привласнення нових у порівнянні з фізичною активністю матеріальних і духовних цінностей, які в сукупності з цінностями фізичної культури утворюють спортивну культуру особистості. Однак поділ понять «фізична культура» і «спортивна культура» певною мірою є умовними.

Так, в розгляданому контексті примітною є позиція І. Мудрика, який зробив аналіз конституційних законодавств деяких європейських країн. Показовим у розглядуваному ракурсі є поняття «фізична культура», яке використовується тільки в конституціях України, Білорусії, Росії, Хорватії, а вживання терміну «спортивна культура» – тільки в Росії. Інші європейські країни не використовували вищезазначені терміни в конституційних та законодавчих актах. Проте, як свідчить системний аналіз фахової літератури західних країн та міжнародних організацій, поняття «фізична культура»,

«спортивна культура» не вживається, а вживається такий термін як «physical education» («фізична освіта») [423, с. 112].

Слово «education» у перекладі з англійської означає «освіта, навчання, розвиток», до того ж, ще виховання і культура [590, с. 194], тому процес розвитку фізичних якостей, виховання рухових здібностей, навчання рухам можна вважати як кінцевий результат освоєння специфічного систематизованого досвіду і стилю, необхідних у житті та самостійній роботі. Ми вважаємо, що категорія «physical education» поєднує через дефініцію освіти, виховання й культуру, хоча провідні вітчизняні науковці в галузі фізичної культури і спорту дані поняття трактують по-різному та розрізняють.

Т. Круцевич *фізичне виховання* визначає як педагогічний процес, де характерними педагогічними особливостями є: провідна роль педагога, організований і плановий характер, виконання методичних та інших педагогічних положень. При цьому підкреслено, що фізичне виховання потрібно розглядати як засіб всебічного й гармонійного розвитку людини, який сприяє розумовому, етичному, естетичному та трудовому удосконаленню [589, с. 201].

Гене́за трансформації поняття «фізичне виховання» за публікаціями різних науковців наведено у Додатку Б.

Поняття «фізичне виховання» у дослідженні розглядається нами як спеціально організований педагогічний процес цілеспрямованого систематичного впливу на фізичний розвиток, удосконалення функціональних і морфологічних можливостей організму, формування основних життєво важливих рухових навичок, умінь людини засобами фізичних вправ, гігієнічними факторами та силами природи задля зміцнення здоров'я, всебічного розвитку особистості, формування мотивації та потреби у заняттях фізичною культурою і спортом.

У дослідженні ми будемо використовувати поняття «*майбутній фахівець з фізичної культури і спорту*» як особистість, яка здобуває освіту

в галузі «01 Освіта» за спеціальностями «014.11 Середня освіта (фізична культура)» та «017 Фізична культура і спорт», що відповідає чинним нормативним документам і переліку галузей знань і спеціальностей, запроваджених в Україні з 2015 року [102].

Фахівці з фізичної культури і спорту після завершення навчання у ЗВО або відразу починають працювати на тренерських посадах, або спочатку будують спортивну кар'єру і після її завершення у більш зрілому віці переходять до тренерської діяльності.

Після завершення спортивної кар'єри у спортсменів постають проблеми соціалізації, тобто пристосування до нових умов існування. Дослідженням цієї проблеми займалися такі відомі науковці Т. Арабаджи (необхідність формування професійного самовизначення спортсмена), І. Ворнічеса (завершення кар'єри), С. Воропай (соціальні, психологічні, економічні, морально-етичні, технологічні проблеми олімпійців), Л. Лубишева (соціологія фізичної культури і спорту), Н. Стамбулова, Р. Загайнов (проблема кризи спортивної кар'єри) та ін. Дослідники займаються пошуком найбільш придатних способів соціальної адаптації колишніх спортсменів до нових умов життя і діяльності. Спортсменів високого класу (мається на увазі олімпійських та світових) не так багато, але більшість спортсменів завершують спортивну кар'єру кандидатами та майстрами спорту. *Дослідники зазначають, що саме наявність вищої освіти, ґрунтовної ППП відіграють позитивну роль у процесі соціалізації спортсменів після їх спортивної кар'єри.*

Отже, у роботі будемо послуговуватися такими тлумаченнями ключових дефініцій дослідження:

1) «майбутній фахівець з фізичної культури і спорту» - це особистість, яка сьогодні здобуває освіту в галузі «01 Освіта» за спеціальностями «014.11 Середня освіта (фізична культура)» та «017 Фізична культура і спорт»;

2) професійна підготовка фахівця є процесом отримання спеціальних знань, вмінь і навичок та розвитку особистісно-професійних якостей, що забезпечують можливість успішної професійної діяльності;

3) професійно-педагогічна підготовка фахівців ФКіС є процесом, який спрямований на формування в майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту високого рівня професійної (спортивної) та фізичної культури і педагогічної майстерності, завдяки яким він стає конкурентоспроможним на ринку праці;

4) культура фахівця загалом включає професійну культуру. В контексті підготовки фахівців з ФКіС розглядається спортивна і фізична культура. Спортивна культура відрізняється від фізичної культури домінуванням змагальних мотивів, мотивів досягнення успіху й особистісної самореалізації, а тому їх поєднання призводить до якісно іншого розвитку фахівця ФКіС (спортивна діяльність приводить до привласнення нових у порівнянні з фізичною активністю матеріальних і духовних цінностей, які в сукупності з цінностями фізичної культури позитивно впливають на загальну культуру особистості).

Здійснивши теоретичний аналіз тезаурусу дослідження, перейдемо до узагальнення результатів наукових розвідок з професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту.

1.1.2. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту як науково-педагогічна проблема

Проблема професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту досліджується вітчизняними вченими у таких аспектах: теоретико-методологічні засади ППП фахівців фізичного виховання у ЗВО (Ю. Коваленко [312], Л. Сущенко [581], О. Тимошенко [592], А. Черноштан [647], М. Ярошик [662]); підготовка майбутніх учителів фізичної культури до: розв'язання педагогічних ситуацій (Р. Карпюк [200]), застосування тренінгів (І. Панасюк [473]), фізкультурно-

оздоровчої (Н. Денисенко [154], А. Заїкін [206], Л. Іванова [289]) та позакласної виховної роботи (Л. Ареф'єва [28], О. Стасенко [564]) з учнями; профільного навчання у старшій школі (О. Котова [329]); формування педагогічної майстерності (В. Папуча [476]), культури професійної самореалізації (В. Мазін [391]); аксіологічні засади ППП майбутніх учителів фізичного виховання (Л. Демінська [153]); акмеологічні засади професійно-педагогічної самореалізації майбутнього вчителя (Л. Рибалко [517]); акмеологічні засади неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання (Т. Дерєка [155]); теорія і практика формування професійно-мовленнєвої культури майбутнього фахівця фізичного виховання (Г. Кондрацька [321]); професійної підготовки тренера-викладача (Н. Волянчук [111], А. Свасьєв [534]).

Низкою дослідників доведено, що найбільш перспективними шляхами побудови моделей ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту є використання акмеологічного (Т. Дерєка [155]), аксіологічного (Л. Демінська [153]), культурологічного (Г. Кондрацька [321]) підходів, які найбільш повно відбивають специфіку ППП й особливості подальшої практичної діяльності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту.

Основними напрямками роботи фахівця з фізичної культури і спорту ряд учених вважає (О. Аджиппо [6], Л. Демінська [152], Т. Дерєка [155], А. Свасьєв [482]) навчання, виховання, фізичний розвиток, здоров'язбереження вихованців. Тому діяльність фахівця з фізичної культури і спорту потребує не тільки відповідності загальним вимогам, що висуваються до професії педагога, але й спеціальних здібностей, спрямованих на успішне виконання завдань з фізичного виховання учнів, які вказують на рівень його професіоналізму.

Ю. Іоакиміді вказує на те, що у діяльності фахівця з фізичної культури і спорту суб'єктивним критерієм професіоналізму є стійка професійно-педагогічна спрямованість, розуміння значущості професії, її цінностей, сукупність необхідних професійно-психологічних якостей

особистості, позитивне відношення до себе як до професіонала, відсутність особистісних деформацій, гуманізація фізкультурно-спортивної діяльності [226, с. 54].

У вищезазначених аспектах важливого значення набуває модернізація системи підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, підвищення якості такої підготовки, сучасний стан якої не відповідає потребам особистості й суспільства.

У процесі ППП майбутні фахівці з фізичної культури і спорту мають можливість набути знання та досвід у проведенні наукових досліджень. Напрями наукових досліджень в галузі фізичної культури і спорту, як зазначає Л. Сергієнко (спираючись на дані інших дослідників), подано на рис.1.1.

Управління та організація фізичної культури

- Соціологія спорту
- Історія спорту
- Менеджмент у спортивній діяльності

Фізичне виховання

- Фізичне виховання різних верств населення
- Теорія і методика фізичного виховання
- Професійно-прикладна фізична культура

Оздоровча фізична культура

- Теорія і методика оздоровчої фізичної культури
- Фізична реабілітація
- Фізична рекреація
- Адаптивна фізична культура

Теорія і методика спорту

- Спортивна біохімія / фізіологія / біомеханіка / педагогіка /
- морфологія / генетика
- Загальна теорія спорту
- Теорія підготовки спортсменів в олімпійському спорті
- Теорія підготовки спортсменів в окремих видах спорту
- Теорія та методика дитячого і юнацького спорту

Педагогіка за професійним спрямуванням

- Спортивна педагогіка
- Педагогіка вищої школи (за професійним спрямуванням)
- Педагогічна майстерність (вчителя фізичної культури, тренера)

Рис.1.1. Напрями наукових досліджень галузі фізичної культури і спорту (за Л. Сергієнко)

Дослідники, які займаються питаннями теоретичних основ ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту визначено наукові засади ППП у процесі вивчення фізичних вправ, побудовано певну кількість моделей ППП, визначено загальноприйнятні принципи для їх реалізації,

аргументовані критерії оцінки здібностей ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, обґрунтовано та опрацьовано моделі ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту.

В. Папуша стверджує, щоб система фізичного виховання та спорту для функціонувала, необхідні наступні умови: прагнення особистості виконувати свої права на фізичний і духовний розвиток; відповідна матеріально-технічна основа; наявність висококваліфікованих професіоналів в сфері фізичної культури і спорту [478, с. 12].

На думку В. Папуши, на кожній стадії розвитку суспільства вагоме значення має рівень освіченості стану фізичної підготовленості людини, його рухових якостей, прагнення до професійної, суспільної та військової активності. Вчений вважає, що визначальною основою для розвитку теорії фізичного виховання необхідно: практика фізичного виховання та спорту (досягнення українських та закордонних шкіл фізичного виховання, традиції та звичаї українського народу); практика життя в суспільстві (ефективність методів, засобів і форм фізичного виховання та спорту, інформації про завдання); провідні ідеї педагогів, психологів, філософів про розуміння особистості в потребі дотримуватись правил здорового способу життя; результати наукових розвідок в сфері фізичної культури і спорту; результати досліджень у споріднених напрямках (педагогіка, біологічні науки, загальна і вікова психологія, філософія тощо) [478, с. 5].

Проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності досліджено О. Ажиппо. Науковцем проаналізовано систему науково-методичного забезпечення підготовки майбутнього вчителя фізичної культури до професійної діяльності; уточнено критерії, показники, рівні сформованості готовності до професійної діяльності [6].

О. Тимошенко визначено шляхи оптимізації професійної підготовки фахівців у педагогічних вищих навчальних закладах. Автором запропоновано структурно-функціональну модель оптимізації професійної

підготовки майбутніх учителів фізичної культури; розроблено технологію професійної підготовки [592].

У процесі дослідження теоретико-методологічних засад професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у ЗВО, проведених Л. Сущенко, виявлено й обґрунтовано критерії ефективності особистісно орієнтованої професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту [581].

Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної професійної діяльності (усвідомленість майбутніми вчителями фізичної культури на рівні переконань вагомості здорового способу життя та здоров'язбережувальної професійної діяльності) було визначено П. Джуринським [167].

Теоретичні та методичні засади підготовки майбутнього тренера-викладача щодо професійної діяльності досліджувалися А. Свасьєвим. Автором визначено структурні компоненти підготовленості фахівців до професійної діяльності (світоглядний, мотиваційний, психосоматичний, фаховий, авто дидактичний) [534].

У процесі дослідження, проведеного Є. Захаріною, розроблено теоретичні та методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи на підставі застосування аксіологічного, культурологічного, акмеологічного, системного, компетентнісного, здоров'язбережувального, рефлексивного, професіографічного й особистісно орієнтованого підходів [214].

Основні концептуальні положення та критерії ефективності процесу реалізації змісту професійної підготовки обґрунтовано Р. Клоповим. Дослідником визначено форми та методи застосування інформаційних технологій у професійній підготовці, організацію неперервного контролю якості професійної підготовки, технологію розроблення навчально-методичного забезпечення [311].

У результаті досліджень П. Хоменко, обґрунтовано наукові основи, теоретичну концепцію й інтеграційно-функціональну модель природничо-наукової підготовки майбутніх фахівців фізичної культури у педагогічному вищому навчальному закладі [635].

Структуру готовності фахівців фізичного виховання до роботи з учнями з відхиленнями у стані здоров'я обґрунтовано у дослідженнях Л. Іванової. Дослідником конкретизовано зміст компонентів, розроблено концепцію та модель професійної підготовки учителів фізичної культури до роботи з учнями з відхиленнями у стані здоров'я [289].

У результаті досліджень О. Анастасової, визначено структуру, модель, критерії, показники та рівні сформованості здоров'яформувальної компетентності майбутніх учителів фізичної культури [14].

На основі аналізу методологічних і психолого-педагогічних аспектів професійної підготовки фахівців у галузі фізичного виховання, Т. Матвійчук обґрунтовано зміст і структуру наукового поняття «педагогічна майстерність», розкрито специфіку формування педагогічної майстерності вчителів фізичної культури [406].

У дослідженнях Р. Маслюк вивчено проблему та розроблено модель професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в системі педагогічний коледж – педагогічний університет [404].

Зауважимо, що у дослідженнях, проведених в останні роки, низка вчених, обґрунтовуючи теоретичні й методологічні засади ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту використовують теоретико-методологічні підходи, які на нашу думку, найбільш повно відбувають специфіку такої підготовки та надають певні уявлення про її акме-культурологічне спрямування.

Так, зокрема, Ю. Бойчук обґрунтовує з культурологічних позицій формування еколого-валеологічної культури майбутнього вчителя, теоретично розробив науково-методичну модель та технологічне забезпечення процесу її формування [62].

Л. Демінською на основі аксіологічних засад обґрунтовано та розроблено концепцію та структурно-компонентну модель ППП майбутніх учителів фізичного виховання. Обґрунтовано структуру аксіологічної компетентності вчителя фізичного виховання та експериментально перевірено організаційно-методичні засади аксіологічно спрямованої ППП майбутніх фахівців [153].

Т. Дерекую досліджено акмеологічні засади неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання у педагогічній теорії та практичній діяльності вищих закладів освіти України та за її кордоном. Обґрунтовано структуру акмеологічної компетентності фахівця фізичного виховання та критерії її сформованості. Розроблено концепцію та модель неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології та експериментально перевірено організаційно-методичні засади акмеологічно спрямованої неперервної професійної підготовки майбутніх фахівців. Досліджено варіативні моделі неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології [155].

Робота Г. Кондрацької присвячена проблемі формування професійно-мовленнєвої культури майбутніх фахівців фізичного виховання. Обґрунтовано теоретико-методологічні засади (акмеологічний, культурологічний, аксіологічний підходи) мовлення та культури фахівця фізичного виховання. Визначено та розкрито соціально-філософські, психолого-педагогічні та оздоровчо-педагогічні передумови для впровадження системи формування професійно-мовленнєвої культури майбутніх фахівців фізичного виховання в освітній процес. Виокремлено структурні компоненти системи формування професійно-мовленнєвої культури майбутніх фахівців з фізичного виховання та розроблено її модель. Розроблено навчально-методичне забезпечення системи професійно-мовленнєвої культури та критерії для перевірки її дієвості [321].

У роботі С. Гуменюка досліджено особливості теорії і практики формування продуктивного педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури засобами інноваційних технологій. Ученим встановлено, що продуктивне педагогічне мислення майбутніх учителів фізичної культури – це складний когнітивний процес встановлення, оцінювання та вирішення педагогічних завдань, наслідком якого є суб'єктивно новий результат їхньої мисленнєвої діяльності. На основі акмеологічного підходу обґрунтовано концепцію формування продуктивного мислення майбутніх учителів фізичної культури як теоретико-методологічну основу підвищення якості ППП. Теоретично розроблено й обґрунтовано педагогічну систему формування продуктивного педагогічного мислення, визначено її компоненти і педагогічні умови її реалізації. Експериментально перевірено й упроваджено в освітній процес науково-методичне забезпечення для реалізації запропонованої системи [144].

У дослідженні М. Данилевич обґрунтовано теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту до рекреаційно-оздоровчої діяльності. Автором розроблено та експериментально перевірено систему професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту до рекреаційно-оздоровчої діяльності, що увібрала концепцію, яка презентована у вигляді моделі, навчально-методичне забезпечення її реалізації на основі розроблених педагогічних умов, представлено авторське трактування основних понять дослідження [147].

Отже, сучасні дослідники проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту зазначають, що професійно-педагогічну підготовку майбутніх фахівців потрібно розглядати як цілісну комплексну проблему, вирішення якої необхідно здійснювати на основі національного законодавства, ґрунтовних теоретико-методологічних підходів та з урахуванням наявних позитивних практик Європейського простору вищої освіти.

1.1.3. Ретроспектива розвитку професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у закладах вищої освіти України

Запорукою успішної розробки та теоретичного обґрунтування системи професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на сучасному етапі розвитку українського суспільства є дослідження передумов та надбань українських закладів вищої освіти з питань професійно-педагогічної підготовки кадрів для сфери фізичної культури і спорту. *Ми зосередили свою увагу на аналізі становлення і розвитку системи професійно-педагогічної підготовки фахівців з фізичної культури і спорту, який Україна пройшла у складі спочатку Російської імперії, а потім СРСР.* Без вивчення та критичного переосмислення попереднього досвіду розвитку ППП фізкультурних кадрів (включаючи і незалежну Україну) розробити життєздатну систему такої підготовки може бути проблематичним, оскільки вона потребує збереження певного технологічного досвіду.

Зазначимо, що починаючи із середини XVIII століття в Росії почала проводитися підготовка фахівців із гімнастики, фехтування і плавання для російської армії. На початку XIX століття фізичне виховання вводиться як обов'язковий предмет у військові та деякі цивільні навчальні заклади [132]. У 1817 році була відкрита фехтувальна школа при окремому Гвардійському корпусі [132, с.18], у 1817 році такі школи організовані у гвардійських кавалерійських полках, а пізніше, у 1818-1821 роках – у деяких кадетських корпусах [132, с. 25]. З 1854 року у Росії почали готувати вчителів гімнастики училища Військового відомства, з 1859 року - Педагогічні класи цих училищ, а з 1863 року – спеціальна учительська Військова семінарія [132, с. 27].

Аналіз педагогічної літератури свідчить, що у другій половині XIX століття в Російській імперії формування фізкультурних кадрів набуває

організованого характеру, спостерігається розвиток діяльності приватних шкіл, гімназій, реальних училищ.

Як свідчать архівні матеріали, в перших закладах професійної підготовки викладачів фізичного виховання була гімнастична направленість і орієнтація на виховання молоді сильними, тренуваними, здатними досягти певних здобутків у професійній діяльності і у житті, домогтись певного рівня військово-фізичної підготовки та належного рівень фізичного стану та здоров'я. Такий напрям фізичного виховання не був порушений в національних системах освіти до Другої світової війни [581]. Дослідження передового досвіду та тривалі наукові протиріччя у зазначений термін, за аналізом Т. Диби, призвели до появи вітчизняних авторських розробок, як то «Система фізичної освіти» П. Лесгафта (1894), «Система гімнастичних вправ для цивільних навчальних закладів» О. Бутовського (1891), «Українська система тіловиховання» І. Боберського (1891), «Природна система фізичних вправ. Російська система гімнастики» О. Анохіна [172, с. 110].

Досить цікаве, як на наш погляд, є система фізкультурної освіти поданою П. Лесгафтом у науковій праці «Керівництво з фізичної освіти дітей шкільного віку» (1888 – 1901), де започатковано принцип наукової обґрунтованості фізичної освіти на підставі застосування методів дослідження – психологічних, медико-біологічних, педагогічних: запропоновано принцип професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної освіти, який за змістом і є вищою професійною освітою; аргументовано віковий підхід у фізичній освіті; визначено класифікацію фізичних вправ; розглянуто залежність фізичної освіти з інтелектуальним і естетичним вихованням; досліджена освітнє призначення рухової активності у трудовому, військовому напрямку та повсякденному житті особистості; внесено певну лепту у практику фізкультурної освіти жінок [172, с. 111].

Так, в розгляданому контексті примітною є позиція О. Вацеба, який стверджує, що Іван Боберський (1873–1947) був першим українським педагогом, який започаткував курси підготовки фахівців-вчителів руханки, які залучали широкий обсяг населення в містах і селах до фізичної культури, працювали над пропагандою Сокільського руху. І. Боберського називали «батьком українського тіловиховання», він розробив спортивну термінологію, створює спортивно-гімнастичні товариства для жінок [90, с. 134]. Принципи, які були започатковані Сокільською системою виховання (принцип оздоровчої спрямованості, принцип патріотичного виховання, принцип всебічного розвитку особистості), до сьогодні є непорушними у сучасній системі фізичного виховання [90, с. 141].

Проаналізувавши історичну, історико-педагогічну літературу, архівні матеріали із фондів Центрального архіву вищих органів влади та управління України (м. Київ), Державних архівів Харківського та Сумського регіону, нами запропоновано основні періоди розвитку вітчизняної системи ППП фахівців з фізичної культури і спорту в Україні у ХХ ст., їх характеристика та особливості:

Зроблений аналіз історіографії архівних матеріалів фондів Центрального архіву вищих органів влади та управління України (м. Київ), Державних архівів Харківського та Сумського регіону, дає нам змогу визначити основні періоди розвитку вітчизняної системи ППП фахівців з фізичної культури і спорту в Україні у ХХ ст., зробити характеристику та виокремити їх особливості:

З 1920 рр. по 1958 рр. *I період* – становлення української системи фізкультурної освіти. В цей період (до 1930 року) структура професійної підготовки фахівців з фізичної культури і спорту входили на той період складалась з: технікумів фізичної культури, окружних організаційно-інструкторських курсів з підготовки інструкторів спорту, інститутів фізичної культури при Всеукраїнській академії наук, Вищих курсів фізичного розвитку та допризовної підготовки молоді, відділів фізичної

культури при інститутах народної освіти. У 1929-1940 рр. було засновано Державний інститут фізичної культури, організовано вищу школу тренерів, деякі педагогічні інститути започаткували факультети фізичного виховання, в містах Київ і Львів створено інститути фізичної культури. В цей термін в структуру ППП фахівців з фізичного виховання та спорту входили: технікуми фізичної культури, педагогічні училища, вищі школи тренерів, Київський державний інститут фізичної культури, Львівський державний інститут фізичної культури, факультети фізичного виховання педагогічних інститутів;

З 1959 рр. по 1991 рр. (*II період*) започатковано Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і Харківський державний інститут фізичної культури, починаючи 1959 року було запроваджено повноцінні навчальні плани. В цей період структура ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту складалась з: середніх фізкультурних навчальних закладів, вищих фізкультурних навчальних закладів, факультетів фізичного виховання при педагогічних інститутах, спеціальних училищ Олімпійського резерву, вищих шкіл тренерів. В даний період часу впроваджено систему професійно-педагогічної підготовки;

З 1991 року по теперішній час (*III період*) відбувається оновлення фізкультурної освіти в умовах державної незалежності. До системи ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту входять: коледжі фізичної культури, технікуми фізичної культури; училища олімпійського резерву; спеціальні відділення і факультети педагогічних інститутів, університетів, непрофільні вищі заклади освіти, підпорядковані Міністерству освіти і науки України; вищі навчальні заклади, підпорядковані Державному комітету з питань фізичної культури і спорту (2002-2005 р.) (Міністерство молоді та спорту України з 2013 р.). В цей час було прийнято: ряд нормативно-законодавчих актів, де законодавством визначено напрями та пріоритети розвитку фізичної культури і спорту; низку важливих нормативно-правових актів, що стосуються підготовки майбутніх фахівців

фізичної культури і спорту, впровадження ступеневої вищої фізкультурної освіти [207, 208, 210, 319, 324, 514 та ін.].

Авторська періодизація становлення і розвитку вітчизняної ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту дає змогу розглядати навчання з урахування аналізу навчальних планів та робочих програм з дисциплін підготовки фахівців ФКіС.

Один із найважливіших етапів становлення системи ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту є період з 1920 р. по 1958 рр. Безумовно, в цьому ми цілком погоджуємося із Л. Сущенко, яка вважає що саме у першій половині ХХ ст. в Україні відбувається становлення і розвиток системи професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. Особливостями даного періоду є: переваги курсової системи професійної підготовки фахівців з фізичної культури і спорту; забезпечення відповідної професійної підготовки інструкторів спорту, вчителів фізичного виховання, інструкторів фізичного виховання, викладачів гімнастики для військових частин та підрозділів; у навчальних планах акцентується увага на викладанні спеціально-практичних дисциплін загальноосвітній підготовці [581, с. 75].

У часи пострадянського періоду Міністерством вищої освіти СРСР і Управлінням навчальними закладами Всесоюзного Комітету у справах фізичної культури і спорту при Раді Міністрів СРСР (від 30 січня 1950 р. № ВФ/1) був затверджений єдиний навчальний план для інститутів фізичної культури, в якому було зазначено що 26 навчальних дисциплін (крім іноземної мови й загальної хімії) визначені як «спеціальні дисципліни», які розкривають особливості майбутньої професійної діяльності фахівця.

У своїх дослідженнях А. Шашкіна, зазначає що при плануванні загальної кількості в 3670 годин навчального навантаження з них: на теоретичні дисципліни (14) розподілялось 1670 годин, на практичні дисципліни фізичної підготовки та спорту виділялося 2000 годин, з урахуванням 310 годин на дисципліни з основних видів спорту з подальшою

спеціалізацією [650, с. 33]. В заплановані 6 годин на тиждень факультативних занять виконувалось робота з підвищення спортивної майстерності, загальна кількість становить 700 годин за 8 семестрів. Провідними вважалися такі практичні дисципліни, як: легка атлетика – 260 годин, гімнастика – 360 годин, плавання – 160 годин, спортивні ігри – 220 годин, лижний спорт – 190. Під час викладання саме цих дисциплін у студентів. Саме на цих дисциплінах у студентах відбувається розвиток головних вмінь й навичок професійної діяльності. Додатково було розроблено новітні курси з боротьби, важкої атлетики, ковзанярського спорту, боксу, фехтування з плануванням від 30 до 70 годин навчального плану на кожну дисципліну.

В навчальному плані передбачалося 1224 години лекційних занять, 226 годин – лабораторних (із медико-біологічних дисциплін) і 2220 годин – на заняття з практичних дисциплін [650, с. 33]. Заняття з основних практичних спортивних дисциплін проводилися в періоди зимових і літніх табірних зборів протягом 9 і 12 тижнів відповідно. В навчальному процесі передбачалася організація й проведення трьох видів практик: педагогічна практика в школі – 7 тижнів; педагогічна практика у вищому навчальному закладі – 6 тижнів; організаційна практика в комітеті й добровільному спортивному товаристві – 2 тижні.

У 1958 році Комітет з фізичної культури і спорту при Раді Міністрів колишнього СРСР розробив навчальні плани для інститутів фізичної культури, затверджені Міністерством вищої освіти СРСР (№86/М від 11 лютого 1958 року) зі спеціальності «Фізична культура і спорт». Навчальні плани вважалися державним документом, що був обов'язковим для виконання всіма інститутами фізичної культури та факультетами фізичного виховання педуніверситетів.

Детальний ретроспективний аналіз навчальних планів підготовки фахівців з фізичної культури і спорту до рекреаційно-оздоровчої діяльності інститутами фізичної культури колишнього СРСР загалом і Львівським

державним університетом фізичної культури, зокрема починаючи з 1958 року по теперішній час здійснено М. Данилевич [147, с. 98-129]. Зокрема, авторка показує, що з 1999 року у Львівському державному інституті фізичної культури здійснювалася підготовка фахівців зі спеціальності 7.010201 «Фізичне виховання», де у циклі професійної та практичної підготовки навчального плану серед дисциплін виокремлювалися дисципліни спеціалізації «Рекреаційно-оздоровча діяльність» загальним обсягом 432 години. Навчання за програмою спеціалізації «Рекреаційно-оздоровча діяльність» базувалося на знаннях, які студенти отримали з валеології, гігієни, анатомії, фізіології, психології, педагогіки, організації та методики спортивно-оздоровчої роботи, історії фізичної культури.

Отже, навчальний план підготовки таких фахівців уже передбачав її спрямування на досягнення певного рівня професійної і водночас педагогічної підготовки. Ця тенденція залишилася й у подальші роки підготовки Львівським державним університетом фізичної культури бакалаврів (з 2007 року) за напрямом підготовки 0102 «Фізичне виховання та спорт» за спеціальністю 6.010201 «Фізичне виховання» та кваліфікацією «фахівець з фізичного виховання і спорту», підготовки з 2011 року бакалаврів із галузі знань 0102 «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини», а з 2014 року – підготовку магістрів зі спеціальності 8.01020303 «Фітнес і рекреація».

Визначаючи беззаперечну цінність і значущість результатів ретроспективного аналізу навчальних планів підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, в своєму дослідженні М. Данилевич не зосереджується на специфіці підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту до професійно-педагогічної діяльності через власний предмет дослідження. Тому, *стираючись на архівні документи та навчальні плани минулих років, ми зосредили свою увагу на становленні та розвитку в Україні саме професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту.*

За даними М. Данилевич [147], у 1958 році для денної форми навчання було запропоновано 2 навчальні плани з терміном навчання 4 роки. Перший навчальний план включав 22 обов'язкові навчальні дисципліни та 9 факультативних дисциплін. Загальна кількість навчальних занять у цьому навчальному плані складала 3724 години, 3 курсові роботи, 25 іспитів і 31 залік. Кваліфікація спеціаліста, яка присвоювалася після виконання навчального плану, була «Викладач фізичної культури і спорту».

Навчальним планом передбачалося проходження студентами двох виробничих практик: педагогічної практики в школі тривалістю 8 тижнів у 6 семестрі та організаційно-педагогічної практики у колективах фізичної культури в 7 семестрі тривалістю 7 тижнів. Другий навчальний план включав 19 обов'язкових і 5 факультативних навчальних дисциплін, 2 виробничі практики (педагогічна практика в школі – 7 тижнів у 6 семестрі та тренерська практика – 8 тижнів у 7 семестрі). Загальна кількість навчальних занять у навчальному плані складала 3724 години, передбачалося 3 курсові роботи, 25 іспитів і 27 заліків. Кваліфікація спеціаліста, яка присвоювалася після виконання навчального плану, була «Викладач-тренер з виду спорту».

Аналіз навчальних планів зі спеціальності «Фізична культура і спорт» для інститутів фізичної культури за 1958 рік дозволив нам зробити висновок про відсутність у них професійно-педагогічно орієнтованих навчальних дисциплін, вивчення яких було спрямовано на підготовку випускників до професійно-педагогічної діяльності.

У типових навчальних планах інститутів фізичної культури, затверджених 7 жовтня 1961 року за № 114/ПД – для педагогічного факультету і №415/ПД – для спортивного факультету, вперше зазначалися обов'язкові вимоги до рівня спортивної підготовленості випускників. Ці навчальні плани стали чітко націлювати майбутніх фахівців на набуття різнобічної спортивної підготовленості. У числі факультативних дисциплін планувалося підвищення спортивної майстерності обсягом 900 годин.

Залишилися в навчальних планах і всі види виробничих та навчальних практик (загальною тривалістю – 38 тижнів), у яких передбачалося й стажування зі спортивної роботи. У навчальному плані спортивного факультету з'явилося ще одне істотне, на думку А. Шашкіна, доповнення до однієї з основних навчальних дисциплін – «Спеціалізація обраного виду спорту й допоміжних видів спорту» обсягом 1100 годин [650, с. 38]. Цей запис вимагав досягнення всіма студентами конкретних рівнів спортивної підготовленості в інтересах професійної діяльності фахівців фізичної культури і спорту.

Навчальні плани 1964 року за фахом 1906 – «Фізична культура і спорт» для педагогічного та спортивного факультетів інститутів фізичної культури визначалися тенденцією до збільшення кількості факультативних дисциплін. Тому було проведене скорочення обсягів викладання медико-біологічних дисциплін на 120 годин і спортивно-педагогічних – на 240 годин. З метою посилення наукової підготовки й кращого стимулювання самостійної роботи студентів було введено спецсеінари й курси на вибір тих, хто навчався: на педагогічному факультеті в обсязі 90 годин і на спортивному – 150 годин. Усі зміни, внесені в навчальні плани, є значним кроком уперед у питаннях підготовки ерудованого, фізично розвиненого й методично зрілого фахівця з фізичної культури і спорту, однак рівень його професійно-педагогічної підготовленості (саме у закладах вищої освіти, де навчалися спортсмени) не враховувався.

Навчальний план 1972 року, затверджений 20 січня за № 1/МДТ, враховував із 29 навчальних дисциплін тільки 2 практичні: перша – «Обраний вид спорту й методика його викладання», загальний обсяг 750 годин; друга дисципліна називалася «Додаткові види спорту» із загальним обсягом 590 годин. За даними А. Шашкіна, до складу входили: легка атлетика – 110 годин, гімнастика – 140 годин, плавання – 90 годин, спортивні ігри – 150 годин, лижний спорт – 70 годин і важка атлетика – 30 годин [443, с. 42]. Із 6 факультативних дисциплін офіційно 1100 годин

приділялося на дисципліну «Спортивне вдосконалення», а інші – на розгляд Вчених рад вищих навчальних закладів [650, с. 43].

З 1972 року підготовка фахівців проводилася вже за двома спеціальностями: навчальні плани, за якими проводилася підготовка фахівців у 1972 році, для педагогічних факультетів за фахом «2114 – фізичне виховання» і для спортивних факультетів за фахом «1906 – фізична культура та спорт» майже нічим не відрізнялися від навчальних планів 1971 року. Ми вважаємо, що шляхом коректування навчальних планів фізкультурної освіти цього періоду ліквідовувалася нестача в країні тренерського й викладацького складу, який мав різнобічну спортивно-технічну підготовку.

У 1982 році за клопотанням Спорткомітету СРСР Міністерство вищої освіти СРСР видало наказ № 701 від 14.07.82 р., в якому йшла мова про встановлення в межах спеціальності 1906 «Фізична культура і спорт» трьох відповідних спеціальностей: 1906-1 – «Організація і методика викладання фізичної культури», 1906-2 – «Організація масової фізкультурно-оздоровчої роботи та туризму» і 1906-3 – «Організація і методика викладання видів спорту». Зміст кваліфікаційних характеристик (КХ-1906 і КХ-2114) фахівців, які вперше були складені в 1982 році, лише відбивав, на думку С. Захаріна, сформовану практику інформаційного підходу до підготовки кадрів у вищій школі, при якому набуття необхідних у роботі знань вважалось головною метою навчання [213, с. 27].

Труднощі під час професійно-педагогічної підготовки фахівців були пов'язані саме з якістю здійснення підготовки, кількість фахівців була достатньою. Певна група авторів стверджує [147, 155, 167, 499 та ін.], що більшість студентів, які закінчили навчання не набули навичок: самостійно здійснювати практичну діяльність і проявляти творчі здібності у професійній сфері; не опанували в інститутах навичок, необхідних для постійної самоосвіти в сучасних умовах, пов'язаних зі стрімкими змінами технологічних процесів; не оволоділи лідерськими якостями, необхідних для людини, яка володіє унікальним поєднанням особистісних навичок та

якостей, які спонукають інших слідувати за нею; не отримали вміння користуватися сучасними новітніми інформаційними технологіями; не мали сформованої екологічної свідомості та екологічного мислення [499, с. 59].

Особливу тривогу викликала недостатня гуманітарна підготовка, що призводила до засилля технократичного мислення.

Центральним задумом навчального плану, за яким розпочалася підготовка майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту в 1982 році, на думку Є. Захаріна, була ідея формування протягом перших п'яти семестрів єдиної для всіх студентів фундаментальної професійно-педагогічної бази, яка давала можливість спеціалізації за профілями майбутньої діяльності фахівців [214, с. 35]. При цьому, незалежно від спеціалізації, випускникам надавалася та ж кваліфікація – «викладач фізичного виховання – тренер з виду спорту». Передбачалося, що таким шляхом буде вирішена проблема ППП фахівців широкого профілю.

Слід зауважити, що реалізація ідеї фундаменталізації вищої фізкультурної освіти допомогла в навчальному плані 1982 року визначити стрижневу дисципліну, якою стала «Теорія й методика обраного виду фізичної культури і спорту». Передбачалося, що крізь призму цієї дисципліни студенти зможуть осмислити і збагнути суть обраної спеціальності; наявний досвід спортивної діяльності дозволить майбутнім фахівцям уже з першого семестру активно підключитися до вивчення основ професії та спеціальності.

Другий «стрижень» плану – формування загальних для всіх студентів професійно-педагогічних умінь за допомогою системи практик: ознайомлювальної (1-4-й семестри), базової – з фізкультурно-масової роботи (2 тижні в 4 семестрі), педагогічної (6 тижнів у 5 семестрі) і тренерської (6 тижнів у 6 семестрі).

У навчальному плані, затвердженому 02.08.1985 року з №150 ПД/тип, продовжувала простежуватися, на думку А. Шашкіна, тенденція

розширення обсягів різнобічних теоретичних і методичних знань і навичок [650, с. 48]. Важливим було і введення нової дисципліни «Професійна підготовка викладача фізичної культури з видів спорту» із загальним обсягом 380 годин, хоча на Державний іспит, як і раніше, була винесена дисципліна «Теорія й методика фізичної культури й обраного виду спорту». В змісті програми цієї нової навчальної дисципліни традиційно основна увага приділялася лише методиці викладання обраного виду спорту, а не різних видів спорту, яким необхідно було володіти фахівцям широкого профілю.

Через те в 1985/1986 навчальному році в усіх педагогічних навчальних закладах СРСР знову запроваджено нові навчальні плани, що орієнтували на посилення ідейно-політичної, психолого-педагогічної підготовки майбутніх учителів. Передбачено суттєве покращення підготовки вчителя з етики, естетики, логіки та вдосконалено атеїстичну, правову й економічну освіту. Внесено суттєві зміни в цикл психолого-педагогічних дисциплін, які студенти повинні були вивчати протягом усього періоду навчання у вищому навчальному закладі. *Ми вважаємо, що система професійно-педагогічної підготовки фахівців продовжувала удосконалюватися в напрямку підвищення рівня всебічної фізичної й методичної підготовленості випускників вищих фізкультурних навчальних закладів.*

У навчальному плані 1988 року з'явилися нові дисципліни: «Основи математичної статистики», «Біометрія», «Підвищення спортивної майстерності». Відповідно до навчального плану, студенти проходили педагогічну й тренерську практики. Цей навчальний план, на нашу думку, містив у собі масу нових організаційно-педагогічних змін у системі підготовки фахівців у вищих фізкультурних навчальних закладах. Їх виділив А. Шашкін: навчання на «базовому» факультеті студентів 1-2 курсів і завершення навчання фахівця на факультеті «профільованої підготовки» - 3 і 4 курси; введення «атестації» студентів у 5 семестрі навчання для визначення напрямку підготовки випускника (з цією метою в навчальному

плані було виділено 54 навчальних години на індивідуальні заняття під керівництвом викладача); введення навчальної дисципліни за назвою «Методика викладання базових видів фізичної культури» обсягом – 660 годин (до них віднесли гімнастику, легку атлетику, плавання, лижний спорт, спортивні і рухливі ігри, туризм) [650, с. 49].

Цей навчальний план був спрямований на різке підвищення ефективності ППП фахівців на основі зміцнення зв'язку освіти з наукою і виробництвом. Фундаментальний професіоналізм став головним мірилом вищої фізкультурної освіти.

У новому поколінні кваліфікаційних характеристик за фахом 0303 «Фізична культура» вимоги до фахівця виводилися вже не зі складу знань і вмінь, який він повинен опанувати, а з характеру розв'язуваних завдань і складу компонентів професійно-педагогічної діяльності (проектувальні, конструктивні, організаторські, комунікативні), які повинні були сформуватися в процесі навчання.

Відповідні зміни були внесені в структуру й зміст навчальних планів інститутів фізичної культури. Більш надійно й повно була реалізована ідея етапної підготовки випускників: етап базової підготовки, єдиний для всіх студентів, і профільований етап, орієнтований на підготовку випускників за конкретними видами професійної діяльності. На першому етапі (тривалістю в п'ять семестрів) закладалася основа фундаментальної освіти. У зв'язку з цим «Теорія й методика обраного виду спорту» втратила статус стрижневої дисципліни навчального плану й стала поряд із такою дисципліною, як «Методика викладання базових видів фізичної культури» і наскрізною практикою студентів.

Для забезпечення взаємозв'язку різних спеціалізацій і наступності загально-профільованої та спеціальної теоретико-методичної підготовки дисципліни «Теорія фізичної культури» і «Теорія спорту» були об'єднані в одну за назвою «Теорія й методика фізичної культури і спорту». Роль базової дисципліни та об'єднуючої ланки між базовим і профільованим

етапами перейшла до «Теорії й методики фізичної культури і спорту» як загально-спеціальної дисципліни, що несла основне методологічне навантаження у зміст фізкультурної освіти.

На другому етапі відповідно до складеної структури кадрового потенціалу галузі забезпечувалося поглиблене формування кваліфікаційних якостей фахівця з профілю майбутньої діяльності в межах двох спеціалізацій – «Фізична культура» (включаючи й фізичне виховання) та «Спортивне тренування». Курс «Вступ до спеціальності» був замінений «Вступом у професію». Це забезпечило відносно велику фундаментальність цієї профорієнтаційної дисципліни. Було введено нові дисципліни: «Соціологія фізичної культури» і «Комп'ютерна техніка». Навчальним планом передбачалися такі види практики студентів, як вступна, суспільно-корисна праця, педагогічна, тренерська, спеціальна.

У 1988 році починають відбуватися зміни у системі підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту – формується багаторівнева система підготовки фахівців. Оновлюються методики навчання, перегадаються програми навчання для студентів закладів середньої спеціальної освіти для зручності переходу у вищі навчальні заклади та отримання вищої фізкультурно-педагогічної освіти. Цій факт підтверджує Є. Захаркіна, яка зазначає, що у вищих навчальних закладах започатковується фахова підготовка за спеціалізацією «Викладач фізичної культури», вступниками якої стають випускники фізкультурних закладів середньої спеціальної освіти [213, с. 275]. Абітурієнти після складання вступних іспитів зараховуються на третій курс вищої фізкультурної освіти за «прискореною» програмою навчання.

Період 1991 рік – по теперішній час характеризується вирішенням ключових проблем розбудови національної системи підготовки фізкультурних кадрів нового покоління. Проголошення в 1991 році незалежної Української держави зумовило, як вважає В. Андрущенко, «об'єктивну потребу в творчому пошуку шляхів демократизації суспільного

життя, оновлення всіх його сфер» [18, с. 277]. Нові соціально-економічні умови призвели до адекватних перетворень у галузі професійної підготовки фахівців. На час проголошення незалежності вже діяв прийнятий Верховною Радою України Закон «Про освіту», що давав правову основу для побудови національної системи освіти [208]. Згідно з цим Законом освітня сфера України орієнтувалася на всебічний розвиток особистості, яка визнавалася найбільшою цінністю суспільства. Відповідно до Закону в червні 1991 року Міністерство освіти прийняло Програму розвитку народної освіти України на перехідний період (1991-1995 роки). Цим документом, зокрема, було передбачено розробку понад 150 підзаконних нормативних актів для забезпечення самостійного функціонування освітньої системи в умовах незалежності держави.

З 2015 року були запроваджені нові шифри і почали розроблятися професійні стандарти. Для спеціальності «017 Фізична культура і спорт» на рівні «Магістр» розроблені стандартизовані вимоги до результатів підготовки, у яких передбачено не лише фахову спортивну, а й набуття знань та вмінь з психології та педагогіки фахівців з ФКіС (наприклад, «здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя» [433]).

Отже, система ППП фахівців удосконалюється в напрямку посилення не лише спортивної, а й педагогічної підготовки майбутніх фахівців з ФКіС. При цьому за аналізом програм встановлено, що сьогодні затребуваними стають серед інших такі результати професійної підготовки:

- здатність виявити послідовність і наполегливість у навчанні, вміння організувати власне навчання, зокрема ефективно управляти часом та інформацією;

- здатність аналізувати цілі та сенси фізкультурно-спортивної діяльності, мотиви досягнення успіхів у навчанні та майбутній професійній діяльності;
- здатність використовувати основні методи отримання, збереження, опрацювання інформації; працювати з комп'ютером як засобом управління інформацією.
- здатність до розуміння сутності та принципів побудови фізкультурно-спортивної діяльності, аналізу культури як системної категорії сфери фізичного виховання та спорту;
- здатність у процесі навчання та виконання професійних завдань використовувати: соціально-гуманітарні знання як фундамент, на якому ґрунтується духовний розвиток особистості майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту; психолого-педагогічні знання для забезпечення процесу осмислення, конструювання й обґрунтування програми діяльності та культурної самоідентифікації особистості; базові медико-біологічні знання про будову й функції організму та закономірності формування культури здоров'я людини.

Перелічені результати орієнтують науковий пошук на дослідження саме культурологічних та акмеологічних засад професійно-педагогічної підготовки фахівців з ФКіС.

1.1.4. Аналіз навчальних планів підготовки фахівців з фізичної культури і спорту (на прикладі факультету фізичного виховання Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка)

Факультет фізичної культури Сумського педінституту (з 1999 року – педагогічного університету) було засновано у 1980 році, а з 2001 року він отримав назву – Навчально-науковий інститут фізичної культури.

Починаючи з 1999 року в інституті фізичної культури здійснювалася підготовка фахівців за напрямом підготовки 0102 за трьома

спеціальностями: 7.010203 «Олімпійський і професійний спорт», 7.010201 «Фізичне виховання» та 7.010202 «Фізична реабілітація». Усі навчальні дисципліни у цих навчальних планах були розподілені за циклами: цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки; цикл природничо-наукової підготовки; цикл професійної та практичної підготовки. Окремо у навчальних планах зазначався блок дисциплін за вибором.

Так, аналіз навчального плану підготовки фахівців зі спеціальності 7.010201 «Фізичне виховання» показав, що загальна кількість дисциплін становить 53, кількість іспитів – 33, заліків – 63. Загальна кількість годин становить 8203,5, з них: цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки – 1632 години (12 дисциплін); цикл природничо-наукової підготовки – 1413 годин (14 дисциплін); цикл професійної та практичної підготовки – 4330 годин (26 дисциплін); дисципліни за вибором – 72,5 години (1 дисципліна). Ще 756 годин відводилося на виробничі практики: педагогічна – 6 тижнів (216 годин) у 6 семестрі; організаційно-педагогічна – 3 тижні (108 годин) у 4 семестрі; в дитячих таборах – 3 тижні (108 годин) у 6 семестрі; у вищій школі – 3 тижні (108 годин) у 7 семестрі; за спеціалізацією – 6 тижнів (216 годин) у 8 семестрі. У навчальному плані, окрім дисципліни «Теорія фізичного виховання» (270 годин, з них 100 годин – лекції, 110 годин – семінари та 60 годин – самостійна робота у 5-8 семестрах, наприкінці 3 та 4 курсів студенти склали іспит з дисципліна), з'явилися інші дисципліни, які допомагали здійснювати підготовку фахівців з фізичного виховання до професійно-педагогічної роботи.

До таких навчальних дисциплін у першу чергу слід віднести «Організація і методика спортивно-оздоровчої роботи» загальним обсягом 162 години (у 2, 3 та 6 семестрах, у 3 семестрі студенти склали іспит, а у 2 і 6 – залік) та дисципліну «Організація і методика спортивно-виховної роботи у дитячих і молодіжних організаціях» загальним обсягом 54 години, з яких 8 годин – лекції і 40 годин – практичні та семінарські заняття, 6 годин – самостійна робота.

У 2001 році СумДПУ ім.А.С.Макаренка продовжував підготовку фахівців за напрямом підготовки 0102 за тими ж трьома спеціальностями: 7.010203 «Олімпійський і професійний спорт», 7.010201 «Фізичне виховання» та 7.010202 «Фізична реабілітація». Усі навчальні дисципліни у цих навчальних планах були розподілені за чотирма циклами:

1. Цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки.
2. Цикл природничо-наукової підготовки.
3. Цикл професійної та практичної підготовки.
4. Блок дисциплін за вибором.

Так, навчальний план підготовки фахівців зі спеціальності 7.010201 «Фізичне виховання» зазнав суттєвих змін. Зокрема, загальна кількість дисциплін становила 53, кількість іспитів – 33, заліків – 63. Загальна кількість годин становила 8203,5 години, з них:

1) цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки – було 1632 години, стало 2100 годин (з 12 дисциплін стало 15 дисциплін);

2) цикл природничо-наукової підготовки – було 1413 годин, стало 1594 години (з 14 дисциплін стало 15 дисциплін);

3) цикл професійної та практичної підготовки – було 4330 годин, стало 3724 години (залишилася така ж кількість дисциплін – 26).

4) дисциплін за вибором – було 72,5 години, стало 108 годин. Виробничі практики зазнали значних змін: було 756 годин, стало 324 години. Залишилося лише 3 педагогічні практики в школі по 3 тижні кожна у 4, 6 та 8 семестрах.

У 2008 році СумДПУ ім.А.С.Макаренка здійснював уже підготовку бакалаврів за напрямом підготовки 0102 «Фізичне виховання та спорт» за спеціальністю 6.010201 «Фізичне виховання» та кваліфікацією «Фахівець з фізичного виховання і спорту».

Навчальний план підготовки бакалаврів зі спеціальності 6.010201 «Фізичне виховання» включав такі цикли підготовки:

1) цикл гуманітарних та соціально-економічних дисциплін – 1620 годин (15 дисциплін);

2) цикл природничо-наукових дисциплін – 1161 година (10 дисциплін);

3) цикл загально професійних дисциплін – 1215 годин (13 дисциплін);

4) цикл професійно-орієнтованих дисциплін – 1782 години (12 дисциплін);

5) блок дисциплін самостійного вибору – 1242 години (15 дисциплін).

У 2014 році СумДПУ ім.А.С.Макаренкарозпочав здійснювати підготовку фахівців галузі знань 0102 «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини» освітнього рівня «бакалавр» за всіма діючими спеціальностями (табл. 1.2).

Таблиця 1.2.

**Зіставлення навчальних планів підготовки за напрямом
6.010201 «Фізичне виховання» у Сумському державному
педагогічному університеті імені А.С. Макаренка (до 2015 р.)**

№ з/п	Показники	2008 рік	2014 рік
1	Кваліфікація	фахівець з фізичного виховання і спорту	фахівець фізичного виховання та спорту
2	Кількість циклів підготовки.	5	3
3	Цикл гуманітарних та соціально-економічних дисциплін	1620 год. (15 дисциплін)	1458 год. (15 дисциплін)
4	Цикл природничо-наукових дисциплін	1161 год. (10 дисциплін)	Відсутній
5	Цикл фундаментальних дисциплін	Відсутній	1296 год. (15 дисциплін)
6	Цикл загально-професійних дисциплін	1215 год. (13 дисциплін)	Відсутній

№ з/п	Показники	2008 рік	2014 рік
7	Цикл професійно-орієнтованих дисциплін	1782 год. (12 дисциплін)	1782 год. (39 дисциплін)
8	Блок дисциплін самостійного вибору	1620 год.	Відсутній (дисципліни за вибором вказано у кожному циклі)
9	Загальна кількість годин З них:	7884	7380
10	Виробничі практики	14 тижнів	14 тижнів
11	Загальна кількість навчальних дисциплін: – обов'язкових; – за вибором; – загалом.	50 15 65	31 18 49
12	Кількість іспитів	27	29

Порівняльний аналіз навчальних планів підготовки бакалаврів за напрямом 6.010201 «Фізичне виховання» Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка за 2008 та 2014 роки, який подано у таблиці 1.3 відображає окремі відмінності, зокрема:

- у навчальному плані за 2014 рік загальна кількість циклів дисциплін зменшилася до трьох порівняно з навчальним планом за 2008 рік (було 5 циклів);

- зменшилася загальна кількість годин циклу гуманітарних та соціально-економічних дисциплін з 1620 годин у 2008 році до 1458 годин у 2014 році, при цьому кількість навчальних дисциплін цього циклу залишилася незмінною – 15 дисциплін;

- у навчальному плані за 2008 рік були наявні цикли природничо-наукових дисциплін, загально професійних та дисциплін самостійного вибору; в навчальному плані за 2014 рік зазначені цикли відсутні, проте у кожному з циклів зазначено обов'язкові навчальні дисципліни і дисципліни за вибором;

- у навчальному плані за 2014 рік з'явився цикл фундаментальних дисциплін, якого немає у навчальному плані за 2008 рік;

- зменшилася загальна кількість годин навчального плану з 7884 годин до 7380 годин;

- збільшилася частка годин, відведених на самостійну роботу студентів, з 3039 годин до 3548 годин; у навчальному плані за 2011 рік суттєво збільшилася кількість дисциплін професійно-орієнтованого циклу (з 12 дисциплін у 2008 році до 39 у 2011 році), проте загальна кількість годин циклу залишилася без змін і складала 1782 години;

- значно зменшилася кількість обов'язкових навчальних дисциплін (з 50 дисциплін до 31 дисципліни) та загальна кількість дисциплін у навчальному плані (з 65 дисциплін до 49 дисциплін), при цьому дещо збільшилася кількість дисциплін за вибором, проте несуттєво (з 15 дисциплін до 18 дисциплін);

- кількість іспитів, передбачених навчальним планом, майже не змінилася (27 – у 2008 році і 29 – у 2011 році).

В Україні до 2015 року, до підписання Закону «Про вищу освіту», підготовка фахівців галузі 0102 «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини» здійснювалася у ЗВО за освітньо-кваліфікаційними рівнями (ОКР) бакалавр, спеціаліст, магістр. У межах галузі знань виокремлювалося три напрями підготовки «Фізичне виховання», «Професійний спорт» та «Здоров'я людини». Кваліфікації вчителя фізичної культури, тренера-викладача здобувалися на ОКР «бакалавр», «спеціаліст». Кваліфікації викладача фізичного виховання та викладача спорту надавалися при навчанні на ОКР «магістр» та відповідної додаткової спеціалізації. Відповідно до європейських стандартів підготовки фахівців з фізичної культури і спорту ВЗО України з 2016 року вже не здійснюють професійну підготовку на ОКР «спеціаліст».

З 2015 року, в результаті введення в дію Закону України «Про вищу освіту» (Постанова КМ України від 29.04.2015 р. №266 [432]) професійна

підготовка фахівців з фізичної культури і спорту здійснюється за відповідними спеціальностями та галузями знань, які наведено в таблиці 1.3.

Згідно з описом кваліфікаційного рівня (Національна рамка кваліфікацій [432]) фахівці з фізичної культури і спорту мають володіти певними знаннями, уміннями, бути автономними і відповідальними (Додаток В).

У 2015 році СумДПУ ім.А.С.Макаренка продовжував здійснювати підготовку фахівців галузі знань 0102 «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» за трьома напрямками: 6.010201 фізичне виховання; 6.010202 спорт; 6.010203 здоров'я людини. Усі дисципліни у нових навчальних планах були розподілені на чотири цикли: гуманітарні та соціально-економічні дисципліни; дисципліни природничо-наукової (фундаментальної) підготовки; дисципліни загальнопрофесійної підготовки; дисципліни професійної та практичної підготовки.

Таблиця 1.3

Узгодження переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти за ступенями (освітньо-кваліфікаційним рівнем) бакалавр та магістр

Перелік галузей знань та спеціальностей до 2015 року		Перелік галузей знань та спеціальностей з 2015 року			
Шифр та найменування галузі знань	Код та найменування напрямку підготовки	Шифр галузі	Галузь знань	Код спеціальності	Найменування спеціальності
0102 Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини	6.010201 Фізичне виховання	01	Освіта	014	Середня освіта, спеціалізація «Фізична культура»
	8.010201 Фізичне виховання				

	6.010202 Професійний спорт	01	Освіта	017	«Фізична культура і спорт»
	8.010202 Професійний спорт				

Аналіз навчального плану бакалаврів за напрямом 6.010201 «Фізичне виховання» Сумського державного педагогічного університету імені А.С.Макаренка, затвердженого у 2015 році (на 2015-2019 роки), показав, що загальна кількість годин складала 8640 (240 кредитів ECTS), із них за циклами:

1) гуманітарних і соціально-економічних дисциплін – 1512 годин (42 кредити ECTS, 16 дисциплін: 9 нормативних і 7 вибіркових);

2) дисципліни природничо-наукової (фундаментальної) підготовки – 1278 годин (35,5 кредити ECTS, 12 дисциплін: 8 нормативних і 4 вибіркових);

3) дисципліни загальнопрофесійної підготовки - 2934 години (81,5 кредити ECTS, 32 дисципліни: 27 нормативних і 5 вибіркових);

4) дисципліни професійної та практичної підготовки – 2916 годин (81 кредит ECTS).

До нормативних навчальних дисциплін загально професійної підготовки увійшли такі, як: «Вступ до спеціальності» – 54 години (1,5 кредити); «Основи педагогічної майстерності» – 72 години (2 кредити); «Теорія і методика фізичного виховання» – 270 годин (7,5 кредити); «Основи теорії і методики спортивного тренування» – 108 годин (4 кредити); «Спортивні споруди та обладнання» – 54 години (1,5 кредити); «Оздоровча фізична культура – 162 години (4,5 кредити); «Управління у сфері фізичної культури» – 54 години (1,5 кредити); «Психологія» – 144 години (4 кредити); «Педагогіка» – 144 години (4 кредити); «Психологія

фізичного виховання» – 54 години (1,5 кредити); «Методика викладання в спеціальних медичних групах» – 54 години (1,5 кредити); «Олімпійський і професійний спорт» – 54 години (1,5 кредити); «Сучасні технології в оздоровчій фізичній культурі» – 54 години (1,5 кредити); «Теорія і методика гімнастики» – 162 години (4,5 кредити); «Теорія і методика спортивних ігор» – 216 годин (6 кредитів); «Теорія і методика рухливих ігор» – 54 години (1,5 кредити); «Теорія і методика легкої атлетики» – 216 годин (6 кредитів); «Теорія і методика плавання» – 108 годин (3 кредити); «Теорія і методика футболу» – 54 години (1,5 кредити); «Теорія і методика лижних видів спорту» – 108 годин (3 кредити); «Теорія і методика атлетизму» – 54 години (1,5 кредити); «Теорія і методика спортивних двобоїв» – 72 години (2 кредити); «Ритміка і хореографія» – 54 години (1,5 кредити); «Шахи» – 54 години (1,5 кредити); «Організація спортивно-мистецьких заходів» – 54 години (1,5 кредити); «Охорона праці та безпека життєдіяльності» – 72 години (2 кредити); «Туризм» – 54 години (1,5 кредити).

До дисциплін професійної та практичної підготовки увійшли «Теорія і методика обраного виду спорту», «Підвищення спортивної майстерності» та три виробничі практики, а саме: «Педагогічна практика» – 378 годин (10,5 кредити); «Тренерська практика» – 270 годин (7,5 кредити) та «Організаційна практика» – 108 годин (3 кредити).

З 2016 р. підготовка фахівців проводиться у галузі знань 01 «Освіта» за спеціальностями 014 «Середня освіта», предметна спеціалізація «Фізична культура» та спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт».

Зауважимо, що у розробці навчальних планів підготовки фахівців з фізичної культури і спорту суттєвий вплив на професійно-педагогічне спрямування такої підготовки здійснила сама галузь знань 01 «Освіта», а також врахування досвіду підготовки бакалаврів і магістрів іншими закладами професійної фізкультурної освіти. Так, зокрема, у циклах загальної підготовки бакалаврів обох спеціальностей введено дисципліну

«Історія та культура України» (120 годин, 4 кредити), у цикл професійної підготовки бакалаврів спеціальності 014 «Фізичне виховання» окрім традиційних дисциплін «Вступ до спеціальності» (4 кредити), «Психології» (4 кредити), «Педагогіки» (10 кредитів), «Теорія і методика фізичного виховання» (12,5 кредитів) та ін., введено нові дисципліни: «Методи досліджень і основи НДР» (1,5 кредити), «Психологія фізичного виховання та спорту» (1,5 кредити), «Історія фізичної культури» (1,5 кредити). У циклі вибіркового навчальних дисциплін (дисциплін вільного вибору студентів) – «Профорієнтаційна діяльність у сфері фізичного виховання» (1,5 кредити), «Патріотичне виховання на традиціях фізичної культури» (1,5 кредити), «Професійна етика» (3 кредити).

До практичної ППП майбутніх фахівців з фізичного виховання увійшли: «Педагогічна практика у молодшій школі» (135 годин, 4,5 кредити), «Педагогічна практика (виробнича) у загальноосвітній школі» (180 годин, 6 кредитів), «Виробнича практика із організації спортивно-масової та анімаційної роботи» (270 годин, 9 кредитів). Для практичної підготовки бакалаврів спеціальності «Фізична культура і спорт» відведено 495 годин (16,5 кредити), які розподілено на педагогічну практику в школі (225 годин, 7,5 кредити), тренерську практику (270 годин, 9 кредитів).

Для підготовки фахівців з обох спеціальностей важливе значення у циклах загальної та професійної підготовки мають дисципліни: «Правове забезпечення професійної діяльності» (90 годин, 3 кредити), «Актуальні питання інноваційного розвитку освіти» (90 годин, 3 кредити), «Методологія та організація наукових досліджень» (90 годин, 3 кредити), «Історія фізкультурно-спортивного руху» (90 годин, 3 кредити), «Методика викладання фізичного виховання (спортивних дисциплін) у ЗВО» (255 годин, 8,5 кредити).

У циклі дисциплін вільного вибору запропоновано дисципліни: «Інформаційні технології в освіті. Мультимедія в освіті» (90 годин, 3 кредити), «Духовні аспекти здоров'я. Сучасні фізкультурно-оздоровчі

технології» (90 годин, 3 кредити). У циклі практичної ППП для обох спеціальностей запланована «Асистентська практика у ЗВО» (180 годин, 6 кредитів), а також «Педагогічна (виробнича) практика в загальноосвітніх закладах» (270 годин, 9 кредитів) для спеціальності «Фізичне виховання» та тренерська практика у спортивних закладах різного типу (180 годин, 6 кредитів) для спеціальності «Фізична культура і спорт». Відведено час для підготовки магістерської роботи на обох спеціальностях (180 годин, 6 кредитів).

Отже, аналіз навчальних планів підготовки майбутніх фахівців з ФКіС засвідчив їхню орієнтованість на професійно-педагогічну підготовку фізкультурних кадрів через введення дисциплін педагогічного спрямування у перелік як обов'язкових освітніх компонентів, так і до переліку дисциплін вибіркового блоку. Зазначене уможливорює орієнтування індивідуальних освітніх траєкторій на підвищення рівня професійно-педагогічної підготовки фахівців з ФКіС, а також їхню спрямованість на нові загальнолюдські цінності, які впливають на формування культури фахівця.

1.2. Аналіз закордонного досвіду професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з ФКіС

У сучасний період вища освіта України у зв'язку з входженням до світового освітнього простору здійснює перехід на новий етап свого розвитку. Одним із основних напрямів, який дозволяє вітчизняній вищій освіті зайняти достойне місце на міжнародному рівні, є модернізація її змісту з урахуванням міжнародних практик.

Перспективні напрацювання закордонного досвіду у сфері фізичної культури і спорту досліджували С. Гаркуша [122], І. Гринченко [140], Т. Дерека [155], Р. Карп'юк [300], М. Данилевич [147], Р. Клопов [311], Ю. Лянной [388], Т. Осадча [458], Є. Приступа [499], В. Сутула [580], Л. Сущенко [581] та ін. Вчені виявляли різні аспекти професійної підготовки фахівців з фізичної культури і спорту та вказують на закордонні

моделі такої підготовки й можливість використання педагогічних традицій різних країн.

Розглянемо найкращі приклади застосування досвіду ППП фахівців з фізичної культури і спорту у провідних країнах ЄС. Слід звернути увагу, що ЄС – унікальне об'єднання 24 країн Європи, які через створення спільного ринку, економічного та валютного союзу, а також шляхом реалізації спільної політики й діяльності мають на меті забезпечити безперервне економічне зростання, соціальний розвиток і згуртованість країн-учасниць. Держави Європейського Союзу створили спільні інституції, яким делегували частину своїх національних повноважень так, що рішення в певних сферах загальних інтересів можуть ухвалюватись демократичним шляхом на загальноєвропейському рівні. Система наднаціональних інституцій ЄС включає: Європейські співтовариства (серед яких є «Освіта та культура»). Європейський Парламент ЄС має «Комітет культури, молоді, освіти, мас-медіа та спорту» [556].

Особливості освітніх реформ в країнах Європейського Союзу полягають у вкрай ваговому значенні впровадження професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, розвиток творчого потенціалу особистості, стимулів і мотивів, здібностей, ціннісних орієнтацій. В Болонській декларації ЄС (1999 р.), нормативних документах ЄС, рекомендаціях ЮНЕСКО викладено основні принципи змісту професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у закладах вищої освіти [683].

Українські вчені Сущенко Л. [581], І. Грінченко [140], зазначають, що провідні класичні Європейські університети, спеціалізовані коледжі, академії, інститути і професійно орієнтовані вищі школи надають традиційну вищу фізкультурну освіту. Європейські університети й інститути фізичної культури об'єднані в мережу закладів вищої освіти, яка очолюється. Європейською комісією. В Люксембурзі в 1989 році була створена Європейська організація спортивних вищих навчальних закладів

(ENSSHE). Метою створення ENSSHE – співпраця фізкультурно-спортивних вищих закладів освіти у розробленні навчальних програм, які відповідають сучасним вимогам ринку праці в ЄС [581].

Проаналізуємо особливості підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту в окремих провідних університетах країн Європи.

Велика Британія (до 2020 року – член ЄС). У процесі дослідження було встановлено, що вища освіта у Великій Британії заснована на освітніх стандартах, які розробляються та функціонують в університетах на основі дії урядового документу «Національний навчальний план» (National Curriculum), створеного на неконкурсній основі (1987 р.) і введено поетапно протягом, 1991-1995 рр. Для Великої Британії характерна дворівнева освіта: на першому рівні фізичне виховання може бути як першою спеціальністю, так і на другою на рівні з хімією, біологією, історією, фізіологією та іншими спеціальностями. Після першого рівня випускники отримують кваліфікацію «бакалавр» після другого «майстер» (Master's degree), що відповідає рівню магістра [625].

Нижче опишемо програми підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у провідних університетах Великої Британії, а саме: у Вустерському Університеті (University of Worcester) [716] та Британському Університеті Ковентрі (Coventry University) [672].

Вустерський університет Великої Британії в Інституті спорту проводить підготовку фахівців фізичного виховання за дворічною програмою. Перший рік навчання передбачає 60 кредитів (1800 год.) (більш детально у Додатку Г).

Аналіз змісту освітніх програм свідчить про наявність в них практик за спеціальністю, дисципліни «Мотивація та психологія роботи» (3 кред.), модулів «Педагогіка і практика в спорті та фізичному вихованні» (6 дисциплін: «Методика викладання фізичного виховання» (5 кред.), «Педагогіка фізичного виховання» (4 кред.), «Спортивна педагогіка» (4 кред.), «Вступ до педагогіки» (3 кред.), «Психологія» (4 кред.),

«Психологія фізичного виховання» (4 кред.), «Безпечна практика в школі» (4 кред.) та «Методи наукових досліджень» (3 дисципліни: «Інформаційні технології» (3 кред.), «Оцінювання у фізичному вихованні та спорті» (4 кред.), «Вимірювання в умовах школи» (4 кред.).

Британський Університет Ковентрі проводить навчання за програмами курсів для отримання ступенів бакалавра, магістра на факультеті «Охорони здоров'я» в департаменті «Біомолекулярних та спортивних наук» [716]. Магістерська програма «Європейський магістр з охорони здоров'я та фізичної активності» (Додаток Д), яку розпочато з 2016 року [672] в Британському Університеті Ковентрі (Coventry University), пропонується у співпраці з Університетом Риму «Foro Italico» (Рим, Італія), Університетом Південної Данії (Оденсе, Данія), Віденським університетом (Відень, Австрія), Німецьким спортивним університетом Кельну (Німеччина) і Норвезькою академією спорту.

Аналіз педагогічної системи Великої Британії дозволив встановити, що зміст ППП спрямовано на формування таких якостей особистості майбутнього фахівця: гуманістична позиція; особистісні якості, що відповідають принципам гуманізму; педагогічне мислення; володіння педагогічними технологіями; досвід творчої педагогічної діяльності; культура професійної поведінки: здатність до саморозвитку й саморегуляції особистості та діяльності педагога.

Спільними рисами системи ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у ЗВО Великобританії та України є багаторівневий характер такої системи; принципи реорганізації системи вищої фізкультурної освіти (прозорості, мобільності, гнучкості, наступності, послідовності, відповідальності, індивідуального підходу до студента). Однак, однією з головних вимог до ППП британського фахівця ФКіС є відповідність освітнім стандартам. За даними Т. Дибби, у Великобританії впродовж тривалого історичного періоду склалася особлива система педагогічної освіти. Значна увага приділяється формуванню особистості

майбутнього фахівця, його ціннісних орієнтацій та високого рівня професіоналізму [172, с. 110]. Чимало прогресивних ідей британського досвіду ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту можуть успішно бути використані в Україні, наприклад особливості і терміни професійного відбору, структури професіоналізму, яка заснована на культурних цінностях і традиціях суспільства.

Результати порівняльного аналізу ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту в закладах вищої фізкультурної освіти Великої Британії й України свідчать про наявність як спільних підходів організації навчального процесу (неперервний багаторівневий характер ППП, базові дисципліни, форми і методи навчання), так і значних відмінностей (принципи побудови навчального процесу, структура навчальних планів, співвідношення теоретичних і практичних компонентів підготовки). Постійне підвищення якості освіти, оновлення її змісту та форм організації є важливішим напрямом розвитку ППП майбутніх фахівців, яка ґрунтується на організаційно-педагогічних і науково-методичних засадах. В Великій Британії відмовились від традиційної форми навчання фізкультурної освіти в вищих навчальних закладах на користь процесам поглибленої інтеграції, гуманізації і соціологізації, що висвітлюються в навчальних програмах з педагогіки і психології. Важливі зміни відбулись і у дидактичних формах професійній фізкультурній освіти. Трансформація традиційних форм і методів навчання упродовжуються за допомогою методів і прийомів розвитку інтелектуальних і творчих здібностей, організації навчального процесу, при якій застосовується індивідуальний підхід і індивідуальна форма навчання, сучасні інформаційно-комунікаційні технології навчання, нетрадиційні форми організації навчання.

Важлива складова процесу підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів має бути поєднання наукових досліджень і практики [109, с. 121]. В педагогічній системі Великобританії є чіткі орієнтири на професіоналізм і професійну компетентність, які мають формуватися під

час навчання. У Великій Британії створюється новий феномен учителя – «Вчитель ХХІ століття» – учитель-професіонал. Нова концепція педагогічної системи розроблена з метою формування у педагогів професійних компетентностей та здібностей, учитель повинен бути готовим до вмотивованої професійної діяльності, володіння певними особистісними психологічними та соціально-психологічними якостями, як відповідальність, духовність, рефлексія, працьовитість, прагнення до самовдосконалення.

Німеччина. Головним принципом вищої освіти у Німеччині, як вказують С. Сисоєва та Т. Кристопчук, є «академічна свобода» – система, що дозволяє будь-якому студенту самостійно визначати перелік дисциплін, які увійдуть до його диплому [547, с. 117]. Особливості професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту детально вивчила М. Данилевич [147]. Тому зупинимося лише на особливостях ППП в спортивному університеті Кельну.

Німецький спортивний університет Кельну (Deutsche Sporthochschule Köln), заснований у 1947 році, єдиний у Німеччині профільний університет, який здійснює підготовку виключно спортивних кадрів [677]. Це найбільший в Європі спортивний університет із сучасними програмами бакалаврату та магістратури. Університет має партнерські угоди про співпрацю з понад 60 закордонними закладами освіти, що є свідченням його міжнародної орієнтації.

Німецький спортивний університет (Deutsche Sporthochschule Köln) пропонує п'ять бакалаврських програм, а саме: «Спортивний менеджмент та спортивне спілкування» («Sportmanagement und Sportkommunikation»), «Спорт та здоров'я в профілактиці та терапії» («Sport und Gesundheit in Prävention und Therapie»), «Спорт, досвід та рух» («Sport, Erlebnis und Bewegung»), «Спортивна журналістика» («Sportjournalismus»), які завершуються присвоєнням ступеня бакалавр мистецтв (Bachelor of Arts, B.A.), і одна програма «Спорт та досягнення» («Sport und Leistung»)

завершується присвоєнням ступеня бакалавр наук (Bachelor of Science, B.Sc.) [677].

Обидва ступеня бакалавра визнаються на міжнародному рівні. Всі зазначені програми на бакалавраті мають ідентичну структуру: сім розділів, кожен із яких складається з декількох модулів.

Окрім бакалаврських програм, Німецький спортивний університет Кельну пропонує дев'ять магістерських програм, після завершення яких присуджується ступінь магістра мистецтв (Master of Arts, M.A.) або магістра наук (Master of Science, M.Sc.), а саме: Тренування і здоров'я (Training und Gesundheit); Особистість і суспільство (Individuum und Gesellschaft); Основні види спорту в клубах та рекреаційний спорт (Kernsportarten im Vereins-, Breiten – und Freizeitsport); Концепція ігор та культура ігор (Spielkonzepte und Spielkultur); Викладання та навчання (Lehren und Lernen); Спортивні ігри в клубних та рекреаційних видах спорту (Sportspiele im Vereins- Breiten- und Freizeitsport); Природні та активні види спорту (Natur- und Erlebnissport); Культура танцю і рухів (Tanz und Bewegungskultur); Політика і менеджмент (Politik und Management).

Усі магістерські програми мають модульну структуру. Кожен модуль є самостійною одиницею з визначеними цілями, змістом, навчанням, і завершується складанням іспиту. Запропоновані програми магістра передбачають стаціонарне навчання впродовж чотирьох семестрів. Залежно від обраної програми мова навчання може бути німецька або англійська.

Проведений нами аналіз показав, що професійно-педагогічна підготовка майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту в Німеччині здійснюється, як правило, на спеціалізованих факультетах університетів. Як приклад, розглянемо особливості організації навчального процесу на факультеті спортивної науки (Fakultät für Sportwissenschaft) Рурського університету в Бохумі (Ruhr – Universität Bochum), який вважається одним з найбільших спортивних факультетів у Німеччині [704].

Навчальна програма підготовки бакалавра має модульну структуру. Навчальні модулі складаються з декількох тематично пов'язаних курсів. Загалом навчальна програма поділена на п'ять блоків модулів: перший блок включає міждисциплінарні модулі (1-9) обсягом 94 кредити, другий блок – модулі за обраною спеціальністю (10-14) обсягом 53 кредити, третій блок – додаткові модулі за вибором студента (15 кредитів), четвертий блок – практика (8 кредитів) і п'ятий блок – бакалаврська робота (10 кредитів).

Магістерські програми, так само як і бакалаврські, мають модульну структуру. Факультет спортивної науки Рурського університету – пропонує випускникам бакалаврату на вибір дві магістерські програми: «Менеджмент та консультування в спорті» («Management and Consulting in Sport»), яка складається з 14 модулів, та «Спорт, фізичні вправи та охорона здоров'я» («Sport, Exercise & Health Sciences»). Після закінчення навчання випускники здобувають ступінь магістра наук у галузі спорту, фізичних вправ, охорони здоров'я («Master of Science» degree in Sport. Exercise & Health Sciences).

Отже, у Німеччині підготовка фахівців з фізичної культури і спорту здійснюється, як правило, на спеціалізованих факультетах університетів, поряд із підготовкою кадрів для інших галузей освіти. Єдиним у країні профільним університетом, який проводить підготовку виключно спортивних кадрів є Німецький спортивний університет Кельну (Deutsche Sporthochschule Köln).

Вивчення досвіду ППП майбутніх з фізичної культури і спорту Німеччини показало, що така підготовка ґрунтується на організації взаємодії наукових досліджень і педагогічної (виробничої) практики. Відповідна підготовка здійснюється на підставі єдиних духовних цінностей в Європі. Слід зазначити, що Німеччина має особистісні, лише притаманні для німецької освіти традиції, які суттєво впливають на реформування та розвиток Європейської системи вищої освіти та забезпечення їх інтеграції в європейський та світовий освітній простір.

Згідно проведеного аналізу навчальних планів освітніх програм можна стверджувати, що відмінними ознаками системи освіти Німеччини є виконання пріоритетних напрямів європейської інтеграції. Феноменологічному аспекту організації освітнього процесу в Німеччині приділяють особливу увагу, це пов'язано з переходом переважної більшості країн ЄС на нову парадигму гуманістичної освіти. В даному випадку в гуманістичній освіті роблять акцент на розвиток інтелектуальних властивостей людини, адаптацію до умов праці в майбутній професійній сфері, розвиток громадянської та національної самосвідомості.

Актуальною проблемою сучасної педагогічної системи Німеччини є полікультурна освіта, яка сприяє підвищенню етнічної ідентичності майбутнього покоління. Під полікультурною освітою у Німеччині розуміють систему освіти, спрямовану на підготовку підростаючих поколінь до життя в демократичному суспільстві, формування полікультурної компетентності та розвитку якостей особистості, які забезпечують можливість безконфліктного співіснування представників різних культур в умовах демократичного соціуму, гетерогенного в національному, етнічному, культурному, мовному і соціально-економічному відношенні. Провідними тенденціями розвитку полікультурної освіти в сучасній Німеччині є гуманітаризація, технологізація і стандартизація, диверсифікація, модернізація, інтернаціоналізація [579, с.128].

Тенденції розвитку вищої освіти Німеччини на сучасному етапе свідчать про появу новітніх методологічних підходів пов'язаних з теоретико-професійної підготовки майбутніх професіоналів, які направлені на розвиток формування професійних компетентностей направлених на .готовність виконувати професійні функції. Професійна компетентність спеціаліста передбачає комплекс індивідуальних і професійних якостей. Індивідуальні якості майбутнього професіонала з фізичного виховання налічують: високий рівень володіння соціальної і професійної комунікації,

відсутність агресивності, здібність до компромісу і взаємодії з учнями, об'єктивному оцінюванню і діагностиці результатів вчення і виховання кожного учня. Професійно-педагогічними якостями фахівця є стиль спілкування, володіння методами навчання, а також методи спостереження, контролю, виправлення помилок і мотивації пізнавальної діяльності вихованців.

У Польщі професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту здійснюється у таких шести профільних академіях: Академія фізичного виховання імені Юзефа Пілсудського у Варшаві (Akademia Wychowania Fizycznego Jozefa Pilsudskiego w Warszawie) [665], Академія фізичного виховання Броніслава Чеха у Кракові (Akademia Wychowania Fizycznego Bronislawa Czecha w Krakowie) [669], Академія фізичного виховання ім. Єжі Кукучки в Катовіцах (Akademia Wychowania Fizycznego im. Jerzego Kukuczki w Katowicach) [666], Академія фізичного виховання у Вроцлаві (Akademia Wychowania Fizycznego we Wroclawiu) [667], Академія фізичного виховання і спорту ім. Енджея Снядецького у Гданську (Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu im. Jędrzeja Śniadeckiego w Gdansk) [668], Академія фізичного виховання імені Євгеніуша П'ясецького в Познані (Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu) [670]. Також підготовку майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту здійснюють такі інші заклади вищої освіти Польщі, як Державна вища професійна школа імені Станіслава Пігоня в Кросьне (Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Stanisława Pigońa w Krosnie) [702], Університет Жешова (Uniwersytet Rzeszowski) [714], Ополеський технологічний університет (Politechnika Opolska) [703].

Фахівців з фізичної культури і спорту у Польщі готують за двома освітніми рівнями – «бакалавр» (licencjat) – три роки навчання, і магістр (magistr) – дворічний термін підготовки. Наведемо приклад програми підготовки бакалаврів з фізичного виховання в Академії фізичного виховання Броніслава Чеха (Додаток Е).

У 2019 році автор мав нагоду особисто вивчити досвід роботи цієї академії.

Слід відзначити, що одним із першочергових завдань системи ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту в ЗВО фізкультурного профілю Республіки Польща є підготовка лідерів не тільки у сфері фізичної культури і спорту, а й у суспільному житті, чому сприяє фундаменталізація та гуманізація вищої освіти. Перша з них пов'язана з поглибленим вивченням фундаментальних дисциплін, остання – із запровадженням у освітній процес дисциплін, що сприяють усвідомленню майбутнім фахівцем свого місця в суспільстві та в світі загалом. В основу гуманізації освіти покладено використання високих інформаційних технологій та новітніх методів і форм роботи з урахуванням потреб вихованців їх захисту та допомоги [109,с. 144].

Польські академії фізичного виховання активно впроваджують європейські стандарти підготовки фахівців у галузі фізичної культури, спорту та здоров'я людини; розробляють гнучкі навчальні програми з підготовки фахівців з фізичної культури і спорту; сприяють підвищенню мобільності студентів та викладачів у реалізації міжнародних проєктів, пов'язаних з розвитком їхньої мобільності; запроваджують нові форми, методи та технології навчання; залучають студентів до моніторингу і вирішення проблем розвитку фізичного виховання та спорту регіону тощо.

Фінляндія. Дослідження Ю. Войнара, Д. Наварецького, І. Глазіріна вказують, що у Фінляндії підготовка фахівців з фізичної культури і спорту здійснюється з 1868 року [109]. Заклади вищої освіти надають освітні послуги як базової і додаткової професійної освіти, здійснюють професійну підготовку за профілем фізичної освіти (вчитель фізичного виховання, тренерів для клубів і спортивних товариств, спортсмени). В профільних закладах вищої освіти розробляються оздоровчо-рекреаційні програми для шкіл, фітнес клубів, а також спеціальних груп населення. Програми оздоровчого та реакційного напрямку знаходять попит у досить широких кіл

населення, оскільки задовольняють бажання і прохання різних соціальних та вікових груп вести здоровий спосіб життя, зберегти своє здоров'я та зміцнення всіх систем організму. В м. Ювяскюля на базі відділу оздоровчого та фізичного виховання Університету, котрий з 1974 року є провідним державним центром вищої освіти з напряму фізичного виховання і спорту, здійснюється підготовка фахівців фізичного виховання. Кваліфікаційний рівень «бакалавр» можуть отримати випускники після закінчення першого рівня впродовж 3-4 років, загальний термін навчання складає 5-7 років. Після завершення другого рівня присвоюється кваліфікаційний рівень «магістр» в галузі фізичного виховання та оздоровлення. Вимоги до майбутніх фахівців фізичного виховання: від майбутніх тренерів – досягненні високих результатів з обраного виду спорту; від майбутніх спортивних менеджерів – наявність необхідних знань, вмінь, навичок ефективного управління організаціями спортивної галузі та організаціями міжгалузевих комплексів підприємств; майбутні фахівці галузі охорони здоров'я повинні мати вищу медичну освіту та стаж практичної роботи [109].

Дані фінської статистики свідчать, що одна з найбільш престижних професій в країні це професія вчителя фізичного виховання за умови відповідності високу професійну майстерність. При цьому професіоналізм розглядається як мінливе явище, яке здібне до змін залежно від умов педагогічної системи. Треба звернути увагу, що розвиток професіоналізму вчителя і його педагогічної майстерності повинна бути мотивація є мотивація до рефлексії, самовдосконалення, саморозвитку і самореалізації. Проблеми, які виникають під час професійного розвитку та становлення знаходять своє рішення саме під час процесу ППП. Відомі європейські вчені зазначають, що саме еволюція професійної діяльності вчителя впливає на ефективність його професійної підготовки, більш того, на створення новітніх дидактичних моделей навчання.

Основні завдання програми професійної підготовки майбутнього фахівця фізичного виховання [563]:

- отримання профільних педагогічних знань (здійснення інтелектуальної підготовки вчителя за рахунок розширення когнітивного компоненту);
- розвиток етично-естетичного цінностей педагога для самооцінки та мотивації до самовдосконалення у професійному напрямі;
- створення гармонійної цілісності педагога у процесі професійної підготовки;
- гуманістична спрямованість особистості майбутнього фахівця;
- формування змісту професійної підготовки та взаємозв'язку форм і методів навчання, відповідно до вимог фахової діяльності педагога;
- на підставі провідного світового педагогічного досвіду розроблення новітніх освітніх інноваційних технологій професійної підготовки вчителів.

Франція. Державні і приватні вищі навчальні заклади під керівництвом Міністерства освіти (школи, заклади вищої освіти) і Міністерства молоді, здоров'я і спорту (масовий спорт, спорт вищих досягнень) здійснюють професійну підготовку майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. У Франції існують як традиційні так і нетрадиційні форми і види фізкультурно-оздоровчої діяльності. В університетах на вищих курсах фізичного виховання та спорту здійснюється професійна підготовка фахівців. Так, наприклад, в університеті Бернара (м. Ліон) здійснюється підготовка фахівців за спеціальностями «Викладач фізичної культури», «Спортивний менеджер», «Тренер з обраного виду спорту», «Спеціаліст по роботі з інвалідами» [625].

Фахівці стверджують, що підготовка майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, яка здійснюється в університетах Франції, спрямована на об'єднання на всіх етапах навчання теоретичного рівня знань і практичних

навичок, враховуючи різні спеціалізації. Слід зазначити, що дисципліни гуманітарного профілю мають перевагу над дисциплінами природничо-наукового циклу. Для того, щоб готувати студентів за різними спеціалізаціями використовують багатоступеневу підготовку фахівців фізичного виховання. Для продуктивної та ефективної майбутньої професійної діяльності в базовому курсі підготовці фахівців чітко визначена мета: освоєння студентами усього комплексу дисциплін, зокрема дисциплін з організаційно-управлінської й економічної діяльності. Спеціалізована підготовка не стосується вивчення допоміжних дисциплін [140].

Аналіз ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у Франції свідчить, що існує чотири рівня цієї підготовки: педагогічний, методичний, професійно-компетентнісний, університетський. Найбільш поширеним є професійно-компетентнісний рівень підготовки. На цьому рівні майбутньому фахівцю потрібно пройти академічну, педагогічну та методичну підготовку, отриманні знання допоможуть на етапі становлення різнобічної та висококультурної особистості.

Крім того, у Франції з використанням організаційно-педагогічних і науково-методичних засад постійно удосконалюється зміст навчальних програм у галузі фізкультурної освіти. Франція як європейська країна активно підтримує інтеграційні процеси, підтримує сучасні концепції системи освіти, як результат, відійшли від традиційного академізму на користь процесам гуманізації і соціологізації, які викладаються в навчальних курсах з педагогіки і психології. Це стосується і освітньо-інтеграційних змін, які відбулись в дидактиці вищої професійної освіти у галузі фізичної культури і спорту. Трансформація традиційних форм та методів підготовки відбулась на користь методів розвитку творчих здібностей, організації навчального процесу, при якій індивідуальний підхід та індивідуальна форма навчання пріоритетні, використання інформаційних

та комунікаційних технологій навчання, застосування нетрадиційних форм навчання [109; 666].

У Франції під час вступної компанії на спеціальності фізкультурно-спортивного спрямування використовують сучасні підходи щодо відбору й прийому абітурієнтів, та методи оцінювання педагогічної готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності. Слід зазначити, що до кращого відбору кандидатів введено вступну співбесіду, яка допомагає визначити достатню вмотивованість щодо вибору майбутньої професії. Розроблена модель ППП передбачає термін підготовки фахівців три роки, на першому курсі передбачено проходження пасивної практики за рахунок розробленого курсу професійного залучення до фізкультурно-спортивної професії [140].

Отже, професійна підготовка фахівців у Франції здійснюється на якісно новому рівні, коли в технології навчання передбачено особистісно-орієнтований підхід, який базується на діагностиці розвитку індивідуальних особливостей особистості майбутнього фахівця. Ефективними формами вдосконалення ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту для загальноосвітніх навчальних закладів Франції є особистісно орієнтовані форми взаємодії викладачів університету і стажистів: міжпредметні педагогічні команди, групи професійної підготовки, педагогічні майстерні, робота за індивідуальними педагогічними проєктами тощо [140].

Дослідження системи ППП фізкультурних кадрів Франції свідчать, що «ціннісними орієнтирами вищої професійної освіти є професіоналізм і професійна компетентність». У Франції створюється новий феномен учителя – «Вчитель ХХІ століття» – учитель-професіонал. Згідно до нових концепцій професійно-педагогічної системи Франції фахівець з фізичної культури і спорту повинен володіти багатьма системними знаннями, професійними компетентностями та здібностями, бути професіоналом у власної професійної діяльності, а також володіти такими власними

якостями, як рефлексія, духовність, відповідальність, працьовитість, прагнення до науково-дослідної роботи та власного професійного розвитку.

Естонія, Латвія, Литва – країни Європейського Союзу, які були в складі Союзу Радянських Соціалістичних Республік та протягом певного часу мали спільні освітні традиції (Додаток Ж).

Зокрема, у системі вищої фізкультурної освіти Литви професійно-педагогічна підготовка майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту спрямовується на: придбання спеціальних педагогічних знань (розширення когнітивного компонента інтелектуальної підготовки фахівця); формування етично-естетичного ідеалу для власної оцінки та мотивації до власного професійного розвитку; формування цілісної особистості фахівця у процесі професійної підготовки; гуманістична спрямованість освіти; формування змісту, форм і методів професійної підготовки відповідно до вимог професійної діяльності майбутнього фахівця; розробка нових технологій професійної підготовки майбутніх фахівців на засадах нових наукових технологій та провідного педагогічного досвіду.

Наприкінці ХХ ст. у США починається процедура стандартизації освітнього процесу, де акцент робиться на компетентнісно-орієнтованом навчанні, це стосується і галузі фізичного виховання та спорту [458]. На підставі нормативно-законодавчих актів професійну підготовку фахівців з фізичної культури і спорту регулюють: «Національні стандарти у фізичному вихованні» («Moving into the future: National standards for physical education: a guide to content and assessment»); «Доповідь національної комісії по навчанню та майбутньому Америки», («Report of the National Commission on Teaching and America's Future. What matters most: Teaching for America's Future»); «Нація готова: учитель ХХІ століття» («Task Force on teaching as a profession. A nation prepared: Teachers the 21st century») [704].

У Америці існує добровільно-професійна організація «Американський альянс охорони здоров'я, фізкультурної освіти, рекреації і танців (ААЗФОРТ)» (єдина у світі!), яка об'єднує фахівців у галузі

фізичного виховання, спорту та здоров'я людини: управлінців, учителів, професіоналів-практиків, студентів [411]. Своім членам альянс надає можливість професійного розвитку та забезпечує професійну практику [717]. В ААЗФОРТ входять п'ять національних асоціацій США фізкультурно-спортивного спрямування, кожна з яких представляє інтереси своєї професійної сфери [669]:

1) Американська асоціація здоров'я в освіті (American Association for Health Education) займається впровадженням інноваційних методик щодо формування здорового способу життя у систему вищої освіти, запровадженою професіоналам у галузі охорони здоров'я;

2) Американська асоціація фізичної активності та рекреації (American Association for Physical activity and Recreation) проводять для вчителів і студентів практичні реабілітаційні курси по відновленню здоров'я з використанням ефективних методи і прийомів;

3) Національна асоціація дівчат і жінок у спорті (National Association for Girls and women in sport) – спряють реалізації стратегії досягнення гендерної рівності;

4) Національна асоціація спорту й фізкультурної освіти (National Association for Sport and Physical Education – NASPE) – проводять професійні майстер-класи з різних видів спорту;

5) Національна асоціація танців (National Dance Association) виступає за впровадження практичних занять з елементами спортивних рухів в танцювальну освіту.

Особливість системи фізкультурної освіти США є її децентралізація і полікультурна спрямованість як засобу максимального врахування потреб американського суспільства, ринку праці, сучасних тенденцій у галузі педагогічних знань. Ця особливість знаходить відображення у вимогах до університетської підготовки викладачів фізичного виховання, стандартах акредитації спеціальності й оціночних стандартах випускників.

Для ілюстрації, у США вдосконалення системи та професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання викладено у нормативно-правових актах в межах концепції про національну освіту, передбаченої у наступній реалізації [460]:

–вважати важливою складовою національної політики в галузі освіти визнання фізичного виховання (особливо сприяти розвитку рухових здібностей учнів);

–застосування інтегрованого підходу до організації навчального процесу й формування змісту освіти, що являє собою синтез інноваційних технологій;

–розробка нових та подальший розвиток існуючих освітніх програм підготовки фахівців, головною метою є підвищення рівня здоров'я і розвиток необхідних фізичних якостей учнів;

–перехід у програмах фізичної освіти для середніх шкіл зі спортивної спрямованості на оздоровчу;

–введення в дію на рівне початкової та середньої школи рекомендацій National Association for Sport and Physical Education (NASPE) щодо гармонійного, інтелектуального та фізичного розвитку молоді.

С. Мединський зазначає, що система професійної підготовки США у галузі фізичної культури і спорту відображається у змісті освіти, що ґрунтується на основі модульно-компетентнісного підходу. Засвоєння знань певного етапу (модуля) навчання завершується отриманням диплому (сертифікату) певного рівня [411].

Більш детально про підготовку фахівців ФКіС в коледжах та університетах США у Додатку 3. Наведена у цьому додатку 3 програма професійної підготовки фахівців фізичного виховання передбачає мінімальну кількість обов'язкових дисциплін і кредитів, необхідних для успішного закінчення програми й отримання ступеня «бакалавра», а також можливість вибору студентом курсів, які його зацікавили та пов'язані з його основною чи додатковою спеціальністю.

Організація освітнього процесу в університетах США базується на принципах індивідуалізації й диференціації, які дають змогу студентам самостійно: обирати навчальні дисципліни та складати навчальний план; визначати навчальне навантаження на семестр, на одному з 3-х рівнів складності за власним бажанням обирають модулі з різних видів фізичних вправ. Університети використовують особистісний, діяльнісний і рефлексивний підходи до вибору форм і методів для організації занять, особлива увага приділяється поєднанню теоретичних і практичних вмінь та навичок у студентів у навчальному процесі з урахуванням усіх видів практик.

Для нашого дослідження корисним є напрацювання Університету Індіани – Університет Пердью Індіанаполіс (Indiana University – Purdue University Indianapolis). Підготовка фахівців фізичного виховання відбувається в університеті з 1910 року. З позицій сьогодення це є зразок підготовки цих фахівців для інших університетів США.

Навчальна програма підготовки бакалаврів зі спеціальності «Фізичне виховання» в Університеті Індіани (Університет Пердью Індіанаполіс) створена на основі Федерального базового навчального плану для освітніх установ (1-3 роки навчання мають по три семестри), загальний обсяг – 144 кредитних одиниці (Додаток Й).

Унікальними умовами організації багаторівневої підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання в університетах США є чітка класифікація й індивідуальний підхід до навчання в межах особистісного підходу до освіти, практичний напрямок кожного модуля, різноманітність практичних підходів у межах діяльнісного підходу, наголос на розвиток фахових педагогічних умінь вчителя на засадах інтеграції здобутих знань, вмінь, навичок із різних блоків дисциплін.

Соціально-культурний та науково-теоретичний фактори суттєво впливають на зміст програм підготовки фахівців фізичного виховання. Треба розуміти, що для американського суспільства невід'ємною частиною є спорт, це важлива частина національної культури яка об'єднання людей на

національному рівні. Враховуючи ці невід’ємні фактори, обов’язкові нормативи шкільної освіти кожен майбутній фахівець повинен сформулювати власну концепцію навчання у фізичному вихованні.

Дослідження особливостей організації професійної підготовки викладачів фізичного виховання у США свідчить, що в університетах акцентується увага на формуванні спеціальних педагогічних знань майбутнього фахівця на основі інтеграції знань і вмінь, отриманих в процесі вивчення дисциплін різних блоків і низки практик, а не широку теоретичну й загальну спортивну підготовку (яка передбачає отримання знань і технічної підготовленості в різних видах фізичної активності).

Професійно-педагогічному блоку дисциплін американських університетів відповідає блок фундаментальних і професійно-орієнтованих дисциплін у ЗВО в Україні. Аналіз навчальних планів факультетів фізичного виховання США дає можливість відзначити, що у навчальних планах закладів вищої освіти України відсутні дисципліни типу «Створення шкільної програми фізичного виховання», «Тестування й оцінювання», «Соціальні аспекти фізичного виховання й спорту», «Школа в полікультурному суспільстві», «Проблеми сучасного фізичного виховання», «Критичний аналіз літератури з проблем фізичного виховання і спорту».

Дисципліни, зміст яких у двох країнах відрізняється – це «Основи фізичного виховання» та «Методика викладання фізичного виховання».

Студентам надають знання з основ фізичного виховання: філософських (основні філософські напрямки, які впливають на фізичне виховання – ідеалізм, реалізм, прагматизм, натуралізм, екзистенціалізм), теоретичних (концепції й теорії фізичного виховання), нормативних (національні стандарти, мета, завдання в галузі фізичного виховання, нормативні документи, постанови й програми уряду США, неурядових загальнонаціональних організацій у галузі фізичного виховання і спорту), психологічних (теорії і концепції спортивної психології й психології

пізнання) і соціологічних (соціальна значущість фізичного виховання і спорту).

Дослідження Т. Дереки [155], Т. Осадчої [458] доводять, що сучасний фахівець з фізичної культури і спорту в процесі навчання у закладі вищої освіти США повинен опановувати наступні компетентності:

- особисту рухову компетентність в таких видах: гімнастика, водні види спорту, танці, традиційні та сучасні види рухової активності та види, традиційні для різних культур, ігри-«пригоди» – наявність відповідного рівня розвитку умінь та навичок у відповідних видах рухової активності;

- педагогічну компетентність – вміння створювати шкільну програму фізичного виховання, з урахуванням особливостей різних культурних та соціальних груп населення, що мешкають в певній спільноті, рівень фізичного розвитку та підготовленості всіх груп учнів;

- соціально-діяльнісну (комунікативну) компетентність створення та підтримання ефективного середовища навчання;

- організаційно-управлінську компетентність, яка полягає в плануванні уроків та використанні методик навчання, що сприяють вирішенню завдань уроку та ефективної реалізації всієї програми фізичного виховання;

- педагогічну компетентність при оцінюванні шкільної програми фізичного виховання;

- гностичну (науково-дослідницьку) компетентність – високий рівень компетентності знань з предмету та методики викладання.

Аналіз навчальних планів факультетів фізичного виховання США дає можливість визначити, що випускник університету повинен продемонструвати не лише глибокі теоретичні знання, а й низку сформованих компетенцій, які оцінюють у процесі сертифікації педагога.

Відмінними рисами організації багаторівневої підготовки фахівця з фізичної культури і спорту в університетах США є диференціація й індивідуалізація навчання в межах особистісного підходу до навчання

педагогів, практична спрямованість кожного курсу, варіативність практичних методів навчання в межах діяльнісного підходу, акцент на формування спеціальних педагогічних знань викладача на основі інтеграції отриманих знань і вмінь із різних блоків дисциплін.

На зміст програми підготовки майбутніх викладачів фізичного виховання та спорту впливають соціально-культурний (особливе значення спорту в американському суспільстві як соціального стабілізатора, засобу об'єднання людей на національному рівні) і науково-теоретичний (планування ідей гуманістичної педагогіки, велика кількість теорій навчання) фактори. На основі врахування даних факторів і стандартів шкільного фізичного виховання кожен викладач фізичного виховання повинен сформулювати власну концепцію навчання у фізичному вихованні. Цьому завданню підпорядковане вивчення студентами дисциплін професійно-педагогічного блоку програми.

Узагальнення закордонного досвіду ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту в різних країнах засвідчує, що не зважаючи на історичну, організаційну, змістову відмінність, можна виявити спільні риси й закономірності. До них належать:

- офіційне закріплення професій галузі фізичної культури і спорту;
- потреба в професійній фізкультурній освіті;
- потреба в науковому осмисленні накопиченого досвіду;
- включення в освітні програми підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту циклів загальнонаукових, професійних, соціальних, психолого-педагогічних дисциплін; спецкурсів і спецсемініарів професійно-педагогічної орієнтації;
- орієнтація на практику.

Порівняльний аналіз системи вищої фізкультурної освіти в Україні та в інших країнах світу дозволяє стверджувати, що на сучасному етапі відбуваються зміни, спрямовані на підвищення ефективності професійної

підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. З цією метою приймаються законодавчі та нормативно-правові акти про підтримку студентської молоді, забезпечуються належні умови навчання, утверджується гуманізація фізкультурної освіти, йде пошук нових форм та методів навчання і модернізація його мети, впроваджуються інноваційні технології, форми контролю знань студентів та якості діяльності фізкультурних закладів освіти, відбувається кооперація вітчизняних і закордонних закладів вищої освіти, здійснюється перехід до суб'єкт-суб'єктної педагогічної парадигми.

Водночас слід зазначити, що закордонні системи професійної фізкультурної освіти в нашій країні відтворити неможливо. Але певні підходи і форми організації навчання майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту різних країн можна запозичити, враховуючи соціально-економічну, культурну та ментальну подібність\ своєрідність.

Узагальнення закордонного досвіду ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у ЗВО показує таке:

– завдяки інформатизації та змінам технологій навчання для країн Західної Європи та США стає характерним напрям фізкультурної освіти, пов'язаний з орієнтацією на нові загальнолюдські цінності й цілі, що відповідають новій цивілізаційній парадигмі – концепції стійкого розвитку. Ця концепція актуалізує знання про вихід зі світової кризи, попередження екологічної катастрофи, зміцнення моральних і духовних «джерел» в людині, тобто знання, орієнтовані на збереження й майбутній розвиток людської цивілізації. У загальноєвропейському педагогічному просторі (European Dimension in Education) можна виділити значну кількість програм підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту («фахівця-вченого», «фахівця, який рефлексивно самоскеровується», «опора на соціально-культурний напрям гуманістичної педагогіки» та інші), в яких важливу роль відіграє завдання формування стратегічного мислення майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, відкритості та сприйняття

цінностей інших культур та одночасно здатності бути активним представником національної культури;

– закордонні фахівці вбачають вирішення проблеми вдосконалення вищої професійної фізкультурної освіти на основі культурологічного підходу, теорії культури. Вони пропонують орієнтувати процес освіти на зміст професійно-педагогічної придатності студентів до діяльності в сфері фізичної культури і спорту, розробку базової та профільних моделей випускників за напрямом підготовки, корекцію загальнокультурних, загальнопрофесійних й професійних компетентностей. При цьому підкреслюють, що різні види фізкультурної діяльності вимагають прояву різних компонентів індивідуального стилю (різної мотивації, рольових якостей, схильностей і здібностей);

– вища фізкультурна освіта в контексті культурологічного підходу визначається через ціннісні установки освіти й конкретної особистості. Стандартизація освіти розглядається як конвенціональна норма, яка дозволяє формувати у суб'єкта навчання загальнокультурні здатності та вміння селекціонувати їх;

– створення освітнього розвивального середовища в закладі освіти сприяє засвоєнню професійних і педагогічних цінностей, виявленню ціннісно-сміслових основ у діяльності фахівців з ФКіС;

– розвиток культури особистості (загальної, професійної, фізичної, спортивної тощо) є важливим критерієм фахового розвитку фахівців з ФКіС, формування в них позитивного образу фізичного «Я», розвитку та поєднання тілесної та психічної досконалості (досягнення власних вершин досконалості, розвиток «Я-концепції») та власного позитивного іміджу.

Підбиваючи підсумки вивчення закордонного досвіду ППП майбутніх фахівців з ФКіС зазначимо, що:

1) у більшості західних країн світу та США культивується нова концепція розвитку галузі фізичної культури і спорту, що не ставить перед

особами, які займаються оздоровчою фізичною культурою, конкретних завдань, а надає можливість людського спілкування, відволікає від повсякденних проблем і, з рештою, сприяє поліпшенню здоров'я. У європейській системі ППП придатність до працевлаштування характеризує сукупність знань, умінь, навичок, володіння підходами для вирішення виробничої ситуації, а також здатність і бажання до неперервного удосконалення та професійного розвитку. Метою вищої фізкультурної освіти в країнах Європейського союзу є формування та розвиток компетентностей фахівця. Загальну мету процесу підготовки фахівців фізичного виховання характеризує виховання всебічно розвиненої людини, її соціальна адаптація, розвиток уміння адекватно діяти в різноманітних, часом екстремальних ситуаціях, формування бажання й потреби вести здоровий спосіб життя, займатися фізичною активністю впродовж життя;

2) аналіз європейського досвіду підготовки фізкультурних кадрів показав, що освітня траєкторія підготовки студентів виражається в послідовності етапів навчання, яку здійснює студент для отримання знань, умінь і навичок та дає можливість поєднувати формальну та неформальну освіту. Студент має право обирати індивідуальну траєкторію навчання, планувати послідовність вивчення навчальних дисциплін, обирати додаткові спеціалізації, графік проходження професійно-педагогічних практик. Комплекс споріднених освітніх програм або програм ППП, що реалізуються у ЗВО полегшують послідовне індивідуальне зростання всередині або між різними сферами професійно-педагогічної діяльності;

3) перспективами адаптації закордонного досвіду підготовки фахівців ФКіС в ЗВО України бачимо:

а. орієнтацію професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на формування загальної (професійної, педагогічної, спортивної, фізичної тощо) культури та фізкультурно-спортивного світогляду;

b. реалізацію варіативності освітніх програм підготовки фахівців ФКіС на основі принципу індивідуалізації навчання;

c. інтеграцію змісту і форм професійної фізкультурної освіти, теорії і практики фізкультурної\ спортивної діяльності з інноваційними тенденціями, що притаманні сфері фізичної культури і спорту;

d. формування освітнього середовища вищої фізкультурної освіти для розвитку загальної (професійної, педагогічної, спортивної, фізичної, культури тілесності тощо) культури фахівців з ФКіС;

4) аналіз сучасного стану організації професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту в Україні підтверджує факт необхідності просування ідеї формування професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця, сформованість якої уможливить освіту протягом життя у відповідь на запити сучасного суспільства.

1.3. Професійно-педагогічна культура як результат професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з ФКіС

Однією із провідних дефініцій групи понять нашого дослідження, які розкривають сутність професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту є *«культура»*.

На думку Д. Берестовської, вперше поняття «культура» вжив Цицерон (106-43 рр. до н.е.). У культурі він вбачав, з одного боку, діяльність, спрямовану на перетворення природи на благо людини, а з іншого, – засіб удосконалення духовних сил людини, її розуму [48, с. 129]. У словнику української мови зазначено, що культура (лат. culture – «обробіток», «обробляти») – сукупність матеріальних та духовних цінностей, створених людством протягом його історії; історично набутий набір правил всередині соціуму для його збереження та гармонізації [555]. Д. Баглій вказує, що український філософ Г. Сковорода вперше поставив питання про культуру як окремий, незалежний від природи, символічний світ, у якому вищі

цінності людського буття, все святе і божественне, розкриваються і побутують у символічній формі [37, с.301].

У 1983 р. на XVII Всесвітньому конгресі в Торонто, присвяченому проблемі «Філософія й культура», було наведено кілька сотень визначень поняття культура. Поняття культура об'єднує в собі науку (включно з технологією) і освіту, мистецтво (літературу та інші галузі), мораль, життєвий устрій та світогляд. Учені А. Кребер та К. Клакхон зробили спробу об'єднати досягнення культурологів усього світі й привели шість типів визначення культура: описовий, історичний, нормативний, психологічний, структурний, генетичний. На думку Е. Тейлора, «культура, або цивілізація, є складним цілим, що включає в себе знання, вірування, мистецтво, моральність, право, звичаї, вміння та навички, набуті людьми як членами суспільства». С. Чарновський вважає, що «культура є колективним благом і колективним доробком, продуктом творчих і перетворювальних зусиль незліченних поколінь... Культурою є сукупність елементів суспільного доробку, спільних для ряду груп і завдяки своїй об'єктивності, здатних поширюватися у просторі» [48, с. 16].

У найширшому сенсі слово «культура», за визначенням П. Сорокіна, означає сукупність усього, що створене або модифіковане свідомою чи несвідомою діяльністю двох і більше індивідів, які взаємодіють або впливають на поведінку один одного [642, с. 326]. За Д. Берестовською, це поняття об'єднує в собі науку і освіту, мистецтво, мораль, уклад життя та світогляд [48, с. 29]. Сама ж культура складається з низки взаємопов'язаних частин, а зміна одного із елементів призводить до трансформації всієї системи [48, с. 22].

Як зазначає Ю. Іоакіміді, культуру і механізм її функціонування більшість авторів розглядають на чотирьох рівнях: на першому рівні культура виступає як діалектична єдність матеріальної й духовної культури; на другому – як виявлення професійної культури окремих груп людей; на третьому – як педагогічна культура, носіями якої є люди, які займаються

виховною практикою (як на професійному, так і на не професійному рівнях); на четвертому – як професійно-педагогічна культура тобто конкретна, педагогічна діяльність на професійному рівні. Професійно-педагогічна культура на професійному рівні уявляє собою збережені у різних культурних формах сукупність професійно-педагогічних знань і досвіду їх реалізації в педагогічній діяльності, яка адекватна певному типу педагогічного мислення. Вона живе і розвивається у діяльності й мисленні учасників освітнього процесу, в життєдіяльності закладів освіти, в особистісних досягненнях учителів, які створюють нові культурні зразки педагогічної практики.

Розгляд різних підходів та аналіз ступеня розробленості феномену культури у науковій літературі показав, що не всі концепції культури, як розвиваються світовою науковою думкою, можуть бути використані у межах гуманістичної парадигми освіти. У якості методологічної основи дослідження ми вибрали так звану «діалогову концепцію» культури М. Бахтіна – В. Біблера, яка в найбільшій мірі відповідає гуманістичній сутності професійно-педагогічної культури фахівця Фізичного виховання та спорту.

М. Бахтін сприймає культуру як антропологічний феномен, який не зводиться ні до одного із видів людської діяльності: культура є «... діяльність на можливість діяльності спрямована, тобто робота з самозміни» [43, с.121]. Розглядаючи культуру, М. Бахтін дослідив ідеологію поведінки окремої конкретної людини як суб'єкта свідомості та мови з ототожнення себе з мікроспівсуспільствами у процесі спілкування, діалогу одного з іншим, «Я» з «Ти». Згідно діалогової концепції, культура є формою існування і розвитку людини, формою самодетермінації свідомості в аспекті відповідальності кожного за хід соціально-історичних процесів, а також спосіб взаємоіснування індивідів через діалогічне спілкування народів, етносів, рас, націй [43, с. 121]. В. Біблер, розвиваючи концепцію діалогу культур М. Бахтіна, відзначає, що «культура є там, де є дві (як мінімум)

культури, а самоусвідомлення культури є форма її буття на межі з іншою культурою» [55, с. 81]. Зауважимо, що на взаємозв'язок мови, діалогу та становлення культури у процесі фізичного виховання вказує О. Котова «мистецтво мови, мистецтво тілесної діяльності – не тільки дар природи, але й підсумок фізичного виховання людини» [329, с. 19].

Такий підхід дозволяє по-іншому підійти до розуміння феномену «культура особистості». Особистість виявляється тільки у співставленні з іншими особистостями, спілкуючись з ними, порівнюючи себе і свої ідеї або полемізуючи з собою. Культура особистості може виявлятися у формах культури побуту, спілкування, культури виробничої діяльності, культури особистісного самовизначення. У змістовому аспекті вона уявляє собою сукупність духовно-світоглядних, духовно-регулятивних і ціннісних компонентів. При цьому ядром культури особистості є світогляд, гуманістична спрямованість особистості, творче педагогічне мислення, здатність до інноваційної діяльності, соціально значущі якості (інтелігентність, ерудованість, патріотизм тощо) [271, с. 130].

Учені (І. Бех [50], В. Бондар [64], Е. Бондаревська [66], В. Гриньова [141], М. Каган [293], Л. Коган [313], В. Сластьонін [552], Г. Філіпчук [619], Е. Franke [678], D. Rychen [704] та ін.) розглядають професійну підготовку майбутніх фахівців, зокрема вчителів, на основі формування їхньої педагогічної культури як більш високий рівень духовної, моральної, естетичної й професійної компетентності у навчанні і вихованні.

Ми вважаємо, що професійно-педагогічна культура у становленні майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, з однієї сторони, є базою для підвищення рівня загальної культури (правової, інтелектуальної, духовно-моральної, економічної та ін.), з другої – носій професійно-педагогічної компетентності, тобто підвищує рівень практичної й теоретичної підготовленості майбутніх фахівців даного профілю, а також є основою формування у майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту високого професійно-педагогічного рівня (підвищує професійний статус й

престиж праці фахівця) та стимулом професійно-особистісної його самореалізації [279, с. 141].

Учені досліджують різні аспекти феномену «професійно-педагогічна культура» на основі побудованого І. Ісаєвим логічно послідовного ряду: «загальна культура особистості» – «професійна культура особистості» – «педагогічна культура особистості» – «професійно-педагогічна культура особистості» [225, с. 321].

Загальна культура формується у нерозривній єдності засвоєння духовної і фізичної (спортивної) культури, втілюючи в собі духовно-фізичні здібності і творчі сили особистості. Професійна культура особистості фахівця з фізичного виховання та спорту розглядається нами як інтегрований компонент загальної культури, який володіє властивостями цілого і виконуючий функцію її проектування у сферу фізкультурно-педагогічної діяльності. Професійна культура виявляється в системі професійних якостей особистості, виступає узагальненим показником професійної компетентності фахівця, умовою й передумовою ефективної професійної діяльності. Педагогічна культура фахівця з фізичної культури і спорту уявляє собою цілісне багаторазове утворення, яке виступає як мета і результат загальнопедагогічної підготовки. Становлення педагогічної культури детерміновано формуванням педагогічної спрямованості особистості на основі засвоєння педагогічних цінностей, розвитком суб'єктивної позиції, рефлексії, педагогічних здібностей і педагогічних якостей особистості. [233, с. 264-268].

Методологічне мислення фахівця з фізичної культури і спорту відбиває його готовність і здібність до перетворення теоретичних знань у метод пізнавальної і професійно-творчої діяльності у сфері фізичного виховання і спорту. Воно створює фундамент особистої світобудови творчого світомоделювання, професійно-педагогічного самовизначення у фізкультурно-спортивному просторі відповідно виробленим світоглядним переконанням та ідеалам.

Щоб мисленнєва діяльність трансформувалась у професійно-педагогічне мислення необхідно формувати певні технологічні ціннісно-інтелектуальні уміння – здатність особистості ефективно виконувати операції логічного мислення (аналіз, синтез, порівняння, класифікація, виділення головного) у процесі оволодіння системою професійно-педагогічних знань, вирішенні проблем і завдань у процесі фізкультурно-спортивної діяльності.

Рефлексивна свідомість фахівця з фізичної культури і спорту відбиває здатність особистості до теоретичного осмислення логіки здійснення професійної діяльності й власних дій, її моделювання саморегуляції, самовдосконалення. Суб'єктивна позиція фахівця з фізичної культури і спорту виступає як позиція професійно-особистісного саморозвитку і слугує показником ступені особистого залучення у фізкультурно-спортивну діяльність.

Аналіз літературних джерел з проблем формування професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту засвідчив, що в останні роки в дослідженні культури як соціального феномену виявляється дві тенденції. Смісл першої тенденції полягає у дослідженні окремих сторін, напрямків культури: культура матеріальна та духовна (В. Герберт [125], В. Папуча [476]); культура особистості та культура діяльності М. Віленський [97], Л. Лубишева [383]); культура спілкування та культура поведінки (Г. Кондрацька [321]); культура моральна та культура естетична (С. Гуменюк [144], С. Ігнатенко [290]) та ін. Друга тенденція виявляється в спрямуванні до інтеграції різних сторін культури, представлення її єдиним, цілісним утворенням (Ю. Іокіміді [226], Н. Кузнецова [352], Т. Матвійчук [406], А. Проценко [505]). Розглядаючи проблему професійно-педагогічної культури фахівця з фізичної культури і спорту ми виходимо з поєднання двох зазначених тенденцій.

Аналіз досліджень з проблем педагогічного професіоналізму, вивчення психолого-педагогічних концепцій і моделей професійної

підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту (О. Ажиппо, Е. Бистрицька, Л. Демінська, Т. Дерєка, та ін.), дозволяє виділити професійно-педагогічну компетентність у якості операційної сфери професійно-педагогічної культури фахівця [152, с. 150; 400, с. 201].

У структурі професійно-педагогічної компетентності ряд дослідників (Л. Абдаліна, Е. Бистрицька, Ю. Войнар зі співавторами та інші) окрім соціальної, особистісної й індивідуальної, виділяють такий вид, як соціальна компетентність, що уявляє собою володіння власне професійно-педагогічною діяльністю на достатньо високому рівні [2, с. 129; 109, с. 67]. Це дозволяє розглядати проблему професіоналізму як систему, що складається із двох взаємопов'язаних підсистем: професіоналізму особистості та професіоналізму діяльності (А. Маркова [400, с. 201], В. Сластьонін [552, с. 14]), а власне професіоналізм фахівця розглядати як явище професійно-педагогічної культури [552, с. 15]. Тобто необхідним компонентом залучення фахівця з фізичної культури і спорту до культури виступає його професійна компетентність. Погоджуємося з В. Гриньовою, яка стверджує, що компетентність фахівця має «інтегративну природу, тому що її джерелом є різні сфери культури (духовної, соціальної, педагогічної, управлінської, правової, етичної, екологічної тощо), вона вимагає значного інтелектуального розвитку, включає аналітичні, комунікативні, прогностичні та інші розумові процеси» [141, с. 211].

На думку А. Аргунової, професійна компетентність фахівця з фізичної культури і спорту припускає фізичний, культурно-моральний, інтелектуальний розвиток, введення людини в загальний культурний світ цінностей, і саме у цьому просторі людина далі реалізує себе як фахівець, професіонал: з вузької сфери ділової ефективності він переходить у широкий простір культури [26, с. 9].

Т. Дерєка вперше обґрунтувала акмеологічну компетентність фахівця фізичного виховання. Дослідниця встановила, що акмеологічна компетентність – це багаторівнева інтегральна особистісно-діяльнісна

якість, що дозволяє ставити та ефективно вирішувати завдання та проблеми різного рівня складності задля самоактуалізації, самовдосконалення та самореалізації в різних сферах життєдіяльності особистості, у першу чергу в професійній.

Акмеологічна компетентність показує зрілість фахівця як суб'єкта професійного саморозвитку та відображає його спроможність планувати свій поступовий розвиток в різних сферах життєдіяльності з постійним ускладненням завдань та зростанням рівня досягнень, що найбільш повно реалізують психологічні та акмеологічні ресурси людини. Акмеологічна компетентність в акмеологічному розумінні – це головний когнітивний компонент підсистем професіоналізму особистості і діяльності, сфера професійного інтересу, коло актуальних питань, система знань, що постійно розширюється, та є можливість виконувати професійну діяльність з високою продуктивністю. Визначено структуру акмеологічної компетентності майбутніх фахівців фізичного виховання та такі її компоненти, як акме-мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та акме-якості особистості [155, с.416-417].

Слід відзначити, що ідея поєднання формування професійної компетентності з розвитком професійної та педагогічної культури притаманна багатьом дослідникам, зокрема І. Зязюну, В. Лозовій, В. Сластьоніну та ін. Проте підкреслюємо, що *професійно-педагогічна компетентність є вузьким поняттям за поняття «професійно-педагогічна культура» і може розглядатися лише в якості операційної сфери професійно-педагогічної культури фахівця.*

В. Гриньовою розроблено й теоретично обґрунтовано структуру педагогічної культури, яка включає компоненти (цінності-цілі, цінності-мотиви, знання-цінності, технологічні цінності, цінності-властивості, ціннісні відношення) функції (пізнавальну, дидактико-професійну, виховну, комунікативну, нормативну, захисну), що взаємопов'язані та взаємозумовлені між собою [141, с. 92].

І. Ісаєв на основі культурологічного підходу вперше виявив сутність і структуру професійно-педагогічної культури викладача вищої школи. Зміст професійно-педагогічної культури викладача автор розглядає на основі основних понять в єдиному категорійному ряді: культура – професійна культура – педагогічна культура – професійно-педагогічна культура – культура педагогічної діяльності – культура особистості педагога – культура педагогічного спілкування [225, с. 238]. У відповідності з методологією культурологічного підходу в структурі професійно-педагогічної культури викладача вищої школи автор виділяє структурні і функціональні компоненти, які відбивають різноманітні – внутрішні і зовнішні – зв'язки й відношення досліджує мого феномена як системного утворення. Основними структурними компонентами І. Ісаєв вважає: аксіологічний, технологічний та особистісно-творчий. Функціональні компоненти (функції), на думку автора, визначають конкретні види професійно-педагогічної культури [225, с. 242].

Розкриття структури професійно-педагогічної культури фахівців з фізичної культури і спорту, можливо здійснити на основі аналізу вивчення структури особистості. Аналіз структури особистості майбутнього фахівця з фізичного виховання та спорту дозволяє врахувати особливості його професійних функцій (у порівнянні з іншими педагогічними професіями) в об'єктивній частині (у частині професійних умінь) та у суб'єктивній частині (у частині індивідуальних стилів фізкультурної діяльності).

З сучасної точки зору особистість розглядається як цілісна біопсихосоціальна система, що надає підстав для виділення біологічної, психологічної й соціальної структур особистості (Н. Агапонова [4], Б. Бим-Бад [54], Р. Вайнберг [92], А. Маркова [400]). Біологічна структура особистості представлена такими загальними характеристиками як генетично обумовленими зачатками (морфофункціональна будова, властивості й рухливість нервової системи та здібності) [4, с. 270]. Їх «окультурення» забезпечує сформованість необхідних суспільству і людині

фізичного розвитку й фізичної підготовленості, оптимізацію фізичного стану [4, с. 282]. З соціальною структурою особистості пов'язана її психологічна структура, яка включає сукупність емоцій, вольові спрямування, пам'ять тощо [92, с. 73].

Соціальні, особистісні якості людини формуються тільки під впливом соціального середовища та виявляються в її соціальній, професійній діяльності (у тому числі й на етапі професійної підготовки закладі освіти). Звідси важливою характеристикою соціальної структури особистості майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту є діяльність, яка розуміється як самодіяльність та як взаємодія з іншими людьми.

На думку А. Маркової та інших учених в структуру особистості професіонала входять: мотивація (спрямованість особистості та її види); властивості особистості (здібності, характер, психічні процеси й стани); інтегральні характеристики особистості (самосвідомість, індивідуальний стиль, креативність як творчий потенціал). Важливо відзначити, що А. Маркова виділяє в професійній самосвідомості як інтегральній характеристиці особистості:

- усвідомлення особистістю норм, правил, моделі своєї професії як еталонів для розуміння своїх якостей (тут формуються основи професійного світогляду та особистісна концепція праці);
- усвідомлення цих якостей у інших майбутніх фахівців відповідної галузі, порівняння себе з певним професіоналом середньої кваліфікації;
- врахування очікувань й оцінка себе як професіонала з боку інших майбутніх фахівців;
- самооцінка особистості щодо своїх окремих сторін за когнітивними, емоційними й поведінковими основами;
- позитивне оцінювання особистістю самої себе в цілому, виявлення своїх позитивних якостей, перспектив створення позитивної «Я – концепції» [400, с. 271].

Структура особистості фахівця з фізичної культури і спорту, його психофізіологічні якості, що сприяють формуванню творчої особистості та найбільш повному розкриттю потенційних можливостей у процесі ППП, на нашу думку, потребує врахування наступних складників [303, с. 110]:

- властивості фахівця як цілого (образ світу, мотивація, відношення до зовнішнього світу, особливості вияву творчості, інтелектуальні й операційні риси індивідуальності, емоційність, професійні очікування, уявлення про своє місце в професійній спільноті);

- інформованість, знання, досвід, культура професіонала (специфічні риси, орієнтування в науці й теоретичні знання, професійно-педагогічні знання в галузі фізичної культури і спорту);

- гносиз професіонала (специфічні риси, сприйняття інформації, її усвідомлення й прийняття рішень, гностичні вміння, навички та дії);

- праксиз професіонала (специфічні риси, моторика, вміння, навички, дії тощо);

- психодинаміка (інтенсивність переживань, швидкість їх зміни, навантаження й складності в галузі фізичної культури і спорту);

- осмислення питань своєї статево-віковій належності в зв'язку з вимогами професії.

У соціальній структурі особистості майбутнього фахівця з ФКіС низка дослідників (В. Бальсевич [41], Н. Візитей [98], М. Дутчак [185], Л. Лубишева [383]) виділяють конкретні елементи-характеристики (рис.1.2).

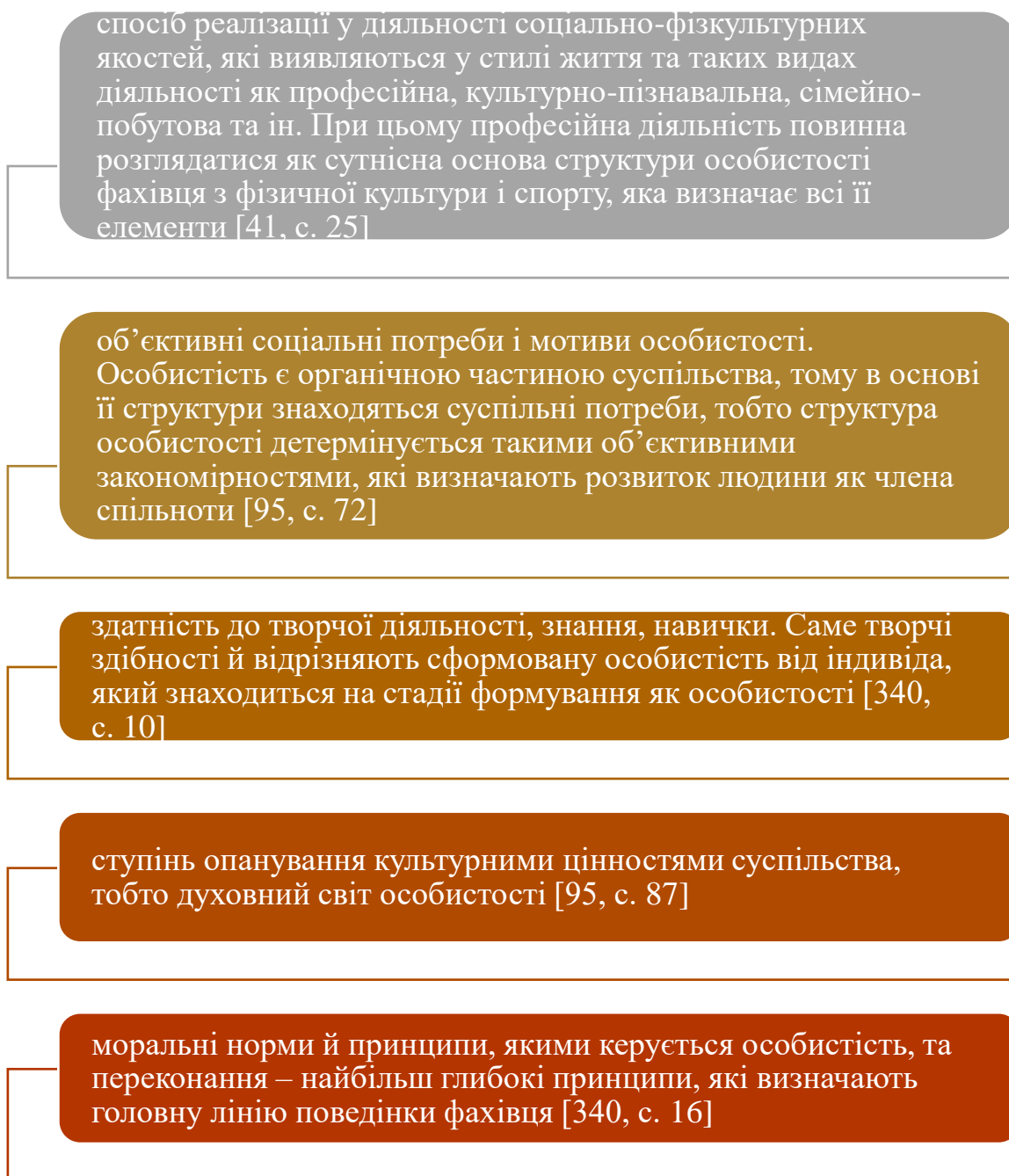

Рис. 1.2. Елементи-характеристики у соціальній структурі особистості майбутнього фахівця з ФКіС

Тому з урахуванням теоретичних позицій дослідження нами визначено структуру професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, яка формується у системі їхньої професійно-педагогічної підготовки, у єдності таких компонентів: *мотиваційно-*

аксіологічний, когнітивний, діяльнісний та особистісно-рефлексивний (рис. 1.3).

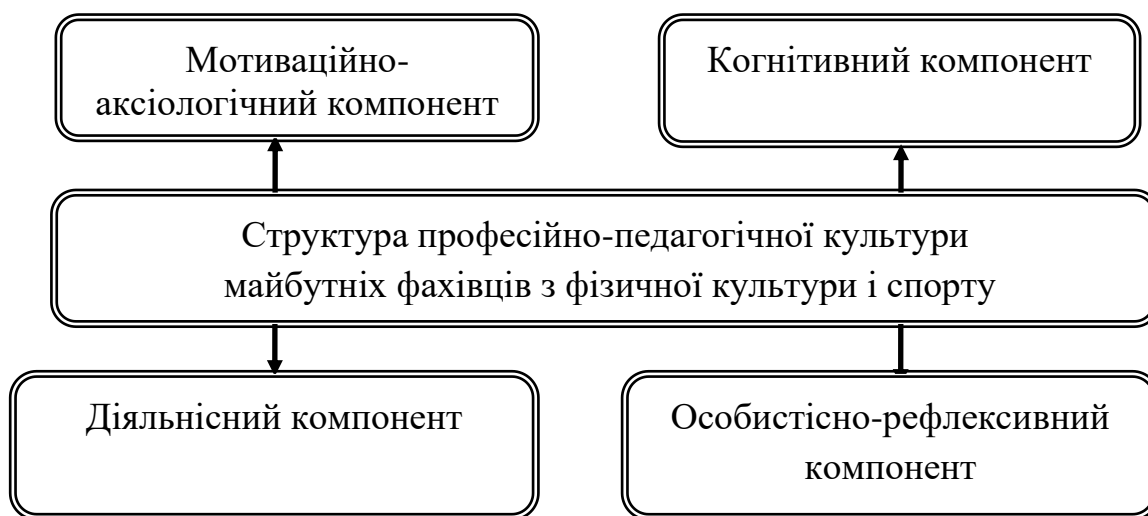

Рис. 1.3. Структура професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту

З метою детального розкриття компонентної структури поняття «професійно-педагогічна культура фахівців з фізичної культури і спорту» крім теоретичного аналізу наукових джерел нами використано експертне опитування та проведено факторний аналіз його складових для уточнення тих якісних характеристик, якими можна і потрібно описувати складові професійно-педагогічної культури фахівця з ФКіС.

За результатами експертного опитування (Додаток К) нами було встановлено, що до змісту поняття «професійно-педагогічна культура фахівців з ФКіС» можуть бути віднесені:

- професійно-педагогічна позиція фахівця ФКіС;
- знання інтегративної сутності професійно-культурних явищ у галузі ФКіС;
- мотивація (мотиви уникнення невдач, мотиви престижу, професійні мотиви, навчально-пізнавальні мотиви, соціальні мотиви, мотивація досягнення);

- світоглядне мислення і прогнозування;
- здатність до самостійної освітньої діяльності;
- образ креативності «я-ідеальний»;
- цифрова грамотність;
- організаторські і комунікативні здібності;
- творчий потенціал особистості, творче мислення;
- емоційність, емпатія, здатність розпізнавання емоцій інших людей.

За результатами факторного аналізу проведено групування, класифікацію та візуалізацію складових професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців.

Факторний аналіз здійснено за допомогою пакету програм Statgraphics Plus [531, с.78-80]. У результаті факторного аналізу було експериментально доведено взаємні зв'язки компонентів професійно-педагогічної культури (мотиваційно-аксіологічний, когнітивний, діяльнісний та особистісно-рефлексивний) (рис. 1.4).

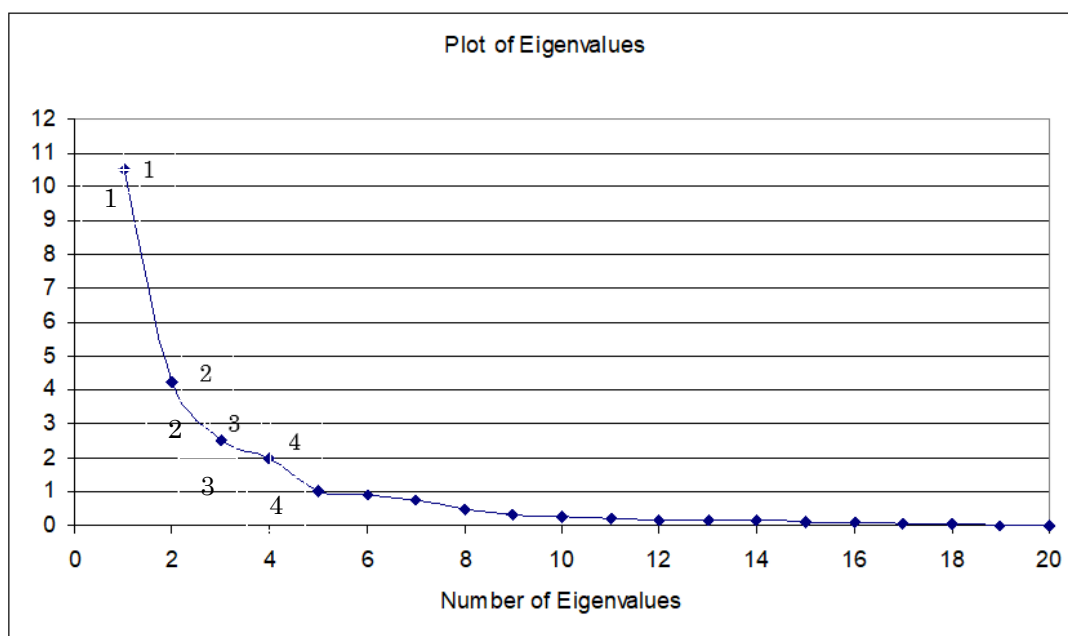

Рис. 1.4. Результати факторного аналізу
(1- мотиваційно-аксіологічний, 2- когнітивний, 3- діяльнісний,
4- особистісно-рефлексивний)

Факторна структура взаємних зв'язків компонентів професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців представлена у таблиці 1.4.

Таблиця 1.4

**Факторна структура взаємних зв'язків компонентів
професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з ФКіС**

Маркери	Факторні ваги			
	1-й фактор	2-й фактор	3-й фактор	4-й фактор
Професійно-педагогічна позиція	0,65127	0,29921	0,18526	0,17421
Знання інтегративної сутності професійно-культурних явищ	0,71272	0,30126	0,17618	0,15930
Мотиви уникнення	0,61087	0,682416	0,226105	0,070168
Мотиви престижу	0,71570	0,628693	0,107973	0,013633
Професійні мотиви	0,70244	0,660531	0,138585	0,000404
Навчально-пізнавальні мотиви	0,73588	0,616633	0,170604	0,049458
Соціальні мотиви	0,68449	0,680645	0,182259	0,074972
Мотивація досягнення	0,82812	0,289515	0,073116	0,026721
Світоглядне мислення і прогнозування	0,08921	0,20101	0,06921	0,62422
Результати самостійної роботи	0,67972	0,355719	0,331992	0,077020
Результати індивідуальної НДР	0,43369	0,110997	0,234305	0,716255
Образ креативності «Я-ідеальний»	0,79173	0,163177	0,133528	0,249981
Інформаційна і юридична грамотність	0,19719	0,257703	0,211939	0,363040
Організаторські здібності	0,62417	0,505236	0,388910	0,184451
Комунікативні здібності	0,66122	0,492269	0,350162	0,202472
Творчий потенціал особистості	0,64486	0,466493	0,358645	0,206927

Маркери	Факторні ваги			
	1-й фактор	2-й фактор	3-й фактор	4-й фактор
Творче мислення	0,64824	0,41279	0,36127	0,20728
Сформованість навичок освітньої діяльності	0,54294	0,074141	0,537005	0,287775
Емоційність, емпатія	0,77014	0,014478	0,467472	0,192977
Розпізнавання емоцій інших людей	0,68737	0,063716	0,585130	0,180310

Примітка:

1-й фактор – мотиваційно-аксіологічний;

2-й фактор – когнітивний;

3-й фактор – діяльнісний;

4-й фактор – особистісно-рефлексивний.

Маркери мотиваційно-аксіологічного фактору (1) наступні: мотиви престижу, професійні мотиви, навчально-пізнавальні мотиви, комунікативні мотиви, мотивація досягнення, життєва установка.

Маркери особистісно-рефлексивного фактору (4) наступні: самомотивація, емоційна поінформованість, оцінка індивідуально-психологічних здібностей, розпізнавання емоцій інших людей, творче ставлення до професії, образ креативності «Я-ідеальне».

Маркери когнітивного і діяльнісного фактору (2 і 3) наступні: знання інтегративної сутності професійно-культурних явищ, професійно-педагогічна позиція та складові когнітивного компоненту, світоглядне мислення і прогнозування, інформаційна та юридична грамотність, результати науково-дослідної роботи, сформованість навичок освітньої діяльності.

Загальний відсоток дисперсії для кожного фактору вказує на його значимість. Виділені фактори об'єднують 77,3% всіх компонентів професійно-педагогічної культури. Відтак, накопичений відсоток дисперсії

чотирьох факторів зазначає, що за допомогою факторного аналізу ми досить повно охарактеризували нашу сукупність даних. Найбільш значимим в наших дослідженнях є мотиваційно-аксіологічний і когнітивний фактор, який має найбільший відсоток загальної дисперсії 42,7%. Мотиваційно-аксіологічний і діяльнісний фактор включає в себе найбільше змінних (складових компонентів професійно-педагогічної культури). Показники, які за даними кластерного аналізу, є не досить лабільними, але вдосконалюються на всіх рівнях освіти та сприяють прояву активності особистості в процесі навчання, саморозвитку й самовдосконалення майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту упродовж життя.

Проаналізуємо кількісні значення об'єктів першого фактору за допомогою показника «факторні ваги» (factor scores).

Найбільшу факторну вагу мають мотивація досягнення (0,83), здібності до психологічної близькості з іншою людиною (0,8), ставлення до свого «Я» («Я-концепція») (0,79), навчально-пізнавальні мотиви (0,74), мотиви престижу (0,71), професійні мотиви (0,70), знання інтегративної сутності професійно-культурних явищ (0,69), світоглядне мислення і прогнозування (0,62) та інші.

Когнітивний фактор складає 16,2% загальної дисперсії, що вказує на достатню його значимість. Найбільшу факторну вагу мають соціальні мотиви (0,68), потреба в досягненні (0,57), комунікативні здібності (0,56), організаторські здібності (0,55), сформованість навичок освітньої діяльності (0,54).

Особистісно-рефлексивний фактор складає 10,2% загальної дисперсії, що вказує на значимість професійно важливих якостей, психічних властивостей особистості фахівця, психічних характеристик (емоційна теплота, терплячість), особистісно-професійних якостей (організованість, комунікативність, відповідальність, дисциплінованість, ініціативність), в професійно-педагогічній діяльності, результатом якої є формування гармонійно розвиненої особистості. Найбільшу факторну вагу мають

розпізнавання емоцій інших людей (0,7), емоційна поінформованість (0,6), рівень креативності «Я-реальний», «Я-ідеальний» (0,61), творчий потенціал особистості (0,48).

Діяльнісний фактор, який складає 9,2% загальної дисперсії, що вказує на важливість об'єднання процесу навчання студентів з їх науково-дослідною роботою в процесі ППП. Когнітивний компонент має факторну вагу 0,7, а науково-дослідна робота студентів як показник діяльнісного компонента – 0,54.

Факторні характеристики уможливили аргументований якісний опис кожного із компонентів професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту.

Ураховуючи, що *мотиваційно-аксіологічний компонент* є передумовою і базисом ефективної реалізації інших компонентів у системі ППП, вважаємо за доцільне вивчити мотиви студентів, що необхідно для пошуку різних форм вищої фізкультурної освіти, для вдосконалення системи професійної орієнтації і професійного відбору на спеціальності, пов'язані з роботою у галузі фізичної культури і спорту.

Так, Б. Ломов відносить мотиви до системотвірних факторів особистості, оскільки мотивація є глибоко особистісним утворенням, без якого не буває діяльності. Таким чином, мотив є невід'ємним структурним компонентом діяльності [382, с. 273]. Є. Іллін зазначає, що мотиви виступають як стимули, реальні двигуни людської діяльності та могутні регулятори поведінки [291, с. 411]. Н. Бакшаєва, А. Вербицький вважають, що в системі неперервної освіти найважливіше значення має розвиток пізнавальних мотивів та пізнавальних можливостей особистості як основи успішного навчання та готовності до самоосвіти [39, с. 127]. Зміни в мотиваційній сфері, специфічні для кожного віку, являють собою новий етап формування особистості; процес розвитку мотиваційної сфери людини є, на думку А. Бодалев, центральною ланкою формування особистості [58, с. 421].

А. Маркова зазначає, що навчальна мотивація складається з ряду спонукань (потреби і сенсу навчання, його мотивів, цілей, емоцій, інтересів), які постійно змінюються і вступають у нові зв'язки один з одним. Тому становлення мотивації – непросте зростання позитивного або посилення негативного ставлення до навчання, ускладнення структури мотиваційної сфери, спонукань, що входять до неї, поява нових, більш зрілих, інколи суперечливих зв'язків між ними [399, с. 221].

У дослідженні Н. Бондаренко визначається такий перелік мотивів навчальної діяльності: широкі соціальні мотиви; пізнавальні мотиви, що породжуються самою навчальною діяльністю; комунікативні мотиви, мотив участі в навчальному процесі; мотиви соціальної ідентифікації (з батьками, однолітками, педагогами); мотиви особистісного розвитку (професійного самовизначення); мотиви успіху (самоствердження, самовираження); мотиви уникнення неприємностей [66, с. 14].

Л. Несух, спираючись на концепцію М. Рогова, виокремлює два великі блоки: безпосередні та опосередковані мотиви. Безпосередні мотиви включаються в сам процес діяльності і відповідають їй соціально значущим цілям і цінностям; опосередковані пов'язані з цінностями, що не належать до самої діяльності, але хоча б частково в ній задовольняються. До безпосередніх мотивів належать пізнавальні (прагнення творчої дослідницької діяльності, процес вирішення завдань, самоосвіта, орієнтація на нові знання) та мотиви розвитку особистості (необхідність постійного інтелектуального та духовного зростання, прагнення розширити кругозір та ерудицію, підвищити свій загальний культурний рівень). У структурі опосередкованих мотивів автор розрізняє: соціальні (усвідомлення необхідності вищої освіти; престижність вищої освіти; бажання стати повноцінним членом суспільства, обов'язок та відповідальність; соціальна ідентифікація; певний статус в групі; схвалення викладачів) і мотиви досягнення (краще підготуватися до професійної діяльності та отримати роботу, що гарно оплачується) [437, с. 169-170].

Внутрішні мотиви учіння чи навчально-пізнавальної діяльності стосовно структури навчальних мотивів А. Бугрименко класифікує за двома групами:

1) пізнавальні мотиви, чи мотиви, закладені в самій навчально-пізнавальній діяльності, ґрунтуються на інтересі студентів до змісту матеріалу, що вивчається, і майбутньої професійної діяльності й самого процесу пізнавальних дій, які сприяють їхньому самоутвердженню у соціальному середовищі;

2) мотиви досягнення, в основі яких лежить прагнення до успіху і уникнення невдач. Це можуть бути: широкі соціальні мотиви (мотиви обов'язку перед народом, товаришами, батьками тощо); мотиви самовизначення (розуміння ролі професійних знань, навичок і умінь для майбутньої професійної діяльності та досягнення успіхів у ній тощо); мотиви вдосконалення; корисливі мотиви: намагання отримати заохочення, високі оцінки (мотивація благополуччя), прагнення бути найкращим серед товаришів (мотивація престижу); негативні мотиви: намагання уникнути неприємних відносин з педагогами, товаришами (мотивація уникнення неприємностей) [75, с. 58].

За результатами дослідження вченого, навчальна діяльність внутрішньо- і зовнішньо мотивованих студентів відрізняється. Переважно внутрішньо мотивовані студенти більше «занурені», залучені до навчального процесу. Вони характеризуються мотивацією самовизначеної навчальної діяльності: більш активні, свідомі, довірливі в плануванні свого учіння. Такі студенти приділяють однакову увагу як загальноосвітнім, так і вузькопрофесійним предметам. Вони більше орієнтовані на процес і результат навчально-професійної діяльності, ніж на зовнішні чинники (наприклад, педагогічне оцінювання). Тож, при внутрішній мотивації навчально-професійної діяльності у студента на першому місці – професійні та пізнавальні інтереси. Зовнішньо мотивовані студенти не такі самостійні й довірливі в організації процесу навчання, менше «занурені» в навчальну

діяльність. Їхню активність спричиняють не стільки пізнавальні або професійні мотиви, скільки зовнішні щодо процесу і результату навчальної діяльності чинники (наприклад, одержати стипендію) [75, с. 61].

Як вважає В. Тимошенко, провідними в структурі навчально мотивації майбутніх фахівців фізичного виховання є комунікативні, пізнавальні та соціальні мотиви, найдієвішим серед яких є мотив досягнення прагнення до успіху професійній діяльності, досягнення акме [592, с. 27].

Т. Дерєка, досліджуючи акмеологічні засади професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання, вказує, що акме-мотивація є результатом розбіжності між уявленням щодо «ідеального стану», що обумовлений визнаною системою цінностей та знанням «реального стану», тобто розбіжність між реальним «Я» та ідеальним «Я». Автор вказує, що акме-мотиваційний компонент акмеологічної компетентності відображає сформованість мотивації до навчання, саморозвитку, самовдосконалення упродовж життя [155, с. 241].

Мотиваційний компонент майбутнього фахівця, як вважає Л. Рибалко, визначає професійну спрямованість, професійні ціннісні орієнтації та професійно важливі якості особистості як фактори успішності навчання та задоволеність вибором професії школярів, абітурієнтів та студентів, які є складовими структури психологічної готовності до педагогічної діяльності [515]. Автором визначено дев'ять видів мотивів вибору професії: професійно-педагогічні, пізнавально-освітні, інтелектуально-розвивальні, комунікативні, емоційні, честолюбство, ідентифікаційні, матеріально-практичні, мотиви обов'язку. Найбільш адекватними, як вважає автор, мотивами педагогічної діяльності є педагогічні та комунікативні (внутрішні професійні мотиви); їх перевага в структурі мотиваційного компоненту психологічної готовності до вибору професії свідчить про оптимальність його сформованості. Основними характеристиками мотиваційного компоненту такої готовності вважається

його структура, ступінь свідомості, стійкості й діяльності мотивів вибору професії [517, с. 41].

Л. Демінська доводить, що мотиваційний компонент у структурі аксіологічної компетентності вчителя фізичного виховання відображає сформованість мотивації до професійно-педагогічної діяльності на засадах аксіології, що передбачає використання аксіологічного підходу в педагогічному процесі та у власному професійному розвитку відповідно до педагогічних та професійних цінностей [152, с. 131].

До складу мотиваційно-аксіологічного компоненту професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту ми відносимо такен (рис.1.5) [260, с. 141-143].

Отже, мотиваційно-аксіологічний компонент професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту передбачає наявність: мотивів до отримання вищої фізкультурної освіти відповідно до обраних галузей знань, спеціальності, спеціалізації, кваліфікації та освітнього рівня; переконання щодо значущості соціокультурної місії фахівців з фізичної культури і спорту; стійкого позитивного ставлення до професії у галузі фізичної культури і спорту; цінностей як основи життєвої активності та вибору професійного шляху; професійної мотивації, яка враховує сукупність потреб та інтересів, що орієнтує студентів на розвиток професіоналізму і педагогічної майстерності на основі професійно-педагогічної самореалізації й професійно-педагогічного самовдосконалення у процесі навчання та наступної професійно-педагогічної діяльності. У цьому мотиваційно-аксіологічний компонент професійно-педагогічної культури задає основу для ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту.

прагнення до отримання вищої фізкультурної освіти відповідно до обраних галузей знань, спеціальності, спеціалізації, кваліфікації та освітнього рівня

умотивованість до власного саморозвитку в обраній галузі

інтелектуальні цінності –

- знання про методи і засоби фізичного розвитку людини як головної складової організації здорового стилю життя

педагогічні цінності –

- володіння методичними (технологічними) основами фізичного виховання, методичні уміння і навички фізкультурно-спортивної діяльності

соціально-психологічні цінності –

- активний відпочинок, задоволення, розваги; навички поведінки у колективі: спілкування: поняття честі, совісті, засоби виховання й соціалізації, рекорди, перемоги, традиції та ін.

психічні цінності –

- емоційні переживання, швидкість мислення, творчі нахили, риси характеру, властивості й якості особистості та ін.

культурні цінності –

- пізнання, самоствердження, самореалізація, відчуття власної гідності, естетичні та моральні якості, авторитет та ін.

інтенційні цінності –

- ступінь популярності занять фізичною культурою та спортом, спрямованість думки про престижність фізичної культури і спорту для суспільства і людини, соціально-психологічних установок і мотивації до занять фізичними вправами

матеріально-технічні цінності –

- комфортне предметно-просторове середовище освітньо-розвиваючого простору професійно-педагогічної культури: музичний супровід, обладнання, інвентар, наочні посібники, комп'ютерний супровід, гарна спортивна форма тощо

Рис. 1.5. Склад мотиваційно-аксіологічного компоненту ППП майбутніх фахівців з ФКіС

Розкриємо сутність *когнітивного компоненту* професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту.

Знання являє собою форму існування і систематизації пізнавальної діяльності людини. Залежно від пізнавального фрагмента реальності і ракурсів аналізу знання може відноситися до конкретно-предметного.

Цілісна характеристика відбиття професійної культури у змісті педагогічної освіти досягається комплексом соціогуманітарних, психолого-педагогічних і фахових знань, що взаємодіють на базі філософсько-антропологічної методології й антропоцентричної концепції культури [16, с. 12].

У межах професійної освіти соціогуманітарні знання постають природною компонентою теоретичних уявлень майбутнього фахівця про соціальні функції обраної ним професії, спеціальних нормх її практики, про оцінні критерії її результатів, професійній етиці фахівця та ін. [340, с. 371]. Н. Агапова [16], В. Аніщенко, О. Падалко [21], В. Кочергін [330], В. Кремень [340] та ін., розглядаючи соціогуманітарні й культурологічні аспекти професійної підготовки майбутніх фахівців, вказують на необхідність розширення уявлень про культурні історичні цінності, які сприяють загальній й професійній інкультурації, введенню людини в систему ціннісно-сміслових і нормативно-регулятивних установок. Ці знання є деяким інформаційним, освітнім результатом пізнавального процесу, який відбивається у професійно-педагогічній культурі особистості [249, с. 121-123]..

На нашу думку, когнітивний компонент професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця з фізичного виховання та спорту відображає оволодіння студентами знаннями, які відбивають інтегративну сутність професійно-педагогічних явищ, з якими зустрічається фахівець ФКіС у професійній діяльності (рис.1.6).

СОЦІОГУМАНІТАРНІ ЗНАННЯ

- виконують методологічну функцію відносно пізнання фізичної культури і спорту, оскільки їх сутність пов'язана з людиною. У цьому аспекті досліджується місце людини у взаємовідносинах з суспільством, природою і культурою, проблеми людської тілесності, співвідношення біологічного і соціального, тілесного і духовного в людина, здійснюється аналіз концепцій з даного виду культури. Ці знання з позицій теорії людської діяльності й потреб розкривають внутрішні зв'язки фізичної культури і спорту з загальною культурою. Даний аспект знання вивчає культурно-історичні основи фізичної культури і спорту, основи знань олімпійського руху, ціннісний потенціал фізичної культури і спорту та його вклад у цілісний розвиток особистості, а також їх роль в розвитку творчих здібностей людини засоби досягнення особистісного акме, акме-мотивів саморозвитку, самовдосконалення; акмеології фізичного виховання, засобів досягнення професійного акме, акмеологічного проектування особистісно-професійного розвитку фахівця; акмеологічні знання прикладної спрямованості, використання акмеологічно спрямованих технологій професійного саморозвитку

ФАХОВІ (МЕДИКО-БІОЛОГІЧНІ ТА ВАЛЕОЛОГІЧНІ) ЗНАННЯ

- стосуються питань здоров'я людини, оздоровчого ефекту фізичних вправ, адаптація організму людини до фізичних навантажень, ведення здорового способу життя. Здоров'я людини розглядається через розуміння її цілісності, а фізкультурно-спортивна діяльність, що здійснюється в цілісності свого змісту й спрямована на психосоматичне і психосоціальне в людині, має об'єктивний потенціал оздоровчого ефекту;

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗНАННЯ

- пов'язані з вихованням людини, її всебічним і гармонійним розвитком шляхом використання засобів фізичної культури і спорту та методів раціонально-організованого навчально-виховного процесу на основі засвоєних методичних знань. Психологічний аспект знань про фізичну культуру та спорту розглядає фізкультурно-спортивну діяльність як одну із форм активності людей, спрямований на гармонійний особистісний фізичний і психічний розвиток, її суб'єктивності, саморозвиток і самовдосконалення

Рис. 1.6. Когнітивний компонент професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця з фізичного виховання та спорту

Зауважимо, що опанування знаннями в галузі фізичного виховання та спорту пов'язано з процесами пізнання, сприйняття і відбивання інформації, тобто когнітивними процесами. Як відмічає В. Андрущенко, когнітивний (раціональний) пласт свідомості передбачає формування важливої складової людської духовності – раціональності як мислєдіяльної здібності відновлювати світ в інтерсуб'єктивній площині. Ця якість розглядається як одна із важливих у всіх педагогічних системах світу і визначається категорією – «інтелект» [18, с. 47].

Отже, когнітивний компонент професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту визначається як сукупність соціогуманітарних, фахових та психолого-педагогічних знань, які сприяють пошуку раціональних методів і засобів опанування різними видами професійно-педагогічної діяльності фахівця ФКіС.

Розглядаючи *діяльнісний компонент* професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту ми виходимо із того, що опанування студентами способами і прийомами, які зумовлюють його готовність вирішувати професійно-педагогічні завдання під час навчання та виконання професійних функцій є опануванням ним професійно-педагогічними уміннями та здатностями як високого ступеня власне професійно-педагогічної діяльності [254, с. 40].

У документах Ради Європи уміння навчитися вчитись (без вказівки на рівень освіти) характеризується як здатність людини виявляти послідовність і наполегливість у навчанні, вміння організовувати власне навчання як індивідуально, так і в групах, зокрема ефективно управляючи часом та інформацією [435, с. 272]. Це передбачає обізнаність із процесом навчання та потребами індивіда й одночасне визначення наявних можливостей, здатність долати складнощі задля успішного навчання, набуття, обробку та засвоєння нових знань, умінь і навичок, а також пошук і використання рекомендацій. Уміння вчитися передбачає, що особи, які навчаються, спираються на попередні знання та життєвий досвід, маючи на

меті застосування знань, умінь і навичок у різних контекстах – удома, на роботі, у процесі навчання та професійної підготовки. Ці уміння забезпечують поліпрофесіоналізм, готовність до вирішення загально професійних завдань (тієї їх сукупності, яку повинен уміти вирішувати фахівець фізичного виховання та спорту з вищою професійною фізкультурною освітою). Ця система умінь за своїм складом й різноманіттям відповідає багатоаспектності діяльності фахівця, складності виконуваних функцій та особливому соціальному завданню пізнання, трансляції й створення культури.

У структурі професійної культури фахівця ФКіС ці уміння за своєю суттю є професійно-функціональні (спортивна спрямованість) та професійно-комунікативні (педагогічна спрямованість), що забезпечують підготовку фахівця до конкретних для даного напрямку об'єктам і предметам праці (спортсмен високого класу, майстер спорту, учитель фізичної культури, тренер, організатор фізкультурно-рекреаційної діяльності тощо). Вони передбачають опанування алгоритмами діяльності з моделювання, проектування, науковим дослідженням, досягати досягнення культури та вносити свій внесок у її розвиток.

Ураховуючи сутнісні характеристики професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту, в структурі діяльнісного компоненту ми виокремили такі здатності:

– здатність до інтегрування професійної, фізичної та педагогічної культури та особистісних якостей, при якому професійно-педагогічна культура виконує функцію трансферу видів культур у сферу навчально-пізнавальної та фізкультурно-спортивної діяльності;

– здатність опановувати й використовувати для виконання професійних завдань інноваційні методи, методики, технології;

– здатність здійснювати дослідження та розробляти програми, методики, технології для поліпшення результатів фізкультурної,

спортивної, рекреаційної діяльності, виявляти пріоритети у вирішенні професійних завдань;

–здатність до самостійної освітньої діяльності, самоорганізації, самоосвіти, самовиховання й самовдосконалення в галузі фізичного виховання та спорту, педагогіки і психології;

–здатність здійснювати моделювання, проєктування, порівняння та аналіз функцій управління фізкультурно-спортивною діяльністю, застосовувати творчий підхід до прийняття рішень [249, с. 104-107].

Отже, діяльнісний компонент професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту спрямований на діяльність не тільки як на раціональну, але й як ціннісно-орієнтовану дію, засновану на опануванні умінь вчитися. В основу мети даного виду діяльності покладено професійно-педагогічні цінності, які відбивають можливість свідомого вибору фахівцями цілі, напрямку, способів, мотивів діяльності під час навчання та виконання професійних завдань, включення особистості в соціально-значущу, морально-духовну професійно-педагогічну діяльність, має на увазі комунікативну толерантність, забезпечує оптимальний рівень емоційно-вольової стійкості на основі саморегуляції та виконання творчих завдань.

Важливим компонентом професійно-педагогічної культури фахівців з фізичної культури і спорту є *особистісно-рефлексивний компонент*.

О. Пономарьов (зі співавторами) зазначають, що становлення творчої особистості з точки зору культурологічного підходу виступає як процес опанування культури життєвого самовизначення, інтелектуальної і фізичної культури, культури спілкування і культури сімейних стосунків, правової, екологічної культури праці тощо. В ході цього в особистості розвивається здатність до безперервної самоосвіти, саморозвитку, особистість глибше і різнобічно пізнає себе, самовизначається, більш ефективно управляє собою, орієнтується на безперервний саморозвиток, прагне до творчої самореалізації в будь-яких видах діяльності [496, с.175-177].

Аналіз наукових і довідкових праць [9; 24; 100; 143] свідчить, що креативність виявляється як здатність особистості до продуктивної зміни і створення якісно нового результату діяльності, що визначає творчий стиль самої діяльності. Як зазначає О. Пономарьов зі співавторами, креативність, з одного боку, реалізується у процесі творчості і представляє її мотиваційно-потребову основу (як суб'єктивна детермінанта творчості), з іншого боку, розвивається і формується в залежності від особливостей і умов її протікання (як об'єктивна детермінанта творчого процесу). Поняття «творчість» і «креативність» мають різне смислове наповнення: якщо творчість виступає процесуально-результативною характеристикою діяльності, то креативність – як детермінанта творчого процесу, суб'єктивно-обумовлюючою характеристикою особистості. Отже, креативність необхідно розглядати як пошуково-перетворюючу сутність особистості, що спричинює творчий стиль діяльності. У цьому випадку продукт творчості відрізняється новизною, оригінальністю і унікальністю [496, с. 111-113].

Так, Т. Дерека вказує, що суть акмеологічного підходу у дослідженнях природи обдарованості полягає у вивченні особистості як цілісного феномена в єдності їх суттєвих сторін (індивід, особистість, індивідуальність, суб'єкт життєдіяльності); орієнтації людини на навчання, постійний саморозвиток і самовдосконалення упродовж життя, мотивації високих досягнень, прагненні високих результатів, життєвих успіхів; організації творчої діяльності особистості на всіх етапах її неперервної професійної підготовки, створенні необхідних умов для самореалізації її творчого потенціалу [467, с. 240]. Е. Андрієнко відзначає, що за умов застосування акмеологічного підходу провідну роль відіграє проблематика розвитку креативних здібностей професіоналів з урахуванням різних аспектів їх підготовки і вдосконалення [15, с.9]. О. Вознюк, аналізуючи акме-синергетичний підхід до формування творчої особистості доводить, що формування творчої особистості передбачає формування (крім

інтелектуально-образного потенціалу особистості) перцептивно-афективної (сфера відчуттів і емоцій), практико-поведінкової (сфера поведінкових реакцій, стилів діяльності, соціальних ролей, здатності до контролю дійсності, що виявляється у так званому локусі контролю) і ціннісно-світоглядної (система ціннісних орієнтацій, світогляд) складових її особистості. Передбачається, що в акті творчості бере участь цілісний організм людини, всі аспекти його психічної активності. Тому творчість продукується тоді, коли ці аспекти виявляють високий рівень актуалізації (розвитку і гармонізації) [107, с. 5-6].

Розглядаючи творчість як новаторство (В. Кочергін, А. Пацієва [330]), відтворення нового, новизну продукту діяльності (Д. Берестовська [48]), важливе розуміння того, що породження нового є іманентним моментом творчості (у мисленні або діях), а елемент новизни виступає її специфічною характеристикою. Творча природа може бути виражена не тільки у науковому і дослідницькому пошуку, а й у новому структуруванні сформованого знання, іншому розміщенні акцентів у розкритті професійних і педагогічних феноменів. Особистісно-творча концепція культури (В. Аніщенко та О. Падалко [21], Г. Балл [40], Г. Гайсіна [118], О. Дубасенюк [182] та ін.) відводять людині роль суб'єкта культури, що володіє здатністю до самореалізації і культуро творчості.

Ми стверджуємо, що творчість (креативність) притаманна усім компонентам професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту і має свої прояви у межах кожного з них. Так, в аспекті мотиваційно-аксіологічного компоненту акцентується увага на творчо-креативній домінанті ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців, що виявляється у його світоглядних характеристиках, а саме у наданні особистісного смислу цілеспрямованому, вмотивованому пошуку різних форм педагогічних інновацій у фізкультурно-педагогічній освіті; науковій творчості у майбутній професійно-педагогічній діяльності; творчому

самоздійсненню, саморозвитку, самореалізації у процесі професійно-педагогічної діяльності [249, с. 138].

У межах когнітивного компоненту професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту творчо-креативна домінанта реалізується, насамперед, у його продуктивному, дивергентному мисленні і тому передбачає не тільки «екстенсивне нарощування знань про об'єкт, а й по-новому втілену – і цьому сенсі створену – його цілісність, сутність» [24, с. 19]. Креативність, як суб'єктивна детермінанта творчості майбутнього фахівця, на наш погляд, має такі характеристики: оригінальність мислення; швидкість мислення; гнучкість мислення; асоціативність; конструктивність.

У розрізі діяльнісного компоненту професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту її творчо-креативний характер виявляється у двох напрямках: по-перше, як збагачення наукових знань, визначення шляхів їх практичного застосування, подальше розширення професійного і педагогічного тезаурусу; по-друге, як створення нових фізкультурно-спортивних освітніх стратегій на науковому підґрунті. У першому випадку маємо справу з науковою творчістю, різними логічними способами наукового пізнання, осмисленням професійного і педагогічного знання та його продукуванням, виявленням евристичності. У другому випадку мають місце результати педагогічної творчості, розроблені інноваційні методики і технології.

Особистісно-рефлексивний компонент професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту передбачає й рефлексію професійно-педагогічної діяльності фахівця ФКіС, що відображає творчо-продуктивну домінанту особистості фахівця, визначає евристичний інноваційний характер пошуку у галузі фізкультурної освіти; забезпечує ефективне, динамічне, перспективне функціонування усіх інших структурних компонентів, які набувають творчого, прогресивно стимулюючого характеру, взаємодіють, створюють умови для гармонійного

становлення особистості фахівця як суб'єкта професійно-педагогічної культури.

Отже, за результатами термінологічного аналізу понять «культура», «професійна культура», «педагогічна культура», вимог до результатів підготовки майбутніх фахівців ФКіС та проведеного факторного аналізу відповідності характеристик фахівця компонентам професійно-педагогічної культури нами було надано авторське тлумачення поняттю «професійно-педагогічна культура майбутніх фахівців ФКіС» - це *інтегральна системно сформована в процесі професійно-педагогічної підготовки якість особистості, що забезпечує здатність фахівця до творчого синтезування й поширення соціально-педагогічних і фізкультурно-спортивних цінностей у професійній діяльності та інтегрує в собі усвідомлені мотиви і прагнення саморозвитку, знання (соціогуманітарні, медико-біологічні, валеологічні, психолого-педагогічні), уміння (сукупність професійних функціонально-спортивних і комунікативних умінь) та здатність до рефлексії професійно-педагогічної діяльності фахівців ФКіС.*

У процесі дослідження обґрунтовано структуру професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, в якій виокремлено мотиваційно-аксіологічний (передбачає наявність мотивів до отримання вищої фізкультурної освіти; переконання щодо значущості соціокультурної місії фахівців з фізичної культури і спорту; цінностей як основи життєвої активності та вибору професійного шляху; професійної мотивації на розвиток педагогічної майстерності), когнітивний (сукупність соціогуманітарних, медико-біологічних, валеологічних та психолого-педагогічних знань), діяльнісний (сукупність професійних функціонально-спортивних і комунікативних умінь) та особистісно-рефлексивний (передбачає рефлексію професійної діяльності фахівця ФКіС по відношенню до його творчої продуктивності) компоненти.

Висновки до розділу 1

У першому розділі досліджено стан розробленості проблеми професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту в науковій літературі та світовій практиці, з'ясовано сутність і структуру нової категорії професійної освіти «професійно-педагогічна культура майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту».

За результатами термінологічного аналізу схарактеризовано тезаурус дослідження, зокрема показано, що «майбутній фахівець з фізичної культури і спорту» – це особистість, яка сьогодні здобуває освіту в галузі «01 Освіта» за спеціальностями «014.11 Середня освіта (фізична культура)» та «017 Фізична культура і спорт» на рівнях вищої освіти «бакалавр» і «магістр», а його професійно-педагогічна підготовка є процесом, який спрямований на формування в нього високого рівня професійної (спортивної) і фізичної культури та педагогічної майстерності, завдяки яким фахівець стає конкурентоспроможним на ринку праці.

Показано, що культура фахівця загалом включає професійну культуру, яка для фахівців з ФКіС інтегрує в себе його спортивну і фізичну культуру, причому перша відрізняється від другої домінуванням змагальних мотивів, мотивів досягнення успіху й особистісної самореалізації, а тому їх поєднання призводить до якісно іншого розвитку фахівця ФКіС: спортивна діяльність сприяє привласненню нових у порівнянні з фізичною активністю матеріальних і духовних цінностей, які в сукупності з цінностями фізичної культури позитивно впливають на загальну культуру особистості.

За результатами ретроспективного аналізу професійно-педагогічної підготовки фахівців ФКіС підтверджено її постійне удосконалення як у нормативному, так і науково-педагогічному вимірі. При цьому за аналізом освітньо-професійних програм встановлено, що сьогодні затребуваними стають такі результати професійної підготовки: здатність виявити послідовність і наполегливість у навчанні, вміння організувати власну освітню діяльність, зокрема володіти навичками тайм-менеджменту та

роботи з інформацією різних форматів (текстова, графічна, аудіо, відео); здатність аналізувати цілі та сенси фізкультурно-спортивної діяльності, мотиви досягнення успіхів у навчанні та майбутній професійній діяльності; здатність до розуміння сутності й принципів побудови фізкультурно-спортивної діяльності, аналізу культури як системної категорії сфери фізичної культури і спорту; здатність у процесі навчання та виконання професійних завдань використовувати соціально-гуманітарні знання як фундамент для духовного розвитку особистості, психолого-педагогічні знання для забезпечення процесу осмислення, конструювання й обґрунтування програм професійної діяльності та культурної самоідентифікації; базові медико-біологічні знання про будову й функції організму та закономірності формування культури здоров'я людини.

За аналізом закордонного досвіду підготовки фахівців ФКіС (С. Гаркуша, І. Гринченко, М. Данилевич, Т. Дерека, Р. Карп'юк, Р. Клопов, Т. Осадча, Є. Приступа, В. Сутула та ін.) виявлено, що завдяки інформатизації та змінам технологій навчання для країн Західної Європи та США стає характерним напрям фізкультурної освіти, пов'язаний з орієнтацією на загальнолюдські цінності й цілі, що відповідають новій цивілізаційній парадигмі – концепції стійкого розвитку. В європейському педагогічному просторі зафіксовано значну кількість програм підготовки майбутніх фахівців з ФКіС («фахівця-вченого», «фахівця, який рефлексивно самоскерується», «фахівця соціально-культурного напрямку» та ін.), в яких важливу роль відіграє формування стратегічного мислення майбутніх фахівців з ФКіС, відкритість у сприйнятті цінностей інших культур та водночас здатність бути активним і свідомим представником національної культури.

Виявлено, що закордонні фахівці вбачають вирішення проблеми вдосконалення вищої професійної фізкультурної освіти на основі культурологічного підходу і підкреслюють важливість прояву індивідуальності (індивідуальний стиль фахівця із власними професійними

і ціннісно-смисловими сенсами у педагогічній діяльності, формування позитивного образу фізичного «Я», розвитку та поєднання тілесної і психічної досконалості (досягнення власних вершин досконалості, розвиток «Я-концепції») та власного позитивного іміджу.

За підсумками вивчення закордонного досвіду професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з ФКіС обґрунтовано доцільність формування в них професійно-педагогічної культури з урахуванням культурологічного та акмеологічного підходів.

За результатами термінологічного аналізу понять «культура», «професійна культура», «педагогічна культура», вимог до результатів підготовки майбутніх фахівців ФКіС та проведеного факторного аналізу відповідності характеристик фахівця компонентам професійно-педагогічної культури надано авторське тлумачення категорії «професійно-педагогічна культура майбутніх фахівців ФКіС» – це *інтегральна системно сформована в процесі професійно-педагогічної підготовки якість особистості, що забезпечує здатність фахівця до творчого синтезування й поширення соціально-педагогічних і фізкультурно-спортивних цінностей у професійній діяльності та інтегрує в собі усвідомлені мотиви і прагнення саморозвитку, знання (соціогуманітарні, медико-біологічні, валеологічні, психолого-педагогічні), уміння (професійні функціонально-спортивні та педагогічні комунікативні) та здатність до рефлексії професійно-педагогічної діяльності фахівців ФКіС.*

У процесі дослідження обґрунтовано *структуру професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з ФКіС, в якій виокремлено мотиваційно-аксіологічний (передбачає наявність мотивів до отримання вищої фізкультурної освіти; переконання щодо значущості соціокультурної місії фахівців з фізичної культури і спорту, цінностей як основи життєвої активності та вибору професійного шляху; професійної мотивації на розвиток педагогічної майстерності), когнітивний (сукупність соціогуманітарних, медико-біологічних, валеологічних та психолого-*

педагогічних знань), діяльнісний (сукупність професійних функціонально-спортивних і комунікативних умінь) та особистісно-рефлексивний (передбачає рефлексію професійної діяльності фахівця ФКіС по відношенню до його творчої продуктивності) компоненти.

Основні результати розділу відображено в наукових працях автора: [265; 241; 266; 263; 267; 259; 255; 235; 270; 271; 257; 285; 287; 286; 275; 690; 687].

РОЗДІЛ 2.
АКМЕ-КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ВИМІР
СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФКіС

2.1. Акмеологічні та культурологічні засади професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту

Інтегрування української професійної освіти в загальноєвропейський й світовий контекст розпочинається з усвідомлення засад і принципів сучасної професійної освіти та пошуку шляхів її практичної реалізації. На думку дослідників, цьому мають сприяти психолого-педагогічні дослідження різноманітних аспектів функціонування системи професійної освіти, і перш за все проблеми духовного розвитку людини, максимального розкриття потенціалу кожної людини, її розвитку та формування як суб'єкта соціального життя, підготовки до постійного удосконалення, саморозвитку та самореалізації, що значною мірою пов'язано з якістю системи педагогічної освіти, з теорією і практикою педагогічної майстерності [435, с. 51].

Сучасний стан розвитку українського суспільства, нові вимоги до якості професійного рівня фахівців вимагають нових методологічних підходів, методів, видів, форм освіти. Вивчення практики роботи закладів вищої освіти свідчить, що на етапі трансформації системи освіти сучасний стан ППП фахівців не відповідає потребам суспільства. Один з механізмів її модернізації є впровадження в практику діяльності закладів вищої освіти нових концепцій та ефективних моделей, що забезпечують високий рівень продуктивної професійно-педагогічної діяльності, інтеграції знань, умінь, ділових та особистісних якостей майбутнього фахівця, стратегій випереджувального підходу, спрямованих на його адаптацію у сучасному

динамічному суспільстві, збереження й примноження духовних і життєвих сил, реалізацію власного творчого потенціалу.

Це зумовлено суперечностями, які існують у сучасному суспільстві (рис.2.1).

між стандартністю, уніфікованістю змісту освіти та специфічними завданням професійної підготовки

між тенденцією до інтеграції наукового знання та екстенсивним зростанням кількості навчальних предметів в різних формах навчання

між потребами у фахівцях з творчим ставленням до професійної діяльності, індивідуальними здібностями та уніфікованістю змісту освіти

між необхідністю значного підвищення інтелектуального потенціалу суспільства та падінням престижу освіти

між специфікою форм освіти та централізованістю системи управління нею

між уніфікованістю програм та принципами індивідуалізації і диференціації, згідно з якими необхідно враховувати різницю в інтелектуальній, емоційній, когнітивній сферах, в психічному розвитку, мотивах та потребах особистості

Рис. 2.1. Суспільні суперечності

Розглядаючи проблему ППП майбутніх фахівців у педагогічній теорії В. Ягупов зазначає, що педагогічна теорія пізнає закони та закономірності виховання, обґрунтовує його теоретико-методологічні основи, озброює педагогів професійними знаннями про цілі, завдання, зміст, технологію, особливості виховання, навчання, розвитку людей різних вікових груп, уміння прогнозувати, проєктувати і здійснювати педагогічний процес [650, с. 211].

Проблема ППП майбутніх фахівців перебуває у центрі уваги сучасної педагогічної науки, про що свідчать дослідження таких учених як В. Андрущенко, С. Гончаренко, М. Євтух, Н. Ничкало, Н. Сидорчук, С. Сисоєва та ін. Огляд цих досліджень представлено в ряді монографій [18; 133; 434та ін.] та навчальних посібниках [120; 547; 620та ін.]. Дослідники зазначають, що професійно-педагогічну підготовку майбутніх фахівців потрібно розглядати як цілісну комплексну проблему, вирішення якої необхідно здійснювати на основі ґрунтовних теоретико-методологічних підходів відповідно до стандартів та рекомендацій як Європейського простору вищої освіти, так і національного законодавства.

Аналіз вищезазначених літературних джерел показав, що оновлення ППП майбутніх фахівців у ЗВО характеризується переходом від індустріального виробництва до науково-інноваційних технологій; поглибленням процесів глобалізації; інтернаціоналізацією, гуманізацією, гуманітаризацією, демократизацією, інформатизацією, індивідуалізацією, фундаменталізацією, багато варіативністю та безперервністю навчання (рис. 2.2).

Таким чином, у впливі загальноосвітніх тенденцій на процес ППП майбутніх фахівців спостерігаються такі тренди:

- загальноосвітні тенденції, спрямовані на зміну основної парадигми освіти через кризу класичної моделі та системи освіти (розробка нових інноваційних педагогічних фундаментальних ідей; створення експериментальних шкіл у педагогічній галузі);
- вітчизняний розвиток педагогіки у напрямі інтеграції в світову культуру, гуманізація, демократизація вищої школи, налагодження зв'язку із основними суб'єктами соціальної культури, створення системи неперервної освіти, гуманітаризація та комп'ютеризація освіти, вільний вибір програм навчання;
- відбудова й подальший розвиток традицій вітчизняної педагогічної освіти.

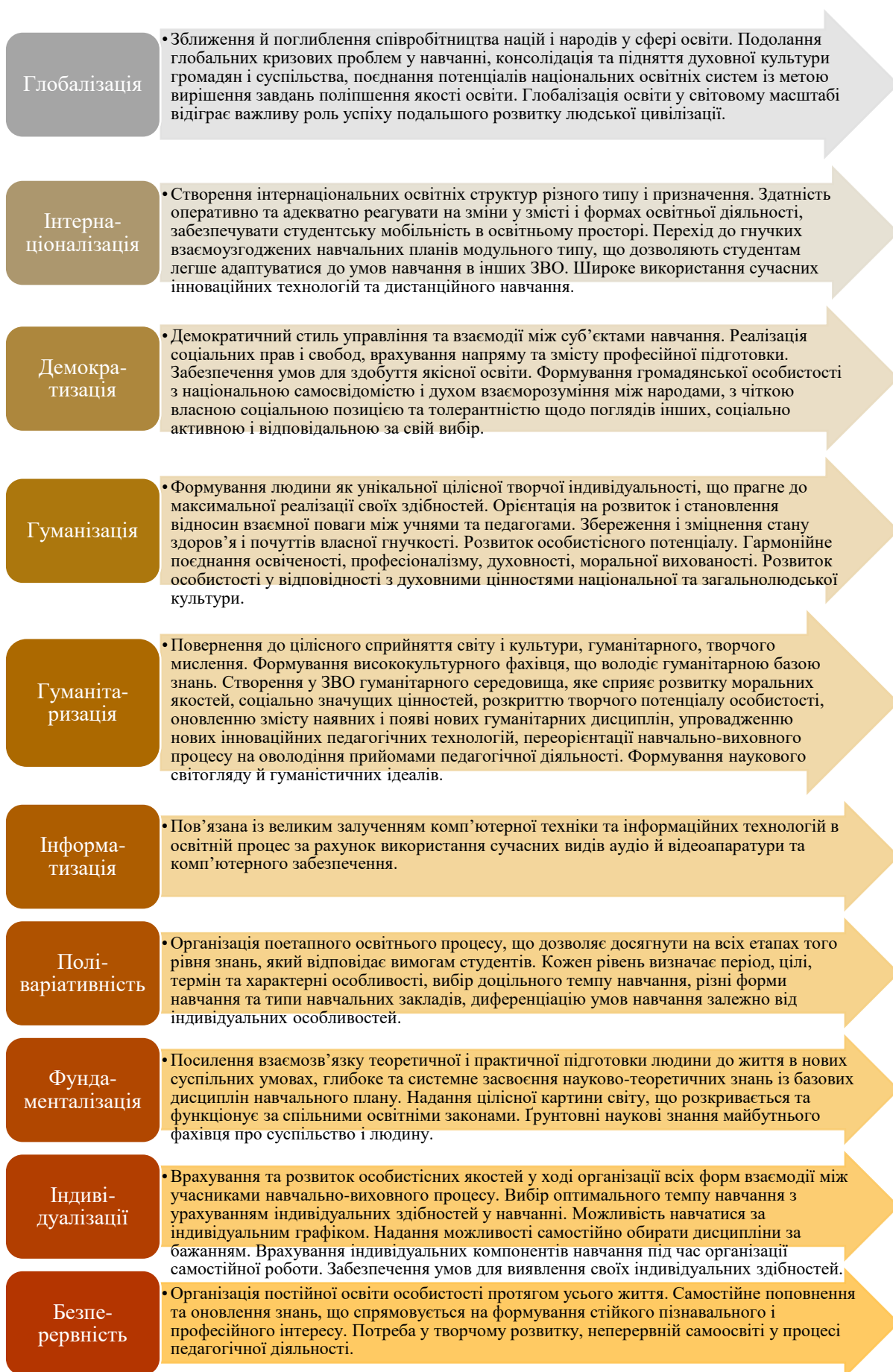

Рис.2.2. Характерні ознаки оновлення ППП майбутніх фахівців

Здійснений аналіз теоретичних засад проблеми ППП студентів університетів (Н. Ничкало [440], Н. Сидорчук [544], С. Сисоєва, Т. Кристопчук [547] та ін.) надає підстави характеризувати основні ідеї ППП крізь призму різних рівнів методології.

Філософсько-педагогічні аспекти окреслюють специфічну роль філософії у здійсненні наукового пошуку, визначають її світоглядний та соціальний характер: з філософських позицій можна вибудувати процес підготовки студентів, що максимально сприяє соціалізації особистості відповідно до вимог європейського вибору і завдань щодо реалізації національної освітньої програми (Н. Ничкало [440, с. 43]).

Загальнонауковий рівень дослідження проблеми ППП ґрунтується на використанні базових положень системного і синергетичного підходів, з позицій яких конкретизовано концептуальні положення.

Конкретизацію змістового навчання, діяльнісних характеристик, забезпечення якісної підготовки майбутнього фахівця, на думку Н. Сидорчук, може бути реалізовано на конкретно-науковому рівні, що передбачає впровадження поліпарадигмального, акмеологічного, технологічного, професіографічного підходів [544, с. 127]. Можливість підвищення ефективності ППП студентів університетів як зазначає Н. Сидорчук, досягається реалізацією принципів, які є ядром концепції, оскільки визначають стратегію і тактику відповідного освітнього процесу. Основними принципами розвитку професійно-педагогічної освіти є принципи [9]: цілісності, полікультурності, наступності, інтерактивності, гуманістичної спрямованості. Ці принципи витікають із педагогічних закономірностей та забезпечують успішне досягнення цілей, що проєктуються [544, с. 142].

Як зазначають С. Сисоєва, Т. Кристопчук професійно-педагогічна освіта виконує ряд важливих функцій:

- соціокультурну, розвивальну (задоволення і розвиток духовних запитів особистості, створення умов для її постійного творчого зростання);

– загальноосвітню, компенсуючу (усунення прогалин у базовій освіті, її доповнення новими знаннями, що з’являються в умовах інформативно-технологічної революції);

– адаптивну (гнучка професійна підготовка, перепідготовка і підвищення кваліфікації з метою оновлення професійного досвіду, постійних змін на виробництві, комп’ютерного доступу до інформаційних банків даних тощо);

– економічну (задоволення потреб держави, регіонів, різних галузей господарства і сфери послуг у конкурентоспроможних фахівцях, підготовлених до впровадження новітніх технологій тощо) [547, с. 218].

Зазначені функції професійно-педагогічної освіти, на нашу думку, взаємопов’язані та постійно доповнюються новими, що зумовило динамічність змін у соціально-культурному розвитку сучасного українського суспільства.

В умовах відродження антропо-гуманістичних традицій в системі вітчизняної професійної фізкультурної освіти провідною інтегральною якістю майбутнього фахівця постає професійно-педагогічна культура особистості, яка розвивається у процесі осягнення простору світової культури, її інтеріоризації й особистісно забарвленої трансляції (І. Іваній [249, с. 112]).

Однією із методологій, що забезпечує побудову сучасної гуманістичної парадигми професійної фізкультурної освіти, постає акме-культурологічний підхід (І. Іваній [232, с. 35]), означення якого потребує розгляду синергетичної єдності акмеологічного та культурологічного підходів до ППП майбутніх фахівців.

Для акме-культурологічного підходу як конкретно-наукової методології пізнання фізкультурно-спортивної дійсності, інтегративний, комплексний метод дослідження і проектування освітніх систем набуває пріоритетного значення, де цілісність визначає загальну стратегію дослідження й одночасно його педагогічний норматив, що виявляється у

цілісному уявленні про професійно-педагогічну культуру як єдності її структурних компонентів, діалектики співвідношення фізкультурної освіти і культури; про людину, її культурно-антропологічну сутність (людина цілісна); про зміст фізкультурно-спортивної освіти, що відображає внутрішню нерозривність її складових у контексті культури, передбачає відтворення цілісної педагогічної системи (цілей, принципів, методів, засобів), де цілісність як якість педагогічного процесу характеризує найвищий рівень його розвитку.

Аналізуючи концепції та моделі в контексті ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, які представлено у різних дослідженнях, ми виявили наступне.

1. Не дивлячись на постановку і вирішення різних проблем ППП фахівців з фізичної культури і спорту, спільним для більшості науковців є те, що вони вказують на впровадження акмеологічного підходу у вищу професійну фізкультурну освіту, який передбачає стимуляцію розвитку творчих здібностей та актуалізацію творчого потенціалу майбутніх фахівців, дозволяє підвищити їх мотивацію та мобілізувати внутрішні особистісні ресурси на шляху досягнення успіхів та зростання у процесі навчання та подальшій професійно-педагогічній діяльності.

Погоджуючись з цим положенням, ми вважаємо, що акмеологічний підхід розглядає культуру як новоутворення особистості, яке забезпечує майбутньому фахівцю прискорення якісного зростання, закріплення нових досягнень у цьому зростанні й підготовку до нового зростання.

Це твердження засновується на тому, що компетентність (аксіологічна – Л. Демінська, акмеологічна – Т. Дерека, професійна – М. Данилевич, Ю. Лянной) теж має інтегративну природу, а її джерелом виступають різні сфери культури (духовної, моральної, соціальної, професійно-педагогічної, управлінської, правової тощо).

2. Більшість дослідників, розглядаючи упровадження культурологічного підходу в професійно-педагогічну підготовку майбутніх

фахівців з фізичної культури і спорту, вказують на необхідність передбачати в змісті вищої освіти культурного соціального досвіду і досягнень у сфері фізичної культури.

Погоджуючись з цим та спираючись на принципи ізоморфної тотожності освіти і культури, ми вважаємо, що *упровадження культурологічного підходу в професійно-педагогічну підготовку майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у закладах вищої освіти передбачає концептуальні трансформації основних структурних компонентів вищої фізкультурної освіти:*

на рівні освітніх цілей – сформувати професійно-педагогічну культуру майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту;

на рівні змісту вищої фізкультурної освіти – посилити культурологічну складову;

на рівні педагогічних технологій – спрямувати зусилля на діяльнісне засвоєння майбутніми фахівцями з фізичної культури і спорту культурних норм і цінностей;

на організаційно-управлінському рівні – сформувати організаційну культуру вищого закладу освіти;

на результативному рівні – сформувати особистість майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту як суб'єкта культури.

Зазначені нами положення у тому чи іншому тлумаченні опосередковано присутні у вищезазначених дослідженнях.

Отже, вітчизняними вченими у педагогічній теорії розкрито використання акмеологічного і культурологічного підходів до ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту.

Водночас перелічені результати створюють передумови для розгляду проблеми професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на основі інтеграції акмеологічного та культурологічного підходів як методологічної основи підвищення якості професійно-педагогічної підготовки.

Тому зосередимо увагу на розкритті сутності акме-культурологічного підходу до професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту як синергетичної єдності акмеологічного та культурологічного підходів, яка породжує нову якість у результатах освіти.

Для цього нам потрібно висвітлити окремо особливості акмеологічного та культурологічного підходів.

Акмеологічний підхід у професійно-педагогічній підготовці майбутніх фахівців засновується на теорії акмеології як самостійному науковому напрямі, який в останні 15-20 років отримав розвиток завдяки дослідженням вітчизняних та закордонних науковців. На думку ряду учених (О. Бодальов [58], Н. Кузьміна [353], В. Огнев'юк [450] та ін.) сучасні науковці виділяють декілька груп основних завдань акмеології як сфери наукової діяльності, зокрема завдання, що пов'язані з науковим розкриттям феноменології акме, подальшою розробкою теоретико-методологічних засад акмеології, визначення її статусу в системі людинознавчих наук. Друга група – завдання, спрямовані на вивчення загальних і окремих закономірностей досягнення акме, визначення того спільного, що притаманне усім індивідам, які досягли значних результатів як суб'єкти діяльності, і водночас аналіз особливого, притаманного конкретному виду професійної діяльності. Наступна група завдань орієнтована на розробку акмеологічних моделей професіоналізму для різних видів суспільно корисної діяльності (педагогічної, медичної, військової тощо.) Окрім інших виділяють завдання, спрямовані на розробку акмеологічних технологій прогресивного розвитку особистості, людських спільнот [58, с. 121].

У межах професійної акмеології вчені виокремлюють такі напрями: педагогічна акмеологія (О. Бодальов [57]), шкільна акмеологія (А. Крамаренко [336], В. Максимова [395], С. Мартиненко [402]), соціальна акмеологія (Г. Філіпова [614]), акмеологія управління (А. Деркач [158]), акмеологія вищої освіти (Н. Вакуленко [85], О. Дубасенюк [182]), креативна акмеологія (Н. Вишнякова [100]).

Варто виокремити у межах професійної акмеології такі напрями, як фізична (фізкультурна) та спортивна акмеологія, у центрі яких знаходиться доросла, зріла людина, динаміка її розвитку як особистості, суб'єкта професійної діяльності, а також закономірності її розвитку (Т. Дерка [155], Г. Хозяїнов [632] та ін.).

Розвиток акмеології і можливості застосування її знань у сучасній вищій професійній освіті, як вказує А. Деркач, визначається декількома аспектами: *освітнім аспектом*, спрямованим на розвиток знань і вмінь в системі загальної, професійної й неперервної освіти; *професійним аспектом*, пов'язаним з визначенням можливостей і результатів здійснення трудової діяльності через виявлення професійної придатності, психологічної готовності до даного виду праці й ступені соціальної відповідальності за її процес і результати; *креативним аспектом*, що визначаються витраченими зусиллями і успішністю реалізації шляхом виявлення рівня професіоналізму, рефлексивно-інноваційного потенціалу його вдосконалення до ступені майстерності й оцінки соціальної значущості інновацій, отриманих у процесі творчості; *рефлексивним аспектом*, пов'язаним з самосвідомістю особистості як розвиваючого «Я» й розумінням партнерів з комунікації в процесі діяльності. Рефлексія є системо утворюючим фактором, що забезпечує оптимальну взаємодію виділених акмеологічних аспектів професіоналізації людини [164, с. 57].

О. Дубасенюк вважає основною метою застосування акмеологічного підходу до фахової підготовки студентів у формуванні у них умінь вирішувати різноманітні акмеологічні проблеми і завдання, зокрема стосовно їхньої майбутньої професійної діяльності [180, с. 30]. Вона стверджує, що підготовку майбутніх фахівців на основі цього підходу можна вважати процесом досягнення кожним студентом максимуму розвитку теоретичної і практичної досконалості у навчанні, а шлях впровадження акмеологічного підходу у підготовку майбутніх спеціалістів

до професійної самореалізації вбачає у вмінні навчатися. Саме невміння навчатися викликає відставання у навчанні.

Одним із засобів запобігання невмінню навчатися О. Дубасенюк пропонує індивідуальну систему навчання. На думку вченої, акмеологічний підхід стосовно сучасної професійної освіти забезпечує зусилля професійної мотивації, стимулює творчий потенціал, виявляє особистісні ресурси майбутніх фахівців. Тому завданням закладу вищої освіти у цьому напрямі є підготовка студентів до успішної професійної діяльності не лише за допомогою системи професійних знань та вмінь, але й за допомогою актуалізації їхнього творчого потенціалу. Насамперед, О. Дубасенюк вважає, що у підготовці майбутніх фахівців акмеологічний підхід реалізує аксіологічний аспект (загальнолюдські цінності), раціональну організацію і творче самовдосконалення в професійній діяльності [181, с. 301].

У контексті дослідження проблеми вдосконалення професійної підготовки сучасного фахівця Н. Сидорчук також стверджує, що процес становлення молодого спеціаліста супроводжується не тільки оцінкою рівня його професійної кваліфікації, а й оцінкою певних професійно значущих якостей особистості, які підвищують рівень його самореалізації, та обґрунтовує використання поняття акмекомпетентності як образу та результату реалізації професійної підготовки [545, с. 269].

Хоч компетентність пов'язана зі знаннями, вміннями та навичками – вона є більш широким поняттям. Дослідниця визначає компетентність «як робочий образ та осучаснений результат підготовки майбутніх фахівців, в основу застосування якого покладено універсальний підхід до розуміння сутнісної характеристики поняття компетентності як властивості особистості, що, з одного боку, пов'язана з базовою кваліфікацією, з іншого – дозволяє людині орієнтуватись у широкому колі питань, не обмежених вузькою спеціалізацією, забезпечує соціальну та професійну мобільність особистості, відкритість до змін та творчого пошуку, здатність

до самовираження та само творення, готовність оновлювати свої знання тощо» [545, с. 272].

Підтримуючи думку М. Чошанова, Н. Сидорчук виділяє три основні компетентності: критичність мислення, мобільність знання, варіативність методу [545, с. 272]. Компетентністю вона називає таку властивість особистості, що «пов'язана з базовою кваліфікацією через низку освітніх орієнтирів (знання, уміння, навички, досвід діяльності тих, хто навчається) та забезпечує стійкі відношення між знаннями та дією в людській практиці з перспективою їх використання для прийняття власних рішень шляхом саморегуляції та узгодження дій учасників освітнього процесу (керівників, викладачів, студентів) протягом усього циклу навчання, який задовольняє заздалегідь визначеним вимогам».

Зауважимо, що акмеологічний підхід у підготовці майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у даний час починає впроваджуватися у навчально-виховний процес у ряді країн закордону. Так, зокрема у РФ у освітній процес підготовки фізкультурно-спортивних кадрів впроваджено навчальну дисципліну «Акмеологія фізичної культури і спорту» [560], окремі питання використання акмеологічної науки представлені у навчальних планах підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у країнах Європейського Союзу [679], США [710]. Впроваджені нові дисципліни демонструють майбутнім фахівцям з фізичної культури і спорту шляхи досягнення професіоналізму й творчої самореалізації, методи самовдосконалення, способи досягнення педагогічної майстерності.

У сучасній Україні помітно посилюється увага до акмеологічної науки. На початку XXI століття було створено наукову організацію «Українська академія акмеологічних наук» на базі Київського університету імені Бориса Грінченка, а також діє 24 осередки академії у різних містах та регіонах України [669]. В останні роки з'явилося ряд публікацій щодо використання акмеологічного підходу у підготовці майбутніх учителів різного профілю (див. напр. [88; 107; 200; 391; 402 та ін.]).

У 2017 році представником Київської школи акмеології Т. Дерекую захищено докторську дисертацію «Акмеологічні засади неперервної професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання», в якій здійснено аналіз професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання в акмеологічному вимірі. Розроблено концепцію та модель неперервної професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання на засадах акмеології. Обґрунтовано та експериментально перевірено організаційно-методичні засади акмеологічно спрямованої неперервної професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання. Авторка показує ефективність використання акмеологічного підходу до професійної підготовки фахівців фізичного виховання та демонструє перспективність його використання в системі вищої професійної фізкультурної освіти [155].

Аналіз досліджень науковців приводить нас до висновку, що у кінцевому результаті *професійно-педагогічна підготовка майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, побудована на засадах акмеологічного підходу, надає можливість досягнення такого стану професійної фізкультурної освіти, який можна назвати множиною суб'єктивних професійно-управлінських вершин з визначеними особливостями функціонування і перспективами особистісно-професійного розвитку її суб'єктів, орієнтує майбутніх фахівців на становлення власної акмеологічної позиції, акме-орієнтований саморозвиток та на здійснення акмеологічного супроводу студентів до нових щаблів розвитку.*

Культурологічний підхід до професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців у закладах вищої освіти окреслився цілком рельєфно. Основні його положення знаходимо у працях, як вітчизняних, так і закордонних вчених. Вчені доводять, що цілісність змісту вищої освіти є можливою і доцільною лише на культурологічних засадах. Власне концепція культурологічних засад цілісності змісту вищої освіти базується на ізоморфній тотожності систем освіти й культури, яка віддзеркалюється в

моделі культурно-освітньої системи (Б. Гершунський [128], І. Ісаєв [225], Г. Філіпчук [619], Z. Jaworski [692] та інші.).

Цілісність змісту освіти розглядається у єдності таких складових: культурологічної сутності змісту освіти, культурологічного професійно-особистісного підходу до проектування змісту вищої освіти, дидактичної приналежності категорії цілісності змісту професійної освіти й системно-структурного способу її розгляду [225, с. 321].

Згідно такого підходу система культурологічних умов модернізації змісту у контексті культури передбачає: формування змісту вищої освіти із врахуванням історичних закономірностей та особливостей розвитку цивілізації, культури, які детермінують не лише певний тип людини культури (інтелігент), а й шляхи його досягнення, втілюючись у певні педагогічні проекти й технології; віддзеркалення, закономірностей (причинно-наслідкових) зв'язків, відповідно з якими не лише рівень розвитку культури й цивілізації визначає рівень розвитку освіти, а й освіта стає джерелом розвитку культури і цивілізації, генератором нових культурних і цивілізаційних форм; становити цілісну єдність духовних, соціальних й технологічних компонентів змісту виховання й навчання в системі когнітивно-ціннісно-регулятивних координат, з тим, щоб і значення (*цивілізаційна парадигма*), і цінності, і смисли (*культурологічна парадигма*) становили оновлене ядро модернізованого змісту вищої освіти: розглядати процесуальний бік освіти як культурний акт (подію). через який здійснюється реалізація важливих соціокультурних функцій: способів входження людини у світ культури; соціалізації людини; трансляції культурно оформлених зразків людської діяльності тощо (В. Андрущенко [18], Г. Балл [40], Е. Бондаревська [66], Г. Гайсина [118], І. Зарецька [211], І. Іваній [223], Є. Тайлор [583] та ін.).

Багатьма вченими сучасна культурологічна парадигма доповнюється особистісно орієнтованим підходом, що вимагає переведення навчального матеріалу з тим, щоб він був адекватно сприйнятим учнем, студентом

(К. Агапонова [4], Г. Балл [40], І. Бех [50], Г. Вижлецов [115], Є. Маркарян [398] та ін.).

Крім того, вища освіта в контексті культури стає реальністю на рівні стандартів, які визначатимуть ціннісні установки освіти й конкретної особистості. Стандартизація розглядається як конвенціональна норма, яка дозволяє формувати у суб'єкта навчання загальнокультурну компетентність, його здатність орієнтуватися в джерелах інформації, умінням селекціонувати її. Виключно важливим компонентом загальнокультурної компетентності є мовленнєва культура учнів, студентів, викладачів. Це стосується не лише рідної мови, як головного елемента культури, а й іноземної мови.

Як справедливо зазначає С. Караман, системний підхід до змісту навчання є вагомим показником рівня освіти взагалі, реального вияву свободи особистості, її гуманістичних, людинотворчих початків. Ще Піфагор висловлював думку, що для пізнання характеру, культури народу необхідно вивчати його мову. Отже, взаємозв'язок і взаємодія культури і мови у процесі її функціонування повинні становити змістовну складову навчання й учіння. Соціокультурний компонент змісту навчання нерозривно взаємопов'язаний з цілісною системою іншомовних знань, умінь і навичок, які забезпечують формування мовної й комунікативної компетентності як кінцевої мети оволодіння іноземною мовою та формуванням полікультурності особистості [298, с. 158-160].

Питання полікультурності все більш послідовно й ґрунтовно досліджують ряд учених, які доводять, що сьогодні неможливо вижити, зберегти мир на планеті без взаєморозуміння один одного, поваги культури іншого народу. Проте саме поняття «полікультурність» ще й до цього часу не введено в енциклопедичні словники, і навіть у словники з дисциплін «Культурологія», «Політологія», «Соціологія» [4, с. 261; 141, с. 201].

Так чи інакше, переважна більшість вчених дотримується думки про те, що полікультурність ґрунтується на важливому методологічному

принципі, сутність якого полягає в тому, що людина завжди стоїть на перетині багатьох культур, тому і стає можливим говорити про наявність в індивіда декількох ідентичностей, тобто, людина є багато- або мультиідентичною. За умов демократії студент має право сам визначати свою культурну ідентичність і викладач повинен не перешкоджати, а допомагати йому в цьому [4, с. 266; 191, с. 52].

В. Огнев'юк розглядає поняття «полікультурна освіта», зміст якого трактується у контексті залучення підростаючих поколінь до етнічної, національної і світової культури, розвиток на цій основі планетарної свідомості, формування готовності й уміння жити у багатонаціональному середовищі [450, с. 247]. Полікультурна освіта покликана створити у закладах освіти таке сприятливе середовище, у якому кожен учень, студент, незалежно від своєї ідентичності, має однакові з усіма можливості для реалізації свого конституційного права на отримання рівноцінної освіти, для реалізації своїх потенційних можливостей і соціального розвитку, під час навчання. Але значущість полікультурної освіти цим не обмежується, оскільки вона проектує поведінку людини у майбутнє. Отже, отримані під час навчання полікультурні знання і в майбутньому працюють на зниження конфліктності в суспільстві, розвиток толерантності стосовно всіх культурних відмінностей і своєрідностей, на створення умов, які гарантують вільний вибір індивідом своєї ідентичності і шляхів її самоактуалізації [450, с. 247].

У контексті зазначеного вище науковий і практичний інтерес становить проблема культурологічного підходу у професійній підготовці фахівця. Культурологічний підхід докорінно змінює уявлення про основоположні цінності освіти як винятково інформаційні й пізнавальні, допомагає уникнути вузької наукової зорієнтованості змісту освіти. Як свідчить аналіз літературних джерел, культурологічний підхід передбачає розгляд феномена культури в якості стрижневого в розумінні й поясненні сутності людини, її свідомості й життєдіяльності. У логіці даного підходу

різні аспекти сутності людини як суб'єкта культури (свідомість, самосвідомість, духовність, моральність, творчість та ін.) тлумачаться в «ієрархічному сполученні» як грані цілісної культурної особистості [21, с. 5; 18, с. 311; 40, с. 52] та ін.

У науково-педагогічній літературі культурологічний підхід тлумачиться як:

- сукупність методологічних прийомів, що забезпечують аналіз кожної сфери соціального або психологічного життя (у т. ч. сфери освіти і педагогіки) крізь призму системотвірних культурологічних понять (культура, культурні зразки, норми і цінності, спосіб життя, культурна діяльність, інтереси) (В. Аніщенко, О. Падалка [21, с. 7], І. Бех [50, с. 272], Г. Гайсина [118, с. 301] та ін.);

- загальнонауковий метод дослідження (Г. Гайсина [118, с. 302], П. Гуревич [145, с. 201] та ін.);

- методологічна основа і метод проектування особистісно орієнтованої освіти, методологічний принцип теорії і практики педагогічної освіти, функціональна характеристика культурологічного аналізу (В. Аніщенко, О. Падалка [21], В. Андрущенко [18], Г. Гайсина [118], І. Ісаєв [225] та ін.);

- сукупність методологічних прийомів, які забезпечують аналіз будь-якої сфери соціального й психічного життя [40, с. 52];

- принципова гуманістична позиція, згідно з якою людина визнається суб'єктом культури, її головною дієвою особою (Г. Гайсина [118], Н. Сидорчук [543] та ін.).

Цей підхід дозволяє зосередити увагу на людині як суб'єкті культури, здатній включати в себе всі «старі» смисли культури і одночасно виробляти нові. Нам імponує думка ряду науковців про те, що культурологічний підхід притаманний гуманістичній педагогіці, оскільки гуманістична парадигма зорієнтована на самоцінність людини як унікального явища, джерела продуктивної творчої діяльності ([118, с. 201], [543, с. 178] та ін.). Водночас

О. Кукуєв наголошує на тому, що культурологічний підхід визначає ставлення до тих, хто навчається, як до суб'єктів культури, власного життя та освіти, здатних до культурного й особистісного саморозвитку і творчої самореалізації, ставлення до освіти – як культурного процесу, в якому відбувається діалогічна взаємодія між його учасниками, обмін цінностями і смислами, співробітництво в досягненні цілей особистісного саморозвитку [361, с. 12].

Культурологічний підхід дозволяє розглядати галузь освіти крізь призму системотвірних понять, серед яких Г. Гайсина [118, с. 301] виокремлює такі (рис.2.3).

СУБ'ЄКТ-ОБ'ЄКТ-СУБ'ЄКТНІ

- (цінність, якість, культурна норма, культурний інтерес та ін.)

СУБ'ЄКТ-СУБ'ЄКТНІ

- (культурна діяльність, культурне самовизначення, культурний розвиток (саморозвиток), глибинне спілкування, сумісність, насиченість подіями)

ОБ'ЄКТ-СУБ'ЄКТНІ

- (соціокультурна (культурна) ситуація, соціокультурний (культурний) контекст освіти, культурні моделі, мультикультурне (культурне) середовище освітніх систем)

Рис. 2.3. Галузь освіти крізь призму системотвірних понять

Культурологічний підхід, як вважає Н. Сидорчук, уможливорює окреслення трьох основних взаємно обумовлених проблемно-сміслових аспектів освіти:

– особистісного росту (самовизначення, саморозвитку, самореалізації) за допомогою розвитку структур культурної діяльності, зрушень в особистісному культурному творчому досвіді, динаміці культури спілкування та комунікації, еволюції кола спілкування;

- зростання рівня культури (тобто якості й ступеня вираженості ціннісного змісту) окремих освітніх процесів, систем, спільнот;
- розвитку і зростання рівня культури освіти як галузі в цілому, зміни соціокультурного контексту освіти (його предметних, інформаційних і суб'єктивних середовищ, моделей, форм механізмів організації) [118, с. 350].

Як зазначає Г. Балл, культурологічний підхід як загальнонауковий метод дослідження в якості провідного положення включає розуміння, аналіз об'єкта як культурного явища або процесу [40, с. 58]. Як методологічна основа сучасної педагогічної науки культурологічний підхід передбачає використання феномена культури в якості стрижневого в розумінні і поясненні педагогічних явищ і процесів. Функціональними принципами культурологічного аналізу педагогічних проблем слугують системна реконструкція культури; облік суб'єктності культурного розвитку та діяльнісного характеру реалізації суб'єктного начала в культурі; двоєдність нормативного та креативного аспектів буття культури (Г. Гайсина [118], Є. Маркарян [398] та ін.).

Як методологічна позиція культурологічний підхід розкриває єдність аксіологічного, діяльнісного та індивідуально-творчого аспектів культури і розглядає людину суб'єктом, головною діючою особою. Культурологічний підхід, будучи методологічною основою і методом проектування особистісно орієнтованої освіти, дозволяє трактувати освіту як процес оволодіння культурою, спрямований на розвиток, цілісне перетворення особистості людини, зміст освіти як узагальнену культуру, передбачену для оволодіння, творчість і діалог як способи саморозвитку самореалізації особистості (Г. Гайсина [118], І. Ісаєв [225] та ін.).

Ми погоджуємося з думкою Г. Балла, що культурологічний підхід у дослідженнях проблем педагогічної освіти являє собою сукупність теоретико-методологічних положень й організаційно-педагогічних заходів, спрямованих на забезпечення умов для оволодіння майбутнім фахівцем

змістом педагогічної культури, і його розвитку як її суб'єкта. З позицій культурологічного підходу педагогічна освіта являє собою соціокультурний інститут, покликаний реалізувати гуманітарну, культуро-трансляційну, культуротворчу функції, а також антропогенну практику культури як фактору загально- й професійно-культурного розвитку особистості фахівця [40, с. 50].

Становлення майбутнього фахівця як суб'єкта професійно-педагогічної культури є процесом поетапного оволодіння змістом педагогічної культури в ході його професійної підготовки. Найбільш значимими етапами цього процесу, як зазначають В. Аніщенко та О. Падалка є:

- етап опанування норм і вимог, установок і способів професійно-педагогічної діяльності;
- етап вироблення провідних елементів професійно-педагогічної культури;
- етап присвоєння цінностей професійно-педагогічної культури, їх внутрішнє прийняття на особистісно-смысловому рівні;
- етап трансляції професійно-педагогічної культури у різних актах розгортання й опредмечування суб'єктності [21, с. 6-7].

Вивчення питання використання культурологічного підходу до ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту показало, що переважна більшість досліджень спрямована на пошук розробки теорії формування фізичної і спортивної культури (як складових загальної культури) фахівця. Аналіз досліджень різних авторів дозволяє зробити висновок про те, що продуктивним для обґрунтування теоретико-методологічних основ формування професійно-педагогічної культури в умовах модернізації сучасної професійної фізкультурної освіти є інтегративний, а не збиральний аспект знань. Так, Ю. Ніколаєв для визначення предмету дослідження вважає необхідним виділення ціннісно-інтегрованої системної основи, яка дозволила би усвідомити всю сукупність її основних компонентів, найбільш

важливих властивостей і зв'язків, закономірностей її функціонування і розвитку [438, с. 95].

Уявляється продуктивною ідея В. Бальсевича про необхідність дослідження феноменів фізичної і спортивної культури з позицій філософського рівня знання, у зв'язку даних видів культури з загальною культурою у процесі виховання людини, розкриття взаємозв'язку біологічного і соціального компонентів у життєдіяльності людини [41, с. 21]. Методологічні рівні знань при дослідженні феномену фізичної культури і теоретичних основ її формування дозволяють, на думку Ю. Ніколаєва, логічно структурувати наявні теорії з даної проблеми, показати, що вони мають у більшій ступені філософсько-культурологічно-педагогічний характер [438, с. 99]. Ми поділяємо дану позицію, необхідну для розкриття феномену професійно-педагогічної культури фахівця з фізичної культури і спорту на основі культурологічного підходу з залученням даних природничих і гуманітарних наук при опорі на педагогічну науку.

На думку М. Віленського, навчально-виховний процес, спрямований на формування і розвиток фізичної культури, «інтегрує знання трьох важливих універсальних вимірів людського буття, пов'язаних з духовно-пізнавальним засвоєнням дійсності, зі здатністю до ціннісного, аксіологічного відношення до світу фізичної культури та здатністю до соціально-діяльнісного перетворення себе» [65, с. 70]. Обґрунтовуючи культурологічний підхід до розгляду фізичної культури студента у вузівському соціумі, ряд авторів визначають інтеграцію особистістю загальної, професійної і педагогічної культури [2; 82; 98; 321; 423 та ін.].

Необхідним компонентом залучення фахівця фізичного виховання та спорту до культури виступає його професійна компетентність. Слід відзначити, що ідея поєднання формування професійної компетентності з розвитком професійної та педагогічної культури притаманна багатьом дослідникам, зокрема В. Гриньовій [141], І. Зимній [218], І. Зязюну [229],

В. Сластьоніну [552] та ін. Погоджуємося з В. Гриньовою, яка стверджує, що компетентність фахівця має «інтегративну природу, тому що її джерелом є різні сфери культури (духовної, соціальної, педагогічної, управлінської, правової, етичної, екологічної тощо), вона вимагає значного інтелектуального розвитку, включає аналітичні, комунікативні, прогностичні та інші розумові процеси» [141, с. 211]. На думку Н. Арановської, професійна компетентність фахівця фізичного виховання та спорту припускає фізичний, культурно-моральний, інтелектуальний розвиток, введення людини в загальний культурний світ цінностей, і саме в цьому просторі людина далі реалізує себе як фахівець, професіонал: з вузької сфери ділової ефективності він переходить у широкий простір культури [25, с. 116].

Професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на засадах акмеології досліджувалася вітчизняними та закордонними вченими, зокрема такі її аспекти: практичне використання професійної акмеології (Г. Хозяїнов [632], Ch. Bucher [666]); професійно-педагогічна культура як основа акмеологічного становлення спортивного педагога (Л. Абдаліна [1], Є. Бистрицька [82], Л. Варфоломєєва [85], К. Сайганова [530]); теоретичні та прикладні засади акмеології спортивних досягнень (Ю. Курамшин [365], Г. Шашкін [650]); акмеологічний аналіз спортивної індивідуальності (І. Юров [657], Z. Jaworski [691]); акмеологічні засади неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання (Т. Дерєка [155]).

Культурологічний підхід набуває важливого значення у професійно-педагогічній підготовці майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту в контексті гуманізації фізкультурно-спортивного процесу. Більшість науковців вважають [21; 18; 40; 118; 152 та ін.], що категорія «гуманізація» з точки зору культурологічного підходу до ППП майбутніх фахівців у системі вищої освіти, має особливе значення, оскільки гуманізація означає не тільки набуття додаткових знань, органічно вбудованих у систему

професійної освіти, але й удосконалення культури пізнання, формування ключових умінь надпредметного характеру – умінь, що мають універсальний характер, забезпечують адаптацію майбутнього фахівця у сучасному професійному та життєвому середовищі.

Дослідники [40; 118; 152] доводять, що проекція гуманістичної парадигми сучасного закладу вищої професійної фізкультурної освіти, побудованої на засадах культурологічного підходу дозволяє дійти висновку, що у сучасних соціокультурних умовах потрібно не тільки швидкого досягнення високого рівня професійної кваліфікації фахівця, але й певних професійно значущих якостей особистості, які підвищують рівень його соціокультурної успішності, конкурентоспроможності на ринку праці. Все частіше наголошується на необхідності поєднання мотиваційно-когнітивних та поведінкових компонентів структури особистості у ході обґрунтування моделі майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту спрямованої на формування його професійно-педагогічної культури.

Сучасні дослідження ролі культурологічного підходу до ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у працях вітчизняних і закордонних учених розглядається за такими напрямками: розкриття сутності фізичної культури і побудови її теорії з позицій філософсько-культурологічного рівня методології (В. Бальсевич [41], Н. Візитей [98], Л. Матвєєв [405], Ю. Ніколаєв [438], В. Столяров [569]); розкриття понять, форм фізичної й спортивної культури фахівця та їх духовно-фізичного змісту (М. Віленський [98], Л. Лубишева [383], Л. Матвєєв [408], Ю. Ніколаєв [438], М. Пономарьов [496]); теоретичне визначення функціональної ролі сучасної фізичної культури в контексті виконання функцій фізичної культури як виду культури і соціального явища та її використання у професійній фізкультурній освіті (Л. Сафронова [533], Е. Franke [678]); формування фізичної культури студентів у освітньому просторі гуманітарного закладу освіти (Р. Наговіцин [425]); здоров'язберезувальна діяльність як складова професійно-педагогічної

культури вчителя фізичного виховання (П. Джуринський [167]); аксіологічні засади ППП майбутніх учителів фізичного виховання (Л. Демінська [152]); формування професійно-мовленнєвої культури майбутніх фахівців фізичного виховання (Г. Кондрацька [321]).

Аналіз наукових досліджень показав, що культурологічний підхід дозволяє тлумачити професійно-педагогічну підготовку майбутніх фахівців з ФКіС як феномен загальної культури і вибудовувати процес її формування, звертаючись до принципів культурологічної освіти. Реалізація культурологічного підходу пов'язана з прагненням подолати тенденції розвитку безособистісної, абстрактно-формальної педагогіки.

Основним змістом професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця є його здатність до безперервної самоосвіти, самовиховання, саморозвитку, перетворювальної діяльності, свідомого підкорення діяльності ціннісним соціокультурним пріоритетам, ефективного самоуправління і творчої самореалізації. Оскільки педагог постійно мусить здійснювати моральний, етичний, світоглядний вибір, оцінювати і регулювати педагогічні обставини і ситуації, ставити мету і завдання, шукати засоби їх досягнення, приймати рішення та реалізовувати їх, то методологічно важливим є положення про органічний зв'язок культури з фізкультурно-спортивною педагогічною діяльністю.

Результати аналізу наукової літератури вказують на наступні тенденції розвитку ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на основі акмеологічного і культурологічного підходів:

1) гуманізація та демократизація системи підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. Система гуманітарної підготовки майбутніх фахівців має два взаємопов'язаних рівні ієрархії. Перший рівень забезпечує загальну гуманітарну підготовку, тобто формування у студентів історичної, філософської, політичної, педагогічної, економічної, екологічної, естетичної, правової, мовної культури, культури міжособистісного спілкування, другий – спеціальну гуманітарну

підготовку. Остання забезпечує формування таких знань та навичок, що, маючи гуманітарний характер, водночас виступають невід'ємними компонентами майбутньої професійно-педагогічної діяльності майбутніх фахівців;

2) інтеграція природничих та гуманітарних наук у системі вищої професійної фізкультурної освіти. Це вимагає від сучасного педагога у системі вивчення дисциплін освітньо-професійної програми використовувати міжпредметні зв'язки, математичні методи обробки та аналізу навчального матеріалу, інформаційні і комунікативні технології навчання;

3) подальше удосконалення системи підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту: перегляд існуючої системи організації і змісту навчального процесу, його спрямування на формування у студентів умінь та навичок практичного розв'язання професійно-педагогічних завдань, внесення широкого переліку вибіркових дисциплін і спецкурсів, що дозволить динамічно змінювати зміст навчального процесу відповідно до існуючих вимог;

4) формування особистості майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту. Проведення комплексних наукових досліджень, де розглядаються умови, засоби, принципи і шляхи формування професійно-педагогічної спрямованості особистості майбутнього фахівця;

5) використання національних традицій у процесі підготовки. Зміст навчального процесу має обов'язково враховувати національні традиції та звичаї. Впровадження етнокультурних компонентів у зміст освіти проводиться двома шляхами. Перший шлях полягає в тому, що у ЗВО вводяться нові навчальні дисципліни, спецкурси і семінари, де висвітлюються окремі елементи фізичного виховання і спорту. Другий підхід пропонує введення національних традицій фізичного виховання у зміст основних навчальних курсів.

Перелічені сучасні аспекти акмеологічного і культурологічного підходів узагальнені нами в *акме-культурологічний підхід*, який сприятиме утвердженню філософії професійного успіху. У цьому контексті парадигма акме і культурологічна парадигма з одного боку, є вдалим поєднанням, яке допоможе підійти до вирішення сучасних завдань вищої фізкультурно-спортивної освіти з позиції цілісності і системності, а з іншого, акме-наповнення розширює поле реалізації завдань культурологічної освіти.

Варто підкреслити, що визнання у професійно-педагогічній підготовці майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту парадигми акме дозволяє виробити чіткі орієнтири і цілі професійно-особистісного формування майбутнього професіонала, а крізь призму культурологічної парадигми – оцінити якість і результат його діяльності, здатність вирішувати нетипові професійно-педагогічні завдання, використовувати знання, професійний та особистісний досвід. Новизна акме-культурологічного підходу полягає у тому, що такий підхід, вбираючи у себе все раціональне з інших методологічних підходів на основі принципу кумулятивності є найбільш придатним для забезпечення якості ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі їх професійно-педагогічного становлення і складає його методологічну основу.

Проте підвищення якості ППП на акме-культурологічних засадах передбачає щонайменше чотири магістральних шляхи розвитку суб'єкта навчання, кожний із яких відповідає відомому методологічному принципам його вивчення і спрямований на досягнення найвищих результатів як: *індивід; особистість; суб'єкт діяльності і праці; індивідуальність*.

Особистісно-професійний розвиток фахівця до рівня професіонала можливий за наявності продуктивної «*Я-концепції*», тобто стійкого усвідомлення неповторної системи уявлення особи про себе, свої можливості та перспективи.

Поняття «*Я-концепції*» виникло у 1950 році в руслі гуманістичної психології (феноменалістичної), представники якої А. Маслоу, К. Роджерс,

на відміну від біхевіористів і фрейдистів, прагнули до розгляду цілісного людського «Я» і його особистісного самовизначення мікросоціуму [403].

На думку О. Бодальова та Н. Васіної, значний вплив на встановлення поняття «Я-концепції» здійснили також такі вчені, як Ч. Кулі, Дж. Мід і Е. Еріксон. Однак перші теоретичні розробки в області Я-концепції належать У. Дженсону, який розділив глобальне, особистісне Я (Self) на взаємодіюче Я-усвідомлююче (I) і Я-як об'єкт (Me) [69, с. 26].

А. Деркач, В. Зазикін визначають «Я-концепцію» як «цілісний, непозбавлений внутрішніх протиріч образ власного «Я», що виступає як настанова стосовного самого себе та включає такі компоненти [157, с. 123]:

- когнітивний (образ своїх якостей, здібностей, соціальної значимості тощо, тобто прояви самосвідомості);
- емоційний (самоповага, любов до себе);
- оцінно-вольовий (прагнення завоювати повагу)».

У акмеологічних дослідженнях було доведено, що розвиток професіоналізму особистості передбачає гармонійність складових Я-реального (дійсного), Я-ідеального, Я-фантастичного та Я-майбутнього. За своїм змістом «Я-концепція» може бути позитивною, негативною й амбівалентною [157, с. 129].

На думку А. Деркача, Є. Сайко, «Я-концепція» – це динамічна система уявлень людини про саму себе, що включає усвідомлення своїх фізичних, інтелектуальних, природних властивостей, самооцінку, суб'єктивне сприйняття, що характеризує вплив на власну особистість зовнішніх факторів. Вона формується під впливом досвіду кожного індивіда. Ця система становить основу вищої саморегуляції людини, на основі якої вона будує свої стосунки з навколишнім світом [162, с. 185].

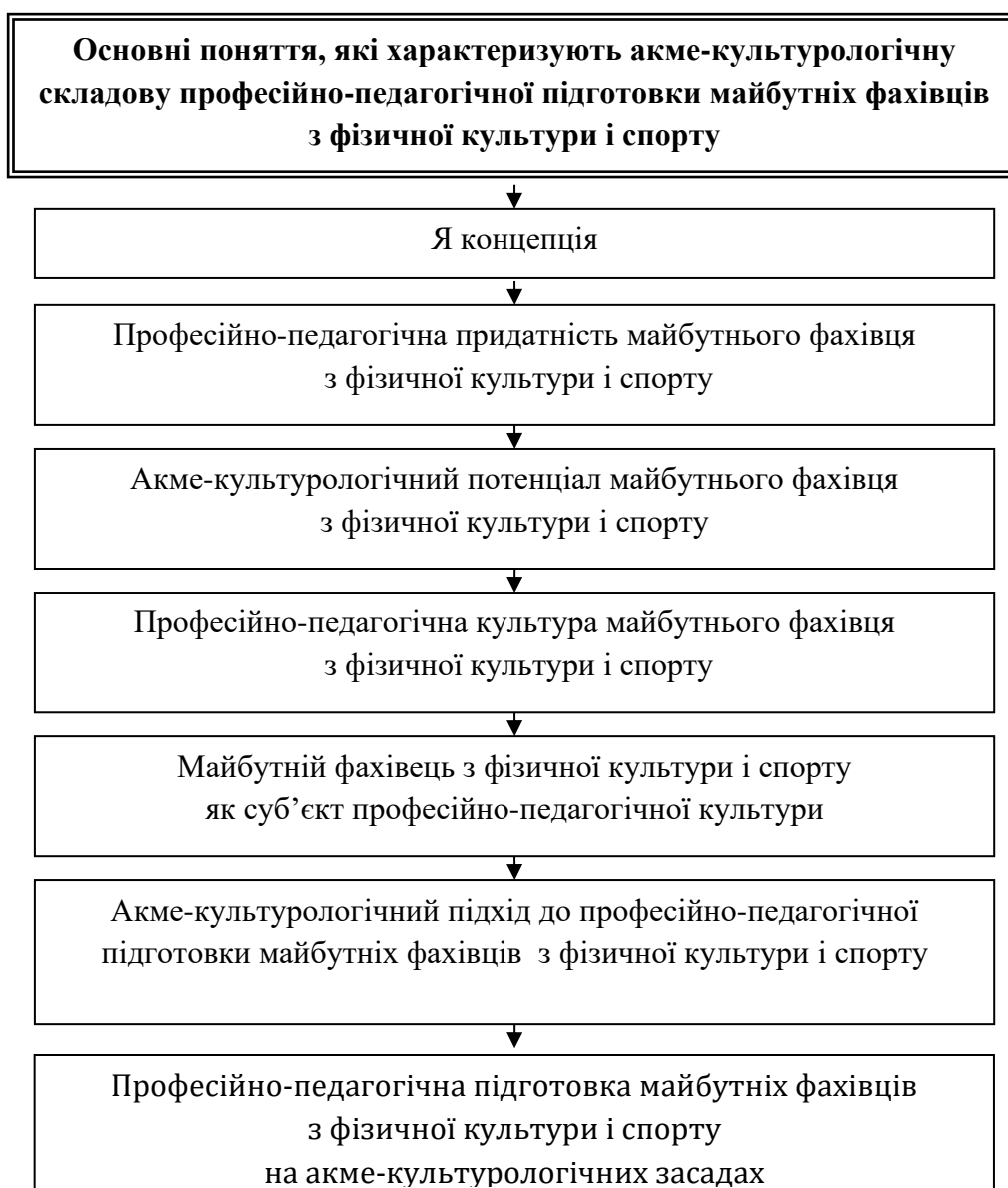

Рис. 2.4. Основні поняття, які характеризують акме-культурологічну складову професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту

З точки зору акме-культурологічного підходу у професійній фізкультурній освіті у якості вихідної не тільки в теорії, але і в практиці підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту необхідно застосувати поняття, яке доповнює ідею «Я-концепції» та уже давно відоме в психології праці й інженерній психології – «*професійна придатність*» – це динамічний, відносно стійкий, оптимальний рівень поєднання біологічно

і соціально обумовлених передумов людини, необхідних для успішної професійної діяльності у конкретній сфері [17, с. 4].

В системі професійної фізкультурної освіти ми пропонуємо розглядати поняття «професійно-педагогічна придатність», зміст якого включає:

- а) професійно-педагогічну спрямованість особистості (інтереси, мотиви, ідеали, ціннісні орієнтації, професійні наміри, потреби);
- б) розумову (інтелектуальну) придатність;
- в) фізичну (загально фізичну і спеціальну) придатність;
- г) індивідуально-психологічні особливості особистості (темперамент, характер, здібності) (І. Іваній [249, с. 64]).

Професійно-педагогічна придатність – це вихідна категорія, яку необхідно враховувати ще на довузівському етапі формування майбутнього фахівця під час професійної орієнтації, професійного відбору. Знання особливостей професійно-педагогічної придатності студента у подальшому в період навчання у ЗВО надає можливість корегувати окремі її складові шляхом цілеспрямованого педагогічного впливу. Професійно-педагогічна придатність до діяльності є головним орієнтиром для побудови «індивідуального шляху» формування майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту. Вона не протирічить поняттю «професійна компетентність», але є вихідною величиною, на базі якої у ЗВО формується компетентність (як знання у широкому сенсі), потім у процесі квазіпрофесійної діяльності у ЗВО, післявузівському етапі формується «професіоналізм» (уміння в широкому сенсі) й «професійно-педагогічна майстерність» як явища високого рівня професійно-педагогічної культури фахівця з фізичної культури і спорту (І. Іваній [278, с.72]).

Інтегруючи і поєднуючи акмеологічний і культурологічний підходи у професійній підготовці фахівця з фізичної культури і спорту, ми створюємо умови, коли в процесі навчання відбувається розуміння і розвиток системи формування майбутнього професіонала та *акме-культурологічного*

потенціалу студента. Формально акме-культурологічний потенціал майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту представляє індивідуальний «зріз» потенційного суб'єкта діяльності, його можливостей та перспектив, компенсованих та некомпенсованих якостей. На нашу думку, акме-культурологічний потенціал майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту є багаторівневим інтеграційним новоутворення, яке характеризується наявністю системи орієнтації на ефективну професійно-педагогічну діяльність, прагненням і готовністю до трансляції цінностей культури та досягнення високих результатів у професії і визначає зміст професійної придатності та пізнання власної індивідуальності фахівцем (І. Іваній [257, с. 37]).

Поняття «*суб'єкт професійно-педагогічної культури*» розглядається нами як особистість фахівця, який опанував акме-культурними нормами професійно-педагогічної діяльності й спілкування на особистісному рівні, здійснює їх на високому рівні свідомості й активності, дотримується гуманістичних професійних і педагогічних цінностей, розвиває свою індивідуальність засобами професії, прагне до творчої в ній самореалізації.

Отже, згідно з акме-культурологічним підходом майбутній фахівець з фізичної культури і спорту визначається суб'єктом професійно-педагогічної діяльності, її головною дійовою особою, а власне *акме-культурологічний підхід* уможливорює окреслення трьох основних взаємообумовлених проблемно-сміслових аспектів професійно-педагогічної культури:

- *особистісного зростання (самовизначення, саморозвитку, самореалізації) на основі розвитку структур акме-культурологічної діяльності, змін в особистісному культурно-творчому досвіді, динаміки культури спілкування та комунікації, еволюції кола спілкування;*

- *зростання рівня культури (якості й ступеня вираженості цінності змісту) особистості;*

- *розвиток і зростання рівня професійної фізкультурної освіченості в цілому, зміни соціокультурного контексту освіти (його*

предметних, інформаційних і суб'єктивних середовищ, моделей, форм і механізмів організації) (І. Іваній [278, с. 72]).

У зазначеному контексті різні аспекти сутності людини як суб'єкта культури тлумачаться в ієрархічному поєднанні як грані цілісної акме-культурної орієнтації, що дозволяє зосередити увагу на людині як суб'єкті культури, здатної включати в себе всі накопичені людством смисли культури і одночасно виробляти нові, а прийнята змістова інтерпретація акме-культурологічного підходу корелює з базовою парадигмою гуманістичної педагогіки, яка визначає і визнає *ставлення до тих, хто навчається*, як до суб'єктів культури, власного життя та освіти здатних до культурного й особистісного розвитку і творчої самореалізації; *ставлення до освіти* – як культурного процесу, в якому відбувається діалогічна взаємодія між його учасниками, обмін цінностями і смислами, співробітництво в досягненні цілей особистісного саморозвитку.

Особистісно-творча концепція культури (В. Аніщенко та О. Падалко [21], Г. Балл [40], Г. Гайсина [118], О. Дубасенюк [182] та ін.) відводять людині роль суб'єкта культури, що володіє здатністю до самореалізації і культуро творчості. Виходячи із зазначених позицій ми пов'язуємо мету акме-культурологічної фізкультурно-спортивної освіти не стільки з професійно-педагогічною культурою як такою, скільки з розвитком особистості майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту як суб'єкта цієї культури.

Аналіз основних понять, які характеризують акме-культурологічну складову ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту надає можливість представити авторське тлумачення понять «акме-культурологічний підхід до ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту» та «професійно-педагогічна підготовка майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах», а саме:

– акме-культурологічний (інтегративний) підхід до професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту ми

тракуємо як *«сукупність взаємно пов'язаних теоретико-методологічних положень, що забезпечують аналіз професійно-педагогічної діяльності крізь призму індивідуальних, особистісних та суб'єктивно-діяльнісних характеристик майбутнього фахівця в їх єдності, у всіх взаємозв'язках задля особистої й професійно-педагогічної самореалізації під час навчання і виконання професійно-педагогічних завдань у напрямку досягнення особистісних акме-вершин та передбачають спрямування професійно-педагогічної підготовки на формування професійно-педагогічної культури»;*

– професійно-педагогічну підготовку майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах ми розглядаємо як *«послідовний процес формування професійно-педагогічної культури фахівців з ФКіС, який забезпечує їхнє професійно-педагогічне становлення та розвиток, формування здатності до самонавчання, саморозвитку, самовдосконалення упродовж життя з метою максимальної особистісної і професійно-педагогічної самореалізації».*

Отже, охарактеризовано науковий тезаурус щодо спеціальної (акме-культурологічної) складової професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. Уточнено сутність понять «Я-концепція», «професійно-педагогічна придатність майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту», «акме-культурологічний потенціал майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту», «професійно-педагогічна культура майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту» та «майбутній фахівець з фізичної культури і спорту як суб'єкт професійно-педагогічної культури».

Представлено авторське тлумачення понять «акме-культурологічний підхід до професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту» та «професійно-педагогічна підготовка майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту». Акме-культурологічний підхід до професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури

і спорту розглядається як сукупність взаємопов'язаних теоретико-методологічних положень, що забезпечують аналіз професійно-педагогічної діяльності крізь призму індивідуальних, особистісних, суб'єктивно-діяльнісних та професійно-педагогічних характеристик майбутнього фахівця в їх єдності, у всіх взаємозв'язках задля досягнення особистої й професійно-педагогічної самореалізації під час навчання та виконання професійно-педагогічних завдань та передбачають спрямування професійно-педагогічної підготовки на становлення особистості фахівця як суб'єкта професійно-педагогічної культури.

Професійно-педагогічна підготовка майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах розглядається як послідовний процес формування суб'єкта професійно-педагогічної культури, який забезпечує його професійно-педагогічне становлення та розвиток, формування здатності до навчання, саморозвитку, самовдосконалення упродовж життя, з метою максимальної особистісної й професійно-педагогічної самореалізації, спрямованих на організацію фізичного виховання різних верств населення й успішної праці в усіх ланках спортивного руху та конкурентоспроможності на вітчизняному й світовому ринку праці.

2.2. Концепція професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з ФКіС на акме-культурологічних засадах

Рівень вищої освіти характеризує розвиток цивілізації. Світова система вищої освіти в XXI столітті знаходиться в кризовому стані, про що свідчать зниження якості освіти, розрив між культурою і наукою, між природничо-науковим знанням і гуманітарним. Спроба пошуку нової парадигми освіти привела до усвідомлення необхідності розроблення концепції ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах.

Розробляючи й обґрунтовуючи концепцію ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах ми виходили з того, що концепція (від лат. *conceptio* – розуміння, система поглядів, трактування будь-яких явищ, основна точка зору, ідея, провідний задум, конструктивний принцип різних видів діяльності; спосіб розуміння, тлумачення явищ; основна ідея будь-якої теорії) – це ідейний й змістовно-цілісний, аргументований, послідовний і завершений виклад оригінальної наукової теорії або версії у розгорнутому вигляді [555, с. 902].

Враховуючи різні точки зору відносно тлумачення цього поняття, ми дотримуємося наступного визначення: це система поглядів на дану проблему, яка відбиває авторське бачення, розуміння і тлумачення ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту в системі професійної фізкультурної освіти на основі акме-культурологічного (інтегративного) підходу.

Передусім охарактеризуємо основні тенденції розвитку вищої освіти, зокрема фізкультурної, на сучасному етапі розвитку суспільства.

Професійна підготовка сьогодні, як вважає А. Фурман, «це тривала у часі, вартісна за матеріальними витратами і ресурсоемна за задіянням людського фактору сфера суспільного виробництва, що є найскладнішою за цілями, змістом, методами, засобами і результатами» [626, с. 47]. Вчений підкреслює, що «це природно, адже мовиться про юнацтво та молодший дорослий вік, коли людина, уже будучи повноправним суб'єктом життєдіяльності, постає й саморозвивається як особистість, котра здатна до повноцінних учинків, бере відповідальність за себе і навколишніх, утверджує себе як фахівець, виявляє громадянську позицію і національну самосвідомість» [626, с. 47]. Для нашого дослідження ці думки вченого є дуже важливими.

Нові умови професійної діяльності таких фахівців, які є умовами освітньої інтеграції, сприяють необхідності визначення змісту і форм формування професійно-орієнтованих знань, умінь та навичок,

компетентностей, інтегральних якостей особистості майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту, які забезпечують, з одного боку, якість освітнього процесу, а, з іншого, – успішність професійної реалізації у сфері фізичної культури і спорту. Вважаємо, що очевидним стає завдання підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, які володіють *сформованою професійно-педагогічною культурою, що дозволяє організувати ефективну професійну діяльність.*

Питання про те, як підбирати такий зміст навчання у вищій школі, залишається не повною мірою проясненим. У зв'язку з цим М. Виленський, П. Образцов і А. Уман пропонували в якості орієнтира враховувати важливе дидактичне положення про єдність процесуальної та змістової сторін навчання при підборі змісту освіти [99, с. 118]. Критерії підбору і принципи формування змісту освіти, сформульовані з урахуванням цього положення, дозволяють викладачу на науковій основі реалізувати в навчальному процесі поставлені ним цілі навчання.

Для ґрунтовного конструювання змісту освіти Т. Макарова виділяє дві групи: 1) орієнтири, які обґрунтовані вченими раніше і що зберегли свій вплив і з позицій сьогодення; 2) нові орієнтири, що докорінно змінюють ситуацію з підбором і конструюванням змісту освіти у вищій школі [387, с. 40].

До орієнтирів першої групи вчений відносить: концептуальне уявлення про зміст освіти; дидактичне положення про єдність процесуальної і змістовної сторін навчання при відборі змісту освіти; характер майбутньої професійної діяльності випускника; методологічне положення про те, що навчальна дисципліна виступає підсумком дидактичного опрацювання певного набору знань, умінь і навичок, які потрібні для оволодіння професійною кваліфікацією [392, с. 40].

До другої групи орієнтирів Т. Маркова відносить наступні: глобалізація і поява нових форм організації навчального процесу, одним з яких є дистанційне навчання; інформаційні та інтернет-технології; вступ до

Болонського процесу і реформування вищої школи на основі компетентнісного підходу; поява нових нормативних документів, що відображають інтереси різних сторін (студентів і їх батьків, роботодавців, суспільства, держави) [392, с. 40].

Випускник закладу вищої освіти повинен мати уявлення про те, що таке ринок праці для того, щоб вигідно представити себе та витримати суперництво з іншими претендентами на робоче місце.

Здатність претендента отримати бажане робоче місце пов'язана з його конкурентоспроможністю. Перший етап, на якому проявляється конкурентоспроможність випускника закладу вищої освіти або студента, – це етап працевлаштування. Під працевлаштуванням О. Митякіна та О. Борисенко розуміють процес, який являє собою підбір місця роботи і відповідне оформлення шляхом укладення трудового договору з певним роботодавцем [420, с. 83]. Автори вказують, що у широкому сенсі працевлаштування – це будь-який процес влаштування на роботу як самостійно, так і за допомогою певних органів [420, с. 83].

До подолання недоліків у сфері вищої освіти спонукає дія нових чинників. До їх числа відносимо феномен глобалізації, який здійснює вплив на становлення нової освітньої моделі.

На сучасному етапі розвитку цивілізації вплив глобалізації на вищу освіту, на думку Н. Бірюкової, проявляється в тому, що вища освіта є перспективною експортною галуззю економіки з позицій міжнародних програм обміну освітніми послугами; глобалізація передбачає появу нових видів професійних вищих навчальних закладів (університет, академія, інститут, коледж) і засобів їх фінансування, єдиний освітній простір, запровадження уніфікованої системи кваліфікацій, єдині загальноосвітні критерії оцінки якості, вимоги до організації навчальних програм, єдиний дослідницький простір, підвищення конкурентоспроможності, освіту протягом усього життя та ін. [55, с. 23].

Реалізація нових запитів стає можливою в умовах трансформації світової академічної спільноти. Реформування в останні десятиліття закордонних освітніх систем, організації Болонського процесу і вступ у нього України вносять характерні зміни в розвиток вітчизняної освіти. Це орієнтує на вивчення досвіду міжнародних освітніх досягнень, розширює перспективи поліпшення якості освіти за допомогою порівняльних досліджень, що проводяться фахівцями різних країн, змінює статус викладачів і студентів.

Ідея гуманізації вищої освіти ґрунтується на ліберальній освіті, де головними є індивідуалізація і природні права особистості, свобода, рівні можливості, демократія. Принципи ліберальної освіти дозволяють особистості здійснити вільний вибір умов і засобів самореалізації, умов і засобів саморозвитку. Н.С. Бірюкова акцентує увагу на тому, що гуманітарна освіта має в своїй основі навчання законам суспільного розвитку, нормам і настановам, створення умов для того, щоб людина могла усвідомити, зрозуміти своє місце в системі суспільних зв'язків і в духовному світі [55, с. 23].

Гуманізація освіти, вважає А. Валицька, є принциповим поверненням усієї системи до свідомості людини, до її сутнісних сил, до почуттів, розуму і волі, до здібностей орієнтуватися у цьому світі, розуміти його і гідно діяти [86, с. 3-4]. Питання про зміст, форми і способи отримання й освоєння гуманітарного знання обговорюється ось вже два століття, відколи західна філософська думка усвідомлює людину і форми її практики в якості об'єкта дослідження.

Гуманітаристика, на думку А. Валицької, є терміном, який традиційно означає все різноманіття теоретичних текстів, присвячених людині та її соціокультурній практиці [86, с. 4]. Однак цей термін з позицій сьогодення, на думку вченої, означає не тільки сукупність текстів, які неперервно розвиваються та забезпечують єдність теорії і практики, в якій ці сторони взаємообумовлені: це теорія практики людського існування і практика

застосування теорії. Водночас освіта є активним «посередником» та особливою сферою гуманітаристики, в якій реалізується ця єдність у формах свідомості [86, с. 4].

Процес гуманітаризації вищої фізкультурної освіти майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту включає в себе створення комфортного гуманітарного середовища, гуманітарну спрямованість викладання всіх навчальних дисциплін.

У сучасний період значна увага приділяється неперервній освіті, яка спрямована на неперервний процес оволодіння людиною знаннями та вміннями, який здійснюється протягом усього людського життя. Таке навчання, вважають Є. Чопорова та А. Мажарова, може досягатися як формальними методами (отримання освіти, тренінги, навчальні курси, підвищення кваліфікації), так і неформальними, тобто шляхом залучення нового досвіду з реального життя [647]. Звернення до неперервної освіти в контексті педагогічної діяльності обумовлено неоднозначністю місії викладача в освітньому процесі, в якому він, з одного боку, є учасником, що забезпечує освітній процес: у закордонній методиці це teacher (викладач), tutor (консультант), mentor (наставник, куратор), coach (репетитор, той, хто готує до іспиту), з іншого боку, – це один із суб'єктів в суб'єктно-суб'єктних відносинах. Такий стан викладача покладає на нього особливу відповідальність у забезпеченні якості пропонованих ним знань та умінь, а також надає йому самому унікальні можливості самоосвіти в процесі його професійної діяльності.

У закордонній літературі термін «неперервна освіта» заучить як «lifelong learning» – «освіта протягом усього життя», що підкреслює його природну та соціальну спрямованість, тобто вказує на навчання і самонавчання людини з народження і до самої смерті. У 1996 році термін «lifelong learning», вважає J. Bosco, вперше офіційно згадується в Японії у документі «Установа Державної освітньої Ради і Закону щодо неперервної освіти» («Promotion of Lifelong Learning Law and a National Learning

Council») [695]. У 1996 році міжнародною Організацією економічного співробітництва та розвитку (Organization for Economic Cooperation and Development) було започатковано дослідницьку програму, мета якої спрямована на організацію неперервної освіти, а Міжнародна Комісія з освіти ЮНЕСКО визначила дану концепцію як основну в освіті XXI століття.

З позицій сьогодення, як вважають Є. Чопорова та А. Мажарова, можна з упевненістю говорити про те, що неперервна освіта переходить на новий етап розвитку, намагаючись поєднати в собі всі аспекти навчання і розвитку людини [647]. На європейському рівні така освіта спрямовується на вирішення існуючих економічних проблем і проблем розвитку особистості в сукупності.

Для реалізації парадигми неперервної освіти Європейська комісія з освіти та професійної підготовки (European Commission for Education and Training) розробила стратегію і міжнародні програми неперервної освіти в період на 2009-2020 роки (Strategic framework for education and training). Визнаючи необхідність високоякісної дошкільної, початкової, середньої, вищої освіти та професійного навчання для Європи, цей підхід вказує на необхідність неперервної освіти як пріоритету для успішного влаштування на роботу, економічного успіху, а також для повноцінної участі в житті суспільства.

Основними завданнями для країн, які є учасницями даного проєкту, є: зробити неперервну освіту та мобільність людини реальністю; підвищити ефективність освіти і професійного навчання; заохочувати справедливість, соціальну єдність та активність громадянської позиції; посилити творчу складову і новаторство, включаючи підприємництво, на всіх рівнях освіти і професійного навчання.

Отже, проблема усвідомлення необхідності проходження концепції неперервної освіти є ключовим питанням в освітній політиці багатьох країн світу. Є. Чопорова та А. Мажарова вказують, що зміни у визначенні меж

поняття «lifelong learnings, переорієнтування неперервної освіти на задоволення ринкових вимог за допомогою формування відповідних людських ресурсів, проблематичність прийняття даної концепції викладачами вищої школи свідчать про актуальність неперервної освіти як основної педагогічної концепції [647].

Оскільки сучасним підходом до вирішення проблеми працевлаштування майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту є реалізація принципу особистісно-орієнтованого працевлаштування, при якому не лише професійні, а й особистісні характеристики випускника пов'язуються зі справжніми і перспективними кадровими потребами сфери фізичної культури і спорту, проблема конкурентоспроможного фахівця з фізичної культури і спорту набуває особливої актуальності.

Необхідною складовою конкурентоспроможності фахівців з фізичної культури і спорту є обґрунтованість їх професійного вибору. На нашу думку, обґрунтований вибір професії, пов'язаної з професійно-педагогічною діяльністю, є необхідним результатом профорієнтаційного впливу соціальних інститутів. Відсутність обґрунтованості професійного вибору негативно відображається на особистісних якостях майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту та призводить до деформації якостей конкурентоспроможної особистості. Наслідком цього процесу виступає також неґрунтовне оволодіння майбутніми фахівцями з фізичної культури і спорту професійно-педагогічно орієнтованими знаннями, вміннями та навичками.

Отже, формування майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, професійні та особистісні якості яких отримають попит на ринку праці, є головним завданням вищої школи.

Теоретичний аналіз наукової літератури дозволив виділити в особистості майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту комплекс соціально важливих і професійно значущих якостей.

До соціально важливих якостей майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту відносимо: громадянську зрілість, законослухняність, соціальну активність, соціальний оптимізм, високий рівень ціннісних орієнтацій, розвиненість розумових і практичних навичок, почуття гідності, орієнтацію на досягнення успіху; соціальну мобільність; здатність до конструктивного вирішення конфліктів; здатність до адаптації, співпраці, здатність брати на себе відповідальність.

До професійно важливих якостей майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту відносимо: володіння професійними вміннями та навичками (компетентність, професіоналізм), здатність самостійно планувати, виконувати і контролювати професійно-педагогічну діяльність; володіння певною кваліфікацією, професійну мобільність, підприємливість; володіння новими технологіями та розуміння сфери їх застосування, готовність до неперервної самоосвіти, підвищення кваліфікації, комунікабельні вміння та навички, вміння залучати клієнтів до власного оздоровлення засобами рекреації.

У системі соціально значущих і професійно важливих якостей в особливу групу можна виділити, вважають М. Шилова та І. Бєлих, комплекс інтелектуально-евристичних умінь: вміння аналізувати, узагальнювати, абстрагувати, моделювати, прогнозувати, генерувати ідеї, уяву, бачення суперечностей, проблем, здатність відмовлятися від помилкових ідей, критично мислити та незалежність суджень [651, с. 41]. Нам імпонує ця думка вчених.

До професійних ціннісних орієнтацій майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту відносимо: престиж професії, пов'язаної з професійно-педагогічною діяльністю, її творчих характер, імідж місця роботи, умови праці, наявність вільного часу, професійне зростання і побудову кар'єри.

На характер професійної діяльності фахівця, вважає Е. Зеєр, впливають його психічні властивості: воля, почуття, сприйняття, пам'ять,

мислення, а також біопсихічні властивості, статеві й вікові, темперамент, стан здоров'я [216, с. 81]. Ми поділяємо цю думку вченого.

До системи професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у вищій освіті висуваються певні вимоги, задаються установки і визначається орієнтири, реалізація яких формує основи професіоналізму. Об'єктивно оцінити якість підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту можна шляхом побудови професіограми як моделі особистості сучасного фахівця з фізичної культури і спорту вчителя – випускника закладу вищої освіти фізкультурного профілю.

Професіограма, вважає В. Левченко, як первинна, якісно-описова модель фахівця, є гіпотетичною, і варіантною [372, с. 105]. Щодо окремого фахівця з фізичної культури і спорту модель виражає об'єктивну тенденцію, яка допускає різні варіанти. Вона моделює передбачення результату, який існує ідеально, але повинен бути отриманий після певного терміну навчання і виховання майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту у вищому навчальному закладі. Як система вимог до фахівця з фізичної культури і спорту вона дає можливість передбачити конкретні шляхи, засоби, операції, критерії професійної підготовки студентів, а також удосконалювати програму формування особистості майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту. Особливу роль вона виконує в розробці засобів діагностики профпридатності студентів.

Професіограма фахівця з фізичної культури і спорту включає кваліфікаційну характеристику, визначає і науково обґрунтоване співвідношення суспільно-політичних, соціальних і психолого-педагогічних знань, а також наявність умінь та навичок, необхідних для вирішення професійних завдань, пов'язаних із здійсненням професійно-педагогічною діяльністю.

Теоретичний аналіз літератури та власний досвід викладацької діяльності дозволив нам скласти професіограму фахівця з фізичної культури і спорту із врахуванням запитів працедавців щодо ефективного проведення

професійно-педагогічної діяльності, яка передбачає:

- здатність до самовдосконалення, самоактуалізації та самореалізації як прояву внутрішньої сутності й досягнення успіху в професійно-педагогічній діяльності;

- ефективно сприйняття реальності, яке полягає в готовності до здійснення професійно-педагогічної діяльності, вирішення професійних проблем та участі у заходах, що пов'язані з використанням вільного часу людей для їх оздоровчої, культурно-ознайомчої і спортивної діяльності на спеціалізованих територіях, що розташовані поза їх постійним помешканням;

- прагнення бути відкритим стосовно інших і себе, вміння виробити позитивну Я-концепцію, яка необхідна для реалізації своїх можливостей, здійснення задумів, розкриття індивідуальності при проведенні різноманітних занять, які добровільно реалізуються у вільний час для отримання людьми задоволення, відновлення і збільшення їх психофізичних сил;

- оволодіння засобами планування, програмування, прийняття рішень у конкретних життєвих і професійних ситуаціях, пов'язаних із відновленням чи відтворенням фізичних і духовних сил, витрачених людиною в процесі життєдіяльності;

- уміння спостерігати, аналізувати конкретні життєві ситуації, ставити завдання щодо перетворення цих ситуацій з метою досягнення позитивних для оточуючих людей результатів у сфері фізичної культури і спорту, обирати можливі варіанти, які допоможуть досягти цієї мети;

- здатність орієнтуватися в новітній спеціальній літературі та літературі з фізичної культури і спорту, володіння різними засобами пізнання та засвоєння навколишнього світу, методами пошуку, обробки та використання інформації щодо системи різноманітних занять, яка ґрунтується на використанні спеціально організованої рухової активності у формі фізичних вправ зі застосуванням природних і гігієнічних чинників

упродовж вільного часу людини;

- здатність швидко вступати в контакт і володіння технікою спілкування;
- здатність вести за собою, створювати мотивацію до фізкультурної діяльності, захоплювати її перспективами;
- загальна культура фахівця з фізичної культури і спорту, яка проявляється в різнобічності, широкому світогляді та ерудиції;
- критичність до результатів здійснення професійно-педагогічної діяльності та високий ступінь рефлексії;
- контроль своїх емоційних реакцій, осмислення їх, регулювання цих реакцій та заміна негативних емоцій позитивними;
- уміння планувати професійно-педагогічну діяльність, правильно розподіляти свій час і знаходити оптимальні засоби її організації.

Нові сучасні технології з їх потужною інфраструктурою, з одного боку, сприяють підвищенню ефективності організації освітнього процесу, з іншого, – проникаючи в усі сфери життя суспільства, змінюють соціально-психологічні якості майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту та вимагають вдосконалення викладацької діяльності.

Управління знаннями є однією з основних концепцій управління, що впливає на сучасні тенденції у процесі підготовки майбутніх фахівців. Саме управління знаннями, вказує В. Топчій, найближчим часом стане пропуском у лідери, технологією *mainstream*, тією ключовою технологією, яка визначає парадигму освітнього процесу в цілому [599, с. 181]. У сучасний період в освітньому процесі, розширити систему обміну знаннями між студентами за допомогою: 1) організації та проведення семінарських занять самими студентами (магістрантами, аспірантами) для інших груп, курсів, факультетів (зокрема, деякі навчальні плани для магістратури та аспірантури офіційно передбачають педагогічну практику). Така практика дозволила б студентам, орієнтованим на кар'єру викладача, спробувати свої сили в цій професійній сфері, отримати досвід проведення занять під

керівництвом висококваліфікованого викладача, який, у свою чергу має, можливість передати накопичені знання у галузі підготовки та організації занять;

2) «розповідей історій», в процесі яких студенти могли б інформувати однокурсників щодо результатів проходження практики, виконання науково-дослідної роботи, участі в конференції або конкурсі. При цьому виклад позитивних результатів і позитивні емоції самих оповідачів можуть служити додатковою мотивацією інших студентів для участі в аналогічних видах діяльності; 3) надання умов (наприклад, електронний портал) для взаємодії абітурієнтів, студентів, випускників, а також викладачів з метою обміну корисною інформацією, досвідом, знаннями [599, с. 183].

У діяльності самих кафедр, факультетів, як і закладу вищої освіти в цілому, можливе, вказує В. Топчій, використання й інших прийомів управління: 1) створення соціальних мереж для обміну досвідом і знаннями між викладачами факультету та іншими підрозділами вищого навчального закладу; 2) накопичення передового досвіду і кращої практики в діяльності співробітників і підрозділів для подальшого використання; 3) створення та взаємодія «спільнот практиків» і гуртків якості; 4) наставництво і взаємодопомога при вирішенні колективних завдань та організації допомоги новим співробітникам і студентам [599, с. 183].

Система вищої освіти в XXI столітті спрямована, на думку Н. Бірюкової, на нові знання, нове інформаційне середовище, нову інформаційну культуру і новий «інформаційний світогляд», базований на розумінні визначальної ролі інформації та інформаційних процесів у природних явищах, на життя людського суспільства, нарешті, на діяльності самої людини [55, с. 23]. У нових умовах розвитку цивілізації необхідно змінити самі цілі освіти, забезпечити принципово нову її орієнтацію на умови життя і проблеми інформаційного товариства.

Концептуально із акме-культурологічних позицій розвиток майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту в системі фізкультурної

освіти ми розглядаємо як процес і результат системних перетворень особистості, що включає взаємопов'язані прогресивні зміни професіоналізму, нормативної діяльності та поведінкових аспектів професіонала, продуктивної Я - концепції (див. підрозділ 1.2).

Як вважають І. Губенко, О. Карнацька та О. Шевченко, особистість – це особлива якість індивіда, що виникає на певному етапі його психічного розвитку [142, с. 58]. Особистість, на думку авторів, здатна керувати власним життям притаманним лише їй засобом – *вчинком*.

У теорії В. Роменця вчинок визначається як вища форма людської активності, що поєднує в собі високу духовність, гуманність, індивідуальну неповторність проявів, свободу творчості й відповідальності за власні дії, спрямованість на утвердження ідеалів істини, справедливості, добра, краси й любові. З огляду на структуру вчинку, запропоновану В. Роменцем, Я. Кальба визначила його структурне та динамічне утворення, що поєднує в собі ситуаційні, мотиваційні, операційні та рефлексивні компоненти [296]. Розглянемо кожен із них детальніше:

- ситуаційний компонент («Я перебуваю в ситуації»), під його специфічними психологічними характеристиками розглядаємо потенційну спроможність особистості виокремити себе із соціального середовища у кожен момент свого буття, її потенційну спроможність відобразити зміст антагоністичних ознак ситуації, потенційну залежність – незалежність від ситуації (обставин);

- мотиваційний (спонукальний) компонент («Я хочу діяти»), що інтерпретується як диспозиція, установка – готовність діяти певним чином за певних обставин (психологічна форма існування вчинкового потенціалу). У структурі вчинкового потенціалу особистості цей компонент визначає, на які цінності буде зорієнтована, спрямована її активність;

- дієвий (операційний) компонент («Я можу діяти»), який розглядається, як потенційна спроможність віднайти найбільш ефективні й адекватні способи й засоби, прийняти максимально творче рішення щодо

ситуації, що склалася, втілити намір у реальність;

– післядієвий (рефлексивний) компонент («Я рефлексую»), який передбачає оцінку вчиненого та його фіксацію в індивідуальному досвіді.

Вчені виділяють такі основні властивості особистості: спілкування, спрямованість, характер, самосвідомість, досвід і компетентність, інтелектуальні процеси, психофізіологічні якості (темперамент), потреби, ідеали і життєві цілі, а також здібності й обдарованість [155, с. 255]. Своєю чергою, А. Маслоу головною характеристикою особистості вважає потребу в самоактуалізації, самовираженні, розкритті потенціалу творчості й любові, в основі яких лежить гуманістична потреба приносити людям добро. Дослідник зазначає, що у людини з моменту народження послідовно з'являються і супроводжують її протягом дорослішання сім класів потреб [582]: 1) фізіологічні (органічні) потреби; 2) потреби у безпеці; 3) потреби у приналежності та любові; 4) потреба у повазі (шануванні); 5) пізнавальні потреби; 6) естетичні потреби; 7) потреба в самоактуалізації [403, с. 71].

Центральною ланкою особистості, за К. Роджерсом, є самооцінка, уявлення про себе, «Я-концепція», що породжується у взаємодії з іншими людьми [519, с. 301]. Вчений вважає особистість відкритою системою: особистість завжди розвивається у взаємозв'язку з іншими людьми. Таким чином, постійний розвиток особистості є основною формою існування. З психологічної точки зору розвиток зрілої особистості розглядається як процес входження в нове соціальне та професійне середовище та інтеграції в нього (Г. Андрєєва) [16, с. 7]. При цьому сам розвиток здійснюється в сфері як потенційного так і актуального, тобто пов'язаний з реалізацією особистісного потенціалу [20, с. 26]. Розвиток супроводжується змінами системи взаємодій та стосунків особистості, її потреб, еталонів, ціннісних орієнтирів. Науковці вважають, що основою для розвитку особистості є діяльність (А. Леонт'єв [375, с. 239]).

Через зовнішню (тобто організовану суспільством) діяльність формується внутрішня діяльність, що позначається на свідомості

особистості, самооцінці, формуванні образу «Я». Тому в загальній проблематиці дослідження розвитку особистості особливе місце належить її особистісно-професійному розвитку. В особистісно-професійному розвитку відзначається стійкий зв'язок: з одного боку, самотності особистості суб'єкта праці суттєво впливає на процес та результати професійної діяльності, з іншого – саморозвиток особистості відбувається під впливом специфіки професійної діяльності.

Як зазначає О. Рікель, продуктивна Я-концепція – ця якісна характеристика суб'єкта праці, яка відображає стійку свідому неповторну систему уявлень суб'єкта про себе, на підставі чого вона будує свої стосунки та взаємодії [518, с. 5]. Адекватні уявлення, на думку дослідника, дозволяють сформувати реалістичні особистісно-професійні стандарти, програми розвитку та саморозвитку, будувати гармонійну й продуктивну систему професійних взаємодій та стосунків (рис. 2.5).

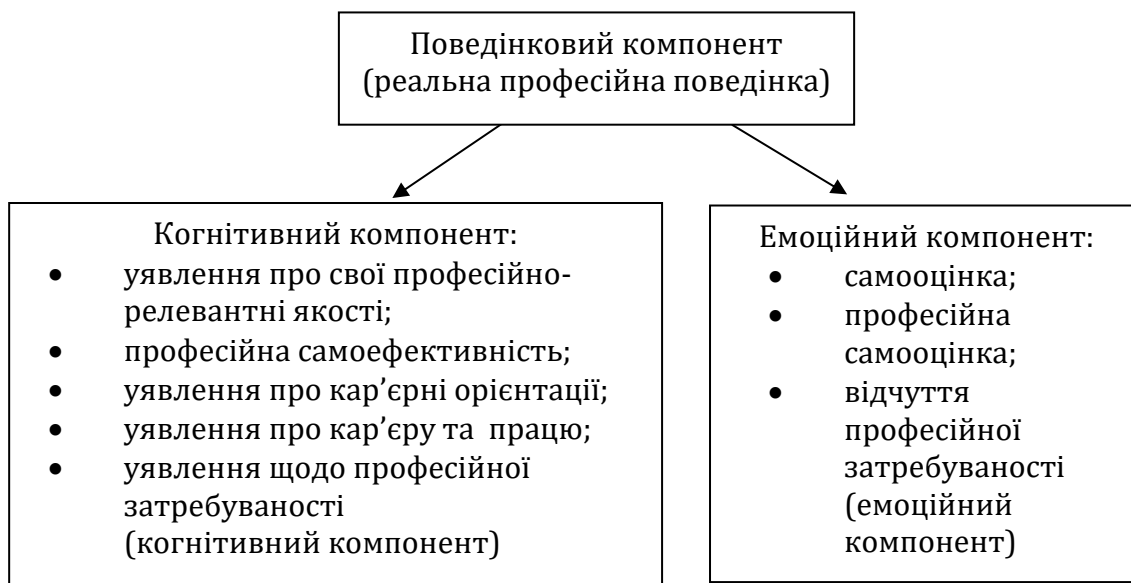

Рис. 2.5. Структура професійної Я-концепції

Процес професійного самовдосконалювання розпочинається з порівняння «Я – професійне реальне» з «Я – професійне ідеальне» [4, с. 270]. Через розвиток цих внутрішніх характеристик під впливом зовнішніх факторів (загальне природне, соціальне, духовне, освітне

середовище та умови життя; безпосередні умови та фактори професійної діяльності; ситуаційні зв'язки та залежності; поворотні події, досвід, успіх) в процесі навчання та професійної діяльності особа піднімається сходинками свого фахового розвитку.

Дослідники розрізняють моральне, інтелектуальне та фізичне самовдосконалення. Моральне самовдосконалення пов'язане із самовихованням, інтелектуальне – із самоосвітою, фізичне – із саморозвитком. Вибір спрямованості самовдосконалення пов'язаний як зі схильностями людини, так і з конкретними ситуаціями [291, с. 410].

Є. Ілліним виявлено найтипівіші мотиватори (установки), які стосуються трьох сфер ставлення (до життя, до людей і до себе) і які показують, заради чого людина може прагнути до самовдосконалення [291, с. 404]:

- мотиватори, що стосуються ставлення до життя: заради матеріального благополуччя; заради полегшеного існування; заради кращого життя; заради уникнення неприємностей;
- мотиватори, що стосуються ставлення до людей: заради добрих взаємин із людьми; заради альтруїзму, можливості допомогти іншим;
- мотиватори, що стосуються ставлення до себе: заради позитивного ставлення людей; заради саморозвитку, самовдосконалення; заради самореалізації.

Результати дослідження свідчать, що в процесі діяльності (освітньої, професійної) кожна людина виявляє характерне для неї ставлення до свого професійного самовдосконалення [104]. Найкращих результатів на цьому шляху може досягти людина, на думку дослідників, з високим рівнем мотивації професійного самовдосконалення, для якого характерними є яскраво виражена потреба у самовдосконаленні, творче ставлення до справи, прагнення досягти своїх вершин. За наявності мотивації такого рівня людина не потребує додаткових зусиль та зовнішніх впливів для розвитку своєї особистості. Сам процес професійного самовдосконалення

постає неодмінним компонентом діяльності і в цьому вона віднаходить задоволення. Х. Хекхаузен вказує, що сильно мотивовані і мотивовані на успіх схильні планувати своє майбутнє на тривалий час [630, с. 701].

Усвідомлення високої значущості мотиву учіння для успішного навчання, на думку О. Гребенюка, дало підставу для формулювання принципу мотиваційного забезпечення навчального процесу [138, с. 54]. Важливість цього принципу впливає з того факту, що в процесі навчання у закладі вищої освіти сила мотиву учіння й опанування вибраної спеціальності знижується, що неодноразово зазначалося в ряді досліджень: незадоволеність перспективами роботи, недоліки в організації навчального процесу, дозвілля, побуту, недоліки виховної роботи.

Мотивація навчально-фізкультурної і спортивної діяльності студентів фізкультурних спеціальностей, впливає з різних потреб, які А. Пуні розподілив на три групи: потреба у русі, потреба у виконанні обов'язків учня і потреба у спортивній діяльності [510, с. 132].

Мотивація фізкультурної діяльності визначається як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками, які змінюють своє значення упродовж спортивної кар'єри.

Є. Іллін виділяє такі причини (мотиватори) занять спортом [291, с. 84]:

- прагнення до самовдосконалення (зміцнення здоров'я, поліпшення статури, розвиток фізичних і вольових якостей);
- прагнення до самовираження і самоствердження (бажання бути не гіршими за інших, бути схожим на видатного спортсмена; прагнення до суспільного визнання; бажання захищати честь колективу, міст, країни, бути привабливим для протилежної статі);
- соціальні установки (мода на спорт, прагнення зберегти сімейні спортивні традиції, бажання бути готовим до праці, служби в армії);
- задоволення духовних і матеріальних потреб (прагнення відчувати себе членом референтної спортивної команди або спортивної школи,

спілкування з товаришами, отримання нових вражень від поїздок містами і країнами, бажання отримати матеріальні блага).

Отже, важливу роль у професійно-педагогічній підготовці майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах відіграє мотивація навчальної діяльності студентів, мобілізація внутрішніх особистісних ресурсів на шляху досягнення успіхів та зростання у професійно-педагогічній діяльності.

У ряді досліджень (О. Бистрицька [80], Ю. Войнар [109], Л. Демінська [152], Т. Дерєка [155] та ін.) розкриваються концепції ППП майбутніх фахівців з фізичного виховання, виходячи з різних методологічних підходів. Так, Л. Демінська розглядає аксіологічні засади ППП майбутнього вчителя фізичного виховання, як цілісну комплексну систему, які відображають: засадничі наукові положення, покладені в основу ППП майбутнього вчителя (концепція дослідження – системний, аксіологічний, компетентнісний, культурологічний та особистісно-орієнтований підходи); структурно-технологічну (структура компетентності і модель) та організаційно-методологічну (зміст, форми, методи, засоби) складові реалізації. Ці складові спрямовані на формування аксіологічної компетентності вчителя фізичного виховання як кінцевої мети впровадження аксіологічних засад [152, с. 210].

Т. Дерєкою розроблено концепцію неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології. Концептуально з акмеологічних позицій розвиток професіонала Т. Дерєка визначає як процес і результат системних перетворень особистості, що базується на положенні: «індивідуальні, особистісні, суб'єктивно-діяльнісні та професійні якості людини в межах акмеологічного підходу вивчаються в єдності всіх взаємозв'язків для забезпечення спрямування фахівця на досягнення професійного й особистісного акме». Концепція професійної підготовки фахівців фізичного виховання ґрунтується на положенні про те, що така підготовка повинна здійснюватися з урахуванням пріоритетів у

формуванні акмеологічної компетентності у процесі неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання, які змінюються від початкового рівня вищої освіти до першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів [155, с. 275-276].

З акме-культурологічних позицій *провідною концептуальною ідеєю* нашого дослідження є положення про те, що в умовах швидкозмінного світу, інтеграції та інформатизації сучасної освіти, становлення і розвиток системи ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту базується на позитивних здобутках вітчизняного та закордонного досвіду та такій організації освітнього процесу, яка заснована на тому, що індивідуальні, особистісні, суб'єктивно-діяльнісні та професійно-діяльнісні якості майбутнього фахівця в межах акме-культурологічного підходу вивчаються в єдності всіх взаємозв'язків для забезпечення спрямування фахівця на досягнення високого рівня професійно-педагогічного та соціального статусу, творчої самореалізації в обраній професії

Теоретичними основами концепції є фундаментальні положення філософії освіти і культури, сучасні педагогічні концепції, концептуальні положення теорії і методики фізичної культури і спорту. Ці теорії з сукупністю методологічних підходів визначають основоположні ідеї концепції: гуманізму, інтегративності, фундаменталізації, соціального партнерства (що розкрито у підрозділі 1.4).

Авторська концепція професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах включає такі положення:

1. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах є підсистемою вищої фізкультурної освіти, спрямовується на формування конкурентоспроможності та мобільності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту в сучасних соціокультурних умовах, її якість має відповідати світовим і Європейським стандартам вищої освіти та сучасним

стратегічним орієнтирам розвитку сфери фізичної культури і спорту в Україні.

2. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах враховує тенденції трансформації світової академічної спільноти у напрямку підвищення професіоналізму майбутніх фахівців, гуманізації та гуманітаризації вищої фізкультурної освіти, створення інформаційно-цифрового середовища закладу освіти.

3. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах забезпечує особистісний професійний розвиток, саморозвиток та самовдосконалення майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту упродовж життя, формує їх позитивну мотивацію та здатність досягти високого рівня професійно-педагогічної культури для творчої самореалізації.

4. Зміст професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у вищій школі конструюється відповідно до сучасних досягнень науки і практики у галузі фізичної культури і спорту, збагачується навчальним матеріалом акме-культурологічної спрямованості, що забезпечує успішне формування професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців.

5. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах зумовлює потребу у використанні нових форм організації освітнього процесу, зокрема у застосуванні інноваційних освітніх, у т.ч. інформаційно-комунікаційних, технологій, які забезпечують ефективність навчально-методичного та організаційного супроводу.

6. Професійно-педагогічна підготовка на акме-культурологічних засадах базується на креативній і творчій діяльності викладачів закладів вищої освіти, яка спрямовується на розширення суб'єктних функцій майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту для формування в них умінь

генерувати нові знання і технології, розробляти інноваційний професійно-педагогічний продукт (послуги, методики тощо), творчо підходити до професійно-педагогічної діяльності, неперервно і постійно саморозвиватися.

Отже, нами розроблено та теоретично обґрунтовано основні положення концепції професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах.

2.3. Система професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців ФКіС на акме-культурологічних засадах

Розробляючи авторську систему професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах, ми виходили з того, що саме модель дозволяє найбільш повно і точно описати педагогічну систему.

Моделювання ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах дозволяє більш наочно дослідити особливості цього процесу, створює передумови для узагальнення всього найкращого, що накопичено вищою фізкультурною освітою. Моделювання, як метод дослідження в даний час набуло поширення в різних наукових галузях і напрямках.

Моделювання не тільки робить вивчення, освоєння більш наочним, але й дозволяє глибше розкрити сутність досліджуваного явища. Більшість вчених відносять моделювання до найбільш універсальних методів, що застосовуються як на емпіричному, так і на теоретичному рівні дослідження. У найзагальнішому вигляді в контексті суспільних відносин моделювання визначається як метод соціального пізнання. На думку В. Беловолова і В. Шадріна, цей метод передбачає обов'язкове використання аналогів або моделей, що заміщають реальні відносини, об'єкти, явища і процеси в менш складних матеріальних або ідеальних формах, з подальшим проведенням операцій над ними з метою отримання

нової інформації [44, с. 91]. Є. Гордієнко вказує на те, що в основному моделювання застосовується для модельного представлення складних об'єктів [135, с. 59]. На думку вченого, модель являє собою умовний образ об'єкта, який служить для вираження відносин між людськими знаннями щодо об'єкта і самим об'єктом, який і є однією з форм вирішення діалектичної суперечності між теорією і практикою [135, с. 60].

У «Великому тлумачному словнику сучасної української мови» поняття «модель» тлумачиться як «уявний чи умовний (зображення, опис, схема та ін.) образ якого-небудь об'єкта, процесу або явища, що використовується як його представник» [93, с. 683].

Існують різні визначення понять, пов'язаних із поняттям «модель». Так, В. Левченко вказує, що модель – у педагогічному сенсі – це система об'єктів або знаків, яка відтворює деякі суттєві властивості системи-оригіналу; вона є узагальненим відображенням явища, результатом абстрактного узагальнення практичного досвіду [372, с. 104].

В. Пурін визначає поняття «модель навчання» як передбачувану дієву систему процесу навчання, яка базується на можливому поєднанні педагогічних технологій з урахуванням реальних можливостей навчального закладу, викладацького складу та контингенту, а також соціального замовлення в контексті стратегії неперервної освіти [508, с. 83].

Є. Романов тлумачить поняття «педагогічна модель» як «узагальнений, абстрактно логічний образ конкретного феномена педагогічної системи, що відображає і репрезентує суттєві структурно-функціональні зв'язки об'єкта педагогічного дослідження, представлений в потрібній формі і здатний давати нове знання про об'єкт моделювання» [519].

На думку В. Ягупова, «модель – це знакова система, за допомогою якої можна відтворити дидактичний процес як предмет дослідження, показати в цілісності його структуру, функціонування й зберегти цю цілісність на всіх етапах дослідження» [650, с. 31].

Моделлю, на думку Т. Володимирової, є образно уявлений або матеріально реалізований аналог – цільова педагогічна програма, що відтворює досліджуваний об'єкт і здатна забезпечити заміну його таким чином, що з'являється можливість отримати нову інформацію про цей об'єкт [105, с. 155]. Учена вважає, що ця стадія педагогічного проектування моделі може бути:

1) описом змісту і текстовою інформацією, яка містить основні принципи перетворення освіти, етапи та технології перетворення, зв'язки між проблемою, змістом, засобами його переробки і результатами;

2) визначальною структурою, яка має склад та ієрархію взаємопов'язаних компонентів системи;

3) функціональною або функціонально-динамічною, в якій використовуються схеми і порівняльні таблиці, що дають опис зв'язків елементів і засобів функціонування системи;

4) евристичною, яка подає принципи побудови системи професійної підготовки;

5) інтеграційною, яка містить компоненти декількох або усіх видів моделей [105, с. 155].

Перші три типи моделей, як зазначає Т. Володимирова, можна віднести до пізнавальних і пояснювальних, а останні два типи – до перетворювальних, які представляють те, що ще треба виконати [105, с. 155]. В основному вони мають нормативний характер і спрямовують на потрібний рівень або ідеально виконаний еталон. Прикладом подібних структур може бути програмно-цільове управління педагогічною системою, яке містить етапи, що перетворюють дії, умови розвитку системи та забезпечують наближення до необхідної норми, зразка й ідеалу.

Аналіз досліджень низки науковців (Л. Демінська [152], Т. Дерка [155], А. Деркач та О. Селезньова [163], Ю. Іоакіміді [227], В. Краєвський [334] та ін.) показує, що моделювання значно розширює можливості дослідницьких методів, а модель має такі особливості:

- передає відношення між суб'єктом, моделлю суб'єкта та моделюючим суб'єктом;
- модель характеризується як системне утворення, яке має двояку гносеологічну характеристику, за якою живий об'єкт розглядається як система моделей і сам моделюючий процес розділений на систему моделей, кожна з яких відображає певний зріз об'єкта, а все разом представляє його на цілісному рівні;
- враховуються презентативні якості моделі;
- передбачається, що модель імітує об'єкт, тобто наближає та спрощує його, утримує характеристики, не викривляє їх природу [334, с. 125].

Розроблена нами система містить п'ять структурних блоків, що дозволяють структурувати і конкретизувати мету, завдання, методологічні підходи, принципи, зміст структурних компонентів, форми, методи, засоби, етапи, функції, педагогічні умови, критерії, показники та рівні та результат (рис. 2.6).

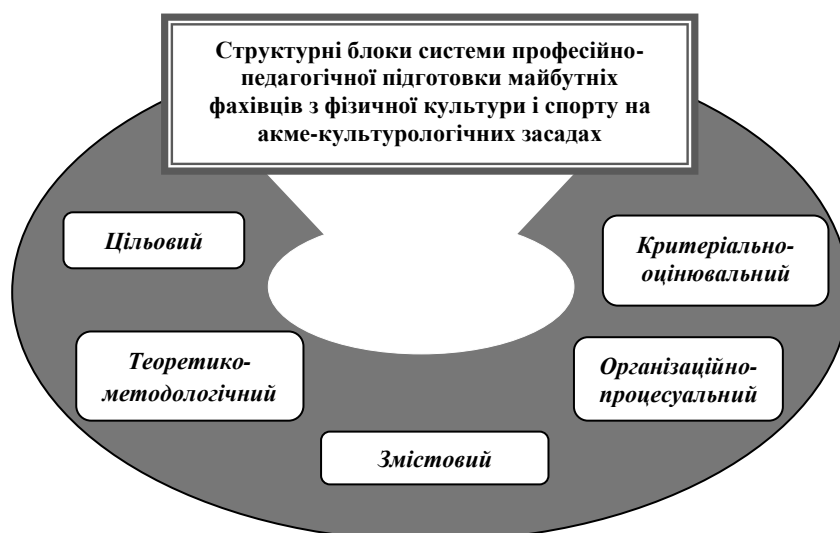

Рис. 2.6. Структурні блоки системи професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту

До структурних блоків системи віднесено цільовий, теоретико-

методологічний, змістовий, організаційно-технологічний та критеріально-оцінювальний, які презентовані у вигляді моделі ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах (рис. 2.7).

Визначаючи *цільовий блок системи*, ми виходили з того, що вона буде спрямована на реалізацію соціального замовлення на підвищення якості ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах, з урахуванням вимог до сучасної вищої фізкультурної освіти та вимог роботодавців. Цільовий блок містить мету та завдання ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах.

Мета – формування професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі їх ППП.

Завдання:

- забезпечити мотивацію та сприйняття цінностей професійно-педагогічної культури на рівні особистісного смислу, опанування студентами галузі ФКіС професійно-педагогічної культури та процесами творчої самореалізації у різних сферах навчальної та майбутньої професійно-педагогічної діяльності;

- формувати та розвивати знання та уявлення майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту про професіоналізм і педагогічну майстерність як явища професійно-педагогічної культури, акцентувати увагу на соціокультурній значущості професії;

- формувати та розвивати професійно-функціональні (спортивна спрямованість) та професійно-комунікативні (педагогічна спрямованість) уміння та здатності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі їх ППП на акме-культурологічних засадах;

- забезпечити рефлексію професійно-педагогічної діяльності фахівця ФКіС, що відображає творчо-продуктивну домінанту особистості фахівця, визначає евристичний інноваційний характер пошуку у галузі ФКіС.

ЦІЛЬОВИЙ блок

Мета – формування професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі їх професійно-педагогічної підготовки

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ блок

Концепція професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах

Методологічні підходи

▪ акме-культурологічний ▪ системний ▪ синергетичний ▪ екзистенційний ▪ аксіологічний ▪ діяльнісний

Принципи

Загальнодидактичні:
науковості; послідовності; доступності; систематичності; цілеспрямованості; гуманізації освіти; творчої спрямованості навчального процесу; індивідуального підходу; зв'язку навчання з практичною діяльністю; національного виховання; самостійності у навчанні; мотиваційного забезпечення навчального процесу

Фізичного виховання та спорту:
принцип всебічного, гармонійного розвитку особистості; зв'язку з життєдіяльністю; оздоровчої, лікувальної та адаптивної спрямованості; доступності та індивідуалізації; систематичності; вікової адекватності фізичного навантаження; поступового збільшення фізичного навантаження; чергування навантаження й відпочинку

Акме-культурологічні:
спадкоємності трьох рівнів освіти; цілісності формування фахівця; формування особистості у різноманітній діяльності; професійно-педагогічної спрямованості; єдності теорії і практики; педагогічної рефлексії; соціальної обумовленості

ЗМІСТОВИЙ блок

Функції акме-культурологічно спрямованої професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту

- гностична;
- інформаційна;
- соціальна;
- проєктувальна;
- конструктивна;
- організаторська;
- комунікативна;
- діагностична;
- іміджеутворювальна

Модернізація змісту

«Фізична культура особистості фахівця фізичної культури і спорту», «Основи професійно-педагогічної культури фахівця фізичної культури і спорту», «Моніторинг та самооцінка якості професійно-педагогічної підготовки студентів фізкультурних спеціальностей»

Етапи реалізації

бакалаврський рівень

- адаптаційно-кумулятивний;
- формувально-коригувальний;
- рефлексивно-діяльнісний

магістерський рівень

- діялісно-практичний;
- аналітико-коректувальний

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ блок

Методи

ділові ігри, розбір конкретних професійно-педагогічних ситуацій; евристичні; проєктні

Форми

лекції; навчально-тренувальні заняття; зустрічі зі стейкхолдерами; виробнича практика; тренінги; майстер-класи; семінари; курсові проєкти

Засоби

підручники, навчальні посібники, навчальні програми і навчально-методичні комплекси в друкованому й електронному вигляді, цифрові ресурси

Педагогічні умови

- 1) посилення уваги до гуманістичних цінностей фізичної культури у змісті освітніх компонентів для розвитку ціннісних орієнтацій та мотивації до професійно-педагогічної діяльності;
- 2) збільшення ваги активних методів навчання для розвитку педагогічної майстерності;
- 3) нарощення віртуальної присутності студентів у освітньому, спортивному та соціальному просторах для сприяння розвитку в них здатності до самоосвіти та професійного самовдосконалення;
- 4) насичення педагогічним змістом науково-дослідної діяльності студентів для культивування схильності до професійно-педагогічної діяльності

КРИТЕРІАЛЬНО-ОЦІНУВАЛЬНИЙ блок

Компоненти

- мотиваційно-аксіологічний;
- когнітивний;
- діяльнісний;
- особистісно-рефлексивний

Критерій

- мотиваційно-ціннісний;
- гностичний;
- результативний;
- поведінковий

Показники

- мотивація;
- ціннісні орієнтації;
- обсяг соціогуманітарних, медико-біологічних / валеологічних, психолого-педагогічних знань;
- цифрова грамотність;
- загальна фізична підготовка;
- організаційно-педагогічні здібності;
- здатність до творчої діяльності;
- рефлексія

Рівні

НИЗЬКИЙ

СЕРЕДНІЙ

ДОСТАТНІЙ

ВИСОКИЙ

Результатом є позитивна динаміка рівнів сформованості професійно-педагогічної культури фахівців з ФКіС

Рис.2.7. Система професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах

Теоретико-методологічний блок системи базується на авторській концепції ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акмекультурологічних засадах, методологічних підходах (комплексний, системний, екзистенційний, синергетичний, аксіологічний, діяльнісний) та принципів (загально педагогічні, фізичного виховання та спорту, акмекультурологічні) до ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту.

У науковій літературі поняття «підхід» використовується як сукупність ідей, принципів, методів, які формують основу вирішення проблем; це ідеологія і методологія вирішення проблеми, яка розкриває основну ідею, соціально-економічні, філософські, психолого-педагогічні передумови, головні цілі, принципи, етапи, механізми досягнення мети [529, с. 19].

Розвиток *комплексного підходу* в ХХ ст. А. Деркач пов'язує з існуванням полідетермінованих, складно структурованих об'єктів і сфер буття [56, с. 28]. Він відбиває тенденцію наростання взаємодії різних галузей знання і наук, необхідність міждисциплінарних досліджень. Спочатку розвиток комплексного підходу був пов'язаний з появою дослідницьких галузей суміжних наук біохімії, геобіохімії, психофізіології. Пізніше, крім цих нових суміжних галузей знання, стали виникати проблеми, що охопили різні сфери людської життєдіяльності, що не характеризуються принципом суміжності.

На думку О. Бодальова, комплексний підхід – це методологічна стратегія, що орієнтована на багатоаспектне *міждисциплінарне* пізнання складних різноякісних об'єктів, виявлення їх множинної причинної обумовленості та формування цілісного уявлення про об'єкт [61, с.117].

Розробка комплексного підходу, що призвела до нової галузі людинознавства, пов'язана з ім'ям Б. Ананьєва, який сформулював задачу цілісного підходу до вивчення людини та інтеграції знань про нього в самостійну галузь знання [13, с.72].

Специфіка комплексного підходу полягає в тому, що він задає орієнтацію на єдність вивчення та реального практичного удосконалення людини й соціуму. На думку А. Деркача, він спрямовує на співставлення таких різноаспектних модальностей, як реальний та ідеальний стан, що стихійно склався, та оптимальні якості [164, с. 121]. Комплексний підхід дає стратегію перетворення наявного рівня розвитку у вищий, оптимальний, поєднує розрізнені аспекти функціонування людини та розвитку. Як вказує О. Бодальов, комплексний підхід відкриває перспективу інтеграції різних рівнів внутрішньої організації людини – індивіду, особистості, індивідуальності та суб'єкта [61, с. 18]. Він поєднує уявлення про особистість в житті, на життєвому шляху та в діяльності. Отже, комплексний підхід має за основну функцію інтеграцію різних якостей, властивості, стани, модальності буття людини та соціуму.

Ретроспективний історико-психологічний аналіз особливості комплексного підходу, розроблений Н. А. Логіною, дозволив виокремити такі загальні визначення комплексного підходу: спрямованість на виявлення багатоаспектності, багатофакторності, різнорідності онтологічних детермінант та онтологічних складових. Комплексний підхід дозволяє виділити ідеї інтеріоризації людиною соціально-символічної, опосередкованій знаками діяльності; процеси і результат такої діяльності складають сутність присвоєння цінностей культури; при цьому психічні функції постають культурними [379, с. 201].

Комплексний підхід у дослідженні акме-культурологічних засад ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту було використано для визначення динамічних змін у розвитку акме-культурологічних якостей особистості фахівця, що дозволяє визначити рівень сформованості професійно-педагогічної культури фахівця та перспективу інтеграції рівнів його внутрішньої організації як особистості, індивідуальності та суб'єкта.

Системний (або системно-структурний) підхід дозволить виявити інтегративні (лат. *integration* – об'єднання в ціле різних частин, елементів)

системні ознаки і якісні характеристики, які відсутні в окремих елементах, що формують систему [539, с. 72].

Метою системного підходу є вивчення об'єкта як цілого, але складеного із різних взаємопов'язаних елементів, упорядкованих та складно організованих. Системний підхід виявляє рівневу будову, взаємодію рівнів, що забезпечують функціонування цілого. Як вважає Л. Сергієнко, суть системного підходу полягає в тому, що в науковому дослідженні самостійні компоненти розглядаються не ізольовано, а у взаємозв'язку, в системі з іншими [435, с. 91].

С. Гончаренко системний підхід визначає як напрям у спеціальній методології науки, завданням якого є розробка методів дослідження і конструювання складних за організацією об'єктів як систем [134, с. 5]. Отже, системний підхід передбачає комплексне вивчення, аналіз явищ і процесів у системі наукових понять, що дає можливість упорядкувати їх та розглядати як єдине ціле, у взаємодії й зв'язку між собою [293, с. 18].

За П. Анохіним, «система» – сукупність взаємопов'язаних елементів, які утворюють певну цілісність і взаємодіють між собою. Системою можна назвати лише такий комплекс складових, взаємодія та взаємовідношення яких дозволяють отримати корисний результат [23, с. 119].

Поняття «педагогічна система» уведено в науковий обіг Н. В. Кузьміною, яка визначила педагогічну систему як сукупність взаємопов'язаних структурних і функціональних компонентів, підпорядкованих меті виховання, освіти та навчання підростаючого покоління і дорослих людей [354, с. 34].

Якщо термін «система», на думку Д. Чернілевського, висвітлює цілісність об'єкту, то термін «структура» – його внутрішню дискретність, зібраність із частин, які знаходяться у взаємозв'язках, завдяки чому і створюється цілісність. Система характеризується цілісністю, структурністю, взаємозалежністю системи і середовища, упорядкованістю,

організаційністю, надійністю, стійкістю, стабільністю, життєздатністю, довговічністю та перспективністю [644, с. 426].

Системний підхід сприяє формуванню відповідного адекватного формулювання суті досліджуваних проблем у конкретних науках і вибору ефективних шляхів їх вирішення. Методологічна специфіка системного підходу полягає в тому, що метою дослідження вивчення закономірностей і механізмів утворення складного об'єкта з певних складових. При цьому особлива увага звертається на різноманіття внутрішніх і зовнішніх зв'язків системи, на процес (процедуру) об'єднання основних понять у єдину теоретичну картину, що дає змогу виявити сутність цілісності системи [366, с. 72].

Системний підхід дає змогу визначити стратегію наукового дослідження. В його межах, за Л. Сергієнко, розрізняють структурно-функціональний, системно-діяльнісний, системно-генетичний та інші підходи [539, с. 54].

Методологічний рівень системного аналізу культури стикається зі специфічними труднощами, причому головна з них пов'язана із недостатньою предметною точністю теорії культури. Із загального уявлення про системну форму буття культури і типології систем виходить таке положення культурологічного аналізу, як системна реконструкція культури [293, с. 115]. Принцип системної реконструкції культури передбачає її розгляд у трьох взаємопов'язаних, відповідних природі культури аспектах: морфології, функції, функції й історії (Н. Агапонова [4, с. 261]). Особливості кожного із аспектів системного аналізу дослідження культури полягають в наступному. Предметний аналіз передбачає виявлення того, із яких підсистем різного рівня складається система даної культури, виявлення зв'язків між ними. Мова йде про «архітектонічному» (М. Каган [293, с. 170]) аналізі культури, спосіб її організації, що характеризує статичний стан системи. Дослідження взаємозв'язків і залежностей компонентів, які

складають структуру системи культури – необхідна передумова виявлення її процесуальних характеристик.

Функціональний аспект системного дослідження культури полягає в аналізі функцій кожного із компонентів у контексті цілого, якому він слугує й потребами якого обумовлено його місце і роль у даній системі. Саме поняття «функція» покладається передусім як позначення ролі, яку та чи інша соціальна освіта виконує по відношенню до всієї соціальної системи (І. Блумберг [25], Т. Яценко, В. Андрущенко [668]). Якщо поняття «структура» орієнтовано на виявлення інваріантності зв'язків, що поєднують елементи в систему, то теоретико-пізнавальне призначення поняття «функція» полягає у тому, щоб виявити характер динамічних взаємозв'язків цих елементів [19, с. 478].

Системний розгляд внутрішньої будови культури та її функціонування як підсистеми буття вимагає врахування багатомірності культури і виявлення трьох вимірів – людського, процесуального і предметного (В. Андрущенко [19, с.17]). М. Качан виділяє наступні складові функціонального циклу реального життя культури, які вимагають послідовного й взаємопов'язаного дослідження: діяльнісний потенціал людини, предметність культури, способи розпредмечування, людина як творення культури [293, с. 282].

Уявлення життя культури як функціонального простору вимагає виділення системотвірного фактору, від якого залежить спрямованість цього простору, а значить, й конкретизація цільових орієнтирів для системи в цілому, так і стосовно локальних досліджень культури (І. Зимня [218, с. 15]). Таким системотвірним фактором акме-культурного розвитку майбутнього фахівця, виділеним нами в якості принципу акме-культурологічного аналізу, виступає суб'єктність даного процесу.

Як вважає С. Фаренік, методики, що реалізують принципи системного підходу, спрямовані на формалізацію процесу дослідження системи, процесу постановки і розв'язання проблеми. Загальним для всіх методик є

формування варіантів подання системи, розв'язання завдання та вибір кращого варіанта. На кожному етапі використовуються різноманітні методи і прийоми, зміст яких залежить від сутності завдання. При цьому існують основні структурні елементи, основна послідовність: «мета –способи досягнення мети – ресурси» [607, с. 268].

Реалізація системного підходу складається з таких етапів: формулювання проблеми, ідентифікація призначення системи, ідентифікація змінних і взаємозв'язків між ними, ідентифікація функцій і структури системи, ідентифікація оточення (зовнішнього середовища) системи, генерація та визначення альтернативних потоків, оцінювання ресурсів, необхідних для реалізації можливих варіантів, визначення наявності ресурсів, оцінка ефективності варіантів і вибір прийнятної альтернативи, реалізація (впровадження) обраної альтернативи та корегування дій [607, с. 301].

Отже, основні положення системного підходу як складової концепції дослідження ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акмекультурологічних засадах можуть бути використані для створення системи, яка складається із взаємопов'язаних структурних і функціональних підсистем з урахуванням етапів дослідження, що забезпечує фахову підготовленість, єдність і цілісність її складових.

У межах *екзистенційного підходу* проблема істинного існування пов'язана з проблемами свободи, відповідальності та вибору. Екзистенціальний підхід дає можливість вивчати взаємозв'язок здібностей людини до самодетермінації й ступеня її відповідальності (М. Гайдеггер, В. Франкл, Е. Фромм, Д. Б'юдженталь).

Екзистенційний підхід ґрунтується на переконанні, що немає апріорної схильності людини до добра чи зла: вона сама обирає, сама творить те чи інше, є відкритою і до добра, і до зла. Як вважає В. Франкл, «якщо людина хоче прийти до самої себе, шлях пролягає через світ» [623, с. 120]. Цей світ наповнюють і реальна загроза, і позитивні

ресурси можливостей та альтернатив. Вирішуючи проблему вибору й зробивши його, людина сама формує себе й відповідає за свій вибір.

Як вважає Ж.-П. Сартр, екзистенціальний підхід в тому, що «існування передує сутності», а людина сама визначає себе і своє життя [533, с. 301]. Одним з фундаментальних положень екзистенційної концепції є індетермінізм. Сутність цієї ідеї – у запереченні однозначної детермінації буття людини силами природи, визнанні особистої відповідальності людини та її здатності визначати власне життя завдяки притаманній їй мотивації самотворення й самовизначення [71, с. 102].

Екзистенційний підхід спрямований пізнавати формування та функціонування системи конструктів «Я-і-Світ», як концепції, яка визначає особливості сприйняття світу й самосприйняття. Д. Б'юдженталь вважає, що система конструктів «Я»-і-«Світ» – центральний елемент у функціонуванні особистості, джерело життєвих проблем та емоційного дистресу. Система є своєрідним «скафандром», який робить можливим життя людини у світі, який не має в екзистенційному аспекті абсолютної структури та змісту. Ця система конструктів підтримує, захищає й полегшує життя, а водночас здатна обмежувати й унеможливити ефективність [84, с. 279].

Ідеї екзистенційного підходу є стрижневими для салютогенетичної концепції А. Антоновського. Дослідник формулює поняття «відчуття когеренції», яке, на його думку, є конструктом із трьох складових: відчуття зрозумілості (*comprehensibility*) – переконання в тому, що світ є зрозумілим, багатозначним, послідовним, а не хаотичним, випадковим та непередбачуваним; відчуття самозарадності (*manageability*) – переконання у власній здатності зарадити собі, покладаючись на власні ресурси або сторонню допомогу; відчуття сенсовності (*meaningfulness*) – переконання, що життя має сенс, а його вимоги гідні того, щоб відповідати їм [670, с. 136].

В акмеологічних і культурологічних дослідженнях використовуються такі установки екзистенціального підходу: людина як цілісна істота

перевищує сукупність своїх складових й не може бути пояснена в результаті наукового вивчення її часткових функцій; людське буття розгортається в контексті людських стосунків, а значить, людина не може бути пояснена своїми частковими функціями, в яких не береться в рахунок міжособистісний досвід; самоусвідомлення людини є неперервним та багаторівневим; людина не є пасивним спостерігачем процесу свого існування: вона має право й творить свій особистий досвід; людина інтернаціональна, тобто обернена в майбутнє, в її житті є мета, цінності та сенс [84, с. 117]. Отже, екзистенційний підхід сприяв формуванню «Я-концепція», розвитку професійно-педагогічної придатності особистості майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту в процесі ППП.

Процес ППП майбутніх фахівців з ФКіС передбачає постійний обмін інформацією у системі, яка динамічно змінюється, а тому утворює досить складну систему відкритого типу. Зазначене обумовлює доцільність залучення *синергетичного підходу* до дослідження акме-культурологічних засад ППП фахівців з ФКіС.

Синергетичний підхід (від грецьк. «*sinergeia*» – співробітництво) використовується для дослідження функціонування систем, які здатні до самоорганізації. Синергетичний підхід (Г. Лаврентьєв [370] та ін.) є значущим для нашого дослідження, оскільки його положення дозволяють розглядати особистість як самодостатнього творця себе і свого розвитку, при цьому розвиток особистості слід сприймати як відкритий процес, який потребує педагогічно грамотного і делікатного регулювання.

Забезпечення високого рівня професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців ФКіС з позицій синергетичного підходу передбачає врахування таких положень:

стратегічною метою вищої освіти є підвищення інтелектуального потенціалу фахівців усіх профілів, оскільки саме фахівець-професіонал стає головним багатством країни, а тому і проблема якості підготовки фахівців стає провідною;

формування культури майбутнього фахівця можливе тільки на базі ґрунтовної фахової підготовки;

підходи педагогічної синергетики дозволяють сформувати у майбутніх фахівців з ФКіС міждисциплінарні знання та уміння, які позитивно вплинуть на конкурентоздатність та становлення професіонала.

Синергетичний підхід ми розглядаємо як один з методологічних підходів для розкриття сутності процесу формування та ефективного розвитку навичок самоосвіти майбутніх фахівців з ФКіС навіть в умовах хаосу. Такий «хаос» з позицій синергетики спричинює появу нових освітніх технологій, нових якісних характеристик, тобто виступає конструктивним механізмом професійної та особистісної підготовки майбутніх фахівців.

Концептуальними ідеями *аксіологічного підходу* є: цінність навчання – у співпраці, що базується на діалозі, полілозі, на імпровізації; важливість врахування як результату, так і процесу його досягнення; суб'єктивність, індивідуалізованість, особистісна значущість знань; любов до людини, віра в її творчі можливості як атрибути професіоналізму, створення умов для успішного розвитку кожної людини; допомога і забезпечення лідерства в управлінні; тривимірність навчання – широкий світогляд, глибина знань, їх постійне оновлення; освіта як шлях здобуття нових знань, а не їх запам'ятовування; знання для розв'язання реальних життєвих потреб; акцент у навчанні на «вміє і може вчитися»; зацікавленість суспільства в освіті; використання часу та коштів для розвитку певних галузей [249, с. 132].

За таких умов однією з фундаментальних теорій, що забезпечує побудову сучасної гуманістичної парадигми професійної фізкультурної освіти, стає аксіологічний підхід, який окреслює цінності принципової гуманістичної позиції, згідно з якою людина визначається суб'єктом культури, її головною дійовою особою.

У зазначеному контексті різні аспекти сутності людини як суб'єкта культури тлумачаться в ієрархічному поєднанні як грані цілісної культурної

орієнтації, що дозволяє зосередити увагу на людині як суб'єкт і культури, здатній включати в себе всі накопичені людством смисли культури і одночасно виробляти нові, а прийнята змістова інтерпретація культурологічного підходу корелює з базовою парадигмою гуманістичної педагогіки, яка визначає і визнає ставлення до тих, хто навчається, як до суб'єктів культури, власного життя та освіти, здатних до культурного й особистісного саморозвитку і творчої самореалізації; ставлення до освіти – як культурного процесу, в якому відбувається діалогічна взаємодія між його учасниками, обмін цінностями і смислами, співробітництво в досягненні цілей особистісного саморозвитку.

У такому сенсі пріоритетне значення надається особистості того, хто навчається, людині, яка виділяється із загалу, думає самостійно, вміє себе відстояти, не потребує опіки, має високу самооцінку і почуття власної гідності, новій людині, так званій, людині університетській як феномену цілісності Всесвіту та взаємозалежності. У цьому і є об'єктивні причини побудови моделей розвитку професійної освіти, спрямованих на організацію саморозвитку майбутнього фахівця, формування рис адаптивності, гнучкості, наукового знання (В. Андрущенко [18, с. 627-629]).

Сучасний заклад вищої освіти орієнтований на розв'язання важливих завдань підготовки фахівця (вчителя, викладача) нового типу – діяльного, ініціативного, творчого організатора педагогічного процесу. Одним із завдань, як вважає В. Сластьонін, є становлення особистісної та професійної діяльнісної позиції педагога як «інструмента» реалізації індивідуальних творчих сил в «людинотворчій» діяльності. Формування професійних компетенцій майбутнього вчителя набуває не тільки професійного, але й соціального, культурологічного та індивідуально людського значення [480, с. 319].

Науковці (В. Краєвський [334], В. Сластьонін [479], О. Ходусов [631] та ін.) вважають, що *діяльнісний підхід* вимагає культивування дієвої позиції

особистості з метою власного становлення позитивної мотиваційної сфери, морального і духовного самовдосконалення.

Поняття «діяльність» вивчається філософією, педагогікою, психологією та іншими науками. Однак, не існує єдиної думки щодо тлумачення «діяльності»: О. Леонтьєв, Г. Щукіна вважають, що діяльність – це форма прояву активності, скерованої мотивом [375, с. 238]; на думку Б. Ананьєва – це праця, спілкування, пізнання, гра, учіння, спорт, самодіяльність різних видів [13, с. 189]; Е. Стоунс визначає це поняття як процес здійснення зв'язків між суб'єктом і навколишнім середовищем та пов'язує з поняттям діяльності психічний розвиток, вважаючи, що діяльність умовою розвитку особистості [684, с. 11]; А. Киричук, В. Роменець основним проявом діяльності вважають вчинок [466, с. 201].

Таким чином, діяльність охоплює і зовнішні, матеріально-практичні операції (форма активного ставлення людини до навколишньої дійсності), і внутрішні порухи людської свідомості (сприймання, мислення тощо).

З поширенням діяльнісного підходу загальноприйнятим стало виділення таких складових діяльності:

- «мотив – діяльність»: без мотиву діяльності не буває; немотивована діяльність – це діяльність із суб'єктивно й об'єктивно прихованим мотивом;

- «ціль – дія»: людська діяльність не існує інакше, як у формі дій. Якщо з діяльності умовно вилучити дії, то від діяльності взагалі нічого не залишиться;

- «завдання – операція»: завдання – це локальна ціль; способи, якими воно здійснюється, називаються операціями;

- «операція – функціонально-фізіологічна система»: в процесі оволодіння людиною діями, знаряддями (засобами), операціями формуються специфічні функціональні системи – мозкові структурні новоутворення, в яких закладені зовнішні (рухові) й внутрішні (розумові, наприклад, логічні) операції [291, с. 401].

Між названими складовими діяльністю, на думку О. Леонт'єва, існують внутрішні системні зв'язки, тому що «діяльність може втратити мотив, який викликав її до життя, і тоді вона перетвориться на дію, яка може реалізувати зовсім інше ставлення до світу, іншу діяльність; навпаки, дія може набути самостійної спонуки й стати особливою діяльністю; нарешті, дія може трансформуватися у спосіб досягнення цілі, в операцію, здатну реалізувати різні дії» [374, с. 412].

Серед різних підходів до вивчення складу діяльності найпоширеніші –аналітичний, алгоритмічно-структурний, структурно-функціональний, системно-операційний, системний (Г. Зінченко [219, с. 211]). Для всіх цих підходів спільним є виокремлення дій, операцій як складових діяльності, відмінним – методологічні засади, які зумовлюють особливості розгляду діяльності як складного, багаторівневого, динамічного явища, а також виділення конкретних дій, операцій [219, с. 215].

У процесі педагогічної діяльності вирішується безліч завдань, що підпорядковані загальній меті – формуванню особистості людини, її світогляду, переконань, свідомості, поведінки за умови розвитку суб'єкт-суб'єктних відносин (А. Хуторський [407, с. 52]). Визначення особливості педагогічної діяльності дає підстави розглядати її як мета – діяльність, тобто таку, що вибудовується над діяльністю учня, але за умови визнання його активним суб'єктом навчання, розвитку його здібностей, самокерування власною діяльністю, організації навчального процесу як розв'язання навчально-пізнавальних проблем на ґрунті творчої взаємодії (М. Чобітько [646, с. 282]).

На думку В. Огнев'юка, С. Сисоевої, І. Соколової, особистісно діяльнісний підхід спрямовано на аналіз функціонально-компонентного складу професійної діяльності, виділення та обґрунтування розгалуженої системи взаємовідносин між суб'єктами [462, с. 276]. Особистісно-діяльнісний підхід пояснює механізм процес становлення особистості суб'єктом культури, провідними принципами якого є інтеріоризація –

екстеріоризація як механізм засвоєння суспільно-історичного досвіду і детермінізм, як затемнення зовнішнього через внутрішнє [114, с. 402].

Засновуючись на зазначених теоретико-методологічних посиланнях та законах розвитку і функціонування культури, ми виділяємо наступні етапи процесу діяльнісного, суб'єктивного становлення особистості в культурі: освоєння, засвоєння, привласнення змісту культури, а також творча самореалізація особистості, що складають цілісну єдність процесу опанування культурою. На кожному із цих етапів опанування культурою особистість може зупинитися, перенести об'єм і якість засвоєної культурної інформації у зовнішню предметно-практичну діяльність, залишитися в «уявному культурному просторі».

Отже, діяльнісний підхід використовувався для аналізу компонентів професійно-педагогічної діяльності майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту та виокремлення його професійно-педагогічних функцій; дослідження організації його професійно-педагогічних функцій; дослідження організації ППП майбутніх фахівців, наявності технології реалізації концепції та критеріїв ефективності ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах.

Системотвірним у професійно-педагогічній підготовці майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту є *акме-культурологічний підхід*.

Акмеологічний підхід, на думку Т. Дерєки, в системі фізичного виховання передбачає створення необхідних умов для становлення та розвитку в усіх суб'єктів освіти уявлення про успіх, високі досягнення, необхідні для розвитку особистості й соціуму [155]. Такий підхід конкретизує ідею гуманізації освіти, засади сучасної ідеології виховання та перехід від знанневої до особистісно-орієнтованої (компетентнісної) освіти. В акмеологічній освіті особистість розвивається як індивід, враховуються її індивідуальні особливості, формуються духовні та моральні цінності, розвиваються творчі здібності, уміння будувати відносини в колективі. В усіх суб'єктів освіти систематизуючими стають пізнавальні мотиви,

навчання стає внутрішньою потребою, а творче переосмислення дійсності стає провідним [155, с. 87].

Акмеологічний аспект акме-культурологічного підходу, з нашої точки зору, передбачає, що акме й самоздійснення – це не ідеальні образи, а постійний рух до них через співвідношення реальних характеристик розвитку людини з оптимальною моделлю саморозвитку. Людина не просто реалізує себе, здійснюючи вибір між репродуктивними засобами розвитку, вона якісно перетворює себе, знімаючи психологічні бар'єри, переосмислюючи життєві очікування, шукає можливості для розвитку акмеологічно значущих якостей, виробляючи особисту траєкторію розвитку [231, с. 59].

Акмеологічний підхід дозволяє теоретично осмислити сутність особистості як суб'єкта саморозвитку, а саме: з позицій акме суб'єкт саморозвитку знаходиться в просторі між двома полюсами – від реального, часто неоптимального до ідеального засобу самоорганізації. Активність людини як суб'єкта розгортається саме в цьому «реально-ідеальному» просторі та проявляється в постійному вирішенні протиріч між тією високоорганізованою живою системою, котру представляє вона сама, та об'єктивними умовами її життєдіяльності. Суб'єкт саморозвитку виробляє визначений засіб організації своєї життєдіяльності, який залежить не тільки від його природних особливостей, але і в значній мірі від його цінностей, установок, мети. Ставши суб'єктом саморозвитку, людина виробляє індивідуальний спосіб досягнення акме та самоздійснення, який являє собою інтеграл акмеологічної культури, особистих властивостей та якостей, а також індивідуальних характеристик [226, с. 150].

Культурологічний аспект в акме-культурологічному підході забезпечує аналіз різних сфер професійно-педагогічного розвитку майбутнього фахівця крізь призму системоутворювальних культурологічних понять (культури, культурні зв'язки, норми, цінності, спосіб життя, культурна діяльність, інтереси тощо). Він дозволяє нам

поєднати гуманітарну та природничо-наукову підготовку майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту на основі гуманістичної орієнтації фізкультурно-спортивної освіти [230, с. 66].

Акме-культурологічний підхід є методологічною позицією, яка розкриває єдність акмеологічного, культурологічного, аксіологічного, діяльнісного й індивідуально-творчого аспектів культури, що розглядає майбутнього фахівця її суб'єктом, головною діючою особою. Як методологічна основа сучасної педагогічної науки акме-культурологічний підхід, з нашої точки зору, передбачає використання феномена культури у якості стрижневого в розумінні і поясненні педагогічних явищ і процесів. Функціональними принципами акме-культурологічного аналізу педагогічних потреб слугує: системна реконструкція професійно-педагогічної культури; врахування суб'єктивності акме-культурологічного розвитку і діяльнісного характеру реалізації суб'єктивного начала в культурі; двоєдність нормативного і креативного аспектів буття культури.

Акме-культурологічний підхід передбачає, що акме та самореалізація – це не ідеальні образи, а постійний до них рух через співвідношення реальних характеристик розвитку майбутнього фахівця з оптимальною моделлю саморозвитку.

Студент, який знаходиться в «реально-ідеальному» просторі, не просто реалізує себе через репродуктивні засоби розвитку, а якісно змінює себе завдяки самоосвіті, самовиховання, перетворювальної діяльності, свідомого підкорення діяльності ціннісним соціокультурним пріоритетам, ефективного самоуправління і творчої самореалізації; знімає психологічні бар'єри, шукає можливості для розвитку акме-культурологічно значимих якостей, визначає особисту траєкторію саморозвитку відповідно до її цінностей, установок, мотивації, цілей.

Оскільки фахівець фізичного виховання та спорту постійно мусить здійснювати моральний, етичний, світоглядний вибір, оцінювати і регулювати педагогічні обставини і ситуації, ставити мету і завдання,

шукати способи їх досягнення, приймати рішення та реалізувати їх, то методологічно важливим є положення про органічний зв'язок професійно-педагогічної культури з професійно-педагогічною діяльністю.

В. Загвязинський визначає поняття «принцип» як керуючу ідею, основне правило поведінки, інструментальне вираження педагогічної концепції, методичне вираження пізнавальних законів і закономірностей, знання про мету і сутність навчання, яке виражене у формі, що дозволяє використовувати їх як регулятивні норми практики [203, с. 249]. Нам імпонує це визначення поняття «принципи».

До загальнодидактичних принципів відносимо такі: науковості; послідовності; доступності, систематичності; цілеспрямованості; гуманізації освіти; творчої спрямованості навчального процесу; індивідуального підходу; зв'язку навчання з практичною діяльністю; національного виховання; самостійності у навчанні; мотиваційного забезпечення навчального процесу, які відомі у педагогіці [64, с. 134; 480, с. 342].

До принципів фізичного виховання зараховуємо: принцип всебічного, гармонійного розвитку особистості; зв'язку з життєдіяльністю; оздоровчої, лікувальної та адаптивної спрямованості; доступності та індивідуалізації; систематичності; вікової адекватності фізичного навантаження; поступового збільшення фізичного навантаження; чергування навантаження й відпочинку [405, с. 401].

До акме-культурологічних принципів, що розкривають особливості ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах, відносимо:

– принцип спадкоємності трьох рівнів освіти – загального (загальнокультурного), особливого (професійно-педагогічного), одиничного (особистісного) розвитку, який забезпечує зв'язок між етапами становлення майбутнього фахівця, логіку засвоєння змісту освіти. Реалізація принципу створює умови для розвитку активності суб'єкта

пізнавальної діяльності від рівня споживача до рівня створення акме-культурних цінностей;

– принцип цілісності формування фахівця, інтеграції всіх його сутнісних сил, які виявляються в мотиваційному, інтелектуальному, тілесно-руховому, моральному, емоційному та інших аспектах. Цілісність особистості є фактором її всебічного розвитку, вільної творчої самореалізації, самовдосконалення;

– принцип формування особистості у різноманітній діяльності, як необхідний атрибут акме-культурологічної концепції удосконалення ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. У процесі освіти студентів необхідно включити у різні види діяльності, враховуючи при цьому, що в основі гармонійного всебічного розвитку людини знаходяться різні потреби (в першу чергу професійні, духовні, культурні);

– принцип професійно-педагогічної спрямованості, який враховує в змісті підготовки майбутніх фахівців знань, умінь і навичок, що будуть затребувані в недалекому майбутньому й стануть основою нової системи професійно-педагогічної діяльності фахівця;

– принцип єдності теорії і практики пропонує здійснення теоретичної і практичної діяльності у відповідності з вимогами до ППП, яка в умовах реальних професійних відносин є головним фактором, що формує професійно-педагогічну культуру студента та його професійну компетентність і відносини зі світом професіоналів;

– принцип педагогічної рефлексії сприяє виявленню смислів професійних дій і поведінки студента, спрямовує на пізнання й аналіз студентом явищ власної свідомості й діяльності, усунення мотиваційних і ціннісних професійних протиріч (аксіологічна функція педагогічної рефлексії), спрямовує на побудову позитивної професійної і життєвої перспективи, на формування смислів життя і майбутньої професійно-педагогічної діяльності;

– принцип соціальної обумовленості детермінує формування професійно-педагогічної культури студента соціокультурними процесами, які відбуваються в суспільстві, культивує успіх та створює особистий фізкультурний імідж студента.

Змістовий блок містить базисні структурні компоненти (мотиваційно-аксіологічний, когнітивний, діяльнісний, особистісно-рефлексивний) професійно-педагогічної культури, які формуються у системі ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту.

Система акме-культурологічно спрямованої ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на основі формування їхньої професійно-педагогічної культури є дворівневою (рівень бакалавра та магістра), має свою мету, зміст і спрямованість педагогічного процесу, здатна до саморозвитку й автономного вдосконалення, є динамічною і може бути реалізованою: на бакалаврському рівні освіти у процесі адаптаційно-кумулятивного, формувально-коригувального і рефлексивно-діяльнісного етапах; на магістерському рівні освіти у процесі діялісно-практичному та аналітико-коректувальному етапах.

На аналітико-кумулятивному етапі (на першому курсі навчання у студентів формується переважно мотиваційно-аксіологічний компонент професійно-педагогічної культури) вводяться поняття теорії акмеології і культури та їх інтеграції в єдиний акме-культурологічний підхід, поняття «професійно-педагогічної культури» майбутнього фахівця; відбувається педагогічна діагностика уявлення майбутніх фахівців щодо необхідності та важливості оволодіння ними професійно-педагогічною культурою; акцентується увага на соціокультурній значущості професії; формується позитивна мотивація як сукупність потреб, інтересів і професійно-педагогічних цінностей, як основи життєвої активності та вибору професійного шляху.

При реалізації формувально-коригувального етапу (починаючи з другого курсу навчання акцент зміщується спочатку на формування

когнітивного (другий-третій курси навчання), потім на формування діяльнісного та частково на особистісно-рефлексивного (четвертий курс навчання) компонентів професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців). Відбувається розвиток гуманітарної і природничо-наукової грамотності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у напрямку творення сучасного природничо-гуманітарного знання та формування на цій основі сучасної куртини (образу) світу, місце і роль у ньому майбутнього фахівця; засвоєння професійно-педагогічних знань, набутих студентами умінь і навичок та формування на цій основі структурних компонентів професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців на основі акме-культурологічного підходу; проводиться що семестровий моніторинг (самооцінка студентами) сформованості окремих компонентів та стану сформованості професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців у цілому.

На рефлексивно-діяльнісному етапі (четвертий курс навчання) відбувається розвиток професійно-педагогічної рефлексії (під час проходження виробничої (педагогічної) практики); формування готовності майбутніх бакалаврів до використання нових методів та технологій професійно-педагогічної діяльності у фаховій, індивідуальній та соціальній сферах.

При реалізації діялісно-практичного етапу (на першому курсі магістерського рівня підготовки) відбувається збагачення майбутніх магістрів акме-культурологічними знаннями прикладної спрямованості; подальше підвищення рівня професійно-педагогічної культури у процесі індивідуальної, самостійної, науково-дослідної роботи студентів та проходження магістерських виробничих (педагогічних) практик. На цьому етапі відбувається розвиток комунікативних та організаційних здібностей, творчого потенціалу та емпатії. Цей етап передбачає сприйняття цінностей професійно-педагогічної культури на рівні особистісного смислу, опанування функціональною частиною професійно-педагогічної культури

та процесами творчої самореалізації у різних сферах навчальної й професійно-педагогічної діяльності.

На аналітико-коректувальному етапі (другий курс магістерського рівня підготовки) аналізуються та корегуються результати ППП на акме-культурологічних засадах, які характеризують рівні сформованості професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту.

До функцій акме-культурологічно спрямованої професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту віднесено: гностичну, інформаційну, соціальну, проєктувальну, конструктивну, організаторську, комунікативну, діагностичну та іміджеутворювальну.

Гностична функція спрямована на з'ясування концептуальної логіки ППП, що зумовлена змістом, формами, методами і засобами вищої фізкультурної освіти, зокрема, акме-культурологічних знань про суб'єкти та об'єкти освітнього процесу. Це особливо важливо зараз при активному розширенні й оновленні парадигми навчання і виховання молоді, пошуку нових альтернативних систем її підготовки. Гностична функція спрямована не тільки на пізнання і аналіз професійно-педагогічних явищ у фізкультурній освіті, але й знаходить своє вираження у науково-методологічній рефлексії, усвідомлення студентом самого себе, своїх індивідуально-психологічних особливостей, рівня професійно-педагогічної культури.

Інформаційна функція дозволяє виявити повну, різнобічну і своєчасну інформацію про стан сформованості професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту як основа підвищення якості їхньої ППП, побачити її сильні сторони і визначити засоби її підвищення.

Соціальна функція дозволяє реалізувати соціальні запити майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту знайти своє місце у відповідній сфері

фізичної культури і спорту. Соціальна функція забезпечує формування особливостей само ідентифікації майбутнього фахівця (відчуття особистості спільності з соціумом), тип особистості, що відповідає інтересам і вимогам соціуму.

Проектувальна функція передбачає формування і розвиток здібностей майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, дозволяє передбачити результати професійно-педагогічної діяльності на основі сформованої професійно-педагогічної культури.

Конструктивна функція включає формування і розвиток здібностей майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту моделювати і відбирати засоби вирішення професійно-педагогічних ситуацій, що виникають у процесі професійно-педагогічної діяльності.

Комунікативна функція спрямовується на формування і розвиток здібностей майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту до спілкування та володіння професійно-педагогічної термінологією. Комунікативна функція є елементом професійно-педагогічної культури, яка виробляє такі способи і правила комунікації, які відповідають вимогам професійно-педагогічної етики, конкретній ситуації, цілям спільної діяльності.

Діагностична функція дозволяє оцінити якість ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. Реалізація діагностичної функції стимулює викладачів і студентів до підвищення ефективності ППП, а також дозволяє академічному співтовариству закладів вищої освіти оцінки якість освітнього процесу на різних його етапах – від прийому абітурієнтів до випуску дипломованих магістрів з фізкультури і спорту.

Іміджеутворювальна функція дозволяє узагальнити портрет фахівців з фізичної культури і спорту та сприяє формуванню їх професійного іміджу. З позицій сьогодення роль професійного іміджу і самопрезентації фахівців з фізичної культури і спорту сприяє професійній ідентифікації, становленню професійно-педагогічної культури та побудови кар'єри на ринку фізкультурних і спортивних послуг. Нами розглянуто вміння професійно-

педагогічної техніки як професійно-педагогічних цінностей, притаманних як фахівцю з фізичної культури і спорту, так і його зовнішнім діяльнісним виявам, зокрема соціальної відповідальності. Зовнішня форма поведінки фахівця створює власний професійний імідж, у якому відображається професійно-педагогічна культура фахівця, його привабливість, приємні манери, життєрадісність, сучасність, а професійний імідж фахівця з фізичної культури і спорту розглядається як сукупність візуального, вербального й акторського образів, високого рівня культури мови, володіння своїми емоціями і почуттями [255, с. 20]. Відповідно до завдань ППП формування іміджу майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту треба розуміти з позицій визначення його цілей, чинників і ефективних умов функціонування.

Організаційно-процесуальний блок системи містить методи, форми, засоби, які більш детально розкрито у розділі 3 та 4.

Методи навчання, як зазначає Т. Круцевич – це певний спосіб цілеспрямованої реалізації процесу навчання, досягнення поставленої мети. Правильний підбір методів відповідно до мети та змісту навчання, вікових особливостей сприяє розвитку пізнавальних здібностей, умінню використовувати здобуті знання на практиці, готує студентів до самостійного набуття знань, формує їхній світогляд. При цьому, методи навчання поділяються на загальні та спеціальні. Загальні застосовуються при вивченні різних навчальних предметів; спеціальні – під час вивчення спеціальних навчальних дисциплін. За спрощеною класифікацією методи навчання у ЗВО такі: словесні, наочні та практичні [589, с. 311].

До *методів* формування професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, окрім традиційних, ми відносимо: ділові ігри, які імітують реальні професійно-педагогічні ситуації і передбачають виконання майбутніми фахівцями з фізичної культури і спорту професійно-педагогічних функцій і обов'язків, розбір конкретних

професійно-педагогічних ситуацій; евристичні; проєктивні; творчої ситуації; складання портфоліо, створення мультимедійних презентацій.

Серед *форм* підготовки майбутніх фахівців ФКіС виділяємо: лекції різних видів; навчально-тренувальні заняття; зустрічі зі стейкхолдерами; виробнича практика; тренінги; майстер-класи; семінари; курсові проєкти; самостійну роботу; неформальну освіту; колективні, групові та індивідуальні.

Засоби: підручники, навчальні посібники, навчальні програми та навчально-методичні комплекси у друкованому та електронному вигляді, цифрові ресурси.

Професійно-педагогічна підготовка майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах набуває ефективності за таких *педагогічних умов*:

1) посилення уваги до гуманістичних цінностей фізичної культури у змісті освітніх компонентів для розвитку ціннісних орієнтацій та мотивації до професійно-педагогічної діяльності;

2) збільшення ваги активних методів навчання для розвитку педагогічної майстерності;

3) нарощення віртуальної присутності студентів у освітньому, спортивному та соціальному просторах для сприяння розвитку в них здатності до самоосвіти та професійного самовдосконалення;

4) насичення педагогічним змістом науково-дослідної діяльності студентів для культивування схильності до професійно-педагогічної діяльності.

Більш детально педагогічні умови висвітлено у розділі 3.

Критеріально-оцінювальний блок системи ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах дозволяє визначити ефективність такої підготовки на основі комплексної методики діагностики: *критерії* (мотиваційно-ціннісний, гностичний, результативний, поведінковий), *показники* (мотивація; ціннісні орієнтації;

обсяг соціогуманітарних, природничо-наукових, технологічних знань; цифрова грамотність; загальна фізична підготовка; організаційно-педагогічні здібності; здатність до творчої діяльності; рефлексія) та *рівні* (високий, достатній, середній, низький) сформованості професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців. Більш детально висвітлено у розділі 4.

Результатом ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах є сформована професійно-педагогічна культура фахівця з ФКіС.

Отже, у результаті теоретичного аналізу наукової літератури і власного досвіду викладацької діяльності нами було розроблено та теоретично обґрунтовано систему професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах, яка містить взаємно пов'язані цільовий, теоретико-методологічний, організаційно-процесуальний і критеріально-оцінювальний блоки. Система базується на синергетичній єдності акмеологічного і культурологічного підходів до професійно-педагогічної підготовки, передбачає урахування низки загальнодидактичних (науковості; послідовності; доступності, систематичності; цілеспрямованості; гуманізації освіти; творчої спрямованості навчального процесу; індивідуального підходу; зв'язку навчання з практичною діяльністю; національного виховання; самостійності у навчанні; мотиваційного забезпечення навчального процесу) і специфічних принципів фізичного виховання і спорту (всебічного, гармонійного розвитку особистості; зв'язку з життєдіяльністю; оздоровчої, лікувальної та адаптивної спрямованості; доступності та індивідуалізації; систематичності; вікової адекватності фізичного навантаження; поступового збільшення фізичного навантаження; чергування навантаження й відпочинку) та акме-культурологічних принципів (спадкоємності трьох рівнів освіти, цілісності формування фахівця, формування особистості у різноманітній діяльності, професійно-

педагогічної спрямованості, єдності теорії і практики, педагогічної рефлексії, соціальної обумовленості), модернізацію змісту професійно-педагогічної підготовки (провадження освітніх компонентів у межах обов'язкового та вибіркового блоків - «Фізична культура особистості фахівця фізичної культури і спорту», «Основи професійно-педагогічної культури фахівця фізичної культури і спорту», «Моніторинг та самооцінка якості професійно-педагогічної підготовки студентів фізкультурних спеціальностей», «Здоров'язбережувальна компетентність фахівця фізичної культури і спорту», «Комунікативна компетентність фахівця фізичної культури і спорту», «Соціокультурна компетентність фахівця фізичної культури і спорту», «Розвиток професійної самосвідомості майбутнього фахівця фізичного виховання»), використання інноваційних форм, методів і засобів навчання та дотримання низки педагогічних умов.

Висновки до розділу 2

У другому розділі виявлено синергетичний зв'язок акмеологічного й культурологічного підходів як ефективної основи професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, розроблено та педагогічно обґрунтовано систему професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, побудовану на акме-культурологічних засадах.

Досліджено вплив акмеологічного і культурологічного підходів щодо професійної підготовки фахівців з ФКіС загалом і при формуванні в них культури, зокрема. Виявлено, що однією із методологій, що забезпечує побудову сучасної гуманістичної парадигми професійної фізкультурної освіти, постає акме-культурологічний підхід, означення якого потребує аналізу взаємного синергетичного впливу акмеологічного та культурологічного підходів у контексті професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців.

За аналізом концепцій та моделей професійно-педагогічної

підготовки майбутніх фахівців з ФКіС встановлено, що не дивлячись на постановку і вирішення різних проблем галузі, спільним для більшості науковців є позиціонування акмеологічного підходу як інструментів стимуляції розвитку творчих здібностей та актуалізації творчого потенціалу майбутніх фахівців, тобто інструмента, який дозволяє посилити мотивацію та мобілізувати внутрішні особистісні ресурси на шляху досягнення успіхів і професійного зростання у процесі навчання та подальшій професійно-педагогічній діяльності.

Показано, що акмеологічний підхід розглядає культуру як новоутворення особистості, яке забезпечує майбутньому фахівцю з ФКіС прискорення якісного зростання, закріплення нових досягнень у цьому зростанні й підготовку до нового зростання, що підтверджується положеннями про розвиток різного роду компетентностей (аксіологічна – Л. Демінська, акмеологічна – Т. Дерєка, професійна – М. Данилевич), які передують формуванню культури як особистісної характеристики, що має інтегративний характер власної природи через різні сфери культури (духовної, моральної, соціальної, професійно-педагогічної, управлінської, правової тощо).

Виявлено, що більшість дослідників, розглядаючи упровадження культурологічного підходу в професійно-педагогічну підготовку майбутніх фахівців з ФКіС, вказують на необхідність передбачати в змісті вищої освіти ознайомлення/ опанування соціального досвіду і досягнень у сфері фізичної культури. Погоджуючись із цим та спираючись на принципи ізоморфної тотожності освіти і культури, показано, що упровадження культурологічного підходу в професійно-педагогічну підготовку майбутніх фахівців з ФКіС у закладах вищої освіти передбачає концептуальні трансформації основних структурних компонентів вищої фізкультурної освіти: на рівні освітніх цілей – сформувати професійно-педагогічну культуру майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту; на рівні змісту вищої фізкультурної освіти – посилити культурологічну складову; на рівні

педагогічних технологій – спрямувати зусилля на діяльнісне засвоєння майбутніми фахівцями з фізичної культури і спорту культурних норм і цінностей; на організаційно-управлінському рівні – сформувати організаційну культуру закладу вищої освіти; на результативному рівні – сформувати особистість майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту як суб'єкта культури.

Аналіз досліджень науковців обумовив висновок, що професійно-педагогічна підготовка майбутніх фахівців з ФКіС, побудована на засадах акмеологічного підходу, надає можливість досягнення такого стану професійної фізкультурної освіти, який можна назвати множиною суб'єктивних професійно-управлінських вершин з визначеними особливостями функціонування і перспективами особистісно-професійного розвитку її суб'єктів, орієнтує майбутніх фахівців на становлення власної акмеологічної позиції, акме-орієнтований саморозвиток та на здійснення акмеологічного супроводу студентів до нових шаблів розвитку.

При цьому культурологічний підхід дозволяє тлумачити професійно-педагогічну підготовку майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту як феномен загальної культури і вибудовувати процес її формування, звертаючись до принципів культурологічної освіти з прагненням подолати тенденції розвитку безособистісної абстрактно-формальної педагогіки.

Зафіксовані аспекти акмеологічного і культурологічного підходів поодиноці применшують потенційно можливий результат професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з ФКіС, а тому узагальнені нами в *акме-культурологічний підхід*, який сприятиме утвердженню філософії професійного успіху. У цьому контексті «парадигма акме» і «культурологічна парадигма», з одного боку, є вдалим поєднанням, яке допоможе підійти до вирішення сучасних завдань вищої фізкультурно-спортивної освіти з позиції цілісності і системності, а з іншого, акме-наповнення фізкультурної освіти розширює поле реалізації завдань культурологічної освіти.

Показано, що для акме-культурологічного підходу як конкретно-наукової методології пізнання фізкультурно-спортивної дійсності проєктування освітніх систем набуває пріоритетного значення, оскільки за результатами проєктування виявляється можливим цілісне уявлення про професійно-педагогічну культуру, про діалектику співвідношення фізкультурної освіти і культури; про людину, її культурно-антропологічну сутність; про зміст фізкультурно-спортивної освіти, що відображає внутрішню нерозривність її складових у контексті культури, передбачає відтворення цілісної педагогічної системи (цілей, принципів, методів, засобів), де цілісність як якість педагогічного процесу характеризує найвищий рівень його розвитку.

Згідно з акме-культурологічним підходом майбутній фахівець з фізичної культури і спорту визначається суб'єктом професійно-педагогічної діяльності, її головною дійовою особою, а акме-культурологічний підхід визначає три основні взаємно обумовлені проблемно-сміслові аспекти професійно-педагогічної культури:

- особистісне зростання (самовизначення, саморозвиток, самореалізація) на основі «Я-концепції», змін в особистому культурно-творчому досвіді, динаміки культури спілкування та комунікації;
- зростання рівня культури і освіченості (якість й ступінь вираженості ціннісного змісту особистості);
- розвиток і зростання рівня професійної фізкультурної освіченості в цілому, зміни соціокультурного контексту освіти, його предметних, інформаційних і суб'єктивних середовищ, моделей, форм і механізмів організації.

Акме-культурологічний підхід до професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту потрактовано як сукупність взаємно пов'язаних теоретико-методологічних положень, які забезпечують аналіз професійно-педагогічної діяльності крізь призму індивідуальних, особистісних та суб'єктивно-діяльнісних характеристик

майбутнього фахівця в їх єдності, у всіх взаємозв'язках задля особистої й професійно-педагогічної самореалізації у процесі навчання і виконання професійно-педагогічних завдань у напрямі досягнення особистісних акме-вершин та передбачають спрямування професійно-педагогічної підготовки на формування професійно-педагогічної культури.

При цьому професійно-педагогічна підготовка майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах розглядається як послідовний процес формування професійно-педагогічної культури фахівців з ФКіС, який забезпечує їхнє професійно-педагогічне становлення та розвиток, формування здатності до самонавчання, саморозвитку, самовдосконалення упродовж життя з метою максимальної особистісної і професійно-педагогічної самореалізації.

Обґрунтовано авторську концепцію професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах, яка включає такі положення.

1. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх фахівців з ФКіС на акме-культурологічних засадах є підсистемою вищої фізкультурної освіти, яка в сучасних соціокультурних умовах орієнтована на формування конкурентоспроможності та мобільності майбутніх фахівців з ФКіС і якість якої має відповідати світовим стандартам вищої освіти та сучасним стратегічним орієнтирам розвитку сфери фізичної культури і спорту в Україні.

2. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх фахівців з ФКіС на акме-культурологічних засадах враховує тенденції трансформації світової академічної спільноти у напрямі підвищення професіоналізму майбутніх фахівців, гуманізації та гуманітаризації вищої фізкультурної освіти, створення інформаційно-цифрового середовища закладу освіти.

3. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх фахівців з ФКіС на акме-культурологічних засадах забезпечує особистісний професійний розвиток, саморозвиток та самовдосконалення фахівця з фізичної культури

і спорту упродовж життя, формує їх позитивну мотивацію та здатність досягти високого рівня професійно-педагогічної культури для творчої самореалізації.

4. Зміст професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з ФКіС у вищій школі конструюється відповідно до сучасних досягнень науки і практики, збагачується навчальним матеріалом акме-культурологічної спрямованості і забезпечує успішне формування високого рівня професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців.

5. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх фахівців з ФКіС на акме-культурологічних засадах зумовлює потребу у використанні нових форм організації освітнього процесу, зокрема у застосуванні інноваційних освітніх, у т.ч. інформаційно-комунікаційних, технологій, які забезпечують ефективність навчально-методичного й організаційного супроводу та його повсюдну доступність.

6. Професійно-педагогічна підготовка майбутніх фахівців з ФКіС на акме-культурологічних засадах базується на креативній діяльності викладачів закладів вищої освіти, яка спрямовується на розширення суб'єктних функцій майбутніх фахівців з ФКіС для формування в них умінь генерувати нові знання і технології, розробляти інноваційний професійно-педагогічний продукт (послуги, методики тощо), творчо підходити до професійно-педагогічної діяльності, неперервно і постійно саморозвиватися.

Впровадження концепції професійно-педагогічної підготовки зумовило розроблення відповідної системи, яка за результатами педагогічного проектування представлена у вигляді сукупності п'яти структурних блоків.

У *цільовому блоці* системи враховано соціальний запит суспільства на високу якість професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. У блоці увиразнено інтереси усіх стейкхолдерів щодо формування високого рівня професійно-педагогічної культури

фахівців ФКіС.

Серед завдань відзначені: забезпечення мотивації сприймати цінності професійно-педагогічної культури на особистісному рівні; розвиток уявлень про педагогічну майстерність та соціокультурну значущість професії; формування соціогуманітарних, медико-біологічних, валеологічних, психолого-педагогічних знань та професійних функціонально-спортивних і педагогічних комунікативних умінь; забезпечення рефлексії по відношенню до професійно-педагогічної діяльності фахівців ФКіС, яка увиразнює творчо-продуктивну домінанту особистості фахівця, визначає її евристичний інноваційний потенціал.

Теоретико-методологічний блок системи базується на авторській концепції професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з ФКіС на акме-культурологічних засадах та уточнює методологічні підходи (акме-культурологічний, системний, синергетичний, екзистенційний, аксіологічний, діяльнісний) такої підготовки.

Крім загальнодидактичних принципів навчання виокремлені як провідні принципи фізичного виховання та спорту (принцип всебічного, гармонійного розвитку особистості; зв'язку з життєдіяльністю; оздоровчої, лікувальної та адаптивної спрямованості; доступності та індивідуалізації; систематичності; вікової адекватності фізичного навантаження; поступового збільшення фізичного навантаження; чергування навантаження й відпочинку) та акме-культурологічні принципи:

–принцип спадкоємності трьох рівнів освіти (загального (загально-культурного), особливого (професійно-педагогічного), одиничного (особистісного) розвитку, який забезпечує зв'язок між етапами становлення майбутнього фахівця, логіку опанування змісту освіти) – реалізація принципу створює умови для розвитку активності суб'єкта пізнавальної діяльності від рівня споживача освітніх послуг до рівня створення акме-культурних цінностей для особистості та суспільства;

–принцип цілісності формування фахівця, інтеграції всіх його

сутнісних сил, які виявляються в мотиваційному, інтелектуальному, тілесно-руховому, моральному, емоційному аспектах, причому цілісність особистості виступає фактором її всебічного розвитку, вільної творчої самореалізації, самовдосконалення;

– принцип формування особистості у різноманітній діяльності як необхідний атрибут авторської концепції професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акмекультурологічних засадах. У процесі професійної підготовки студентів необхідно включати у різні види діяльності, враховуючи при цьому, що основою гармонійного всебічного розвитку людини є потреби (в першу чергу професійні, духовні, культурні);

– принцип професійно-педагогічної спрямованості, який враховує потребу формування відповідних знань, умінь і навичок, що будуть затребувані у майбутній професійній діяльності;

– принцип єдності теорії і практики обумовлює інтегративне поєднання теоретичної і практичної діяльності, яке уможливорює перехід від кількісного накопичення спортивного і педагогічного досвіду до якісного усвідомлення зв'язків між ним та успішною професійною самореалізацією;

– принцип педагогічної рефлексії сприяє виявленню смислів професійних дій і поведінки студента, спрямовує на пізнання й аналіз студентом явищ власної свідомості й діяльності, усунення мотиваційних і ціннісних протиріч, спрямовує на побудову позитивної професійної і життєвої перспективи, на формування сенсів життя і майбутньої професійно-педагогічної діяльності;

– принцип соціальної обумовленості детермінує формування професійно-педагогічної культури студента соціокультурними процесами, які відбуваються в суспільстві, культивує успіх та увиразнює особистий імідж майбутнього фахівця з ФКіС.

Змістовий блок описує дворівневу структуру підготовки майбутніх фахівців ФКіС: на бакалаврському рівні освіти через проходження

адаптаційно-кумулятивного, формувально-коригувального і рефлексивно-діяльнісного етапів; на магістерському рівні освіти – діялісно-практичного та аналітико-коректувального етапів.

На адаптаційно-кумулятивному етапі (на першому курсі навчання у студентів формується переважно мотиваційно-аксіологічний компонент професійно-педагогічної культури), вводяться поняття теорії акмеології і культури та їх інтеграції в єдиний акме-культурологічний підхід, поняття «професійно-педагогічної культури» майбутнього фахівця, відбувається педагогічна діагностика уявлень майбутніх фахівців з ФКіС щодо необхідності та важливості оволодіння ними професійно-педагогічною культурою, акцентується увага на соціокультурній значущості професії; формується позитивна мотивація як сукупність потреб, інтересів і професійно-педагогічних цінностей як основи життєвої активності та вибору професійного шляху.

При реалізації формувально-коригувального етапу (починаючи з другого курсу навчання) акцент зміщується спочатку на формування когнітивного (другий-третій курси навчання), потім на формування діялісного та частково особистісно-рефлексивного (четвертий курс навчання) компонентів професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з ФКіС), відбувається розвиток гуманітарної і природничо-наукової грамотності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у напрямі творення сучасного природничо-гуманітарного знання та формування на цій основі сучасної картини світу, місце і роль у ньому майбутнього фахівця з ФКіС, засвоєння професійно-педагогічних знань, умінь і навичок. Важливо проводити щосеместровий моніторинг самооцінки сформованості окремих компонентів та стану сформованості професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з ФКіС загалом.

На рефлексивно-діялісному етапі (четвертий курс навчання) відбувається розвиток професійно-педагогічної рефлексії (зокрема, у процесі проходження виробничої (педагогічної) практики), формування

умінь майбутніх бакалаврів з ФКіС до використання нових методів і технологій професійно-педагогічної діяльності.

При реалізації діяльнісно-практичного етапу (на першому курсі магістерського рівня підготовки) відбувається збагачення обсягу знань майбутніх магістрів акме-культурологічними знаннями прикладної спрямованості, відбувається подальший розвиток професійно-педагогічної культури у процесі індивідуальної, самостійної, науково-дослідної роботи студентів та проходження виробничих (педагогічних) практик. На цьому етапі відбувається розвиток комунікативних та організаційних здібностей, творчого потенціалу та емпатії.

На аналітико-коректувальному етапі (другий курс магістерського рівня підготовки) аналізуються та корегуються результати професійно-педагогічної підготовки. Цей етап передбачає сприйняття цінностей професійно-педагогічної культури на рівні особистісного сенсу, опанування процесами творчої самореалізації в освітній і професійно-педагогічній діяльності.

Організаційно-процесуальний блок системи професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах акумулює в собі провідні для розробленої системи форми, методи і засоби.

До методів формування професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, окрім традиційних, віднесено: ділові ігри, які імітують реальні професійно-педагогічні ситуації і передбачають виконання майбутніми фахівцями з ФКіС професійно-педагогічних функцій і обов'язків, розбір конкретних професійно-педагогічних ситуацій; евристичні; проєктні; творчої ситуації; складання портфоліо, створення мультимедійних презентацій.

Серед форм підготовки майбутніх фахівців ФКіС виділяємо: лекції різних видів; навчально-тренувальні заняття; зустрічі зі стейкхолдерами; виробничу практику; тренінги; майстер-класи; семінари; курсові проєкти;

самостійну роботу; неформальну освіту.

Провідними засобами навчання виступають: підручники, навчальні посібники, навчальні програми та навчально-методичні комплекси у друкованому та електронному вигляді, цифрові ресурси.

Критеріально-оцінювальний блок системи професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акмекультурологічних засадах описує діагностичний апарат для визначення успішності формування професійно-педагогічної культури у майбутніх фахівців з ФКіС, яка виступає результатом такої підготовки.

Основні результати розділу відображено в наукових працях автора: [285; 233; 244; 237; 264; 245; 254; 232; 230; 261; 278; 228; 253; 231; 272; 277; 689; 284; 273].

РОЗДІЛ 3.

ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФКіС НА АКМЕ-КУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ ЗАСАДАХ

3.1. Педагогічні умови реалізації системи професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з ФКіС

Комплексне вивчення проблеми професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах вимагає уточнення відповідних педагогічних умов.

У науково-педагогічних працях терміном «педагогічні умови» позначається:

- характеристика педагогічного середовища;
- обставини, необхідні для перебігу педагогічного процесу;
- фактори, шляхи, напрями педагогічного процесу;
- уявні результати педагогічного процесу;
- форми, методи, педагогічні прийоми.

Так, наприклад, означеним терміном позначається:

- сукупність заходів освітнього процесу, що забезпечує необхідний рівень розвитку особистості того, хто навчається [53];
- обставини, що сприяють формуванню професійно-важливих якостей та роблять можливим формування професійно бажаних особистісних новоутворень [119];
- обставини, що сприяють розвитку учня, або, навпаки, гальмують його розвиток в освітньому процесі [127].

Зазначимо, що формулюючи педагогічні умови в тому чи іншому дослідженні, науковці сходяться в думці, що вони мають інтегрувати найважливіші взаємопов'язані сторони педагогічного процесу й водночас бути мінімально достатніми, не перевантажуючи дослідження зайвим «баластом» [243].

Розглядаючи закономірність педагогічного процесу, Ю. Бабанський зазначав, що його ефективність залежить від умов, у яких він проходить. Відтак, умову в педагогіці розглядають як філософську категорію, в якій відображається відношення речі до тих факторів, завдяки яким вона виникає й існує [215]; спосіб формування чого-небудь або зовнішня обставина середовища, яка є причиною якісних змін особистості [341]; оптимальне поєднання різних факторів [294]; спеціально організований вплив на психолого-педагогічні фактори (О. Березюк [49]) тощо.

Педагогічні умови характеризуються в науковій літературі як сукупність заходів, які дають можливість досягти поставлених педагогічних цілей і зробити педагогічну діяльність більш ефективною.

Попри розбіжності в ключових словах, використаних для визначення поняття «педагогічні умови», залишається спільним те, що педагогічні умови – це певного роду чинники, які впливають на перебіг, цілепокладання й результат педагогічного процесу.

З огляду на різноманітність трактування терміну «педагогічні умови», його використання в нашому дослідженні потребує певної конкретизації і уточнення.

Спираючись на наведені вище міркування, а також визначення слова «умови» у Великому тлумачному словнику української мови (де ним позначено «необхідні обставини, які уможливають здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяють чомусь; обставини, особливості реальної дійсності, за яких відбувається або здійснюється що-небудь» [101]), під педагогічними умовами у нашому дослідженні будемо розуміти обставини, що є необхідними й достатніми для розвитку професійно-педагогічної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту.

Специфіка предмету дослідження (процесу, явища, системи) визначають конкретну спрямованість педагогічних умов. Відповідно до змісту і структури освітнього процесу розрізняють: дидактичні умови;

психолого-педагогічні умови; організаційно-педагогічні умови; соціально-педагогічні умови; методичні умови.

Н. Степанченко [567] під психолого-педагогічними умовами вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури розуміє заходи щодо організації та ресурсного забезпечення (програмно-методичного, матеріально-технічного, інформаційно-комунікаційного тощо) інноваційного освітнього середовища у ЗВО галузі ФКіС, що детермінує підвищення ефективності процесів мотивації, навчання, виховання та розвитку студентів, зростання продуктивності роботи викладачів і покращення якості освіти – підвищення рівня всіх складових психолого-педагогічної компетентності випускників. Ці заходи базуються на реалізації нової парадигми освіти і передбачають випереджувальне оновлення змісту підготовки, упровадження сучасних методик навчання і педагогічних технологій навчання.

Реалізація педагогічних інновацій, спрямованих на підвищення ефективності освітнього процесу, ставить завдання прискіпливого аналізу, усвідомлення й осмислення обставин, від яких залежать ефективність, успішність, якість освіти та визначення (обґрунтування) на цій основі педагогічних умов, за яких їх упровадження є можливим і доцільним. Тому з метою виділення педагогічних умов ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах необхідно здійснити систематизацію й узагальнення результатів наукових розвідок з актуальних проблем професійної підготовки фахівців фізичної культури і спорту.

Нині науковці, практики, широке коло стейкхолдерів активно обговорюють та уточнюють ці вимоги до результатів навчання майбутніх фахівців ФКіС. Сучасні науковці розглядають педагогічні умови в контексті підвищення ефективності процесу професійної підготовки фахівців. Так, Ю. Драгнєв [176] досліджував педагогічні умови з формування культури здоров'я студентів в умовах комп'ютеризації навчання, А. Домашенком

[175] – умови ефективного здійснення оздоровчого впливу фізичної культури на студентів тощо.

Н. Степанченко [567] виділяє такі умови розвитку вищої освіти в галузі ФКіС:

1) створення умов для практичної реалізації основної мети вищої освіти – підготовки кваліфікованих фахівців-професіоналів, компетентних і мобільних у царині фізичної культури і спорту, готових до постійного професійного зростання, конкурентоспроможних на ринку праці;

2) удосконалення змісту вищої освіти в галузі ФКіС, що має відображати зміни вимог до фахівців, зокрема вчителів фізичної культури;

3) розроблення й апробація ефективних інноваційних технологій професійної підготовки і включення їх в освітній процес ЗВО галузі ФКіС;

4) налагодження постійної взаємодії з органами управління освітою, загальноосвітніми закладами, ПТНЗ і коледжами з метою вироблення єдиної стратегії щодо практичної реалізації ідей нової освітньої парадигми в освітню практику, і, передусім, – ефективних інноваційних технологій фізичного виховання молоді;

5) розробка, апробація та реалізація інноваційних форм і методів організації навчально-науково-виховної роботи майбутніх фахівців галузі ФКіС.

Р. Гуревич слушно, на наш погляд, зазначає, що ефективна професійна підготовка передбачає реалізацію таких умов:

– динамічної адекватності змісту освіти випереджаючим фаховим вимогам;

– комплексної реалізації принципів диференціації та індивідуалізації, наступності та інтеграції;

– системності в методичному забезпеченні освітнього процесу;

– різнобічної професійної спрямованої позааудиторної роботи [146].

Умовами формування компетентності в майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту в системі професійної освіти С. Хазова вважає три групи умов:

- пов'язані з реалізацією сукупності принципів, вибір яких визначений освітньою сферою педагогічної діяльності – ЗВО галузі ФКіС;
- організації освітнього процесу, що забезпечує єдність знань і діяльності студентів, формування в них адекватних уявлень про майбутню соціально-професійну дійсність і рольові функції, котрі вони виконуватимуть;
- реалізації принципових положень компетентнісного підходу в освіті, вибір яких визначається сутністю та цільовою спрямованістю цього підходу [629].

Сукупність умов, спрямованих на формування професійно-педагогічної майстерності в системі професійної освіти фахівців фізичної культури і спорту, включає:

- гуманізацію процесу навчання і виховання;
- вивчення мотивів і потреб студентів;
- коригування мотивів на підвищення педагогічної майстерності;
- розвиток суб'єктної позиції студента з урахуванням його активності, інтересів і потреб;
- наступність змісту курсів обраного виду спорту, спеціалізації та фізкультурно-педагогічного вдосконалення; етапність у формуванні педагогічної майстерності;
- інтегрування спортивно-спеціалізованого та психолого-педагогічного вдосконалення;
- використання активних методів навчання та створення інноваційного середовища.

У роботі [656] окреслено психолого-педагогічні умови успішної загальної педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, серед яких:

- фундаменталізація навчального/освітнього матеріалу;
- системна організація пізнавального процесу (процесу пізнання) педагогічної дійсності;
- формування особливого методичного мислення у майбутніх вчителів фізичної культури;
- актуалізація людинотвірної (особистісно-розвивальної) сутності професійної діяльності вчителя;
- інтеграція теоретичних і практичних складових у системі загальнопедагогічної підготовки.

Основою вищої фізкультурної освіти є процес професійної підготовки фахівців з фізичної культури і спорту, як зазначає О. Циганок, він повинен реалізовуватись у таких напрямках:

- удосконалення організаційно-правових форм їх підготовки, які мали би стати найефективнішими для функціонування фізкультурно-спортивної галузі з урахуванням визначальних характеристик останньої;
- обґрунтування найраціональніших способів залучення менеджерів у галузі фізичної культури і спорту до організації освітньої діяльності та розвитку спортивних організацій;
- підвищення їх конкурентоспроможності в умовах інтеграції з європейським освітнім простором і міжнародним ринком праці;
- визначення умов, коли майбутні фахівці в галузі ФКіС будуть спроможні ефективно й раціонально послуговуватися фізкультурно-спортивними спорудами (як комплексно, так і окремо; як групами, так і особно) і налагоджувати менеджмент щодо організації спортивних змагань та їх фінансового супроводу, а також поширення абонементів на заняття фізкультурно-оздоровчих груп для різних верств населення тощо [541].

На слушну думку Г. Шамардіної, для галузі ФКіС сьогодні відчуваємо послаблення ідей традиційного досвіду (орієнтовані на розвиток рухових якостей, умінь і навичок особистості) та посилення ідей опанувати та/або

створювати духовні цінності в галузі фізичної культури (зокрема, культура мислення, культура уяви, відчуття художнього образу тощо) [649].

Важливим завданням на сьогодні є перебудова логіки навчання. На думку Л. Сущенко, це можливо за умови партнерських відносин науково-педагогічний працівник-студент, а саме за допомогою гуманізації освіти, зокрема «формування конкурентоспроможних фахівців відповідно до потреб вітчизняного та європейського ринку праці; необхідність створення належних умов для формування свідомості та самосвідомості особистості в процесі професійного становлення фахівця, створення нормативного зразка професійної й особистісної поведінки випускника вищого навчального закладу на ринку праці або у сфері професійної діяльності з урахуванням і власних якостей особистості, і вимог, що ставляться до якості професійної діяльності фахівця найближчим зовнішнім середовищем» [582].

У ЗВО доцільно заохочувати студентів до особистої участі в освітньому процесі, сприяти розвитку природної допитливості. Погоджуємося з думкою Є. Павлюка про те, що «на певному етапі розвитку особистості в цей процес включається значний просторово-часовий період життя людини – період професіогенезу, який ми розуміємо як процес зародження, подальшого розвитку, професійного становлення майбутнього тренера-викладача» [468, с. 109]. Це сприяє визначенню особистісних цінностей і самоорганізаційних процесів у формуванні професійної компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту.

Сучасна система професійної підготовки майбутніх фахівців з ФКіС, як стверджує Н. Степанченко, «вимагає від професорсько-викладацького складу вищої школи глибокого переосмислення призначення фізкультурної освіти, різноманітних аспектів гармонізації її моделей і технологій» [567].

Потік нової інформації, застосування комп'ютерних технологій вносять в освітній процес нові методи подачі навчального матеріалу. Тому, на думку Р. Клопова, професійна підготовка кадрів фізичної культури і спорту повинна орієнтуватися на «створення і впровадження електронних

навчальних засобів для дистанційного навчання ... як освітнього процесу при відсутності безпосереднього особистого контакту викладача і студента» [310, с. 39].

Виділені науковцями умови охоплюють різні сторони навчання, автори намагаються відобразити специфіку ЗВО галузі ФКіС, особливості підготовки фахівців ФКіС, профіль їхньої діяльності. Проте, на наш погляд запропоновані умови є занадто загальними, такі педагогічні умови складно впровадити в освітній процес. Також слід враховувати й думку викладачів-практиків та студентів галузі ФКіС щодо педагогічних умов ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах.

Зазначимо, що виокремити необхідні педагогічні умови ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах серед різних чинників та обставин, визначити та зафіксувати їх сутнісні характеристики та властивості, відносини і зв'язки з об'єктами та явищами можна лише після ґрунтовного теоретико-методологічного аналізу освітньої системи та проведення науково-методичних розробок всієї сукупності факторів (здійснено нами у розділі 1 та 2), спрямованих на вдосконалення й інтенсифікацію професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту.

Тому на основі аналізу досліджень, власного багаторічного досвіду викладацької діяльності, а також узагальнення зовнішніх і внутрішніх процесів ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах ми виокремили сукупність гіпотетично продуктогенних чинників формування їх професійно-педагогічної культури:

- спрямованість професійної освіти галузі ФКіС на розвиток професійно-педагогічної компетентності;
- стратегічні цілі формування ППП як провідні для системи освіти галузі ФКіС;

- загальні вимоги суспільства до професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця галузі ФКіС;
- соціально-економічні умови життя і навчання фахівця галузі ФКіС;
- державна соціально-освітня політика в галузі ФКіС з формування та розвитку професійно-педагогічної культури;
- державна стратегія підготовки та підвищення кваліфікації фахівців ФКіС;
- розвиненість цінностей фізичної культури в суспільстві;
- професійні цінності фахівців ФКіС щодо формування професійно-педагогічної культури;
- престижність занять фізкультурою та спортом на акме-культурологічних засадах;
- система вимог до професійно-педагогічної культури фахівців ФКіС;
- статус спортивного тренера в суспільстві як запорука формування професійно-педагогічної культури;
- чинні умови професійної діяльності фахівця галузі ФКіС;
- матеріально-технічне забезпечення діяльності фахівця галузі ФКіС;
- соціальні умови мікросередовища, що безпосередньо впливають на формування професійно-педагогічної культури;
- заняття улюбленим видом спорту та його можливості з формування професійно-педагогічної культури;
- освітнє інноваційне середовище професійної підготовки фахівця галузі ФКіС;
- рівень кваліфікації викладацьких кадрів у галузі ФКіС та рівень розвитку їх професійно-педагогічної культури;
- адекватність, доцільність, оптимальність обсягу, науковість, достовірність, акме-культурологічна спрямованість змісту дисциплін професійної підготовки фахівців ФКіС;

- раціональний розподіл обсягу дисциплін у навчальному плані для забезпечення формування професійно-педагогічної культури;
- відповідність змісту і методів підготовки освітньо-кваліфікаційному рівню випускників (диференціація);
- адекватність, диференційованість і доцільність педагогічного інструментарію (форм, методів, прийомів, засобів, технологій навчання);
- оптимальність та диференційованість використання методів діагностики, засобів контролю якості навченості студентів галузі ФКіС;
- прогнозування та поетапна корекція результатів навчання на акмекультурологічних засадах;
- постійне застосування інноваційних технологій на акмекультурологічних засадах;
- мотиви та інтереси, що спонукають фахівця галузі ФКіС займатися освітою, самовихованням і саморозвитком;
- ставлення майбутніх фахівців ФКіС до формування професійно-педагогічної культури;
- рівень власних домагань, потреб, переконань щодо формування професійно-педагогічної культури;
- спроможність і схильність до формування професійно-педагогічної культури;
- виявлення волі, наполегливості, готовності жертвувати заради успіху діяльності як рефлексивна основа формування професійно-педагогічної культури;
- належні властивості інтелектуальної сфери (інтелектуальна компетентність, інтелектуальна ініціатива, самоорганізованість, саморегуляція) як рефлексивна основа формування професійно-педагогічної культури;
- самосвідомість, відповідальність за якість формування професійно-педагогічної культури;
- комплексний стан здоров'я майбутнього фахівця ФКіС.

Після детального аналізу та термінологічного узгодження було визначено найбільш вагомі фактори, інтерпретовані нами як педагогічні умови ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах.

Для виділення серед цих факторів провідних педагогічних умов ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах використано метод експертної оцінки, за яким джерелом інформації виступають результати оцінювання експертами проблеми дослідження; якісна/кількісна обробка їх суджень [445].

Основними функціями такого методу пізнання виділено: діагностичну, прогностичну, планувальну, проєктувальну та інші, тому цей метод доцільно обрати для проєктування системи педагогічних умов, що забезпечать ефективність досліджуваної готовності.

Як правило, рекомендації для відбору експертів формулюються у переважній більшості випадків як певні побажання, які враховують певну множину параметрів/ характеристик, які потім інтегруються у загальну оцінку. Одним із варіантів такої оцінки може виступати компетентність експертів:

- володіння певним набором знань для висловлення суджень/ думок/ позицій з певної проблеми / питання;
- офіційно прийнятий ступінь кваліфікації експерта в окремій галузі знань;
- незаперечна наявність досвіду експерта щодо оцінюваного об'єкта і способів/ методів/ методик оцінювання його якості.

Нами враховувалися: освіта; значний досвід роботи; визнання у професійному середовищі; активна професійно-наукова діяльність; високий особистий професійний статус. Тому у складі експертів щодо оцінки ефективності і доцільності педагогічних умов ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах нами бачилися викладачі факультетів ФКіС зі стажем роботи не менше 5 років та

тренери зі стажем роботи не менше 7 років, які користуються авторитетом серед колег, студентів та учнів.

Так, було запрошено 23 викладачі факультетів ФКіС 11 тренерів різних видів спорту.

Анкета експертної оцінки педагогічних умов ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах представлена у додатку Л дисертації. Вона побудована відповідно до методики надання переваг у експертному оцінюванні, що ґрунтується на виділенні найбільш значущих педагогічних умов у системі інших. При цьому коефіцієнт значущості кожної умови обраховується за формулою:

$$R = \frac{\sum_{i=1}^{10} R_i}{\sum_{j=1}^{19} \sum_{i=1}^{10} R_{ij}},$$

де R_{ij} – ранг i -ої умови, виставлений j -м екпертом, 19 – кількість експертів; 10 – кількість запропонованих у анкеті умов.

Результати оцінювання експертами значущості виділених педагогічних умов подано у табл. 3.1.

Таблиця 3.1

**Експертне оцінювання педагогічних умов
професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців
з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах**

№	Педагогічна умова	Ранг
1.	Орієнтація професійної підготовки майбутніх фахівців з ФКіС на розвиток ціннісних орієнтирів і мотивації до професійно-педагогічної діяльності	0,51
2.	Створення на заняттях особистісно орієнтованих навчально-тренувальних ситуацій, які спонукають студентів до здійснення гуманізації у професійній діяльності.	0,29
3.	Збільшення ваги активних методів навчання для розвитку педагогічної майстерності	0,76
4.	Підпорядкування змісту роботи викладачів університету акме-культурологічним засадам	0,49

5.	Посилення уваги до гуманістичних цінностей фізичної культури у змісті освітніх компонентів для розвитку ціннісних орієнтацій та мотивації до професійно-педагогічної діяльності	0,71
6.	Побудова у ЗВО навчального-тренувального процесу з обов'язковим включенням інформаційних технологій до різних дисциплін	0,29
7.	Насичення педагогічним змістом науково-дослідної діяльності студентів для культивування схильності до професійно-педагогічної діяльності	0,78
8.	Практичне знайомство студентів із досвідом педагогічної діяльності у навчально-тренувальному процесі	0,29
9.	Нарощення віртуальної присутності студентів у освітньому, спортивному та соціальному просторах для сприяння розвитку в них здатності до самоосвіти та професійного самовдосконалення	0,72
10.	Індивідуалізація навчання студентів, створення умов для їхньої професійної та особистісної самореалізації, активна наукова діяльність студентів	0,64

Як видно з результатів ранжування педагогічних умов експертами, більшість оцінок сфокусовані у межах до 0,5 балів, що свідчить про неоднозначність їх трактування та використання для формування професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на засадах диференційованого підходу. Найвищі бали, за рангом, отримали умови № 3, 5, 7 та 9.

Таким чином, аналіз стану підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у науковій літературі та результати експертного оцінювання дозволили виділити такі провідні *педагогічні умови професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах*:

1) *посилення уваги до гуманістичних цінностей фізичної культури у змісті освітніх компонентів для розвитку ціннісних орієнтацій та мотивації до професійно-педагогічної діяльності;*

2) збільшення ваги активних методів навчання для розвитку педагогічної майстерності;

3) нарощення віртуальної присутності студентів у освітньому, спортивному та соціальному просторах для сприяння розвитку в них здатності до самоосвіти та професійного самовдосконалення;

4) насичення педагогічним змістом науково-дослідної діяльності студентів для культивування схильності до професійно-педагогічної діяльності.

Розглянемо ці педагогічні умови більш детально у наступних параграфах.

3.2. Модифікація змісту професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з ФКіС на акме-культурологічних засадах

Реалізація першої педагогічної умови професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах – посилення уваги до гуманістичних цінностей фізичної культури у змісті освітніх компонентів для розвитку ціннісних орієнтацій та мотивації до професійно-педагогічної діяльності – забезпечується модернізацією змісту ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту.

Освітній процес, в межах якого відбувається професійна підготовка майбутніх фахівців, про що свідчить ЗУ «Про вищу освіту» (2014 р.), провадиться у ЗВО через систему науково-методичних і педагогічних заходів [207]. Серед головних методологічних засад цього Закону зазначено автономію ЗВО, тобто можливість самостійного визначення змісту освіти та шляхи забезпечення її якості, проте з опорою на професійний стандарт, якщо такий для спеціальності розроблено і впроваджено.

Освітньо-професійні програми розроблено відповідно до стандартів та нормативних документів з урахуванням:

- обсягу кредиту ECTS в Україні (становить 30 академічних годин, а згідно з розрахунками, що узгоджуються з практикою європейських країн);

- річне навчальне навантаження студента – 60 кредитів ECTS;

- адаптовані до європейських вимог навчально-методичні документи, додаток до диплома європейського зразка.

Застосування залікових кредитів (тривалість – 30 академічних годин).

ОПП передбачає такі цикли підготовки:

- цикл загальної підготовки (гуманітарної та природничо-наукової);

- цикл професійної (професійно орієнтованої) й практичної підготовки;

- цикл вибіркових навчальних дисциплін, які разом уможливають досягнення певного освітнього рівня.

Як вказують В. Андрущенко [18], В. Кремень [338], Н. Сидорчук [543] та ін., зміст освіти становить собою педагогічно адаптований соціальний досвід людства, ізоморфний, тобто тотожний, за структурою (але не за обсягом) матеріальній і духовній культурі суспільства (рис.3.1).

Розглядаючи зміст професійної освіти, звернемо увагу на думку Н. Сидорчук, яка вказує на те, що цільова спрямованість ППП полягає у формуванні в майбутнього вчителя синтетичного світогляду, його педагогічної культури, в якому наукове знання було б не просто одним із видів цінності, а мало пріоритетне право репрезентувати всю систему, актуалізуючи внутрішньо притаманні йому ціннісні потенції [544, с. 310].

Л. Демінська, розглядаючи зміст ППП майбутніх фахівців фізичного виховання на засадах аксіології, спрямовує його на формування мотиваційного, когнітивного, педагогічного та професійного компонентів аксіологічної компетентності [152, с. 289]. Т. Дерека зміст неперервної професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання спрямовує на формування компонентів їхньої акмеологічної компетентності: акме-мотиваційного, когнітивного, діяльнісного та особистісного [155, с. 337].

Г. Кондрацька доводить, що розвиток системи професійної освіти майбутніх фахівців фізичного виховання ґрунтується на глибоких знаннях фахових дисциплін та дисциплін за вибором студентів, які перебувають у прямій залежності від обсягу та якості знань, що дало змогу автору з'ясувати гостру потребу наповнення освітніх програм культурологічним змістом для певного рівня сформованості професійно-мовленнєвої культури майбутніх фахівців [321, с. 157].

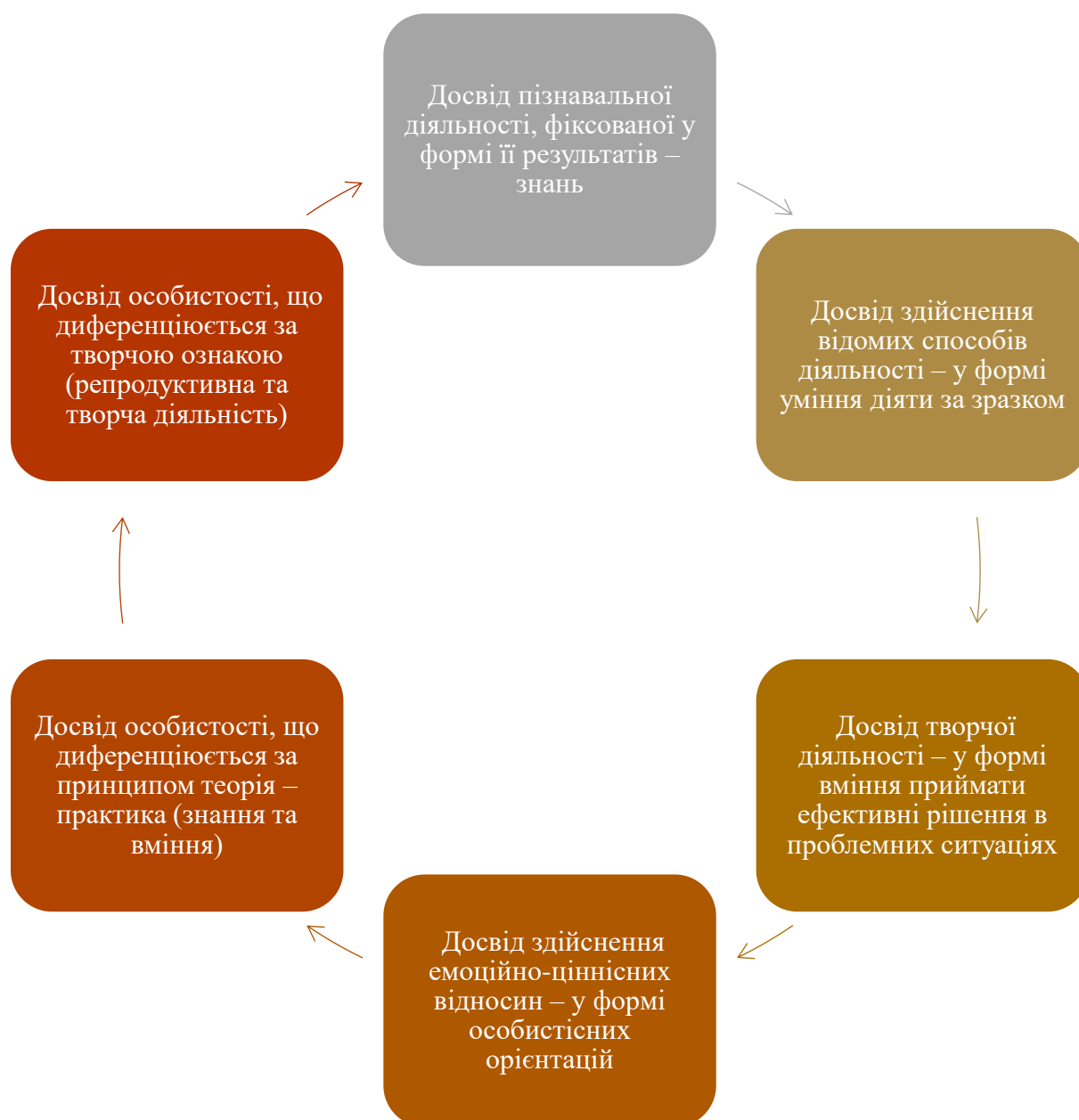

Рис. 3.1. Структурні елементи змісту освіти

Змістове наповнення професійної освіти майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту потребує екстраполяції загальнонаукових положень акмеологічного і культурологічного знання на сферу педагогічної діяльності й ППП майбутнього фахівця, роль якого полягає в залученні вихованця до цінностей вихователя, а не в їх вивченні або нав'язуванні [232, с. 36].

Визначаючи методологічні підходи та принципи відбору змісту ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах, ми виходили з визначення поняття «зміст» як суті, внутрішньої особливості чого-небудь; розумової основи, мети, призначення чого-небудь; певної властивості, характерних рис, що відрізняють це явище, предмет від подібних явищ, предметів [555].

Зауважимо, що не дивлячись на безперечну теоретичну і практичну значущість досліджень щодо змістового наповнення підготовки майбутніх фахівців галузі «Фізична культура і спорт», відзначимо недостатню розробленість змістових основ ППП як специфічного (цілісного) складника професійної фізкультурної освіти майбутнього фахівця зі спеціальності 014 «Фізична культура» та/або зі спорідненою з нею спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт», які відносяться до галузі знань 01 «Освіта». Навчальні плани підготовки з цих спеціальностей відрізняються переліком дисциплін «Спорт (за видами)» для спеціальності «Фізична культура і спорт». Це вказує на доцільність розгляду проблеми змісту ППП як спільну для підготовки майбутніх фахівців із вищезначених спеціальностей.

Професійно-педагогічну підготовку майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах ми розглядаємо на основі формування їхньої професійно-педагогічної культури, як більш високого рівня духовної, моральної, естетичної та професійно-педагогічної компетентності у навчанні і вихованні, що потребує відповідного змістового наповнення навчальних дисциплін. Формування професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту передбачає акме-

культурологічний підхід до змісту підготовки, спрямованого на формування її мотиваційно-аксіологічного, когнітивного, діяльнісного та особистісно-рефлексивного компонентів.

Процес впливу змісту освітніх компонентів на формування складових професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на засадах акме-культурологічного підходу представлено на рис. 3.2.

Зміст ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту будується з урахуванням методологічних підходів, загальнопедагогічних принципів (С. Сисоєва з співавторами [549]), принципів фізичного виховання (Т. Круцевич [589]) й акме-культурологічних принципів (І. Іваній [232]), відібраних на засадах акме-культурологічного підходу. *Реалізація змісту професійно-педагогічної підготовки, на нашу думку, впливає на формування окремих структурних компонентів професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. Цей вплив є комплексним, кожен елемент змісту, побудований на акме-культурологічних засадах, впливає на всі компоненти професійно-педагогічної культури одночасно, проте можна виділити більш потужну, переважну дію кожного елемента змісту на певний компонент, що вказано на рисунку 3.2 схематичними стрілками.*

Отже, зміст ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах, на нашу думку, доцільно розглядати як систему формування взаємопов'язаних структурних компонентів професійно-педагогічної культури за рахунок акме-культурологічно спрямованого змісту дисциплін за циклами: загальної підготовки, професійної підготовки (обов'язкові навчальні дисципліни); вибіркового навчальних дисциплін (дисципліни вільного вибору студента); практичної підготовки (педагогічна (виробнича) практика, курсові роботи) з використанням загально педагогічних принципів, принципів фізичного виховання та акме-культурологічних принципів на засадах акме-культурологічного підходу.

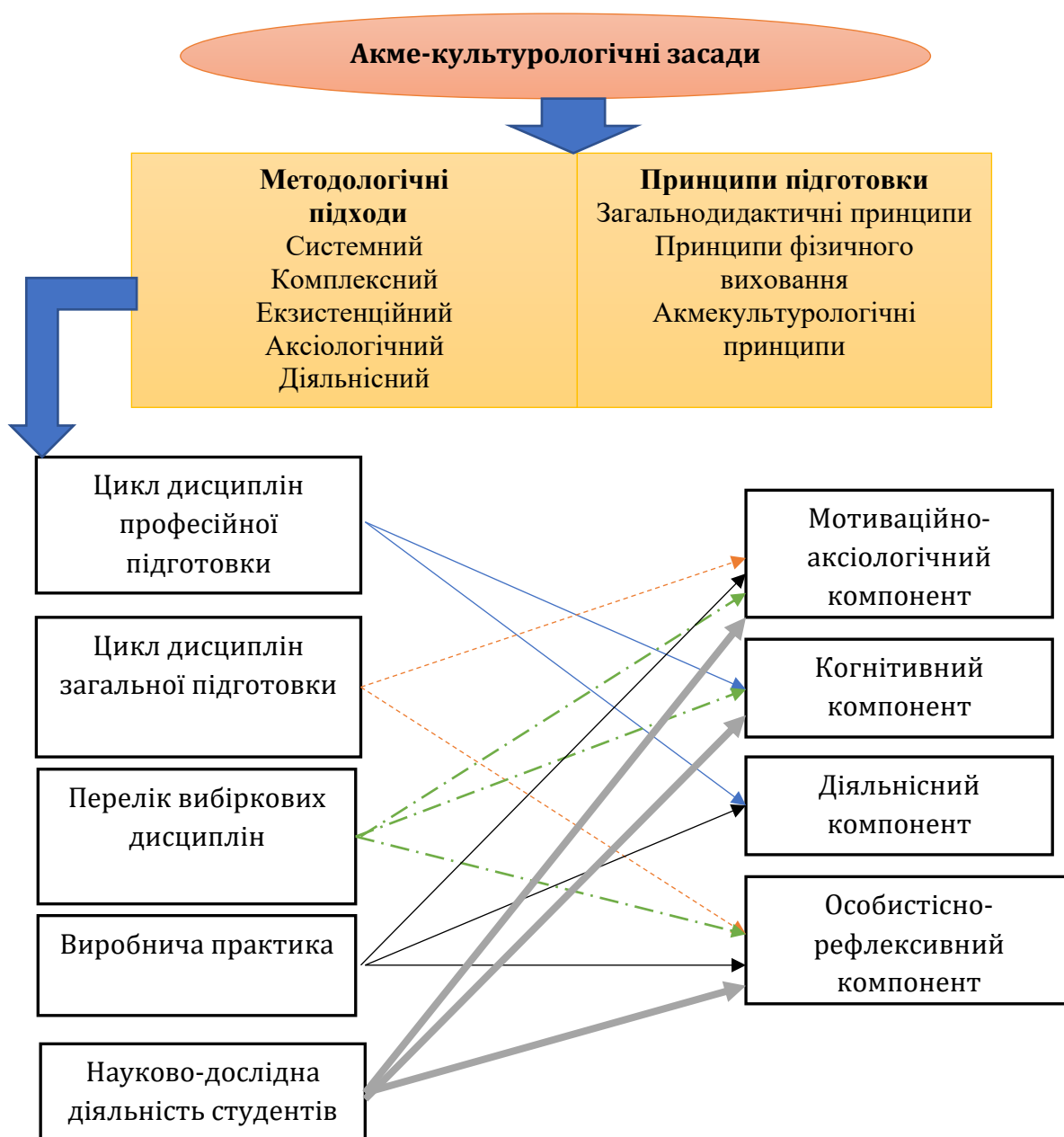

Рис. 3.2. Вплив змісту освітніх компонентів на формування складових професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з ФКіС

Становлення фахівця з фізичної культури і спорту як професіонала в процесі ППП на акме-культурологічних засадах – це цілеспрямований процес формування професійно-педагогічної культури фахівця. При цьому становлення професіоналізму (як явища професійно-педагогічної культури) передбачає не тільки потребу особи в досягненні, прагненні підвищувати свої здібності й вміння, а й організований відповідно до стандартів освіти

освітній процес та освітнє акме-культурологічне середовище закладу освіти, в якому відбувається навчання.

Перша складова професійно-педагогічної культури – *мотиваційно-аксіологічний компонент* – передбачає, з одного боку формування мотивацій майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту до власного професійно-педагогічного розвитку, до навчання, саморозвитку, самовдосконалення, з іншого боку – формування професійних і педагогічних цінностей, педагогічного ідеалу, який склався на сучасному етапі розвитку фізкультурно-спортивної освіти. Ми виходимо з того, що формування мотивації і цінностей майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту повинно здійснюватися поетапно та цілеспрямовано при формуванні професійно-педагогічної культури в процесі підготовки на акме-культурологічних засадах. Мотиваційно-аксіологічний компонент професійно-педагогічної культури як сукупність спонукань та умов, що детермінують, активують, спрямовують та регулюють акме-культурологічно орієнтований саморозвиток фахівця переважно формується на I-II курсах ОКР «бакалавр» та уточнюється й доповнюється на III та IV курсах ОР «бакалавр» та на I-II курсах ОР «магістр».

Особливе значення мають навчальні дисципліни, зміст яких дозволяє здійснити його збагачення відомостями акме-культурологічного спрямування (рис.3.3).

Саме при вивченні цих навчальних дисциплін можливе цілеспрямоване формування мотивації майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту до навчання, орієнтація майбутнього фахівця на професійні й педагогічні цінності; формування мотивації до творчого підходу у професійно-педагогічному процесі при внесенні до їх змісту питань щодо мотиваційно-ціннісних положень акме-культурологічних засад ППП.

Рис. 3.3 Навчальні дисципліни, зміст яких дозволяє здійснити його збагачення відомостями акме-культурологічного спрямування

Зауважимо, що зміст ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, за допомогою якого відбувається формування мотиваційно-аксіологічного компонента професійно-педагогічної культури, базується на основі загальної мотивації навчальної діяльності і пов'язаних з нею професійно-педагогічних цінностей (професійних, пізнавальних, прагматичних, суспільно-громадських, особистісно-престижних тощо). У студентів з'являється цілком визначене ставлення до різних навчальних предметів. Воно обумовлюється, на думку Є. Ілліна [291, с. 89] наступними чинниками: важливістю предмета для професійної підготовки; інтересом до певної царини знань і до певного предмета як її частини; якістю викладання

(задоволеністю заняттями з конкретного предмета); ступенем складності оволодіння цим предметом з огляду на власні здібності; взаєминами з викладачем цього предмета.

Розглянемо процес формування *когнітивного компонента* професійно-педагогічної культури в процесі вивчення навчальних дисциплін за циклами загальної, професійної підготовки та вибіркового навчальних дисциплін.

На бакалаврському рівні вищої освіти зміст навчальних дисциплін циклу професійної та практичної підготовки («Вступ до спеціальності», «Теорія і методика фізичного виховання», «Психологія фізичного виховання», «Педагогічне фізкультурно-спортивне вдосконалення», «Професійна майстерність», «Професійна діяльність у сфері фізичного виховання та спорту») було збагачено поняттями акмеології і культурології фізичного виховання та спорту, засобів досягнення професійного акме та високого рівня культури (ціннісний потенціал фізичного виховання та спорту), акме-культурологічного проектування особистісно-професійного розвитку фахівця задля формування когнітивного компонента професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту.

У змісті акме-культурологічного знання нами виділені медико-біологічні знання та валеологічні знання (знання, що торкаються питань здоров'я людини, оздоровлювального ефекту від фізичних вправ, впливу фізичних навантажень різної інтенсивності на організм людини, здоровий спосіб життя та особливості його дотримання у повсякденній діяльності). Здоров'я людини розглядається крізь призму розуміння цілісності особистості, при цьому фізкультурно-спортивна діяльність буде мати об'єктивний оздоровчий ефект, якщо реалізується на засадах єдності свого змісту та орієнтується на психосоматичне й психосоціальне здоров'я. Тому для рівня вищої освіти «бакалавр» внесено зміни до таких навчальних дисциплін як: «Анатомія людини», «Фізіологія людини», «Психологія здоров'я», «Біохімія», «Спортивна фізіологія», «Методи досліджень у

фізичному вихованні», «Гігієна», «Біомеханіка», «Медико-біологічні основи фізичного виховання», «Спортивна медицина», «Адаптивне фізичне виховання», «Лікувальна фізична культура в спеціальних медичних групах», «Фізична реабілітація».

Відповідно в освітньо-професійні програми підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на рівні вищої освіти «магістр» модернізовано такі навчальні дисципліни: «Методика викладання фізкультурно-спортивних дисциплін у закладах вищої освіти», «Методологія і організація наукових досліджень», «Спортивна морфологія», «Сучасні інформаційно-комунікативні технології у фізичному вихованні та спорті».

Суб'єктивне значення змісту фізкультурно-спортивної освіти відноситься до «особистісного смислу» (Л. Лубишева [383, с. 10]). Смысл значенню особистість надає завдяки активної діяльності її свідомості. Уміння шукати смисл формується шляхом осмислення й переосмислення змісту освіти й самосвідомості та на базі її особистісного сприйняття та розуміння [383, с. 14]. Через це особливу роль ми відводимо філософським знанням, які несуть методологічну функцію пізнання галузі ФКіС людиною. Тому в зміст дисциплін загальної підготовки нами внесено зміни щодо місця людини у відносинах із суспільством, природою, культурою, питання співвідношення біологічного і соціального в людині. Зазначені філософські (методологічні) знання водночас із психолого-педагогічними знаннями сприяють у вирішенні завдання сформуванню професійно-педагогічних якостей особистості і забезпечують соціальну успішність майбутнього фахівця з ФКіС, його конкурентоспроможності на ринку праці, посилюють відповідальність за результати професійної діяльності.

Особливу роль бачимо у формуванні фізкультурно-спортивного світогляду фахівця, де філософська категорія «людиномірність» (М. Ібрагімов [271, с. 130]) постає його теоретичним підґрунтям. Саме такий (фізкультурно-спортивний) світогляд як фокус бачення світу крізь

призму культури (культури фізичної, культури спортивної, культури тілесної, культури здоров'я тощо) для майбутніх фахівців з ФКіС є механізмом актуалізації мотиваційної сфери, духовності, крізь яку відбувається ціннісно-сенсове осягнення фізкультурно-спортивної дійсності та результатів професійної діяльності.

При формуванні *діяльнісного компонента* професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту на бакалаврському рівні вищої освіти професійно-педагогічна компетентність фахівця виступає у якості операційної сфери професійно-педагогічної культури. На магістерському рівні вищої освіти зміст навчальних дисциплін циклів загальної й професійної підготовки та вибіркового навчальних дисциплін було збагачено знаннями прикладної спрямованості, використання методів професійно-педагогічного саморозвитку, акмекультурологічного підходу до розвитку професіоналізму як явища професійно-педагогічної культури задля формування діяльнісного компонента професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту.

Оскільки діяльнісний компонент професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту включає педагогічний і комунікативний аспекти культури, то у його зміст включено:

- гуманітарно-гностичні вміння і навички, які орієнтують на акмекультурологічний зміст професійно-педагогічних знань;
- дидактичні вміння й навички організації процесу освіти та самоосвіти, фізкультурно-спортивної діяльності;
- методичні вміння й навички ефективно та якісно розв'язувати освітні і майбутні професійні завдання, включати й опанування нетрадиційних методик, методів і технологій;
- етико-комунікативні вміння й навички, які необхідні для усвідомлення відповідальності за проваджену професійну діяльність та її наслідки, сприйняття потреб і цінностей інших;

– вміння й навички керувати вольовою й емоційною сферами, різниманітними підходами у подоланні деструкцій (професійна, педагогічна, комунікативна тощо) з метою передавання/ наслідування акмекультурологічних цінностей ФКіС;

- вміння вчитися, на яких ґрунтується опанування нового;
- здатності до рефлексії, саморефлексії та саморозвитку.

Означені ідеї були внесені до змісту навчальних дисциплін освітньо-професійних програм (рис.3.4).

Рис.3.4. Дисципліни, де змінено зміст для формування діяльнісного компоненту професійно-педагогічної культури

У процесі ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах *особистісно-рефлексивний компонент* професійно-педагогічної культури особистості вдосконалюється на всіх рівнях вищої освіти, що сприяє прояву активності особистості в процесі професійно-педагогічного становлення. Цей компонент передбачає єдність аналітичного і дивергентного мислення, логіки та інтуїції, елементів наукової, професійно-педагогічної творчості. Якщо творчість виступає процесуально-результативною характеристикою діяльності, то креативність – це детермінанта творчого процесу, суб'єктивно-обумовлююча характеристика особистості фахівця.

З огляду на визначені пріоритети ППП на основі формування професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, нами внесено у навчальні плани підготовки міждисциплінарні курси: на рівні вищої освіти «бакалавр» – «Фізична культура особистості фахівця з фізичної культури і спорту» (відводиться три кредити у VII семестрі); на рівні вищої освіти «магістр» – «Основи професійно-педагогічної культури фахівця з фізичної культури і спорту» (три кредити у II семестрі).

Розглянемо цільове і змістове наповнення пропонованих навчальних дисциплін, які включені до робочих планів Навчально-наукового інституту фізичної культури Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, де працює автор.

Метою навчальної дисципліни «Фізична культура особистості фахівця з фізичної культури і спорту» є створення умов для формування на акме-культурологічних засадах професійно-педагогічної культури особистості (мотиваційно-аксіологічного, когнітивного, діяльнісного та особистісно-рефлексивного компонентів) майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту в процесі їх ППП (рис. 3.5).

Рис. 3.5. Зміст дисципліни «Фізична культура особистості фахівця з фізичної культури і спорту»

Робочу навчальну програму з даної дисципліни укладено згідно з вимогами ЕКТС організації навчання. Кожна тема містить опис повного циклу підготовки з теми за змістом, організаційними формами навчання, видами контролю, результатами навчання (сформованість компонентів професійно-прикладної культури особистості).

Структура опису кожної теми така: назви теми; основні поняття теми; зміст лекцій; зміст семінарських занять з теми; зміст самостійної роботи з теми; зміст індивідуальної роботи з теми; питання (завдання) для контролю; список літератури до теми (основний і додатковий). На курс відводиться три кредити (90 год.), із них: аудиторні заняття – 30 год. (лекції 14 год., семінарські заняття – 10 год., консультацій – 6 год.), самостійна й індивідуальна робота – 60 год., вид підсумкового контролю – екзамен.

Розроблено та видано відповідний навчально-методичний посібник [262] та представлено його електронний варіант.

На рівні вищої освіти «магістр» впроваджено навчальну дисципліну «Основи професійно-педагогічної культури фахівця з фізичної культури і спорту» (рис.3.6).

Більш детально у Додатку М.

Розроблено та опубліковано робочу навчальну програму [250] та відповідний навчально-методичний посібник «Основи професійно-педагогічної культури фахівця з фізичної культури і спорту» [249], представлено його електронний варіант (рис. 3.7).

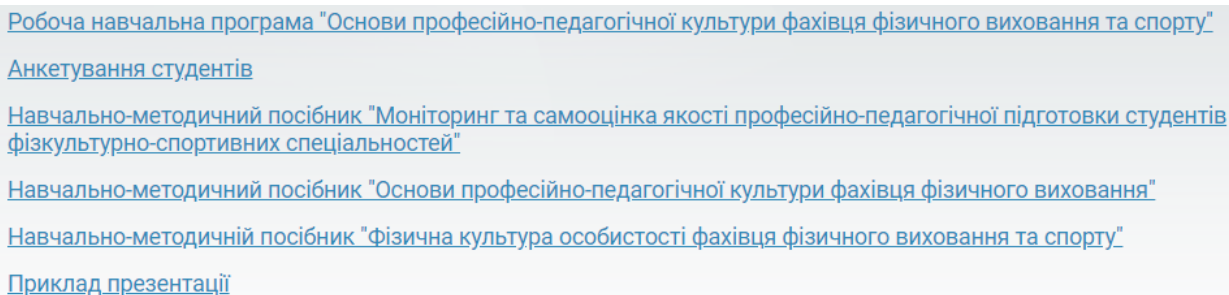
МЕТА навчальної дисципліни

- створити умови для розвитку на акме-культурологічній основі характеристик професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця (формування мотиваційно-аксіологічного, когнітивного, діяльнісного та особистісно-рефлексивного компонентів) як системи індивідуально-професійних якостей, провідних компонентів і функцій, актуалізувати його творчу активність і реалізацію індивідуальної стратегії саморозвитку і самореалізації у фізкультурно-спортивному процесі, оволодіння ним комунікативними вміннями, прогресивними методиками і технологіями фізкультурно-спортивної взаємодії та майстерністю управління фізкультурно-спортивним процесом.

ЗМІСТ дисципліни «Основи професійно-педагогічної культури фахівця з фізичної культури і спорту»

- *Тема 1.* Акме-культурологічний підхід як теоретико-методологічне підґрунтя формування професійно-педагогічної культури фахівця з фізичної культури і спорту
- *Тема 2.* Генеза теорії формування професійно-педагогічної культури фахівця з фізичної культури і спорту
- *Тема 3.* Основні напрями інтеграції гуманітарного, природничо-наукового та фахового складників акме-культурологічного знання у професійно-педагогічну культуру фахівця.
- *Тема 4.* Сутність, структура і функції професійно-педагогічної культури фахівця з фізичної культури і спорту
- *Тема 5.* Освітнє акме-культурологічне середовище як чинник формування професійно-педагогічної культури студентів фізкультурних спеціальностей
- *Тема 6.* Соціально-професійна зрілість фахівця з фізичної культури і спорту і способи її становлення
- *Тема 7.* Професійна компетентність і професійно-педагогічна культура фахівця з фізичної культури і спорту
- *Тема 8.* Професіоналізм і професійна майстерність фахівця як явище професійно-педагогічної культури
- *Тема 9.* Професійно-педагогічна культура та імідж фахівця з фізичної культури і спорту

Рис.3.6. Опис навчальної дисципліни «Основи професійно-педагогічної культури фахівця з фізичної культури і спорту»

**Рис. 3.7. Зовнішній вигляд вікна електронного варіанту
робочої програми з навчальної дисципліни «Основи професійно-
педагогічної культури фахівця фізичного виховання та спорту»
та відповідних їй навчально-методичних посібників**

Робочі навчальні програми (РП або РНП) були укладені у відповідності до вимог ЕКТС. Їхній зміст передбачає два розділи, до кожного з яких надається перелік основних (опорних) понять та опис повного циклу підготовки. Водночас уточнені теми (деталізація змісту), описано/ уточнено організаційні форми навчання і види контролю.

Опис кожної теми містить: назву; короткий зміст лекції; стислий зміст практичних занять; деталізований опис/ зміст самостійної роботи з кожної теми; запитання для поточного контролю; індивідуальні завдання; список рекомендованих джерел (основний і додатковий). Також в РП уточнено знання та уміння, які повинен опанувати студент у відповідності до вимог освітньої (освітньо-професійної) програми, послідовність вивчення навчального матеріалу, зазначено необхідне навчально-методичне забезпечення, контрольні заходи та інструменти оцінювання навчальних досягнень студентів.

У процесі дослідження з'ясувалося, що формування діяльнісного компонента професійно-педагогічної культури на акме-культурологічних засадах вимагає впровадження додаткових навчально-методичних матеріалів, які б розкривали основні професійно-педагогічні компетентності майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту. Було

розроблено, опубліковано та впроваджено в систему підготовки студентів до семінарських занять, самостійної й індивідуальної роботи, підготовки до педагогічної (виробничої) практики наступні методичні рекомендації:

1. Здоров'язбережувальна компетентність фахівця з фізичної культури і спорту (2015 р., 44 с.).
2. Комунікативна компетентність фахівця з фізичної культури і спорту (2015 р., 42 с.).
3. Соціокультурна компетентність фахівця з фізичної культури і спорту (2016 р., 40 с.).
4. Розвиток професійної самосвідомості майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту (2017 р., 44 с.).
5. Правові основи професійно-педагогічної діяльності у галузі фізичного виховання та спорту (2018 р., 128 с.).
6. Історія фізкультурно-спортивного руху (2018 р., 138 с.).

Окрім зазначеного, окремі питання акме-культурологічних засад ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту розглядаються в навчальних дисциплінах, які автор викладає як доцент кафедри теорії і методики фізичної культури. Зокрема, це питання пов'язані з ідеями олімпізму в базових смислах професійно-педагогічної культури фахівця, які розглядаються в окремому навчально-методичному посібнику «Олімпійський спорт» (2014 р., 364 с.), окрема тема «Професійно-педагогічна культура та імідж фахівця з фізичної культури і спорту» розглядається та представлена у навчально-педагогічному посібнику «Психологія фізичного виховання та спорту» (2016 р., 202 с.).

Отже, нами схарактеризовано змістове наповнення дисциплін ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту з урахуванням специфіки її акме-культурологічної спрямованості, яке забезпечує реалізацію першої педагогічної умови ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на засадах акме-культурологічного підходу. Запропоновано та впроваджено

нові міждисциплінарні курси: на рівні вищої освіти «бакалавр» – «Фізична культура особистості фахівця з фізичної культури і спорту»; на рівні вищої освіти «магістр» – «Основи професійно-педагогічної культури фахівця з фізичної культури і спорту». Змістове наповнення запропонованих навчальних дисциплін забезпечує інтеграцію мотиваційно-ціннісної, змістової й процесуальної сторін акме-культурологічно спрямованої навчально-пізнавальної діяльності студентів.

3.3. Провідні методи, засоби й форми професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з ФКіС на акме-культурологічних засадах

Реалізація наступних педагогічних умов професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах – 2) збільшення ваги активних методів навчання для розвитку педагогічної майстерності; 3) нарощення віртуальної присутності студентів у освітньому, спортивному та соціальному просторах для сприяння розвитку в них здатності до самоосвіти та професійного самовдосконалення; 4) насичення педагогічним змістом науково-дослідної діяльності студентів для культивування схильності до професійно-педагогічної діяльності – відбувається через упровадження доцільно підібраних методів, форм та засобів навчання.

При підготовці майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту у вищій школі застосування активних методів навчання необхідно, на нашу думку, поєднувати з розумінням мети та завдань підготовки фізкультурних кадрів у обраній парадигмі вищої освіти (акме-культурологічні засади).

У психолого-педагогічній літературі зазначається, що використання активних методів навчання спрямовано на підвищення ефективності навчально-виховного процесу підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності в різних сферах життя. Застосування викладачами активних методів навчання сприяє подоланню стереотипів у викладанні

навчальних дисциплін, виробленню нових підходів до вирішення професійних ситуацій та розвитку творчих здібностей студентів.

Сьогодні ведеться інтенсивний пошук оновлення усталених форм і методів навчання. Тому, на думку А. Трофименко, викладачам слід: проводити навчання в активному та інтерактивному режимах; посилювати інтерес студентів до опанування навчальних дисциплін; наближувати освітній процес до реалій життя, формувати навички комунікації (звичайної та у соціальних мережах, е-листування тощо), формувати навички адаптації до швидкозмінюваних обставин; формувати навички психологічної стійкості і відновлення (фізичного, психічного, духовного); розвивати вміння регулювати конфлікти [599]. Стоїмо на позиції, що ефективна система професійної підготовки, у т.ч авторська, що побудована на акме-культурологічних засадах підготовки фахівців ФКіС, має формувати стійкий інтерес до пізнавальної діяльності, орієнтувати студентів на постійну самоосвіту, самовдосконалення. Студенти, як майбутні фахівці з фізичної культури і спорту, повинні розуміти, яким чином, отримавши соціальні та професійні навички, вони зможуть застосувати їх у професійно-педагогічній діяльності.

Для розкриття вказаних педагогічних умов розглянемо (згідно «Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах» [417]) основні форми навчальних занять у закладі вищої освіти як лекційні, семінарські, практичні, лабораторні, індивідуальні заняття та консультації, що відповідають сучасним запитам студентської молоді – нових інформаційних та педагогічних технологій, які спрямовуються на розвиток акме-культурологічного потенціалу майбутніх фахівців.

У науково-методичній літературі представлено класифікацію лекцій за загальною метою, дидактичною метою, за науковим рівнем та активізацією пізнавальної діяльності студентів (А. Хуторський [637]). О. Рябенко класифікує семінарські заняття за дидактичними цілями, за способом й характером їх проведення, за видами роботи [463, с. 275].

Р. Піонова вказує, що практичні заняття в системі вищої фізкультурної освіти – це організаційна форма освітнього процесу, на якому викладач організує більш детальний розгляд окремих положень теми для глибокого засвоєння знань та сприяє формуванню умінь і навичок їх практичного застосування. Авторка підкреслює, що практичні заняття можуть проводитися будь-де (в аудиторіях, лабораторіях, спортивних (ігрових, гімнастичних тощо) залах, майданчиках, стадіонах, басейнах [489, с. 154].

Лабораторне (від лат. *labor* – праця) заняття – вид практичного заняття у ЗВО, що організовується і проводиться під керівництвом викладача і на якому застосовуються навчальні та/або вимірювальні прилади, інструменти, матеріали, установки, комп'ютерна техніка тощо для практичного підтвердження окремих теоретичних положень певної навчальної дисципліни, опанування методики певного типу експериментального дослідження у конкретній галузі [489, с. 156].

Індивідуальні заняття – така форма організації навчальної роботи викладача зі студентами, яка уможливорює врахування індивідуальних характеристик (темп засвоєння, пізнавальна активність тощо) при опануванні навчального матеріалу та дозволяє створити необхідні умови для виявлення і реалізації творчих здібностей студентів [480, с. 472].

Консультації (від лат. *Consuitatio* – звернення за порадою) – поради, пояснення викладача, що проводяться з метою отримання студентами відповіді на окремі теоретичні або практичні питання, для пояснення певних теоретичних положень чи аспектів та їх практичного застосування, які проводяться у позанавчальний час, індивідуально або для групи студентів, можливе проведення у дистанційному форматі (он-лайн режимі) [457, с. 377].

У процесі професійної підготовки у ЗВО використовуються методи навчання.

Метод (від грец. *μέθοδος* – шлях дослідження) – спосіб, прийом або їх система для досягнення поставленої мети [554, с. 612].

Методи навчання – це система послідовних дій суб'єктів освітнього процесу для успішного оволодіння певним набором знань, умінь, навичок і досвіду виховання [76, с. 324].

Сучасні дослідники (Т. Дерека [155], Л. Матвеев [405], В. Папуша [477] та ін.) класифікують методи навчання за такими критеріями:

- за характером передавання змісту (словесні, практичні, наочні методи);
- за характером пізнавальної діяльності (пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, частково-пошукові, дослідницькі);
- за логікою організації процесу навчання (індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні);
- за контролем й самоконтролем у навчанні (усна перевірка, письмова перевірка, лабораторний контроль, самоконтроль, експертний контроль) [155, с. 368-369].

У теорії ФКіС існує класифікація методів навчання, які підрозділяються на три групи [589]:

- спрямовані на оволодіння знаннями;
- спрямовані на оволодіння руховими вміннями та навичками;
- спрямовані переважно на розвиток фізичних якостей, здібностей.

Т. Круцевич зазначає, що кожна група методів навчання повинна будуватися та використовуватися на базі закономірностей, що лежать в основі процесу засвоєння знань або рухових умінь і навичок, або спрямованого розвитку фізичних якостей [589, с. 187].

Серед поширених нетрадиційних методів навчання на нашу увагу заслуговують активні методи навчання [550, с. 91].

Методи активного навчання позиціонуються як методи, орієнтовані на тренування й розвиток творчого мислення, формування у студентів відповідних практичних умінь через невимушене стимулювання й

підвищення інтересу до занять, активізацію сприйняття навчального матеріалу (рис 3.8).

Ділова гра

- створення умов професійної діяльності, реалізація різних аспектів активності викладача та студентів, а також різних аспектів їх взаємодії;

Мозковий штурм

- колективна участь усіх студентів у процесі пошуку відповіді на поставлену проблему, спрямованому на продукування нових ідей;

Дискусія

- обговорення та вирішення проблемних питань;

Аналіз професійних ситуацій

- метод навчання, що дозволяє студентам висловлювати власну думку, точку зору щодо професійних ситуацій, приймати загальне рішення з професійних питань.

Рис.3.8. Активні методи навчання

Проаналізуємо зазначені форми навчання та методи їх реалізації в процесі ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах.

Проблемні лекції вважаються новітньою формою навчання у вищій школі, у процесі їх проведення студент повинен розглянути і вирішити проблемну ситуацію. На нашу думку, засвоєння нового теоретичного матеріалу при проведенні проблемних лекцій відбувається ефективніше. Актуальність використання проблемних лекцій, як зазначає Т. Туркот, основними умовами успішного навчання є проблемність навчального матеріалу, активність студента та безпосередній зв'язок навчання з життям і працею [601, с. 241].

Вважаємо: проблемність лекції досягається послідовним створенням проблемної ситуації певного рівня складності, яку студенти не в змозі подолати за допомогою наявних знань, а тому мотивується посилена навчально-пізнавальна активність та діяльність стосовно одержаних нових знань, що вивчаються на лекції і становлять інтерес для майбутньої професійно-педагогічної діяльності.

Так, наприклад, нами при проведенні проблемних лекцій із навчальної дисципліни «Психологія фізичного виховання та спорту» спрямовувалися зусилля студентів до активної мисленнєвої діяльності, до спроби самостійних відповідей на поставлені питання, наприклад щодо іміджевого аспекту у фізичному вихованні і спорті, поєднання тілесної та психічної досконалості людини та дослідження бажаного флеш-іміджу, іміджмейкінгу, як діяльності із формування свого позитивного іміджу та позитивного іміджу об'єктів, що належать до сфери професійно-педагогічної діяльності, завдань, щодо активного створення свого позитивного іміджу та на його основі встановлення гармонійних стосунків із учнівською молоддю, колегами, батьками, створення та підтримки позитивного іміджу таких об'єктів як фізична культура і спорт, здоровий спосіб життя, спортивні клуби, фізкультурно-спортивні команди (класу, школи, студентської групи тощо). Підкреслюється, що категорія іміджу та його зв'язку з професійно-педагогічною культурою фахівця з фізичної культури і спорту зумовлена наявністю системи професійно-педагогічних цінностей, притаманних як фахівцю, так і його зовнішнім діяльнісним виявам, зокрема, соціальній відповідальності.

Лекція-дебати передбачають активний обмін думками в інтервалах між розділами лекції. Предметом обговорення є не окремі питання, а певні проблемні ситуації і на основі фактів реального життя. Так, при проведенні лекцій-дебатів у ході вивчення навчальної дисципліни «Олімпійський та професійний спорт» ми спрямовували зусилля студентів на обмін думками щодо цінностей ідей олімпізму в базових смислах професійно-педагогічної

культури фахівця, впливу комерціалізації спорту на його видовищність та застосування допінгу, щодо досвіду розвитку руху «Спорт для всіх» у зарубіжних країнах і в Україні, роль у цьому засобів інформації тощо.

Варто відзначити, що дебати сприяють оволодінню вміннями формувати та відстоювати власну позицію, зміцнюють ораторські навички та вміння спілкуватися з аудиторією, формують командний дух і лідерські якості, розвивають комунікативну культуру студентів та їх навички публічного виступу. При проведенні лекцій-дебатів нами спрямовувалися зусилля на формування дослідницьких навичок, оскільки висловлені аргументи вимагали доказів і конкретних прикладів, для пошуку яких необхідна робота з літературою та різними джерелами інформації.

Така форма навчання, як *міні-лекція*, як зазначають О. Пометун, Л. Пироженко, передбачає усний виклад навчального матеріалу за короткий проміжок часу і характеризується значною ємністю та складністю логічних побудов, образів, доказів та узагальнень [494, с. 31]. Ми вважаємо, що проведення міні-лекцій сприяє ефективному засвоєнню нового матеріалу, мало пов'язаного або не пов'язаного з попереднім; узагальнює різні розділи пройденого навчального матеріалу (в кінці вивчення кожної великої теми або дисципліни); сприяє повідомленню студентам відомостей про практичне застосування вивченого матеріалу; вивченню тем, що характеризують особливо широкими міжпредметними зв'язками. Цілями проведення міні-лекції є поєднання навчальної інформації, встановлення прямого зв'язку між викладачем і студентами, визначення напрямів самостійної роботи, практичного значення тощо.

Так, як приклад, ми на першому курсі навчання студентам всіх спеціальностей Інституту фізичної культури СумДПУ ім. А. С. Макаренка читаємо міні-лекцію «Професійно-педагогічна придатність фахівця з фізичної культури і спорту», де на основі загального аналізу вступного рейтингу абітурієнтів розкриваємо сутність професійно-педагогічної придатності студентів: професійно-педагогічну спрямованість, розумову

(інтелектуальну) придатність, фізичну (загально фізичну та спеціальну) придатність. Вказуємо на необхідність розвитку індивідуально-психологічних особливостей кожної особистості та знань щодо своєї професійно-педагогічної придатності.

Наступна форма навчальних занять, яку ми використовували а процесі ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, є *семінарські заняття*. Практика цієї роботи показала, що доцільним є використання трьох видів семінарів: міждисциплінарних, семінарів-конференцій (круглих столів) та семінарів-диспутів.

Міждисциплінарні семінари проводили з запрошенням викладачів різних дисциплін з метою реалізації міждисциплінарних зв'язків. Їх спільно організована навчально-освітня діяльність розширює можливості студентів синтезувати знання, формує вміння оперувати знаннями різних галузей знань, сприяє перенесенню різних знань у галузь ФКіСз метою цілісного сприйняття ППП як умови формування професійно-педагогічної культури.

Зокрема, при вивченні теми «Акме-культурологічний підхід як теоретичне підґрунтя формування професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця в системі фізкультурної освіти» з навчальної дисципліни «Основи професійно-педагогічної культури фахівця фізичного виховання та спорту», у проведенні якого прийняли участь викладачі кафедри філософії та педагогіки, було розглянуто взаємозв'язок теорії акмеології і культури, культура фахівця – як специфічний, морально орієнтований спосіб фізичної діяльності.

Однією із форм проведення міждисциплінарних семінарів є семінар-конференція (або «круглий стіл»).

Семінар-конференція («круглий стіл») – де передбачено виступи студентів із доповідями на задану тему та їх подальше обговорення у процесі навчально-наукової дискусії. При підготовці до семінару студенти самостійно досліджують наперед їм поставлені проблемні питання та готують за результатами свого міні-дослідження доповіді, інколи з

презентаціями. Передбачено для студентів рецензування виступів, формулювання висновків за результатами усіх доповідей. За результатами дослідження зроблено висновок про доцільність такої форми організації навчання при опануванні основних положень акмеології і культурології. Викладачами за результатами таких семінарських занять відзначено розвиток у студентів професіоналізму, що стимулює у кожного із студентів досягнення найвищого ступеня розвитку особистості. На семінарсько-конференцій використовуються словесні методи – доповідь, розповідь, бесіда, пояснення та наочні методи – демонстрація та ілюстрація.

Семінар-диспут – семінарське заняття, на якому використовується активний метод навчання – дискусія, коли студенти, маючи програму заняття, завчасно готуються до дискусії та розгортають її безпосередньо на семінарі. Оскільки дискусійні методи виступають як засіб не тільки навчання, й виховання, то такі семінари в процесі ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту сприяють стимулюванню пізнавального інтересу студентів до предмету дискусії, активному залученню їх до навчального процесу, формуванню мотиваційно-спрямовальної компоненти професійно-педагогічної культури в процесі проведення семінару. Вміння дискутувати виховує творчі та інтелектуальні здібності, що підвищує продуктивність семінару.

Орієнтовні теми дискусій для проведення семінарів-диспутів з метою формування професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту наступні: «Основні напрямки культурно-історичної еволюції фізкультурної освіти» (з дисципліни «Історія фізичної культури і спорту»), «Культуротворчі технології в системі фізичного виховання» (з дисципліни «Теорія і методика фізичного виховання»). Вважаємо, що семінар-диспут є тією формою навчання, яка захоплює студентів, пробуджує інтерес до навчальної дисципліни, сприяє оволодінню навчальною інформацією, розвиває логічне мислення та мовленнєву діяльність.

Сучасні дослідники професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту доводять, що в системі професійної фізкультурної освіти лише близько 20% викладачів використовують такі нетрадиційні методи навчання як: ділові та рольові ігри, кейс-стадії, метод проєктів, тренінги та бліц-опитування (П. Гуменюк [145], М. Данилевич [147] та ін.).

З позиції сьогодення існують два підходи для визначення *ділової гри*. Деякі дослідники цієї проблеми вказують, що ділова гра є моделлю процесу прийняття рішення (В. Байденко [38], Н. Бакшайова, А. Вербицький [39]), моделлю взаємодії людей у процесі досягнення різних цілей економічного, політичного чи престижного характеру (Т. Владимірова [105]), моделлю, яка відтворює умови, зміст, межі та динаміку тієї чи іншої діяльності (С. Вітвицька [104]), моделлю досвіду стосунків, характерних для того чи іншого виду практики людини (А. Реан [513]).

Ділова гра розглядається нами як сукупність спеціально побудованих дій студентів між собою, викладача і студентів, що орієнтовані не невимушений формат спілкування з метою опанування певного виду дій, якостей, знань/ умінь в певній сфері та мають змагальний характер.

Цілями проведення ділової гри у підготовці майбутніх фахівців з ФКіС є: формування пізнавальних і професійних мотивів, розвиток системного мислення студентів; розвиток уявлень про професійно-педагогічну діяльність; розвиток навичок командної роботи; формування навичок соціальної взаємодії, звичного і електронного спілкування, спілкування через соціальні мережі і сервіси; розвиток навичок прийняття індивідуальних та спільних рішень та несення за них відповідальності; розвиток відповідального ставлення до справи та поваги до соціальних цінностей.

У процесі ділової гри дотримувалися таких дидактичних принципів: імітаційного моделювання конкретних умов професійно-педагогічної

діяльності, ігрового моделювання змісту та форм професійно-педагогічної діяльності, діалогічного спілкування.

Педагогічна наука, на думку І. Бабанової, висуває до організації ділових ігор такі вимоги: 1) ділова гра повинна базуватися на творчості та самостійності студентів; 2) у діловій грі повинен бути обов'язково елемент змагань між командами чи окремими учасниками. Це значно підвищує самоконтроль студентів, залучає їх до виконання встановлених правил і активізує навчальну діяльність; 3) ділова гра повинна викликати позитивні емоції, гарний настрій та задоволення від влучної відповіді [34]. Тому мета ділової гри повинна бути досяжною, а сама ділова гра доступною і привабливою.

Методика організації та успішного проведення ділових ігор потребує детального структурування всіх її елементів. Ділова гра, на нашу думку, складається з чотирьох блоків. Перший блок – організаційно-методичний – включає такі компоненти: а) мета; б) сценарій гри; в) навчальний матеріал; г) правила гри; д) робочі матеріали для учасників гри. Другий блок – підготовчий – передбачає роз'яснення і характеристику ролей, які будуть виконувати студенти. Третій блок – власне ділова гра. Четвертий блок – підбиття підсумків ділової гри.

У додатку Н представлені розробки ділових і рольових ігор («Імідж», «Аналіз уроку з фізичної культури», «Ідеальний образ учителя фізичної культури») та тренінгів («Проблемний діалог», «Взаєморозуміння», «Тренування лідерства»), які ми використовуємо при вивченні дисципліни «Теорія та методика фізичного виховання та спорту» (рис. 3.9)

Рис. 3.9. Завдання, які вирішуються з використанням ігор у процесі вивчення «Теорія та методика фізичного виховання та спорту»

На сьогоднішній день у практиці вищої фізкультурної освіти широко використовується *кейс-метод* – метод аналізу конкретної ситуації. Сутність цього методу полягає в тому, що студенту пропонують осмислити та знайти вирішення для ситуації, яка має відношення до реальної життєвої проблеми, наприклад, пов'язаної з ефективним здійсненням професійно-педагогічної діяльності. Студент повинен проаналізувати ситуацію та запропонувати можливі рішення проблеми. Навчальний матеріал подається у вигляді проблем (кейсів), а знання набуваються у результаті активної та творчої

роботи: самостійного збору необхідної інформації, її аналізу з різних сторін, висновків і пропозицій.

Вважаємо, що перевагами методу кейс-стадії (case-study) є розвиток аналітичного мислення майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту; забезпечення системного підходу, до вирішення проблеми, пов'язаної з професійно-педагогічною діяльністю, виділення варіантів правильних і помилкових рішень, обрання критеріїв знаходження оптимального рішення, прийняття колективних рішень.

Принциповими особливостями методу аналізу ситуацій є такі: а) центральний пункт – проблема, а не предмет; б) кейс пов'язаний із конкретним об'єктом, а не тільки з загальною теорією; в) студенти повинні активно брати участь в процесі навчання, а не бути пасивними слухачами; г) можливе не єдине вирішення проблеми.

Досвід викладацької діяльності показав, що головною умовою застосування кейс-методу у вивченні дисципліни «Теорія і методика фізичного виховання та спорту» є наявність суперечностей, на основі яких формуються проблемні ситуації, завдання, практичні завдання для обговорення та з'ясування студентами оптимального рішення.

Суперечності, які використовувалися для розробки ситуацій та завдань у навчанні цієї дисципліни могли бути: між відомими і новими для студентів фактами; між наявними засобами використання знань та необхідністю зміни цих засобів у нестандартних практичних умовах; між наявними у студентів знаннями та новими такими, які потрібні для вирішення завдань.

Кейс-метод викликає позитивне ставлення студентів, які бачать у ньому можливість проявити та удосконалити власні аналітичні та оцінні навички, навчатися працювати в команді, застосовувати у практиці теоретичний матеріал, ознайомитися з неоднозначністю вирішення проблем професійно-педагогічної діяльності та знайти найбільш раціональне рішення.

Метод case-study дозволяє зменшити розрив між теорією та практикою; сприяє розвитку здібностей: оцінити ситуацію, обрати ключову інформацію, визначити проблеми, спрогнозувати шляхи розвитку ситуації, вміти критикувати, конструктивно реагувати на критику. Студенти отримують життєво важливий досвід вирішення проблем професійно-педагогічної діяльності, можливість зіставити теорію та концепції з реальною практикою.

Кейс рекомендується, як вказує К. Багрій, проводити у п'ять етапів [36, с. 370]. Перший етап включає ознайомлення з ситуацією, визначення її особливостей. Другий – передбачає виділення основної проблеми та основних факторів і персоналій, що можуть впливати на вирішення ситуації. Третій – пропонування тем для «мозкового штурму» студентами. Четвертий – аналіз наслідків прийняття того чи іншого рішення. П'ятий – розв'язання кейса, на цьому етапі пропонується один чи декілька варіантів послідовності дій для вирішення проблемної ситуації. За такою моделлю нами впроваджено в освітній процес метод case-study, застосування якого дозволяє формувати такі здібності, як: аналітичні навички (вміння відрізнити дані від інформації, класифікувати, виокремлювати суттєву інформацію, аналізувати та подавати її, знаходити прогалини інформації та вміти відновити їх); практичні навички щодо використання академічної теорії, методів і принципів на практиці; творчі навички щодо генерації альтернативних рішень; комунікативні навички (вміння вести дискусію, переконувати інших, використовувати наочний матеріал, захищати власну думку); соціальні навички (вміння оцінювати поведінку людей, вміння слухати, підтримувати інших у дискусії чи аргументувати іншу думку та ін.).

Поділяємо думку В. Краснопольського [337, с. 14] про те, що технологічними особливостями кейс-методу є такі:

1. Метод є специфічним різновидом дослідницької аналітичної технології, тобто включає в себе операції дослідницького процесу, аналітичні процедури.

2. Він виступає як технологія колективного навчання, найважливішими складовими якої виступають робота в групі і підгрупах, взаємний обмін інформацією.

3. Кейс-метод у навчанні можна розглядати як синергетичну технологію. Суть її полягає у підготовці процедур занурення групи в ситуацію, формуванні ефектів примноження знань, інсайтного осяяння, обміну відкриттями та ін.

4. Кейс-метод інтегрує в себе технології розвивального навчання, включаючи процедури індивідуального, групового і колективного навчання.

До активних методів навчання, які набувають популярності у навчально-виховному процесі підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, варто віднести і *метод проєктів*. Цей метод навчання виводить діяльність студентів на новий рівень, при якому кожен здійснює значний обсяг самостійної роботи та навчається самоконтролю, що сприяє самоосвіті.

С. Гончаренко метод проєктів тлумачить як «організація навчального процесу, за якої учні набувають знань у процесі планування й виконання практичних завдань-проєктів» [134, с. 15], а процес створення проєкту відбувається послідовно впродовж мети етапів:

Перший етап – підготовчий, який включає формування творчих груп, вибір теми, визначення мети, завдань та ресурсів, складання тез. Студенти діляться на групи, самостійно обирають тему та складають тези.

Другий етап – самостійна робота студентів та попереднє обговорення досягнутих результатів. Студенти виявляють зв'язки у предметі дослідження, наводять приклади та структурують знайдену інформацію.

Третій етап – презентація в міні-групі. Студенти редагують, уточнюють та деталізують окремі аспекти обраного проєкту. Вони можуть представити свій проєкт, застосовуючи мультимедійну презентацію, виконану в програмі Microsoft Power Point.

Четвертий етап – публічний захист. Студенти представляють кінцевий результат своєї роботи і захищають його.

П'ятий етап – рефлексія. Студенти аналізують свій виступ, роль у процесі створення проєкту.

Шостий етап – підбиття підсумків представленої проєкту.

Виконання індивідуального завдання у межах групової роботи над проєктом, як вказує О. Корж, стимулює студента до пошуку нестандартних шляхів вирішення поставленого завдання, спонукаючи його до самоосвіти, оскільки від його особистого внеску в загальний проєкт залежить успіх усієї команди і ставлення членів команди до нього [325, с. 128].

Нами спрямовувалися зусилля студентів на виконання проєктів за темами: «Фізкультурна освіта населення як соціокультурний феномен», «Форми професійно-педагогічної діяльності у загальноосвітніх закладах», «Методика проведення фізкультурно-спортивних заходів», «Професіоналізм і професійна майстерність фахівця фізичного виховання як явище професійно-педагогічної культури», «Акме-культурологічні технології у фізкультурній освіті» та ін.

Нами уточнено вміння майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту, розвитку яких сприяє використання методу проєктів в процесі ППП (рис. 3.10).

Гностичні

- розвивати інтерес до професійно-педагогічної діяльності та поглиблювати знання у галузі фізичної культури; збирати та аналізувати інформацію щодо засобів професійно-педагогічної діяльності; інтегрувати знання, отримані з різних джерел, пов'язаних із професійно-педагогічною культурою.

Проектувальні

- визначати завдання, давати реальну оцінку власним можливостям відповідно до поставленого завдання ефективного проведення масових фізкультурно-оздоровчих заходів; планувати власну роботу в контексті групового завдання, пов'язаного з соціальними завданнями масових фізкультурно-спортивних заходів і принципами їх проведення; розподіляти обов'язки у групі та дотримуватися їх виконання тощо.

Конструктивні

- створювати продукт, який має практичне застосування у сфері професійно-педагогічної діяльності; вивчати реалізувати на практиці стратегії вирішення проблем, пов'язаних із проведенням фізкультурних занять та масових фізкультурно-спортивних заходів; аналізувати та оцінювати роботу інших.

Організаційні

- вміння планувати свою роботу і час, презентувати результати своєї роботи; оцінювати свою роботу та бачити свої досягнення.

Комунікативні

- вміння обґрунтовувати, узагальнювати, висловлювати власну думку; здатність орієнтуватися в інформаційному просторі та відбирати інформацію з різних джерел, в яких розкриваються питання професійно-педагогічної культури

Рис. 3.10. Вміння майбутніх фахівців із фізичної культури і спорту, розвитку яких сприяє використання методу проектів

Охарактеризуємо застосування *тренінгу* в освітньому процесі підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту.

Тренінг є формою інтерактивного навчання, метою якої є розвиток компетентності міжособистісної та професійної поведінки в спілкуванні.

Аналіз літератури свідчить про різноманітні підходи до тлумачення поняття «тренінг». Його визначають: як метод, що спрямований на особистісний та професійний розвиток людини шляхом набуття, аналізу та переоцінки нею власного життєвого досвіду в процесі групової взаємодії; як сукупність методик розвитку комунікативних якостей та рефлексивних здібностей, вміння аналізувати поведінку членів групи та свою, аналізувати соціальні ситуації та себе в них, вміння адекватно сприймати себе та оточуючих.

Вважаємо, що тренінгові технології дозволяють досягнути освітніх і виховних цілей у коротші терміни за рахунок активізації навчальної роботи студентів. Перевага тренінгових технологій полягає, як зазначає О. Лазорко в оволодінні інформацією в активному режимі, безпосередній участі кожного у вирішенні проблемної ігрової ситуації, що сприяє як інтелектуально-творчому розвитку, так і особистому [371, с. 133].

Погоджуємося з думкою О. Кострікіна про те, що тренінгові заняття (тренінги) уможливають набуття групового досвіду, протидіють відчуженню, сприяють у вирішенні міжособистісних проблем; формують/розвивають систему відносин у групі та суспільстві в цілому, що дозволяє майбутньому фахівцю з ФКіС побачити і потім проаналізувати психологічні закономірності спілкування, його наслідки, поведінку інших людей при спілкуванні, у вирішенні ними конфліктів; оволодіти навичками зворотного зв'язку тощо [327, с. 272].

Серед цілей тренінгу відзначимо створення майбутніми фахівцями з ФКіС психологічних умов для повноцінної взаємодії, моделювання ситуацій з життя, завдяки яким долається страх щодо висловлення власної думки та публічного виступу. Тренінги сприяють розвитку вмінь надавати надавати/ приймати допомогу від інших, на них формується здатність

розуміти проблеми інших, відчувати задоволеність від спільних проєктів, спільної праці та творчості.

Серед завдань організації тренінгів, які вирішуються у процесі ППП майбутніх фахівців з ФКіС, відзначимо: формування, закріплення і розвиток мотивації до ефективної професійно-педагогічної діяльності; розширення сфери знань щодо професійно-педагогічної діяльності фахівців з ФКіС; розвиток і вдосконалення особистісних якостей студентів, навичок їх потенційної професійної взаємодії тощо.

Вимоги до проведення тренінгу: обов'язкове ознайомлення студентів із цілями та завданням даного заняття; створення дружнелюбної атмосфери та її підтримка протягом усього тренінгу; залучення всіх учасників в активну діяльність протягом всього тренінгу; повага почуттів і думок кожного учасника; заохочення учасників тренінгу; підведення викладачем учасників до досягнення поставленої перед ними цілі заняття; обов'язкове підбиття підсумків тренінгів після закінчення. У додатку Н наведено приклади розроблених нами тренінгів та ділових ігор.

Впровадження активних методів навчання у систему ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах показало, що як викладачі, так і студенти мають певні складності в організації їхньої суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Це потребувало розробки певного алгоритму дій як викладача так і студентів у різних комунікативних ситуаціях. При побудові алгоритму виходили із наступного:

Було виділено три типи ситуацій:

- ситуації, які спрямовані на перетворювання змісту навчального матеріалу;
- ситуації, спрямовані на зміну студентом самого себе, своїх суб'єктивних властивостей (стилю мислення, креативних властивостей тощо) через взаємодію зі змістом;

– ситуації, спрямовані на зміну характеру міжсуб'єктної взаємодії студентів у процесі навчально-пізнавальної діяльності через перетворення предметно-навчального змісту.

У залежності від того, хто є суб'єктом, який реалізує перетворювальні дії, ситуації можливо класифікувати, наступним чином:

- ситуації, в яких суб'єктом діяльності є тільки викладач (студенти реалізують тільки виконавчі функції);
- ситуації, в яких суб'єктом діяльності є викладач, що взаємодіє зі студентською групою (викладач частково передає студентам ряд суб'єктивних функцій);
- ситуації, в яких суб'єктом діяльності є кожний окремий студент;
- ситуації, у яких роль колективного суб'єкта діяльності виконують студенти, які взаємодіють між собою.

Використовуючи ці дві різні типології, ми побудували сукупність можливих ситуацій, які сприяють розумінню суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача і студентів (табл. 3.2). Рядки відбивають зміну об'єкта перетворення, а стовпці – суб'єкта, здійснюючого дане перетворення.

Таблиця 3.2

Можливі типові ситуації, спрямовані на спільну взаємодію викладача і студентів (алгоритм суб'єкт-суб'єктної взаємодії)

<i>Суб'єкт, що здійснює перетворення</i>	<i>Перетворення предметно-навчального змісту</i>	<i>Зміна суб'єктних властивостей</i>	<i>Міжсуб'єктна взаємодія</i>
Викладач	Викладач ставить перед студентами мету навчальної діяльності, планує послідовність виконання завдань, оцінює їх виховання. Студенти реалізують лише виконавчу функцію.	Викладачем проектується не тільки засвоєння студентами навчального змісту, але й зміни суб'єктивних властивостей студентів (ціле	Викладач організовує міжсуб'єктну взаємодію студентів у групах, формує склад груп, визначає функції між учасниками кожної групи

<i>Суб'єкт, що здійснює перетворення</i>	<i>Перетворення предметно-навчального змісту</i>	<i>Зміна суб'єктних властивостей</i>	<i>Міжсуб'єктна взаємодія</i>
		покладання, рефлексія, самооцінка та ін.)	
Викладач, який взаємодіє з групою	Викладач проєктує ситуації, у ході яких студенти частково беруть участь у конструюванні цілей навчання, визначення логіки засвоєння навчального змісту. Спілкування викладача з групою має характер евристичної бесіди.	Спрямованість на зміну суб'єктивних властивостей відбивається не тільки у намірах викладача, а постає предметом спільного обговорення цих питань зі студентами.	Викладач підключає студентів до обговорення питань, пов'язаних з формуванням складу груп, розподілом функцій між учасниками групи, складанням програми спільної діяльності.
Окремий студент групи	Викладач надає студентам право роботи в автономному режимі. Кожний студент самостійно визначає для себе мету діяльності, здійснює планування діяльності й оцінку її результатів. Домінують методи самостійної роботи за спеціально розробленими дидактичними матеріалами.	Викладач не приймає дієвої участі в ситуаціях, а лише дотично стимулює кожного студента на самостійну зміну власних суб'єктивних властивостей.	Модель, на перший погляд, відсутня в силу протиріччя своїй природі (міжсуб'єктна взаємодія може проєктуватися тільки у групі). Але на підготовчому етапі можливий аналіз окремим студентом рівня міжсуб'єктної взаємодії (в уявних ситуаціях)
Студенти, які взаємодіють між собою	Для виконання навчальних завдань студенти об'єднуються в автономно діючі групи. Функції між	Функції викладача обмежуються тільки його допомогою в організації	Студенти самостійно розподіляються по групам, здійснюють відбір завдань для

<i>Суб'єкт, що здійснює перетворення</i>	<i>Перетворення предметно-навчального змісту</i>	<i>Зміна суб'єктних властивостей</i>	<i>Міжсуб'єктна взаємодія</i>
	членами групи розподіляються студентами самостійно, без допомоги викладача.	ефективно діючих груп. Проектування само змін здійснюється у самостійно діючій групі студентів.	спільної діяльності, розподіляють між собою функції. Функції викладача обмежуються розробкою навчальних завдань, виконання яких доцільно у формі спільної діяльності.

Упровадження розробленого нами алгоритму суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладачів і студентів показало, що його використання корисне не тільки у реалізації активних методів навчання. Як викладачі, так і студенти з великою цікавістю сприймають запропоновані варіанти комунікативної взаємодії та застосовують їх при проведенні індивідуальної й самостійної роботи.

Для контролю знань студентів на кафедрі теорії і методики фізичної культури були розроблені *тестові завдання* за всіма навчальними дисциплінами. Як правило викладачі використовують традиційне тестування на папері і лише в останні три роки почали використовувати комп'ютерне тестування в аудиторії та онлайн-тестування у системі дистанційної освіти. Практика показала, що впровадження у навчально-виховний процес підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту тестування, а потім і комп'ютерного тестування було цілеспрямованим кроком на шляху до усунення суб'єктивізму в оцінюванні пізнавальної діяльності студентів.

Формування особистості майбутнього фахівця як суб'єкта професійно-педагогічної культури в процесі проведення практики та організації науково-дослідної роботи студентів є важливою у реалізації

акме-культурологічного підходу до ППП. Адже саме у процесі *проходження виробничої практики та виконання науково-дослідної роботи* майбутній фахівець не тільки здійснює засвоєння й вживання артефактів професійно-педагогічної культури, але й реалізує свій акме-культурологічний потенціал, проєктуючи у цій діяльності освітній акме-культурологічний простір для саморозвитку й самореалізації в ньому, тобто формується і розвивається як суб'єкт професійно-педагогічної культури.

Виступаючи суб'єктом у професійно-педагогічній діяльності й спілкування з трансляції професійно-педагогічної культури, майбутній фахівець з фізичної культури і спорту організовує цю діяльність не тільки в межах середовища, але й межах власного «Я». У цьому сенсі без трансляції особистості немає трансляції культури. Як вказує В. Сластьонін, засвоєння професійно-педагогічної культури є процес особистісного відкриття, створення світу культури у собі, співтворчості [552, с. 40].

Самореалізація особистості фахівця, за визначенням І. Ісаєва, є процес трансляції його загальної і професійно-педагогічної культури, спрямованої на розвиток системи культурних цінностей особистості фахівця. Вчений вказує, що творча самореалізація особистості фахівця є процес і результат самоздійснення її творчої сутності у професійній діяльності [227, с. 197-201].

У роботі [279] нами показано, що акме-культурологічний підхід визначає механізм саморозвитку особистості. Виділені нами механізми і функції саморозвитку, а також операціоналізовані їх прояви наведені у таблиці 3.3.

Механізм самовизначення особистості включає в себе самоорієнтацію, самоідентифікацію, акт морального й вольового вибору й саморефлексію, що передбачає певне бачення себе в культурі.

**Акме-культурологічні основи саморозвитку особистості фахівця
з фізичної культури і спорту**

<i>Механізми саморозвитку</i>	<i>Функції</i>	<i>Зміст виявлення</i>	<i>Культурні здібності</i>
Самопізнання	Усвідомлення себе, розкриття для себе особливостей самосвідомості, само-удосконалення мислення	Самоаналіз, саморефлексія, самопостереження, самонавчання, само сприйняття, самоповага, самокритика, розуміння самоцінності й самодостатності	Культура само-спілкування
Само-визначення	Вибір позиції, вчинку, оцінки, суб'єкта спілкування й взаємодії	Само ідентифікація, розуміння власних завдань, визначення адекватної лінії поведінки, само-обґрунтування вибору і саморефлексія, самовизначення рівня культурного розвитку, своєї освіченості й самовиховання	Бачення себе у культурі
Саморегуляція	Корекція, адаптація, збереження й відновлення цілісності «Я»	Внутрішній самоконтроль, способи володіння собою, швидка реакція, здатність фіксувати зміни у собі, відчуття самозбереження	Культура самокорекції

<i>Механізми саморозвитку</i>	<i>Функції</i>	<i>Зміст виявлення</i>	<i>Культурні здібності</i>
Самореалізація	Спрямованість особистості на максимальне розкриття творчих здібностей, на виконання дій, що відповідають завданням й очікуванням інших	Самовираження, самоздійснення, самостійність, впевненість у собі, послідовність у досягненні мети, уміння відстояти свої права у відповідних ситуаціях, імпровізація, понад ситуативна активність	Культура самовираження

Самопізнання особистості включає в себе самоаналіз, самоспостереження, самонавчання, само сприйняття, самокритику, що у сукупності визначає культуру самоспілкування особистості.

Саморегуляція особистості включає в себе способи володіння собою, корекції свого стану й самореабілітації, що в цілому визначає культуру самокорекції особистості.

Самореалізація особистості включає самовираження, самоздійснення, самоствердження, «понад ситуативну активність», що є основою культурної професійно-педагогічної діяльності.

Таким чином, суб'єкт професійно-педагогічної культури виявляється як особистість, що розвиває свою індивідуальність засобами професії, спрямовується до творчої у ній самореалізації. Інтеграція теоретичної, практичної та науково-дослідної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту в процесі проведення практики та організації науково-дослідної роботи студентів, на нашу думку, буде сприяти: закріпленню на практиці різних форм творчої активності студентів; накопичення креативного досвіду; апробації нетрадиційних форм навчальної і виховної

роботи; розширенню діапазону творчої самореалізації; опануванню досвідом творчого розвитку фізкультурно-педагогічних ідей. У процесі такої діяльності у студентів формуються «особистісні структури свідомості» (І. Бех [50]), які виступають механізмом і джерелом творчої самореалізації. Вони базуються на особистісно-ціннісному смислі професійно-педагогічної діяльності. У цьому випадку бути суб'єктом професійно-педагогічної культури у акті творчої самореалізації значить «переступити» через стереотипи, які склалися та внести новизну у зміст й організацію фізкультурно-педагогічного процесу.

У навчальних планах Навчально-наукового інституту фізичної культури Сумського державного педагогічного університету, затверджених у 2015 році (на 2015-2019 роки), підготовка бакалаврів у галузі знань 01 «Освіта», спеціальність 014 «Середня освіта» (предметна спеціалізація «Фізична культура») було передбачено 3 виробничі практики загальним обсягом 19,5 кредити (585 год.), зокрема: педагогічна практика у молодшій школі, педагогічна практика у загальноосвітній школі, педагогічна практика із організації спортивно-масової та анімаційної роботи. Для спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» передбачено дві виробничі практики загальним обсягом 16,5 кредитів (495 год.), зокрема: педагогічна практика в школі, тренерська практика.

Основні завдання педагогічної практики:

- ознайомити студентів із особливостями проведення фізичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах;
- сприяти формуванню системи професійно-педагогічних знань вчителя фізичної культури;
- розширити, зміцнити та вдосконалити вміння самостійно, творчо вирішувати основні завдання фізичного виховання учнів;
- формувати навички студентів щодо організації та проведення елементарних наукових досліджень у фізичному вихованні.

У процесі педагогічної практики студент: самостійно складає та виконує індивідуальний план проходження практики; відповідає за особисту підготовку до занять і сумлінне виконання доручених йому заходів; виконує вимоги керівника практики, а також вчителів і адміністрації школи, дотримується правил внутрішнього розпорядку школи; акуратно та своєчасно складає навчально-методичну документацію і подає її на затвердження і перевірку керівнику практики; виконує всі розділи програми практики відповідно до свого індивідуального плану.

Студент у освітньому процесі з прикріпленими класами орієнтується на плани роботи школи, вчителів фізичної культури і класних керівників. Разом з тим, кожен має змогу проявити особисту ініціативу та креативність.

Студент спрямовує свої зусилля на реалізацію таких заходів:

- проведення уроків фізичної культури згідно зі складеними планами;
- урізноманітнення змісту уроків фізичної культури, включаючи комплекси загальнорозвиваючих вправ з предметами, в парах і на приладах масового типу, використання спортивного обладнання, включення українських народних ігор і забав, рухливих ігор, естафет, елементів спортивної акробатики, атлетичної гімнастики, ритмічної гімнастики тощо;
- застосування різноманітних методів організації уроку фізичної культури, використання ігрових і змагальних методів проведення занять;
- участь у пропагандистській роботі з учнями, батьками і педагогічним колективом школи щодо формування культури здоров'я;
- оформлення інформаційно-освітніх стендів;
- проведення профорієнтаційної роботи з учнями старших класів школи;
- надання допомоги школі у виготовленні та ремонті ігрового й фізкультурно-спортивного інвентарю та обладнання.

Атестація студентів за виконання програми педагогічної практики за спеціальностями 014 та 017 / (бакалавр) здійснюється за такими показниками (рис.3.11).

Рис.3.11. Показники атестації студентів за результатами практики

У 7-му семестрі згідно з навчальним планом передбачена виробнича практика із організації спортивно-масової та анімаційної роботи обсягом 270 годин. Ця практика є логічним завершенням вивчення циклу дисциплін для отримання студентами додаткової спеціалізації «Організатор спортивно-масової та анімаційної роботи».

Завдання практики

1. Ознайомити студентів зі структурною побудовою та змістом діяльності керівних організацій та фізкультурних осередків. Сформувати уявлення про місце та роль об'єктів практики в системі фізкультурного руху міста та області.

2. Закріпити знання студентів із правового, організаційного, адміністративного та нормативного регламентування діяльності об'єктів практики.

3. Навчити студентів застосовувати теоретичні знання за потреби практичного виконання функціональних обов'язків співробітників апаратів керівних організацій та фізкультурних осередків.

4. Навчити студентів складанню документів планування та обліку управлінської діяльності, різних форм звітності.

Методичне керівництво цією практикою здійснюють керівники бригад – викладачі кафедри теорії і методики фізичної культури та методисти на об'єктах практики – співробітники апаратів керівних організацій та фізкультурних осередків.

У сьомому семестрі студенти спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» згідно навчального плану підготовки бакалаврів проходять тренерську практику обсягом 270 годин.

Цілями тренерської практики є формування уявлень про майбутню професійну діяльність та її особливості, формування умінь використовувати методи й форми організації професійної діяльності, формування умінь брати на себе відповідальність та приймати самостійні рішення, виховання

потреби систематично й системно розвивати й оновлювати власні знання та розвиток навичок творчого їх застосування у тренерській діяльності.

Акцентуємо увагу на тому, що у процесі проведення тренерської практики поглиблюються і закріплюються теоретичні знання з усіх дисциплін навчального плану та формується здатність до творчого їх застосування.

Поставлена мета досягається через ознайомлення із структурою і змістом роботи спортивної організації, у якій проходить/ організована практика, цілісне усвідомлення змісту і характеру тренерської діяльності, формування й розвиток навичок організації, планування, проведення і контролю за навчально-тренувальним процесом, ознайомлення/ опанування провідних методів і форм організації та планування діяльності тренера.

Тренерська практика є важливим етапом професійної підготовки майбутніх фахівців з ФКіС. У процесі тренерської практики вирішується низка дидактичних завдань (рис.3.12).

Наслідуючи педагогічну практику, тренерська практика більшою мірою дозволяє апробувати набуті професійно-орієнтовані знання та вміння у реальній педагогічній тренерській діяльності.

Самостійна робота практиканта із загальним обсягом 45 годин складається з: розробки та написання конспектів навчально-тренувальних занять - 15 год.; розроблення та написання матеріалів для супроводу практики (план тренувань на мезо-календарний план спортивно-масових заходів; Положення про змагання; кошторис витрат на проведення навчально-тренувального збору); педагогічний аналіз навчально-тренувального заняття – 20 год.; написання тексту лекції з обраного виду спорту – 10 год.

1. Удосконалення прикладних умінь та оволодіння практикою використання в підготовці спортсменів методичних положень, які виходять із принципів системи підготовки спортсменів:

- побудова тренувального процесу;
- планування мікро- та мезоструктур побудови підготовки спортсменів залежно від завдань та періодів макроциклу;
- підбір ефективних засобів і методів тренувального процесу;
- індивідуалізація процесу фізичної, технічної, тактичної та психічної підготовки залежно від індивідуальних особливостей, віку та кваліфікації спортсменів;
- управління динамікою тренуваності та набуття спортивної форми спортсменами;
- проведення оперативного, поточного та етапного контролю підготовки.

2. Удосконалення навичок тренерської роботи:

- особистий показ техніки спортивної вправи;
- застосування засобів опосередкованої наочності;
- керівництво спортивною групою в процесі тренувального заняття;
- оволодіння практикою застосування методів регламентованої вправи в тренувальному процесі;
- ведення виховної роботи та вміння спрямовувати процеси самовиховання спортсменів;
- керування станом тренуваності спортсменів;
- аналізу та узагальнення практичного досвіду;
- спілкування зі спортивними функціонерами та громадськістю;
- проведення спортивних змагань та свят.

Рис.3.12. Завдання тренерської практики

Атестація студентів за виконання програми тренерської практики відбувалася відповідно до такого оцінювання (рис.3.13).

1. Практична діяльність студентів (проведення фрагментів тренувальних занять, самостійне проведення тренувальних занять, організаційна, адміністративно-господарська діяльність тренера) – до 40 балів.
2. Участь в організації змагань та спортивно-масових заходів (розробка плану заходу чи Положення про змагання, представницька, суддівська діяльність, організація заходу) – до 15 балів.
3. Складання робочої документації (індивідуальний план, щоденник, план тренувань на мезоцикл, журнал обліку роботи групи, кошторис витрат на проведення навчально-тренувального збору, педагогічний аналіз навчально-тренувальних занять, плани навчально-тренувальних занять, звіт про проходження практики) – до 15 балів.
4. Методична робота практиканта (участь у методичних заняттях бригади, робота з методичною літературою, проведення методичних занять) – до 10 балів.
5. Виховна та профорієнтаційна робота – до 10 балів.
6. Виконання завдань з самостійної роботи (розробка і написання конспектів навчально-тренувальних занять, написання тексту лекції з обраного виду спорту, з проблематики Олімпійської освіти) – до 10 балів.

Рис.3.13. Оцінювання результатів тренерської практики

Державна атестація на бакалаврському рівні освіти, згідно навчальних планів, зі спеціальності 014 «Фізична культура» проводиться шляхом складання державних екзаменів з дисциплін «Теорія і методика фізичної культури», «Основи захисту вітчизни» або захисту кваліфікаційної роботи,

що замінює один із списків. Зі спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» навчальним планом передбачено складання екзаменів з дисциплін «Медико-біологічні основи фізичної культури і спорту» та «Теорія, методика фізичної культури та обраного виду спорту».

Навчальними планами підготовки магістрів галузі знань 01 «Освіта» за спеціальністю 014 «Середня освіта» (спеціалізація «Фізична культура») передбачено проходження педагогічної практики у загальноосвітніх навчальних закладах обсягом 270 годин та асистентської практики у ЗВО обсягом 90 годин; за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» (додаткова спеціалізація «Менеджмент у спортивній діяльності») – тренерська практика у спортивних закладах різного типу обсягом 180 годин та асистентська практика у ЗВО обсягом 180 годин.

Як педагогічна, так і тренерська практика магістрів відповідних спеціальностей проводилися у третьому семестрі магістратури і спрямовувалися на поглиблення професійно-педагогічних умінь та навичок фізкультурно-спортивної діяльності, а також на підготовку до самостійного і творчого виконання майбутнім фахівцем з фізичної культури і спорту основних професійно-педагогічних (тренерських) функцій фахівця. При цьому робота магістранта спрямовувалася на проведення педагогічного експерименту при підготовці магістерської роботи у практику навчальних закладів та спортивних установ.

Асистентська практика – важлива й необхідна складова ППП майбутніх магістрів (магістрантів) з ФКіС.

Метою асистентської практики магістрантів з ФКіС є забезпечення їхньої практичної підготовки до професійної науково-педагогічної діяльності. Посадами, на які претендує випускник магістратури, є: викладач фізичної культури ЗВО, викладач-методист з фізичного виховання, співробітник наукових лабораторій та установ, організатор фізкультурно-масової, фізкультурно-оздоровчої роботи.

Завдання педагогічної практики магістрантів:

- ознайомлення з особливостями організації занять фізичною культурою у ЗВО, з окремими аспектами роботи керівних структур в сфері фізичного виховання та спорту; постановка роботи у сфері ФКіС на рівні ЗВО;

- вивчення систем навчальної, наукової та виховної роботи та системи управління галуззю фізичного виховання та спорту в ЗВО;

- розвиток власних знань та вмінь в галузі професійно-педагогічної та науково-педагогічної діяльності;

- прищеплення магістрантам навичок організації і проведення наукових досліджень у галузі ФКіС.

Обов'язки практиканата на асистентській практиці подані на рисунку 3.14.

У процесі практики продовжується професійно-педагогічне навчання магістрантів у формі регулярних (не рідше одного разу в тиждень) методичних занять групи, на яких обговорюються питання педагогічної майстерності та вдосконалення навичок проведення наукових досліджень.

Атестація магістрів за виконання програми асистентської практики здійснюється за такою бальною шкалою:

1. Проведення практичних занять – 5 балів за 1 заняття ($5 \times 5 = 25$).
2. Конспекти занять – 5 балів за 1 заняття ($5 \times 5 = 25$).
3. Заняття в якості асистента викладача – 2 бали за 1 заняття ($2 \times 10 = 20$).
4. Лекція – 3 бали.
5. Конспект і проведення контрольного уроку – 5 балів.
6. Сценарій і проведення змагань чи свята – 5 балів.
7. Протокол результатів тестування студентів – 5 балів.
8. Ведення щоденника – 4 бали.
9. Методична робота в бригаді – 3 бали.
10. Звіт і захист практики – 5 балів.

Обов'язки магістранта на асистентській практиці

самостійно виконати індивідуальний план проходження практики;

сумлінно та своєчасно складати навчально-методичну документацію і подавати її на затвердження перевірку керівникам практики, готувати відповідну звітну документацію;

виконувати вимоги керівника практики, адміністрації, викладачів фізичного виховання на об'єкті практики, дотримуватися правил внутрішнього розпорядку закладу вищої освіти;

ознайомитися та проаналізувати процес фізичного виховання та спортивної роботи на об'єкті практики;

вивчити специфіку реалізації державних і регіональних програм із фізичного виховання, спорту та масової фізичної культури;

особисто готуватися до проведення занять та інших доручених заходів;

організувати та провести заняття з фізичного виховання (спорту) серед студентської молоді;

навчитися контролювати фізичний стан, рівень фізичного здоров'я та фізичний розвиток студентів;

опанувати навиками проведення професійно-прикладної фізичної підготовки, організації дозвілля студентської молоді;

ознайомитися з передовим педагогічним досвідом організації фізичного виховання та спорту та вдосконалити свою педагогічну майстерність;

проводити аналіз спеціалізованої літератури, продовжити і завершити наукові дослідження, пов'язані з тематикою магістерської роботи;

ознайомитися з сучасними інформаційними технологіями в сфері фізичного виховання і спорту та діяльністю наукових бібліотек.

Рис.3.14. Обов'язки магістранта на асистентській практиці

Максимальна кількість балів – 100.

Майбутні фахівці з фізичної культури і спорту починають знайомитися з *основами наукової роботи* вже з першого курсу навчання, готуючи доповіді, реферати, виконуючи курсові роботи, кваліфікаційні та магістерські роботи, готуючи тези та наукові статті тощо.

Напрями наукових досліджень в галузі фізичної культури і спорту охоплюють достатню кількість навчальних дисциплін, долучившись до яких, студент набуде знань та досвіду у проведенні досліджень зі своєї спеціальності:

- напрям дослідження в управлінні та організації фізичного виховання та спортивної діяльності охоплюють такі навчальні дисципліни, як «Соціологія спорту», «Історія фізичної культури і спорту», «Менеджмент у спортивній діяльності»;

- напрям дослідження «фізичне виховання» охоплює такі навчальні дисципліни: «Теорія і методика фізичного виховання», «Професійно-прикладна фізична культура», «Фізичне виховання різних груп населення»;

- напрям дослідження оздоровчої фізичної культури передбачає такі навчальні дисципліни: «Адаптивна фізична культура», «Фізична рекреація», «Фізична реабілітація», «Методика лікувальної фізичної культури в спеціальних медичних групах», «Теорія і методика оздоровчої фізичної культури»;

- напрям дослідження теорії і методики спорту охоплює навчальні дисципліни: «Спортивна біохімія», «Спортивна фізіологія», «Спортивна біомеханіка», «Загальна теорія спорту», «Теорія та методика дитячого і юнацького спорту», «Теорія підготовки спортсменів в олімпійському спорті»;

- напрям дослідження педагогіка за професійним спрямуванням забезпечується такими дисциплінами: «Педагогіка», «Педагогіка вищої школи», «Педагогічна майстерність».

Студенти кафедр теорії і методики фізичної культури та олімпійського спорту Навчально-наукового інституту фізичної культури Сумського державного педагогічного університету беруть участь у кафедральних, загально університетських та Всеукраїнських студентських наукових конференціях та олімпіадах. Зокрема, у II-му турі Всеукраїнської студентської олімпіади зі спеціальності «Фізична культура» впродовж 2012-2019 років студенти Корнієнко Анна зайняла II місце (2014 р.), Стецюра Анна – III місце (2016 р.), Скворцова Світлана – II місце (2018 р.).

На II-му етапі Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт зі спеціальності «Фізична культура» студенти кафедр теорії і методики фізичної культури та олімпійського спорту неодноразово посідали призові місця, а саме: Бондар Віталій (2014 р., м. Київ, 3 місце); Єременко Наталія, Сіренко Владислав (2016 р., м. Суми, 2 місце); Іванова Анастасія, Прокопенко Юлія (2018 р., м. Дніпро, 2 місце).

Фрагмент II-го етапу Всеукраїнського конкурсу наукових студентських робіт представлено на рис. 3.15.

Рис. 3.15. Другий тур Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з галузі «Фізичне виховання та спорт» (м. Суми, 2016 р.)

Студентами наукових гуртків кафедр Навчально-наукового інституту фізичної культури підготовлено значну кількість рефератів і видано друком понад 70 статей у наукових збірниках. Вони мають можливості друкувати власні наукові статті у збірнику матеріалів щорічних Міжнародних науково-практичних конференцій «Сучасні проблеми фізичного виховання і спорту різних груп населення» (рис. 3.16).

Рис. 3.16. XIX Міжнародна науково-практична конференція молодих учених «Сучасні проблеми фізичного виховання і спорту різних груп населення» (2019 р.)

Науково-дослідну роботу студентів в процесі ППП на акмекультурологічних засадах ми спрямовували на розвиток системи таких інтелектуальних творчих якостей особистості:

- інтуїції (пряме бачення суті речей без обґрунтування);
- креативності (творче мислення, здатність продукувати нові ідеї, гіпотези, способи розв'язання проблемних завдань);
- творчої уяви (самостійне створення нових образів, що реалізуються в оригінальних результатах діяльності);
- дивергентності мислення (здатність запропонувати декілька підходів до розв'язання завдання та міняти їх, бачити проблеми, об'єкти в різних ракурсах);

- оригінальності мислення (своєрідність якостей розуму, способу розумової діяльності);
- асоціативності мислення (здатність використовувати асоціації, зокрема аналогії).

Як зазначає Л. Фролова, у процесі науково-дослідної роботи проявляються особливості психології людей, які набули відповідних навичок – наукове покликання. Воно є не вродженою якістю, а результатом кропіткої праці, та може бути предметом цілеспрямованого виховання. Тому, як вважає дослідниця, творчі здібності притаманні всім людям, але вченим притаманні основні психологічні риси їх діяльності такі, як: працелюбність, ерудованість, особиста ініціатива, критичне мислення, уявлення, інтуїція [625, с. 182].

Науково-дослідна діяльність студентів є однією з формою їхньої професійної підготовки, причому, з одного боку, вона характеризується різними аспектами навчально-пізнавальної роботи (за її виконання передбачено вивчення певного поняття, положення, закону тощо через розв'язання пізнавальної задачі або поставленої перед студентом проблеми), а з іншого, така діяльність є творчою, вона дозволяє активізувати одночасно пізнавальні й креативні здібності щодо власного бачення шляхів вирішення поставленої проблеми та вибору найраціональнішого з них. Тому організація і проведення науково-дослідної роботи на всіх етапах ППП майбутніх фахівців з ФКіС формує всі компоненти їхньої професійно-педагогічної культури (мотиваційно-аксіологічний, когнітивний, діяльнісний, особистісно-рефлексивний). Це дозволяє стверджувати, що науково-дослідна робота суттєво сприяє розвитку особистості майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту як суб'єкта професійно-педагогічної культури.

Отже, нами проаналізовано роль педагогічної, тренерської, асистентської практики та науково-дослідної роботи студентів на розвиток різних форм їхньої творчої активності, накопичення креативного досвіду,

розширення діапазону творчої самореалізації у цих видах діяльності, що і формує майбутнього фахівця як суб'єкта професійно-педагогічної культури, розглянуто провідні методи, форми та засоби навчання як основи для реалізації педагогічних умов ППП майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту на акме-культурологічних засадах.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі обґрунтовано педагогічні умови, які детермінують успішну професійно-педагогічну підготовку майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, побудовану на акме-культурологічних засадах, охарактеризовано організаційно-процесуальне наповнення системи професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з ФКіС.

За аналізом наукових розвідок щодо успішності професійної підготовки фахівців з ФКіС (Е. Мездик, Є. Павлюк, Л. Сущенко, С. Шутова та ін.) та результатами експертного оцінювання важливості різних педагогічних умов і ступеня їх впливу на результати професійної підготовки (до складу експертів залучено 23 викладачі факультетів ФКіС зі стажем роботи не менше 5 років та 11 тренерів різних видів спорту зі стажем роботи не менше 7 років) обґрунтовано педагогічні умови професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах:

1) посилення уваги до гуманістичних цінностей фізичної культури у змісті освітніх компонентів для розвитку ціннісних орієнтацій та мотивації до професійно-педагогічної діяльності;

2) збільшення ваги активних методів навчання для розвитку педагогічної майстерності;

3) нарощення віртуальної присутності студентів у освітньому, спортивному та соціальному просторах для сприяння розвитку в них здатності до самоосвіти та професійного самовдосконалення;

4) насичення педагогічним змістом науково-дослідної діяльності студентів для культивування схильності до професійно-педагогічної діяльності.

Доведено, що реалізація змісту професійно-педагогічної підготовки впливає на формування окремих структурних компонентів професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. Цей вплив є комплексним, кожен елемент змісту, побудований на акме-культурологічних засадах, впливає на всі компоненти професійно-педагогічної культури одночасно, проте можна виділити більш потужну, переважну дію кожного елемента змісту на певний компонент.

Перша складова професійно-педагогічної культури – мотиваційно-аксіологічний компонент – передбачає, з одного боку, формування мотивацій майбутнього фахівця з ФКіС до власного професійно-педагогічного розвитку, до навчання, саморозвитку, самовдосконалення, а з іншого боку, формування професійних і педагогічних цінностей, які притаманні сучасному етапу розвитку фізкультурно-спортивної освіти. Мотиваційно-аксіологічний компонент професійно-педагогічної культури як сукупність спонукань та умов, що детермінують, активують, спрямовують та регулюють акме-культурологічно орієнтований саморозвиток фахівця переважно формується на I-II курсах та набуває свого сталого розвитку на III та IV курсах бакалаврату і в магістратурі. При цьому особливе значення мають навчальні дисципліни, зміст яких дозволяє збагачення відомостями акме-культурологічного спрямування (перша педагогічна умова): «Філософія», «Історія та культура України», «Основи здорового способу життя», «Психологія», «Педагогіка», «Вступ до спеціальності», «Олімпійський та професійний спорт», «Психологія здоров'я», «Історія фізичної культури», «Теорія та методика фізичного виховання (за видами спорту)», «Педагогічна майстерність», «Загальна теорія підготовки спортсменів» для бакалаврату і «Філософія освіти», «Правове забезпечення професійної діяльності», «Педагогіка вищої

школи», «Педагогічна психологія», «Основи професійно-педагогічної культури фахівця з фізичної культури і спорту», «Основи маркетингу у фізичному вихованні та спорті», «Фізична культура особистості фахівця з фізичної культури і спорту», «Історія фізкультурно-спортивного руху» для магістратури.

Для формування когнітивного компонента професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з ФКіС використано навчальні дисципліни «Вступ до спеціальності», «Теорія і методика фізичного виховання», «Психологія фізичного виховання», «Педагогічне фізкультурно-спортивне вдосконалення», «Професійна майстерність», «Професійна діяльність у сфері фізичного виховання та спорту», які були збагачені поняттями акмеології і культурології фізичного виховання та спорту, засобами досягнення професійного акме та високого рівня культури (ціннісний потенціал фізичного виховання та спорту). У змісті акме-культурологічного знання виділено медико-біологічні та валеологічні знання, що стосуються питань здоров'я людини, оздоровчого ефекту фізичних вправ, адаптації організму людини до фізичних навантажень, ведення здорового способу життя. Здоров'я людини розглядається через розуміння її цілісності, а фізкультурно-спортивна діяльність, що здійснюється в цілісності свого змісту й спрямована на психосоматичне й психосоціальне в людині, має об'єктивний потенціал оздоровчого ефекту.

На бакалаврському рівні вищої освіти внесено зміни до таких дисциплін як «Анатомія людини», «Фізіологія людини», «Психологія здоров'я», «Біохімія», «Спортивна фізіологія», «Методи досліджень у фізичному вихованні», «Гігієна», «Біомеханіка», «Медико-біологічні основи фізичного виховання», «Спортивна медицина», «Адаптивне фізичне виховання», «Лікувальна фізична культура в спеціальних медичних групах», «Фізична реабілітація». Відповідно на магістерському рівні – «Методика викладання фізкультурно-спортивних дисциплін у закладах вищої освіти», «Методологія і організація наукових досліджень»,

«Спортивна морфологія», «Сучасні інформаційно-комунікаційні технології у фізичному вихованні та спорті».

Оскільки діяльнісний компонент професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту включає педагогічний і комунікативний аспекти загальної культури, то до його змісту включено: гуманітарно-гностичні вміння й навички, які націлюють на акме-культурологічний зміст професійно-педагогічних знань; дидактичні знання, вміння і навички організації процесу фізкультурно-спортивної освіти та самоосвіти; методичні знання, вміння і навички ефективно та якісно вирішувати завдання фізкультурно-спортивної освіти, включати й нетрадиційні методики та технології; етико-комунікативні вміння і навички, необхідні для формування відповідальності за наслідки своєї діяльності, сприйняття різних інтересів, потреб і цінностей людей у галузі фізичної культури і спорту; вміння і навички управління вольовою й емоційною сферою, різними підходами до подолання професійної, педагогічної та комунікативної деструкції з метою передачі акме-культурологічних цінностей фізичної культури і спорту; вміння вчитися, на яких ґрунтується здатність до рефлексії, саморефлексії та самоусвідомлення. Доповнення змісту відбулося в межах таких навчальних дисциплін: «Вступ до спеціальності», «Педагогічне фізкультурно-спортивне вдосконалення», «Професійна майстерність», «Теорія і методика фізичного виховання», «Професійна діяльність у сфері фізичного виховання та спорту», «Загальна теорія підготовки спортсменів», «Психологія фізичного виховання та спорту» для бакалаврату і «Педагогіка вищої школи», «Методика викладання фізкультурно-спортивних дисциплін у закладі вищої освіти», «Методологія і організація наукових досліджень», «Основи маркетингу у фізичному вихованні та спорті», «Сучасні інформаційно-комунікативні технології у фізичному вихованні та спорті», «Історія фізкультурно-спортивного руху» для магістратури.

У процесі професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з

фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах особистісно-рефлексивний компонент професійно-педагогічної культури розвивається на всіх рівнях вищої освіти і передбачає єдність аналітичного і дивергентного мислення, логіки та інтуїції, елементів наукової, професійно-педагогічної творчості. З огляду на визначені пріоритети в освітньо-професійні програми підготовки розроблено дисципліни для бакалаврату – «Фізична культура особистості фахівця з фізичної культури і спорту» (3 кредити у VII семестрі) і на рівні магістратури – «Основи професійно-педагогічної культури фахівця з фізичної культури і спорту» (3 кредити у II семестрі). Їх змістове наповнення забезпечує інтеграцію компонентів професійно-педагогічної культури фахівців з ФКіС.

Показано доцільність проведення проблемних лекцій, лекцій-дебатів, міні-лекцій та семінарів-диспутів при викладанні професійно орієнтованих та вибіркового навчальних дисциплін. Розкрито забезпечення професійно-педагогічної підготовки активними методами навчання, інформаційно-комунікаційними технологіями та суб'єкт-суб'єктною взаємодією викладачів і студентів (друга педагогічна умова).

Доведено доцільність застосування тренінгів. Показано, що основними завданнями їх організації і проведення є: формування і закріплення мотивації до ефективної професійно-педагогічної діяльності; розвиток і вдосконалення індивідуальних здібностей студентів; удосконалення особистісних якостей; розвиток професійно важливих якостей, необхідних для успішної роботи у сфері фізичної культури і спорту.

Розроблено алгоритм суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача і студентів у процесі реалізації активних методів навчання, який розкриває різні види комунікативної взаємодії (викладач – студенти групи; викладач – окремий студент; студенти, які взаємодіють між собою), прийоми спільної діяльності, включає у процес педагогічної взаємодії емоційно-ціннісний досвід викладача і студента, сприяє формуванню у майбутніх фахівців з

ФКіС здатності успішно виконувати професійно-педагогічні функції та обов'язки (третя педагогічна умова).

Показано доцільність організації і проведення ділових ігор, через які відбувається: формування та розвиток пізнавальних і професійних мотивів та інтересів до ефективного здійснення професійно-педагогічної діяльності; розвиток системного мислення; навчання колективній роботі, формування навичок соціальної взаємодії і спілкування, навичок індивідуального і спільного прийняття рішень; культивування відповідального ставлення до результатів професійно-педагогічної діяльності, поваги до цінностей фізичної культури і спорту.

Впроваджено систему моніторингу та самооцінки якості професійно-педагогічної підготовки студентів, яка дозволяє в режимі онлайн-тестування відслідкувати процес професійно-педагогічного становлення майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту.

Схарактеризовано вимоги до проведення практик і організації науково-дослідної роботи як важливих етапів професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, саморозвитку майбутніх фахівців з ФКіС (самопізнання, самовизначення, саморегуляції, самореалізації). Проаналізовано вплив педагогічної, тренерської і асистентської видів практик та науково-дослідної роботи студентів на розвиток різних форм їх творчої активності, накопичення креативного досвіду, розширення діапазону саморозвитку для формування професійно-педагогічної культури фахівців з ФКіС (четверта педагогічна умова).

Основні результати розділу відображено в наукових працях автора: [275; 251; 279; 236; 256; 239; 248; 685; 686; 688; 281; 283; 274].

РОЗДІЛ 4.
ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ
СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФКіС
НА АКМЕ-КУЛЬТУРОЛОГІЧНИХ ЗАСАДАХ

4.1. Критерії, показники й рівні сформованості професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з ФКіС

Наявність професійно-педагогічних еталонів, норм, правил, яким повинна задовольняти професійно-культурна якість особистості й діяльності фахівця фізичного виховання та спорту, робить можливим її (культури) вимірювання. Як зазначає М. Кудель, вимірювання культури викладачів фізичного виховання можливо розглядати як вимірювання якості предметів діяльності, тобто як «пізнавально-оцінний процес визначення міри якості, що полягає в порівнянні шляхом технічних вимірювань, експертних оцінок і теоретичних розрахунків даної якості з деякими її значеннями, що сприймаються за еталон порівняння» [350, с.18]. Проблема вимірювання професійно-педагогічної культури пов'язана з проблемою критеріїв та рівнів її сформованості.

При розробці критеріїв оцінки сформованості професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту, ми виходили з того, що критерій (від. гр. *kriterion* – засіб для судження) – це значуща ознака, на основі якої надається оцінка, визначення чи класифікація будь-чого [555, с. 382].

У науковій літературі поняття «критерій» використовується в різних значеннях: як мірило, як оцінка, як судження, як ознака вірогідності або умови, як сукупність ознак. Критерій як мірило оцінки, як необхідну та достатню умову прояву певного явища визначає З. Курлянд. Учена зазначає, що розгляд/ аналіз будь-якої величини, що досліджується, має включати в

себе не лише її ознаки, а й критерії, що увиразнюють ту чи іншу ознаку в розглядуваному процесі або явищі [364].

Зокрема, у роботах [542; 600] критерії визначено як точно обрані ознаки, величини, які виступають мірилом для об'єктів оцінювання, як ступінь оцінювання виділених параметрів, які описуються певними показниками.

Ми цілком погоджуємося із позицією, що показник – це аспект (визначальна характеристика, маркер), завдяки якому можна надавати судження щодо динаміки певних процесів. Через таку позицію в роботі будемо сприймати критерії як якості, властивості, ознаки об'єкта, який досліджується/ вивчається, що уможливорює висновок про стан і рівень його сформованості чи розвитку. Показники – це якісні характеристики сформованості кожної з якостей, властивостей, ознак об'єкта, що вивчається, які дозволяють їх кількісну характеристику і подальший якісний аналіз для виявлення ступеня сформованості досліджуваної якості.

Критерії потрібно задати так, щоб можна було виділити рівні готовності. Критерії оцінки сформованості професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту включають ознаки, за допомогою яких можна виявити у майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту наявність або відсутність кожного з названих аспектів професійно-педагогічної культури. Під час виділення критеріїв сформованості професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту було враховано такі вимоги: критерії мають розкриватися через ряд показників, прояв яких дозволить визначати більший чи менший рівень його вираженості; мають відображати динаміку вимірюваної якості в часі й просторі.

Проблему визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості умінь та навичок, різних видів компетентностей розглядали багато вчених, науковців, зокрема зокрема Ю. Бабаян, С. Вітер, Н. Гарашкіна, В. Гриців, І. Демура, В. Жигір, Г. Зайчук, І. Зимня Ю. Картава, Т. Лупиніс,

О. Овчарук, О.Семеніхіна, В. Тернопільська, В. Чернявський та ін. За аналізом підходів підходів можна стверджувати, що критерій – це набір ознак та властивостей явища, об'єкта, предмета, які дають змогу судити про його стан, рівень розвитку та функціонування. Науково обґрунтований вибір критерію значною мірою зумовлює коректний вибір системи показників, які уможливають кількісну характеристику явищ і зробити висновок про їхній стан у динаміці.

Критерій відображає сутність змін в розвитку об'єкта та являє собою знання межі, повноти вираження його сутності в конкретному вияві. Низка дослідників (А. Деркач та О. Селезньова [163], Є. Зеер [216], М. Кудель [350] та ін.) зазначають, що система критеріїв та показників виступає як система еталонів, що задають вектор орієнтованого розвитку людини й соціуму, а рівень їх розвитку – як ступінь виявлення його критеріїв. Критерії професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту ми визначаємо виходячи із системного розуміння культури, виділення її структурних компонентів, розуміння культури як мети і процесу, як діяльності і результату творчого опанування і створення професійно-педагогічних цінностей і технологій у процесі професійно-творчої самореалізації майбутнього фахівця під час навчання та професійно-педагогічної діяльності [247, с. 121].

Основні вимоги до критеріїв, на думку І. Козубцова, повинні бути об'єктивними, тобто включати найістотніші, ключові моменти досліджуваного явища та охоплювати типові сторони, формулюватися чітко, вимірювати досліджувані показники [314, с. 176]. Таким чином, доречно, на нашу думку, вимірювати рівень сформованості професійно-педагогічної культури фахівця як періоди становлення особистості у процесі її ППП (рівень сформованості структурних компонентів професійно-педагогічної культури особистості).

Відтак, при формулюванні системи критеріїв і показників ми дотримувалися таких принципів: аналітичності, вимірюваності,

об'єктивності, оцінюваності, повноти охоплення, системності, універсальності. Дослідники пропонують застосовувати для діагностування спеціалізовані психолого-педагогічні тести [291; 506].

При розробці критеріїв ми виходили із вищевизначеної структури професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, яка формується у системі акме-культурологічно спрямованої ППП. У дослідженні ми визначили критерії відповідно до складових структурних компонентів професійно-педагогічної культури, а саме: *мотиваційно-ціннісний, гностичний, результативний, поведінковий критерії* (рис. 4.1).

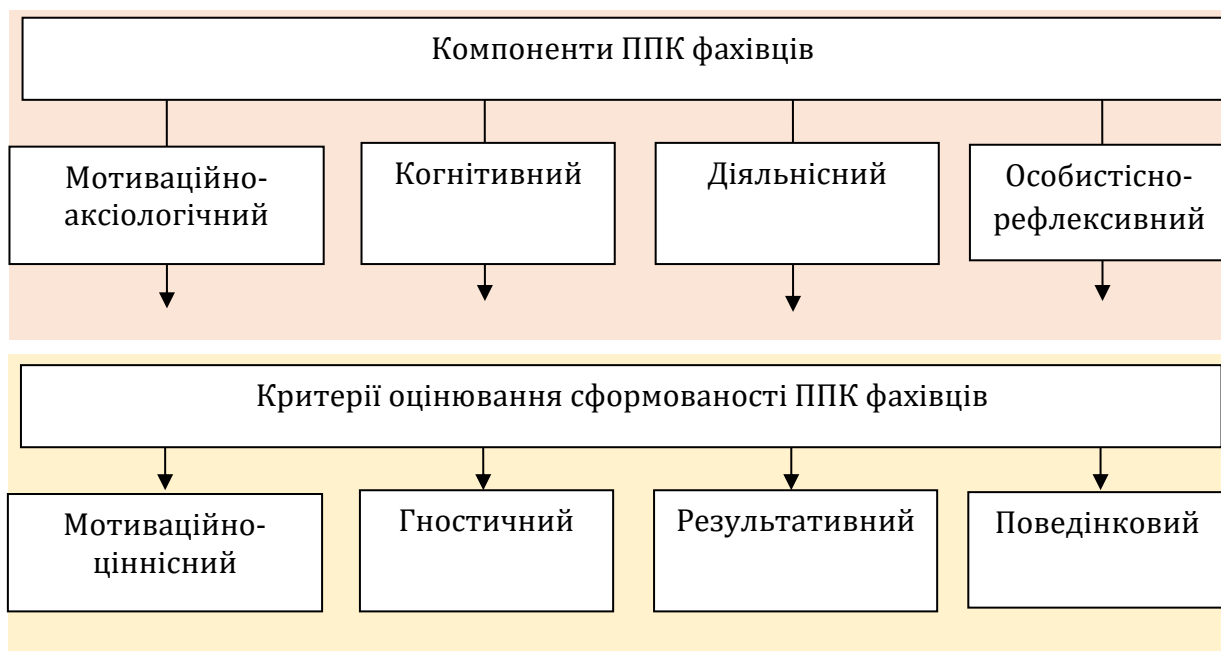

Рис. 4.1. Критерії оцінювання сформованості професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту

Розглянемо кожен критерій оцінки сформованості компонентів професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту детальніше.

Мотиваційно-ціннісний критерій спрямований на виявлення мотиваційних і ціннісних новоутворень. Майбутній фахівець з ФКіС має відбутися як людина культури, яка потребує змін у домінуючих потребах, новій їх ієрархізації, у ступенях його асиміляції і цінностях, які

увиразнюють інтегративну динамічну сутність мотиваційно-ціннісної сфери фахівця з ФКіС та ціннісно-смісловий зміст його ППП в умовах освітнього акме-культурологічного середовища. Цей критерій виступає як комплекс усвідомлення мотивів і цінностей, від яких залежить вибір дій щодо вдосконалення професійно-педагогічних якостей фахівця, а саме: внутрішній мотив, пізнавальний мотив, мотив уникнення, змагальний мотив, мотив зміни діяльності, мотив самоповаги, мотив досягнення; рівень сформованості професійно-педагогічних та індивідуально-особистісних цінностей майбутнього фахівця. Процес мотивації засновується на цінностях, які визначають особистісну й професійну позицію майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту і є основою його професійно-педагогічної спрямованості.

Професійні цінності становлять собою сукупність ідей, норм, які регулюють професійно-педагогічну діяльність майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту. Ця сукупність має цілісний характер і виступає як пізнавально-діяльнісна система, якій властиві відносна стабільність і повторюваність.

До професійних цінностей майбутнього фахівця з ФКіС нами віднесені такі цінності: здоров'я, здоровий спосіб життя (ЗОЖ), рухові якості, фізкультурно-спортивні уміння і навички, фізичні навантаження, моторна діяльність, спрямування до фізичного вдосконалення. До педагогічних цінностей майбутнього фахівця з ФКіС нами віднесені: гуманізм, толерантність, норми педагогічної етики, володіння методичними основами теорії і методики ФКіС та професійно-педагогічної діяльності. Індивідуально-особистісні цінності – це система ціннісних орієнтацій особистості, складне соціально-психологічне утворення, яке відображає її цільову і мотиваційну спрямованість. До таких цінностей нами віднесені: навички поведінки фахівця у колективі, спілкування, поняття честі, вихованість і ступінь соціалізації особистості, емоційні переживання,

швидкість мислення, творчі нахили, риси характеру, властивості і якості особистості (самовираження, використання своїх здібностей тощо).

Розвиток мотивації є необхідною умовою особистісного і професійного розвитку та ефективної діяльності фахівця. Така умова виступає однією з форм самоактуалізації особистості. Вона найбільше пов'язана з потребами у власному професійному розвитку, професійних досягненнях, підвищенні рівня задоволеності професійною діяльністю та оволодінням засобами професійного вдосконалення. З погляду підготовки майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту це виражається в потребі систематично поповнювати і розширювати відповідні професійні знання, їх інструментарій та особливості застосування; у вмінні досліджувати зміст професійного матеріалу; в умінні моделювати власну професійну діяльність; у вмінні організувати свою професійну діяльність; у вміннях, що характеризуються високим рівнем знань сучасних інноваційних видів професійної діяльності у галузі ФКіС.

Відповідно, критерієм мотиваційно-аксіологічного компонента виступає мотиваційно-ціннісний критерій, який характеризується показниками *«Мотивація»* та *«Ціннісні орієнтації»*.

З метою визначення показника *«Мотивація»* ми пропонуємо методику, розроблену на основі опитувальника А. Реана і В. Якуніна *«Діагностика навчальної мотивації студентів»* [291]. До шістнадцяти тверджень вищезазваного опитувальника додані твердження, що характеризують мотиви учіння, виокремлені В. Леонтьєвим, а також твердження, що характеризують мотиви учіння, отримані І. Багаєвою [375, с. 234] в результаті опитування студентів, а саме: комунікативні, професійні, учбово-пізнавальні, широкі соціальні мотиви, а також мотиви престижу і уникнення невдачі (додаток П).

Студент оцінює за 5-бальною системою наведені мотиви учбової діяльності за ступенем значущості: 1 бал відповідає мінімальній значущості мотиву, 5 балів – максимальній. Визначено такі шкали опитувальника, що

характеризують мотиви учіння: шкала 1 – комунікативні мотиви; шкала 2 – мотиви уникнення; шкала 3 – мотиви престижу; шкала 4 – професійні мотиви; шкала 5 – навчально-пізнавальні мотиви; шкала 6 – соціально-культурні мотиви.

З метою визначення показника «Ціннісні орієнтації» ми пропонуємо тест-опитувальник «Професійно-педагогічні цінності фахівця фізичного виховання та спорту» (додаток Р). Тест-опитувальник складається із двадцяти тверджень щодо оцінки сформованості професійних цінностей (здоров'я, здоровий спосіб життя, тіло будова, рухові якості, фізичні навантаження, фізкультурно-спортивні уміння, моторна діяльність, спрямування до фізичного вдосконалення), педагогічних цінностей (гуманізм, норми педагогічної етики, толерантність, методичні вміння і навички педагогічної діяльності), індивідуально-особистісні цінності (швидкість мислення, творчі нахили, риси характеру).

Питальник дозволяє визначити у балах особистісну й професійно-педагогічну позицію майбутнього фахівця з ФКіС. Високий рівень сформованості мотивації і цінностей свідчить про прагнення майбутніх фахівців з ФКіС до власного професійного розвитку відповідно до професійно-педагогічних і особистісних цінностей. Середній рівень сформованості мотивації і цінностей майбутніх фахівців з ФКіС характеризується певною нестачею потреби й прагнень до професійно-педагогічного становлення і формування компонентів професійно-педагогічної культури. Низький рівень сформованості мотивації і цінностей майбутніх фахівців з ФКіС характеризується нерозумінням важливості формування власної професійно-педагогічної культури.

Отже, запропоновані тести дозволяють визначити рівень сформованості мотиваційно-аксіологічного компоненту професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту.

Гностичний критерій слугує виявленню когнітивного компонента ППК фахівця фізичного виховання та спорту, який відображає

сформованість професійно-педагогічних знань та їх системності, уміння застосовувати теоретичні знання у своїй практичній діяльності. Професійно-педагогічні знання ми поділяємо на три напрями – соціогуманітарні, медико-біологічні/ валеологічні та психолого-педагогічні знання.

Як зазначають дослідники, знання і об'єктивно, і в свідомості конкретної особи існують на трьох рівнях (методологічному, теоретичному, методичному). На методологічному рівні знання актуалізуються як певний загальний підхід / спосіб самопізнання. На теоретичному рівні знання актуалізуються у вигляді цілісної системи, яка уможливорює виявлення закономірностей, умов, алгоритмів, процесів, що сприяють або перешкоджають саморозвитку. На методичному рівні знання актуалізуються у вигляді готових технологій, які уможливають просування людини до вищого рівня професійно-педагогічної культури [18].

Важливе значення, на нашу думку, для визначення цілісної структури професійно-педагогічної культури є розуміння суб'єктом освітнього процесу причинних факторів, що є інструментальними протягом розвитку взаємодії. До них належить розуміння суб'єктом залежності результату від співвідношення випадковості та особистісних можливостей суб'єкта, а також розуміння того, наскільки постановка завдань є ініціативною чи директивною.

Проведений аналіз наукових досліджень показує, що професійна підготовка фахівця з фізичної культури і спорту до практичної діяльності ставить особливі вимоги до стану здоров'я майбутніх фахівців, їх фізичної підготовленості, адже у діяльності такого фахівця присутнє й фізичне навантаження на нього самого (він повинен здійснювати фізичні дії, показувати фізичні вправи, страхувати під час виконання вправ). Кожен фахівець з фізичної культури і спорту повинен вміти технічно бездоганно показати фізичні вправи та виконувати без труднощів будь-які рухові дії.

Потребує уваги й формування системи уявлень про способи активного збереження і зміни опорно-рухового апарату, пропорцій, форм і шкіряного покриву свого тіла та його частин, тобто про культуру тіла. Майбутні фахівці з фізичної культури і спорту у процесі виконання професійної діяльності мають дбати про систематичний розвиток культури власного тіла та рухів.

Цей критерій також характеризує: обсяг знань щодо інновацій у сфері ФКіС; ступінь оволодіння сучасним поняттєвим апаратом, обсяг знань про цифрові технології (веб-технології, хмарні технології тощо) для розв'язання конкретних завдань професійної діяльності у сфері ФКіС. Цей критерій передбачає визначення рівня у майбутніх фахівців фізичної культури і спорту інтегрованої системи фахових, психолого-педагогічних та методичних знань, усвідомлення суспільної значущості роботи фахівця ФКіС, зокрема, володіння системою знань, необхідних та достатніх для успішного залучення педагогічних технологій до майбутньої професійної діяльності.

Отже, гностичний критерій відображає рівень сформованості когнітивного компонента професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту і характеризується *показниками «Обсяг соціогуманітарних, медико-біологічних/ валеологічних та психолого-педагогічних знань» та «Цифрова грамотність»*.

З метою визначення показника «Обсяг соціогуманітарних, природничо-наукових, технологічних знань» ми пропонуємо тести, які оцінюються за 100-бальною шкалою, що дозволяє також визначити результати успішності студентів щодо опанування навчальних дисциплін за відомими у ЗВО методиками (додаток С). Тестування проводилося за допомогою комп'ютерної програми.

З метою визначення показника «Цифрова грамотність» ми використовували тестування, що здійснювалося на базі онлайн-платформи Дія. Цифрова освіта Міністерства цифрової трансформації України через

національний тест на цифрову грамотність громадян (<https://osvita.diia.gov.ua/digigram>). Цей тест містить 90 запитань і його спрямовано на виявлення загального рівня цифрової грамотності, прогалини у цифрових навичках. Тривалість проходження тесту до 40 хвилин. Завдання тесту передбачають перевірку базових знань та навичок із цифрової грамотності. Запитання першої, другої, четвертої та п'ятої частин спрямовані на перевірку умінь використовувати ЦТ у професійній діяльності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту. Після складання тесту надсилається електронний сертифікат, який містить загальну кількість набраних балів і засвідчує рівень цифрової грамотності.

За допомогою *результативного критерію* нами визначається ступінь володіння професійно-педагогічними здатностями та вміннями, які можна об'єднати у дві групи: професійно-функціональні (спортивна спрямованість) та професійно-комунікативні (педагогічна спрямованість). Вони передбачають опанування алгоритмами діяльності з моделювання, проектування, науковим дослідженням, досягати досягнення культури та вносити свій внесок у її розвиток, зокрема, передбачають наявність умінь вчитися, здатність до самоосвіти в процесі самостійної та науково-дослідної роботи студентів.

О. Савченко вважає, що вміння вчитися має такі структурні компоненти [528, с. 37]: мотиваційний (ставлення до навчання), когнітивний (знання, вміння та навички як об'єкт вивчення; цінності), діяльнісний (способи виконання навчальної діяльності на різному рівні складності), контрольно-оцінний (самоперевірка, самоконтроль, самооцінювання рівня своїх навчальних досягнень) та рефлексивно-корекційний (самоаналіз, самооцінка, самокорекція). Як зазначає дослідниця, для реалізації ідеї навчання протягом життя:

- 1) визначення та ранжування якостей навчальної діяльності студентів щодо їх значущості для умінь вчитися;

2) використання в навчальній діяльності методів, що розвивають уміння вчитися;

3) вибір засобів мотивації студентів до самостійного учіння;

4) застосування організаційних форм, що сприяють формуванню умінню самостійно вчитися (науково-дослідна, самостійна робота; участь у груповій, проєктній діяльності) [528, с. 39].

Також кожен майбутній фахівець з фізичної культури і спорту повинен мати відповідний рівень практичної підготовки, яка б відповідала основним функціям і завданням професійної діяльності фахівців ФКіС. Діяльнісний компонент охоплює сукупність вмінь, навичок, способів дії, що базуються на знаннях та отриманому досвіді, необхідних для професійної діяльності (володіти та використовувати у практичній діяльності різні види та форми рухової активності, базові види фізкультурної діяльності; вміти керувати руховою діяльністю інших людей; вдосконалювати рухові уміння, моделювати фізичні вправи) та містить доцільну рухову активність у вигляді різних форм фізичних вправ, спрямованих на формування рухових умінь і звичок, розвиток життєво важливих фізичних здібностей, оптимізацію здоров'я та працездатності. Рухова активність призначена для цілеспрямованого розвитку форм тіла або переважного розвитку певних функцій організму. Гарна статура відповідає міцнішому здоров'ю, забезпечує краще функціонування внутрішніх органів.

Отже, результативний критерій відображає рівень сформованості діяльнісного компонента професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту і характеризується *показниками «Загальна фізична підготовка» та «Організаційно-педагогічні здібності»*.

З метою визначення показника «Загальна фізична підготовка» ми використовували середній бал успішності студентів щодо опанування фахових навчальних дисциплін («Вступ до спеціальності», «Психологія фізичного виховання», «Теорія і методика фізичного виховання», «Професійне фізкультурно-спортивне вдосконалення», «Професійна

майстерність», «Методика викладання фізичного виховання у закладах вищої освіти»), який реалізовано у 100-бальній шкалі.

З метою визначення показника «Організаційно-педагогічні здібності» ми використовували методику оцінки організаторських здібностей (за І. Петровим) та тест визначення «Комунікативних здібностей» (за Т. Дерекую). Для визначення організаторських умінь і здібностей майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту ми використовували відповідний опитувальник, що містить двадцять тверджень [484, с. 106], з якими студент повинен погодитися «+» або ж ні «-» (додатки Т.1, Т.2). Підраховуючи кількість відповідей, що співпали з дешифратором (з урахуванням оціночного коефіцієнта організаторських здібностей) ми визначаємо рівень вияву організаторських здібностей особи: дуже високий, високий, середній, нижче середнього, низький. Тест «Визначення комунікативних здібностей» (Т. Дерекка [155]) складається із десяти запитань, на які потрібно дати відповідь за 10-ти бальною шкалою (додаток Т.2), з-поміж яких твердження: «майже завжди»; «в більшості випадків»; «інколи»; «зрідка»; «майже ніколи». При цьому, чим більше балів, тим більшою мірою розвинені комунікативні здібності.

Визначення рівня сформованості особистісно-рефлексивного компонента професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту здійснювали за допомогою *поведінкового критерію*, який відображає творчу орієнтованість методологічних підходів до професійно-педагогічної діяльності та індивідуальний (певною мірою креативний) розвиток майбутнього фахівця з ФКіС, його інновативність, що увиразнюється творчим відношенням до професії.

Вивчення особистості як цілісного феномена, здатного до організації творчої діяльності потребує визначення творчого потенціалу особистості. Виявлення креативного резерву і творчого потенціалу особистості та порівняння двох образів креативності «Я – реальний» і «Я – ідеальний» потребує визначення креативних якостей особистості (творче мислення;

допитливість; оригінальність; увага; інтуїція; емоціональність; емпатія; почуття гумору; творче ставлення до професії).

Ці якості визначають спрямованість на формування рефлексивної основи рухової діяльності, розвиток вмінь неперервного та системного підвищення рівня професійної майстерності впродовж життя майбутніх фахівців ФКіС. Сформованості саме таких зразків поведінки сьогодні вимагає суспільство від фахівців з фізичної культури і спорту. Розвиток рефлексії є умовою особистісного і професійного зростання, підвищення ефективності діяльності фахівця. Рефлексія як одна з можливих форм самоактуалізації особистості найбільше пов'язана з потребою професійних досягнень, потребою задоволеності роботою та засобами вдосконалення власної професійної кваліфікації.

З погляду підготовки майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту це виражається в умінні і потребі систематично поповнювати і розширювати відповідні професійні знання, їх інструментарій та особливості застосування; у вмінні досліджувати зміст навчального матеріалу; в умінні моделювати власну діяльність; у вмінні організувати свою професійну діяльність; у вміннях, що характеризуються високим рівнем знань сучасних інноваційних видів діяльності у галузі ФКіС; у вміннях модернізувати засоби навчання для власних потреб.

Свідоме формування в собі професійно-значущих якостей, творчих здібностей та компетентності, на нашу думку, можливе за умови сформованої професійної самосвідомості, індикатором якої виступає вольова регуляція поведінки. Виховання вольових якостей фахівця галузі ФКіС – одна з центральних вузлових проблем професійної підготовки.

Вольові якості – це відносно стійкі, незалежні від конкретної ситуації психічні особистісні утворення, які характеризують рівень свідомої саморегуляції особистістю власної поведінки та володіння собою [130]. В. Калін [157] до вольових якостей особистості відносить

цілеспрямованість, рішучість, сміливість, мужність, ініціативність, наполегливість, стриманість, дисциплінованість та ін.

Виконання фізичних вправ майже завжди пов'язано з вольовими зусиллями. Будучи численним і часто повторюваним, м'язове напруження, навіть незначне за своєю інтенсивністю, впливає на формування здатності спортсмена до вольових зусиль. Ось чому будь-який навчально-тренувальний процес спрямований на виховання здатності фахівця галузі ФКіС до вольових зусиль.

Вольові зусилля пов'язані також з подоланням втоми, з дотриманням режиму. Дотримання режиму завжди від фахівця/ особи вимагає значних вольових зусиль для примушення самого себе щось почати чи продовжити (наприклад, приступити до певного виду занять у певний визначений наперед час, дотримуватися наперед визначеної інтенсивності в обсязі наперед визначеного часу тощо). Ці якості особистості майбутніх фахівців є важливими для формування особистісно-рефлексивного компоненту професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту в процесі ППП. Відповідно, критерієм цього компонента виступає *поведінковий критерій*, який характеризується показниками «Здатність до творчої діяльності» та «Рефлексія».

З метою визначення показника «Здатність до творчої діяльності» ми використовували методику «Самооцінка творчого потенціалу особистості» (за Н.Фетіскіним) та тест «Креативність» (за Н. Вишняковим). Вивчення особистості як цілісного феномена, здатного до організації творчої діяльності потребує визначення творчого потенціалу особистості. З цією метою ми використовували методику «Самооцінки творчого потенціалу особистості» (Н. Фетіскін [612]), яка містить вісімнадцять тверджень, відповідь на які потрібно обрати із запропонованих варіантів (а, б, в) (додаток У.1). За загальною сумою балів визначаємо рівень розвитку самооцінки творчого потенціалу особистості [612]: високий, достатній, середній, низький.

Виявлення креативного резерву і творчого потенціалу особистості та порівняння двох образів креативності «Я – реальний» і «Я – ідеальний» здійснювали за допомогою тесту «Креативність» (Н. Вишняков [484]). Тест потребує відповідей на вісімдесят запитань, що дозволяє визначити у балах вісім креативних якостей особистості (творче мислення; допитливість; оригінальність; уява; інтуїція; емоціональність; емпатія; почуття гумору; творче ставлення до професії) та побудувати психологічні профілі креативності «Я – реальний» і «Я – ідеальний» (додаток У.2). Чим більшу кількість балів набирає випробуваний, тим вищий його результат (за восьми показниками креативності).

З метою визначення показника «Рефлексія» ми використовували авторську анкету самооцінки сформованості професійно-педагогічної культури (додаток Ф). Студенти мають оцінити себе (за 5-ти бальною шкалою) за кожним із наведених показників і визначити стан сформованості своєї професійно-педагогічної культури методом «подвійного» оцінювання: верхня стрічка – самооцінка; нижня стрічка – оцінка викладачем фахової дисципліни цього студента.

Отже, за результатами аналізу підходів науковців до визначення діагностичного апарату дослідження нами визначено сукупність критеріїв і показників, за якими стає можливим дослідити рівень сформованості кожного із компонентів професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту в процесі ППП на акме-культурологічних засадах (табл. 4.1).

Визначення критеріїв та показників сформованості компонентів професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту в процесі ППП на акме-культурологічних засадах дозволяє нам зробити відповідні висновки за рівнями сформованості компонентів професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту.

**Критерії та показники сформованості компонентів
професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця з ФКіС**

Компоненти	Критерії	Показники	Методики
<i>Мотиваційно-аксіологічний</i>	Мотиваційно-ціннісний	Мотивація	Опитувальник А. Реана і В. Якуніна «Діагностика навчальної мотивації студентів»
		Ціннісні орієнтації	Авторські тести оцінки ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців ФКіС
<i>Когнітивний</i>	Гностичний	Обсяг знань (соціокультурні, природничо-наукові, методичні)	Авторське тестування
		Цифрова грамотність	Тестування на на базі онлайн-платформи Дія. Цифрова освіта Міністерства цифрової трансформації України
<i>Діяльнісний</i>	Результативний	Загальна фізична підготовка	Середній бал успішності
		Організаційно-педагогічні здібності	Методика оцінки організаторських здібностей (за І. Петровим) Тест визначення «Комунікативних здібностей» (за Т. Деремою)
<i>Особистісно-рефлексивний</i>	Поведінковий	Здатність до творчої діяльності	Методика «Самооцінка творчого потенціалу особистості» (за Н.Фетіскіним) Тест «Креативність» (за Н. Вишняковим)

Компоненти	Критерії	Показники	Методики
		Рефлексія	Авторська анкета самооцінки сформованості професійно-педагогічної культури

Звернемося до тлумачення поняття «рівень» у педагогічній літературі.

У словнику «Професійна освіта» за авторством С. Вишнякової вказується, що рівень – це ступінь оволодіння змістом навчання, вимірювач досягнутої професійної майстерності; характеризує ступінь складності завдань, які вирішуються людиною [101, с. 246].

У нормативних документах рівень надає уявлення про поточні навчальні можливості суб'єкта учіння. В. Макаренко вважає, що рівень – це ступінь розвитку певних здібностей та якостей фахівця [426].

С. Хазова виділяє чотири узагальнені рівні професійної компетентності майбутніх фахівців ФКіС: високий, вище середнього, середній, низький [628, с. 92]. Відповідно до компонентів професійної компетентності майбутніх фітнес-тренерів, що формується у закладах вищої освіти, М. Василенко [88] пропонує розподіл на три рівні: низький, середній та високий. О. Шестакова оцінює професійну компетентність персоналу тренерів-викладачів фітнес-центрів за низьким, середнім, нормальним і високим рівнями [655]. В. Макаренко виділяє такі рівні професійної компетентності: низький (інтуїтивний), середній (репродуктивний), достатній (активний) і високий (творчо-індивідуальний) [426]. А. Деркач і А. Ісаєв виділяють п'ять рівнів знань та вмінь спортивного тренера: репродуктивний; адаптивний; локально-моделюючий; системно-моделюючий; системно-моделюючий діяльність і поведінку рівні [160].

Ми розуміємо перевагу та доцільність багаторівневого оцінювання якості знань, умінь та навичок студентів у навчально-тренувальному процесі, але вважаємо, що у даному дослідженні оптимальним є розподіл на

чотири рівні сформованості компонентів професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту: *низький, середній, достатній, високий*.

Низький рівень сформованості професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту характеризується: відсутністю акме-культурологічної спрямованості студентів, нерозумінням значення професії у сфері фізичної культури і спорту, неусвідомленням соціальної значущості професійно-педагогічної діяльності, відсутністю прагнення до успіху, потреби у досягненнях, позитивної мотивації до опанування професійно-педагогічними цінностями та використання засобів професійно-педагогічної діяльності, натомість наявна висока мотивація до уникнення невдач; нестійким інтересом і невираженими потребами щодо самовдосконалення у професійно-педагогічній діяльності, відсутністю знань щодо особливостей використання методів і засобів проведення професійно-педагогічної діяльності, неволодіння науковим тезаурусом у галузі професійно-педагогічної діяльності, не спостерігається зацікавленість студентів в оволодінні новими знаннями щодо професійно-педагогічної діяльності, у них відчуваються труднощі у продуктуванні власних суджень про значущість такої діяльності; у студентів відсутні професійно орієнтовані вміння та навички щодо проєктування, планування та здійснення професійно-педагогічної діяльності, на акме-культурологічних засадах, у них не розвинена здатність до професійно-педагогічної діяльності на основі морально-духовних принципів, комунікативної толерантності, слабо розвинені вольовий потенціал, емпатія та потреба у пошуках відчуттів; студенти не вміють продемонструвати творчий підхід до організації навчального процесу, не виявляють креативності, евристичності й інноваційного характеру пошуку у галузі фізкультурної освіти, не готовий використовувати методи і засоби досягнення «Я - ідеального».

Середній рівень сформованості професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту характеризується: низьким рівнем акме-культурологічної спрямованості студентів, недостатнім розумінням значення професії у сфері фізичної культури і спорту, фрагментарним усвідомленням соціальної значущості професійно-педагогічної діяльності, частковою наявністю прагнення до успіху, потреби у досягненнях, позитивної мотивації до опанування професійно-педагогічними цінностями та використання засобів професійно-педагогічної діяльності, натомість наявна висока мотивація до уникнення невдач; нестійким інтересом і невираженими потребами щодо самовдосконалення у професійно-педагогічній діяльності, наявністю фрагментарних знань щодо особливостей використання методів і засобів проведення професійно-педагогічної діяльності, середнім рівнем оволодіння науковим тезаурусом у галузі професійно-педагогічної діяльності, середнім рівнем зацікавленості студентів у оволодінні новими знаннями щодо професійно-педагогічної діяльності, ця діяльність відбувається з примусу й під контролем викладача, у таких студентів відчуваються певні ускладнення при продуктуванні власних суджень про значущість такої діяльності; професійно орієнтовані вміння та навички щодо проектування, планування та здійснення професійно-педагогічної діяльності знаходяться на середньому рівні, розвинена посередня здатність до професійно-педагогічної діяльності на основі морально-духовних принципів, комунікативної толерантності, посередньо розвинені вольовий потенціал, емпатія; студенти демонструють творчий підхід до організації навчального процесу лише у випадках зацікавленості процесом, інколи виявляють креативність, евристичність й інноваційний характер пошуку у галузі фізкультурної освіти у випадках зацікавленості, частково готові використовувати методи і засоби досягнення «Я - ідеального».

Достатній рівень сформованості професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту характеризується

вираженою акме-культурологічною спрямованістю до професійно-педагогічної діяльності, ситуативним розумінням значення професії у сфері фізичної культури і спорту, усвідомленням соціальної значущості професійно-педагогічної діяльності, позитивною мотивацією до опанування професійно-педагогічними цінностями як основи життєвої активності й вибору професійного шляху, епізодичним інтересом і вираженими потребами, що спонукають студентів до професійно-педагогічної самореалізації та самовдосконалення у процесі навчання, поверхневими знаннями щодо особливостей використання методів і засобів проведення професійно-педагогічної діяльності. Студенти усвідомлено сприймають інформацію та грамотно оперують науковим тезаурусом у галузі фізкультурної освіти, їх зацікавленість володінні новими акме-культурологічними знаннями щодо професійно-педагогічної діяльності стає основою розвитку потреб і інтересів. Вони здатні сформулювати та аргументувати мету власної професійно-педагогічної діяльності. Студенти продукують власні судження про значущість такої діяльності. Вони мають виражені професійно орієнтовані вміння та навички щодо проектування, планування та здійснення професійно-педагогічної діяльності на акме-культурологічних засадах. Студенти пробують вирішити поставлені завдання на основі духовно-моральних принципів, комунікативної толерантності, мають відносно розвинені вольовий потенціал, емпатію та потребу у пошуках відчуттів. Студенти мають труднощі при використанні методів і засобів досягнення «Я – ідеального», не повною мірою розуміють, усвідомлюють та вміють використовувати творчий підхід до організації навчального процесу, слабо виявляють креативність, евристичність та пошук інновацій у навчальному процесі.

Високий рівень сформованості професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту характеризується яскраво вираженою акме-культурологічною спрямованістю студентів до професійно-педагогічної діяльності, глибоким розумінням значенням

професії у сфері фізичної культури і спорту, ґрунтовним усвідомленням соціальної значущості професійно-педагогічної діяльності, яскраво вираженою позитивною мотивацією до опанування професійно-педагогічними цінностями як основи життєвої активності й вибору професійного шляху, стійким інтересом та яскраво вираженими потребами щодо самореалізації та самовдосконалення у процесі навчання, розвинутими бажаннями використовувати сучасні технології у професійно-педагогічної діяльності. Вони володіють міцними, глибокими та науковими знаннями щодо особливостей використання методів і засобів проведення такої діяльності. Студенти регулярно читають наукову літературу зі спеціальності та ґрунтовно оперують науковим тезаурусом у галузі фізкультурної освіти. У них яскраво виражена зацікавленість в оволодінні новими акме-культурологічними знаннями щодо професійно-педагогічної діяльності. Студенти усвідомлено та відповідально обирають мету власної професійно-педагогічної діяльності, вони автономні та самостійні у своїх оцінках і судженнях про значущість такої діяльності. У них яскраво виражені професійно-орієнтовані вміння та навички щодо проектування планування та здійснення професійно-педагогічної діяльності на акме-культурологічних засадах, вирішують поставлені завдання на основі духовно-моральних принципів, високого рівня комунікації, мають оптимальний рівень емоційно-вольової стійкості, емпатії, відчуття. Студенти прагнуть досягти професійної майстерності, «Я – ідеального», розвитку креативності; виявляють євристичність та пошук інновацій у навчальному процесі, вміють демонструвати творчий підхід до організації навчального процесу.

Отже, для визначення рівня сформованості професійно-педагогічної культури нами було обрано мотиваційно-ціннісний, гностичний, результативний та поведінковий критерії, визначено показники (мотивація; ціннісні орієнтації; обсяг соціогуманітарних, медико-біологічних/валеологічних та психолого-педагогічних знань; цифрова грамотність;

загальна фізична підготовка; організаційно-педагогічні здібності; здатність до творчої діяльності; рефлексія) та рівні (низький, середній, достатній, високий) сформованості професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту у процесі професійно-педагогічної підготовки на акме-культурологічних засадах.

4.2. Деталізація етапів експериментального впровадження системи професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з ФКіС на акме-культурологічних засадах

Метою дослідно-експериментальної роботи є перевірка розробленої системи професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, побудованої на акме-культурологічних засадах.

Така перевірка передбачала виконання завдань:

- експертне опитування фахівців ФКіС з метою визначення складових професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту та педагогічних умов акме-культурологічно спрямованої ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту;
- розроблення критеріальної основи дослідження;
- експериментальна перевірка системи ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах;
- розроблення педагогічних рекомендацій щодо розвитку системи оцінювання якості ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах.

Формулюючи гіпотезу дослідження, ми спиралися на те, що професійно-педагогічна підготовка майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту набуває ефективності, якщо вона здійснюється відповідно до обґрунтованих концепції та системи, які відображають: акме-культурологічні засади такої підготовки, структуру професійно-педагогічної культури, критерії її сформованості та педагогічні умови

реалізації.

Провідною концептуальною ідеєю нашого дослідження є положення про те, що в умовах швидкозмінного світу, інтеграції та інформатизації сучасних систем освіти, особистісно професійно-педагогічний і культурний розвиток, саморозвиток та самовдосконалення фахівця з фізичної культури і спорту відбувається упродовж життя й фізкультурно-спортивної діяльності, якщо його професійно-педагогічна підготовка буде передбачати формування у нього мотивації і здатності до досягнення високого рівня професійно-педагогічного і соціального статусу творчої самореалізації в обраній професії за рахунок реалізації ним своїх професійно-педагогічних якостей та становлення особистості фахівця як суб'єкта професійно-педагогічної культури.

Педагогічний експеримент у процесі дослідження ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах складався з констатувального та формувального експерименту.

Констатувальний експеримент (2014-2015 рр.) був проведений з метою визначення актуальності обраної теми дослідження та дослідження реального стану ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту; визначення ставлення студентів спеціальностей «Фізичне виховання», «Фізична культура і спорт» до самоосвіти, саморозвитку, самовдосконалення та самореалізації в професійно-педагогічній діяльності; визначенню обізнаності та розуміння студентами спеціальностей «Фізичне виховання» і «Фізична культура і спорт» понять «професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця» як основи нових етапів пошуку і реалізації успішного професійно-педагогічного шляху та досягнення високого рівня професійно-педагогічної культури.

З метою вивчення сучасного стану ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту було проведено анкетування та опитування студентів спеціальностей «Фізичне виховання», «Професійний спорт» ОР бакалавр, магістр закладів вищої освіти України, оскільки, вивчення стану ППП

майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах довело актуальність та доцільність обраної проблеми дослідження.

Анкетуванням було охоплено п'ять закладів вищої освіти, у яких здійснюється підготовка майбутніх фахівців за спеціальностями «Фізичне виховання» та «Професійний спорт» ОКР бакалавр. Загальна кількість респондентів склала 956 осіб, серед них:

1) 132 студенти Національного університету фізичного виховання і спорту України;

2) 240 студентів Інституту фізичного виховання та спорту Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова;

3) 172 студенти факультету фізичного виховання Тернопільського національного педагогічного університету;

4) 167 студентів факультету фізичного виховання Запорізького національного університету;

5) 245 студентів Навчально-наукового інституту фізичної культури Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.

Нами було розроблено анкети для вивчення обізнаності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту щодо знань, вмінь та досвіду акме-культурологічно спрямованої ППП та здатності до самоосвіти, самовиховання, саморозвитку та самореалізації в професійно-педагогічній діяльності, а також знань та розуміння професійно-педагогічної культури фахівця. Анкети репрезентовано у додатку X (анкети 1, 2, 3).

Анкетування проводилося у цифровому форматі, анкети були розміщені у вільному доступі на сайті Навчально-наукового інституту фізичної культури Сумського педуніверситету (<https://fc.sspu.edu.ua/kafedra-teorii-ta-metodyky-fizychnoi-kultury/kolektyw>).

Аналіз проведеного анкетування щодо причин, які спонукали студентів обрати професію в галузі ФКіС показав, що найголовнішою причиною є бажання студентів виглядати спортивно та бути фізично активними; наступною причиною студенти назвали бажання бути схожим

на відомого спортсмена-кумира (додаток X, Анкета 1). Відтак, зазначені причини дозволяють нам зробити висновок, що бажання молоді вести здоровий активний спосіб життя, виглядати спортивно, привабливо, спонукатиме її до регулярних занять фізичною активністю та вступу й навчання у галузі «Фізична культура і спорт».

Наступною групою чинників, що спонукали обрати професію фахівця фізичного виховання та спорту є те, що студенти відчували в собі здібності до педагогічної діяльності та мали успіхи в школі з фізичної культури й спортивні досягнення [208]. На нашу думку, на студентів вплинуло те, що вони зростали в професійному середовищі та знаходилися під впливом родичів, які теж були фахівцями галузі фізичного виховання і спорту. Таким чином, середовище, в якому знаходяться школярі впливає на подальший вибір у житті, як професії так і, при вдалому її виборі, досягненню успіху та професіоналізму. Також, варто зазначити, що студенти вважають професію фахівця фізичного виховання та спорту престижною.

Аналіз проведеного анкетування щодо ставлення респондентів до обраної професії представлені на рисунку 4.2.

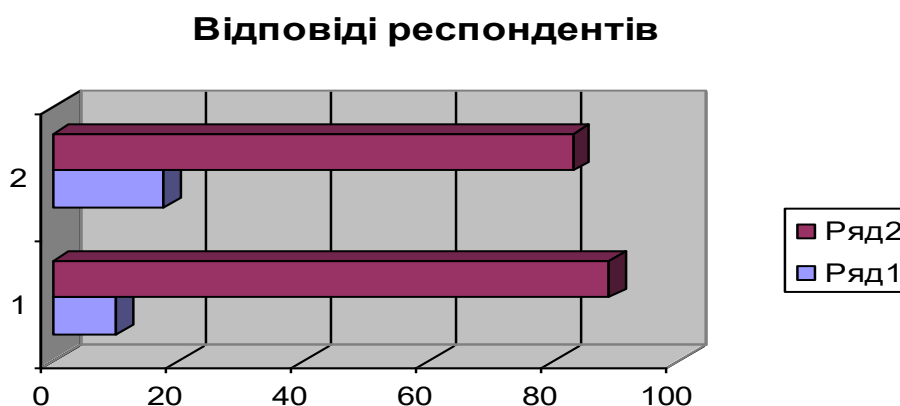

Рис. 4.2. Розподіл (%) ставлення опитаних студентів до обраної професії: 1 – спеціальність «Професійний спорт», 2 – спеціальність «Фізичне виховання»; Ряд 1 – професія на все життя, Ряд 2 – можливість змінити професію

Результати анкетування показують, що:

- 9,6% опитаних студентів ставляться до своєї професії «як до раз і назавжди визначеного, фатального»;
- 80,4% опитаних вважають, що професію протягом життя можна змінити, отримати суміжну спеціальність, додаткову спеціалізацію.

Результати анкетування свідчать, що:

- 83,2% опитаних студентів спеціальності «Фізичне виховання» та 89% студентів спеціальності «Олімпійський спорт» мають бажання та планують з часом отримати такі суміжні професії, як фітнес-тренер, аніматор, інструктор оздоровчої фізичної культури;
- 17,8% та 10,2% студентів відповідних спеціальностей не виявили бажання вчитися та здобувати освіту й додаткову спеціалізацію до отриманої за дипломом кваліфікації.

Таким чином, можемо зробити висновок, що більшість студентів, які навчаються, виявляють інтерес до постійного вдосконалення своїх знань, навичок, набуття нового досвіду, компетенцій та кваліфікацій для особистих, соціальних, професійних потреб, тобто навчатися упродовж життя.

На нашу думку, в сучасному інформаційному суспільстві для підтримання конкурентоспроможності на ринку праці потрібно постійно самовдосконалюватися, займатися саморозвитком, самоосвітою, самовихованням; свідомо ставитися до навчання, визначати мету та бачити сенс професійної підготовки; активно, самостійно, добровільно спрямовувати свої зусилля на вдосконалення розумових сил та здібностей особистості.

За даними анкетування встановлено, що в середньому 54,7% респондентів обох спеціальностей розуміють сутність та можуть дати визначення понять «самоосвіта», «самовиховання», «саморозвиток». 45,3% опитаних студентів закладів вищої освіти фізкультурних спеціальностей не можуть сформулювати та охарактеризувати зміст зазначених понять.

Відтак, аналіз проведеного анкетування свідчить, що із загальної

кількості респондентів:

- 62,4% мають серйозні прагнення до самоосвіти, самовиховання, саморозвитку своїх особистісних якостей та здібностей;
- 31,5% опитаних не можуть однозначно висловитися, чи хочуть вони займатися самоосвітою та саморозвитком;
- 6,1% не мають бажання розвиватися та самовдосконалюватися, займатися саморозвитком.

Було цікаво дізнатися, що спонукає опитаних студентів до самоосвіти, самовиховання, саморозвитку. У процесі дослідження було з'ясовано, що:

- 30,2% респондентів хочуть займатися самоосвітою задля кар'єрного зростання;
- 39,3% опитаних студентів планують займатися саморозвитком та самоосвітою з метою пізнання нового, сучасного, цікавого в професійній сфері;
- 28,3% респондентів мають бажання займатися самоосвітою з метою досягнення життєвої мети, особистісного та професійного розвитку;
- 3,2% респондентів засвідчили, що вони займаються самоосвітою, самовихованням та саморозвитком не задля позитивних оцінок.

Результати опитування представлені нами на рисунку 4.3.

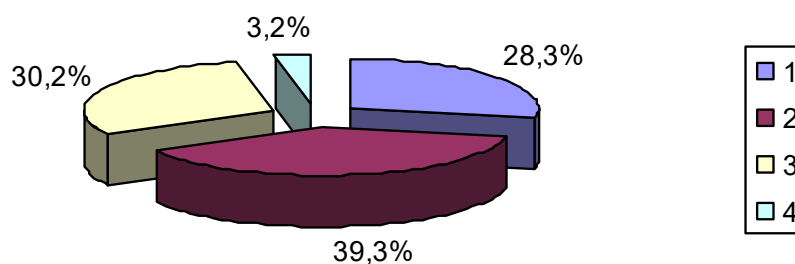

Рис. 4.3. Розподіл (%) причин, які спонукають опитаних студентів фізкультурних спеціальностей до самоосвіти, самовиховання, саморозвитку

- 1 - досягнення життєвої мети; 2 - пізнання нового;**
3 - кар'єрне зростання; 4 - позитивна оцінка

«Самоосвіта» є більш широким поняттям, ніж «самостійна робота». Оскільки, під самоосвітою розуміють такий вид самостійної роботи, мету якої визначає сам студент, без керівництва викладача. Хоча, задля набуття вміння вчитися, потрібно займатися самостійною роботою за організації та під керівництвом викладача, поєднуючи з самоосвітньою діяльністю й самостійним вивченням навчального матеріалу за власним бажанням.

Таким чином, аналіз проведеного анкетування показав, що на самостійну роботу та підготовку до занять щоденно респонденти витрачають:

- 46,9% – тільки годину на добу;
- 33,6% респондентів витрачають дві години щоденно на самостійну роботу;
- 11,8% студентів самостійно працюють протягом трьох годин щодня;
- 7,7% щоденно готуються до занять та працюють самостійно більше трьох годин.

Результати опитування представлені нами на рисунку 4.4.

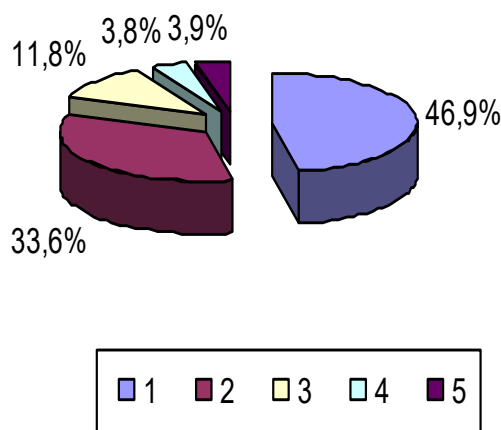

Рис. 4.4. Витрати часу (год/день) студентів на самостійну роботу
1 – тільки годину на добу; 2 – витрачають дві години щоденно на самостійну роботу; 3 – самостійно працюють протягом трьох годин щодня; 4, 5 – щоденно готуються до занять та працюють самостійно більше трьох годин.

Отже, ми дійшли висновку, що більшість студентів не достатньо часу працюють самостійно, не приділяють уваги самоосвіті та саморозвитку, хоча, майже всі мають бажання займатися саморозвитком, самовихованням, самоосвітою задля досягнення життєвої мети, пізнання нового, кар'єрного зростання. Таким чином, можна припустити, що студенти не вміють самостійно вчитися (з різних на те причин), правильно планувати, організувати свій робочий та вільний час. Якщо вміння вчитися не сформовано під час навчання в школі, викладачі закладу вищої освіти повинні організувати навчання таким чином, щоб зацікавити, мотивувати студента до самостійної роботи, спонукати до саморозвитку, самовиховання, залучати їх до науково-дослідної роботи.

Однак, аналіз проведеного анкетування щодо виявлення ставлення студентів до свого професійного зростання через відвідування студентських науково-практичних конференцій, фітнес-конвенцій, тренінгів професійного та особистісного зростання показав, що:

- 30,6% опитаних студентів відвідують зазначені наукові заходи, цікавляться новими сучасними методиками навчання, тренування, оздоровлення, виявляючи бажання до досягнення професійної майстерності;
- 66,9% респондентів не відвідують науково-практичні, методичні конференції зі спеціальності.

Важливою складовою організації навчання на науково-дослідній основі, залучення студентів до участі у дослідженнях за проблематикою галузі фізичного виховання і спорту є вивчення відповідної фахової літератури: наукової, науково-методичної, навчально-методичної, навчальної тощо. Оскільки самостійна робота з літературою, на нашу думку, викликає інтерес до науково-дослідної роботи та навчання і відповідно сприяє виробленню всебічно розвинутої особистості, спроможної вирішувати майбутні професійні та життєві проблеми.

Результати анкетного опитування студентів щодо придбання ними

наукової, навчальної, навчально-методичної літератури показали, що:

- 40,4% респондентів купують фахову літературу, цікавляться новинками в професійній галузі;

- 59,6% студентів взагалі не купують літературу зі своєї спеціальності, не мають бажання вивчати додаткову інформацію, як з навчальних дисциплін, так і наукової проблематики з фаху.

Результати анкетування свідчать, що з загальної кількості респондентів, які купують фахову літературу розподілилися таким чином:

- 4,4% респондентів купують фахову літературу регулярно, слідкують за новинками на професійному ринку, цікавляться сучасними методиками фізичного виховання;

- відповідно 95,6%, на жаль, купують літературу зі спеціальності періодично, коли трапляється нагода, спеціально не слідкують за фаховими виданнями.

Аналіз проведеного анкетування щодо бажання працювати після закінчення закладу вищої освіти за обраною спеціальністю та реалізувати себе у професійно-педагогічній діяльності показав, що:

- 22,3% опитаних планують у майбутньому працювати за спеціальністю, бажають реалізувати себе у професійній діяльності;

- 14,6% респондентів не виявили бажання працювати за фахом та професійно реалізуватися в житті;

- 61,3% більша частина студентів, ще не визначилася щодо майбутнього професійного розвитку, не впевнені, чи будуть працювати за обраним фахом.

Аналіз сучасного стану професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту дає змогу зробити висновок, що переважна більшість опитаних студентів не прагнуть працювати за фахом, не зацікавлені у професійному саморозвитку, самовдосконаленні. Тому в контексті дослідження нам цікаво було дізнатися, чи мають вони уявлення та як розуміють поняття «акмеологія», «культура», «професійно-

педагогічна культура», чи знайомі студенти з основними її складовими. Оскільки, на нашу думку, для успішного професійного становлення та досягнення професійних вершин важливо знати закономірності, умови, фактори реалізації творчого потенціалу людини.

Результати анкетного опитування студентів засвідчили (Додаток Х, анкета 2), що вони не повною мірою розуміють поняття «культура». Серед запропонованих варіантів відповідей визначення цих понять, думки респондентів розподіляються таким чином (рис. 4.5):

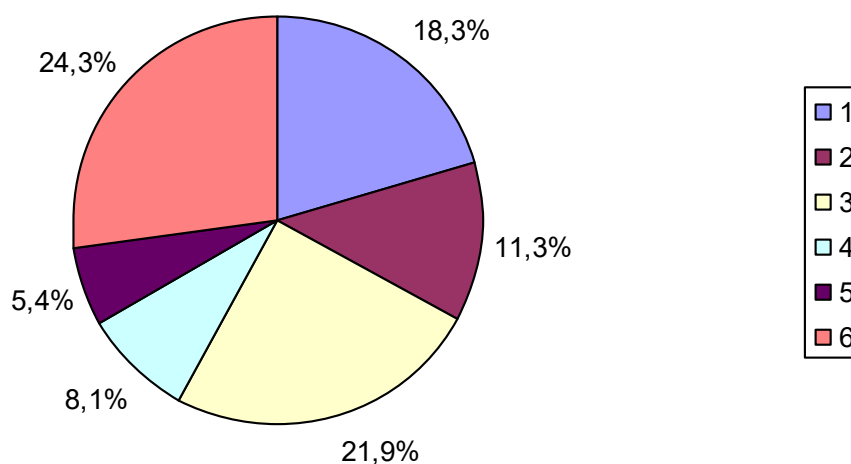

Рис. 4.5. Розподіл студентів (%) щодо розуміння поняття «культура»
1 - нова ідея; 2 – реорганізація; 3 – саморозвиток; 4 - нові технології; 5 -
новий зміст навчання; 6 - самовдосконалення

- 18,3% респондентів визначають, що поняття «культура» – це інноваційна діяльність;
- 11,5% відповідей студентів зазначають, що це реорганізація, створення нового;
- по 21,9% – зазначають, що «культура» – це новий зміст;
- по 8,1% відповідей опитаних студентів зазначають – це новизна; професіоналізм;
- 5,4% респондентів вважають, що «культура» – це новий зміст навчального процесу; ще 5,4% – це інноваційна діяльність;

– 24,3% студентів вказали, що розуміють «культуру» як самовдосконалення.

Зазначені оцінки за результатами відповідей дуже різноманітні, не мають єдності та, як вказують результати анкетного опитування, 83% респондентів визначилися інтуїтивно та не зустрічали раніше визначені поняття на лекціях, семінарах, виступах, в доповідях під час навчання у закладі вищої освіти, не читали в періодичних виданнях, інших публікаціях.

На нашу думку, для самореалізації фахівців з ФКіС у різних сферах життєдіяльності, у т.ч. у професійно-педагогічній, доцільним є формування в них професійно-педагогічної культури, яка характеризує зрілість фахівця щодо власного поступового розвитку.

Результати анкетного опитування студентів спеціальностей фізичного виховання та спорту щодо того, як вони розуміють поняття «професійно-педагогічна культура», засвідчили, що всі опитані не можуть сформулювати будь-яке визначення (Додаток X, анкета 3). Результати анкетування показали, що 63,4% опитаних студентів не знають про різноманітні, у т.ч. активні форми й методи навчання, провідні педагогічні технології.

Дослідження не виявило серед майбутніх фахівців з ФКіС осіб, які б були обізнані про акмеологічні, культурологічні, акме-культурологічні підходи до ППП. Переважна більшість опитаних (89,2%) не мали досвіду участі у відповідних тренінгах з опанування методів педагогічної діяльності. Значний відсоток студентів (91,9%) не має уявлень про організацію занять на акме-культурологічних засадах.

Водночас за результатами анкетування встановлено, що:

- 24,6% респондентів бажають і вважають за потрібне розвивати професійно-педагогічну культуру фахівця з ФКіС;
- 33,2% респондентів не зацікавляться поняттям «професійно-педагогічна культура»;
- 44,2% опитаних студентів ще не визначилися.

Робимо висновок про те, що студентів слід зацікавлювати професійно-педагогічними технологіями, вчити планувати свою діяльність, орієнтуватися на свій особистісний та професійний розвиток, вчити вчитися впродовж життя задля успішної соціалізації та реалізації себе у професійній царині.

Аналіз проведеного анкетування свідчить: 68,2% студентів, майбутніх фахівців з ФКіС, вважають за потрібне опанувати освітній компонент «Професійно-педагогічна культура майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту» проти 31,8% опитаних, які не мають такого бажання, оскільки це для них не цікаво.

Отже, аналіз сучасного стану професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання в Україні дає змогу зробити висновок, що 24,6% опитаних респондентів виявляє інтерес до акме-культурологічно спрямованого навчання та прагне оволодіти відповідними методами. Спонукає їх до цього, в першу чергу, бажання кар'єрного зростання (32,1% респондентів), пізнання нового (37,4% опитаних) та прагнення досягти життєвої мети (29,3%). 60,5% опитаних студентів пов'язують акме-культурологічний підхід з самовдосконаленням, саморозвитком та самореалізацією, при цьому не зовсім усвідомлюють важливість самостійної роботи, витрачаючи на неї одну годину на добу (46,9% респондентів). Серед опитаних студентів переважна більшість (56,6%) не приділяють уваги фаховій науковій та навчально-методичній літературі та не беруть участі у науково-дослідних проєктах (64,9%), що передбачає організацію свого навчального часу так, щоб займатися самоосвітою, самовихованням та саморозвитком. Це означає, що фахівці з фізичної культури і спорту не повною мірою усвідомлюють важливість оволодіння професійно-педагогічною культурою та недостатньо мотивовані досягати вершин професійної майстерності, а іноді, і працювати у майбутньому за фахом.

Таким чином, існує необхідність розроблення концептуальних засад акме-культурологічно спрямованої ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, збагачення змісту навчальних дисциплін акме-культурологічною складовою, залучення студентів до самостійної роботи, проведення наукових досліджень в процесі навчання у закладі вищої освіти, тобто дослідження акме-культурологічних засад ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту є своєчасною й актуальною темою.

Формувальний експеримент проводився з 2015 по 2020 роки на базі Навчально-наукового інституту фізичної культури Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка у три етапи: *підготовчий, організаційно-виконавчий, узагальнюючо-підсумковий*. Мета формувального експерименту полягала у перевірці ефективності розробленої системи ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах та педагогічних умов такої підготовки.

На *підготовчому етапі* формувального експерименту було здійснено:

- відбір генеральної сукупності респондентів – майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту та їх об'єднання у експериментальні та контрольні групи;
- розробка критеріальної бази дослідження і відбір методик оцінки показників;
- збирання і порівняльний аналіз емпіричних даних щодо сформованості компонентів професійно-педагогічної культури студентів у контрольних та експериментальних групах.

На цьому етапі дослідження було сформовано контрольну групу (КГ, 171 студент бакалаврату та магістратури) та експериментальну групу (ЕГ1 - 164 студенти бакалаврату, ЕГ2 - 112 студентів магістратури) зі студентів 2015 року набору на навчання до університету на спеціальності фізкультурного спрямування.

У нашому дослідженні проводився паралельний експеримент.

Формувальний етап педагогічного експерименту здійснювався на таких базах: Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, Національного університету фізичної культури і спорту України, Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, Львівського державного університету фізичної культури, Миколаївського національного педагогічного університету імені В. О. Сухомлинського.

Також на даному етапі було проведено експертне опитування фахівців ФКіС з метою визначення складових професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту та педагогічних умов акмекультурологічно спрямованої ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту (результати подано у розділах 1 та 3) та факторний аналіз результатів опитування, що дозволив виділити чинники, які найбільшою мірою впливають на формування професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту та оцінити їх значущість.

На даному етапі було використано факторний аналіз з метою розбиття вибірки на групи схожих об'єктів, що дозволило спростити подальшу обробку даних, яка полягала в розробці вихідних сукупності об'єктів (показників) на групи схожих, близьких між собою об'єктів за їх ознаками, було проведено об'єктивну класифікацію компонентів та рівнів сформованості професійно-педагогічної культури у майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, отримані кластери ми інтерпретували (описували) та визначили показники, які мають важливі характеристики.

Цей аналіз було проведено з використанням статистичного пакету «Statistica» [423].

Аналізувалися результати визначеного рівня сформованості мотиваційно-аксіологічного, когнітивного, діяльнісного, особістісно-рефлексивного компонентів професійно-педагогічної культури майбутніх

фахівців з фізичної культури і спорту. Дані попередньо нормувалися. При аналізі визначався метод аналізу, вид формули для відстані (евклідово) і кількість кластерів. Ми скористалися агломеративно ієрархічним алгоритмом класифікації. Як відстань між об'єктами було прийнято Евклідова відстань, згідно з формулою 4.1.

$$\rho(x_i, x_j) = \sqrt{\sum (x_{il} - x_{jl})^2} \quad (4.1),$$

де j – ознаки; i – кількість ознак.

У пакеті «Statistica» в результаті проведення факторного аналізу дані були представлені у вигляді матриці відстаней між об'єктами.

Критеріальна база дослідження ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах містить комплексні методики діагностики (опитувальник А. Реана і В. Якуніна «Діагностика навчальної мотивації студентів»; авторські тести оцінки ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців ФКіС; авторське тестування обсягу знань; тестування на базі онлайн-платформи Дія. Цифрова освіта Міністерства цифрової трансформації України; середній бал успішності студента; методика оцінки організаторських здібностей (за І. Петровим); тест визначення «Комунікативних здібностей» (за Т. Деремою); методика «Самооцінка творчого потенціалу особистості» (за Н.Фетіскіним); тест «Креативність» (за Н. Вишняковим); авторська анкета самооцінки сформованості професійно-педагогічної культури), критерії (мотиваційно-ціннісний, гностичний, результативний, поведінковий), показники (мотивація; ціннісні орієнтації; обсяг соціогуманітарних, природничо-наукових, технологічних знань; цифрова грамотність; загальна фізична підготовка; організаційно-педагогічні здібності; здатність до творчої діяльності; рефлексія) та рівні (високий, достатній, середній, низький) сформованості професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців.

У процесі *організаційно-виконавчого етапу формувального експерименту* для формування професійно-педагогічної культури в процесі

ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах було здійснено наступне:

- розроблення системи та педагогічних умов акме-культурологічно спрямованої ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту;

- упровадження змісту ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах на основі обґрунтованих нами принципів та підходів та збагачення питаннями акме-культурологічно спрямованості змісту навчальних дисциплін циклу професійної та практичної підготовки: «Вступ до спеціальності», «Олімпійський та професійний спорт», «Психологія фізичного виховання та спорту», «Теорія і методика фізичного виховання», «Фізична культура особистості фахівця фізичного виховання та спорту», «Основи професійно-педагогічної культури фахівця фізичного виховання та спорту»;

- упровадження форм, методів та навчально-методичного забезпечення акме-культурологічно спрямованої ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту.

Для формування професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту було здійснено акме-культурологічне збагачення змісту таких навчальних дисциплін, як «Вступ до спеціальності», «Професійна майстерність», «Теорія і методика фізичного виховання», «Педагогічне фізкультурно-спортивне вдосконалення», «Педагогічна майстерність», «Професійна діяльність у сфері фізичного виховання», «Психологія фізичного виховання і спорту», «Методика викладання дисциплін з фізичного виховання у закладах вищої освіти» та ін.

В освітньому процесі ППП майбутніх фахівців на акме-культурологічних засадах було використано акме-культурологічно спрямовані активні методи навчання: на першому (бакалаврському) рівні вищої освіти лекції-прес-конференції, лекції-дискусії, лекції-візуалізації;

семінари – евристичні бесіди, «круглий стіл», аналітичні та міждисциплінарні семінари, пошукові семінари; на другому (магістерському) рівні вищої освіти міждисциплінарні, інтегровані лекції, лекції-консультації; аналітичні семінари, пошукові семінари, «мозкові штурми», практичні заняття з використанням проєктного навчання.

З метою контролю якості ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту нами розроблено і впроваджено в освітній процес навчально-методичний посібник «Моніторинг та самооцінка якості ППП студентів фізкультурно-спортивних спеціальностей», який призначений для самоосвіти студентів. Підготовлено його паперовий [247] та електронний варіант (<https://fc.sspu.edu.ua/kafedra-teorii-ta-metodyky-fizychnoi-kultury/kolektyv>). У посібнику розкрито основні поняття системи моніторингу та самооцінки якості фахової підготовки студентів, представлено об'єкти моніторингу та самооцінки ППП студентів: виявлення особливостей професійної придатності студентів до професійно-педагогічної діяльності; система діагностики професійно-педагогічної культури студентів. Наведено методи діагностики рівнів сформованості професійної придатності та професійно-педагогічної культури студентів за її структурними компонентами (анкети, питальники, тести – всього 21 найменувань) та методи статистичної обробки результатів моніторингу й самооцінки [247].

Студенти мали нагоду надсилати свої відповіді на конкретні питання анкет, питальників чи окремих тестів на нашу електронну пошту (i.ivanii@yandex.ru) або на електронну пошту кафедри теорії і методики фізичної культури (tmfk@sspu.edu.ua). Такий варіант форми контролю, на нашу думку, є один з найбільш перспективних засобів підвищення ефективності управління якістю навчального процесу ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. Уважаємо, що за онлайн-тестуванням у системі дистанційного навчання майбутнє вищої освіти фізкультурних кадрів.

На першому курсі бакалаврського рівня вищої освіти у студентів спеціальностей «Фізичне виховання», «Фізична культура і спорт» в процесі акме-культурологічно спрямованої ППП переважно формується мотиваційно-аксіологічний компонент професійно-педагогічної культури. Це вказує на те, що мотивація, сформована у студентів на першому курсі, дозволить усвідомити найближчі та кінцеві цілі навчання, усвідомити теоретичне та практичне значення засвоєваних знань, професійну спрямованість навчальної діяльності, перспектив та можливостей професійно-педагогічного розвитку.

У процесі професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на першому курсі бакалаврського рівня вищої освіти важливо акме-культурологічно збагачувати зміст навчальних дисциплін, створювати «пізнавальний психологічний клімат» у групі, застосовувати акме-культурологічно спрямовані методи навчання, підбирати завдання, що створюють проблемні ситуації структури навчальної діяльності. Студенти з високим рівнем сформованості мотивації в подальшому в процесі ППП орієнтовані на навчання, на академічні досягнення, саморозвиток, самовдосконалення, прагнуть до професійного розвитку на бакалаврському та магістерському рівнях вищої освіти.

Формування мотиваційно-аксіологічного компонента професійно-педагогічної культури відбувається впродовж навчання на всіх рівнях вищої освіти. Зазначена група мотивів і цінностей стимулює студентів спеціальностей «Фізичне виховання», «Фізична культура і спорт» до розуміння того, що вони навчаються задля отримання професії.

Формування когнітивного компонента відбувалося в процесі акме-культурологічного збагачення змісту таких навчальних дисциплін, як: «Вступ до спеціальності», «Професійна майстерність», «Педагогічна майстерність», «Педагогічне фізкультурно-спортивне вдосконалення», «Психологія фізичного виховання і спорту», «Теорія і методика фізичного виховання», «Методика викладання дисциплін з фізичного виховання у

зкладах вищої освіти», «Правова компетентність фахівця фізичного виховання та спорту», «Фізична культура особистості фахівця фізичного виховання та спорту», «Основи професійно-педагогічної культури фахівця фізичного виховання та спорту».

На магістерському рівні вищої освіти професійно-педагогічна підготовка акцентується на формуванні діяльнісного компонента професійно-педагогічної культури фахівців з фізичної культури і спорту в процесі самостійної, науково-дослідної роботи студентів та проходження виробничих (педагогічних) практик студентами.

У процесі ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах формування особистісно-рефлексивного компоненту професійно-педагогічної культури відбувалося як на бакалаврському, так і на магістерському рівні вищої освіти, що сприяло прояву активності особистості в процесі навчання, саморозвитку, самовдосконалення.

У циклі професійно-прикладної підготовки уведено навчальні дисципліни «Фізична культура особистості фахівця фізичного виховання та спорту» на бакалаврському та «Основи професійно-педагогічної культури фахівця фізичного виховання та спорту» на магістерському рівнях вищої освіти [262, 249].

Було розроблено і впроваджено в освітній процес нову практико-орієнтовану дисципліну «Моніторинг та самооцінка якості ППП студентів фізкультурних спеціальностей» та видано відповідний навчально-методичний посібник [247]. Загальний обсяг дисципліни складає три кредити (90 годин), що об'єднує всі види навчальної діяльності студентів: лекції (12 годин), практичні заняття (14 годин), консультації (2 години), самостійна робота (30 годин), контрольні заходи (30 годин). Вивчення дисципліни завершується заліком у вигляді захисту результатів самооцінки студентом власних професійно-педагогічних якостей.

Мета навчальної дисципліни – створити умови для розвитку змістових характеристик професійної придатності майбутнього фахівця до діяльності як системи професійно-педагогічних якостей і функцій, активізувати їх творчу активність і реалізацію індивідуальної стратегії саморозвитку і самореалізації у фізкультурно-освітньому процесі.

У змісті навчальної дисципліни студентам розкриваються основні поняття системи моніторингу та самооцінки якості професійної підготовки, структура об'єкта самооцінки – професійна придатність, яка містить професійну спрямованість, розумову (інтелектуальну) придатність, фізичну (загальнофізичну і спеціальну) придатність, індивідуально-психологічні особливості фахівця фізичного виховання та спорту.

Виділяються професійно обумовлені особливості професійної придатності, які враховують професійні вимоги та професійно важливі якості фахівця, розкриваються критерії та наводиться відповідний інструментарій і інструктивно-методичні матеріали для здійснення самооцінки професійної придатності студента до діяльності. Студентам показано, що професійна придатність до діяльності – це вихідна категорія, яку необхідно враховувати ще на етапі професійної орієнтації та професійного відбору.

Ми активно використовували дослідницькі проекти, презентації, дискусії, творчі роботи. Ці методи не тільки виконують діагностичну функцію – дозволяють оцінити практичні результати навчання, але й мають розвивальні можливості – стимулюють ініціативу, спрямування до самовдосконалення й особистісному зростанню на основі самооцінки свого поступу до запланованого результату освітньої діяльності, забезпечують можливість бачити ці результати й отримати визнання своїх досягнень.

Реалізація комплексу заходів, серед яких ми виділяємо концепцію й нормативно-правову базу, що регламентують моніторинг й оцінку якості освітніх досягнень студентів; проектування різнорівневої й багатоетапної системи діагностики і оцінки якості освітніх досягнень тих, що навчаються

і випускників; впровадження форм і методів аутентичного оцінювання освітніх досягнень студентів; розвиток студентської науково-дослідної й проєктної роботи; діяльність органу студентського самоврядування в галузі якості освіти будуть сприяти створенню необхідних організаційних, змістових, процесуально-технологічних умов для ефективної практики закладу вищої освіти щодо підвищення якості освітніх досягнень студентів.

На *узагальнювально-підсумковому етапі* формувального експерименту було здійснено кількісний та якісний аналіз емпіричних даних, підтверджено вірогідність отриманих результатів на основі методів математичної статистики; сформульовано основні положення та висновки; розроблено навчально-методичне забезпечення.

Комплексний аналіз результатів дослідження уможливив висновок, що загальна стратегія запропонованої системи ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах є інноваційною, доцільною і такою, що заслуговує впровадження у підготовку фахівців для галузі «Фізична культура і спорт» в нашій країні. На основі врахування результатів дослідження, а також світових тенденцій у підготовці педагогічного і виробничого персоналу в умовах глобалізаційних процесів здійснено прогностичне обґрунтування розвитку системи оцінювання якості ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах у контексті європейської інтеграції.

Аналіз отриманого нами теоретичного і емпіричного матеріалу показав, що для підвищення якості ППП студентів фізкультурних спеціальностей необхідно впровадити в освітній процес систему, яка б сприяла усвідомленню студентами професійних вимог та зіставлення їх зі своїми інтелектуальними, фізичними, психологічними ресурсами, тобто впровадити систему адекватної самооцінки як рушійної умови становлення фахівця.

Наші дослідження показали, що професійно-педагогічна підготовка майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних

засадах має півні перспективи для підвищення її якості. Сукупність зовнішніх і внутрішніх чинників об'єктивно спонукатиме до розширення підготовки фізкультурно-спортивних педагогів нової генерації для різних груп населення, для загальноосвітньої школи, спортивних клубів і секцій, професійних закладів та закладів вищої освіти. Набуває значення диференціація, що зумовлює необхідність створення інноваційного курікулума підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту з урахуванням специфіки діяльності.

Розвиток професійно-педагогічної самосвідомості студентів у процесі навчання, погодженість критеріїв якості фізкультурної освіти між учасниками відносин, удосконалення культури якості фізкультурної освіти та використання результатів оцінювання для покращення і планування якості і є умовами розвитку системи оцінювання якості фізкультурної освіти

Вищезазначене підтверджується і результатами експериментального дослідження, які продемонстрували дієвість запропонованих напрямків роботи з розвитку системи оцінювання якості ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. Залучені до дослідження експерти і роботодавці на рівні – (5%-і похибки) відзначили позитивний вектор такого розвитку, а отриманий результат не є наслідком випадкових подій. Це підтверджує причинно-наслідковий зв'язок між нововведеннями, що реалізуються, і новим станом системи оцінювання якості професійно-педагогічної підготовки. Уявляється, що отриманий досвід може слугувати одним із прикладів з розвитку професійної фізкультурної освіти в цілому.

4.3. Статистичний аналіз результатів педагогічного експерименту та їх інтерпретація

Для статистичного аналізу результатів використано критерій хі-квадрат (Пірсона) і критерій Стьюдента: перший підтверджував нормальність розподілу рівнів у контрольній та експериментальних групах, а за допомогою другого статистично порівнювалися середні.

Для використання критерію χ^2 -квадрат (Пірсона) були сформульовані нульова і альтернативні гіпотези:

H_0 : розподіл рівнів у групах підпорядковується нормальному закону;

H_a : розподіл рівнів у групах розподілений за законом, який не співпадає з нормальним.

Також було встановлено рівень значущості 0,05 для усіх статистичних оцінок.

Розраховувалися емпіричне $\chi_{\text{експ}}$ та критичне $\chi_{\text{кр}}$ значення критерію:

якщо $\chi_{\text{експ}}^2 < \chi_{\text{кр}}^2$, то приймається нульова гіпотеза;

якщо $\chi_{\text{експ}}^2 > \chi_{\text{кр}}^2$, то приймається альтернативна гіпотеза.

Спосіб розрахунків наслідували за [603].

Для рівня значущості 0,05 встановлено критичне значення $\chi_{\text{крит}}^2 = 7,81$ для усіх показників до і після експерименту при наявних чотирьох ступенях свободи (низький, середній, достатній та високий рівні).

Розраховані нами емпіричні значення $\chi_{\text{експ}}$ для рівня значущості 0,05 представлені в таблиці 4.2.

Таблиця 4.2

Емпіричні значення статистики на початку і наприкінці експерименту

Показники			$\chi_{\text{експ}}$		
			КГ	ЕГ1	ЕГ2
1	Мотивація	До	4,6E-4	6,6E-3	8,6E-4
		Після	1,1E-5	2,1E-5	7,1E-5
2	Ціннісні орієнтації	До	4,5E-3	4,5E-3	9,5E-3
		Після	4,8E-3	6,8E-3	1,8E-3
3	Обсяг соціогуманітарних, природничо-наукових, технологічних знань	До	4,1E-3	9,1E-3	1,1E-3
		Після	7,8E-3	4,8E-3	4,8E-3
4	Цифрова грамотність	До	3,8E-3	4,8E-3	5,8E-4
		Після	1,8E-4	6,8E-4	1,8E-4

Показники			$\chi_{\text{експ}}$		
			КГ	ЕГ1	ЕГ2
5	Загальна фізична підготовка	До	5,8E-3	9,8E-4	7,8E-4
		Після	4,0E-3	1,0E-3	6,0E-4
6	Організаційно-педагогічні здібності	До	0,076	0,16	0,387
		Після	0,123	0,007	0,039
7	Здатність до творчої діяльності	До	0,005	0,0004	0,015
		Після	0,001	0,0002	0,053
8	Рефлексія	До	0,013	0,006	0,022
		Після	0,171	0,00004	0,275

Нижче (рис.4.6) наведено скрін одного з розрахунків.

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
1	гіпотеза нульова: розподіл величин нормальний									
2		кармани		к-ть	серед.ін тервал	$(X-Xsr)^2$	густРоз поділ	теорЧастот		
3	Низький рівень	18	28	59	23	71,3580332	0,02775	47,452498	47	3,063829787
4	Середній рівень	29	35	61	32	0,30540166	0,055707	57,155496	57	0,280701754
5	Достатній рівень	36	44	48	40	73,1475069	0,027267	37,301546	37	3,27027027
6	Високий рівень	45	54	3	49,5	325,897507	0,002286	3,517988	4	0,25
7				Сума	Середнє	Відхилення				6,864801812
8				171	31,44737	7,14000603				3
9								Статистичне	0,076334147	
10								Критичне	7,81	
11								приймається нульова гіпотеза!		

Рис. 4.6. Скрін розрахунку $\chi_{\text{експ}}$ для КГ на початку експерименту (показник «Здатність до самоосвіти»)

Аналіз одержаних числових даних демонструє нормальність розподілу рівнів у контрольній та експериментальній групах. Тому стає можливим використати критерій Стьюдента оцінки середніх для подальшого статистичного аналізу.

Показник «МОТИВАЦІЯ»

Для розрахунків за показником «Мотивація» було бали анкети були згруповані у шкалі від 1 до 30 балів. Набрана кількість балів дозволяла характеризувати рівень сформованості мотиваційно-аксіологічного компонента професійно-педагогічної культури студента (табл.4.3).

Таблиця 4.3

Розподіл балів для показника «Мотивація» за рівнями

Рівні	Низький	Середній	Достатній	Високий
Бали	1-6	7-14	15-21	22-30

Тестування проводилося на початку і наприкінці навчання. Кількісні дані відображені у таблиці 4.4 та візуалізовані на рисунках 4.7-4.8.

Таблиця 4.4

Розподіл рівнів за показником «Мотивація»

на початку та в кінці експерименту

		Низький рівень		Середній рівень		Достатній рівень		Високий рівень	
		к-ть осіб	%	к-ть осіб	%	к-ть осіб	%	к-ть осіб	%
КГ	до	56	32,7%	61	35,7%	49	28,7%	5	2,9%
	після	48	28,1%	45	26,3%	70	40,9%	8	4,7%
ЕГ1	до	49	29,9%	63	38,4%	50	30,5%	2	1,2%
	після	21	12,8%	40	24,4%	82	50,0%	21	12,8%
ЕГ2	до	32	28,6%	44	39,2%	34	30,4%	2	1,8%
	після	16	14,3%	36	32,2%	52	46,4%	8	7,1%

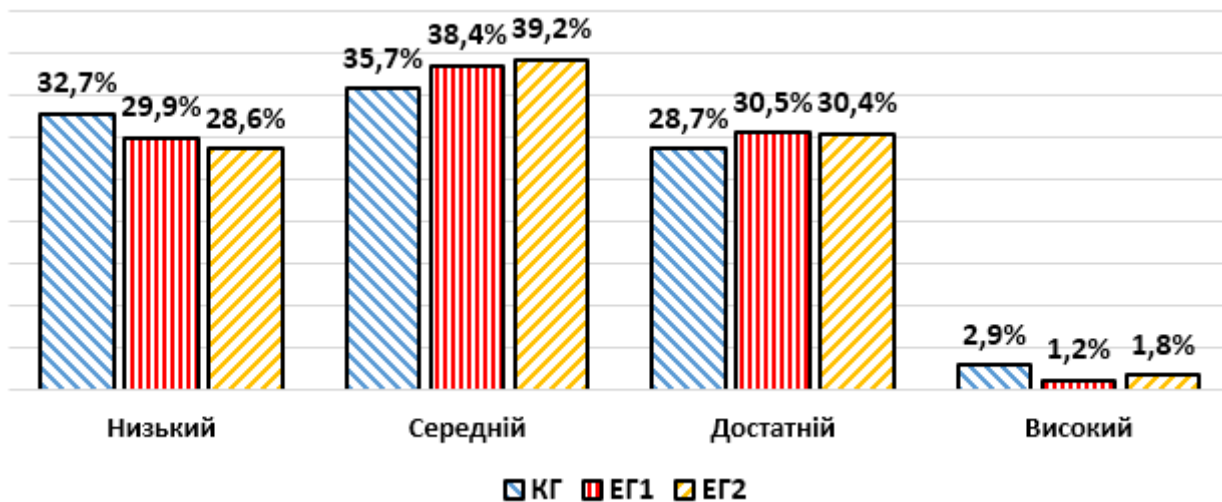

Рис. 4.7. Розподіл рівнів для груп КГ, ЕГ1, ЕГ2 на початку експерименту

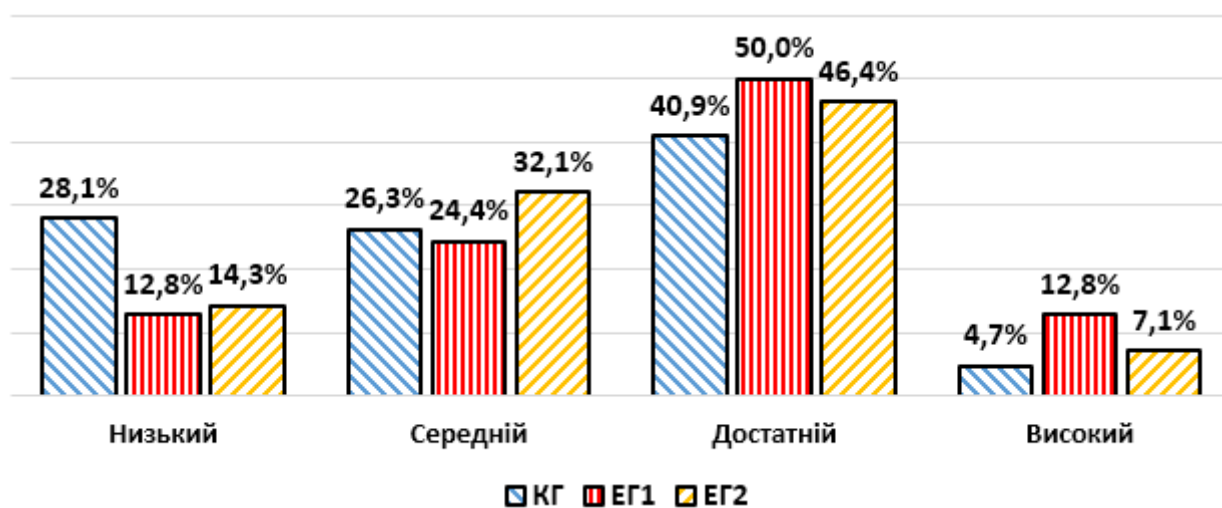

Рис. 4.8. Розподіл рівнів для груп КГ, ЕГ1, ЕГ2 в кінці експерименту

Візуалізація результатів засвідчила подібність розподілів рівнів у групах КГ, ЕГ1 і ЕГ2 на початку експерименту та відмінність таких розподілів після педагогічного експерименту.

Проведений нами статистичний аналіз за критерієм Стюдента показав такі результати (табл.4.5).

Таблиця 4.5

**Оцінка статистичних даних та динаміка середніх
для показника «Мотивація»**

$T_{крит.} = 1,97$	ЕГ1	ЕГ2	КГ	на початку експерименту
ЕГ1		-0,26	0,52	
ЕГ2	1,56		0,72	
КГ	4,47	2,5		
в кінці експерименту				
Середні (до)	10,54	10,71	10,21	
Середні (після)	15,68	14,54	12,80	
Динаміка середніх	49%	36%	25%	

Аналіз даних таблиці 4.5 свідчить, що для обраного рівня значущості 0,05 в розрахунках показника «Мотивація»:

значення $T_{крит.} = 1,97$ більше за $T_{експ.} = 0,52$ для пари ЕГ1 і КГ, більше за модуль $T_{експ.} = -0,26$ для пари ЕГ1 і ЕГ2 та більше за $T_{експ.} = 0,72$ для пари КГ і ЕГ2. Тому слід вважати, що вибірки на початку педагогічного експерименту мають статистично однакові середні;

після експерименту значення $T_{крит.} = 1,97$ менше за $T_{експ.} = 4,47$ для пари КГ і ЕГ1, більше за $T_{експ.} = 1,56$ для пари ЕГ2 і ЕГ1 та менше за $T_{експ.} = 2,5$ для пари КГ і ЕГ2. Що свідчить про однаковість середніх для ЕГ1 і ЕГ2, проте статистичну відмінність середніх між парами КГ і ЕГ1 та КГ і ЕГ2.

Отже, статистичний аналіз рівнів розподілу навчальних досягнень для показника «Мотивація» вольового критерію у групах КГ і ЕГ1, ЕГ2 на рівні значущості 0,05 підтверджує подібність вибірок на початку експерименту і

їх статистичну відмінність наприкінці. Пояснюємо таку динаміку реалізацією педагогічних умов посилення уваги до гуманістичних цінностей фізичної культури у змісті освітніх компонентів для розвитку ціннісних орієнтацій та мотивації до професійно-педагогічної діяльності та насичення педагогічним змістом науково-дослідної діяльності студентів для культивування схильності до професійно-педагогічної діяльності.

Показник «Ціннісні орієнтації»

Показник «Ціннісні орієнтації» мотиваційно-ціннісного критерію визначався на основі тесту, за результатами якого студенти могли набрати від 1 до 10 балів, які були розподілені нами за чотирма рівнями (табл.4.6).

Таблиця 4.6

Розподіл балів для показника «Ціннісні орієнтації» за рівнями

Рівні	Низький	Середній	Достатній	Високий
Бали	1-3	4-5	6-7	8-10

Для показника «Ціннісні орієнтації» були отримані числові результати, що представлені у табл. 4.7.

Таблиця 4.7

Розподіл рівнів за показником «Ціннісні орієнтації» до та після експерименту

		Низький рівень		Середній рівень		Достатній рівень		Високий рівень	
		к-ть осіб	%	к-ть осіб	%	к-ть осіб	%	к-ть осіб	%
КГ	<i>до</i>	40	23,4%	62	36,3%	65	38,0%	4	2,3%
	<i>після</i>	26	15,2%	55	32,2%	83	48,5%	7	4,1%
ЕГ1	<i>до</i>	41	25,0%	59	36,0%	57	34,7%	7	4,3%
	<i>після</i>	14	8,5%	35	21,3%	80	48,9%	35	21,3%
ЕГ2	<i>до</i>	27	24,1%	44	39,2%	35	31,3%	6	5,4%
	<i>після</i>	14	12,5%	32	28,6%	58	51,8%	8	7,1%

Візуалізація результатів діаграмою підтверджує попередньо отримані результати критерію χ^2 -квдрат (Пірсона) про подібність розподілів вибірок контрольної та експериментальної груп між собою та відповідність таких розподілів нормальному закону (рис.4.9-4.10).

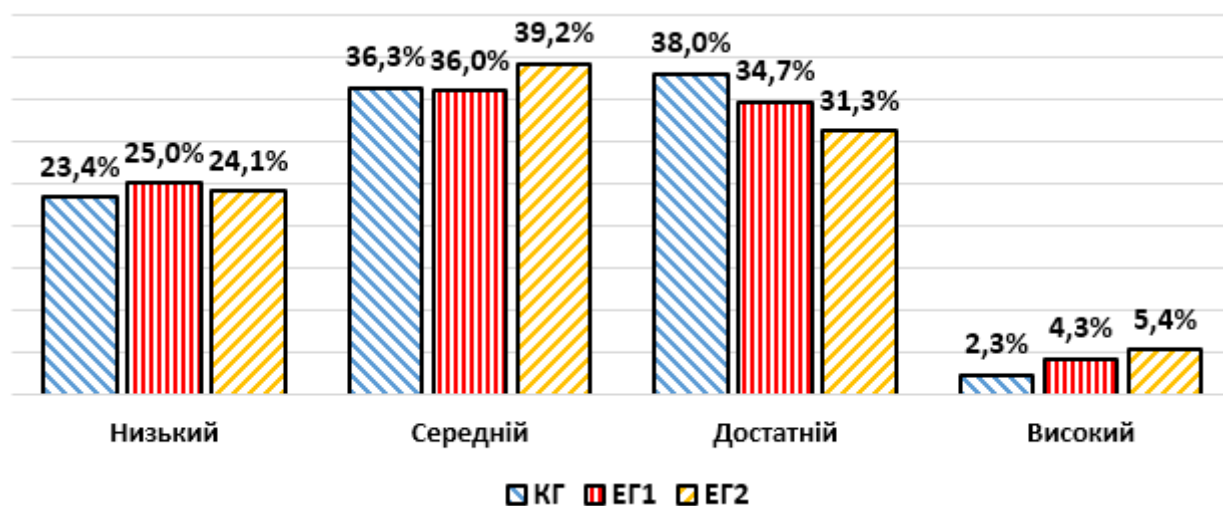

Рис. 4.9. Розподіл рівнів для груп КГ, ЕГ1, ЕГ2 на початку експерименту

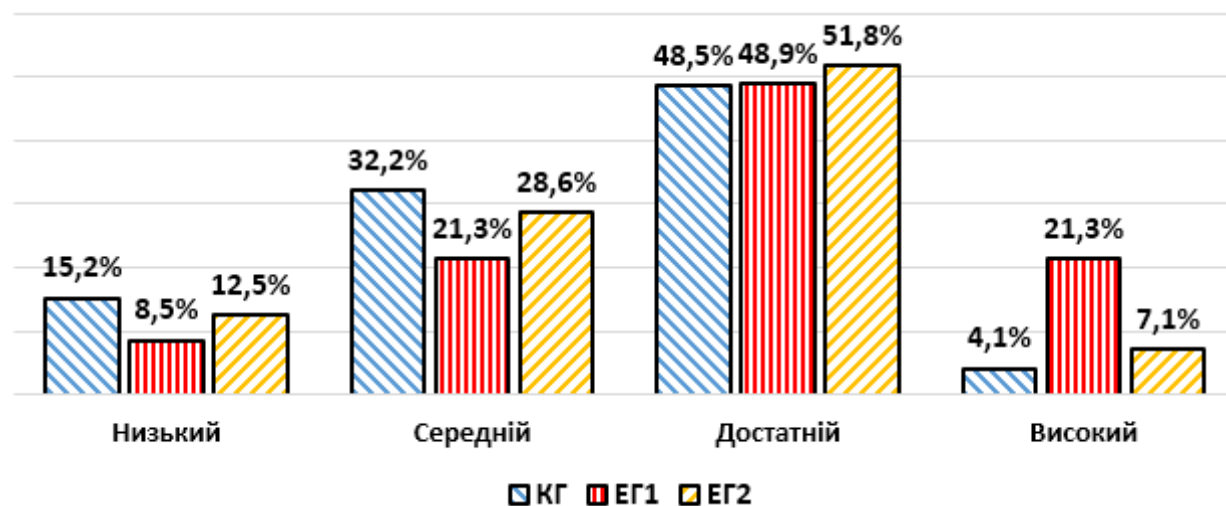

Рис. 4.10. Розподіл рівнів для груп КГ, ЕГ1, ЕГ2 в кінці експерименту

Аналіз результатів педагогічного експерименту демонструє зсув у бік збільшення достатнього й високого рівнів, проте по різному у контрольній та експериментальних групах.

Щоб оцінити істотність такого зсуву, нами задіяно критерій Стьюдента оцінки середніх, який розраховано у табличному процесорі за допомогою статистичних функцій (t-тест з різними дисперсіями). Узагальнені дані наведено у таблиці 4.8.

Таблиця 4.8

**Оцінка статистичних даних та динаміка середніх
для показника «Ціннісні орієнтації»**

$T_{крит.} = 1,97$	ЕГ1	ЕГ2	КГ	на початку експерименту
ЕГ1		-0,32	-0,56	
ЕГ2	0,78		0,11	
КГ	3,97	3,12		
<i>в кінці експерименту</i>				
Середні (до)	4,29	4,41	4,39	
Середні (після)	6,17	6,02	5,36	
Динаміка середніх	44%	37%	22%	

Використання критерію Стьюдента вимагало попередньої побудови статистичних гіпотез¹:

Гіпотеза нульова H_0 : $\mu_{ЕГ} = \mu_{КГ}$, тобто середні у двох вибірках співпадають (статистично однакові);

Гіпотеза альтернативна H_a : $\mu_{ЕГ} \neq \mu_{КГ}$, тобто середні у двох вибірках не співпадають (статистично різні).

Розрахунки здійснювалися для рівня значущості 0,05.

Для показника «Ціннісні орієнтації» на початку педагогічного експерименту маємо ситуацію, коли значення $T_{крит.} = 1,97$ більше за модуль

¹ Зазначені гіпотези будуть однаковими для перевірки кожного з показників, тому надалі ми їх не наводимо

$T_{експ.} = -0,56$ для пари ЕГ1 і КГ, більше за модуль $T_{експ.} = -0,32$ для пари ЕГ1 і ЕГ2 та більше за $T_{експ.} = 0,11$ для пари ЕГ2 і КГ. Це означає, що три пари вибірок, що входять у педагогічний експеримент, є статистично однаковими (мають статистично однакові середні).

У кінці педагогічного експерименту було знову досліджено результати для показника «Ціннісні орієнтації» за тою ж методикою. Аналіз числових даних засвідчує позитивну динаміку у рівнях сформованості мотиваційно-аксіологічного компонента за показником для усіх груп.

Статистичний аналіз результатів засвідчив:

$T_{крит.} = 1,97$ менше $T_{експ.} = 3,97$ для пари ЕГ1 і КГ, більше за $T_{експ.} = 0,78$ для пари ЕГ1 і ЕГ2 та менше за $T_{експ.} = 3,12$ для пари ЕГ2 і КГ. Це означає, що середні у першій і третій парі вибірок статистично різні, а в другій парі статистично однакові, і це не пояснюється випадковими чинниками.

Отже, статистичний аналіз рівнів розподілу навчальних досягнень для показника «Ціннісні орієнтації» у групах КГ і ЕГ1, ЕГ2 на рівні значущості 0,05 підтверджує подібність пар вибірок на початку експерименту і статистичну відмінність між контрольною та експериментальними групами наприкінці, що пояснюємо впровадженням педагогічних умов посилення уваги до гуманістичних цінностей фізичної культури у змісті освітніх компонентів для розвитку ціннісних орієнтацій та мотивації до професійно-педагогічної діяльності та насичення педагогічним змістом науково-дослідної діяльності студентів для культивування схильності до професійно-педагогічної діяльності.

*Показник «ОБСЯГ СОЦІОГУМАНІТАРНИХ, МЕДИКО-БІОЛОГІЧНИХ/
ВАЛЕОЛОГІЧНИХ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ЗНАНЬ»*

Для визначення показника «Обсяг соціогуманітарних, медико-біологічних/ валеологічних та психолого-педагогічних знань» проводилося тестування, результати якого давали можливість розподілити студентів за чотирма рівнями так, як наведено у таблиці 4.9.

Таблиця 4.9

Розподіл балів для показника «Обсяг соціогуманітарних, природничо-наукових, технологічних знань» за рівнями

Рівні	Низький	Середній	Достатній	Високий
Бали	0-35	36-73	74-89	90-100

Нами таке тестування проводилося всередині першого семестру навчання майбутніх фахівців ФКіС та наприкінці професійного навчання. Результати були систематизовані у таблиці 4.10 та унаочнені діаграмами (рис. 4.11-4.12).

Таблиця 4.10

Розподіл рівнів за показником «Обсяг соціогуманітарних, медико-біологічних/ валеологічних та психолого-педагогічних знань» на початку та в кінці експерименту

		Низький рівень		Середній рівень		Достатній рівень		Високий рівень	
		<i>к-ть осіб</i>	<i>%</i>	<i>к-ть осіб</i>	<i>%</i>	<i>к-ть осіб</i>	<i>%</i>	<i>к-ть осіб</i>	<i>%</i>
КГ	<i>до</i>	21	12,3%	72	42,1%	65	38,0%	13	7,6%
	<i>після</i>	16	9,4%	59	34,5%	78	45,6%	18	10,5%
ЕГ1	<i>до</i>	24	14,6%	67	40,9%	59	36,0%	14	8,5%
	<i>після</i>	9	5,5%	35	21,3%	87	53,1%	33	20,1%
ЕГ2	<i>до</i>	17	15,2%	48	42,9%	38	33,9%	9	8,0%
	<i>після</i>	9	8,0%	30	26,8%	57	50,9%	16	14,3%

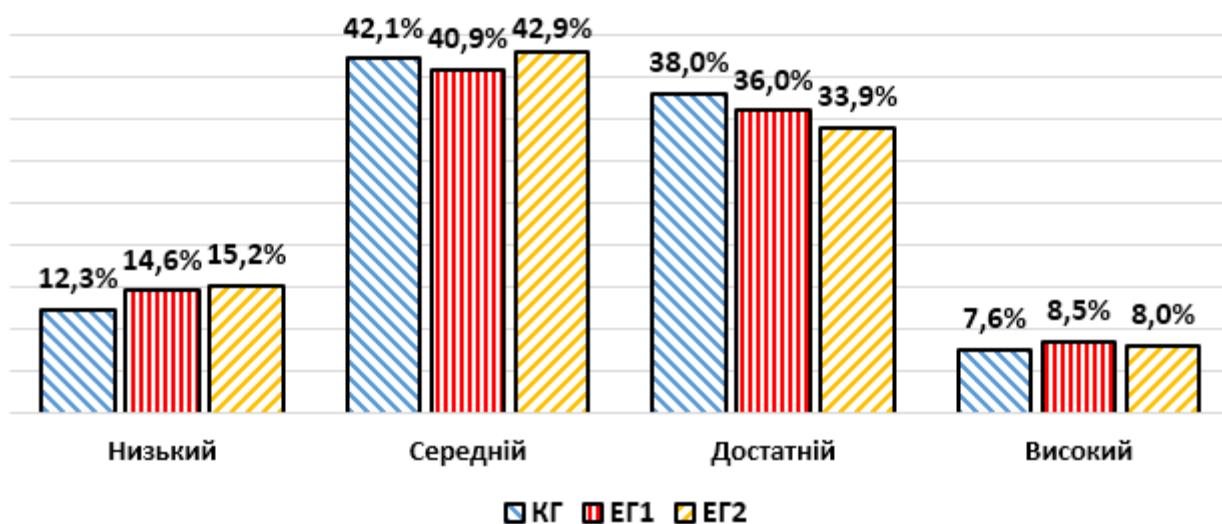

Рис. 4.11. Розподіл рівнів для груп КГ, ЕГ1, ЕГ2 на початку експерименту

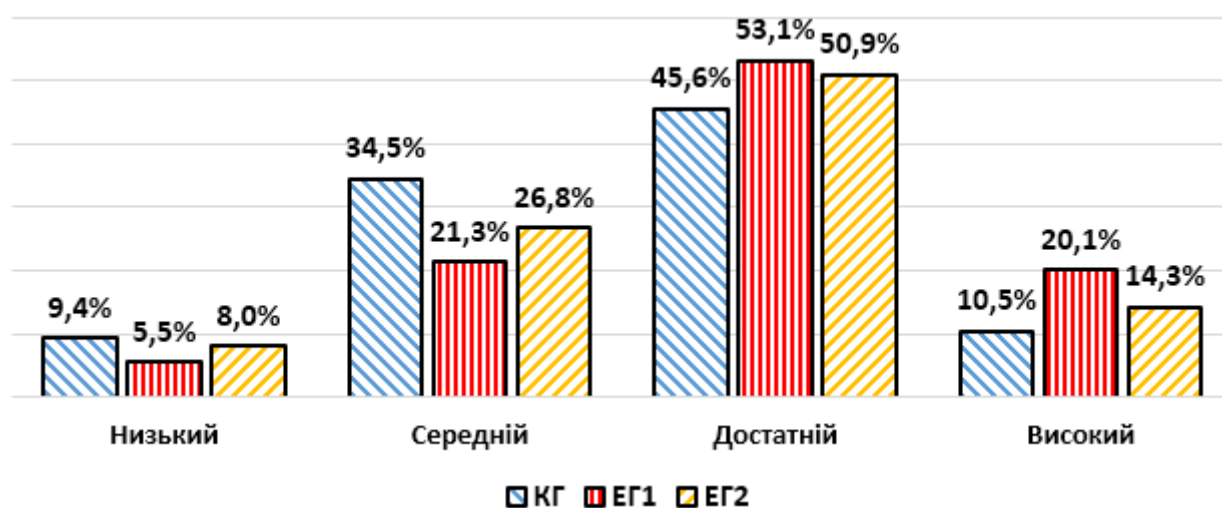

Рис. 4.12. Розподіл рівнів для груп КГ, ЕГ1, ЕГ2, ЕГ3 в кінці експерименту

Графічний аналіз результатів засвідчив візуальну подібність кожної з груп, що брали участь в експерименті, на початку експерименту: низький, середній, достатній і високий рівні були майже однаковими для кожної з груп. Проте візуально такі групи відрізнялися наприкінці навчання (в кінці педагогічного експерименту). Таку відмінність було перевірено статистично (табл.4.11).

Таблиця 4.11

**Оцінка статистичних даних та динаміка середніх
для показника «Обсяг соціогуманітарних, медико-біологічних/
валеологічних та психолого-педагогічних знань»**

$T_{крит.} = 1,97$	ЕГ1	ЕГ2	КГ	на початку експерименту
ЕГ1		0,28	1,03	
ЕГ2	1,98		0,59	
КГ	4,5	2,43		
<i>в кінці експерименту</i>				
Середні (до)	57,59	56,72	54,91	
Середні (після)	73,05	68,46	62,87	
Динаміка середніх	27%	21%	14%	

Оцінка середніх за критерієм Стьюдента (табл.4.11) підтвердила статистичну подібність ЕГ1, ЕГ2 і КГ на початку експерименту: на рівні значущості 0,05 для показника «Обсяг соціогуманітарних, медико-біологічних/ валеологічних та психолого-педагогічних знань» гностичного критерію значення $T_{крит.} = 1,97$ більше за $T_{експ.} = 1,03$ для пари ЕГ1 і КГ, більше за $T_{експ.} = 0,28$ для пари ЕГ1 і ЕГ2 та більше за $T_{експ.} = 0,59$ для пари КГ і ЕГ2.

Повторне тестування наприкінці педагогічного експерименту виявило інші результати: $T_{крит.} = 1,97$ є меншим за $T_{експ.} = 4,5$ для пари КГ і ЕГ1, меншим за $T_{експ.} = 1,98$ для пари ЕГ2 і ЕГ1, меншим за $T_{експ.} = 2,43$ для пари КГ і ЕГ2. Це означає, що середні у кожній парі вибірок є статистично різними. Пояснюємо статистичні відмінності залученням педагогічної умови посилення уваги до гуманістичних цінностей фізичної культури у

змісті освітніх компонентів для розвитку ціннісних орієнтацій та мотивації до професійно-педагогічної діяльності.

Показник «ЦИФРОВА ГРАМОТНІСТЬ»

Показник «Цифрова грамотність» оцінювався нами за тестовою методикою, студенти мали можливість набрати бали, які переводилися у шалу від 0 до 30 балів та розподілялися за рівнями так, як показано у таблиці 4.12.

Таблиця 4.12

Розподіл балів для показника «Цифрова грамотність» за рівнями

Рівні	Низький	Середній	Достатній	Високий
Бали	0-15	16-20	21-25	26-30

Розподіл результатів за даною методикою наведено у таблиці 4.13 та візуалізовано на рисунках 4.13-4.14.

Таблиця 4.13

Розподіл рівнів за показником «Цифрова грамотність» на початку та в кінці експерименту

		Низький рівень		Середній рівень		Достатній рівень		Високий рівень	
		к-ть осіб	%	к-ть осіб	%	к-ть осіб	%	к-ть осіб	%
КГ	до	37	21,6%	59	34,6%	65	38,0%	10	5,8%
	після	33	19,3%	60	35,1%	66	38,6%	12	7,0%
ЕГ1	до	38	23,2%	55	33,5%	65	39,6%	6	3,7%
	після	22	13,4%	43	26,2%	82	50,0%	17	10,4%
ЕГ2	до	24	21,4%	40	35,7%	42	37,5%	6	5,4%
	після	12	10,7%	32	28,6%	55	49,1%	13	11,6%

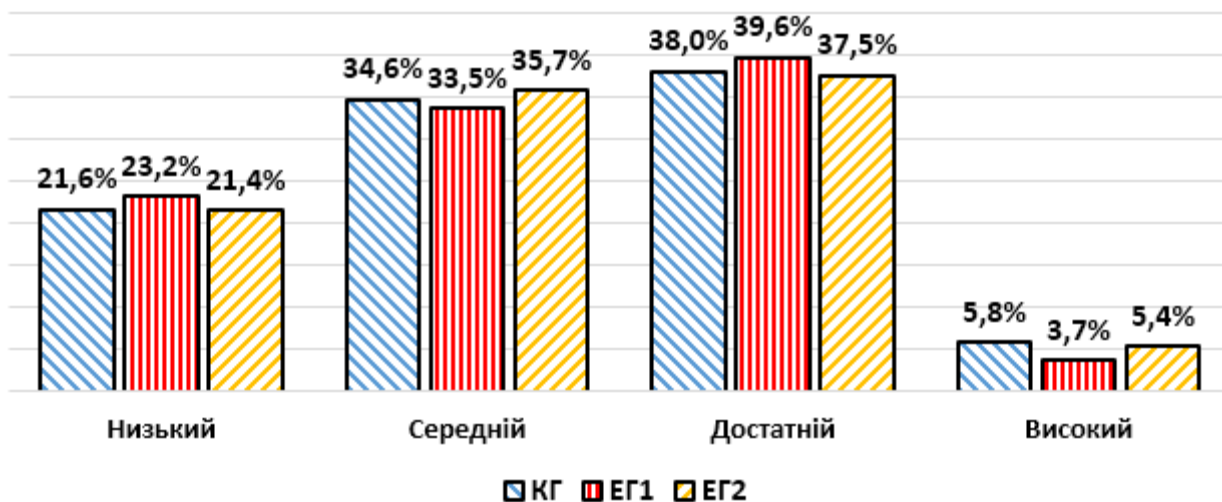

Рис. 4.13. Розподіл рівнів для груп КГ, ЕГ1, ЕГ2 на початку експерименту

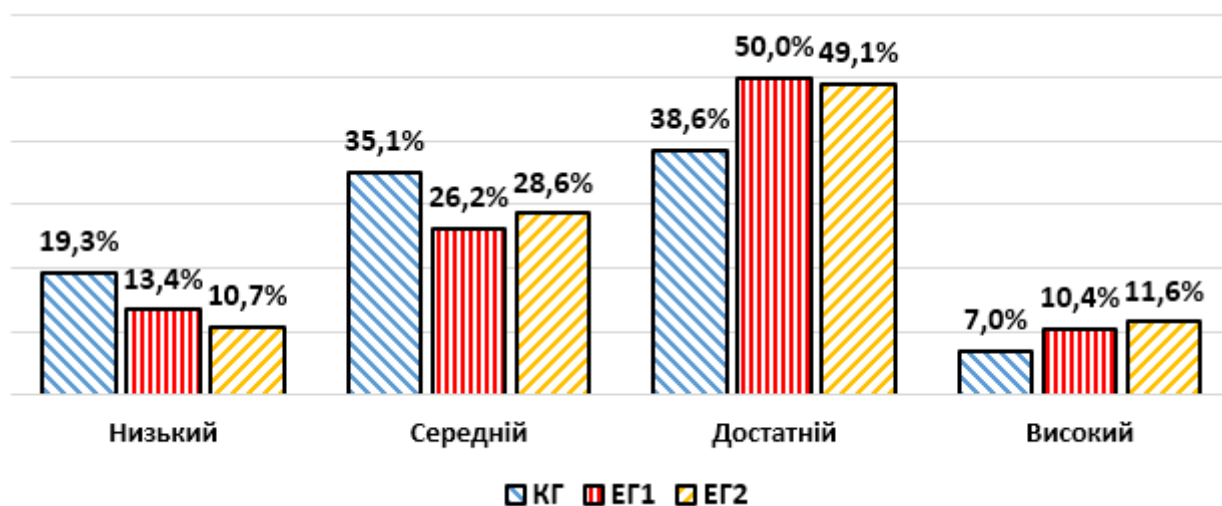

Рис. 4.14. Розподіл рівнів для груп КГ, ЕГ1, ЕГ2 в кінці експерименту

Очевидною є подібність вибірок ЕГ1, ЕГ2 і КГ на початку педагогічного експерименту та їхня відмінність наприкінці. Для підтвердження припущення про розбіжності у результатах проведено статистичний аналіз за критерієм Стьюдента (табл.4.14).

Таблиця 4.14

**Оцінка статистичних даних та динаміка середніх
для показника «Цифрова грамотність»**

$T_{крит.} = 1,97$	ЕГ1	ЕГ2	КГ	на початку експерименту
ЕГ1		-0,56	-0,83	
ЕГ2	2,03		-0,18	
КГ	5,6	3,98		
<i>в кінці експерименту</i>				
Середні (до)	16,52	16,96	17,11	
Середні (після)	23,03	21,54	18,82	
Динаміка середніх	39%	27%	10%	

Розраховані дані у таблиці свідчать, що на рівні значущості 0,05 для показника «Цифрова грамотність» :

значення $T_{крит.} = 1,97$ є більшим за модуль $T_{експ.} = -0,83$ для пари КГ і ЕГ1, більшим за модуль $T_{експ.} = -0,18$ для пари КГ і ЕГ2 та більшим за модуль $T_{експ.} = -0,56$ для пари ЕГ2 і ЕГ1. Тому вибірки ЕГ1, ЕГ2 і КГ слід вважати такими, що мають статистично однакові середні для початку експерименту;

статистична перевірка зміни середніх для експериментальних і контрольної груп (ЕГ1, ЕГ2 і КГ) виявила їх статистичну розбіжність: у ЕГ1 і ЕГ2 середній бал є статистично вищим, оскільки $T_{крит.} = 1,97$ є меншим за $T_{експ.} = 5,6$ для пари КГ і ЕГ1, меншим за $T_{експ.} = 3,98$ для пари КГ і ЕГ2 та меншим $T_{експ.} = 2,03$ для пари ЕГ1 і ЕГ2. Це означає, що середні для кожної з пар вибірок статистично різні.

Аналіз динаміки рівнів сформованості когнітивного компоненту професійної компетентності майбутніх магістрів ФКіС дає підстави

стверджувати, що нарощення віртуальної присутності студентів у освітньому й соціальному просторах позитивно вплинуло на розвиток цифрових знань та умінь, здатності до самоосвіти й професійного самовдосконалення у цифровому просторі.

Показник «ЗАГАЛЬНА ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА»

За показником «Загальна фізична підготовка» студенти мали можливість набрати бали, які переводилися у шалу від 0 до 100 балів та розподілялися за рівнями так, як показано у таблиці 4.15.

Таблиця 4.15

**Розподіл балів для показника «Загальна фізична підготовка»
за рівнями**

Рівні	Низький	Середній	Достатній	Високий
Бали	0-35	36-73	74-89	90-100

Розподіл результатів за даною методикою наведено у таблиці 4.16 та візуалізовано на рисунках 4.15-4.16.

Таблиця 4.16

**Розподіл рівнів за показником «Загальна фізична підготовка» на
початку та в кінці експерименту**

		Низький рівень		Середній рівень		Достатній рівень		Високий рівень	
		<i>к-ть осіб</i>	<i>%</i>	<i>к-ть осіб</i>	<i>%</i>	<i>к-ть осіб</i>	<i>%</i>	<i>к-ть осіб</i>	<i>%</i>
КГ	<i>до</i>	18	10,6%	70	40,9%	66	38,6%	17	9,9%
	<i>після</i>	13	7,6%	57	33,3%	82	48,0%	19	11,1%
ЕГ1	<i>до</i>	21	12,8%	64	39,0%	62	37,8%	17	10,4%
	<i>після</i>	7	4,3%	34	20,7%	89	54,3%	34	20,7%
ЕГ2	<i>до</i>	15	13,4%	46	41,1%	41	36,6%	10	8,9%
	<i>після</i>	8	7,1%	27	24,1%	62	55,4%	15	13,4%

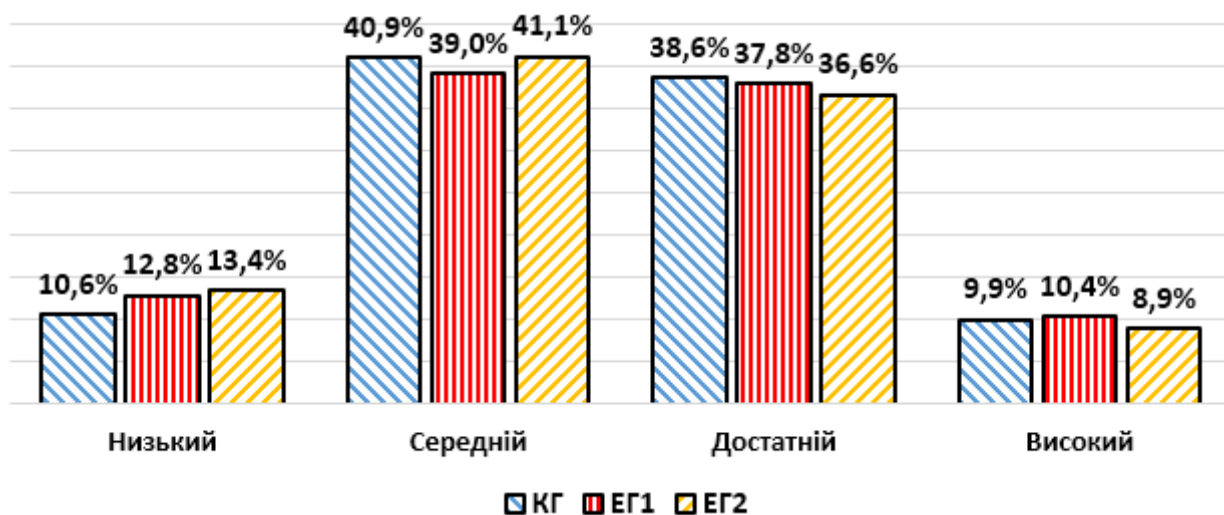

Рис. 4.15. Розподіл рівнів для груп КГ, ЕГ1, ЕГ2 на початку експерименту

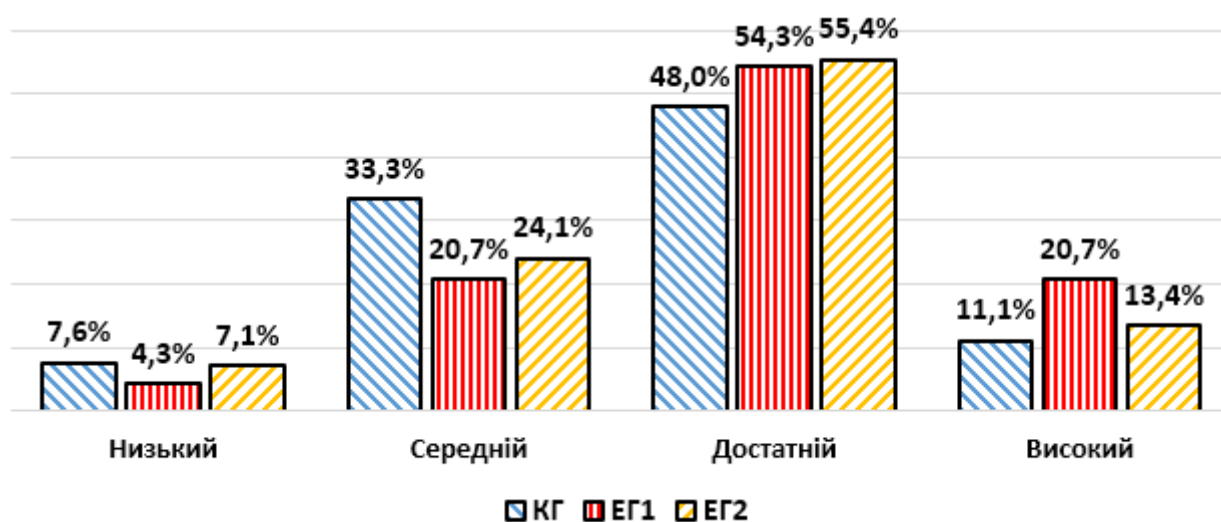

Рис. 4.16. Розподіл рівнів для груп КГ, ЕГ1, ЕГ2 в кінці експерименту

Очевидною є подібність вибірок ЕГ1, ЕГ2 і КГ на початку педагогічного експерименту та їхня відмінність наприкінці. Для підтвердження припущення про розбіжності у результатах проведено статистичний аналіз за критерієм Стюдента (табл.4.17).

Таблиця 4.17

**Оцінка статистичних даних та динаміка середніх
для показника «Загальна фізична підготовка»**

$T_{крит.} = 1,97$	ЕГ1	ЕГ2	КГ	на початку експерименту
ЕГ1		-0,03	-0,59	
ЕГ2	1,01		-0,49	
КГ	3,8	2,65		
<i>в кінці експерименту</i>				
Середні (до)	57,94	58,03	59,37	
Середні (після)	73,15	70,86	64,66	
Динаміка середніх	26%	22%	9%	

Оцінка середніх за критерієм Стьюдента (табл.4.17) підтвердила статистичну подібність усіх груп: на рівні значущості 0,05 для показника «Загальна фізична підготовка» значення $T_{крит.} = 1,97$ більше за модуль $T_{експ.} = -0,59$ для ЕГ1 та за модуль $T_{експ.} = -0,49$ для ЕГ2.

Після впровадження моделі нами проведене повторне опитування за тією ж методикою та одержано результати, подані у таблиці 4.17.

За результатами була зафіксована позитивна динаміка для середніх в обох групах, яка вимагала додаткового статистичного аналізу оцінки середніх. Для цього знову використано критерій Стьюдента і пакет аналізу табличного процесора MS Excel (табл. 4.17).

За таблицею маємо, що $T_{крит.} = 1,97$ і воно менше за $T_{експ.} = 3,8$ для ЕГ1, $T_{експ.} = 2,65$ для ЕГ2. Це означає, що середні у вибірках статистично різні, і це не можна пояснити випадковими причинами.

Отже, статистичний аналіз результатів для показника «Загальна фізична підготовка» у групах ЕГ1, ЕГ2, КГ на рівні значущості 0,05

підтверджує подібність вибірок на початку експерименту і їх розбіжність наприкінці. Іншими словами, він показує, що позитивні зрушення є в усіх групах, водночас для ЕГ1, ЕГ2 такі зрушення є більш значущими, що пояснюємо упровадженням системи ППП майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах, яка зосереджує студентів на досягненні особистих акме, у тому числі й у фізичній культурі.

Показник «ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗДІБНОСТІ»

За показником «Організаційно-педагогічні здібності» студенти проходили два тестування, бали за які переводилися у шалу від 18 до 54 балів та розподілялися за рівнями так, як показано у таблиці 4.18.

Таблиця 4.18

**Розподіл балів для показника «Організаційно-педагогічні здібності»
за рівнями**

Рівні	Низький	Середній	Достатній	Високий
Бали	18-28	29-35	36-44	45-54

Розподіл результатів за даною методикою наведено у таблиці 4.19 та візуалізовано на рисунках 4.17-4.18.

Таблиця 4.19

**Розподіл рівнів за показником «Організаційно-педагогічні здібності»
на початку та в кінці експерименту**

		Низький рівень		Середній рівень		Достатній рівень		Високий рівень	
		к-ть осіб	%	к-ть осіб	%	к-ть осіб	%	к-ть осіб	%
КГ	до	59	34,4%	61	35,7%	48	28,1%	3	1,8%
	після	54	31,6%	58	33,9%	52	30,4%	7	4,1%
ЕГ1	до	52	31,7%	61	37,2%	47	28,7%	4	2,4%
	після	24	14,6%	38	23,2%	80	48,8%	22	13,4%
ЕГ2	до	37	33,0%	41	36,6%	31	27,7%	3	2,7%
	після	14	12,5%	29	25,9%	61	54,5%	8	7,1%

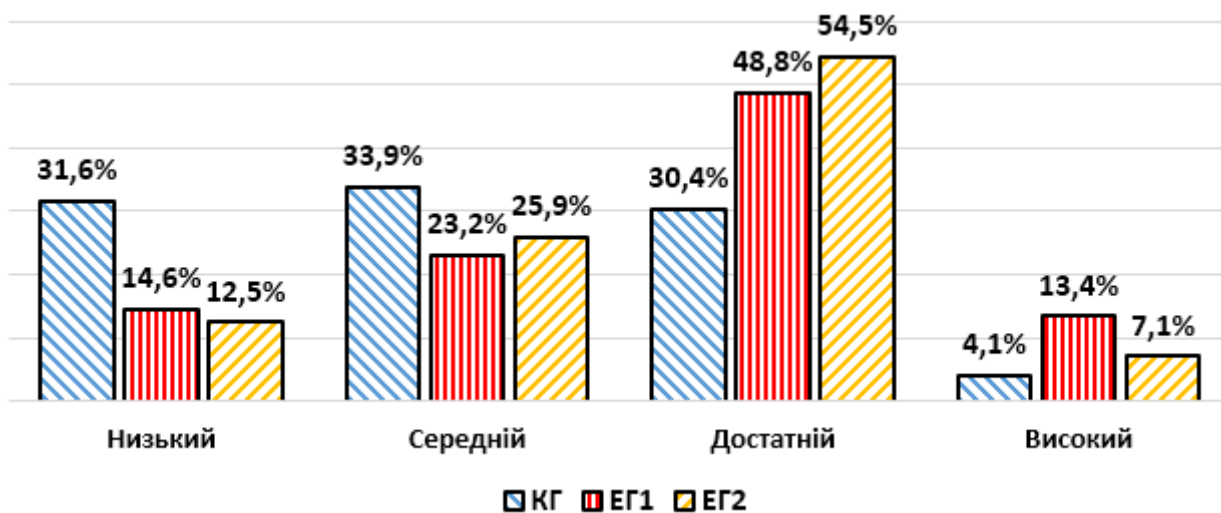

Рис. 4.7. Розподіл рівнів для груп КГ, ЕГ1, ЕГ2 на початку експерименту

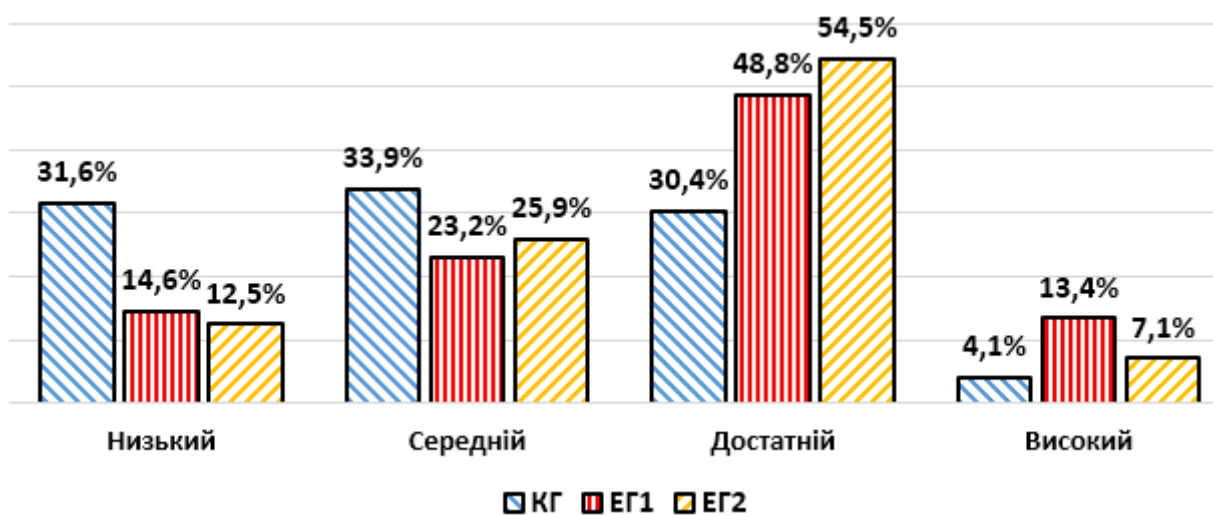

Рис. 4.8. Розподіл рівнів для груп КГ, ЕГ1, ЕГ2 в кінці експерименту

Очевидною є подібність вибірок ЕГ1, ЕГ2 і КГ на початку педагогічного експерименту та їхня відмінність наприкінці. Для підтвердження припущення про розбіжності у результатах проведено статистичний аналіз за критерієм Стьюдента (табл.4.20).

Таблиця 4.20

**Оцінка статистичних даних та динаміки середніх
для показника «Організаційно-педагогічні здібності»**

$T_{крит.} = 1,97$	ЕГ1	ЕГ2	КГ	на початку експерименту
ЕГ1		-0,11	0,66	
ЕГ2	0,37		0,7	
КГ	3,76	3,15		
<i>в кінці експерименту</i>				
Середні (до)	31,04	31,15	30,49	
Середні (після)	36,30	35,87	32,68	
Динаміка середніх	17%	15%	7%	

Статистична подібність вибірок перевірялася за критерієм Стьюдента для оцінки середніх з використанням статистичних функцій MS Excel.

За проведеними розрахунками на рівні значущості 0,05 для показника «Здатність до самоосвіти» значення $T_{крит.} = 1,97$ більше за $T_{експ.} = 0,66$ для ЕГ1 та більше за $T_{експ.} = 0,7$ для ЕГ2. Це означає, що вибірки, які входять у педагогічний експеримент, є статистично однаковими.

У кінці формувального етапу експерименту було досліджено нові результати щодо показника «Організаційно-педагогічні здібності» за обраною методикою.

Спостерігаємо позитивну динаміку у рівнях сформованості світоглядного компонента для усіх груп. Статистичний аналіз результатів (табл. 4.20) дозволив зробити такі висновки.

Після експерименту одержали, що $T_{крит.} = 1,97$ і воно менше $T_{експ.} = 3,767$ для ЕГ1 та менше $T_{експ.} = 3,15$ для ЕГ2. Це означає, що середні

у вибірках статистично різні, і це не можна пояснити випадковими причинами.

Отже, статистичний аналіз рівнів розподілу навчальних досягнень для показника «Організаційно-педагогічні здібності» у групах КГ і ЕГ1, ЕГ2 на рівні значущості 0,05 підтверджує подібність вибірок на початку експерименту і їх статистичну відмінність наприкінці, що пояснюємо впровадженням педагогічної умови збільшення ваги активних методів навчання для розвитку педагогічної майстерності.

Показник «ЗДАТНІСТЬ ДО ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ»

За показником «Здатність до творчої діяльності» студенти проходили два тестування, бали за які переводилися у шалу від 0 до 100 балів та розподілялися за рівнями так, як показано у таблиці 4.21.

Таблиця 4.21

Розподіл балів для показника «Здатність до творчої діяльності»

Рівні	Низький	Середній	Достатній	Високий
Бали	0-20	21-60	61-80	81-100

Розподіл результатів за даною методикою наведено у таблиці 4.22 та візуалізовано на рисунках 4.19-4.20.

Таблиця 4.22

Розподіл рівнів за показником «Здатність до творчої діяльності» на початку та в кінці експерименту

		Низький рівень		Середній рівень		Достатній рівень		Високий рівень	
		<i>к-ть осіб</i>	<i>%</i>	<i>к-ть осіб</i>	<i>%</i>	<i>к-ть осіб</i>	<i>%</i>	<i>к-ть осіб</i>	<i>%</i>
КГ	<i>до</i>	41	24,0%	59	34,5%	61	35,7%	10	5,8%
	<i>після</i>	31	18,1%	61	35,7%	68	39,8%	11	6,4%
ЕГ1	<i>до</i>	39	23,8%	58	35,4%	63	38,4%	4	2,4%
	<i>після</i>	21	12,8%	45	27,4%	89	54,3%	9	5,5%
ЕГ2	<i>до</i>	26	23,2%	42	37,5%	39	34,8%	5	4,5%
	<i>після</i>	12	10,7%	33	29,5%	59	52,7%	8	7,1%

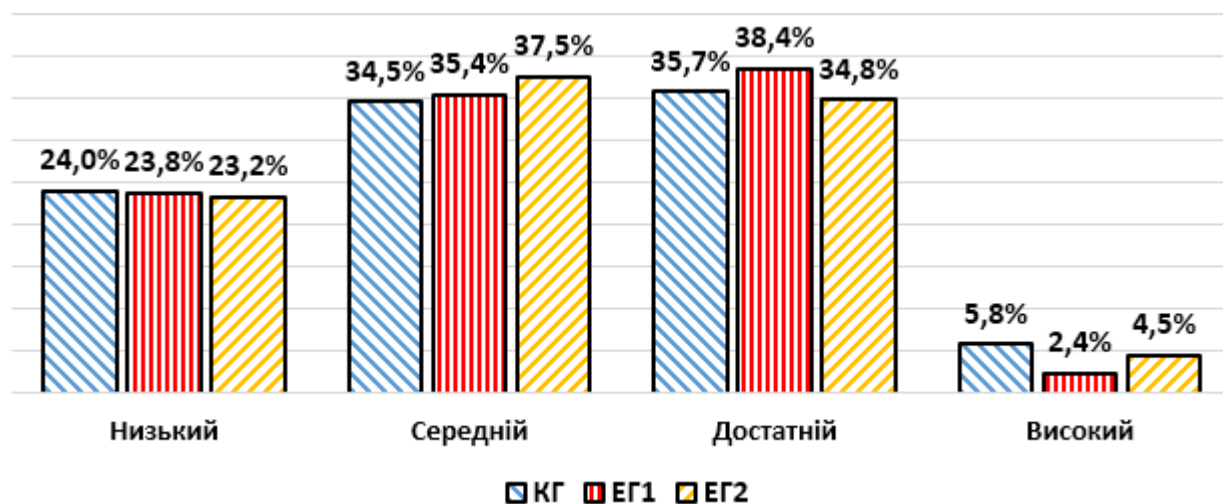

Рис. 4.19. Розподіл рівнів для груп КГ, ЕГ1, ЕГ2 на початку експерименту

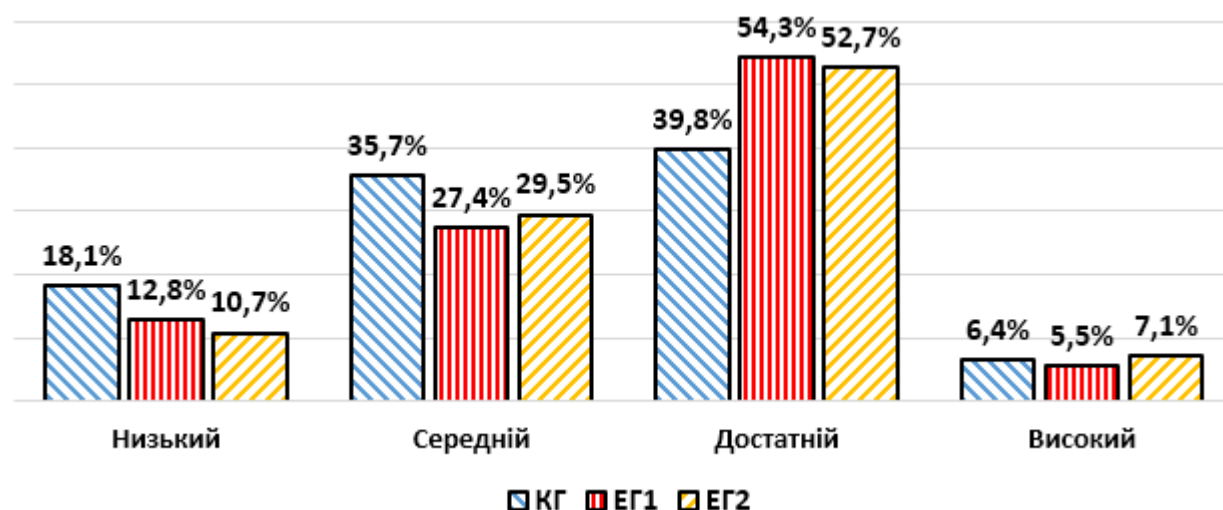

Рис. 4.20. Розподіл рівнів для груп КГ, ЕГ1, ЕГ2 в кінці експерименту

Очевидною є подібність вибірок ЕГ1, ЕГ2 і КГ на початку педагогічного експерименту та їхня відмінність наприкінці. Для підтвердження припущення про розбіжності у результатах проведено статистичний аналіз за критерієм Стюдента (табл.4.23).

Таблиця 4.23

**Оцінка статистичних даних та динаміка середніх
для показника «Здатність до творчої діяльності»**

$T_{крит.} = 1,97$	ЕГ1	ЕГ2	КГ	на початку експерименту
ЕГ1		-0,18	0,17	
ЕГ2	2,06		0,33	
КГ	5,2	3,13		
в кінці експерименту				
Середні (до)	45,38	45,89	44,91	
Середні (після)	64,81	60	52,12	
Динаміка середніх	43%	31%	16%	

Оцінка середніх за критерієм Стьюдента (табл.4.23) підтвердила статистичну подібність усіх груп: на рівні значущості 0,05 для показника «Здатність до творчої діяльності» значення $T_{крит.} = 1,97$ більше за $T_{експ.} = 0,17$ для ЕГ1 та за $T_{експ.} = 0,33$ для ЕГ2.

Після впровадження моделі нами проведене повторне опитування за тією ж методикою та одержано результати, подані у таблиці 4.23

За результатами була зафіксована позитивна динаміка для середніх в обох групах, яка вимагала додаткового статистичного аналізу оцінки середніх. Для цього знову використано критерій Стьюдента і пакет аналізу табличного процесора MS Excel (табл. 4.23).

За таблицею маємо, що $T_{крит.} = 1,97$ і воно менше за $T_{експ.} = 5,2$ для ЕГ1, $T_{експ.} = 3,13$ для ЕГ2. Це означає, що середні у вибірках статистично різні, і це не можна пояснити випадковими причинами.

Отже, статистичний аналіз результатів для показника «Здатність до творчої діяльності» у групах ЕГ1, ЕГ2, КГ на рівні значущості 0,05

підтверджує подібність вибірок на початку експерименту і їх розбіжність наприкінці. Іншими словами, він показує, що позитивні зрушення є в усіх групах, водночас для ЕГ1, ЕГ2 такі зрушення є більш значущими, що пояснюємо упровадженням педагогічних умов збільшення ваги активних методів навчання для розвитку педагогічної майстерності та насичення педагогічним змістом науково-дослідної діяльності студентів для культивування схильності до професійно-педагогічної діяльності.

Показник «РЕФЛЕКСІЯ»

За показником «Рефлексія» студенти проходили анкетування, бали за яке переводилися у шалу від 30 до 120 балів та розподілялися за рівнями так, як показано у таблиці 4.24.

Таблиця 4.24

Розподіл балів для показника «Рефлексія» за рівнями

Рівні	Низький	Середній	Достатній	Високий
Бали	30-59	60-74	75-89	90-120

Розподіл результатів за даною методикою наведено у таблиці 4.25 та візуалізовано на рисунках 4.21-4.22.

Таблиця 4.25

Розподіл рівнів за показником «Рефлексія» на початку та в кінці експерименту

		Низький рівень		Середній рівень		Достатній рівень		Високий рівень	
		<i>к-ть осіб</i>	<i>%</i>	<i>к-ть осіб</i>	<i>%</i>	<i>к-ть осіб</i>	<i>%</i>	<i>к-ть осіб</i>	<i>%</i>
КГ	<i>до</i>	55	32,1%	53	31,0%	55	32,2%	8	4,7%
	<i>після</i>	38	22,2%	56	32,7%	68	39,8%	9	5,3%
ЕГ1	<i>до</i>	48	29,4%	55	33,5%	56	34,1%	5	3,0%
	<i>після</i>	22	13,4%	45	27,4%	85	51,8%	12	7,4%
ЕГ2	<i>до</i>	36	32,1%	36	32,1%	37	33,1%	3	2,7%
	<i>після</i>	21	18,8%	39	34,8%	41	36,6%	11	9,8%

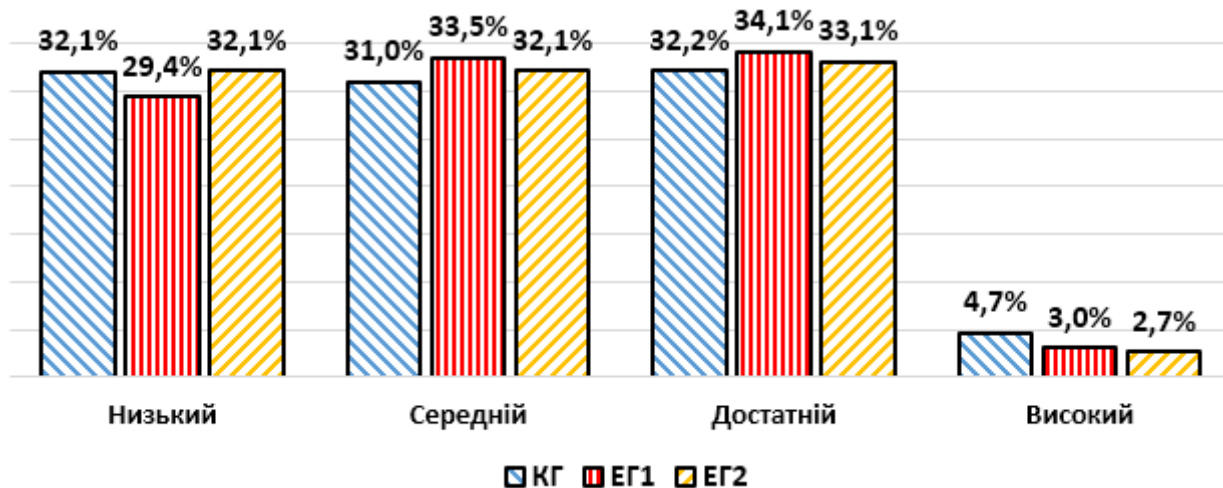

Рис. 4.21. Розподіл рівнів для груп КГ, ЕГ1, ЕГ2 на початку експерименту

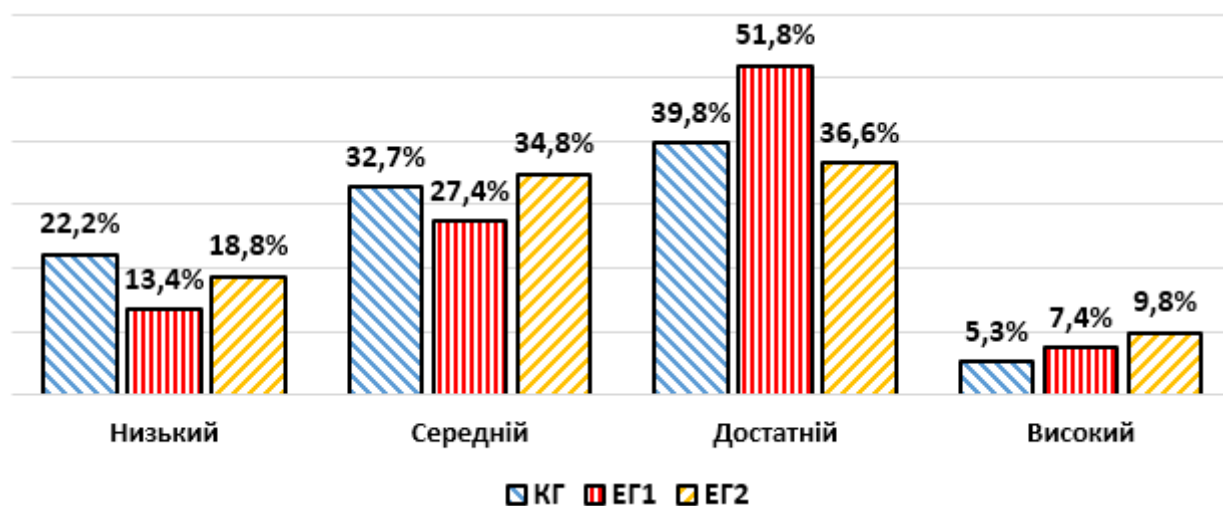

Рис. 4.22. Розподіл рівнів для груп КГ, ЕГ1, ЕГ2, ЕГ3 в кінці експерименту

Очевидною є подібність вибірок ЕГ1, ЕГ2 і КГ на початку педагогічного експерименту та їхня відмінність наприкінці. Для підтвердження припущення про розбіжності у результатах проведено статистичний аналіз за критерієм Стьюдента (табл.4.26).

Таблиця 4.26

**Оцінка статистичних даних та динаміка середніх
для показника «Рефлексія»**

$T_{крит.} = 1,97$	ЕГ1	ЕГ2	КГ	на початку експерименту
ЕГ1		0,17	1,08	
ЕГ2	1,56		-0,79	
КГ	3,9	2,04		
<i>в кінці експерименту</i>				
Середні (до)	63,23	62,61	63,42	
Середні (після)	76,71	71,17	71,82	
Динаміка середніх	21%	14%	13%	

Оцінка середніх за критерієм Стьюдента (табл.4.26) підтвердила статистичну подібність ЕГ1, ЕГ2 і КГ на початку експерименту: на рівні значущості 0,05 для показника «Рефлексія» значення $T_{крит.} = 1,97$ більше за $T_{експ.} = 0,17$ для ЕГ1 та за модуль $T_{експ.} = -0,79$ для ЕГ2.

Повторне тестування наприкінці формувального етапу експерименту виявило кращі результати.

Статистична оцінка середніх на основі критерію Стьюдента наприкінці експерименту підтвердила статистичну розбіжність.

За таблицею маємо $T_{крит.} = 1,97$ і воно менше за $T_{експ.} = 3,9$ для ЕГ1, $T_{експ.} = 2,04$ для ЕГ2. Це означає, що середні у вибірках статистично різні, і це не можна пояснити випадковими причинами, що пояснюємо залученням віртуальної присутності студентів у освітньому, спортивному та соціальному просторах для сприяння розвитку здатності до рефлексії.

ЗАГАЛЬНА ДИНАМІКА

Загальну динаміку середніх за кожним з п'яти показників наведено в табл. 4.27.

Таблиця 4.27.

Динаміка середніх значень по кожній групі, (%)

Компоненти	Критерії	Показники	ЕГ1	ЕГ2	КГ
Мотиваційно-аксіологічний	Мотиваційно-ціннісний	<i>Мотивація</i>	49%	36%	25%
		<i>Ціннісні орієнтації</i>	44%	37%	22%
Когнітивний	Гностичний	<i>Обсяг соціогуманітарних, природничо-наукових, технологічних знань</i>	27%	21%	14%
		<i>Цифрова грамотність</i>	39%	27%	10%
Діяльнісний	Результативний	<i>Загальна фізична підготовка</i>	26%	22%	9%
		<i>Організаційно-педагогічні здібності</i>	17%	15%	7%
Особистісно-рефлексивний	Поведінковий	<i>Здатність до творчої діяльності</i>	43%	31%	16%
		<i>Рефлексія</i>	21%	14%	13%

Динаміку середніх за кожним з показників візуально відображено на рис.4.23-4.30.

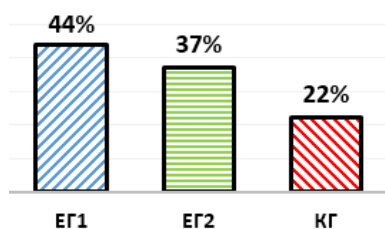

Рис. 4.23. Динаміка середніх за показником «Ціннісні орієнтації»

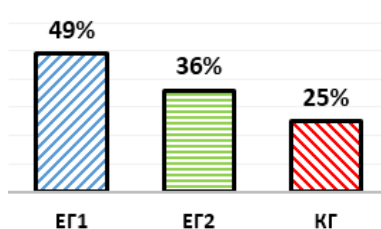

Рис. 4.24. Динаміка середніх за показником «Мотивація»

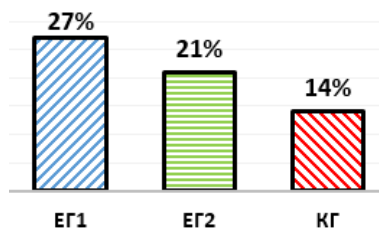

Рис. 4.25. Динаміка середніх за показником «Обсяг знань»

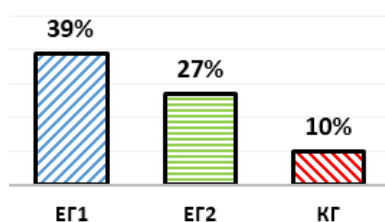

Рис. 4.26. Динаміка середніх за показником «Цифрова грамотність»

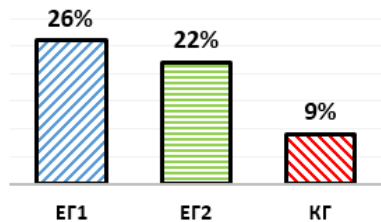

Рис. 4.27. Динаміка середніх за показником «Загальна фізична підготовка»

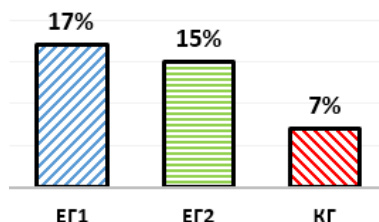

Рис. 4.28. Динаміка середніх за показником «Організаційно-педагогічні здібності»

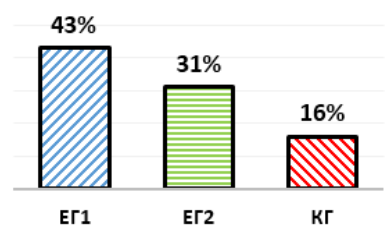

Рис. 4.29. Динаміка середніх за показником «Здатність до творчої діяльності»

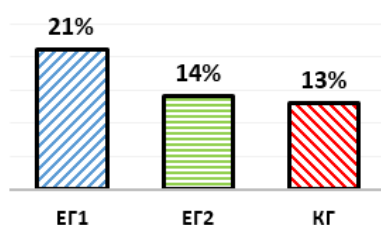

Рис. 4.30. Динаміка середніх за показником «Рефлексія»

Для показників «Мотивація» та «Ціннісні орієнтації» мотиваційно-ціннісного критерію сформованості мотиваційно-аксіологічного компоненту професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з ФКіС

найбільшу динаміку встановлено для групи ЕГ1 (49% та 44% відповідно). Пояснюємо це дотриманням першої педагогічної умови про посилення уваги до гуманістичних цінностей фізичної культури у змісті освітніх компонентів для розвитку ціннісних орієнтацій та мотивації до професійно-педагогічної діяльності (причому більшою мірою для ОР «Бакалавр»).

Для показників «Обсяг соціогуманітарних, природничо-наукових, технологічних знань» та «Цифрова грамотність» гностичного критерію сформованості когнітивного компоненту професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з ФКіС зафіксовано найбільшу позитивну динаміку в 27% та 39% відповідно для групи ЕГ1 (майбутні бакалаври). Таку динаміку пояснюємо дотриманням третьої і четвертої педагогічних умов про нарощення віртуальної присутності студентів у освітньому, спортивному та соціальному просторах, здатності до самоосвіти і професійного вдосконалення та про насичення педагогічним змістом науково-дослідної діяльності студентів для культивування схильності до професійно-педагогічної діяльності

Для показників «Загальна фізична підготовка» та «Організаційно-педагогічні здібності» результативного критерію діяльнісного компоненту професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з ФКіС максимальна динаміка середніх склала 26% і 17% для групи ЕГ1 (бакалаврат), що пояснюємо дотриманням другої і четвертої педагогічних умов про збільшення ваги активних методів навчання для розвитку педагогічної майстерності та про насичення педагогічним змістом науково-дослідної діяльності студентів для культивування схильності до професійно-педагогічної діяльності.

Показники «Здатність до творчої діяльності» та «Рефлексія» поведінкового критерію особистісно-рефлексивного компоненту професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з ФКіС підтвердили найбільші зрушення середніх у 43% і 21% відповідно для групи ЕГ1, що пояснюємо дотриманням більшою мірою першої і четвертої педагогічних

умов про посилення ваги гуманістичних цінностей фізичної культури у змісті освітніх компонентів для розвитку ціннісних орієнтацій та мотивації до професійно-педагогічної діяльності та про насичення педагогічним змістом науково-дослідної діяльності студентів для культивування схильності до професійно-педагогічної діяльності.

За результатами кластерного, кореляційного та факторного аналізів встановлено, що: в процесі ППП майбутніх фахівців з ФКіС пріоритети при формуванні професійно-педагогічної культури зміщуються від бакалаврського до магістерського рівнів вищої освіти; мотиваційно-аксіологічний компонент професійно-педагогічної культури є найбільш лабільним, а тому має формуватися на початкових етапах ППП, причому з акцентами на мотивацію досягнення успіху, здібності до психологічної близькості з іншою людиною, ставлення до свого «Я», навчально-пізнавальні мотиви та мотиви престижу професії; когнітивний компонент є одним з найменш лабільних в структурі професійно-педагогічної культури і формується в основному під впливом дисциплін «Педагогічна майстерність», «Теорія і методика фізичного виховання», «Професійна майстерність», «Фізична культура особистості фахівця фізичного виховання та спорту»; діяльнісний компонент є досить лабільним в структурі професійно-педагогічної культури і формується під впливом дослідницької (у т.ч. науково-педагогічної) діяльності; особистісно-рефлексивний компонент розвивається впродовж усієї ППП, проте є найменш лабільним і для свого формування потребує постійного позитивного впливу на емоційну сферу особистості (соціальні мотиви, потреба в досягненні успіху, комунікативні і організаторські здібності, творчий потенціал особистості).

Отже, проведений статистичний аналіз результатів педагогічного експерименту підтвердив позитивну динаміку середніх в контрольній і в експериментальних групах, проте в експериментальних групах ЕГ1 та ЕГ2 вона була статистично більшою, що уможливило загальний висновок про

ефективність впровадження розробленої системи професійно-педагогічної підготовки фахівців ФКіС на акме-культурологічних засадах.

Висновки до розділу 4

У четвертому розділі визначено критерії і показники, на основі яких охарактеризовано рівні сформованості професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, експериментально перевірено ефективність системи професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, побудованої на акме-культурологічних засадах.

За результатами структурно-логічного аналізу поняття «професійно-педагогічна культура фахівців з ФКіС» та підходів науковців до визначення критеріальної основи дослідження розроблено *діагностичний апарат* для виявлення рівнів сформованості професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту за результатами впровадження розробленої системи: *критерії* (мотиваційно-ціннісний, гностичний, результативний, поведінковий), *показники* (мотивація; ціннісні орієнтації; обсяг соціогуманітарних, медико-біологічних/ валеологічних та психолого-педагогічних знань; цифрова грамотність; загальна фізична підготовка; організаційно-педагогічні здібності; здатність до творчої діяльності; рефлексія) та *рівні* сформованості професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців (високий, достатній, середній, низький).

Діагностичний апарат дослідження професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах включає комплексні методики діагностики (опитувальник А. Реана і В. Якуніна «Діагностика навчальної мотивації студентів»; авторські тести оцінки ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців ФКіС; авторське тестування обсягу знань; тестування на базі онлайн-платформи «Дія. Цифрова освіта» Міністерства цифрової трансформації

України; середній бал успішності студента; методика оцінки організаторських здібностей за І. Петровим; тест визначення «Комунікативних здібностей» за Т. Деремою; методика «Самооцінка творчого потенціалу особистості» за Н. Фетіскіним; тест «Креативність» за Н. Вишняковим; авторська анкета самооцінки сформованості професійно-педагогічної культури).

Констатувальний експеримент організовано з метою виокремлення шляхів вирішення завдань дисертаційного дослідження та виявлення практичного стану професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з ФКіС, для чого використано теоретичні (аналіз наукових джерел і узагальнення результатів) та емпіричні (співбесіди зі стейкхолдерами, опитування і анкетування студентів, майбутніх фахівців з ФКіС) методи наукового пошуку. Визначалося ставлення студентів до самоосвіти, саморозвитку, самовдосконалення та самореалізації в професійно-педагогічній діяльності. За результатами опитувань (23 викладачі, 11 тренерів, 956 студентів) доведено необхідність: розроблення акме-культурологічних засад професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту; збагачення змісту навчальних дисциплін акме-культурологічною складовою; залучення студентів до самостійної роботи та самоосвітньої діяльності.

За результатами кластерного, кореляційного та факторного аналізів встановлено, що: в процесі професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з ФКіС пріоритети при формуванні професійно-педагогічної культури зміщуються від бакалаврського до магістерського рівнів вищої освіти; мотиваційно-аксіологічний компонент професійно-педагогічної культури є найбільш лабільним, а тому має формуватися на початкових етапах професійно-педагогічної підготовки, причому з акцентами на мотивацію досягнення успіху, здібності до психологічної близькості з іншою людиною, ставлення до свого «Я», навчально-пізнавальні мотиви та мотиви престижу професії; когнітивний компонент є одним з найменш

лабільних в структурі професійно-педагогічної культури і формується в основному під впливом дисциплін «Педагогічна майстерність», «Теорія і методика фізичного виховання», «Професійна майстерність», «Фізична культура особистості фахівця фізичного виховання та спорту»; діяльнісний компонент є досить лабільним в структурі професійно-педагогічної культури і формується під впливом дослідницької (у т.ч. науково-педагогічної) діяльності; особистісно-рефлексивний компонент розвивається впродовж усієї професійно-педагогічної підготовки, проте є найменш лабільним і для свого формування потребує постійного позитивного впливу на емоційну сферу особистості (соціальні мотиви, потреба в досягненні успіху, комунікативні і організаторські здібності, творчий потенціал особистості).

Формувальний експеримент здійснювався у три етапи: підготовчий, організаційно-виконавчий, узагальнювально-підсумковий.

На *підготовчому* етапі: сформовано вибірки контрольної (КГ, 171 студент бакалаврату та магістратури) та експериментальних (ЕГ1 – 164 студенти бакалаврату, ЕГ2 – 112 студентів магістратури) груп; здійснено порівняльний аналіз рівнів сформованості професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі професійно-педагогічної підготовки на акме-культурологічних засадах на початку педагогічного експерименту; підтверджено їх статистичну подібність.

На *організаційно-виконавчому* етапі впроваджено систему професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з ФКіС на акме-культурологічних засадах, апробовано авторські навчально-методичні матеріали: навчальні посібники («Фізична культура особистості фахівця фізичної культури і спорту», «Основи професійно-педагогічної культури фахівця фізичної культури і спорту», «Моніторинг та самооцінка якості професійно-педагогічної підготовки студентів фізкультурних спеціальностей»), методичні рекомендації («Здоров'язбере-жувальна

компетентність фахівця фізичної культури і спорту», «Комунікативна компетентність фахівця фізичної культури і спорту», «Соціокультурна компетентність фахівця фізичної культури і спорту», «Розвиток професійної самосвідомості майбутнього фахівця фізичного виховання»), навчально-методичні комплекси на друкованих та електронних носіях з дисциплін («Фізична культура особистості фахівця фізичної культури і спорту», «Основи професійно-педагогічної культури фахівця фізичної культури і спорту»), комп'ютерну програму «Моніторинг стану сформованості професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту».

На *узагальнювально-підсумковому* етапі формувального експерименту: опрацьовано статистичні дані; підтверджено ефективність педагогічних умов системи професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з ФКіС на акме-культурологічних засадах; сформульовано висновки за результатами дослідження.

Встановлення відмінностей у результатах контрольної та експериментальних груп здійснювалася з використанням критеріїв хі-квадрат та t-критерію Стьюдента. Така перевірка дала можливість виявити статистично значущі відмінності рівнів сформованості професійно-педагогічної культури та її компонентів у майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на рівні значущості 0,05.

Для показників «Мотивація» та «Ціннісні орієнтації» мотиваційно-ціннісного критерію сформованості мотиваційно-аксіологічного компоненту професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з ФКіС найбільшу динаміку середніх виявлено для групи ЕГ1 (49% та 44% відповідно). Пояснюємо це дотриманням першої педагогічної умови про посилення уваги до гуманістичних цінностей фізичної культури у змісті освітніх компонентів для розвитку ціннісних орієнтацій та мотивації до професійно-педагогічної діяльності (причому більшою мірою для ОР «Бакалавр»).

Для показників «Обсяг соціогуманітарних, медико-біологічних/валеологічних та психолого-педагогічних знань» та «Цифрова грамотність» гностичного критерію сформованості когнітивного компоненту професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з ФКіС зафіксовано найбільшу позитивну динаміку в 27% та 39% відповідно для групи ЕГ1 (майбутні бакалаври). Таку динаміку пояснюємо дотриманням третьої і четвертої педагогічних умов про нарощення віртуальної присутності студентів у освітньому, спортивному та соціальному просторах, здатності до самоосвіти та про насичення педагогічним змістом науково-дослідної діяльності студентів для культивування схильності до професійно-педагогічної діяльності.

Для показників «Загальна фізична підготовка» та «Організаційно-педагогічні здібності» результативного критерію діяльнісного компоненту професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з ФКіС максимальна динаміка середніх склала 26% і 17% для групи ЕГ1 (бакалаврат), що пояснюємо дотриманням другої і четвертої педагогічних умов про збільшення ваги активних методів навчання для розвитку педагогічної майстерності та про насичення педагогічним змістом науково-дослідної діяльності студентів для культивування схильності до професійно-педагогічної діяльності.

Показники «Здатність до творчої діяльності» та «Рефлексія» поведінкового критерію особистісно-рефлексивного компоненту професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з ФКіС підтвердили найбільші зрушення середніх у 43% і 21% відповідно для групи ЕГ1, що пояснюємо дотриманням більшою мірою першої і четвертої педагогічних умов про посилення уваги до гуманістичних цінностей фізичної культури у змісті освітніх компонентів для розвитку ціннісних орієнтацій і мотивації до професійно-педагогічної діяльності та про насичення педагогічним змістом науково-дослідної діяльності студентів для культивування схильності до професійно-педагогічної діяльності.

Отже, проведений статистичний аналіз результатів педагогічного експерименту підтвердив позитивну динаміку середніх в контрольній і в експериментальних групах, проте в експериментальних групах ЕГ1 та ЕГ2 вона була статистично більшою, що свідчить про ефективність впровадження розробленої системи професійно-педагогічної підготовки фахівців ФКіС на акме-культурологічних засадах.

За результатами дослідження здійснено прогностичне обґрунтування якості професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту та доведено, що для підвищення якості необхідно впровадити в освітній процес таку систему професійно-педагогічної підготовки, яка б орієнтувалася на формування у студентів здатності зіставляти професійні вимоги та власні інтелектуальні, фізичні, психологічні ресурси.

Дослідження показало, що професійно-педагогічна підготовка майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах розширює спектр їх працевлаштування і орієнтує на роботу з різними групами населення та різними установами (заклади загальної середньої освіти, спеціалізовані інтернати, спортивні клуби і секції, спеціалізовані спортивні установи, реабілітаційні центри і заклади санаторного типу, центри дозвілля тощо).

Узагальнення отриманих результатів підтвердило досягнення мети дисертаційного дослідження й успішне виконання його завдань.

Основні результати розділу відображено в наукових працях автора: [275; 246; 262; 235; 242; 269; 258; 249; 247; 240; 282; 276; 288].

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та наукове розв'язання проблеми професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, побудованої на акме-культурологічних засадах, шляхом обґрунтування, розробки та експериментальної перевірки ефективності відповідної професійно-педагогічної системи, яка базується на сутності феномену „професійно-педагогічна культура фахівців ФКіС” та синергетичній єдності акмеологічного та культурологічного підходів.

Проведене дослідження дозволяє зробити такі **висновки** й узагальнення.

1. Досліджено стан розробленості проблеми професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту в науковій літературі та світовій практиці. Встановлено, що розвиток сучасної професійної фізкультурної освіти пов'язаний не лише з розвитком технологій і засобів спортивної підготовки, а й суспільними змінами у свідомості громадян, які формують запит на послуги, пов'язані із психолого-педагогічним супроводом підтримки власної фізичної форми та оздоровлення. Тому в галузі ФКіС затребуваними стають як загальнолюдські цінності, так і психолого-педагогічні аспекти фахової підготовки, які постійно модернізуються під впливом глобалізації, гуманізації, гуманітаризації, інформатизації та цифровізації суспільства. Аналіз сучасного стану професійної підготовки майбутніх фахівців ФКіС в Україні засвідчив наявність бажання у молоді кар'єрного зростання, пізнання нового, прагнення досягти життєвої мети та водночас відсутність усвідомлення важливості для цього виділення часу на самостійну роботу, достатню увагу до вивчення фахової наукової і навчально-методичної літератури, ігнорування участі у науково-дослідних проектах тощо. Емпіричним шляхом підтверджено, що фахівці з ФКіС не повною мірою усвідомлюють важливість розвитку в них професійно-педагогічної

культури та недостатньо мотивовані досягати вершин професійної майстерності.

2. З'ясовано сутність і структуру нової категорії професійної освіти «професійно-педагогічна культура майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту». Під професійно-педагогічною культурою майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту розуміється інтегральна системно сформована в процесі професійно-педагогічної підготовки якість особистості, що забезпечує здатність фахівця до творчого синтезування й поширення соціально-педагогічних і фізкультурно-спортивних цінностей у професійній діяльності та інтегрує в собі усвідомлені мотиви і прагнення саморозвитку, знання (соціогуманітарні, медико-біологічні, валеологічні, психолого-педагогічні), уміння (професійні функціонально-спортивні та педагогічні комунікативні) та здатність до рефлексії професійно-педагогічної діяльності фахівців ФКіС.

Компонентами професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту виступають: мотиваційно-аксіологічний (передбачає наявність мотивів до отримання вищої фізкультурної освіти; переконання щодо значущості соціокультурної місії фахівців з фізичної культури і спорту; цінностей як основи життєвої активності та вибору професійного шляху; професійної мотивації на розвиток педагогічної майстерності), когнітивний (сукупність соціогуманітарних, медико-біологічних, валеологічних та психолого-педагогічних знань), діяльнісний (сукупність професійно-функціональних (спортивна спрямованість) та професійно-комунікативних (педагогічна спрямованість) умінь) та особистісно-рефлексивний (передбачає рефлексію професійної діяльності фахівця ФКіС по відношенню до його творчої продуктивності) компоненти.

3. Виявлено синергетичний зв'язок акмеологічного та культурологічного підходів як ефективною основи професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту.

Під акме-культурологічним підходом розуміється сукупність взаємно пов'язаних теоретико-методологічних положень, що забезпечують аналіз професійно-педагогічної діяльності крізь призму індивідуальних, особистісних та суб'єктивно-діяльнісних характеристик майбутнього фахівця в їх єдності, у всіх взаємозв'язках задля особистої й професійно-педагогічної самореалізації під час навчання і виконання професійно-педагогічних завдань у напрямку досягнення особистісних акме-вершин та передбачають спрямування професійно-педагогічної підготовки на формування професійно-педагогічної культури.

Згідно з акме-культурологічним підходом майбутній фахівець з фізичної культури і спорту визначається суб'єктом професійно-педагогічної діяльності, її головною дійовою особою, а акме-культурологічний підхід уможливорює окреслення трьох основних взаємообумовлених проблемно-смыслових аспектів професійно-педагогічної культури: особистісного зростання (самовизначення, саморозвитку, самореалізації) на основі розвитку структур акме-культурологічної діяльності, змін в особистісному культурно-творчому досвіді, динаміки культури спілкування та комунікації, еволюції кола спілкування; зростання рівня культури (якості й ступеня вираженості цінності змісту) особистості; розвиток і зростання рівня професійної фізкультурної освіченості в цілому, зміни соціокультурного контексту освіти (його предметних, інформаційних і суб'єктивних середовищ, моделей, форм і механізмів організації).

Доведено, що досягнення фахівцем з ФКіС власних акме-вершин сьогодні можливе лише за наявності в нього високого рівня професійно-педагогічної культури, яка формується в умовах професійно-педагогічної підготовки завдяки посиленню уваги до гуманістичних цінностей загальної, педагогічної і фізичної культури людства, збільшенню ваги активних методів навчання, нарощення віртуальної присутності в освітньому, спортивному та соціальному просторах, насичення педагогічним змістом науково-дослідної діяльності студентів та розвивається упродовж життя і

фізкультурно-спортивної діяльності під впливом усвідомлення важливості саморозвитку і самовдосконалення для успішної творчої самореалізації.

4. Розроблено та теоретично обґрунтовано систему професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. Система базується на синергетичній єдності акмеологічного і культурологічного підходів до професійно-педагогічної підготовки, передбачає урахування низки загальнодидактичних (науковості; послідовності; доступності, систематичності; цілеспрямованості; гуманізації освіти; творчої спрямованості навчального процесу; індивідуального підходу; зв'язку навчання з практичною діяльністю; національного виховання; самостійності у навчанні; мотиваційного забезпечення навчального процесу) і специфічних принципів фізичного виховання і спорту (всебічного, гармонійного розвитку особистості; зв'язку з життєдіяльністю; оздоровчої, лікувальної та адаптивної спрямованості; доступності та індивідуалізації; систематичності; вікової адекватності фізичного навантаження; поступового збільшення фізичного навантаження; чергування навантаження й відпочинку) та акме-культурологічних принципів (спадкоємності трьох рівнів освіти, цілісності формування фахівця, формування особистості у різноманітній діяльності, професійно-педагогічної спрямованості, єдності теорії і практики, педагогічної рефлексії, соціальної обумовленості), модернізацію змісту професійно-педагогічної підготовки (проводження освітніх компонентів у межах обов'язкового та вибіркового блоків - «Фізична культура особистості фахівця фізичної культури і спорту», «Основи професійно-педагогічної культури фахівця фізичної культури і спорту», «Моніторинг та самооцінка якості професійно-педагогічної підготовки студентів фізкультурних спеціальностей», «Здоров'язбережувальна компетентність фахівця фізичної культури і спорту», «Комунікативна компетентність фахівця фізичної культури і спорту», «Соціокультурна компетентність фахівця фізичної культури і спорту», «Розвиток професійної самосвідомості майбутнього

фахівця фізичного виховання»), використання інноваційних форм, методів і засобів навчання та дотримання низки педагогічних умов.

5. Обґрунтовано педагогічні умови, які детермінують успішну професійно-педагогічну підготовку майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту, побудовану на акме-культурологічних засадах. До них віднесені: 1) посилення ваги гуманістичних цінностей фізичної культури у змісті освітніх компонентів для розвитку ціннісних орієнтацій та мотивації до професійно-педагогічної діяльності; 2) збільшення ваги активних методів навчання для розвитку педагогічної майстерності; 3) нарощення віртуальної присутності студентів у освітньому, спортивному та соціальному просторах для сприяння розвитку організаторських та комунікативних умінь, здатності до самоосвіти; 4) насичення педагогічним змістом науково-дослідної діяльності студентів для культивування схильності до професійно-педагогічної діяльності.

6. Визначено критерії і показники, на основі яких охарактеризовано рівні сформованості професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту. У відповідності до з'ясованої структури професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту визначено чотири критерії (мотиваційно-ціннісний, гностичний, результативний, поведінковий), використання яких з необхідністю передбачає кількісний аналіз результатів навчання за показниками: «Мотивація», «Ціннісні орієнтації», «Обсяг знань (соціокультурні, природничо-наукові, методичні)», «Цифрова грамотність», «Загальна фізична підготовка», «Організаційно-педагогічні здібності», «Здатність до творчої діяльності», «Рефлексія». Проведено градацію результатів за кожним із показників, на основі чого схарактеризовано чотири рівні сформованості професійно-педагогічної культури фахівця з ФКіС (високий, достатній, середній, низький)

7. Експериментально перевірено ефективність системи професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури

і спорту, побудованої на акме-культурологічних засадах. За результатами кластерного, кореляційного та факторного аналізів встановлено, що: в процесі професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з ФКіС пріоритети при формуванні професійно-педагогічної культури зміщуються від бакалаврського до магістерського рівнів вищої освіти; мотиваційно-аксіологічний компонент професійно-педагогічної культури є найбільш лабільним, а тому має формуватися на початкових етапах професійно-педагогічної підготовки, причому з акцентами на мотивацію досягнення успіху, здібності до психологічної близькості з іншою людиною, ставлення до свого «Я», навчально-пізнавальні мотиви та мотиви престижу професії; когнітивний компонент є одним з найменш лабільних в структурі професійно-педагогічної культури і формується в основному під впливом дисциплін «Педагогічна майстерність», «Теорія і методика фізичного виховання», «Професійна майстерність», «Фізична культура особистості фахівця фізичного виховання та спорту»; діяльнісний компонент є досить лабільним в структурі професійно-педагогічної культури і формується під впливом дослідницької (у т.ч. науково-педагогічної) діяльності; особистісно-рефлексивний компонент розвивається впродовж усієї професійно-педагогічної підготовки, проте є найменш лабільним і для свого формування потребує постійного позитивного впливу на емоційну сферу особистості (соціальні мотиви, потреба в досягненні успіху, комунікативні і організаторські здібності, творчий потенціал особистості).

Статистичний аналіз результатів сформованості компонентів за кожним із показників засвідчив успішність розробленої системи на рівні значущості 0,05. Для показників «Мотивація» та «Ціннісні орієнтації» мотиваційно-ціннісного критерію сформованості мотиваційно-аксіологічного компоненту професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з ФКіС найбільшу динаміку встановлено для групи ЕГ1 (49% та 44% відповідно). Пояснюємо це дотриманням першої педагогічної умови про посилення уваги до гуманістичних цінностей фізичної культури у змісті

освітніх компонентів для розвитку ціннісних орієнтацій та мотивації до професійно-педагогічної діяльності.

Наукове дослідження не вичерпує усіх проблем, пов'язаних із професійною підготовкою майбутніх фахівців з ФКіС та формуванням у них професійно-педагогічної культури. Відкритими для наукових розвідок залишаються проблеми, пов'язані з визначенням впливу дистанційного навчання на результати професійно-педагогічної підготовки та рівень сформованості професійно-педагогічної культури фахівців. Також потребують окремих досліджень акме-культурологічні засади підготовки фахівців інших спеціальностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абанкина И. В. Двухуровневое образование. Анализ подготовки бакалавров и магистров. *Ректор ВУЗа*. 2008. №6. С. 28-39.
2. Абрамова В. В. Формирование профессиональной компетентности будущих учителей физической культуры : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Тюмень, 2006. – 229 с.
3. Абульханова К. А. Соотношение индивидуальности и личности в свете субъектного подхода. *Мир психологии*. Научно-методический журнал. 2011. № 1. С. 22–31.
4. Агапонова Н. Г. Социоцентрическая и персональноцентрическая парадигмы в образовании (культурологический анализ). *Личность. Культура. Общество*. 2008. Т. 10, Вып. 5-6 (44-45). С. 265–277.
5. Ажиппо О. Ю. Сучасний стан і проблеми індивідуалізованого навчання студентів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітніх школах*. 2015. Вип. 42. С. 507-514.
6. Ажиппо О. Ю. Теоретичні й методичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності в загальноосвітніх навчальних закладах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Харків, 2013. 485 с.
7. Академія фізичного виховання. Краків. URL: <http://wfs.awf.krakow.pl/studia/plany-studiow>.
8. Акмеологический словарь / под общ. ред.: А. А. Деркача. М.: Изд-во РАГС, 2004. 161 с.
9. Актуальные вопросы развития образования в странах ОЭСР. Отв. ред. М.В. Ларионова. М: Издательский дом ГУ ВШЭ, 2005. 152 с.
10. Александров В. Т. Стандарт розумних. До питання про введення єдиного міжнародного стандарту якості навчання. *Актуальні проблеми державного управління: Збірник наукових праць Одеського регіонального інституту державного управління*. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2005. Вип. 3 (23). С. 428–442.
11. Александрова Н. М., Ламакова Л.А. Профессиональная деятельность педагогов: теоретический и практический аспекты исследования. *Современное образование*. 2015. №4. С.156-173.
12. Алексюк А. М. Педагогіка вищої освіти України. Київ: Либідь, 1998. 560 с.
13. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания. СПб.: Питер, 2001. 288 с.
14. Анастасова О. Ю. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до впровадження здоров'яформувальних технологій у освітній процес загальноосвітньої школи : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Бердян. держ. пед. ун-т. Бердянськ, 2014. 20 с.

15. Ангеловский А. А. Анализ понятий профессия, профессиональное сознание, профессиональная деятельность, професионализм. *Известия Самарского научного центра РАН*. 2010. Т.12, №5(2). С. 306-314.
16. Андреева Г. М. Социальная психология. М.: Наука, 1994. 228 с. URL: <http://psylib.ukrweb.net/books/andrg01/index.htm>.
17. Андриенко Е. В. Антропологический подход к проблемам образования. *Идеи и идеалы*. 2010. № 1 (3), т. 2. С. 2-10. URL: [http://ideadealy.ru/wp-content/uploads/2011/06/Е.В.Андрієнко.-1\(3\)_т_2_2010.pdf](http://ideadealy.ru/wp-content/uploads/2011/06/Е.В.Андрієнко.-1(3)_т_2_2010.pdf)
18. Андрущенко В. П. Роздуми про освіту: Статті. Нариси. Інтерв'ю. К. : Знання України, 2004. 738 с.
19. Андрущенко В. П. Філософічність освіти: теорія, методологія, практика. *Вища освіта України*. 2008. № 4. С. 10–18.
20. Анисимова В. А., Драговоз Л. А. Актуализация педагогической инициативы специалистов в сфере физической культуры. *Теория и практика физической культуры*. 2016. № 5. С. 24–26.
21. Аніщенко В., Падалка О. Культурологічний підхід у професійній підготовці вчителя. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21CO (дата звернення 15.04.2018).
22. Аносов І. П. Антропологізм як чинник гуманізації освіти (теоретико-концептуальні основи) : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2004. 44 с.
23. Антология исследования культуры. Т.1. – Спб.: Университетская книга, 1997. 727 с.
24. Антонова О. Є. Теоретико-методологічні засади навчання обдарованих студентів у педагогічних університетах автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / АПН України; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. Київ, 2008. 44 с.
25. Арановская Н.А. Подготовка специалиста как социокультурная проблема. *Высшее образование в России*. 2004. №4. С.115-119.
26. Аргунова А.П. Профессионально-педагогическая направленность подготовки специалистов в системе физкультурного образования. *Теория и практика физической культуры*. 2017. № 3. С. 6–9.
27. Арендачук И.В. Мотивационная готовность студентов-юристов к будущей профессиональной деятельности. *Известия Саратовского ун-та. Серия: Акмеология образования*, 2016. т.5 вып. 3(19). С. 195-200.
28. Арефьев В. Г. Основы теорії та методики фізичного виховання: підручник. Кам'янець-Подільський, 2016. 368 с.
29. Арзютов Г. М. Теорія і методика поетапної підготовки спортсменів (на матеріалі дзюдо) : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02; 13.00.04 / Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2000. 41 с.

30. Астафьева О. Н. Синергетический поход к исследованию социокультурных процессов: возможности и перспективую М.: Изд-во МГИДА, 2002. 295 с.
31. Ахметов Р. Ф. Проблеми й перспективи формування майстерності майбутніх фахівців фізичної культури засобами інноваційних технологій. *Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка*. 2007. № 34. С. 50–52.
32. Ашмарин Б. А. Педагогика физической культуры: учебное пособие. СПб., 1999. 74 с.
33. Ашмарин Б. А., Завьялов Л. К., Курамшин Ю. Ф. Теория и методика физического воспитания: пособие для учителя. М.: Академия, 2001. 329с.
34. Бабанова И.А. Деловые игры в учебном процессе Научные исследования в образовании. 2012. №7. URL: <https://cyberteninka.ru/article/n/delovye-igry>.
35. Багаева И. Д. Профессионализм педагогической деятельности и основы его формирования у будущего учителя : автореф. дисс. ... д-ра. пед. наук : 13.00.01 / Москва, 1991. 36 с.
36. Багрий К.Л. Особливості застосування методу кейсів у процесі професійної підготовки майбутнього фахівця. *Вісник Чернігівського торговельно-економічного інституту. Серія: Економічні науки*. 2013. Вип.4. С. 368-371.
37. Базильчук О.В. Модель професійної підготовки майбутніх фахівців із фізичної терапії, ерготерапії до роботи з відновлення здоров'я спортсменів. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2017. №17-18. С. 9-16.
38. Байденко В. И. Модернизация профессионального образования: современный этап. Москва: Просвещение, 2002. 233 с.
39. Бакшаева Н. А., Вербицкий А. А. Психология мотивации студентов: учебное пособие. Москва: Логос, 2006. 184 с.
40. Балл Г. О. Категорія «культура особистості» в аналізі гуманізації загальної та професійної освіти. *Педагогіка і психологія професійної освіти* / ред. І. А. Зязюна, Н. Г. Нічкало. Київ, 2003. С. 51–59.
41. Бальсевич В. К. Перспективы развития общей теории и технологий спортивной подготовки и физического воспитания (методологический аспект). *Теория и практика физической культуры*. 1999. № 4. С. 21–26.
42. Баранівський В.Ф. Вища освіта у вирішенні проблем духовної безпеки українського суспільства. *Вісник Харківського нац. пед. ун-ту імені Г.С. Сковороди. Серія: Філософія*. 2013. Вип. 41(1). С. 206-221.
43. Батечко Н. Методологія освітології: енергетичний аспект. *Освітологічний дискус*. 2017. №1/2. С.1-13.
44. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества: Сб. избр. трудов. Москва: СФЕРА, 2004. 253 с.

45. Беловолов В.А., Шадрин В.А. Модель формирования готовности будущего офицера к патриотическому воспитанию военнослужащих. *Мир науки, культуры и образования*. 2015. №3(52). С. 90-92.
46. Белых С. И. Мотивация будущих преподавателей физической культуры к собственной физкультурной деятельности. *Теория и практика физической культуры*. 2014. № 8. С. 9–12.
47. Бельский И. В., Сыманович П. Г., Руденик В. В. Основные термины физической культуры в образовательном пространстве высшего учебного заведения. *Первый международный конгресс «Термины и понятия в сфере физической культуры» (20-22 декабря 2006 года): Доклады конгресса*. Санкт-Петербург, 2007. С. 33–35.
48. Берестовская Д. С. Культурология: учебное пособие. Симферополь: Бизнес-Информ, 2005. 392 с.
49. Бернштейн Н. А. Очерки по физиологии движений и физиологии активности. Москва : Медицина, 1966. 349 с.
50. Бех І. Д. Виховання особистості. Київ: Либідь, 2003. 342 с.
51. Беляев Ю. І., Стеценко Н. М. Науково-дослідна діяльність студентів у структурі роботи університету. *Педагогічний альманах*. 2010. Випуск 6. С. 188–191.
52. Библер В. С. Диалог культур и школа XXI века. *Школа диалога культур. Идеи. Опыт. Проблемы*. Кемерово: АЛЕФ, 1993. 162 с.
53. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія. Київ : Атіка, 2009. 684 с.
54. Бим-Бад Б. М. Педагогическая антропология: учебное пособие. Москва: УРАО, 2002. 208 с.
55. Бирюкова Н.С. Модернизация высшего образования. *Известия РГПУ им. А.И.Герцена*. 2012. №152. С. 19-26.
56. Богданов Е. Н., Зазыкин В. Г. Введение в акмеологию. 2-е изд., перераб. и доп. Калуга: КГПУ, 2001. 145 с.
57. Богословский В.И. Развитие академической мобильности в многоуровневом университетском образовании: метод. Рекомендации для преподавателей. Спб. Изд-во РГПУ. 2007. 95с.
58. Бодалев А. А. Акмеология. Москва: РАГС, 2002. 650 с.
59. Бодалев А. А. Акмеология. Настоящий человек. Каков он и как им становится? СПб: Речь, 2010. 224 с.
60. Бойкова Т. Ю., Долгополов В. А. Подготовка специалистов в сфере физической культуры и спорта с учетом использования зарубежного опыта. *Теория и практика физической культуры*. 2014. № 7. С. 53–61.
61. Бойчук Ю. Д. Компетентнісний підхід. Наукові підходи до наукових педагогічних досліджень: монографія. Харков: Апостроф, 2011. С. 188-216.

62. Бойчук Ю. Д. Науково-дослідна діяльність студентів технічного ВНЗ як педагогічна умова формування професійної компетентності. *Весник ХНАДУ*. 2013. Вип. 60. С. 7-11.
63. Болюбаш Я. Я. Організація навчального процесу у вищих навчальних закладах освіти: навч. посіб. для слухачів закл. підвищ. кваліфікації системи вищ. освіти. Київ: Компас, 1997. 64 с.
64. Бондар В. І. Дидактика. Київ: Либідь, 2005. 264 с.
65. Бондаревская Е. В., Кульневич С. В. Педагогика: личность в гуманистических теориях и системах воспитания: учебное пособие. Ростов: Творческий центр «Учитель», 1999. 560 с.
66. Бондаревская Е.В. Педагогическая культура как общественная и личная ценность. *Педагогика*. 1999, №3. С. 37-43.
67. Боровська О. В. Співвідношення національних та інтернаціональних термінів в українській термінології галузі фізичної культури і спорту : автореф. дис. ... канд. ф.в.с. наук: 24.00.02 / Львівський державний інститут фізичної культури. Львів, 2003. 19 с.
68. Бранский В. П. Становление фундаментальной акмеологии: монография. СПб.: Изд-во «ЛЕМА», 2015. 174 с.
69. Братченко С. Л. Экзистенциальная психология глубинного общения: уроки Джеймса Бюдженталя. Москва: Смысл, 2001. 197 с.
70. Бріг О.В. Вища освіта: міжнародний вимір. *Науковий вісник Чернігівського держ. ін-ту економіки і управління*. 2012. Вип.1. С.182-189.
71. Брончак Л.С. Педагогічні умови формування організаторських здібностей майбутніх учителів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2013. Вип. 36. С. 182-188.
72. Брюханова Н.О. Компетентний фахівець – цільовий орієнтир сучасної професійної освіти. Професійна освіта: методологія, теорія та технології. 2015. Вип.1. С. 16-25.
73. Бубка С. Н. Олимпийский спорт в обществе: история развития и современное состояние. Киев: Олимпийская литература, 2012. 260 с.
74. Бубка С. Н. Олімпійський спорт: давньогрецька спадщина та сучасний стан: автореф. дис. ... д-ра наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.01 / Національний університет фізичного виховання і спорту України. Київ, 2014. 35 с.
75. Бугрименко А. Г. Внутренняя и внешняя учебная мотивация у студентов педагогического вуза. *Психологическая наука и образование*. 2006. № 4. С.51–60.
76. Буланова-Топоркова М. В. Педагогика и психология высшей школы. Ростов н/Д: Феникс, 2002. 544 с.
77. Булатова М. М. Енциклопедія олімпійського спорту в запитаннях і відповідях. Київ: Олимпийская литература, 2009. 400 с.

78. Булынин А.М. Формирование профессиональных ценностных ориентаций студентов педагогического вуза: метод. Рекомендации. Комсомольск – на-Амуре. 2005. 17 с.
79. Бутовський О. Д. Вибрані твори / упоряд.: В. В. Брага, М. Д. Зубалій. Друге видання, перероблене і допов. Київ: ВАТ «Поліграфкнига», 2007. 288 с.
80. Бучило Н. Ф., Чумаков А. Н. Философия. Москва-СПб.: Питер, 2004. 265с.
81. Бынкина Л. В. Физическая культура в контексте актуализации философского знания. *Теория и практика физической культуры*. 2014. № 35. С. 52–57.
82. Быстрицкая Е. В. Проективный подход к построению профессионально-педагогической компетентности в области физической культуры и спорта. *Теория и практика физической культуры*. 2007. № 11. С. 50–55.
83. Быстрицкая Я. В., Неверкович С. Д., Воронин Д. И. Дидактическое моделирование двигательных действий в психологии спорта. *Спортивный психолог*. 2014. № 1 (32). С. 9–13.
84. Бьюдженталь Дж. Наука быть живим: диалоги между терапевтом и пациентами в гуманистической терапии: учебное пособие. Москва: Класс, 1998. 323 с.
85. Вакуленко В. М. Акмеологічний підхід у теорії та на практиці вищої педагогічної освіти України, Білорусії, Росії (порівняльний аналіз): автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Луган. нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. Луганськ, 2008. 44 с.
86. Валицкая А. П. Гуманитаристика и гуманитарное знание: к концепции модернизации высшего образования. *Universum: Вестник Герценовского университета*. 2009. №11. С.3-6.
87. Варфоломеева Л. Е. Акмеологические основы развития специалистов образования физической культуры : дисс. ... д-ра психол. наук: 19.00.13 / Санкт-Петербургская государственная академия физической культуры им. П. Ф. Лесгафта. СПб., 1999. 462 с.
88. Василюк В.М. Соціокультурні принципи в сучасній науці та освітніх технологіях фізичної культури. *Science Rise. Педагогічна освіта*. 2016. № 3(5). С. 4–8.
89. Васянович Г. П. Вступ до філософії: навчальний посібник. Львів: Норма, 2001. 216 с.
90. Вацеба О. М. Нариси з історії західноукраїнського спортивного руху. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1997. 232 с.
91. Вачевський М. В. Сутність компетенцій у навчальному процесі та компетентнісний підхід у професійній освіті. *Молодь і ринок*. 2012. №8. С. 25-32.
92. Вейнберг Р. С. Гоулд Д. Психологія спорту / наук. ред. Г. Ложкін. Київ: Олімпійська література, 2014. 335 с.

93. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ: Ірпінь: ВТФ Перун, 2005. 1728 с.
94. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2003. 1440 с.
95. Веннатчурова А. А. Формирование профессионально-педагогической направленности студентов. *Теория и практика физической культуры*. 2010. № 5. С. 49–52.
96. Верещагина Л. А. Психология персонала. Потребности, мотивация и ценности: монография. Москва. 2012. 212 с.
97. Визитей Н. Н. Теория физической культуры: к корректировке базовых представлений. Москва: Советский спорт, 2009. 184 с.
98. Виленский М. Я. Физическая культура в профессионально-ценностных ориентациях студентов и процесс их формирования. *Теория и практика физической культуры*. 1991. № 11. С. 27–30. URL: <http://www.dissercat.com/content/formirovanie-professionalno-prikladnoi-fizicheskoi-kultury-spetsialistov-agrarnogo-profilya-#ixzz47EhINx00>.
99. Виленский М.Я., Образцов П.И., Уман А.И. Технология профессионально-ориентированного обучения в высшей школе. Под ред. В.А. Слостенина. О-реал: ГОУ ВПО «ОГУ», 2010. 420 с.
100. Вишнякова Н. В. Творческая зрелость личности и уроки достижения АКМЕ. *Акмеология – 2000. Методические и методологические проблемы*. Санкт-Петербург: Изд-во Санкт-Петербургская Акмеологическая Академия, 2000. Вып. 5. С. 55–61.
101. Вишнякова С. М. Профессиональное образование : Словарь. Ключевые понятия, термины, актуальная лексика. Москва : НМЦ СПО, 1999. С. 129
102. Вища освіта України. URL: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/101-perelik-galuzej-znan-i-spetsialnostej>
103. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи. Київ : Центр навч. л-ри, 2006. 384 с.
104. Вітвицька С. С. Підготовка магістрів освіти до інноваційної діяльності: акмеологічний підхід. *Проблеми освіти: збірник наукових праць*. Житомир-Київ, 2015. Вип. 84. С. 77–81.
105. Владимирова Т.Н. Дидактическая концепция профессиональной подготовки журналистов в высшей школе: дис. ... доктора пед. наук. 13.00.08. М., 2015. 481 с.
106. Власенко О. М. Особливості розвитку освітнього середовища педагогічного навчального закладу. *Проблеми освіти: збірник наукових праць*. Житомир-Київ, 2015. С. 82–84.
107. Вознюк О. В. Акме-синергетичний підхід до формування творчої особистості. *Акмеологія в Україні: теорія і практика: всеукраїнський науковий журнал*. 2010. № 1. С. 60–68.

108. Войнар Ю. Подготовка физкультурных кадров. Традиции, реали, перспективы: монографія. Санкт-Петербург: РГПУ им. А.И. Герцена. 2000. 228 с.

109. Войнар Ю., Наварецький Д., Глазирін І. Д. Розвиток та сучасні тенденції системи підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури в умовах Євроінтеграції: монографія. Черкаси: Відлуння-Плюс, 2005. 184 с.

110. Волков И. П. Хронологический анализ акмеологического аспекта развития социально-культурных событий. *Сборник Акмеология 2000. Методические и методологические проблемы*. СПб.: СПбАА. С. 82.

111. Володько І. В. Формування інформативно-комунікативної компетентності майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Нац. пед. ун-тет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2016. 20 с.

112. Волощук І. П. Формування професійної компетентності студентів ВНЗ: компетентнісний підхід. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2014. №3. С. 34-38.

113. Воробйов М. І., Круцевич Т. Ю. Практика в системі фізкультурної освіти: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ: НУФВСУ, Олімпійська література, 2014. 192 с.

114. Выготский Л. С. Психология развития как феномен культуры: избранные психологические труды. Москва: Институт практической психологии; Воронеж: «МОДЭК», 1996. 512 с.

115. Выжлецов Г. П. Аксиология культуры. – СПб.: Изд-во СПбУ, 1996. 148с.

116. Гавриленко Н. Н. Модульный поход в процес се обучения переводу в сфере профессиональной комуникации. *Вестник МГПУ*. 2010. №591. С.122-130.

117. Гайдук О. Особливості професійної підготовки вчителів фізичного виховання в Німеччині (на прикладі фахових ВНЗ землі Баварія). *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*: збірник наукових праць. 2013. № 2 (22). С. 10–16.

118. Гайсина Г. И. Культурологический подход в теории и практике педагогического образования: дисс. ... д-ра пед. наук: 13.00.08 / Москва, 2002. 366 с. URL: <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/106391.html>.

119. Галай М.Д. Диференціація фізичних навантажень молодших школярів у процесі навчання вправ з м'ячем, дис. канд. пед. наук. Київ, 2017. 246 с.

120. Галузинський В. М., Євтух М. Б. Педагогіка: теорія та історія: навч. посібник. Київ: Вища школа, 1995. 237 с.

121. Галус О. М. Акмеологічні аспекти мотивації майбутніх педагогів до навчання у виші: управлінський підхід. *Проблеми освіти*: збірник наукових праць. Житомир-Київ, 2015. Вип. 84. С. 89–93.

122. Гаркуша С. В. Теоретичні та методичні засади формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язберезувальних технологій : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Черніг. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. Чернігів, 2015. 40 с.
123. Гармаев Ц. К. Формирование социально активной личности будущего учителя средства физического воспитания: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Якутский гос. ун-т им. М. К. Аммосова. Якутск, 2005. 212 с.
124. Геберт В. К. Развитие педагогического творчества учителей физической культуры в системе повышения квалификации: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Забайкальский гос. гумант. пед. ун-т. им. Н. Г. Чернышевского. Чита, 2006. 206 с.
125. Геня Б.О. Аксіологічний підхід як основа деонтологічних досліджень. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2013. Вип. 6-1. С.9-11.
126. Герцик М. С., Вацеба О. М. Вступ до спеціальностей галузі фізичне виховання і спорт. Львів: Українські технології, 2002. 232 с.
127. Герцик М. С., Вацеба О. М. Вступ до спеціальностей галузі «Фізичне виховання і спорт». Харків : ОВС, 2004. 175 с.
128. Гершунский Б. С. Философия образования для XXI века (В поисках практикоориентированных концепций). Москва: Изд-во «Совершенство», 1998. 608 с.
129. Гессен С. И. Основы педагогики. Введение в прикладную философию / отв. ред. и сост. В. П. Алексеев. Москва: Школа-пресс, 1995. 448 с.
130. Гладкова В. М., Пожарський С. Д. Основи акмеології: підручник. Л.: Новий світ, 2000. 320 с.
131. Гладкова В. М. Акмеологічні засади професійного самовдосконалення менеджерів вищих навчальних закладів : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.06 / НАПН України, Ун-т менедж. освіти. Київ, 2014. 40 с.
132. Голошапов Б. Р. История физической культуры и спорта: учеб. пособие для студентов. Москва: Академия, 2005. 312 с.
133. Гончаренко С. У. Методика як наука. Хмельницький: Вид-во ХГПК, 2000. 30 с.
134. Гончаренко С. У. Побудова педагогічної теорії. *Педагогічна газета*. 2006. № 11 (148). С. 5.
135. Гончаров М. А. Основы маркетинга и консалтинга в сфере образования: учебное пособие. М. КНОРУС. 2010. 336 с.
136. Гордиенко Е. А. Теоретическое обоснование модели формирования профессионально-ориентированного общения будущих таможенников. *Вестник ЛГУ им. А.С. Пушкина*. 2015. №1. С. 58-66.
137. Горелов А. А., Румба О. Г., Кондаков В. Л. Теоретические основы физической культуры. Белгород: ЛитКараВан, 2012. 124 с.

138. Горський В. С. Історія Української філософії: навчальний посібник. Київ: Наукова думка, 2001. 376 с.
139. Гречаник О. Є. Формування акмеологічної компетентності вчителя в системі післядипломної педагогічної освіти : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2012. 22 с.
140. Гринченко І. Б. Процес професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури в країнах Європи і в Україні. *Педагогічний дискурс*: зб. наук. праць. Хмельницький: ХГПА, 2012. Вип. 12. С. 103–109.
141. Гриньова В. М. Формування педагогічної культури майбутнього вчителя (теоретичний та методичний аспекти): дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04 / Інститут педагогіки та психології проф. освіти АПН України. Київ, 2008. 416 с.
142. Губенко І. Я., Карнацька О. С., Шевченко О. Т. Основи загальної і медичної психології, психічного здоров'я та між особового спілкування: підручник. Київ: ВСВ Медицина, 2013. 296 с.
143. Гузій Н. В. Категорія професіоналізму в теорії і практиці підготовки майбутнього педагога : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Інститут вищої освіти АПН України. Київ, 2007. 40 с.
144. Гуменюк С. В. Теоретичні і методичні основи формування педагогічного мислення майбутніх учителів фізичної культури : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Хмельницький, 2018. 38 с.
145. Гуревич П. С. Философия культуры. М.: АО Аспект, 1994. 315 с.
146. Гуревич Р. С. Як визначити рівень професійної компетентності персоналу? Теорія і практика управління соціальними системами. 2011. № 1. С. 33-37.
147. Данилевич М. В. Професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту до рекреаційно-оздоровчої діяльності: теоретико-методичний аспект: монографія. Львів: Піраміда, 2018. 460 с.
148. Данилко М. Тенденції розвитку вищої освіти у галузі фізичного виховання і спорту. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2002. № 2-3. С. 49–55.
149. Данилова Г. С. Акмеологічна модель педагога в ХХІ столітті. *Рідна школа*. 2003. № 6. С. 6–9.
150. Данилова Г. С. Акмеологія: сутність, становлення, практичне втілення. *Педагогіка і психологія*. 2009. № 1. С. 90–98.
151. Деделюк Н. А., Цьось А. В. Традиції фізичного виховання в Київській Русі: монографія. Луцьк: Волинська обласна друкарня, 2004. 192 с.
152. Демінська Л. О. Аксиологічні засади професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2014. 515 с.

153. Демінський О. Ц. Дидактичні засади оптимізації навчально-тренувального процесу в системі підготовки спортсменів: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.09 / Ін-т педагогіка АПН України. Київ, 2003. 36 с.
154. Денисенко Н. Г. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до оздоровчої роботи з молодшими школярами : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2011. 22 с.
155. Деркач Т. Г. Акмеологічні засади неперервної професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2017. 548 с.
156. Деркач А. А. Акмеология: личностное и профессиональное развитие человека. Москва: РАГС, 2000. 536 с.
157. Деркач А. А. Акмеология: учеб. пособие. СПб.: Питер, 2003. 252 с.
158. Деркач А. А., Зазыкин В. Г. Акмеология управления: учебное пособие. Казань: Центр инновационных технологий, 2008. 320 с.
159. Деркач А. А., Зазыкин В. Г., Маркова А. К. Психология развития профессионала. М.: РАГС, 2000. 125 с.
160. Деркач А. А., Исаев А. И. Педагогика и психология деятельности организатора детского спорта: монография. М.: Просвещение. 1998. 336с.
161. Деркач А. А., Орбан Л. Э. Акмеологические основы становления психологической и профессиональной зрелости личности. Москва: РАГС, 1995. 208 с.
162. Деркач А. А., Сайко Э. В. Самореализация – основание акмеологического развития: монография. Москва: МПСИ; Воронеж: МОЖЭК, 2010. 224 с.
163. Деркач А. А., Селезнева Е. В. Акмеология в вопросах и ответах: учебное пособие. Москва: Изд-во Московского психолого-социального института; Воронеж: НПО МОДЭК, 2007. 248 с.
164. Деркач А. А. Акмеологические основы развития профессионализма. Москва: Воронеж, 2004. 253 с.
165. Деркач А. А., Кузьмина Н. В. Акмеология: пути достижения вершин профессионализма. Москва: РАУ, 1993. 321 с.
166. Десятов Т. М. Тенденції розвитку неперервної освіти в країнах Східної Європи (Друга половина ХХ століття) : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Інститут педагогіки АПН України. Київ, 2006. 35 с.
167. Джуринський П. Б. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язберезувальної професійної діяльності : автореф. дис. ... д-ра пед. наук. 13.00.04 / Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2013. 43 с.
168. Діба Т. Г. Акмеологічні засади неперервної професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання: базові поняття.

Неперервна професійна освіта: теорія і практика. 2015. № 1-2 (42-42). С. 25–31.

169. Диба Т. Г. Компетентнісний підхід у професійній підготовці майбутніх фахівців фізичного виховання. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2015. № 24. С. 58–67.

170. Диба Т. Г. Модель неперервної професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання на засадах акмеології. *Фізична культура і спорт у сучасному суспільстві: досвід, проблеми, рішення (у циклі Анохінських читань)*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 20 листопада 2015 р.), Київ. С. 17–25.

171. Диба Т. Г. Становлення професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання наприкінці ХІХ – на початку ХХ століть. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2015. № 4 (45). С. 108–112.

172. Диба Т. Г. Сучасні аспекти формування змісту неперервної професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2015. № 5-6. С. 16–21.

173. Диба Т. Г., Радзієвський П. О. Історія фізичної культури. Давня Греція: навч. посіб. Київ: Київ, ун-т ім. Б. Грінченка, 2010. 40 с.

174. Докучаєва В. В. Теоретико-методологічні основи проєктування інноваційних педагогічних систем : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Луганськ, 2007. 44 с.

175. Донской Д. Д. Развитие идей П. Ф. Лесгафта о физическом упражнении как двигательном действии. Теория и практика физической культуры. Москва, 1997. № 2. С. 2–4.

176. Драгнєв Ю. В. Професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору: теорія та практика : монографія. Луганськ : ДЗ «ЛНУ ім. Тараса Шевченка», 2013. 475 с.

177. Драндров Г. Л., Бурцев В. А., Бурцева Е. В. Теоретические основы взаимодействия физической и спортивной культуры. *Теория и практика физической культуры*. 2013. № 6. С. 14–19.

178. Драшев Ю. В. Професійний розвиток майбутнього вчителя фізичної культури в умовах інформаційно-освітнього простору: теорія і практика: монографія / Держ. закл. «Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка». Луганськ: Вид-во ЛНУ ім. Т. Шевченка, 2013. 476 с.

179. Дробноход М. Сьогодення і проблеми вищої школи України URL: www.kspu.edu/Drobnokhod.

180. Дубасенюк О. А. Акмеологічний підхід як стратегічний орієнтир особистісно-орієнтованої педагогічної освіти. *Проблеми освіти: збірник наукових праць*. Житомир-Київ, 2015. Вип. 84. С. 25–31.

181. Дубасенюк О. А. Професійна педагогічна освіта: компетентнісний підхід: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 533 с.

182. Дубасенюк О. А. Теорія і практика професійної майстерності в умовах ціложиттєвого навчання: монографія. Житомир: Рута, 2016. 400 с.
183. Дубогай О. Д., Поташнюк І. В. Роль фізичного виховання в системі оздоровчих заходів у загальноосвітніх навчальних закладах. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2011. №4. С. 21–26.
184. Дудорова Л. Ю. Теоретичні і методичні основи формування готовності майбутніх учителів до організації шкільного туризму : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. Чернігів, 2014. 40 с.
185. Дутчак М. В. Ліцензування фізкультурно-оздоровчої та спортивної діяльності в Україні. Законодавчі акти, нормативні документи та методичні рекомендації. Київ: Четверта хвиля, 2004. 224 с.
186. Дутчак М. В. Спорт для всіх в Україні: теорія і практика. Київ: Олімпійська література, 2009. 279 с.
187. Дьяченко М. И. Психология высшей школы: учеб. пособ. для вузов. Минск. Изд-во БГУ, 1981. 383 с.
188. Евдокимов В. И., Чугунов О. А. Методология и методика проведения научной работы по физической культуре и спорту. Москва: Советский спорт, 2010. 246 с.
189. Егоров Г., Меланина Т. Личностное и профессиональное развитие взрослого человека в пространстве образования: теория и практика. Москва: Логос, 2014. 189 с.
190. Елагина Л. В., Рынзак В. Г., Шаронин Ю. В. Профессиональная культура и профессиональные компетенции специалиста: от анализа взаимосвязи к практике формирования. *Среднее профессиональное образование*. 2008. № 5. С. 51–55.
191. Енциклопедія освіти / гол. ред. В. Г. Кремень. Київ: Юнінком-Інтер, 2008. 1040 с.
192. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. Автор укладач Н.П.Наволокова. Харків: Основа. 2009. 176 с.
193. Ерогина С. В. Особенности педагогической ориентации специалистов по физической культуре и спорту. *Теория и методика физической культуры*. 2005. № 5. С. 59–61.
194. Ефимова Е. А. Мониторинг требований работодателей к качеству подготовки специалистов с высшим образованием: функции и структура. *Изв. Волгоградского государственного педагогического ун-та*. 2012. №7. С.59-63.
195. Єрмаков І. Г. Феномен компетентнісно спрямованої освіти. *Крок за кроком до життєвої компетентності та успіху*. Київ: Лат і К, 2003. С.6–8.
196. Єфімова В. М. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін до використання

здоров'язберезувальних технологій у професійній діяльності : дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Республік. ВНЗ Крим. гуманіт. ун-т. Ялта, 2013. 44 с.

197. Желанова В. В. Морально-вольові якості особистості як суттєва детермінанта формування «Навичок ХХІ століття». *Наук. вісн. Ужгород. нац. ун-ту. Серія Педагогіка*. 2017. №2. С.99-101.

198. Желанова В. В. Смысловая сфера майбутнього педагога у контексті акмеологічного підходу. *Сучасні акмеологічні дослідження: теоретико-методологічні та прикладні аспекти* / редкол.: В. О. Огневюк, С. О. Сисоєва, Я. С. Фруктова. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. С.564–582.

199. Железняк Ю. Д., Минбулатов В. М. Теория и методика обучения предмету «Физическая культура»: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. Москва: Издательский центр «Академия», 2004. 272 с.

200. Жукова О. Л. Акмеология физической культуры и спорта: учебное пособие. Екатеринбург: ГОУ ВПО УГТУ-УПИ, 2004. 122 с.

201. Забіяко Ю.О. Професійна підготовка фахівців фізичної культури і спорту. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*. 2013. №2. С.16-19.

202. Завгородня Є. Є. До проблеми розвитку творчого потенціалу особистості. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2015. №4 (45). С. 25–28.

203. Загвязинський В. И. Педагогика: учеб. для студ. учрежд. высш. проф. образования. 2-е изд. стер. М.: Изд. центр «Академия».2012. 352 с.

204. Зазыкин В. Г. Об определении акмеологии как науки. *Акмеология*. 2012. № 2 (42). С. 68–72.

205. Зайцев Г. Г., Черкасская Г. В. Управление деловой карьерой: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. Москва: Академия, 2007. 256 с.

206. Заікін А. В. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до виховання здорового способу життя молодших школярів на засадах гендерного підходу: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2010. 22 с.

207. Закон України «Про вищу освіту»: від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2984-14>

208. Закон України «Про освіту»: від 04.06.2014 р. № 1144-12. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>.

209. Закон України «Про систему професійних кваліфікацій»: від 06.09.2012 р. № 5199-VI. URL: http://allsecurity.info/attachments/article/254/UK.zakon_5199-VI_06.09.2012pdf.

210. Закон України «Про фізичну культуру і спорт»: від 02.12.2011 р. № 2411/01. URL: <http://zakon11.rada.gov.ua/laws/show/1121-11>.

211. Зарецкая И. И. Профессиональная культура педагога: учебное пособие. Москва: Арманов-центр, 2012. 160 с.

212. Захарін С. В. Особливості розвитку вищої освіти у контексті сучасних викликів. *Економіка і управління*. 2011. №4. С. 25-29.
213. Захаріна Є. А. Аналіз змісту професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури у ВНЗ України. *Наук. часопис Нац. пед. ун-ту ім. М.П. Драгоманова*. Серія №5. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2014. Вип. 3(К). С.271-275.
214. Захаріна Є. А. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до позакласної та позашкільної оздоровчо-виховної роботи : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Класич. приват. ун-т. Запоріжжя, 2013. 40 с.
215. Зеер Э. Ф. Ключевые квалификации и компетенции в личностно ориентированном профессиональном образовании. *Образование и наука*. 2000. № 3 (5). С. 16 – 17.
216. Зеер Э. Ф. Психология профессионального образования: учебн. пособие. 2-е изд., перераб. Москва: Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж: Издательство НПО МОДЭК, 2003. 480 с.
217. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования. *Высшее образование сегодня*. 2003. № 5. С. 34–42.
218. Зимняя И. А. Общая культура и социально-профессиональная компетентность человека. *Высшее образование сегодня*. 2005. № 11. С.14–20.
219. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії: Монографія. Черкаси: Вид-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького. 2008. 608 с.
220. Иваний И. В. Взаимосвязь здоровьесберегающей компетентности и профессиональной культуры специалиста физического воспитания. *Оздоровительная физическая культура молодежи: Материалы междунар. конференции*. Минск: БГМУ, 2018. С. 158-161.
221. Иваний И. В. Олимпийские знания как основа развития духовной сферы личности в системе физического воспитания. *Культурология в контексте гуманитарного знания: матер. междунар. науч.-педагог. конфер. (Курск, 10-11 октября 2013 г.)*. Курск: Курский государственный университет, 2013. С. 254–257.
222. Иваний И. В. Организационно-педагогические условия формирования профессионально-педагогической культуры студентов физкультурных специальностей в процессе профессиональной подготовки. *Концепт*. 2016. № 12. URL: <http://e-koncept.ru/2016/16261.htm>.
223. Иваний И. В. Поликультурное и полиэтническое измерение специального физкультурного образования (теоретико-методологический аспект). *Теория и практика физической культуры*. 2016. № 11. С. 12–13.
224. Ильин Е. П. Психология воли: монография. Санкт-Петербург: Питер. 2009. 368 с.
225. Иоакимиди Ю. А. Влияние ценностных ориентаций на формирование профессионально-педагогической направленности личности специалиста по физической культуре и спорту. *Инновационные*

преобразование в сфере физической культуры, спорта и туризма: науч. пр. Юбилейной XV Международной науч.-практ. конгресс-конф. Новомихайловский, 2012. 149 с.

226. Иоакимиди Ю. А. Формирование педагогической установки как детерминанта профессионально-педагогической направленности личности специалиста по физической культуре и спорту: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Майкоп, 2005. 166 с.

227. Исаев И. Ф. Теоретические основы формирования профессионально- педагогической культуры преподавателя высшей школы: дисс. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Москва, 1993. 526 с.

228. Ivanii Igor. Approaches of the professional-pedagogical culture to from students of physical culture specialities during the process of professional training. *Journal of Physical Education and Sport*. 2016. № 16 (2). Art 28. P.640–643.

229. Ібрагімов М. М. «Людиномірність» як категорія практичної філософії у поліваріативності фізкультурно-спортивного світогляду. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2013. №2. С. 128-135.

230. Іваній І. Акме-культурологічний підхід до організації підготовки магістрів фізкультурних спеціальностей. *Освітологічний дискус*. 2017. №1/2 (16-17). URL: <http://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article>.

231. Іваній І. В. Акме-культурологічний вимір професійної фізкультурної освіти (теоретико-методологічний аспект). *Сучасні інновації у сфері педагогіки і психології*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 30 листопада – 1 грудня 2018 р.). Київ: Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського, 2018. С. 59.

232. Іваній І. В. Акме-культурологічний підхід як методологічна основа формування професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2018. Вип. 152. С. 34–38.

233. Іваній І. В. Генеза теорії формування професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця з фізичного виховання та спорту. *Професійна культура: сутність, фахові особливості, розвиток*: колективна монографія / кол. авт.; відп. ред. Г. С. Уланова. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2016. С. 255–273.

234. Іваній І. В. Здоров'язбережувальна компетентність фахівця з фізичного виховання та спорту: метод. реком. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2015. 44 с.

235. Іваній І. В. Здоров'язбережувальна компетентність і професійна культура фахівця. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2016. Вип. 136. С.89–93.

236. Іваній І. В. Зміст професійно-педагогічної культури фахівця з фізичного виховання та спорту. *Педагогічні науки: теорія, історія,*

інноваційні технології: наук. журн. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2017. № 1 (65). С. 217–228.

237. Іваній І. В. Змістовна характеристика категорії «система професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту» у контексті єдиного європейського простору вищої освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*: наук. журн. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2015. № 5 (49). С. 234–241.

238. Іваній І. В. Іваній О. М. Правова підготовка як умова високого професіоналізму вчителя фізичної культури. *Імідж сучасного педагога*. 2014. № 9 (148). С. 15–18.

239. Іваній І. В. Ідеї олімпізму у базових смислах професійно-педагогічної культури фахівця. *Професійна культура фахівця: сутність, реалії, перспективи*. Матер. міжнар. конферен. Суми: СумДПУ, 2016. С. 67–73.

240. Іваній І. В. Історія фізкультурно-спортивного руху: метод. реком. Суми: ФОП Цьома С. П., 2018. 128 с.

241. Іваній І. В. Компетентнісний підхід до професійної підготовки вчителя фізичної культури. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*: зб. наук. праць. Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-ту Лесі Українки, 2013. № 1 (21). С. 43–48.

242. Іваній І. В. Комунікативна компетентність фахівця з фізичного виховання та спорту: метод. реком. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2015. 42 с.

243. Іваній І. В. Концептуальні основи формування професійно-педагогічної культури студентів у системі спеціальної фізкультурної освіти. *Педагогічний процес : теорія і практика*: зб. наук. праць. - К.: Вид-во Київський ун-т ім. Бориса Грінченка, 2016. № 7. С. 115–123.

244. Іваній І. В. Методологічні засади формування фізичної культури особистості. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні основи фізичного виховання та спорту*. 2014. № 5. С. 32–36.

245. Іваній І. В. Модель формування професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця з фізичного виховання та спорту у процесі професійної підготовки. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*: наук. журн. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2016. № 1 (51). С. 193–203.

246. Іваній І. В. Моніторинг сформованості професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця з фізичного виховання та спорту у процесі професійної підготовки. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*: наук. журн. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2017. № 7 (71). С. 59–69.

247. Іваній І. В. Моніторинг та самооцінка якості професійно-педагогічної підготовки студентів фізкультурно-спортивних спеціальностей: навч.-метод. посіб. Суми: ФОП Цьома С. П., 2017. 142 с.

248. Іваній І. В. Організаційно-методична система формування професійно-педагогічної культури студентів фізкультурних спеціальностей. *Сучасні проблеми фізичного виховання та спорту різних груп населення: матер. XVI міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених* (м. Суми, 18-19 травня 2017 р.). Суми: Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2017. С. 67–73.
249. Іваній І. В. Основи професійно-педагогічної культури фахівця з фізичного виховання та спорту: навч.-метод. посіб. Суми: ФОП Цьома С. П., 2017. 156 с.
250. Іваній І. В. Основи професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту: робоча навч. програма для спеціальностей 014 «Фізичне виховання», 017 «Фізична культура і спорт», галузь знань: 01 «Освіта». Суми: ФОП Цьома С. П. 2017. 44 с.
251. Іваній І. В. Особливості розвитку професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту. *Зб. наук. пр. «Педагогічні науки»*. Херсон: ХДУ, 2016. Вип. LXXIII. Том 1. С. 92–97.
252. Іваній І. В. Правові основи професійно-педагогічної діяльності у галузі фізичного виховання та спорту: метод. реком. Суми: ФОП Цьома С. П. 2018. 128 с.
253. Іваній І. В. Про філософські та соціологічні засади педагогічного фізкультурно-спортивного процесу. *Science and Education a New Dimension, Pedagogy and Psychology, VI (68)*. 2018. Issue 164. P. 19–23.
254. Іваній І. В. Професійно-педагогічна культура і компетенції фахівця з фізичного виховання та спорту: від взаємозв'язку до технології формування. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2016. Вип. 143. С.38–42.
255. Іваній І. В. Професійно-педагогічна культура та імідж фахівця з фізичного виховання та спорту. *Імідж сучасного педагога*. 2016. № 3 (162). С. 18–21.
256. Іваній І. В. Розвиток системи оцінювання якості вищої професійної фізкультурної освіти. *Вища освіта України: теор. та наук.-метод. часопис*. Київ: Вид-во «Педагогічна преса», 2018. № 1. С. 67–72.
257. Іваній І. В. Розвиток у професійній фізкультурній освіті акмекультурологічного потенціалу майбутнього фахівця. *Science and Education a New Dimension, Pedagogy and Psychology, VI (67)*. 2018. Issue 163. P. 34–38.
258. Іваній І. В. Соціокультурна компетентність фахівця з фізичного виховання та спорту: метод. реком. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2016. 40 с.
259. Іваній І. В. Структура професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту з позицій компетентнісного підходу. *Молода спортивна наука України*. 2015. Т. 4. С. 44–49.
260. Іваній І. В. Сутність професійно-педагогічної культури фахівця з фізичного виховання та спорту. *Педагогічні науки: теорія, історія,*

інноваційні технології: наук. журн. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2016. № 1 (45). С. 136–146.

261. Іваній І. В. Теоретичні основи взаємодії фізичної і професійно-педагогічної культури особистості фахівця фізичного виховання. *Зб. наук. пр. «Педагогічні науки»*. Херсон: ХДУ, 2018. Вип. LXXXI, том 2. С. 128–133.

262. Іваній І. В. Фізична культура особистості фахівця з фізичного виховання та спорту: навч.-метод. посіб. Суми: Університетська книга, 2014. 128 с.

263. Іваній І. В. Фізична культура як феномен розвитку соціокультурної компетентності майбутнього вчителя фізичного виховання. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні основи фізичного виховання та спорту*. 2014. № 4. С. 13–17.

264. Іваній І. В. Фізкультурна освіта: концептуальні засади формування професійно-педагогічної культури студентів. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика: наук. метод. журн.* 2016. Випуск 1-2. С. 16–21.

265. Іваній І. В. Характеристика сутності здоров'язберезувальної компетентності вчителя фізичної культури. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні основи фізичного виховання та спорту*. 2013. № 3. С. 18–22.

266. Іваній І. В. Характеристики сутності фізичної культури особистості фахівця з фізичного виховання та спорту. *Слобожанський науково-спортивний вісник: наук.-теорет. журнал*. 2014. № 3 (41). С. 49–52.

267. Іваній І. В., Вербицький В. В. Структура і зміст фізичної культури особистості. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журн.* Суми: Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2014. № 4 (38). С. 244–255.

268. Іваній І. В., Красілов А. В. Методичні аспекти підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту за принципами ЄКТС. *Сучасні проблеми фізичного виховання та спорту різних груп населення: матер. XV міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених (м. Суми, 23-24 квітня 2015 р.)*. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2015. С. 210–214.

269. Іваній І. В., Сергієнко В. М. Психологія фізичного виховання та спорту: навч.-метод. посіб. Суми: ФОП Цьома С. П., 2016. 204 с.

270. Іваній І. Сучасні тенденції професійно-педагогічної підготовки фахівців фізичного виховання та спорту в університетах країн Європейського Союзу. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журнал*. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка. 2019. №1 (85). С.156-171.

271. Іваній І. В., Іваній О. М. Педагогічна теорія про проблеми професійно-педагогічної підготовки фахівців з фізичного виховання та спорту. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання. Зб. наук. пр.*

Київський національний лінгвістичний університет. Київ, 2019. №1(59). С. 90-94.

272. Іваній І., Іваній О. Проектування соціокультурного розвитку особистості студента в системі професійної фізкультурної освіти. *Information and Innovation Technologies in the Life of Society: monograph*. Katowice School of Technology, 2019. С. 31-49.

273. Іваній І.В. Про акме-культурологічний підхід у професійній підготовці фахівця. *Економіка, управління, освіта і наука: трансфер теорії і практики в умовах цифрової глобалізації* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Мелітополь, 14-15 січня 2020 р.). Мелітополь, 2020. С. 146.

274. Іваній І.В. Про акме-культурологічний підхід у професійній підготовці фахівця. *Економіка, управління, освіта і наука: трансфер теорії і практики в умовах цифрової глобалізації* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Мелітополь, 14-15 січня 2020 р.). Мелітополь, 2020. С. 146.

275. Іваній І.В. Професійно-педагогічна підготовка фахівців фізичного виховання та спорту у США. Сучасні проблеми фізичного виховання та спорту різних груп населення: матер. XVI міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених (Суми, 23-24 травня 2019 р.). Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2019. С. 186-190.

276. Іваній І.В., Гончаренко В.І., Кудренко А.І. *Олімпійський спорт*: навч. посібник. Суми Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2014. 364 с.

277. Іваній І.В., Лянная О.В. Основні напрямки вищої професійної фізкультурної освіти в контексті ідей акме-культурологічної парадигми. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журнал. Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2019. №10 (94), С. 39-52.

278. Іваній Ігор. Акме-культурологічні засади професійно-педагогічної підготовки фахівця фізичного виховання та спорт: базові поняття. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*: наук. журн. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2018. № 4 (72). С. 68–79.

279. Іваній О. М., Іваній І. В. Детермінанти формування професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця з фізичного виховання та спорту. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2017. Вип. 5 (50). Серія 12. С. 138–144.

280. Іваній О., Іваній І. Розвиток професійної самосвідомості майбутнього фахівця фізвиховання: метод. реком. Reau Bassin: Lambert Academic Publishing RU, 2017. 44 с.

281. Іваній І. В. Методичні аспекти підготовки фахівців фізичного виховання та спорту за принципами ЄКТС. *Сучасні проблеми фізичного виховання та спорту різних груп населення*: матер. XV міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених (Суми, 23-24 квітня 2015 р.). Суми: Вид-во СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2015. С. 210-214.

282. Іваній І. В. Моніторинг професійної придатності до діяльності майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту. *Сучасні проблеми фізичного виховання та спорту різних груп населення*: матер. XVII Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених (Суми, 17-18 травня 2018 р.). Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2018. С. 201-206.

283. Іваній І. В. Організаційно-педагогічні умови формування інноваційної культури майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін*: матер. III Міжнар. наук.-практ. конфер. (Суми, 06-07 квітня 2016 р.). Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2016. С.139-141.

284. Іваній І. В. Проектування компетентнісно-орієнтованого підходу до професійної підготовки вчителя фізичної культури. *Глухівські наукові читання*: зб. наук. пр. III Міжнародної наукової конференції (Глухів, 15-17 листопада 2013 р.). Глухів: Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, 2013. С.124-126.

285. Іваній І. В. Професійно-педагогічна підготовка фахівців фізичного виховання та спорту: акме-культурологічні засади. Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2020. 462 с.

286. Іваній І. В. Структура фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання та спорту із позицій компетентнісного підходу. Проблеми модернізації змісту і організації освіти на засадах компетентнісного підходу: матер. Міжнар. наук.-метод. конф. (Харків, 27-28 листопада 2014 р.). Харків: ХНАДУ, 2014. С.42-46.

287. Іваній І. В. Сутність професійно-педагогічної культури фахівця фізичного виховання та спорту. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журн. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2015. №1(45). С. 136-146.

288. Іваній І., Іваній О. *Розвиток професійної самосвідомості майбутнього фахівця фізвиховання*: метод. реком. Reau Bassin: Lambert Academic Publinsing RU, 2017. 44 с.

289. Іванова Л. І. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до роботи з учнями з відхиленнями у стані здоров'я : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2014. 40 с.

290. Ігнатенко С. О. Підготовка майбутніх учителів фізичного виховання до формування моральних якостей молодших школярів : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського, 2007. 21 с.

291. Іллін Є. П. Мотиви і мотивація / переклад з рос. мови Т. В. Тадеєвої. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2013. 512 с.

292. Кабанкова О. М. Деякі аспекти акмеологічної компетентності майбутнього фахівця. *Проблеми освіти*: збірник наукових праць. Житомир-Київ, 2015. Вип. 84. С. 148–151.

293. Каган М. С. Философия культуры. СПб.: Петрополис, 1996. 324 с.
294. Калинин В. К. На путях построения теории воли. Психологический журнал. 1989. № 10(2). С. 46-56.
295. Калицький Э. М. Трансформация современного образования в современном обществе: монографія. Минск: РЦПО, 1997. 113с.
296. Кальба Я. Є. Вчинкова парадигма у системі освіти: реалії та перспективи. *Проблеми освіти* : збірник наукових праць. Житомир-Київ, 2015. Вип. 84. С. 154–157.
297. Капська А. Й. Соціалізація особистості. *Зб. наук. пр. Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова*. К.: Логос. 2002. Т.ХVII Вип. 1. С.4-16.
298. Караман С. О., Караман О. В. Лінгвометодичні аспекти формування у майбутніх магістрів-філологів уміння створювати й використовувати проблемну навчальну лекцію. *Проблеми освіти*: збірник наукових праць. Житомир-Київ, 2015. Вип. 84. С. 157–164.
299. Каргаполов Е. П. Организационно-управленческие основы непрерывного физкультурного образование: автореф. дисс. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Москва, 1992. 49 с.
300. Карп'юк Р. П. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до розв'язання педагогічних ситуацій: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Вінниц. Держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. Вінниця, 2005. 21 с.
301. Карпушин Б. А. Педагогика физической культуры: учебник. Москва: Советский спорт, 2013. 300 с.
302. Карпюк Р. П. Концептуальні засади сучасної парадигми якості вищої фізкультурної освіти. *Наук. часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2015. Вип. 3(2). С. 153-156.
303. Квятковський Д. О. Роль ідеалів у формуванні моральної ціннісної орієнтації випускників URL: <http://conf.vntu.edu.ua/>.
304. Киготь В. Я., Якунин В. А. Педагогика и психология высшего образования: учебник. СПб.: Питер, 1996. 318 с.
305. Кічук Н. В. Формування творчої особистості вчителя в процесі вузівської професійної підготовки : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Київ, 1993. 30 с.
306. Кларин М. В. Инновации в мировой педагогике: обучение на основе исследования, игры и дискуссии (Анализ зарубежного опыта). Рига: НПЦ Эксперимент, 1995. 176 с.
307. Класифікація видів економічної діяльності Статистичної комісії Європейського Союзу (НАСЕ) – Регламент (ЄС) Європейського парламенту та ради: від 20 грудня 2006 року № 1893/2006 (Regulation EC N 1893/2006 of the European Parliament and of the Council of 20 December 2006 establishing the statistical classification of economic activities NACE Revision 2 and amending Council Regulation (EEC)) N 3097/90 as well as certain EC

Regulations on specific statistical domains. URL: <http://www.met-online.kiev.ua/menu/dovidka/kved/>.

308. Клименко О. М., Михайлюк Г. О. Болонський процес в Україні: в пошуку національної моделі системи вищої освіти. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2013. №3. С. 58-63.

309. Климов Е. А. Психология профессионального самоопределения. Москва: Академия, 2004. 304 с.

310. Клопов Р. В. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту із застосуванням інформаційних технологій: теорія і практика : монографія / за ред. С. О.Сисоевої. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2010. 386 с.

311. Клопов Р. В. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту із застосуванням інформаційних технологій : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. Вінниця, 2012. 40 с.

312. Коваленко Ю. О. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання дітей дошкільного віку у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Класич. приват. ун-т. Запоріжжя, 2008. 21 с.

313. Коган Л. Н. Теория культуры. Екатеринбург, ЕГУ, 1993. 240 с.

314. Козубцов І. М. Обґрунтування критеріїв діагностування рівнів розвитку методологічної компетентності аспірантів. *Проблеми освіти: збірник наукових праць*. Житомир – Київ, 2015. Вип. 84. С. 175–177.

315. Колмагорова И. В. Культурологический поход к формированию педагогической культуры учителя. *Известия Уральского государственного университета*. 2008. №60. С.163-167.

316. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики: колективна монографія / під. заг. ред. О. В. Овчарук. Київ: К.І.С., 2004. 112 с.

317. Комплекс нормативних документів для розроблення складових системи стандартів вищої освіти / за загальною редакцією В. Д. Шинкарука; уклад.: К. М. Левківський, В. Л. Гуло, Л. О. Котоловець, Т. Ю. Морозова, М. О. Присенко, Н. І. Тимошенко. Київ: Інститут інноваційних технологій і змісту освіти, 2007. 79 с.

318. Комюніке в Льовені і Лувені-ля Ньов (2009). URL: <http://lpehea.in.ua/rozvitok-ievvo/lna-shlyahu-do-ievropeyskogo-prostoru-vishchoyi-osvitti-2020>.

319. Конвенція про визнання кваліфікацій з вищої освіти в Європейському регіоні. URL: http://www.bologna-berlin2003.de/pdf/Lisbon_convention.pdf.

320. Конвенція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні: зб. наук. пр. між нар. ун-ту «РЕГІ» ім. акад. С. Дем'янчука. Вип. 2. / ред. В. І. Завацький. Рівне, 2001. 464 с.

321. Кондрацька Г. Д. Професійно-мовленнєва культура майбутнього фахівця фізичного виховання в системі вищої освіти: монографія. Дрогобич: РВВ ДДПУ імені Івана Франка, 2017. 450 с.

322. Кондрацька Г. Д., Чепелюк А. Н. Змістове наповнення процесу формування професійної культури майбутнього вчителя фізичної культури у вищих навчальних закладах. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*: зб. наук. праць Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. 2015. № 1 (29). С. 12–16.

323. Концепція забезпечення якості вищої освіти України (за результатами проєкту Tempus «TRUST»: Національна система забезпечення якості і взаємної довіри в системі вищої освіти України). Львів, 2014. С. 540-570.

324. Концепція Загальнодержавної програми «Здоров'я 2020: український вимір» на 2012-2020 рр., 126.

325. Корж О. Метод проєктів як засіб формування професійно значущих якостей майбутніх лікарів. *Зб. наук. пр. Уманського держ. пед. ун-ту*. 2013. Ч.3 С.121-130.

326. Коробейнік В. А. Актуальні проблеми збереження здоров'я студентської молоді. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2013. Вип. 32 (85). С. 556–561.

327. Кострікін О. В. Формування та розвиток професійних якостей особистості майбутніх керівників засобами тренінгу в навчально-виховному процесі ВНЗ. *Проблеми сучасної психології*. 2013. Вип. 21. С. 268-278.

328. Костюков Д. И. Профессиональная направленность как интегральный показатель ценностно-мотивационной сферы личности обучающего. *Ученые записки Курского государственного университета*. 2016. №3(39). С.141-144.

329. Котова О. В. Підготовка майбутніх учителів фізичного виховання до профільного навчання у старшій школі : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Луганськ, 2011. 20 с.

330. Кочергин В. Я., Пацеева А. Г. О профессионализме как идеальном образе профессиональной культуры. *Вестник Белорусского государственного экономического университета*. 2013. № 1. С. 92–98.

331. Кошман Д. М. Образовательные возможности акмеологического подхода в профессиональной подготовке будущего специалиста по физическому воспитанию и спорту. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорту*. 2015. Вип. 129 (2). С. 181–184.

332. Кравченко А. И. Культурология: учебное пособие для ВУЗОВ. М.: Академический проект, 2003. 496 с.

333. Кравченко В. М. Теоретичні засади формування педагогічного професіоналізму майбутніх викладачів вищої школи. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2016. № 12 (22). С. 68–71.

334. Краевский В. В., Бережнова Е. В. Методология педагогики: новый этап: учебное пособие для студентов вузов. Москва: Академия ИЦ, 2006. 394 с.

335. Краевский В. В., Хуторской А. В. Предметное и общепредметное в образовательных стандартах. *Педагогика*. 2003. № 3. С. 3–10.

336. Крамаренко А. М. Теоретичні і методичні засади формування екологічних цінностей майбутніх учителів початкової школи у процесі професійної підготовки : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Класич. приват. ун-т. Запоріжжя, 2014. 40 с.

337. Краснопольський В. Е. Використання web-технологій у кейс-методі. Вісн. Луганського нац. ун-ту імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. 2012. №20. С. 12-21.

338. Кремень В. Г. Нові вимоги до освіти ті її змісту. *Виклики України: розробка рамкових основ змісту (національного курікулуму) загальної середньої освіти для 21 століття*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. «Рівний доступ до якості освіти» (м. Київ, 26-27 червня 2007). Київ: ТОВ УВПК Ексоб, 2007. С. 3–10.

339. Кремень В. Г. Нові вимоги до якісної освіти. *Освіта України*. 2006 № 45-46. С. 6–7.

340. Кремень В. Г. Філософія національної ідеї. Людина. Освіта. Соціум. Київ: Грамота, 2007. 576 с.

341. Кремень В. Г. Якісна освіта як вимога ХХІ століття. Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти. 2007. №1516 (19-20). С. 3-10.

342. Кремень В. Педагогічна синергетика: понятійно-категоріальний синтез. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2013. №3. С.3-19.

343. Кремень В. Г. Проблеми якості української освіти в контексті сучасних цивілізаційних змін. *Український педагогічний журнал*. 2015. №1. С.8-15.

344. Крилова Н. Б. Культурологія образования. *Новые ценности образования*. 2000. Вып. 10. С. 5-13.

345. Крисан О. Компетентнісний підхід до формування змісту освіти у 12-річній школі: концептуальні підходи та термінологія. *Науково-практичний семінар проекту ПРО-ОН, МОН України та АПН* (м. Івано-Франківськ, 16 червня 2004 р.). Івано-Франківськ, 2004. С. 34–38.

346. Кристопчук Т. Є. Тенденції і розвиток педагогічної освіти в країнах Європейського Союзу : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Київський університет імені Б. Грінченка. Київ, 2014. 39 с.

347. Круцевич Т. Ю. Методы исследования индивидуального здоровья детей и подростков в процессе физического воспитания. Киев: Олимпийская литература, 1999. 231 с.

348. Круцевич Т. Ю. Управління фізичним станом підлітків у системі фізичного виховання : автореф. дис. ... д-ра наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02 / Нац. ун-т фіз. вих. і спорту України. Київ, 2000. 43 с.
349. Круцевич Т., Зайцева М. Інноваційні процеси у сфері підготовки та перепідготовки кадрів з фізичної культури. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2005. № 4. С. 41–44.
350. Кудель М. М. Формування психологічної готовності до педагогічної діяльності викладачів фізичної культури : автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Нац. акад. держ. прикордон. Служби України ім. Б.Хмельницького. Хмельницький, 2010. 20 с.
351. Кудин С. Ф. Формирование культуры саморегуляции студентов факультета физического воспитания. *Физическое воспитание студентов*. 2015. № 1. С. 49–54.
352. Кузнецова Н. А. Профессионально-педагогическая компетентность учителя физической культуры: программа повышения квалификации учителей физической культуры. Генерация документов. 2018. URL: <http://do.gendocs.zu/docs/index-325263.html>.
353. Кузьмина Н. В. Акмеологическая теория повышения качества подготовки специалистов образования. Москва: ИЦПКПС, 2001. 144 с.
354. Кузьмина Н. В. Предмет акмеологии. СПб.: Политехника, 2002. 189 с.
355. Кузьмина Н. В. Фундаментальная акмеология как важнейший ресурс процесса повышения продуктивности образования. *Проблеми освіти*: збірник наукових праць. Житомир – Київ, 2015. Вип. 84. С. 14–20.
356. Кузьмина Н. В., Реан А. А. Профессионализм педагогической деятельности. СПб.: Политехника, 1993. 172 с.
357. Кузьмінський А. І. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ: Знання, 2005. 486 с.
358. Кукуев А. И. Андрагогический подход в педагогике: автореф. дисс. ... докт. пед. наук: 13.00.01 / Ростов-на-Дону, 2010. 55 с.
359. Кукушкин В. С. Общие основы педагогики: учеб. пособ. для студ. пед. вузов. Ростов н/Д: МарТ, 2006. 224 с.
360. Куликова Л. М. Систематизация профессионально-педагогической подготовки студентов вуза физической культуры в современном образовании: монография. Челябинск: Уральская академия физической культуры, 2014. 236 с.
361. Куліш А.О. Емпатія як фактор психологічної комфортної взаємодії учасників педагогічного процесу. *Вісник Черніг. нац. пед ун-ту. Серія: Психологічні науки*. 2013. Вип.114. С.107-112.
362. Курамшин Ю. Ф. Теория и методика физической культуры. Москва: Советский спорт, 2010. 320 с.
363. Курлыгина О.Е. Компетентность как характеристика готовности будущего учителя к осуществлению профессиональной

деятельности. *Современные проблемы науки и образования*. 2004. № 4. С. 14–19.

364. Курлянд З. Н. Педагогіка вищої школи. Київ : Знання, 2007. 399 с.

365. Курнищев Ю. А. Педагогічні умови професійного саморозвитку майбутніх учителів фізичної культури : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / НАН України, Ін-т профес.-техн. освіти. Київ, 2017. 20 с.

366. Кустовська О. В. Методологія системного підходу та наукових досліджень: курс лекцій. Тернопіль: Економічна думка, 2005. 124 с.

367. Кутепов М. Є., Сапронов О. П. Спортивний менеджмент в муніципалітетах зарубіжних країн. М.: РГАФК, 1999. 80 с.

368. Куц Л. Всеобщая история физической культуры и спорта. Москва: Радуга, 1982. 399 с.

369. Куц О. С. Організаційно-методичні основи фізкультурно-оздоровчої роботи зі школярами, які проживають за умов підвищеної радіоактивності : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.02 / Український держ. ун-т фізичного виховання і спорту. Київ, 1997. 40 с.

370. Лаврентьев Г. В. Гуманитаризация высшего математического образования на основе блочно-модульного подхода : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08 : Барнаул, 2001. 349 с.

371. Лазарко О. В. Професіно-педагогічний тренінг менеджерів як метод корекції та розвитку професійно важливих якостей. *Вісник Нац. тех. Ун-ту КПУ. Серія: Педагогіка*. 2010. №3. С.132-135.

372. Левченко В. В. Средства формирования психолого-педагогической готовности будущих учителей интегративного профиля. *Сибирский педагогический журнал*. 2008. №2. С.101-114.

373. Леонгард К. Акцентуированные личности / пер. с нем. В. М. Лещинско. Ростов н/Д: Феникс, 2000. 544 с.

374. Леонтьев А. Н. Лекции по общей психологии: учебное пособие для вузов по специальности «Психология» / под. ред. Д. А. Леонтьева, Е. Е. Соколовой. Москва: Смысл, 2010. 512 с.

375. Леонтьев А. Н. Психологические вопросы формирование личности студента. *Психология в вузе*. 2003. №1-2. С. 232–241.

376. Леонтьев А. М. Акмеологический подход как фактор повышения качества профессиональной подготовки будущего учителя безопасности жизнедеятельности. Автореф. дис. ... на соиск. уч. степ. канд. пед. наук. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования». Майкоп. 2007. 20 с.

377. Летуновский В. В. Экзистенциальный анализ. История, теория и методология практики : автореф. дисс. ... канд. психол. наук: 19.00.01 / Московский Государственный Университет им. М. В. Ломоносова. Москва, 2001. 23 с.

378. Лещенко І. Т. Неперервна освіта як найважливіша складова життєдіяльності сучасної людини. *Вища освіта України*. 2012. № 3.

Тематичний випуск «Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології». Т. 3. С. 63–70.

379. Логинова Н. А. Опыт человекознания. История комплексного подхода в психологических школах В. М. Бехтерева и Б. Г. Ананьева. СПб.: СПбГУ, 2005. 285 с.

380. Лодатко Є. О. Структурне моделювання педагогічного експерименту. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2014. № 2. С. 5–9.

381. Лозовий В. С. Україна міжнародному ринку освітніх послуг вищої освіти. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/695/>.

382. Ломонов Б. Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии. Москва: Наука, 1984. 444 с.

383. Лубышева Л. И. Структура и содержание спортивной культуры личности. *Теория и практика физической культуры*. 2013. № 3. С. 7–16.

384. Луговий В. І., Таланова Ж. В. Міжнародна й національні стандарти класифікації освіти: концепція і реалізація. *Вісн. НАПН України*. 2013. № 1. С. 15–25.

385. Лук'янова Л. Б. Акмеологічний ресурс андрагонічної моделі навчання. *Проблеми освіти: збірник наукових праць*. Житомир-Київ, 2015. С. 31–36.

386. Лукашук О. С. Еволюція соціокультурного статусу вищої освіти. *Український соціум*. 2013. №1. С.75-87.

387. Лукіна Т. Якість освіти. *Академія наук України / голов. ред. В. Г. Кремень*. Київ: Юрінком-Інтер, 2008. С. 1017–1018.

388. Лянной Ю. О. Професійна підготовка майбутніх магістрів з фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах : теоретико-методичний аспект : монографія. Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2016. 566 с.

389. Ляченков Н. В., Яригин А. Н. Проектирование технологи совершенствования подготовки магистров к инновационной деятельности. *Вектор науки ТГУ*. 2014. №4(30). С.254-258.

390. Магин В. А. Контекст модернизации высшего профессионального физкультурного образования. *Теория и практика физической культуры*. 2005. №4. С. 39-41.

391. Мазін В. М. Формування культури професійної самореалізації майбутніх учителів фізичного виховання : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Класич. приват. ун-т Запоріжжя. Запоріжжя, 2008. 20 с.

392. Макарова (Сай) Т. А. Современные ориентиры обновления содержания образования в высшей школе. *Педагогическое образование в России*. 2015. №1. С. 36-41.

393. МакКлелланд Д. Мотивация человека. СПб.: Питер, 2007. 670 с.

394. Максименко И. Г. Теория и методика физической культуры: учеб. для студ. вузов. Москва: Физическая культура, 2005. 544 с.

395. Максимова В. Н. Акмеология: новое качество образования: книга для педагога. СПб.: Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2002. 99 с.
396. Максимова Л. П. Організаційно-педагогічні засади забезпечення якості професійної підготовки майбутніх економістів засобами інформаційно-комунікаційних технологій : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / ПВНЗ «Дніпровський університет ім. Альфреда Нобеля». Дніпропетровський, 2015. 20 с.
397. Максимова Н. Ю. Психолого-педагогическое обеспечение мотивационной готовности студентов к профессиональной деятельности. *Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского*. 2014. №1(2). С. 37-41.
398. Маркарян Э. С. Теория культуры и современная наука. – М.: Мысль, 1983. 284 с.
399. Маркова А. К. Акме в профессиональном развитии человека. *Акмеология: учебник* / под. ред. А. А. Деркача. М.: РАГС и ВАД, 2005. 376 с.
400. Маркова А. К. Психология профессионализма. Москва: Знание, 1996. 308 с.
401. Мартиненко С. Європейський простір вищої освіти: тенденції розвитку та пріоритети. *Освітологія*. 2013. Вип. 2. С.163-167.
402. Мартиненко С. М. Педагогічна взаємодія суб'єктів освітнього простору в акмесередовищі вищого навчального закладу. *Проблеми освіти: збірник наукових праць*. Житомир-Київ, 2015. Вип. 84. С. 214–218.
403. Маслоу А. Мотивация и личность. СПб.: Питер, 2007. 90 с.
404. Маслюк Р. В. Професійна підготовка майбутніх учителів фізичної культури в системі «педагогічний коледж – педагогічний університет» : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Уман. держ. пед. ун-т ім. П. Тичини. Умань, 2015. 20 с.
405. Матвеев Л. П. Обобщающая теория физической культуры на текущем этапе своего становления. *Теория и практика физической культуры*. 2009. № 9. С. 15–18.
406. Матвеев Л. П. Теория и методика физической культуры. Москва: Физкультура и спорт, СпортАкадемПресс, 2008. 544 с.
407. Матвієнко О. В. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до педагогічної взаємодії у навчально-виховному середовищі школи першого ступеня : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2010. 34 с.
408. Матвійчук Т. Ф. Формування педагогічної майстерності майбутніх учителів фізичного виховання у процесі професійної підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського, 2015. 20 с.
409. Машков Д. Н. Формирование социокультурной компетентности будущих специалистов по физической культуре и спорту в ВУЗе. Автор. дис. ... канд. пед. наук. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования». Москва. 2011. 23 с.

410. Медведєва І. М., Павленко Т. В. Направленість та структура процесу навчання фізичних вправ студентів ВНЗ у процесі занять оздоровчою гімнастикою. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка*. Чернігів, 2013. Вип. 112. Том 1. С. 211–215.

411. Мединський С. В. Діяльність американського альянсу здоров'я, фізкультурної освіти, рекреації й танців крізь призму часу. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*: збірник наукових праць. 2012. № 3 (19). С. 35–38.

412. Мединський С. В. Модель сучасного фахівця фізичної культури і спорту як основа його професійної підготовки у вищих навчальних закладах. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2010. № 6 (8). С. 340–347.

413. Международная Ассоциация Университетов Физической Культуры и Спорта (The International Association of Universities of Physical Culture and Sport). URL: <http://iasuni.com>.

414. Митник М. М. Професійна компетентність вчителя як загальна умова педагогічної діяльності. *Професійні компетенції та компетентності вчителя*. Матеріали регіонального науково-практичного семінару. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2006. 188 с.

415. Міжнародна класифікація занять для країн-членів ЄС (ISCO-88 (COM)). Професійні стандарти: теорія і практика розроблення: колективна монографія / Л. І. Коротка, Г. І. Лук'яненко, Л. Б. Лук'янова, С.В.Мельник, І. М. Савченко. Київ, 2011. 310 с.

416. Міжнародна класифікація понять для країн-членів ЄС (ISCO-88 (COM)). URL: http://sumdu.edu.ua/images/stories/gen_info/structure/methodical/Methodical_references.pdf.

417. Міжнародна стандартна галузева класифікація видів економічної діяльності Організації Об'єднаних Націй (ISIC). URL: <http://dtkk.com.ua/documents/dovidnyk/kved/SM.html>.

418. Міжнародне законодавство про охорону праці: конвенції та рекомендації МОП: в 3-х т. К.: Основа, 1997. Т. 2. 437 с.

419. Міхеєнко О. І. Підготовка майбутніх фахівців зі здоров'я людини до застосування здоров'язміцнювальних технологій: теоретико-методичні аспекти: монографія. Суми: Університетська книга, 2015, 316 с.

420. Молодченко В. В. Освіта як цінність : зміна пріоритетів в епоху глобалізації. *Гілея: зб. наук. пр. Київ*. 2009. №25. С.189-193.

421. Москаленко Н. В. Теоретико-методичні засади інноваційних технологій в системі фізичного виховання молодших школярів: автореф. дис. ... д-ра наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02 / Нац. ун-т фіз. виховання і спорту України. Київ, 2009. 42 с.

422. Мосьпан Н. В. Вища освіта України в умовах розвитку ринкової економіки. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2013. Вип.4. С. 145-153.

423. Мудрік І. В. Сутність і розбіжності між поняттями «фізична культура», «фізична культура особистості» і «фізичне виховання». *Сучасні проблеми фізичного виховання і спорту школярів та студентів України: Матеріали X Всеукраїнської наук.-практ. конф. (м. Суми, 29-30 квітня 2010 р.)*. Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2010. Т. 2. С. 111–115.

424. Мясищев В. Н. Психология отношений: монографія, под. ред. А. А. Бодалева. Москва: МПСИ. 2004. 400 с.

425. Наговицын Р. С. Формирование физической культуры студентов в образовательном пространстве гуманитарного вуза : автореф. дисс. ... д-ра пед. наук: 13.00.08 / Москва, 2014. 47 с.

426. Надводская В. В. Научное обоснование формирования профессиональной культуры будущих специалистов. *Известия Алтайского государственного университета*. 2011. № 1-2. С. 38–43.

427. Найн А. Я. Современный словарь-справочник молодого исследователя. Челябинск: ЧелГНОЦУрО РАО, 2008. 116 с.

428. Наказ МОН України «Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах»: від 02.06.1993 р. № 161. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0173-93>.

429. Наказ МОН України № 1176 від 14 серпня 2013 року «Про затвердження галузевої Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти». URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/36816/.

430. Наконечный Р. Психолого-педагогічна підготовка магістрів у вищих навчальних закладах аграрного профілю. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2014. №5. С. 192-202.

431. Налетова И В. Уровни формирования качества высшего образования в современном мире. *Вестник Тамбовского государственного университета*. 2011. №4. С.7-12.

432. Національна Доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті. Київ: Шкільний світ, 2001. С. 9.

433. Національний університет фізичного виховання і спорту України. URL: <https://uni-sport.edu.ua/sites/default/files/vseDocumenti/017.fizychna.kultura.sport-516-mahistr.pdf>

434. Начинская С. В. Спортивная метрология: учебное пособие для студентов высших учебных заведений. Москва: Академия, 2005. 130 с.

435. Немов Р.С. Психология: учеб. для студ. ВУЗов. М.: Владос. 2000. 688 с.

436. Неперервна професійна освіта: філософія, педагогічні парадигми, прогноз: монографія / В. П. Андрущенко, І. Я. Зязюн, В. Г. Кремень, С. Д. Максименко, Н. Г. Ничкало, С. О. Сисоева, Я. В. Цехмістер, О. В. Чалий / за ред. В. Г. Кременя. Київ: Наукова думка, 2003. 853 с.

437. Несух Л. М. Формування психологічного клімату в студентській академічній групі. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання*. 2012. № 45. С. 166–171.

438. Николаев Ю. М. История и методология науки о физической культуре: учеб.-метод. пособие. СПб.: Изд-во «Олимп-СПб», 2010. 200 с.
439. Ничкало Н. Г. Неперервна професійна освіта як філософська та педагогічна категорія. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2001. Вип. 1. С. 9–22.
440. Ничкало Н. Г. Трансформація професійно-технічної освіти України: монографія / Акад. пед. наук України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. Київ: Пед. думка, 2008. 198 с.
441. Нічник В. М., Литвинов В. Д., Стратій Я. М. Гуманістичні і реформаційні ідеї на Україні. Київ: Дніпро, 1991. 265 с.
442. Новиков А. М. Методология учебной деятельности. Москва: Эгвес, 2006. 488 с.
443. Новикова Г. В. Профессиональное здоровье и мотивация труда педагога. *Вестник МГУ. Серия 20. Педагогическое образование*. 2014. №4. С. 82-88.
444. Новицький Ю. В. Прояви особистості в формуванні компетентності майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*: збірник наукових праць. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. Вип. 5 (30). С. 136–140.
445. Новосад В.П., Селіверстов Р.Г., Артим І.І. Кількісні методи експертного оцінювання. Наук.- метод. розробка. Київ: НАДУ, 2009. с. 3-6.
446. Носко М. О., Давидова Д. А. Проблеми і шляхи підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури. *Вісник Чернігівського НПУ імені Т. Г. Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. Чернігів, 2012. Вип. 98. Т. 1. С. 184–187.
447. Овчарук О. В. Компетентність як ключ до оновлення змісту освіти. Стратегія реформування освіти в Україні: рекомендації з освітньої політики. К. : «К. І. С.». 2003. 296 с.
448. Огнев'юк В. О. Акме-особистість, акме-суспільство, акме-країна. *Акмеологія – наука XXI століття*: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 30 травня 2014 р.). Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2014. С. 3–19.
449. Огнев'юк В. О. Відповідальність як складова акмепрофесіограми сучасного фахівця. *Розвиток професіонала і професіоналізму: теорія і практика*: зб. наук. пр. Черкаси: ФОП Гордієнко Є. І., 2014. С. 10–13.
450. Огнев'юк В. О. Розвиток в університетській освіті акме-компетентнісного потенціалу майбутнього фахівця. *Акмеологія наука XXI століття*: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 17-18 лютого 2011 р.). Київ, 2011. С. 6–9.

451. Ожегов С. И. Словарь русского языка: 80000 слов и фразеологических выражений. Ин-т русского языка им. В. В. Виноградова. М.: ЭЛПИС. 2003. 944 с.

452. Олійник В. В. Освіта впродовж життя: як і чому вчити дорослих? URL: <http://www.apsu.org.ua/images/top3.jpg>.

453. Омеляненко І. О. Теоретичні основи компетентнісного підходу щодо підготовки вчителя фізичної культури. *Професійні компетенції та компетентності вчителя*: матеріали регіонального науково-практичного семінару. Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2006. 188 с.

454. Онищенко В. Д. Компетентнісний підхід у професійній освіті. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2015. №1-2. С. 18-27.

455. Оноприєнко О. В. Формування базових професійних компетентностей майбутнього вчителя фізичної культури у процесі вивчення фахових дисциплін : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького. Черкаси, 2009. 20 с.

456. Орехов Е. Ф., Костюченко В. Ф. Модернизация образования: надежды и реалии. *Теория и практика физической культуры*. 2015. № 5. С. 7–12.

457. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 472 с.

458. Осадча Т. Ю. Професійна підготовка викладачів фізичного виховання в університетах США: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Луганський національний ун-т ім. Т. Шевченка. Луганськ, 2005. 198 с.

459. Осадча Т. Ю. Формування професійної майстерності майбутніх учителів фізичного виховання (на прикладі навчальних програм університетів США): наук.-метод. посібн. Луганськ: Альма-матер, 2006. 130 с.

460. Осадченко І. І. Дефініція дидактична сутність поняття «кейс-метод». *Гуманітарний вісник*. 2011. №19. С.169-173.

461. Освіта, навчання, інформація, компетентність: канонізація понять (теоретико-методологічний дискурс). Модернізація вищої освіти в Україні і світі: десять років наукового пошуку: колект. моногр.: десятій річниці Ін-ту вищої освіти АПН України присвячується / за заг. ред. В. П. Андрущенко, В. І. Лугового, М. Ф. Степка / Ін-т вищої освіти АПН України. Харків: Ін-т вищої освіти АПН України, 2009. С. 178–210.

462. Освітологія: витоки наукового напрямку: монографія / за ред. В. О. Огнев'юка. Київ: ТОВ ВП Едельвейс, 2012. 336 с.

463. Освітологія: підготовка експертів у галузі освіти: навчально-методичний посібник / за заг. ред. В. О. Огнев'юка. Київ: ТОВ ВП Едельвейс, 2015. 464 с.

464. Основи акмеології: навч. посіб. / укл. Г. Х. Яворська, В. М. Гладкова, О.А. Горчакова. Київ: Освіта України, 2012. 248 с.

465. Основи психології: підручник / за заг. ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця. Київ: Либідь, 1996. 256 с.
466. Основы социальной педагогики / под ред. П. И. Пидкасистого. Москва: Высшее образование, 2007. 430 с.
467. Осташевський М. Л. Спортивній кузні Сумщини – 35. Суми: Університетська книга, 2015. 312 с.
468. Павлюк Є. О. Професійне становлення майбутніх тренерів-викладачів у процесі фахової підготовки : монографія. Хмельницький : ХНУ, 2016. 403 с.
469. Павлюк Р. Навчання на дослідницькій основі: європейські підходи до його характеристики. *Освітологічний дискус.* 2017. №12. С.155-164.
470. Павлюк Р. О. Науково-дослідна діяльність магістрів педагогічної освіти у контексті іншомовної підготовки. *Освітологічний дискус.* 2015. №2. С. 217-228.
471. Палер Н. А., Горщенина С. Н. Диагностика уровня сформированности технологической компетенции будущих учителей физической культуры. *Теория и практика физической культуры.* 2018. № 5. С. 9–12.
472. Пальчевський С. С. Акмеологія: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Кондор, 2008. 398 с.
473. Панасюк І. В. Підготовка майбутніх учителів фізичного виховання до застосування тренінгів у навчальному процесі загальноосвітньої школи : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. Черкаси, 2009. 20 с.
474. Пангелова Н. Є. Історія фізичної культури. Київ: Освіта України, 2010. 293 с.
475. Панченко Л.Ф. Електронне портфоліо студента. *Вісник Львів. держ. ун-ту безпеки життєдіяльності.* 2013. №7. С. 281–284.
476. Папуша В. М. Формування педагогічної майстерності майбутнього вчителя фізичного виховання в процесі фахової підготовки : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Класич. приват. ун-т. Запоріжжя, 2010. 20 с.
477. Папуша В. Г. Теорія і методика фізичного виховання у схемах і таблицях. Тернопіль: Підручники і посібники, 2011. 128 с.
478. Папуша В. Г. Теорія і методика фізичного виховання у схемах і таблицях. Тернопіль: Підручники і посібники, 2011. 128 с.
479. Педагогика профессионального образования: учебное пособие / под ред. В. А. Сластенина. Москва: Академия, 2008. 154 с.
480. Педагогика: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В. А. Сластенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов; под ред. В. А. Сластенина. Москва: ИЦ Академия, 2008. 576 с.
481. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. за ред. З. Н. Курлянд. 2-ге вид., допов. та переробл. Київ: Знання. 2005. 399 с.

482. Перехейда О. Управління якістю освіти. *Директор*. 2009. №1. С.78-79.
483. Петров А. В. Основные концепты компетентного подхода как методологической категории. *Alma mater*. 2005. № 2. С. 54–58.
484. Петров И. Ф. О категории «потребность» и ее значений. *Символ науки*. 2016. №3. С.106-107.
485. Петровская Т. Г., Толкунова И. В., Смоляр И. И. Педагогическое мастерство. Практикум: учеб. пособие. Киев: Олимпийская литература, 2013. 112 с.
486. Петунин О. В. Активизация познавательной самостоятельности учащейся молодежи : автореф. дисс. ... док. пед. наук: 13.00.01 / Кемерово, 2010. 47 с.
487. Пехота О. М., Старева А. М. Особистісно-орієнтоване навчання: підготовка вчителя: монографія. Миколаїв: Іліон, 2007. 276 с.
488. Пинзеник О. М. Удосконалення підготовки вчителя на засадах акмеології. *Проблеми освіти: збірник наукових праць*. Житомир-Київ, 2015. Вип. 84. С. 274–277.
489. Пионова Р. С. Педагогика высшей школы: учеб. пособ. Минск: Университетское, 2002. 256 с.
490. Платонов К. К. Структура и развитие личности: монография. М.: Наука. 1986. 442 с.
491. Плахотник О. В., Ханина Н. Н. Акмеология как условие повышения качества образования в высшей школе. *Наукові записки Ніжинського державного університету імені Микола Гоголя. Серія: Психолого-педагогічні науки*. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2013. С. 95–99.
492. Побірченко Н. С. Компетентнісний підхід у вищій школі: теоретичний аспект. *Освіта та педагогічна наука*. 2012. №3 (152). С. 24-31.
493. Полат Е. С. Современные педагогические и информационные технологии в системе образования: учеб. пособ. Для студентов ВУЗов. Москва: Академия. 2007. 368 с.
494. Полочек В. А. «Акме», профессионализм и социальная адаптация человека: периодизация развития и типология социальной активности человека. URL: <http://akme31.narod.ru/25.html>.
495. Пометун О., Пироженко Л. Интерактивні технології навчання: навч.-метод. посіб. Київ: А.С. К. 2004. 56 с.
496. Пономарьов О. С., Романовський О. Г., Ігнатюк О. А., Згурська М. П. Професійна культура педагога. Харків: НТУ «ХПУ», 2011. 198 с.
497. Посохова А. В. Психолого-акмеологические основания проблемы поли профессионализма. *Вестник КГУ им. Н. А. Некрасова*. 2014. № 3. Т. 20. С. 93–96.
498. Пререддипломна та магістерська педагогічна практика студентів факультетів фізичного виховання та спорту: навч.-метод. посіб. /

Ю.Б.Ячнюк, О. О. Воробйов, І. О. Ячнюк, С. В. Мединський. Чернівці: Рута, 2006. 144 с.

499. Приступа Є., Куриш Н. Якість життя людини: Компоненти, категорії та їх вимірювання. *Фізична активність, здоров'я і спорт*. 2010. № 2. С. 54–63.

500. Приходько В. В. Педагогические основы физкультурного образования студентов (Опыт игрового проектирования и экспертизы) : автореф. дисс. ... доктора пед. наук: 13.00.04 / Москва, 1991. 46 с.

501. Пріма Р. М. Концептуальні засади формування професійного мобільного вчителя: акмеологічний підхід. *Проблеми освіти: збірник наукових праць*. Житомир-Київ, 2015. С. 284–287.

502. Пріоритети та перспективи акмеологічного зростання вчителя фізичної культури в умовах модульного навчання / Б. Мицкан, Т. Завгородня, А. Шпильчак, Г. Презлята, І. Випасняк, Б. Лісовський. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: збірник наукових праць*. 2012. № 4 (20). С. 91–97.

503. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266.

504. Профессиональная педагогика: учебник для студентов, обучающихся по педагогическим специальностям и направлениям / под ред. С. Я. Батышева, А. М. Новикова. Москва: Из-во ЭГВЕС, 2009. 456 с.

505. Проценко А. А. Формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури у процесі педагогічної практики: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка. Кропивницький, 2018. 20 с.

506. Психология здоровья: учеб.-метод. пособие для студентов высш. учеб. заведений физ. воспитания и спорта / В. И. Воронова, И. В. Толкунова, А. Р. Гринь и др. К.: НУФВСУ, Олимпийская литература, 2014. 140 с.

507. Психологія діяльності та навчальний менеджмент: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни / за заг. ред. В. А. Козакова. Київ: КНЕУ, 2003. 829 с.

508. Пурин В. Д. Педагогика среднего профессионального образования: учебник. Ростов-на-Дону: Феникс, 2006. 256 с.

509. Пурто Е. Е. Идеи системного подхода в русском космизме: автореф. дис. ... канд. философ. н. М., 1996. 43с.

510. Пшенична Л. В. Вища освіта – дієвий механізм соціалізації молоді. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. №3. С.480-489.

511. Рашкевич Ю. М. Болонський процес та нова парадигма вищої освіти: монографія. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. 168 с.

512. Реан А. А. Акмеология личности. *Психолог. журнал.* 2000. Т. XXI. № 3. С. 88–95.
513. Реан А. А. Психология педагогической деятельности. Ижевск: Изд-во Удм. ун-та, 1994. 158 с.
514. Рекомендація Європейського парламенту та Європейської ради про ключові компетентності для навчання протягом життя (2006/962/ЄС). URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_975/.
515. Репкин В. В., Дусавицкий А. К. О потребностной основе учебной деятельности. *Проблемы формирования социогенных потребностей.* Тбилиси, 1974. С. 193–196.
516. Решетень И. Н., Каргаполов Е. П. Проблема моделей личности деятельности и подготовки специалиста по физической культуре и спорту. *Теория и практика физ. культуры.* 1982. № 1. С. 6–13.
517. Рибалко Л. С. Акмеологічні засади професійно-педагогічної самореалізації майбутнього вчителя : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Харківський національний педагогічний ун-т ім. Г. С.Сковороди. Харків, 2008. 42 с.
518. Рикель А. М. Профессиональная Я-концепция и профессиональная идентичность в структуре самосознания личности. Часть 1. Психологические исследования: электрон. науч. журн. 2011. № 2 (16). URL: <http://psystudy.ru>.
519. Роджерс К. Р., Фрейберг Дж. Свобода учиться. Москва: Смысл, 2002. 528с.
520. Роль освіти в цивілізаційному вихованні молоді. Вища освіта України як фактор цивілізаційного визначення молоді. Монографія / М. Михальченко, Т. Андрущенко, О. Бульвінська, М. Лукашевич. Київ : Педагогічна думка, 2010. С. 257-277.
521. Романов Е. В. Теория и практика профессиональной подготовки учителя технологи: монография. Магнитогорск: МАГУ. 2001. 245 с.
522. Ротерс Т. Т. Теорія і методика розвитку особистості школяра у взаємодії фізичного та естетичного виховання : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 / Харківський державний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2002. 42 с.
523. Рубиштейн С.Л. Основы общей психологии: монография. Москва: Питер. 2009. 706с.
524. Рыбин В.А. Университет XXI века: антропологические перспективы образования и культуры: монография. Москва: ЛИБРОКОМ. 2012. 176с.
525. Рыбников Н. А. Как создавался психологический институт. *Вопросы психологии.* 1994. № 1. С. 6–16.
526. Савченко В. Г. Основні напрямки розвитку і вдосконалення системи навчання у фізкультурних ВУЗах. *Збірник «Сучасний Олімпійський*

спорт і спорт для всіх». Міжнародний конгрес. Варшава: «Наукова ПВО», 2002. № 6. С. 54–59.

527. Савченко О. Я. Виховання розумної особистості, яка вмє самостійно вчитися. *Почат. школа. 2007. № 8. С. 1–5.*

528. Савченко О. Я. Уміння вчитися – ключова компетентність молодшого школяра: посібник. Київ: Педагогічна думка, 2014. 176 с.

529. Садрицкая С. В. Мотивация вступления в ВУЗы украинских студентов: тенденции последних лет *Socio-простір. 2010. №1. С.56-60.*

530. Сазоненко Г. С., Приступа В. В. Компетентність у системі неперервної освіти: акмеологічна модель: науково-методичний посібник. Макарів: Софія, 2013. 416 с.

531. Самсонова А. В. Факторный анализ в педагогических исследованиях в области физической культуры и спорта : учебн. Пособие. – СПб.: ФГБОУ ВПО НГУ им. П.Ф. Лесгафта, 2013. 90с.

532. Сартр Ж. П. Экзистенциализм это гуманизм. Сумерки богов. Москва: Политиздат, 1989. С. 319–344.

533. Саух П.Ю. Сучасна освіта: портрет без прикрас. Монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка. 2012. 382 с.

534. Сватъев А. В. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутнього тренера-викладача до професійної діяльності: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Класич. приват. ун-т. Запоріжжя, 2013. 40 с.

535. Селуянов В. Н., Шестаков М. П., Космина И. П. Основы научно-методической деятельности в физической культуре: учебное пособие. Москва: СпортАкадемПресс, 2001. 184 с.

536. Селье Г. Стресс без дистресса. Москва: Прогресс, 1982. 127 с.

537. Семиченко В. А. Проблеми і пріоритети професійної підготовки. *Педагогічний дискус. 2007. Вип.1 С.17-26.*

538. Сергеева Л. М. Інституції професійно-технічної освіти країн Європейського Союзу: навчальний посібник. Київ: Арт Економі, 2012. 120 с.

539. Сергієнко Л. П. Методи наукових досліджень у фізичній культурі: навчально-методичний комплекс. Миколаїв: Вид-во Південнослов'янського інституту КСУ, 2009. 126 с.

540. Сергієнко Л. П. Терміни і поняття у фізичній культурі: навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. 264 с.

541. Сергієнко Л. П. Технології наукових досліджень у фізичній культурі: підручник для студентів вищих навчальних закладів: у 2 кн. Кн. 1. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2014. 496 с.

542. Сергієнко Л. П. Спортивна метрологія : теорія і практичні аспекти. Київ : КНТ, 2010. 776 с.

543. Сидорчук Н. Г. Культурологічні аспекти удосконалення підготовки професійних кадрів в навчальних закладах університетського типу. *Проблеми освіти: наук.-метод. зб. Київ: Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, 2015. Вип. 85. С. 174–179.*

544. Сидорчук Н. Г. Система професійно-педагогічної підготовки студентів університетів у контексті єдиного Європейського освітнього простору : дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Житомир, 2014. 518 с.

545. Сидорчук Н. Г. Система професійно-педагогічної підготовки студентів університетів як засіб формування акмекомпетентності в контексті єдиного європейського освітнього простору. Акмедосягнення науковців Житомирської науково-педагогічної школи: монографія / за ред. О. А. Дубосенюк. Житомир: Вид-во НДУ ім. І. Франка, 2015. С. 260–298.

546. Сисоєва С. О. Дискусійні аспекти наукового тезаурусу нового Закону «Про вищу освіту». *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2015. № 1-2 (42-43). С. 7–14.

547. Сисоєва С. О., Кристопчук Т. Є. Освітні системи країн Європейського Союзу: загальна характеристика: навчальний посібник / Київський університет імені Бориса Грінченка. Рівне: Овід, 2012. 352 с.

548. Сисоєва С. О., Кристопчук Т. Є. Педагогічний експеримент у наукових дослідженнях неперервної професійної освіти. Луцьк: ВАТ Волинська обласна друкарня, 2009. 460 с.

549. Сисоєва С. О., Поясок Т. Б. Психологія та педагогіка: підручник для студентів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю традиційної та дистанційної форм навчання. Кременчук: ПП Щербатих О. В., 2008. 532 с.

550. Сисоєва С. О., Поясок Т. Б. Хрестоматія з психології та педагогіки: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю традиційної та дистанційної форми навчання. Кременчук: Щербатих О. В., 2008. 400 с.

551. Сисоєва С. О., Соколова І. В. Проблеми неперервної професійної освіти: тезаурус наукового дослідження: наук. видання / НАПН України; Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих МОН; Маріупольський держ. гуманітарний ун-т. Київ: ВД ЕКМО, 2010. 362 с.

552. Слостенин В. А. Професионалізм учителя как явление педагогической культуры. *Педагогическое образование и наука*. 2004. № 5. С. 4–15.

553. Словарь по книге «Психология человека от рождения до смерти» / под. общей редакцией А. А. Реана. СПб.: прайм-ЕВРОЗНАК, 2002. 656 с.

554. Словник іншомовних слів / за ред. О. С. Мельничука. Київ: Вища школа, 1977. 775 с.

555. Словник української мови: в 11 тт. / за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970–1980. Т. 3. С. 624. URL: http://ukrlit.org/slovnuk_ukrainskoi_movy_v_11_tomakh.

556. Словник-довідник Європейського Союзу / ред. Ю. Марченко. К.: К.І.С., 2001. 152 с. URL: http://eeas.europa.eu/delegations/documents/virtual_library/08_eu_dictionary_uk.pdf.

557. Смирнов И. П. Человек. Образование. Профессия. Личность. Москва: УМИЦ Граф-Пресс, 2002. 185 с.

558. Собянин Ф. И. Профессиональная подготовка учителей физической культуры на основе культурологического подхода : автореф. дисс. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Санкт-Петербургская государственная академия физической культуры имени П. Ф. Лесгафта. СПб, 2002. 53 с.

559. Соколов Э.В. Культура и личность. Л.: Изд-во «Наука», 1972. 227 с.

560. Соколова І. В. Акмеологічні знання, акмеологічний зміст, акмеологічна освітня парадигма: акмеологічний трикутник. *Проблеми освіти*: збірник наукових праць. Житомир-Київ, 2015. Вип. 84. С. 318–322.

561. Солдатенко М. М. Развитие педагогической мастерности: аспект самоосвіти: навч.-метод. посіб. Київ: Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України, 2010. 80 с.

562. Соловьев И. О. Развитие профессионализма в акмеологической среде : автореф. дисс. ... д-ра психол. наук: 19.00.13 / Москва, 2011. 60 с.

563. Ставрук М. А. Содержание и организация академической мобильности студентов Финляндии: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Сургутский гос. ун-т Ханты-Мансийского автономного округа Югры. Сургут, 2011. 349 с.

564. Стасенко О. А. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до позакласної роботи з учнями основної школи : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. Кіровоград, 2010. 20 с.

565. Степаненко О. В. Аксиологические приоритеты профессионально-педагогической подготовки будущего учителя. URL: <http://www.eduhmao.ru/info/1/3853/24663>.

566. Степанченко Н. І. Система професійної підготовки майбутніх учителів фізичного виховання у вищих закладах освіти: дис. д-ра пед. наук.: 13.00.04. / Винниця, 2017. 572 с.

567. Степанченко Н. І. Система професійної підготовки учителів фізичного виховання : монографія. Львів : Піраміда, 2016. 652 с.

568. Степченко Д. М., Чмир О. С. Методологія наукових досліджень: підручник. Київ: Знання, 2005. 309 с.

569. Столяров В. И. Теория и методология современного физического воспитания: состояние разработки и авторская концепция: монография. Киев: Олимпийская литература, 2015. 704 с.

570. Стрельников В. Ю. Використання теорій інтенсивного навчання у професійній підготовці майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»*. Зб. наукових праць / за ред. Г. М. Арзютова. К. : Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016. Вип. ЗК2 (71) 16. С. 316–319.

571. Стрельніков В. Ю. Виховання духовних цінностей учнівської молоді як основи здоров'я особистості. *Взаємодія духовного й фізичного виховання в становленні гармонійно розвиненої особистості*. [Електронне видання] : збірник статей за матеріалами VI Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції (Слов'янськ, Україна, 21–22 березня 2019 р.) / гол. ред. В. М. Пристинський. Слов'янськ, 2019. С. 76–84.

572. Стрельніков В. Ю. Емоційний складник здоров'язберігаючого навчального середовища. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) / за ред. Г. М. Арзютова. К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. Вип. (56) 15. С. 343–347.

573. Стрельніков В. Ю. Концепція проектування професійно-педагогічної підготовки фахівця в галузі фізичного виховання і спорту. *Взаємодія духовного й фізичного виховання в становленні гармонійно розвиненої особистості*. Збірник статей за матеріалами VIII Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції (Слов'янськ–Краматорськ, 25–26 березня 2021 р.); за ред. проф. В.М. Пристинського, Т.М. Пристинської. Слов'янськ, 2021. 490 с. С. 415–420.

574. Стрельніков В. Ю. Підготовка вчителів фізичної культури до проектування системи інтенсивних тренувань. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. Зб. наук. пр.. Харків : Українська інженерно-педагогічна академія (УІПА), 2012. Вип. 36. С. 80–84.

575. Стрельніков В. Ю. Підготовка майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту до проектування системи інтенсивних тренувань. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова*. Серія 15. *Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. К. : Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2013. Вип. 5 (30) 13. С. 361–365.

576. Стрельніков В. Ю. Розвиток духовності студентської молоді засобами фізичної культури і спорту. *Взаємодія духовного й фізичного виховання в становленні гармонійно розвиненої особистості*. Збірник статей за матеріалами VII Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції (Слов'янськ-Краматорськ, Україна, 18–19 березня 2020 р.); гол. ред. В. М. Пристинський. Слов'янськ, 2020. 375 с. С. 94–101.

577. Стрельніков В. Ю. Розвиток проектувальної майстерності майбутніх фахівців із фізичного виховання та спорту. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 15. *Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)* / Зб. наук. пр. / За ред. Г. М. Арзютова. К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. Вип. ЗК (45) 14. С. 395–399.

578. Стрельніков В. Ю. Формування здоров'язбережувального навчального середовища університету шляхом регулювання емоційних станів його суб'єктів. *Взаємодія духовного й фізичного виховання в*

становленні гармонійно розвиненої особистості : збірник статей за матеріалами IV Міжн. науково-практичної онлайн-конференції (Слов'янськ, Україна, 23–24 березня 2017 р.) у 2 т. / гол. ред. В. М. Пристинський. Слов'янськ : ДВНЗ Донбаський державний педагогічний університет, 2017. Т. 1. С. 520–527.

579. Сулейманов И. Т. Становление и развитие поликультурного образования в Германии: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Ульяновский гос. пед. ун-т им. И. Н. Ульянова. Ульяновск, 2010. 244 с.

580. Сутула В. Культурно-історичні витoki сучасного спорту. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2018. № 2 (64). С. 73–81.

581. Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект): монографія. Запоріжжя: Запорізький держ. ун-т, 2003. 442 с.

582. Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект). Запоріжжя : Запорізький держ. ун-т, 2003. 442 с.

583. Тайлор Э. Б. Первобытная культура: Пер. с англ. : М.: Политиздат, 1989. 572 с.

584. Тарасенко О. С. Чинники економічної безпеки системи вищої освіти України: URL:<http://er.kutd.edu.ua/bitstteam/>.

585. Тарасова В. Н. Акмеологические задачи в образовательном процессе. Акмеология 2000, научная сессия / сост. и ред. Н. В. Кузьмина, А. М. Зимичев. СПб.: Санкт-Петербургская Акмеологическая Академия, 2000. С. 270–285. URL: <http://www.dissercat.com/content/akmeologicheskie-problemy-korreksionno-razvivayushchego-obucheniya#ixzz47Ep9S511>.

586. Тарасова О. Інтерактивні методи навчання як засіб активізації пізнавальної діяльності студентів під час лекційних занять. *Вісник психології і педагогіки*: збірник наукових праць. Київ, 2011. Вип. 5. URL: <http://www.psyh.kiev.ua>

587. Татенко В. А. Духовна культура вчителя як складова його професійної культури. *Педагогічна психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2011. № 8. С. 92–99.

588. Творчість і технології в наукових дослідженнях неперервної професійної освіти: наукове видання / за заг. ред. С. О. Сисоєвої. Київ: КІМ, 2008. 424 с.

589. Теорія і методика фізичного виховання / за ред. Т. Ю. Круцевич; в 2-х томах, том 1. Київ: Олімпійська література, 2012. 391 с.

590. Терминология спорта. Толковый словарь спортивных терминов / сост. Ф. П. Суслов, Д. А. Тышлер. Москва: СпортАкадемПресс, 2001. 480 с.

591. Тимошенко В. М. Психологічні особливості формування мотивації досягнення майбутніх учителів (на матеріалі вивчення іноземної мови) : автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2001. 21 с.

592. Тимошенко О. В. Теоретико-методичні засади оптимізації професійної підготовки вчителів фізичної культури у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2009. 38 с.

593. Тимошенко Ю. Становлення системи підготовки педагогічних кадрів у сфері фізичної культури. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві*: збірник наукових праць. 2011. № 2 (14). С. 8–16.

594. Тищенко Т.В. Про застосування інформаційно-комунікаційних технологій у вищій фізкультурній освіті майбутніх тренерів-викладачів. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. 2015. №3(1). С.359-361.

595. Толстов С. Н., Карасева Т. В. Акмеология социального здоровья и ресурсов человека: учебник-альбом. Москва: Академия, 2011. 136 с.

596. Томенко О. Формування понятійного апарату неспеціальної фізкультурної освіти в умовах сучасності. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2009. № 2. С. 99–102.

597. Томенко О. А., Лазоренко С. А. Рівень соматичного здоров'я і рухової активності студентів вищих навчальних закладів. *Слобожанський науково-спортивний вісник*. 2010. № 2. С. 17-20.

598. Топчий В. В. Управление знаниями – одна из основных концепций управления в сфере высшего образования. *Царскосельские чтения*. 2016. №20. С.180-184.

599. Трофименко А. С. Инновационные методы обучения в высшем образовании. SCI-ARTICLE.RU.2014. №13. URL: <https://ciarticle.ru/stat.php?i=1408380616>.

600. Туранов, Ю.О. і Уруський, В.І. 2001. Науково-дослідна робота в закладах освіти: метод. посібник. Тернопіль : АСТОН. с.140.

601. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи. Київ: Кондор, 2011. 628 с.

602. Указ Президента України «Про Національну доктрину розвитку освіти»: Доктрина від 17.04.2002 р. № 347/2002. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>

603. Університет психології. URL: <http://psychology.univer.kharkov.ua/dist2020/materialy/OlefirXiSquare.pdf>

604. Ускова А. Л. Аксіологічний підхід до проблеми формування в учнів основних засад піклування про іншу людину в системі наукового соціогуманітарного знання. *Науковий вісник Мелітопольського держ. пед. ун-ту. Серія: Педагогіка*. 2013. №2. С. 253-256.

605. Ушинський К. Д. Человек как предмет воспитания. Опыт педагогической антропологии. Москва: Изд-во АПН, 1950. Т. 8. 336 с.

606. Фазлеев Н. Ш. Интегральный подход к подготовке педагога физической культуры. *Педагогика*. 2006. №6. С.121-123.

607. Фазлеев Н. Ш. Компетентно ориентированный подход в профессиональной подготовке педагога по физической культуре и спорту. *Теория и практика физической культуры*. 2005. №12. С.9-12.

608. Фаренік С. А. Логіка і методологія наукового дослідження: монографія / Укр. акад. держ. упр. при Президентові України. Київ: Вид-во УАДУ, 2000. 338 с.

609. Фаренік С. А. Управління соціальними процесами: побудова та реалізація соціальних моделей / Укр. акад. держ. упр. при Президентові України. Київ: Вид-во УАДУ, 2003. 368 с.

610. Фаустова Э. Н. Студент нового времени: социокультурный профиль. Москва, 2004. 72 с.

611. Федорова М. А. Педагогическая синергетика как основа моделирования и реализации деятельности преподавателя высшей школы: дис. ... канд. пед. наук. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования». Ставрополь, 2004. 220 с.

612. Фетискин Н. П. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп: монография. Москва: Изд-во института психотерапии. 2005. 490 с.

613. Филизоп А. А. Психолого-акмеологические аспекты становления личности на поздних этапах онтогенеза. *Мир психологии*. 2008. № 2. С.255–262. URL: <http://psyjournals.ru/authors/28352.shtml>.

614. Филимонова С. И., Лотоненко А. А., Лотоненко А. В., Молодых Ю. С. Культурное поле в среде физической культуры и спорта. *Теория и практика физической культуры*. 2018. № 7. С. 103–105.

615. Филозоп А. А. Групповая терапия творчеством как профилактика расстройств адаптации у лиц позднего возраста. *Клиническая геронтология*. Москва, 2006. Т. 12. № 4. С. 20–26.

616. Филонович С. Р. Life-long learning: последствия для высшей школы. *Вопросы образования*. 2009. № 4. С. 55–66.

617. Философия культуры: Становление и развитие. Под. ред. М. С. Кагана СПб.: Изд-во СПбУ, 1995. 312 с.

618. Філіпченко А. С. Основи наукових досліджень: конспект лекцій: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2005. 208 с.

619. Філіпчук Г. Г. Культурологічна основа сучасної освіти. *Педагогічна і психологічна науки в Україні (до 15-річчя АПН України)* / ред. колегія О. В. Сухомлинська, І. Д. Бех, В. І. Луговий. Київ: Педагогічна думка, 2007. Т. 2. Дидактика, методика, інформаційні технології. С. 37–45.

620. Фіцула М. М. Вступ до педагогічної професії: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. 168 с.

621. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2007. 560 с.

622. Фоминых М. В. Развитие толерантности студентов средствами проблемно-модульного обучения. *Инновации в профессионально-педагогическом образовании*. Екатеринбург: РГППУ. 2015. №1. С.77-81.

623. Франкл В. Воля к смыслу. Москва: Апрель-Пресс; ЭКСМО-Пресс, 2000. 368 с.

624. Фролова І. В. Науково-дослідницька діяльність студентів – передумова випереджувального саморозвитку фахівця. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Сер.: Психолого-педагогічні науки*. 2012. № 7. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nzsp_2012_7_46.pdf.

625. Фролова Л. С. Вступ до спеціальності «Фізичне виховання»: навчально-методичний посібник. Черкаси: ПП Беденко В. П., 2014. 282 с.

626. Фурман А. В. Інноваційна освітня модель підготовки соціальних працівників. *Ринок праці та зайнятість населення*. 2015. №1. С.47-51.

627. Хазова С. А. Компетентность конкурентоспособного специалиста по физической культуре и спорту: монография. Академия Естествознания, 2010. URL: <http://www.monographies.ru/61>.

628. Хазова С. А. Компетентность конкурентоспособного специалиста по физической культуре и спорту. Москва, 2010. 564 с.

629. Хазова С. А. Развитие конкурентоспособности специалистов по физической культуре и спорту в процессе профессиональной подготовки : монография. Майкоп : Адыгейский государственный университет, 2011. 371 с.

630. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность. 2-е изд. Москва: Смысл, 2003. 860 с.

631. Ходусов А. Н. Проблема формирования мотивационно-ценностного отношения будущего учителя к профессиональной деятельности в теории и практике высшего образования. *Труд учителя и в условиях реформирования общеобразовательной и высшей школы: материалы Всероссийской научно-практической конференции (Курск, 7-8 октября, 2010 г.)*. Курск: Изд-во Курск. гос. ун-та, 2010. С. 62–70.

632. Хозяинов Г. И. Акмеология физической культуры и спорта: учебное пособие. Москва: Академия, 2007. 203 с.

633. Холін Ю. В., Кравцов С. О., Маркова Т. О. Сучасні підходи до побудови освітніх програм: методичні матеріали. Харків: Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна, 2014. 36 с.

634. Холодов Ж. К., Кузнецов В. С. Теория и методика физического воспитания и спорта: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений физ. культ. М.: Akademia, 2003. 479 с.

635. Хоменко П. В. Природничонаукова підготовка фахівця фізичної культури: монографія. Полтава: ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2012. 380 с.

636. Худолій О. М. Загальні основи теорії та методики фізичного виховання: навч. посіб. Х.: ОВС, 2007. 406 с.

637. Хуторской А. В. Метапредметный подход в обучении: научно-методическое пособие. М.: Издательство «Эйдос»; Издательство Института образования человека, 2012. 73 с.

638. Чапаев Н. К. Философия и история образования. Москва: Академия, 2013. 288 с.

639. Ченбай Н. А. Проблеми реформування й модернізації системи вищої освіти в Україні (соціально-філософський аналіз) *Вісник НАУ. Серія: Філософія. Культурологія*. Київ. 2016. №2(24). С. 68-71.

640. Чепелюк А. В., Кондрацька Г. Д., Веселовська А. П. Особливості професійної підготовки вчителя фізичної культури. *Педагогічні аспекти професійної підготовки майбутнього фахівця з фізичного виховання та спорту*: вісник. 2018. № 129. Том 2. С. 275–278.

641. Черепанов В. С. Экспертные оценки в педагогических исследованиях: монография. Москва: Педагогика, 1989. 152 с.

642. Черкасов М. Н. Инновационные методы обучения студентов. *Инновации в науке: сб. материалов XIV Междунар. заочн. науч.-практ. конф. (19 ноября 2012 г.)* Новосибирск, 2012. Режим доступа: <http://fgosshkola14nv.narod.ru/37/html>.

643. Черкашина О. А. Роль принципа моделирования в контексте исследования феномена профессиональной компетенции будущего специалиста. *Альманах современной науки и образования*. 2009. №10. С. 128-130.

644. Чернилевский Д. В. Дидактические технологии в высшей школе. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. 437 с.

645. Черній Л. В. Соціалізуючі функції вищої освіти в контексті європейської інтеграції. *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент*. 2013. Вип. 12. С.110-118.

646. Чобітько М. Г. Особистісно орієнтована професійна підготовка майбутнього вчителя: теоретико-методологічний аспект: монографія / МОН України; АПН України; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти АПН України. Черкаси: Брамо-Україна, 2006. 560 с.

647. Чопорова Е. И., Макарова А. Г. Концепция непрерывного образования в педагогике высшей школы. URL: [http:// cyberleninka.ru/article/n/kontseptiya-nepreeryvnogo-obrasovaniya](http://cyberleninka.ru/article/n/kontseptiya-nepreeryvnogo-obrasovaniya)

648. Черноштан А. Г. Професійна підготовка майбутнього вчителя фізичного виховання на основі модульно-рейтингової технології навчання : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Луган. держ. пед. ун-т ім. Т.Шевченка. Луганськ, 2002. 20 с.

649. Шандрук С. І. Система професійної підготовки вчителів середньої школи у Сполучених Штатах Америки : автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Класич. приват. ун-т. Запоріжжя, 2013. 40 с.

650. Шашкин Г. А. Организационно-педагогические аспекты системы подготовки специалистов вузами физической культуры

Российской Федерации в условиях реформы высшего образования : автореф. дисс. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / С-Пб., 1999. 47 с.

651. Шилова М. И., Белых И. Л. Формирование конкурентноспособности выпускника вуза. *Вестник Томского государственного педагогического университета*. 2010. №4. С. 39-45.

652. Шиян Б. М. Підготовка вчителя фізичної культури третього тисячоліття. *Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні*: зб. наук. пр. Рівне: Принт Хауз, 2001. Вип. 2. С. 371–374.

653. Шиян Б. М., Вацеба О. М. Теорія і методика наукових педагогічних досліджень у фізичному вихованні та спорті: навчальний посібник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008. 276 с.

654. Шубович М. М., Еремина Л. И., Ильина Н. А. Особенности духовно-нравственного воспитания студентов факультета физической культуры. *Теория и практика физической культуры*. 2016. № 10. С. 39–42.

655. Шубович М. М., Захарова Л. М., Шубович В. Г. Формирование профессионально-педагогической культуры бакалавров – будущих учителей физической культуры. *Теория и практика физической культуры*. 2019. №4. С. 62-64.

656. Шутова С. Е., Медзик Е. А. Особенности проявления волевых качеств у студентов разных спортивных специализаций, влияющих на успешность их соревновательной деятельности. Актуальні проблеми фізичного виховання і спорту в сучасних умовах: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції. Дніпропетровськ, 2015. С. 371-376.

657. Щоголева Л. О. Моніторинг якості освіти: теоретико-методологічний аспект. *Педагогічний процес*. 2014. № 2. С. 36–40.

658. Юров И. А. Психологическое тестирование и психотерапия в спорте. Москва: Сов. Спорт, 2006. 163 с.

659. Я – студент: навч. посіб. / В. О. Огнев'юк, О. Б. Жильцов, С. О. Караман та ін.; за аг. ред. В. О. Огнев'юка. 3-є вид. зі змінами. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Д. Грінченка. С. 44–71.

660. Ягупов В. Моделювання навчального процесу як педагогічна проблема. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2013. Вип.1. С. 28-37.

661. Яковлев Б. П., Коваленко А. А., Латыпов Р. Р. Профессиональная компетентность и ее оценка в системе образования: монография. Сургут: Изд-во СурГУ, 2014. 264 с.

662. Ярошик М. Я. Підготовка бакалаврів фізичного виховання в умовах інтеграції вищої школи України в європейський освітній простір : автореф. дис. ... канд. наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02 / Львів. держ. ун-т фіз. культури. Львів, 2010. 20 с.

663. Ярошик М., Данилевич М. Технологічні інновації у підготовці студентів ВНЗ сфери фізичного виховання і спорту до педагогічної практики. *Молода спортивна наука України*. 2010. Вип. 14. Т.4. С.191-197.

664. Ярперс К. Духовная ситуация времени. Москва: АСТ, 2013. 285 с.
665. Akademia Wychowania Fizycznego Jozefa Pilsudskiego w Warszawie URL: <http://www.awf.edu.pl>.
666. Akademia Wychowania Fizycznego m. Jerzego Kukuczki w Katowicach URL: <http://awf.katowice.pl/>.
667. Akademia Wychowania Fizycznego we Wroclawiu URL: <http://awf.wroc.pl/>.
668. Akademia Wychowania Fizycznego i Sportu im. Jędrzej Sniadecki w Gdansk URL: <http://www.awf.pl/>.
669. Akademia Wychowania Fizycznego im. Bronisława Czecha w Krakowie URL: <http://www.awf.krakow.pl>.
670. Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piasecki w Poznaniu URL: <http://awf.poznan.pl/>.
671. Criteria for accreditation on colleges. Southern Association of Colleges and Schools 1886 Southern Lane, Georgia 30033-4097. P. 124.
672. Coventry University. URL: <http://www.microsofttranslator.com/bv.aspx?from=&to=uk&a=http%3A%2F%2Fwww.worc.ac.uk%2Fdiscover%2Facademic-departments.html>.
673. Dave R. Foundation of Lifelong Education: Some Methodological Aspects. *Foundation of Lifelong Education*. Hamburg, 1976. P. 34.
674. Dyba T. Historical and pedagogical analysis of acmeology development (Історико-педагогічний аналіз розвитку акмеології). *European applied sciences*. 2015. № 4. P. 28–31.
675. Dyba T. Professional training of specialists of physical training on the competence base. *The advanced science journal*. 2015. № 5. P. 99–102.
676. Dereka T. The building personal component in the structure of physical education specialists' acmeological competence. *The advanced science journal*. 2016. № 2. P. 59–62.
677. Deutsche Sporthochschule Koln. Eingang : <https://www.dshs-koeln.de>
678. Franke E. School physical education as a promoter of sport for all among the population: *Paper to orld Congress on Sport for all* (Univ. of Osnabruck, Tampere, Osnabruck, Finland, June 4–7, 1990).
679. Gadbury-Amyot C. C., McCracen M. S., Woldt J. L., Brennan R. L. Validity and Reliability of Portfolio Assessment of Student Competence in Two Dental School Populations: A Four-Year Study. *Journal of Dental Education*. 2014. Vol. 78. № 5. P. 657–668.
680. Gaj E., Dzieje Akademii Wychowania Fizycznego w Poznaniu (1919–1994). *Seria: Monografie*. Poznan: Wyd. Akademia Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu, 1996. S. 291.
681. Grabowski H. Uwagi krytyczne o wychowaniu fizycznym I kształceniu nauczycieli. Krakow: «Impuls», 2004. 70 s.

682. Graduates with a Degree in Physical Education. URL: <http://voices.yahoo.com/careersgraduates-degree-physical-education>.

683. Hrynchenko I. B. The descriptive analysis of professional training teachers-to-be in physical education and sport in Europe and Ukraine. *Turystyka, Sport i Zdrowie*. 2013. № 3. URL: www.tsz.po.opole.

684. Healthy people 2010: National health promotion and disease prevention objectives. Washington, D. C.: NASPE, 2000. 12 p.

685. Ivanii I., Ivanii O., Kharchenko T. Three subject Didactics in Professional-Pedagogical Training of Future Lawyers on the Basis of AcmeCulturological Approach. *The Asian International Journal of Life Science*, 2019. Vol. 21(2). P. 479-791.

686. Ivanii I., Ivanii O., Mikhailychenko O., Ponomarenko T., Shapovalova O. Innovative technologies in the teaching of historical, social and human sciences. *Revista Universidad y Sociedad*. Cuba, 2020. Vol.12(5). P. 290-294.

687. Ivanii I.V. Multicultural and multiethnic dimensions of special physical culture education (theoretical-methodological aspect). *Teoriya i Praktika Fizicheskoy Kultury*, 2016, January(11). P. 12–13

688. Ivanii Igor V., Vertel Anton V., Zlenko Nataliia M. , Butenko Vita G., Biler Oksana S. Competence and Professional Skills in Training Future Specialists in the Field of Physical Education and Sports. *Propositos y Representaciones*, 2020. Vol.8 (SPE2), e690. Doi: <http://dx.doi.org/10.20511/pyr2020.v8nSPE2.690>

689. Ivanii O., Ivanii I. Higher professional physical education in the context of acmeCulturological paradigm ideas. *Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools*. Canada, 2020. Vol.38. No2. P.93-98.

690. Ivanii O.M., Ivanii I.V. Context approach in the formation of the legal competence of future physical education and sports specialists. Theoretical and practical mechanisms of development of legal science at the beginning of the third millennium: Collective monograph. Tbilisi: Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2018. P.139-161.

691. Jaworski Z., Buchta K., Rozwoj publicznych uchełni wychowania fizycznego w Polsce. Warszawa: Almamater, 2007. 122 s.

692. Jaworski Z., Zarys sylwetki zawodowej i koncepcja kształcenia nauczycieli wychowania fizycznego. *Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne*. 2003. Nr. 5. S.20–23.

693. Lemelin R.X. The Management of Insects in Recreation and Tourism. New York: Cambridge University Press.2012.353 s.

694. Lietuvos sporto universitetas. URL: <http://www.lsu.lt/ru>.

695. Maslow A. H. Motivation and Personality. 3-d ed. NY, 1987.

696. Maslow A. H. Toward a psychology of being. 2-nd ed. NY, 1968.

697. Moving into the future: National standards for physical education: a guide to content and assessment. Reston, VA: NASPE, 1995. 23 p.

698. National Board for Professional Teaching Standard. URL: http://www.nbpts.org/the_standards_by_cert.
699. National Commission on Teaching and America's Future. What matters most: Teaching for America's Future. New York: Author, 1996. 23 p.
700. National Standards for beginning physical education teacher. Reston, VA: NASPE, 1996. 30 p.
701. National Standards for Head teachers. Teacher Training Agency. London, 1998. P. 98.
702. Panstwowa Wyzsza Szkola Zawodowa im. Stanislawy Pigionia w Krosnie URL: <http://www.pwsz.krosno>.
703. Politechnika Opolska URL: <http://www.po.opole.pl/lang/en/>.
704. Ruhz – Universitat Bochum. Eingang: <https://www.ruhr-uni-bochum.de/de/willkommen-der-ruhz-universitaet-bochum>.
705. Spector, J. Michaelde la Teja, Ileana. ERIC Clearinghouse on Information and Technology Syracuse NY. Competencies for Online Teaching. *ERIC Digest. Competence, Competencies and Certification*. T. 1. 2017. 233 p.
706. Standards for Initial Programs in Physical Education Teacher Education. Oct. 19, 2001. *National Association for Sport and Physical Education, American Association of Health, Physical Education, Recreation, and Dance*. P. 1–29. URL: http://www.aahpewrd.org/naspe_main.html.
707. Standarts and recommendations for quality assurance in European Higher Edauction (ESG). URL: http://www.enqa.eu/indirme/esg/ESG%20in%20Russian_by%20NCPA.pdf.
708. Studium des Unterrichtsfachs Sport für das Lehramt an Grund- und Hauptschulen – neue LPO I (ab WS 2010/11). URL: <http://www.sp.tum.de/studiumgaenge/lehramt-grund-und-hauptschule-unterrichtsfach>
709. Siedentop D. Developing teaching skills in physical education. Mountain View, CA: Mayfield, 1999. 380 p.
710. Task Force on teaching as a profession. A nation prepared: Teachers for the 21st century. New York: Carnegie Corporation of New York, 1986. 26 p.
711. The British National Curriculum: design and technology. L, 1996. P. 4.
712. The European Qualifications Framework for lifelong learning. URL: <http://www.eqavet.eu/gns/policy-context/european-vet-initiatives/european-qualifications-framework.aspx>
713. Tuning Educational Structures in Europe. URL: <http://www.unideusto.org/tuningeu>
714. Uniwersytet Rzeszowski URL: <http://www.ur.edu.pl/>.
715. University Indiana – Puzdue University Indianapolis. URL: <http://www.inpui.edu/>
716. University of Worcester. URL: <http://www.worc.ac.uk/>.
717. Youngstown State University. URL: <http://www.yosu.edu/>.

ДОДАТКИ

Додаток А

Визначення понять «фізична культура»

Таблиця А.1

Визначення понять «фізична культура» за публікаціями різних авторів

Визначення поняття	Автори, рік публікації
1	2
Фізична культура – сукупність всіх досягнень суспільства, що сприяє впливу на фізичний розвиток і фізичну освіту людей.	Г. Д. Харабуга, 1969
Фізична культура – сукупність всіх досягнень суспільства, що сприяє впливу на фізичний розвиток і фізичну освіту людей, а також і сам процес діяльності людей у цій галузі.	Г. Д. Харабуга, 1974
Фізична культура становить важливу частину культури суспільства – це сукупність його досягнень у створенні і раціональному використанні спеціальних засобів, методів і умов направленої фізичного удосконалення людини.	Л. П. Матвеев, А. Д. Новіков, 1976
Фізична культура є процесом і результатом діяльності людини щодо перетворення своєї фізичної (тілесної) природи. Це є сукупність матеріальних і духовних цінностей суспільства, створених і використовуваних ним для фізичного вдосконалення людей.	Б. А. Ашмарин, 1990
Фізична культура – органічна частина культури суспільства і особистості; раціональне використання людиною рухової діяльності як фактора оптимізації свого стану і розвитку, фізичної підготовки до життєвої практики.	Ф. П. Суслов, Д. А. Тишлер, 2001
Фізична культура як вид культури – специфічний результат людської діяльності, засіб і спосіб фізичного вдосконалення людей, виконання ними своїх соціальних обов'язків у суспільстві.	В. М. Видрін із співавт., 1987, Г. Н. Шамардіна, 2003
Фізична культура – частина загальної культури, сукупність спеціальних духовних і матеріальних цінностей, способів їх виробництва і використання з метою оздоровлення людей і розвитку їх фізичних здібностей.	Т. Ю. Круцевич, 2003
Фізична культура – це сукупність досягнень суспільства у створенні і раціональному використанні спеціальних засобів,	Б.М. Шиян, 2003

методів і умов цілеспрямованого фізичного та духовного удосконалення людини.	
Фізична культура – це вид культури, змістом якого є оптимальна рухова діяльність, побудована на основі матеріальних і духовних цінностей, спеціально створених у суспільстві для фізичного удосконалення людини.	А. М. Максименко, 2005
Фізична культура – це вид культури, суспільства і особистості, специфічним змістом якої є використання оптимальної рухової діяльності для фізичного удосконалення людини, формування здорового способу життя нації.	Л. П. Сергієнко, 2007
Фізична культура – частина загальної культури, що є сукупністю цінностей, норм знань, створених та використовуваних суспільством з метою фізичного, інтелектуального розвитку людини, удосконалення її рухової активності, формування здорового способу життя, соціальної адаптації шляхом фізичного виховання, фізичної підготовки, фізичного розвитку.	О. О. Горелов, О. Г. Румба, В. Л. Кондаков, 2012
Фізична культура – частина загальної культури, сукупність спеціальних матеріальних і духовних цінностей, способів їх створення та використання з метою забезпечення фізичної досконалості людини.	В.Г. Ареф'єв, 2016
Спортивна культура – феномен загальнолюдської культури, самодостатня сфера людської діяльності, яка має власне призначення, виконуючи евристичні, етичні, еталонні, оздоровчо-рефлексивні, економічні і видові функції.	В. К. Бальсевич, 2012
Спортивна культура – специфічний результат спортивної діяльності, засоби і способи виявлення фізичного і духовного потенціалу людини шляхом засвоєння цінностей змагальної і тренувальної діяльності, а також тих соціальних відносин, які забезпечують її ефективність.	В. І. Столяров, 2015

Додаток Б

Визначення поняття «фізичне виховання»

Таблиця Б.1

Визначення поняття «фізичне виховання» за публікаціями
різних науковців

Визначення поняття	Автори, рік публікації
1	2
Фізичне виховання є видом виховання, специфіка якого полягає у навчанні рухам (руховим діям) і вихованні (управлінні розвитком) фізичних якостей людини.	Л. Матвєєв, А. Новіков, 1976
Фізичне виховання – педагогічний процес, спрямований на формування спеціальних знань, навчання фізичних вправ, розвиток фізичних здібностей та виховання моральних якостей людини.	В. Ареф'єв, 2016
Фізичне виховання – педагогічний процес, спрямований на формування рухових навиків і розвиток рухових і психічних здібностей (силових, швидкісних, координаційних, витривалості, гнучкості, вольових та ін.)	Ф. Суслов, Д. Тишлер, 2001
Фізичне виховання – це вид виховання, специфічним змістом якого є навчання рухам, виховання рухових здібностей, оволодіння спеціальними фізкультурними знаннями і формування свідомої потреби у фізкультурних знаннях.	Ж. Холодов, В. Кузнецов, 2001 А. Максименко, 2005
Фізичне виховання – спеціалізований педагогічний процес цілеспрямованого систематичного впливу на людину фізичними вправами, силами природи, гігієнічними факторами з метою зміцнення здоров'я, розвитку фізичних якостей, удосконалення морфологічних і функціональних можливостей, формування і поліпшення основних життєво важливих рухових навичок, умінь і пов'язаних з ними знань, що забезпечують готовність людини до активної участі в суспільному виробничому і культурному житті.	Т. Круцевич, 2003
Фізичне виховання – процес формування потреби в заняттях фізичними вправами в інтересах всебічного розвитку особистості, формування позитивного ставлення до фізичної культури вироблення ціннісних орієнтацій, переконань, смаку, звичок, нахилів.	Г. Шамардіна, 2003
Фізичне виховання – це педагогічний процес виховання особистості, специфічним змістом якого є навчання рухам, спрямований на розвиток рухових здібностей, оволодіння спеціальними знаннями у сфері рухової діяльності людини.	Л. Сергієнко, 2007
Фізичне виховання – спеціально організований процес всебічного розвитку фізичних, морально-вольових здібностей, формування і розвитку життєво важливих рухових навичок і умінь людини.	О. Худолій, 2007
Фізичне виховання – педагогічний процес цілеспрямованого систематичного впливу на людину фізичними вправами, природними силами, гігієнічними факторами з метою зміцнення здоров'я, розвитку фізичних якостей, формування та покращення основних рухових умінь та навичок, а також пов'язаних з ними знань.	О. Горелов, О. Румба, В. Кондаков, 2012

Додаток В

**Зміст структурних компонентів професійно-педагогічної
компетентності майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту**

К	Знання	Уміння	Комунікація	Автономність і відповідальність
1	2	3	4	5
К₁	Соціальні (ключові) компетенції			
К_{1,1}	Здатність виявляти послідовність і наполегливість у навчанні, вміння організувати власне навчання, управляти часом та інформацією.			
	<i>Знання, які складають фундамент світогляду (про світ, про місце людини в ньому, про загальні закономірності розвитку людини, природи, суспільства)</i>	Розуміння мети навчальної діяльності, вміння складати алгоритм розв'язування навчальних завдань, вміння упорядковувати інформацію, вміння застосовувати способи перевірки та контролю своєї діяльності.	Аналіз, пояснення й оцінка своїх навчальних дій, участь у взаємному оцінюванні навчальної роботи, взаємооцінювання у парній, груповій роботі.	Соціальна відповідальність за результати навчання.
К_{1,2}	Здатність аналізувати цілі та смисл фізкультурно-спортивної діяльності, мотиви досягнення успіхів у навчанні і майбутній професійній діяльності та інтересу до професійно-педагогічної культури.			
	<i>Знання, що розкривають значення індивідуальних цілей і мотивів діяльності та їх досягнення засобами культурних форм процесів</i>	<i>Гуманітарно-гностичні вміння і навички, які націлюють на ціннісно-смисловий зміст професійних знань</i>	<i>Взаємодія, співробітництво з широким колом осіб для впровадження навчальної діяльності</i>	<i>Відповідальність за результати виконання завдань у навчальній діяльності</i>
К_{1,3}	Здатність використовувати основні методи отримання, зберігання, опрацювання інформації, робота з комп'ютером як засобом управління інформацією			
	<i>Знання у галузі інформаційних й комунікативних технологій, уявлення про глобальне інформаційне суспільство</i>	<i>Уміння працювати з різними носіями інформації, включаючи електронні системи, систематизувати інформацію й переробляти її у знання</i>	<i>Продуктування деталізованих і письмових повідомлень у сфері фізичної культури і спорту</i>	<i>Покращення результатів власної навчальної діяльності та подальше навчання з високим рівнем автономності</i>
1	2	3	4	5
К₂	Загальнонаукові (загальнопрофесійні) компетенції			
К_{2,1}	Здатність до розуміння сутності та принципів побудови фізкультурно-спортивної діяльності з позиції акме-культурологічного підходу, аналізувати культуру як системну категорію сфери фізичного виховання та спорту			

	<i>Знання про ціннісний потенціал фізичного виховання та спорту та його вклад у цілісний розвиток особистості</i>	<i>Уміння аналізувати проблеми фізкультурно-спортивної освіти в контексті культурологічного підходу, вміння розуміти й сприймати різні інтереси, потреби і цінності інших людей</i>	<i>Формування комунікативної стратегії та продуктування повідомлень у сфері фізичного виховання та спорту</i>	<i>Відповідальність за наслідки прийнятих стратегічних рішень з урахуванням фізичної і моральної складових цих рішень</i>
К2,2	<i>Здатність використовувати під час навчання та виконання професійних завдань соціально-гуманітарні знання як фундамента, на якому ґрунтується духовність особистості майбутнього фахівця</i>			
	<i>Система філософських, культурологічних, етичних, естетичних, правових, релігійних та інших знань</i>	<i>Уміння формувати на основі знань моральної, естетичної, правової та інших видів культур духовної особистості</i>	<i>Інтеграція до соціальних груп, взаємодія в колективі для виконання навчальних та професійних завдань, трансляція духовних цінностей в системі «людина-людина»</i>	<i>Відповідальність за власний духовний розвиток та груп осіб</i>
К2,3	<i>Здатність використовувати під час навчання та виконання професійних завдань базові медико-біологічні знання про будову і функції організму та закономірності формування культури здоров'я людини</i>			
	<i>Система медико-біологічних та валеологічних знань щодо питань здоров'я людини та його тестування, ведення здорового способу життя</i>	<i>Уміння підтримувати власне здоров'я, розвивати здатність до об'єктивної самооцінки здоров'я, допомагати у підтримці здоров'я інших</i>	<i>Здатність пропагувати цінності здоров'я та здорового способу життя, консультувати з питань культури здоров'я</i>	<i>Активність та ініціативність у діяльності й самоосвіті з питань культури здоров'я відповідальність за рекомендації</i>
К2,4	<i>Здатність використовувати під час навчання та виконання професійних завдань знання психологічного і педагогічного циклів дисциплін для забезпечення процесу осмислення, конструювання й обґрунтування програми діяльності та культурної самоідентифікації особистості майбутньої фахівця</i>			
	<i>Психологічні знання (про себе, про інших, про соціальну групу, про особливості поведінки і діяльності), педагогічні знання (про навчання, виховання, розвитку людини)</i>	<i>Уміння працювати навчатися, передавати знання іншим, уміння працювати в команді (взаємодіяти, розуміти іншу людину, бути лідером, будувати партнерські відносини)</i>	<i>Здатність до комунікативної діяльності на основі набутих знань про соціально-психологічну взаємодію та спілкування на принципах і правилах етикету</i>	<i>Самостійне виконання навчальних та професійних завдань, відповідальність за результати їх виконання</i>
1	2	3	4	5
К3	Фахові (професійно-предметні) компетенції			
К3,1	<i>Здатність до інтегрування загальної, професійної, педагогічної культури та особистісних якостей, при якому професійно-педагогічна культура виконує функцію трансферу видів культури у сферу навчально-пізнавальної фізкультурно-спортивної діяльності</i>			
	<i>Знання, що пов'язані з когнітивно-пізнавальним й навчальним аспектом культури (методологічні, теоретичні, методичні, технологічні)</i>	<i>Інтелектуальні уміння особистості виконувати операції логічного мислення (аналіз, синтез, порівняння, класифікація, виділення головного у процесі фізкультурно-спортивної діяльності)</i>	<i>Всі способи, засоби і методи вербальної і невербальної комунікації</i>	<i>Відповідальність за розвиток професійного знання і практик, оцінку стратегічного розвитку команди</i>

К3,2	<i>Здатність використання під час виконання професійних завдань інтегративно-розвивальних та культуротворчих технологій, спрямованих на засвоєння духовно-фізичних цінностей фізичної культури та спорту</i>			
	<i>Інтегровані культурологічні, методичні, технологічні знання, набуті у процесі навчання та професійної діяльності</i>	<i>Розв'язання проблем у сфері фізичного виховання та спорту на основі збирання та інтерпретації інформації, вибір технологій, застосування інноваційних підходів</i>	<i>Спілкування в діалоговому режимі з професійною спільнотою та громадськістю в галузі фізкультурно-спортивної діяльності</i>	<i>Ініціювання інноваційних технологій, лідерство та повна автономність під час їх реалізації</i>
К3,3	<i>Здатність виконувати наукові дослідження та розробляти проекти (програми, методики, технології) для вирішення завдань підвищення ефективності фізкультурно-оздоровчої, спортивної, рекреаційної діяльності, виявляти пріоритети вирішення професійних завдань з урахуванням моральних аспектів діяльності.</i>			
	<i>Спеціалізовані концептуальні знання (медико-біологічні, психолого-педагогічні, фахові, культурологічні), набуті у процесі навчання та виконання професійних завдань на рівні новітніх досягнень, які є основою для мислення та інноваційної діяльності.</i>	<i>Розв'язання складних задач і проблем, що потребує інтеграції знань для свідомого вибору мети, засобів мотивів фізкультурно-спортивної діяльності, включення особистості у значущу, морально-духовну ціннісно-орієнтовану дію</i>	<i>Здатність пропагувати і передавати цінності фізичної (спортивної) культури, забезпечувати комунікативну толерантність та оптимальний рівень емоційно-вольової стійкості при виконанні творчих завдань</i>	<i>Активність та ініціативність у пізнавальній діяльності, схвалення рішень у складних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування</i>
1	2	3	4	5
К3,4	<i>Здатність до самодіяльності, самоорганізації, самоосвіти, самовиховання і самовдосконалення у галузі фізичного виховання та спорту</i>			
	<i>Найбільш передові концептуальні та методологічні знання в галузі науково-дослідної та фізкультурно-спортивної діяльності</i>	<i>Критичний аналіз, оцінка і синтез нових та складних ідей в галузі фізичного виховання та спорту</i>	<i>Лідерство, вільне компетентне спілкування в діалоговому режимі з широким колом майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту</i>	<i>Здатність саморозвиватися і самовдосконалюватися протягом життя, відповідальність за навчання інших</i>
К3,5	<i>Здатність здійснювати моделювання, проектування, порівняння й аналіз оцінки функцій управління фізкультурно-спортивною діяльністю, творчий підхід до прийняття управлінських рішень</i>			
	<i>Психолого-педагогічні знання, інформація про сутність функцій управління (знання педагогічного менеджменту)</i>	<i>Організаційні, фахові (фізкультурно-спортивні), комунікативні, проєктивні, рефлексивно-творчі уміння і навички</i>	<i>Налагодження професійного спілкування з учасниками фізкультурно-спортивного процесу на основі взаєморозуміння, взаємоповаги, емпатії і партнерства</i>	<i>Прийняття рішень у складних і непередбачуваних умовах, що потребує нових підходів та прогнозування</i>

Додаток Г

Аналіз змісту освітніх програм Інституту спорту Вустерського університету Великої Британії

Фрагмент навчального плану підготовки бакалаврів за спеціальністю «Фізичне виховання» (Physical education) з інформацією про дисципліни та їхній обсяг представлені у табл. Г.1.

Таблиця Г.1.

Фрагмент навчального плану першого року підготовки бакалаврів за спеціальністю «Фізичне виховання» «Physical education» у Вустерському університеті (University of Worcester)

№ з/п	Дисципліни за спеціальністю	Кількість годин	Семестр	Кредити ECTS
1.	Організаційно-юридичні підстави функціонування закладів («Organizational and legal basis for the functioning of health centers»)	45	2	2
2.	Фізичні вправи у воді («Physical exercises in water»)	45	1	2
3.	Курортне лікування («Spa treatment»)	15	2	2
4.	Основи фізичної терапії («Basics of physical therapy»)	45	1	3
5.	Біологічне відновлення («Biological recovery»)	45	1	4
6.	Розвиток туристичних курортів («Development of tourist resorts»)	45	2	3
7.	Класичний масаж («Classical massage»)	60	2	5
8.	Wellness і SPA-послуги («Wellness and SPA services»)	45	2	3
9.	Профілактика травматизму і перша медична допомога («Injury prevention and first aid»)	45	1	2
10.	Анімація вільного часу в оздоровчих установах («Animation of free time in health facilities»)	45	2	3
	Разом	390		26

Другий рік навчання у Вустерському університеті Великої Британії (Інститут спорту) передбачає:

- модуль «Використання наукових принципів у спорті» («Using scientific principles in sports») – дисципліни: «Основи фізіології рухів» (5 кредитів), «Антропомоторика» (2 кредити), «Біомеханіка» (2 кредити);

- модуль «Педагогіка і практика в спорті та фізичному вихованні» («Pedagogy and practice in sport and physical education») – 6 дисциплін: «Методика викладання фізичного виховання» (5 кредитів), «Педагогіка фізичного виховання» (4 кредити), «Спортивна педагогіка» (4 кредити), «Вступ до педагогіки» (3 кредити), «Психологія» (4 кредити), «Психологія фізичного виховання» (4 кредити), «Безпечна практика в школі» (4 кредити);

- модуль «Методи наукових досліджень» («Research methods») – 3 дисципліни: «Інформаційні технології» (3 кредити), «Оцінювання у фізичному вихованні та спорті» (4 кредити), «Вимірювання в умовах школи» (4 кредити);

- модуль «Сучасні проблеми спорту» («Modern problems of sport») – 3 дисципліни: «Рекреаційні види спорту» (6 кредитів), «Допінг і спорт» (2 кредити), «Планування спортивної кар'єри» (12 кредитів);

- модуль «Статистичні методи в спорті» («Statistical methods in sports») – дисципліни: «Біометрія фізичного виховання і спорту» (5 кредитів), «Методи статистики» (4 кредити);

- модуль «Фізична активність, здоров'я та спорт» («Physical activity, health and sport») включає 8 дисциплін загальним обсягом 460 год. (36 кредитів).

Фрагмент навчального плану підготовки бакалаврів за спеціальністю «Фізичне виховання» (Physical education) з інформацією про дисципліни та їхній обсяг представлено у таблиці І.2.

**Фрагмент навчального плану другого року підготовки
бакалаврів за спеціальністю «Фізичне виховання» («Physical
education») у Вустерському університеті (University of Wozcester)**

№ з/п	Дисципліни за спеціальністю	Кількість годин	Семестр	Кредити ECTS
1.	Мотивація та психологія роботи («Motivation and psychology of work»)	30	3	3
2.	Основи тренування («The basics of training»)	30	3	3
3.	Консультавання з питань біологічного і психічного відновлення («Advice on biological and mental recovery»)	45	3	4
4.	Альтернативні форми проведення вільного часу («Alternative forms of free time»)	45	3	4
5.	Теорія і практика рекреаційного тренування – різновиди тренувань («Theory and practice of recreational training-types of training»)	90	3-4	9
6.	Зміцнення здоров'я та моделювання фігури («Health promotion and figure modeling»)	30	3	3
7.	Правові та організаційні аспекти роботи тренера («Legal and organizational aspects of the coach's work»)	30	4	3
8.	Практика за спеціальністю («Practice in the specialty»)	160	4	7
	Разом	460		36

Додаток Д

Модулі навчальної програми «Європейський магістр з охорони здоров'я та фізичної активності» в університеті Ковентрі

Таблиця Д.1

Модулі навчальної програми «Європейський магістр з охорони здоров'я та фізичної активності» («European Master in Health and Physical Activity») в університеті Ковентрі (Coventry University)

№ модуля	Назва модуля	Кількість кредитів
	1 курс навчання	60
1.	Біомедичні проблеми у сфері здоров'я та вправи (Biomedical issues in health and exercises)	15
2.	Зміна поведінки впродовж життя активного способу життя: з дитинства до дорослого життя (Changing behavior towards a lifelong active lifestyle: from childhood to adulthood)	15
3.	Фізична терапія та рухова активність для людей похилого віку та спеціальних груп (Movement therapy and physical activity for the elderly and special populations)	15
4.	Методологія дослідження (Quantitative research methodology)	15
	2 курс навчання	60
5.	Кількісна методологія дослідження (Quantitative research methodology)	5
6.	Психологія спорту та фізичної активності (Psychology of sport and physical activity)	15
7.	Вимірювання фізичної активності (Measurement of physical activity)	10
8.	Магістерська робота (Thesis)	30
	Разом	120

Додаток Е

Навчальний план підготовки бакалаврів з фізичного виховання

Академії фізичного виховання Броніслава Чеха

Таблиця Е.1

Навчальний план підготовки бакалаврів з фізичного виховання

Академії фізичного виховання Броніслава Чеха (Akademia

Wychowania Fizycznego Bronislawa Czecha)

№ п/п	Загальні предмети	Przedmioty ogólne	Год. Godziny	ECTS
1.	Іноземна мова (B2)	Język obcy (B2)	120	4
2.	Інформатика	Informatyka	30	1
3.	Філософія / соціологія	Filozofia / socjologia	30	1
4.	Пропедевтика логіки / комунікація міжнародна	Propedeutyka logiki / Komunikacja międzynarodowa	30	1
	Всього	Razem	210	7
	Базові предмети	Podstawowe przedmioty		
5.	Анатомія	Anatomia	60	2
6.	Анатомія функціональна	Anatomia funkcjonalna	15	0,5
7.	Антропологія	Antropologia	45	1,5
8.	Біохімія	Biochemia	30	1
9.	Біологія людини	Biologia człowieka	30	1
10.	Фізіологія	Fizjologia	90	3
11.	Педагогіка	Pedagogika	75	2,5
12.	Психологія	Psychologia	90	3
13.	Психолого-педагогічна допомога в школі	Pomoc psychologiczno-pedagogiczna w szkole	30	1
14.	Теорія фізичного виховання	Teoria wychowania fizycznego	60	2
	Всього	Razem	525	17,5
	Спеціальні предмети	Przedmioty specjalne		
15.	Антропомоторика	Antropomotoryka	45	1,5
16.	Біомеханіка	Biomechanika	30	1
17.	Освіта здоров'я	Edukacja zdrowotna	30	1
18.	Риторика	Retoryka	30	1
19.	Історія фізичної культури	Historia kultury fizycznej	45	1,5
20.	Туризм і рекреація	Turystyka i rekreacja	30	1
<i>Продовження таблиці 3.4</i>				
21.	Методика фізичного виховання	Metodyka wychowania fizycznego	90	3
22.	Управління і право в освіті	Zarządzanie i prawo w edukacji	30	1
23.	Перша домедична допомога	Pierwsza pomoc domedyczna	15	0,5
24.	Харчування людини	Żywienia człowieka	30	1
25.	Ритміка і танець	Rytm i taniec	60	2

26.	Теорія дитячого та юнацького спорту	Teoria sportów dziecięcych i młodzieżowych	45	2,5
27.	Рухливі ігри і забави	Zabawy i gry ruchowe	30	1
28.	Теорія і методика гімнастики	Teoria i metodyka gimnastyki	90	3
29.	Теорія і методика легкої атлетики	Teoria i metodyka lekkiej atletyki	90	3
30.	Теорія і методика плавання та рятування	Teoria i metodyka pływania i ratunku	60	2
31.	Теорія і методика футболу (чоловічого)	Teoria i metodyka piłki nożnej (kobiety)	60	2
32.	Теорія і методика футболу (жіночого)	Teoria i metodyka piłki nożnej (kobiety)	30	1
33.	Теорія і методика гандболу	Teoria i metodyka piłki ręcznej	60	2
34.	Теорія і методика волейболу	Teoria i metodyka siatkówki	60	2
35.	Теорія і методика спортивної боротьби	Teoria i metodyka zapasów sportowych	45	1,5
36.	Художня гімнастика (жінки)	Gimnastyka artystyczna (kobiety)	30	1
37.	Теніс	Tenis	15	0,5
38.	Лижний спорт	Narciarstwo	30	1
39.	Дипломна робота	Praca dyplomowa	45	1,5
	Всього	Razem	1125	37,5
	Всього за напрямом	Razem za kierunkiem	1860	62
40.	Додаткова спеціалізація (на вибір з трьох)	Dodatkowa specjalizacja (do wyboru jeden z trzech)	270	9
41.	Літній збір	Warsztaty letnie	66	2,1
42.	Зимовий збір	Warsztaty zimowe	78	2,3
43.	Асистентська практика в початковій школі	Praktyka asystenta w szkole podstawowej	30	1
44.	Психолого-педагогічна практика	Praktyka psychologo-pedagogiczna	30	1
45.	Практика вчительська в школі	Praktyka nauczycielska w szkole	90	3
46.	Практика з додаткової спеціалізації	Praktyka z dodatkowej specjalizacji	45	1,5
47.	Практика в таборах (10 днів)	Praktyka w obozach (10 dni)	80	1,8

Додаток Ж

Характеристика системи вищої фізкультурної освіти Естонії, Латвії та Литви

Підготовка фахівців фізичного виховання в Естонії здійснюється в класичному Університеті в м. Тарту на факультеті фізичної культури. Бакалаврські програми пропонують переважно непрофільні дисципліни в якості доповнення до профільних. Окрім вчителів фізичної культури в університеті здійснюється підготовка спортивних лікарів на медичному факультеті [398].

У Латвії професійна підготовка фахівців фізичного виховання та спорту проводиться в Латвійському Університеті в м. Рига, на факультеті педагогіки, психології та мистецтва, де здійснюється академічна та професійна підготовка студентів за спеціальністю «Педагогіка здоров'я та спорту». На факультеті здійснюється професійна підготовка фахівців фізичного виховання для дитячих садків, початкової та середньої школи. Педагогічна освіта за всіма напрямками здійснюється з поглибленим вивченням теорії та практики виховання лідерства (теоретичні знання та практичні навички в управлінні навчальних закладів та освіта дослідження) [481].

Латвійська академія спортивної педагогіки в м. Рига, починаючи з 2010-2011 навчального року, акредитувала низку освітніх програм. Випускники отримують ступінь професійного бакалавра в галузі спортивної науки з такими кваліфікаціями: учитель спорту та керівник в галузі спорту; учитель спорту та фахівець з рекреації (відновлення фізичних, духовних сил та здоров'я); старший тренер з виду спорту чи керівник в галузі спорту; учитель спорту й старший тренер з виду спорту; старший тренер з виду спорту чи спеціаліст з рекреації [242].

У Литві підготовка фахівців фізичного виховання здійснюється в Литовському університеті спорту (LUS) в м. Каунас. Професійна освіта проводиться за спеціальностями «Учитель фізичної культури», «Тренер з виду спорту», «Кінезіотерапевт», «Менеджер зі спорту та туризму». Литовською мовою проводиться навчання на восьми бакалаврських програмах: «Фізична культура»; «Система спортивного тренування (тренер з виду спорту)»; «Фізична активність і здоровий спосіб життя»; «Спортивна рекреація і туризм»; «Менеджмент спорту»; «Фізіотерапія»; «Адаптивна фізична активність»; «Фізична активність і суспільне здоров'я». на програмах за спеціальностями «Система спортивного тренування» та «Європейський бакалавр фізичної активності й здорового способу життя» навчання проводяться англійською мовою [482].

Також пропонується дев'ять магістерських програм литовською мовою: «Менеджмент туризму і спорту; психологія спорту»; «Система

спортивного тренування»; «Педагогіка»; «Фізична культура»; «Спортивна фізіологія»; «Адаптивна фізична активність»; «Фізична активність і суспільне здоров'я»; «Кінезітерапія». Чотири магістерські програми викладаються англійською мовою: «Спортивна фізіологія і генетика»; «Кінезітерапія»; «Менеджмент туризму і спорту»; «Європейський магістр тренерської роботи з баскетболу» (спільно з Вустерським університетом, Великобританія). Дві докторські програми липовською мовою включають напрям «Соціальних наук» та «Біомедицини» (англійською мовою спільно з Тартуським університетом, Естонія).

Факультет спортивної освіти Литовського спортивного університету також реалізує у межах міжнародного проекту «Європейський бакалавр з питань фізичної активності та консультування з питань способу життя» цікаву для нас з точки зору професійно-педагогічної підготовки програму європейського бакалавра з фізичної активності та стилю життя (European Bachelor of Physical Activity and Lifestyle). Компанія PAL (Physical Activity and Lifestyle), створена як консорціум семи університетів Європи: Ганзейський університет прикладних наук (Hanze University of Applied Sciences), Нідерланди; Факультет спорту в Ріо Майор Політехнічного університету в Сантарем (Institute Politecnico de Santarem), Португалія, Університет Південної Данії (University of Southern Denmark), Данія; Римський університет «Loro Italice» (the University of Rome «Loro Italice»), Італія, Мадейрський університет (Universidade da Madeira), Португалія; Щецінський університет (Uniwersytet Szczeciński), Польща та Литовський спортивний університет (Lithuanian Sports University), Литва, готує фахівців нового покоління [616]. Консорціум складається з усіх вищезазначених університетів і несе відповідальність за реалізацію єдиної програми вивчення контенту та якості досліджень. Студентам, які успішно закінчили навчання і принаймні один семестр за кордоном, вручається не тільки диплом, який підтверджує ступінь бакалавра спорту Литовського університету спорту, а й сертифікат з Консорціуму Університетів PAL.

Популярною магістерською програмою у Литовському спортивному університеті є «Міжнародний магістр з аналізу ефективності спорту» обсягом 120 кредитів, яка є міжвузівською та проводиться у трьох європейських університетах: Магдебургському університеті імені Отто фон Геріке (Otto-von-Guericke-Universität Magdeburg), Німеччина; Університеті Трас-о-Монтес і Альто Дору (Universidade de Trás-os-Montes e Alto Douro), Португалія і Литовському спортивному університеті (Lietuvos sporto universiteto), Литва. Програма реалізується з використанням ресурсів мобільності програми Erasmus. Студенти почергово навчаються у трьох зазначених університетах: семестр – у Німеччині, семестр – у Португалії і 2 заключні семестри – в Литві. Після завершення навчання випускники отримують кваліфікацію «Магістр спорту» (Master of Sports) [616].

Додаток 3

Характеристика системи професійної підготовки США у галузі фізичної культури і спорту

У процесі дослідження було встановлено, що вища освіта в Сполучених Штатах Америки має багатоступеневу структуру. У чотирирічному коледжі студенти отримують повну вищу освіту I ступеня – бакалаврат з присвоєнням ступеня бакалавра. Навчання в американських університетах дає можливість після отримання вищої освіти I ступеня здобути II ступінь – магістра. Вчений ступінь магістр (Master's degree) є проміжним між бакалавром і доктором та присвоєння після одного року навчання. Наступним рівнем освіти є «Фундаментальні наукові програми» тривалістю 1-2 роки. За цей час виконується наукова робота і готується дисертація, після захисту якої здобувач отримує ступінь доктора філософії.

Система акредитації спеціальностей у США передбачає необхідність надання університетом інформації про відповідність професійної компетентності випускників факультету кожного освітнього рівня національним стандартам і стандартам штату. Засоби отримання такої інформації можуть відрізнятися у кожному університеті, причому результати оцінювання випускників пов'язані не з їх оцінками з окремих дисциплін, а зі значними аспектами отримання знань і сфер компетенцій. Оціночні стандарти відображають домінування в американській педагогіці ідей навчання через взаємодію з іншими, врахування диверситивності кожної особистості, необхідності її залучення до процесу навчання в якості суб'єкта [291].

Американські фахівці вважають за необхідне поєднувати вимоги суспільства й врахувати індивідуальні особливості майбутнього педагога, зокрема і фахівець з фізичного виховання та спорту, при визначенні критеріїв відбору студентів до університету. Відбір абітурієнтів в університетах США здійснюється на таких рівнях: прийом до університету, педагогічного коледжу чи коледжу фізичного виховання, на факультет, який пропонує програму підготовки викладачів, а також на рівні сертифікації майбутніх фахівців [407]. Для вступу в університет і коледж головними вимогами є академічні і професійно-педагогічні здібності студента; базові уміння й знання, які необхідні для успішного навчання у закладі вищої освіти.

Безумовно, на сьогоднішній день американські університети все ще залишаються провідними освітніми брендами. Дослідження Т. Осадчої [407] доводить, що у США професійна підготовка спеціалістів у галузі фізичної культури та спорту здійснюється на факультетах фізичного виховання коледжів та університетів. Головною метою професійної підготовки у закладах вищої освіти з фізкультурною спрямованістю є забезпечення шкіл, команд із різних видів спорту фахівцями цього профілю

й залучення за допомогою цих фахівців широкої громадськості до занять спортом. Для отримання сертифікату на викладання фізичного виховання випускник повинен продемонструвати сформовані компетенції викладача, відповідність його професійно-педагогічній діяльності національним стандартам і стандартам штату, які оцінюються в процесі аналізу професійно-педагогічної діяльності студента, а не контролю його теоретичних знань.

На прикладі освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів зі спеціальності «Фізичне виховання» педагогічного коледжу, факультету програми професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту у провідних університетах США, а саме: на факультеті здоров'я, фізичного виховання, рекреації й танців у Державному університеті м. Янгстаун (Youngstown State University) [638]; факультеті здоров'я, фізичного виховання й рекреації в Університеті Індіани – Університеті Пердью Індіанapolis (Indiana University - Purdue University Indianapolis) [637].

Державний університет м. Янгстаун (штат Огайо), заснований у 1908 році, на сьогодні складається з відділення післядипломної освіти та шести коледжів. Університет проводить підготовку бакалаврів за 115 спеціальностями, магістрів за 44 спеціальностями та докторів з управління освітою (ЕДД), фізичної терапії (ДРТ) тощо [638].

Програма підготовки бакалаврів зі спеціальності «Фізичне виховання» має 4 модулі (таблиця 3.1) та розрахована на чотири роки навчання.

Таблиця 3.1

Програма підготовки бакалаврів зі спеціальності «Фізичне виховання» у Державному університеті м. Янгстаун (Youngstown University)

	Навчальна дисципліна	Кількість кредитів
I модуль	Загальноосвітні дисципліни (необхідно вибрати 16 дисциплін з 4 галузей на вибір, щоб в сумі набрати 40 кредитів). (General subjects (you must choose 16 subjects from 4 areas to choose from in order to gain a total of 40 credits)).	40
	1 галузь: усне й писемне спілкування, математика, комп'ютерна грамотність (1 area: oral and written communication, mathematics, computer literacy)	
	2 галузь: природничі науки й технологія (2 area: natural sciences and technology)	
	3 галузь: суспільні науки (3 area: social sciences)	
	Обов'язкові дисципліни з цієї спеціальності (Compulsory subjects in this specialty)	
	- Біологія (Biology);	4
	- Загальна психологія (General psychology);	3
	- дисципліни за вибором (elective courses).	2
	Всього:	49

II модуль	<p>Дисципліни спеціальності «Фізичне виховання» (Disciplines of specialty «Physical education»):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Американський червоний хрест і перша допомога (American red cross and first aid); - Анатомія і фізіологія (Anatomy and physiology); - Кінезіологія (біомеханіка фізичної активності) (Kinesiology (biomechanics of physical activity)); - Історія і основи фізичного виховання (History and basics of physical education); - Навчання рухам (Movement training); - Фізіологія вправ (Exercise physiology); - Адаптивне фізичне виховання (Adaptive physical education); - Філософські й соціологічні аспекти фізичного виховання й спорту (Philosophical and sociological aspects of physical education and sport); - Створення шкільної програми фізичного виховання (Creation of the school curriculum of physical education); - Предмет за вибором (після консультації з академічним куратором) (Elective discipline (after consultation with the academic supervisor)). 	<p>2</p> <p>5</p> <p>3</p> <p>2</p> <p>5</p> <p>4</p> <p>3</p> <p>2</p> <p>3</p> <p>1</p>
III модуль	<p>Професійно-педагогічні дисципліни (Professional and pedagogical disciplines):</p> <p>100 годин польової практики (100 hours of work practice);</p> <p>дисципліни, призначені для вивчення студентом до зарахування на програму (disciplines designed to be studied by a student for admission to the program):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Методика викладання індивідуальних видів спорту (Methods of teaching individual sports); - Методика викладання командних видів спорту I (Methods of teaching team sports I); - Методика викладання командних видів спорту II (Methods of teaching team sports II); - Методика викладання фітнесу (Methods of teaching fitness); - Методика викладання водних видів спорту (Methods of teaching water sports); - Методика викладання гімнастики (Methods of teaching gymnastics); - Методика викладання аеробіки (Methods of teaching aerobics); - Методика навчання основним видам рухів (Methods of teaching basic types of movements); - Розвиток і навчання дітей у фізичному вихованні; дисципліни, призначені для вивчення студентом після зарахування на програму (Development and training of children in physical education; disciplines intended for study by the student after enrolment in the program); - Навчання читанню в середній школі (Teaching reading in high school); 	<p>3</p> <p>3</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>2</p> <p>2</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>4</p> <p>3</p> <p>3</p>

	- Ніколи в полікультурному суспільстві (Never in a multicultural society);	3
	- Обладнання й технічні засоби навчання у фізичному вихованні (Equipment and technical means of training in physical education);	2
	- Оцінювання й тестування у фізичному вихованні (Assessment and testing in physical education);	1
	- Семінар із проблем теорії навчання у фізичному вихованні й педагогічній практиці (Seminar on the theory of training in physical education and pedagogical practice);	12
	- педагогічна практика (pedagogical practice).	
	Всього:	44
IV модуль	Дисципліни додаткової спеціальності (на вибір) (Disciplines of additional specialty (optional))	20
	Всього	20
	Усього для отримання ступеня «бакалавра наук» за спеціальністю фізичне виховання	143

Програма підготовки бакалаврів наук зі спеціальності «Фізичне виховання» з отриманням сертифікату надає право викладання у середніх школах штату Огайо. Майбутній учитель повинен мати:

- 1) глибокі знання з предмету «Фізичне виховання»;
- 2) методичні знання щодо процесу навчання дітей з урахуванням індивідуальних і соціокультурних особливостей;
- 3) моральні й естетичні якості.

Програма професійної підготовки зацентрована на самооцінюванні й самовдосконаленні студентів у процесі їх навчання.

Наведена програма професійної підготовки фахівців фізичного виховання передбачає мінімальну кількість обов'язкових дисциплін і кредитів, необхідних для успішного закінчення програми й отримання ступеня «бакалавра», а також можливість вибору студентом курсів, які його зацікавили та пов'язані з його основною чи додатковою спеціальністю.

Таким чином, організація навчання викладачів фізичного виховання в американському університеті характеризується високим ступенем індивідуалізації й диференціації: студенти мають можливість самостійно скласти навчальний план, визначати навчальне навантаження на семестр, обирати курси з різних видів фізичної активності на одному з 3-х рівнів складності.

Вибір форм і методів організації занять зумовлюється реалізацією університетами особистісного, діяльнісного і рефлексивного підходів до навчання педагогів; акцент ставиться на взаємодії теоретичних і практичних умінь студентів у процесі всіх форм занять і низки польових і педагогічних практик.

Додаток Й

**Навчальний план підготовки бакалаврів із спеціальності
«Фізичне виховання» в Університеті Індіани Університеті Пердью
Індіанапліси**

Таблиця Й.1

**Навчальний план підготовки бакалаврів із спеціальності «Фізичне
виховання» в Університеті Індіани Університеті Пердью Індіанапліси (Indiana
University – Purdue University Indianapolis)**

Курс	Навчальна дисципліна	Кредити
1	2	3
I рік навчання	Осінній семестр (Autumn semester) - Біологія (Biology); - Комп'ютер для нефаківців (Computer for non-specialists); - Письмове мовлення (Written communication); - Історія (History); - Збереження здоров'я і фізичної форми протягом життя (Maintaining health and fitness throughout life); - Історія і основи фізичного виховання (History and basics of physical education)	4 3 3 3 2 2 17
	Усього:	
	Зимовий семестр (Winter semester) - Основи усного спілкування (Basics of oral communication); - Перша медична допомога (First aid); - Математичний аналіз (Mathematical analysis); - Методика викладання індивідуальних видів спорту (Methods of teaching individual sports); - Загальна психологія (General psychology); - Мистецтво, танок, музика (Art, dance, music).	2 2 3 3 3 3 16
Усього:		
Весняний семестр (Spring semester) - Література або основи культури (Literature or cultural foundations); - Філософія або релігія (Philosophy or religion).	3 3 6	
Усього:		
II рік навчання	Осінній семестр (Autumn semester) - Методика викладання командних видів спорту (1) (Methods of teaching team sports (1)); - Анатомія й фізіологія (Anatomy and physiology); - Американське право (American law); - Економіка/соціологія (Economics / sociology); - Письмове мовлення (written speech).	3 5 3 3 3 17
	Усього:	
Зимовий семестр (Winter semester) - Література (Literature); - Методика викладання командних видів спорту (2) (Methods of teaching team sports);	3 1	

	<ul style="list-style-type: none"> - Методика викладання фітнесу (Methods of teaching fitness); - Біомеханіка вправ (Biomechanics of exercise); - Розвиток рухових умінь (Development of motor skills); - Історія/антропологія (History / anthropology); - Економіка, географія, соціологія (Economics, geography, sociology); - Фізика (Physics). <p>Усього:</p>	<p>1 3 2 3 3 3 16</p>
	<p>Весняний семестр (Spring semester)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Курс другої спеціальності (Course of the second specialty); - Курс другої спеціальності (Course of the second specialty). <p>Усього</p>	<p>3 3 6</p>
III рік навчання	<p>Осінній семестр (Autumn semester)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Методика викладання водних видів спорту (Methods of teaching water sports); - Методика викладання гімнастики (Methods of teaching gymnastics); - Фізіологія фізичних вправ (Physiology of exercise); - Адаптивне фізичне виховання (Adaptive physical education); - Курс другої спеціальності (Course of the second specialty); - Курс другої спеціальності (Course of the second specialty). <p>Усього:</p>	<p>2 2 4 3 3 3 17</p>
	<p>Зимовий семестр (Winter semester)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Методика викладання аеробіки (Methods of teaching aerobics); - Методика викладання основних рухових умінь (Methods of teaching basic motor skills); - Методика викладання фізичного виховання в початковій школі (Methods of teaching physical education in primary school); - Навчання рухам (Training movements); - Філософія/соціологія фізичного виховання (Philosophy/sociology of physical education); - Курс за вибором зі спеціальності «фізичне виховання» (Elective course in the specialty «physical education»); - Курс другої спеціальності (Course of the second specialty). <p>Усього:</p>	<p>1 1 2 3 2 3 3 15</p>
	<p>Весняний семестр (Spring semester)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Курс другої спеціальності (Course of the second specialty); - Курс другої спеціальності (Course of the second specialty). <p>Усього:</p>	<p>3 3 6</p>

IV рік навчання	Осінній семестр (Autumn semester)	
	- Створення шкільної програми фізичного виховання й методика викладання в середній школі (Creation of the school curriculum of physical education and methods of teaching in high school);	3
	- Розвиток і навчання дітей у фізичному вихованні (Development and training of children in physical education);	4
	- Школи в полікультурному суспільстві (Schools in a multicultural society);	3
	- Обладнання й технічні засоби навчання у фізичному вихованні (Equipment and technical means of training in physical education);	3
	- Оцінювання й тестування у фізичному вихованні (Assessment and testing in physical education);	2
	- Семінар із проблем теорії навчання у фізичному вихованні й педагогічної практики (Seminar on the theory of training in physical education and pedagogical practice).	1
	Усього:	16
	Зимово-весняний семестр (Winter-spring semester)	
	- Педагогічна практика (Pedagogical practice)	12
	Усього:	12
	Усього кредитів за 4 роки навчання для отримання ступеня «бакалавра наук» за спеціальністю «Фізичне виховання».	144

Додаток К

Бланк експертного опитування щодо змісту поняття «професійно-педагогічна культура фахівців з ФКіС»

Маркери	Компоненти			
	мотиваційно-аксіологічний	когнітивний	діяльнісний	особистісно-рефлексивний
Професійно-педагогічна позиція				
Знання інтегративної сутності професійно-культурних явищ				
Мотиви уникнення				
Мотиви престижу				
Професійні мотиви				
Навчально-пізнавальні мотиви				
Соціальні мотиви				
Мотивація досягнення				
Світоглядне мислення і прогнозування				
Результати самостійної роботи				
Результати індивідуальної НДР				
Образ креативності «Я-ідеальний»				
Інформаційна і юридична грамотність				
Організаторські здібності				
Комунікативні здібності				
Творчий потенціал особистості				
Творче мислення				
Сформованість навичок освітньої діяльності				
Емоційність, емпатія				
Розпізнавання емоцій інших людей				

**Для виявлення розуміння професійно-педагогічної культури фахівця
з фізичного виховання та спорту**

(оцінка «5» відбиває вищий ступінь якості, оцінка «2» - найнижчий.

Зробіть відповідну позначку)

№	Основні складові	Показники якостей	Ознаки якостей	Оцінка (бали)			
				5	6	7	8
1	2	3	4				
1.	Знання й інтелектуальні здібності	Об'єм	Ерудиція				
		Науковість	Ступінь абстракції				
			Обґрунтованість				
			Усвідомленість	Ступінь усвідомленості			
		Здатність до переносу					
		Здатність до пояснення					
		Уміння	Рівень засвоєння				
2.	Фізична досконалість	Фізичний розвиток	Морфологічні ознаки				
			Функціональні ознаки				
			Психосоматика				
			Фізичні якості				
		Рухові вміння	Репродуктивний рівень засвоєння				
			Контроль свідомості				
			Продуктивний рівень засвоєння				
		Рухові навички	Точність				
			Автоматизація				
			Надійність				
		Фізична підготовленість	Еталон				
			Результат				
			Динаміка				
3.	Мотиваційно-ціннісні орієнтації	Мотиви	Соціально-значущі				
			Професійно-значущі				
			Особистісно-значущі				

		Інтереси	Спортивні						
			Фізкультурно-оздоровчі						
		Установки	Рівень досягнення цілі						
			Сила волі						
			Цілеспрямованість						
		Переконання	Самоактуалізація						
			Самоповага						
			У соціальних зв'язках						
			Безпека						
		4.	Соціально-духовні цінності	Моральні	Фізкультурно-спортивна етика та культура				
Естетичні	Відчуття прекрасного								
	Відчуття краси								
Ставлення до праці	Працелюбність								
Світоглядні	Ступінь науковості знань і переконань								
Здоровий спосіб життя	Відмова від шкідливих звичок								
	Системність								
	Наукова основа								
5.	Фізкультурно-спортивна діяльність			Спортивна, Оздоровча	Частота використання				
				Прикладна Освітня	Затрати часу				
		Пропагандиська	Рівень досягнення						
		Організаторська							
		Суддівська	Динаміка						
		Інструкторська							
		Самовдосконалення							

Дякуємо за відповіді

Додаток Л

**Анкета експертної оцінки педагогічних умов ППП майбутніх фахівців
з фізичної культури і спорту на акме-культурологічних засадах**

№	Педагогічна умова	Ранг
1.	Орієнтація професійної підготовки майбутніх фахівців з ФКіС на розвиток ціннісних орієнтирів і мотивації до професійно-педагогічної діяльності	
2.	Створення на заняттях особистісно орієнтованих навчально-тренувальних ситуацій, які спонукають студентів до здійснення гуманізації у професійній діяльності.	
3.	Збільшення ваги активних методів навчання для розвитку педагогічної майстерності	
4.	Підпорядкування змісту роботи викладачів університету акме-культурологічним засадам	
5.	Посилення уваги до гуманістичних цінностей фізичної культури у змісті освітніх компонентів для розвитку ціннісних орієнтацій та мотивації до професійно-педагогічної діяльності	
6.	Побудова у ЗВО навчального-тренувального процесу з обов'язковим включенням інформаційних технологій до різних дисциплін	
7.	Насичення педагогічним змістом науково-дослідної діяльності студентів для культивування схильності до професійно-педагогічної діяльності	
8.	Практичне знайомство студентів із досвідом педагогічної діяльності у навчально-тренувальному процесі	
9.	Нарощення віртуальної присутності студентів у освітньому, спортивному та соціальному просторах для сприяння розвитку в них здатності до самоосвіти та професійного самовдосконалення	
10.	Індивідуалізація навчання студентів, створення умов для їхньої професійної та особистісної самореалізації, активна наукова діяльність студентів	

Додаток М

Характеристика дисципліни «Основи професійно-педагогічної культури фахівця з фізичної культури і спорту»

Мета навчальної дисципліни – створити умови для розвитку на акме-культурологічній основі характеристик професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця (формування мотиваційно-аксіологічного, когнітивного, діяльнісного та особистісно-рефлексивного компонентів) як системи індивідуально-професійних якостей, провідних компонентів і функцій, актуалізувати його творчу активність і реалізацію індивідуальної стратегії саморозвитку і самореалізації у фізкультурно-спортивному процесі, оволодіння ним комунікативними вміннями, прогресивними методиками і технологіями фізкультурно-спортивної взаємодії та майстерністю управління фізкультурно-спортивним процесом.

Зміст дисципліни «Основи професійно-педагогічної культури фахівця з фізичної культури і спорту»

Тема 1. Акме-культурологічний підхід як теоретико-методологічне підґрунтя формування професійно-педагогічної культури фахівця з фізичної культури і спорту

Зміст і значення акме-культурологічного підходу до формування професійно-педагогічної культури магістрів фізкультурних спеціальностей. Взаємозв'язок понять теорії культури і акмеології. Провідні принципи формування професійно-педагогічної культури студентів у системі фізкультурної освіти. Основні поняття, які характеризують професійний рівень магістра. Культура фахівця – як специфічний, морально орієнтований спосіб фізкультурно-спортивної діяльності. Міждисциплінарно-інтегрована організація системи формування професійно-педагогічної культури фахівця фізичного виховання та спорту.

Тема 2. Генеза теорії формування професійно-педагогічної культури фахівця з фізичної культури і спорту

Історико-педагогічний аналіз теорії формування професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту: епоха Античності; Відродження; Просвітництва; педагогічні пошуки ХХ століття. Аналіз сучасного зарубіжного досвіду. Виникнення та розвиток «Олімпійських ігор» – як фактор розвитку теорії фізичної культури і спорту (духовно-фізичного спрямування) та формування фізкультурно-спортивного світогляду. Сучасні гуманістичні тенденції у розвитку професійно-педагогічної культури фахівця з фізичної культури і спорту, зростання ролі її соціокультурного компоненту.

Тема 3. Основні напрями інтеграції гуманітарного, природничо-наукового та фахового складників акме-культурологічного знання у професійно-педагогічну культуру фахівця.

Суперечності і проблеми розвитку професійно фізкультурної освіти на сучасному етапі. Взаємозв'язок і взаємопроникнення фізкультурної освіти й культури. Культуротворчі та акмеологічні функції фізкультурної освіти. Природничо-наукова, гуманітарна та фахова культура (аналіз циклів дисциплін навчальних планів). Єдність і взаємозв'язок природничо-наукової, гуманітарної й фахової культури. Загальна (духовна, фізична (спортивна)) культура, професійна культура, педагогічна культура фахівця, їх взаємозв'язок. Професійно-педагогічна культура фахівця та її роль у формуванні суспільної та індивідуальної свідомості, культурного потенціалу суспільства. Взаємовплив суспільства, професійно-педагогічної культури та фізкультурної освіти.

Тема 4. Сутність, структура і функції професійно-педагогічної культури фахівця з фізичної культури і спорту

Професійно-педагогічна культура як основа педагогічної діяльності у сфері фізичної культури і спорту. Фізична (спортивна) культура та її базові культура фізичного здоров'я). Професійна культура фахівця та її структура (професійно-організаційний та соціально-моральний блоки). Педагогічна культура фахівця як культура фізкультурної освіти і виховання. Структура та зміст педагогічної культури фахівця (система цінностей

та особистісних якостей фахівця). Соціально-професійна компетентність як основа професійно-педагогічної діяльності фахівця. Професійно-педагогічна культура фахівця як вияв його загальної (фізичної, спортивної, духовної) професійної і педагогічної культури.

Тема 5. Освітнє акме-культурологічне середовище як чинник формування професійно-педагогічної культури студентів фізкультурних спеціальностей

Поняття освітнього простору та освітнього середовища. Сутність складових фізкультурно-освітнього середовища університету, глобальний соціокультурний простір. Соціокультурні середовища на різних рівнях (макро-, мезо- і мікро-) та їх роль у формуванні конкретних форм культури. Структурно-компонентна модель акме-культурного освітнього середовища університету. Етапи, рівні та фази формування професійно-педагогічної культури у акме-культурно-освітньому середовищі університету. Умови, які сприяють підготовці і розвитку освітньо-професійної, освітньо-культурної та освітньо-соціалізованої функції студентів.

Тема 6. Соціально-професійна зрілість фахівця з фізичної культури і спорту і способи її становлення

Професіоналізм фахівця з фізичної культури і спорту. Сучасні вимоги до прогнозованої та гуманістичної обґрунтованості світу фахівця на соціопродуктивних умовах. Професійна майстерність фахівця. Особистісні якості та особливе становлення фахівця до виконуваної діяльності. Розвиток професійної самосвідомості як умова становлення фахівця. Професійна зрілість фахівця.

Тема 7. Професійна компетентність і професійно-педагогічна культура фахівця з фізичної культури і спорту

Взаємозв'язок професійно-педагогічної культури та професійної компетентності фахівця. Особистісні якості фахівця як складова його професійно-педагогічної культури. Соціокультурні (загальнокультурні та професійні) компетенції фахівця, їх характеристики і функції. Інтелектуальна й особистісно-обумовлена соціально-професійна характеристика фахівця. Ідеалізована модель цілісної професійної компетентності фахівця як вияву його професійно-педагогічної культури. Щаблі професійних досягнень фахівця та етапи його професійного становлення (грамотність – кваліфікація – компетентність – освіченість – майстерність (професійна зрілість)).

Тема 8. Професіоналізм і професійна майстерність фахівця як явище професійно-педагогічної культури

Індивідуальна професійно-педагогічна культура як стан самооновлення власної акме-культуровідповідності й акме-культурної ідентичності. Поняття «професіоналізм» та «професійна майстерність» (діяльності й особистості, їх тотожність та відмінності). Акме-культурологічний підхід як методологічна основа професіоналізму й професійної майстерності фахівця. Ідеалізована модель професіоналізму фахівця з фізичної культури і спорту. Структура та зміст професіоналізму фахівця з фізичної культури і спорту. Професіоналізм фахівця як феномен професійно-педагогічної культури.

Тема 9. Професійно-педагогічна культура та імідж фахівця з фізичної культури і спорту

Професійний імідж як соціокультурне явище (основні означення). Поняття «флеш-імідж» та «іміджмейкінг» фахівця з фізичної культури і спорту. Технологічні цінності професійно-педагогічної культури та професійний імідж фахівця. Флеш-імідж і соматична характеристика особистості фахівця з фізичної культури і спорту. Тілесні репрезентанти структури флеш-іміджу фахівця. Іміджмейкінг як діяльність із формування власного іміджу та позитивного іміджу об'єктів сфери фізичної культури і спорту (фізична культура, спорт, здоровий спосіб життя, спортивні клуби, команди тощо).

Додаток Н

Тренінг «Проблемний діалог»

Мета: вправа направлено на відпрацювання навичок спілкування та ведення переговорів в ситуаціях різного психологічного контакту між партнерами.

Процедура проведення. Вправа виконується в парах. Учасникам даються інструкції - по одній ролі з конверту кожному. Учасникам пропонується мовчки прочитати інструкції і далі діяти згідно з інструкцією, не розголошуючи свої наміри партнеру в парі.

Варіанти завдань: Перший конверт.

Виконавець А. Почніть з вашим партнером розмову про що-небудь, що може бути цікаво вам обом, або про те, в знанні чого ви впевнені і зможете говорити про це достатній час. Через 3-4 хвилини або якщо відчуєте, що сказано достатньо, поміняйтеся ролями з вашим партнером і починайте знову.

Виконавець Б. Мовчіть, поки не заговорить ваш партнер. У процесі розмови вслякю підтримуйте бесіду і проявляйте зацікавленість. Дивіться на партнера, кивайте, задавайте питання і т. д., але не намагайтеся перехопити ініціативу в бесіді. Через 3-4 хвилини або коли відчуєте, що сказано достатньо, поміняйтеся ролями і починайте знову.

Другий конверт.

Виконавець А. (Те ж, що і в першому конверті.)

Виконавець Б. Коли ваш партнер Заведе з вами розмову, подивіться на нього з виразом типу: «Ну-ну, подивимося, що цікавого ти можеш сказати». Продовжуйте мовчки, але уважно його розглядати. Через 2-3 хвилини або коли відчуєте, що вистачить, помінятися ролями і починайте знову.

Третій конверт.

Виконавець А. (Те ж, що і в першому конверті.)

Виконавець Б. Коли ваш партнер починає говорити, послухайте хвилину або дві, потім почніть соватися, міняти ноги, покладені одна на іншу, дивитися на годинник, озиратися по сторонах і т. д. Якщо ваш партнер замовкне, скажіть «Так-так, продовжуйте!», при цьому поведіться як і раніше. Через 3-4 хвилини або коли визнаєте, що вистачить, помінятися ролями і починайте знову.

Четвертий конверт.

Виконавець А. (Те ж, що і в першому конверті.)

Виконавець Б. Дочекайтеся, коли ваш партнер почне говорити, після чого висловіте свою мовчазну незгоду зі сказаним допомогою жестів або відповідним виразом обличчя. Якщо партнер замовкне, скажіть щось на кшталт «Ну-ну, продовжуйте!», Але не міняйте своєї поведінки. Через 3-4 хвилини або коли вирішите, що вистачить, помінятися ролями і починайте знову.

П'ятий конверт.

Виконавець А. Говоріть партнеру про що-небудь, що представляє для вас інтерес, але не дивіться на нього. Ви можете дивитися на що завгодно – оглядати кімнату, наприклад, або опустити очі. Через 3-4 хвилини або коли визнаєте, що досить, помінятися ролями і починайте знову.

Виконавець Б. Коли ваш партнер починає бесіду, відповідайте якомога більш підбадьорливим тоном. Спробуйте дотримуватися теми, запропонованої партнером. Задавайте питання, прояснює суть і т. д. Через 3-4 хвилини або коли вирішите, що сказано достатньо, помінятися ролями і починайте знову.

Пояснення. Корисно роздавати однакові конверти інструкцій всім парам учасників і проводити обговорення після виконання кожного конверту.

Обговорення. У процесі обговорення учасники оголошують зміст своїх інструкцій і розповідають, як протікали діалоги, які труднощі

вони відчували і як їх переборювали. При цьому в процесі обговорення ведучому.

Тренінг «Взаєморозуміння».

Мета: вправа спрямована на розвиток навичок інтуїтивного взаєморозуміння партнерів при здійсненні спільної діяльності в ситуації штучного обмеження засобів передачі інформації.

Опис процедури:

Варіант 1. Учасники рівномірно розподіляються по приміщенню. Їхнє завдання - порахувати від одного до двадцяти, дотримуючись таких правил:

- числа повинні називатися послідовно, тобто по порядку;
- одна людина не може називати два числа поспіль;
- якщо наступне число одночасно назвали кілька учасників, то вправа починається заново.

Для ускладнення вправи можна запропонувати учасникам виконання з закритими очима.

Варіант 2. Вправа проводиться в колі. Ведучий називає будь-яке число (але не більше, ніж кількість учасників в групі). Одночасно з цим необхідно встати учасникам в кількості, рівній названому числу з дотриманням наступних умов:

повинно встати рівно стільки учасників, скільки «замовлялося»;

учасникам не можна вголос домовлятися, хто саме буде виконувати завдання.

Доповнення. Можна визначити тривалість «затримки» (1-3 секунди) між проголошенням ведучим числа і виконанням команди. Визначення спеціального часу, протягом якого члени групи можуть якимось чином повідомляти свої наміри і вгадувати наміри інших, наповнює вправу додатковим змістом. Можна ускладнити вправу, заборонивши жестикуляцію. Але і при цьому у них залишаються такі параметри для аналізу, як міміка і пози один одного.

Обговорення. Необхідно спільно з учасниками розглянути особливості взаєморозуміння партнерів в ситуації штучного обмеження засобів передачі інформації. Також корисно вийти на обговорення ролі лідера в ситуації, коли необхідно організувати групу на виконання узгоджених спільних дій.

Комплексний тренінг «Тренування лідерства».

Мета: вправа направлена на відпрацювання моделей лідерської поведінки в модельованих типових проблемних ситуаціях професійної взаємодії. Вправа складається з двох частин.

Підготовча частина вправи спрямована на визначення типових проблемних ситуацій. Для цього учасники в процесі мозкового штурму називають ситуації професійної взаємодії, в яких вони відчують або можуть зазнавати труднощів. Всі без винятку запропоновані ситуації записуються ведучим. Потім кожна із запропонованих ситуацій коротко обговорюється в групі і приймається спільне рішення про включення або не включення її до списку типових проблемних ситуацій професійної взаємодії.

Основна частина вправи спрямована на відпрацювання моделей лідерської поведінки в типових проблемних ситуаціях. В основній частині використовується метод розігрування ролей, а також досвід роботи в групах.

Опис процедури. Учасникам розповідається, що їм потрібно виробити стратегії ефективної поведінки (наприклад) вчителя фізичної культури в типових проблемних ситуаціях і відпрацювати вміння їх використовувати в модельованих умовах. Вибирається перша ситуація, наприклад: «Учень відмовляється виконувати поставлене завдання». Визначається тип вказівки. Вибирається учасник, який буде виконувати роль вчителя фізичної культури, і доброволець на роль норовистого школяра. (Роль

норовливого учня може розігрувати сам ведучий.) Завдання вчителя фізичної культури – домогтися виконання одногрупником поставленого завдання всіма прийнятними вербальними засобами. Завдання учня – утримуватися від виконання запропонованого старостою доручення (раціонально заперечувати, наводити аргументи, чому дане завдання не слід виконувати зараз тощо). У випадку якщо він вирішить, що в розіграваних умовах він готовий виконати доручення, то він оголошує про це групі.

Після першого програвання ситуації проводиться обговорення.

Обговорення. Кожному учаснику, по колу, пропонується висловити свою думку про те, чи правильно поведився вчитель фізичної культури в ситуації, яка моделюється і як вчинив би особисто він в подібних умовах на його місці. По закінченні учаснику, який розіграє роль старости, пропонується або обґрунтувати, чому його варіант є не гіршим з числа варіантів запропонованих іншими учасниками (якщо він дійсно так вважає), або переграти ситуацію, використовуючи найбільш ефективну стратегію із запропонованих.

Пояснення. У процесі обговорення ведучому необхідно звертати увагу учасників, по-перше, на оцінку адекватності обраної вчителем фізичної культури стратегії переконання (використовувані ним слова й аргументи), а по-друге, на переконливість самого впливу (інтонації проголошення їм слів, пози, використовувани жести тощо). При необхідності проводиться коротке інформування по актуалізованим темам.

Імітаційна гра «Ідеальний образ учителя фізичної культури»

Завдання. Ви повинні створити ідеальний образ учителя фізичної культури. Ознайомившись із запропонованою нижче формою, відзначте характеристики, найбільш корисні, на вашу думку, для прийняття правильного рішення із урахуванням діяльності, на яку ви добирате педагога.

Інструкція 1. Ваше завдання: стосовно кожного гравця індивідуально проранжувати перелічені нижче 20 характеристик. Критерієм для оцінки якостей і здібностей є їх значення для учителя фізичної культури. Якість або здатність 1, 2 тощо, є найменш важливими, низький рейтинг, 20 – найвищий рейтинг; 19, 18 тощо, – найбільш значущі для даної діяльності.

№ п/п	Необхідні характеристики	Індивідуальний ідеальний образ	Колективний ідеальний образ
1	2	3	4
1.	Висока працездатність і енергійність		
2.	Здатність керувати класом		
3.	Уміння передбачати потенційні проблеми		
4.	Інноваційність (знайти і впровадити)		
5.	Відповідальність за досягнення цілей		
6.	Емпатичний потенціал (співпереживання, співрадість)		
7.	Рішучість у прийнятті рішень по ситуації		
8.	Здатність до навчання та розвитку		
9.	Здатність налагоджувати співпрацю та ефективно взаємодіяти із		
10.	Уміння збирати і переробляти		

11.	Уміння практично організувати заняття		
12.	Володіння професійною		

Пам'ятайте: жодна цифра не повинна повторитися!

Інструкція 2. Після того, як усі характеристики проранжують і запишуть результати у графі «Індивідуальний ідеальний образ», уся група ділиться на підгрупи по 3 - 7 осіб (в залежності від чисельного складу групи) і обговорюють в командах колективне рішення, тобто створюють колективний ідеальний образ учителя фізичної культури.

Правила обговорення:

- 1) приймати рішення шляхом голосування не можна;
- 2) вираховувати відсоток можна;
- 3) тиснути на партнерів по типу: «Я сказав!» не можна;
- 4) йти на компроміс небажано.

Мета – шляхом переговорів і колективного обговорення на основі аргументації позиції кожного виробити спільне консенсусне рішення.

Інструкція 3. Провести міжгрупову дискусію, в ході якої визначити правильність обраних характеристик, порівнюючи їх із функціями учителя фізичної культури.

Дебрифінг. За підсумками гри у командах скласти «Пам'ятку» учителя фізичної культури щодо послідовності кроків підготовки та проведення заняття з використанням інтенсивної інтерактивної технології. Потім провести презентацію й оцінку «Пам'яток», підвести підсумки гри.

Ділова гра «Імідж»

Цілі гри: навчити учасників здійснювати самомаркетинг, розробляти вимоги до особистісного іміджу, створювати позитивний імідж і здійснювати самопрезентацію.

Кількість гравців: від 7 до 15 осіб.

У грі беруть участь 3 команди: претенденти на посаду (2-3 особи); експерти (3-5 чоловік); іміджмейкери (залежить від кількості учасників, але їх не менше, ніж кількість претендентів).

Перш ніж приступити до гри і розподілу ролей, група створює підставу для гри - придумує ситуацію, школу, її історію і вакантну посаду (вчитель фізичної культури), для якої імідж має істотне значення. Потім група ділиться на три команди і отримує інструктаж про послідовність і зміст роботи. Усі три команди працюють одночасно, паралельно.

Гра складається з трьох етапів:

- 1) підготовка команд до гри;
- 2) власне гра: самопрезентації та презентації проектів, інтерв'ю із претендентами;
- 3) аналіз гри - підведення підсумків, рефлексія і дебрифінг.

Етап 1. Час проведення – 15 - 30 хв.

Група 1 – претенденти. Готуються до самопрезентації. З цією метою пишуть резюме у будь-якому форматі, працюють над своїм іміджем для участі у відбірковому інтерв'ю, розробляють презентаційну програму-проект за рішенням проблем фірми. Час – 45 - 60 хв.

Група 2 – експерти (компетентні судді). У період підготовки претендентів на посаду розробляють особистісну специфікацію на вакантну посаду, складають питання для групового систематизованого інтерв'ю (роблячи акцент на аналізі особистісного іміджу претендентів). Продумують критерії (на основі вивченого матеріалу з проблеми іміджу) і ідентичну для усіх експертів систему оцінювання. Час - 15 – 30 хв.

Особистісна специфікація

Характеристики, необхідні для діяльності учителя фізичної культури	Необхідні якості		
	обов'язкові	бажані	протипоказані
Фізичний вигляд (вік, стать, здоров'я, зовнішній вигляд, імідж)			
Досягнення: освіта, кваліфікація, досвід			
Спеціальні здібності: організаторські, комунікативні лідерські (харизма) здатність до			
Інтереси (хобі)			
Риси характеру: ділові, особистісні			
Додаткові відомості			

Група 3 – іміджмейкери. Здійснюють маркетинговий аналіз достоїнств і недоліків кожного претендента і на його основі створюють проект нового іміджу (вербального, кінетичного і візуального), реалізують його і продумують програму просування. Час – 15 - 30 хв.

Перерва: 5 хв.

Етап 2. Загальний час - 20 - 40 хв.

Після перерви починається самопрезентація претендентів біля стенда для демонстрації адекватності вакантної посади - вчителя фізичної культури. Далі по черзі на підставі побажань або жереба кожен із претендентів здійснює самопрезентацію протягом 5 - 10 хв:

- представляє себе;
- робить саморекламу;
- бере участь в інтерв'ю;
- захищає свій проект рішення задачі організації фізичного виховання школи.

В процесі демонстрації можливостей претендентами іміджмейкери аналізують імідж учасників конкурсу та вироблене враження на експертів.

Експерти оцінюють імідж претендентів і проекти пропозицій для вирішення задач фірми, уміння здійснювати самопрезентацію і саморекламу.

Етап 3. Загальний час - 20 - 30 хв.

Спочатку виступають експерти, доповідають про прийняте рішення призначення на посаду та висловлюють свою думку про імідж претендентів, враження, яке вони справили, і помилки які допустили. Потім виступають іміджмейкери з аналізом планованого і реалізованого іміджів претендентів, враження, яке вони справили, і помилки які допустили. Потім виступають іміджмейкери з аналізом планованого і реалізованого іміджів претендентів, намірів і очікувань за підсумками презентації. Далі висловлюються претенденти, розповідаючи про свої труднощі, проблеми, почуттях, які вони пережили.

Після закінчення дискусії кожна команда протягом 5 хв. розробляє «Пам'ятку» вчителю фізичної культури на тему «Що потрібно зробити, щоб сподобатися публіці». Після аналізу «Пам'ятки» з заключними підсумками виступає керівник гри.

Ділова гра

Тема ділової гри: «Аналіз уроку фізичної культури»

Мета ділової гри: визначення сучасних технологій організації процесу фізичного виховання та формування вмінь інтегрованого аналізу уроку фізичної культури.

Основні завдання: визначення методики проведення уроку фізичної культури, способів формування у студентів умінь логічно-послідовного викладення технологічних процесів; формування вмінь колективно вирішувати педагогічні задачі.

Організація заняття

У занятті бере участь академічна група (15 - 25 осіб). Із складу учасників формуються підгрупи по 3 - 5 осіб, які виконують функції учнів групи, директора та заступників директора. У кожній групі обирають лідера, який організовує всю роботу до встановлених функцій. Слухачі розробляють правила організації гри. Наприклад: поважати думку кожного; мати право на помилку; чітко висловлювати думку тощо. У процесі гри ці правила можна доповнювати. Керує заняттям викладач.

Функції учасників ділової гри

Лідер: дістає вихідну інформацію, інструкції від керівника гри. Він організовує свою групу для виконання пропонованих завдань, координує і спрямовує діяльність, під час проведення занять робить протокольний запис.

Гравці: беруть участь у проведенні занять як учні. Після закінчення уроку беруть участь в аналізі його проведення.

Викладач: проводить заняття за заздалегідь розробленим планом, робить аналіз результатів заняття.

Арбітри: здійснюють загальний контроль за ходом гри і дотриманням її регламенту; вирішують всі спірні питання, що виникають під час гри; оцінюють роботу лідера і групи; ведуть протокол; контролюють ігровий режим і дають оцінку діяльності всіх учасників гри. Ігрові документи арбітрів подані в «Пакеті ігрових документів для арбітрів».

Сценарій гри

Ділова гра складається з кількох етапів, які послідовно реалізуються. Їх зміст подано в таблиці.

1. *Підготовка до проведення ділової гри.* Під час проведення організаційного моменту керівник гри інформує учасників про проблему і завдання ігрової ситуації. Обираються арбітри (3-5 осіб) з числа найбільш досвідчених слухачів. Група поділяється на підгрупи (по 3-5 осіб). Кожна підгрупа обирає лідера. Арбітри отримують зразки відповідей на запитання.

Питання для актуалізації знань слухачів подані в «Пакеті ігрових документів для арбітрів». Лідери за допомогою жеребкування вибирають питання і разом з членами підгрупи готують на них відповіді. Кожна відповідь прослуховується, доповнюється членами інших підгруп та оцінюється арбітрами.

2. *Ігровий етап.* Заняття проводить слухач-викладач. Члени підгрупи під час заняття виконують функції учнів. Лідери виконують роль директора та заступників директора навчального закладу. Вони роблять записи, необхідні для проведення аналізу заняття. Викладач робить самоаналіз заняття. Після цього лідери заповнюють зведені таблиці відповідно до пропонованої мети відвідування. Зведені таблиці аналізу містяться в «Пакеті ігрової документації» кожної підгрупи. Після заповнення таблиць членами підгрупи їх здають до арбітражу для перевірки. Арбітри перевіряють і оцінюють роботу кожної групи, фіксують результати в протоколі, повертають матеріали лідеру.

Педагогічний аналіз заняття. Жеребкуванням визначається послідовність виступів лідерів з аналізу заняття. Представники кожної підгрупи аналізують окремі етапи заняття. Підгрупа, яка розпочинає аналіз, розкриває постановку дидактичної мети уроку, визначає його тип, пояснює, який етап занять був основним, а які етапи сприяли досягненню дидактичного завдання цього заняття. Підгрупа, яка завершує аналіз, робить

висновки і дає методичні рекомендації викладачеві. Кожна підгрупа зацікавлена набрати якнайбільше балів.

Змістові етапи ділової гри

№ п/п	Етапи ділової гри	Зміст етапу	Тривалість етапу, хв.
1.	Підготовка до проведення ділової гри	Організаційний момент. Актуалізація знань слухачів.	20
2.	Ігровий	Урок за сценарієм. Самоаналіз навчального заняття слухачем-викладачем.	45 10
3.	Педагогічний аналіз заняття	Аналіз навчального заняття підгрупами. Складання зведеної таблиці аналізу.	30 20
4.	Підсумковий	Підбиття арбітрами підсумків гри. Визначення ефективності їх проведення.	20

У різноманітній системі стимулювання для кожного її структурного елемента наведено склад оцінювальних характеристик і відповідні їм норми заохочень та штрафів. Оцінювальні характеристики диференційовані за змістом й особливостями роботи на різних етапах ігрового заняття (див. таблицю).

Діяльність учасників гри оцінюється за трьома критеріями: діловим, риторичним і етичним. Діловий рівень відображає ступінь підготовки, засвоєння матеріалу і професійні знання слухачів. Риторичний рівень враховує культуру мови, лаконічність і логіку у відповідях. Етичний рівень включає манеру поведінки, вміння терпляче пояснювати і тактично, коректно відповідати на запитання. Кількість балів нараховується відповідно від 0 до +5.

Ступінь організованості слухачів-учнів на уроці оцінюється за кількістю балів від -5 до +5.

Правильність педагогічного аналізу заняття оцінюється за діловим (від 0 до +10 балів) та етичним (від 0 до +5 балів) критеріями.

Усний аналіз окремих етапів заняття оцінюється за діловим (від 0 до +10 балів), риторичним (від 0 до +5 балів) та етичним (від 0 до +5 балів) критеріями.

Порушення ігрового режиму на будь-якому етапі може бути оцінене штрафними балами (до - 10 балів).

Пакет ігрових документів для арбітрів. «Інструкції для арбітрів».

1. Отримати від керівника гри пакет ігрових документів.
2. Визначити систему стимулювання.
3. Ознайомитися з питаннями активізації знань учасників ділової гри.
4. Уважно слухати відповіді кожної підгрупи на запропоновані запитання, разом з викладачем оцінити їх.
5. Записати оцінку в протоколі №1.
6. Оцінити додаткові відповіді лідерів.
7. Вивчити план заняття, підготовлений підгрупою «Викладач».
8. Під час заняття записувати спостереження, а потім узагальнити їх.
9. Оцінити діяльність учнів на занятті.
10. Записати оцінку в протоколі № 2, оголосити її.
11. Проаналізувати заняття.

12. Перевірити й оцінити правильність заповнення зведеної таблиці аналізу занять відповідно до запропонованої мети.
13. Внести оцінку до протоколу № 3, оголосити її.
14. Провести жеребкування підгруп.
15. Ознайомитися з методичними рекомендаціями з педагогічного аналізу уроку фізичної культури з погляду системного підходу.
16. Оцінити участь підгруп у проведенні педагогічного аналізу уроку фізичної культури відповідно до поставленої мети.
17. Внести оцінку до протоколу № 4, оголосити її.
18. Підрахувати кількість балів кожної підгрупи з усіх видів ігрових завдань, заповнити протокол № 4.
19. Визначити ефективність ділової гри.
20. Оцінити діяльність підгруп, лідерів і викладачів під час ділової гри.
21. Оголосити остаточний результат гри і підгрупу-переможницю.

Питання для актуалізації знань слухачів

1. Характеристика уроку фізичної культури як цілісної системи.
2. Суть педагогічного аналізу уроку фізичної культури й етапи його здійснення.
3. Основні принципи аналізу уроку фізичної культури.
4. Методика педагогічного аналізу уроку фізичної культури з позиції системного підходу.

Протокол № 1

Оцінка відповідей слухачів

Підгрупа	Запитання	Рівні оцінювання			Доповнення	Сума балів
		Діловий	Риторичний	Етичний		
1	2	3	4	5	6	7
1.						
2.						
3.						
4.						

Додаток П

Опитувальник А. Реана і В. Якуніна

Призначення тесту – діагностика навчальної мотивації студентів

Опис тесту

Методика розроблена на основі опитувальника А. Реана і В. Якуніна. До 16 тверджень цього опитувальника додано твердження, що характеризують мотиви уміння, виокремлені В. Леонтьєвим, а також твердження, що характеризують мотиви уміння, отримані Н. Бадмаєвою в результаті опитування студентів і школярів. Це комунікативні, професійні, учбово-пізнавальні, широкі соціальні мотиви, а також мотиви престижу і уникнення невдачі.

Інструкція до тесту

Оцініть за 5-бальною системою наведені мотиви учбової діяльності за значущістю для вас: 1 бал відповідає мінімальній значущості мотиву, 5 балів - максимальній.

Тестовий матеріал:

1. Вчуся, тому що мені подобається вибрана професія.
2. Щоб забезпечити успішність майбутньої професійної діяльності.
3. Хочу стати фахівцем.
4. Щоб дати відповіді на актуальні питання, що належать до сфери майбутньої професійної діяльності.
5. Хочу повното мірою використовувати задатки, що є у мене, здібності і схильності до вибраної професії.
6. Щоб не відставати від друзів.
7. Щоб працювати з людьми, треба мати глибокі і всебічні знання.
8. Тому що хочу бути серед кращих студентів.
9. Тому що хочу, щоб наша учбова група стала кращою в інституті.
10. Щоб заводити знайомства і спілкуватися з цікавими людьми.
11. Тому що отримані знання дозволять мені добитися всього необхідного.
12. Необхідно закінчити інститут, щоб у знайомих не змінилася думка про мене, як про здібну, перспективну людину.
13. Щоб уникнути засудження і покарання за погане навчання.
14. Хочу бути шанованою людиною учбового колективу.
15. Не хочу відставати від однокурсників, не бажаю опинитися серед тих, хто відстає.
16. Тому що від успіхів в навчанні залежить рівень моєї матеріальної забезпеченості в майбутньому.
17. Успішно вчитися, складати іспити на «4» і «5».
18. Просто подобається вчитися.
19. Потрапивши в інститут, вимушений вчитися, щоб закінчити його.
20. Бути постійно готовим до нових завдань.
21. Успішно продовжити навчання на наступних курсах, щоб дати відповіді на конкретні навчальні питання.
22. Щоб отримати глибокі і міцні знання.
23. Тому що в майбутньому планує зайнятися науковою діяльністю за фахом.

Ключ до тесту і обробка результатів тесту:

Шкала 1. Комунікативні мотиви: 7, 10, 14.

Шкала 2. Мотиви уникнення: 6, 12, 13, 15, 19.

Шкала 3. Мотиви престижу: 8, 9.

Шкала 4. Професійні мотиви: 1, 2, 3, 4, 5.

Шкала 5. Навчально-пізнавальні мотиви: 17, 18, 20, 21, 22, 23.

Шкала 6. Соціальні мотиви: 11, 16.

Дякуємо за відповіді

Додаток Р

Тест-опитувальник оцінки ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту

Шановні студенти!

До Вашої уваги пропонується дати оцінку (від 2 до 5 балів) власного, ціннісного ставлення до різноманітних аспектів майбутньої професійно-педагогічної діяльності

Професійно-педагогічні цінності	Оцінка			
	2	3	4	5
<i>1. Професійні цінності</i>				
Здоров'я				
Здоровий спосіб життя				
Тілобудова				
Рухові здібності				
Фізичні навантаження				
Моторна діяльність				
Фізичне вдосконалення				
<i>2. Педагогічні цінності</i>				
Толерантність				
Педагогічна етика				
Володіння способами організації рухової активності				
Педагогічна позиція				
Педагогічні якості				
Засоби і прийоми взаємодії з вихованцями				
<i>3. Індивідуально-особистісні цінності</i>				
Навички спілкування				
Поняття честі, совісті				
Соціалізація особистості				
Емоційні переживання				
Швидкість мислення				
Творчі нахили				
Самовираження				

Дякуємо за відповіді

Додаток С

ТЕСТУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЗНАНЬ

1. Які види об'єднує легка атлетика?
 - 1) біг,стрибки, метання;
 - 2) біг, стрибки, метання, ходьба, багатоборства;
 - 3) біг, стрибки з трампліна, метання;
 - 4) різновиди бігу, горизонтальні і вертикальні стрибки, метання снарядів, штовхання ядра.
2. Техніка безпеки передбачає:
 - 1) формування знань безпеки життєдіяльності під час занять фізичною культурою і спортом та ведення здорового способу життя;
 - 2) комплекс заходів, спрямованих на цікаве проведення вільного від навчання (праці) часу;
 - 3) система організаційних і технічних засобів, які запобігають дії на студентів небезпечних виробничих чинників.
3. Які стрибки відносяться до горизонтальних?
 - 1) стрибки у довжину;
 - 2) стрибки у висоту;
 - 3) стрибки у довжину і потрійний стрибок;
 - 4) потрійний стрибок.
4. Чим відрізняється ходьба від бігу?
 - 1) довжиною кроку;
 - 2) фазою польоту;
 - 3) технікою виконання вправи;
 - 4) дистанцією.
5. Естафета – це ...
 - 1) командне змагання;
 - 2) вид легкої атлетики;
 - 3) фізична вправа;
 - 4) різновид бігу на короткі дистанції.
6. Зі скількох періодів складається один цикл бігу?
 - 1) 1; 2) 2; 3) 4; 4) 6.
7. Скільки фаз містить один цикл бігу?
 - 1) 2; 2) 4; 3) 6; 4) 8.
8. Яка середня довжина кроку в бігу на середні дистанції?
 - 1) 150-190 см; 2) 170-210 см; 3) 185-220 см; 4) 190-230 см.
9. У разі прохолодної погоди під час проведення занять з легкої атлетики необхідно збільшувати час на:
 - 1) розминку; 2) заминку; 3) виконання легкоатлетичних вправ;
 - 4) виконання спеціально-бігових вправ.
10. При якій температурі не можна займатися фізичною культурою і спортом та брати участь у змаганнях:
 - 1) вище +28-30°C – нижче 15°C;
 - 2) вище +25-30°C – нижче 15-20°C;
 - 3) вище+30-35°C – нижче 18-20°C.
11. Який кут нахилу тулуба під час бігу на середні дистанції?
 - 1) 2-5°; 2) 4-5°; 3) 8-14°; 4) 15-18°.
12. Як ставиться нога на опору в бігу на середні дистанції?
 - 1) з передньої частини стопи без опускання на стопу;
 - 2) на всю стопу;

- 3) з передньої частини стопи з опусканням на п'ятку;
 4) перекатом із п'ятки на носок.
13. Взуття повинно:
- 1) щільно облягати ступню, не заважати кровообігу;
 - 2) достатньо вентиляваним, м'яким, легким, еластичним;
 - 3) зручним;
 - 4) всі відповіді вірні.
14. Чи можна виступати босим на змаганнях з легкої атлетики?
- 1) так; 2) ні; 3) ваш варіант.
15. Із якого вихідного положення розпочинається біг у спринті?
- 1) із низького старту; 2) із високого старту; 3) за вибором спортсмена;
 - 4) з обох положень.
16. Скільки варіантів розстановки стартових колодок виділяють у легкій атлетиці?
- 1) 1; 2) 2; 3) 3; 4) 4.
17. Скільки суддів фіксує час переможця кожного забігу?
- 1) 1; 2) 2; 3) 3; 4) 4.
18. Вважається, що спортсмен порушив правила змагань під час бігу, якщо він:
- 1) перетинає шлях супернику;
 - 2) штовхає суперника;
 - 3) біжить не по своїй доріжці на повороті;
 - 4) в усіх перерахованих випадках.
19. Вкажіть, за якою частиною тіла бігуна фіксується час на фініші:
- 1) голова; 2) шия; 3) тулуб; 4) руки.
20. Які з перерахованих видів змагань не відносяться до легкої атлетики?
- 1) крос; 2) стипль-чез; 3) стрибки з трампліна; 4) марафон.
21. Вкажіть кількість бар'єрів на дистанції 110 м з/б:
- 1) 5; 2) 10; 3) 11; 4) 15.
22. Скільки часу надається спортсмену для виконання спроби у стрибках у довжину
- 1) 30 с; 2) 60 с; 3) 90 с; 4) 120 с.
23. Перший світовий рекорд з бігу на 100 м був зареєстрований:
- 1) 1904 р.; 2) 1908 р.; 3) 1912 р.; 4) 1900 р.
24. Вкажіть кількість бар'єрів на дистанції 400 м з/б:
- 1) 10; 2) 20; 3) 30; 4) 40.
25. Які з перерахованих способів не належать до стрибків у довжину?
- 1) ножиці; 2) переступання; 3) прогнувшись; 4) зігнувши ноги.
26. Яку максимальну кількість спроб у кваліфікаційних змаганнях із стрибків у довжину може виконати кожний спортсмен?
- 1) 1; 2) 3; 3) 6; 4) 8.
27. Скільки прапорців повинен мати старший суддя в стрибках?
- 1) 1; 2) 2; 3) 3; 4) 4.
28. Термін «фосбері-флоп» у легкій атлетиці відноситься до:
- 1) стрибків у довжину;
 - 2) стрибків у висоту;
 - 3) бігу на середні дистанції;
 - 4) ваш варіант – ...
29. Світовий рекорд з бігу на 4x100 м у жінок належить команді:
- 1) Ямайки; 2) України; 3) США; 4) Росії.
30. Світовий рекорд з бігу на 200 м серед чоловіків належить:
- 1) Леоніду Бартеневу (Україна); 2) Кристофу Леметру (Франція);
 - 3) Асафі Пауелу (Ямайка); 4) Усейну Болту (Ямайка).

31. У звичайному низькому старті передня колодка встановлюється від стартової лінії на відстані:

1) 1 стопи; 2) 1,5 стопи; 3) 2 стоп; 4) довжини гомілки.

32. Перший крок після вибігання зі старту дорівнює:

1) 2,5-3 стопи; 2) 3,5-4 стопи; 3) 4-4,5 стопи; 4) 3-3,5 стопи.

33. До якого місця здійснюється вимірювання результату в штовханні ядра?

1) до внутрішнього краю обмежувального бруска;

2) до середини обмежувального бруска;

3) до зовнішнього краю обмежувального бруска;

4) до ноги спортсмена.

34. Якою ногою (по відношенню до планки) здійснюється відштовхування при стрибку у висоту способом «переступання»?

1) лівою; 2) правою; 3) будь-якою; 4) ваш варіант – ...

35. Які з перерахованих завдань не стосуються методики навчання стрибків у довжину?

1) навчити відштовхуванню;

2) навчити фінальному зусиллю;

3) навчити бігу по прямій з постійною і перемінною швидкістю;

4) навчити переходу від розбігу до відштовхування.

36. Вкажіть правильне місце знаходження спортсмена під час проведення занять/змагань з метання:

1) перебувати в зоні кидка;

2) перебувати поблизу зони метання;

3) повернутися спиною до напрямку польоту об'єкта метання;

4) всі відповіді вірні.

37. Які дії не можна здійснювати під час занять фізичними вправами?

1) виконувати вправи на приладах без страховки;

2) виконувати вправи, маючи вологі долоні;

3) заходити до спортивного залу без спортивною взуття;

4) всі відповіді вірні.

38. Уважно прочитайте запропоновані твердження і позначте правильний варіант:

1) бігова доріжка повинна продовжуватись не менш, як на 15 – 20 м за лінію фінішу;

2) не слід виконувати стрибки на вологому слизькому ґрунті;

3) не слід передавати прилади для метання кидком;

4) всі варіанти вірні.

39. Які з перерахованих видів відносяться до легкої атлетики?

1) біг з перешкодами;

2) бар'єрний біг;

3) біг по шосе;

4) всі відповіді вірні.

40. Термін «стипль-чез» у легкій атлетиці відноситься до:

1) стрибків у довжину;

2) стрибків у висоту;

3) бігу з перешкодами;

4) ваш варіант – ...

ТЕСТУВАННЯ СОЦІОГУМАНІТАРНИХ ЗНАТЬ

1. Знайдіть відповідність між назвами педагогічних наук та їх змістом.

Відповідь подайте у вигляді поєднання числа та букви.

1. загальна педагогіка	а) досліджує закони та закономірності виховання, навчання й освіти, організаційні форми й методи навчально-виховного процесу стосовно різних вікових груп
2. вікова педагогіка	Б) військова, спортивна, вищої школи, профтехосвіти та ін. педагогіка вищої школи, яка розкриває закономірності навчально-виховного процесу у вищих закладах освіти, специфічні проблеми здобуття вищої освіти
3. Спеціальна педагогіка	В) вивчає головні теоретичні й практичні питання виховання, навчання і освіти, досліджує загальні проблеми навчально-виховного процесу
4. галузеві педагогіки	Г) вивчає і розробляє питання виховання, навчання та освіти дітей з різними вадами: сурдопедагогіка (навчання й виховання глухих і глухонімих), тифлопедагогіка (навчання і виховання сліпих і слабкозорих), олігофренопедагогіка, логопедія, виправно-трудова педагогіка

2. Назвіть трисдину мету уроку:

- а) патріотична, навчальна, гуманістична;
- б) навчальна, виховна, розвивальна;
- в) навчальна, державна, гуманістична.

3. Виберіть чотири основні компоненти педагогічної майстерності:

- а) педагогічна інтуїція;
- б) розвинене педагогічне мислення;
- в) педагогічні здібності;
- г) педагогічний оптимізм;
- д) гуманістична спрямованість;
- е) педагогічна емпатія;
- є) педагогічна техніка;
- ж) педагогічна культура;
- з) професійна компетентність

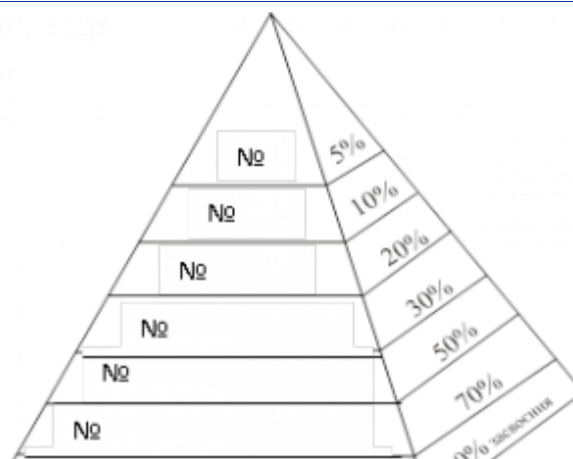
4. Знайдіть відповідність. Який тип стосунків між учителем та учнем

відносять до особистісно зорієнтованої освіти:

- а) «об'єкт-об'єктні»;
- б) «об'єкт-суб'єктні»;
- в) «суб'єкт-суб'єктні»;
- г) «суб'єкт-об'єктні».

5. Перед Вами “Піраміда пізнання”, яка характеризує ефективність засвоєння інформації (у %) при використанні того чи іншого методу навчання. Проставте на піраміді номер методу (за поданим нижче списком), що відповідає певному відсотку засвоєння. Наприклад, №1 – 5%, №2 – 10%.

1. Наочне приладдя.
2. Лекції.
3. Виступ у ролі того, хто навчає.
3. Обговорення в групах (дискусії,
5. Аудіо-відео.
6. Читання.
7. Мозкові штурми тощо).
8. Навчання практикою (рольові ігри, програвання ситуацій, ділові ігри, практичні заняття).

6. З яким типом темпераменту учня можна було б застосувати наступні рекомендації:

«Надавати перевагу письмовому опитуванню перед усним, деякі письмові завдання закінчувати вдома. Дати можливість подумати, не ставити питання зненацька, не вимагати швидкої відповіді?»

- а) холеричний;
- б) сангвінічний;
- в) меланхолійний;
- г) флегматичний.

7. Що встановлюють державні стандарти освіти:

- а) підвищення ролі вчителя у формуванні громадянського суспільства;
- б) поглиблення міжнародного співробітництва у сфері новітніх педагогічних технологій;
- в) вимоги до змісту обсягу і рівня освітньої і фахової підготовки в Україні;
- г) оптимізацію кадрового забезпечення навчальних закладів;
- д) модернізацію системи підготовки педагогічних працівників?

8. Вставте пропущене слово

... – це комплекс властивостей особистості, що забезпечує високий рівень самореалізації професійної діяльності на рефлексійній основі.

9. Ситуація. Із розмови вчителя і батька (мами) учня: «Нам не вірять, коли ми розповідаємо, що у нас місяцями і, буває, навіть роками стоять нерозкорковані пляшки з вином, привезені кимось із гостей, що вперше потрапили у наш дім. І не тому, що у нас сухий закон або чиясь заборона. Просто ні до чого воно нам, це пляшкове щастя, ні до чого – і все. Так, як і цигарки, до речі. І у наших дітей-підлітків ставлення до цих атрибутів удаваної мужності визначене: ні цікавості, ні тяжіння, але достатньо свідомо відраза».

Яка відповідь була б найбільш тактовна:

- а) це просто нормально. Ненормально знати, що отрута, хвороба, і все-таки у себе її силоміць упихати;
- б) це вибір Вас та Ваших дітей, кожен має право обирати, як йому жити;
- в) не слід забувати, що дитина вчиться на своєму досвіді: не розуміє, як це «гаряче», поки не опечеться. Тому ваші діти свідомо зможуть вирішувати лише тоді, коли хоча б раз спробують алкоголь і порівняють свої відчуття «до» і «після»;
- г) поки що спрацьовує Ваш авторитет. Давайте поговоримо на цю тему, коли Вашим дітям буде років 25?

10. Ситуація. Ви стоїте на зупинці, де чекають автобуса знайомі Вам люди і група Ваших вихованців-шестикласників. Останні розважаються, сміються. Один з підлітків кидає жмут газетного паперу на іншого. Шестикласники сперечаються, але все закінчується сміхом.

Які Ваші дії в цій ситуації будуть найефективніші:

- а) звернете увагу дітей на непристойну поведінку і примусите їх прибрати папір;
- б) висловите здивування з приводу такої поведінки завжди слухняних шестикласників;
- в) звернетесь до оточуючих, засуджуючи поведінку підлітків;
- г) «не помітите» поведінки школярів?

11. Які повноваження мають органи самоврядування загальноосвітньої школи:

- а) вживають заходи, спрямовані на розвиток і правильне розміщення мережі загальноосвітніх шкіл, зміцнення їхньої навчально-матеріальної бази;
- б) беруть участь у визначенні державної політики в галузі освіти і науки;
- в) розробляють програми розвитку освіти, державні стандарти освіти;
- г) визначають зміст компоненту освіти, що надається закладом освіти понад визначений державою обсяг?

12. Ситуація. Ви – вчитель. На уроці під час пояснення нового матеріалу Ви помітили, що учні передають один одному записки. Одна записка упала, і учні побачили, що Ви це помітили.

Які Ваші дії будуть найбільш правильними:

- а) суворим зауваженням припиню такі дії школярів;
- б) припиню пояснення і надаю дві хвилини, щоб учні змогли висловити у записках свої думки до товаришів;
- в) підніму записку, прочитаю її перед усіма, присоромлю учнів;
- г) продовжу пояснення, ніби нічого і не сталося?

13. Ситуація. Уявіть, що Ви йдете вулицею зі своєю дитиною, яка їсть морозиво. Проминувши урну, дитина кидає обгортку від морозива.

Якими будуть Ваші дії:

- а) зробите вигляд, ніби нічого не сталося;
- б) скажете, щоб дитина підняла папірець і кинула його до урни;
- в) зробите зауваження, але не будете примушувати дитину піднімати папірець, підете далі;
- г) з обуренням повернетесь, самі піднімете папірець і кинете його до урни?

14. Як Ви розумієте поняття «загальнолюдські цінності»:

- а) це етичні надбання людей, що належать до однієї національності;
- б) це увесь комплекс надбань людства у галузі науки, техніки, віросповідання;
- в) це набуті попередніми поколіннями надбання, незалежно від расової та національної приналежності, що визначають основу поведінки окремої людини або певних спільнот;
- г) правильної відповіді немає?

15. Ситуація. Уявіть, що Ви – вчитель. В учнів Вашого класу закінчилося новорічне свято. Потрібно прибрати класну кімнату. Якою буде Ваша пропозиція:

- а) прибиратиме в кімнаті технічка, це її функція;
- б) ви завчасно організували групу слухняних учнів, з ними і приберете кімнату;
- в) складено графік чергування учнів на півріччя, тому проблем Ви не бачите;
- г) запропонуєте всім швидко обрати, хто що хоче виконувати, регламентуючи тільки час виконання роботи?

16. Про яке джерело сучасної педагогіки говорить М. Г. Стельмахович: «Це багатотомний усний підручник навчання і виховання, який зберігається в пам'яті народу, постійно ним використовується, систематично збагачується й удосконалюється...»:

- а) народну педагогіку;
- б) праці видатних педагогів минулого;
- в) передовий педагогічний досвід;
- г) народну філософію?

17. К. Д. Ушинський зазначав: «...педагогіка буде, звичайно, першим, вищим з мистецтв, бо вона прагне задовольнити найбільшу з потреб людини й людства – їхнє прагнення до вдосконалень у самій людській природі: не до вираження довершеності на полотні або в мармурі, а до вдосконалення самої природи людини – її душі й тіла; а вічно передуючий ідеал цього мистецтва є довершена людина».

На чому ґрунтується К. Д. Ушинський:

- а) К. Д. Ушинський неправий, бо педагогіка – лише мистецтво, у ній немає жодних закономірностей;
- б) педагогіка формує і систематизує основні знання про виховання, а застосування цих закономірностей у практичній діяльності є мистецтвом;
- в) педагогіка лише теоретико-прикладна наука, яка вивчає загальні закономірності виховання. А мистецтво передбачає художньо-образну форму відображення особистістю дійсності;
- г) правильної відповіді немає?

18. У наведеному нижче списку виберіть прізвища відомих педагогів:

- а) К.Д. Ушинський;
- б) М. Монтесорі;
- в) М. Ватутін;
- г) Я. Корчак;
- д) І. Мазепа;
- е) Ш.А. Амонашвілі.

19. Яка найголовніша, на Вашу думку, мета загальної середньої освіти?

Виберіть один із запропонованих варіантів:

- а) навчити добре аналізувати тексти, виділяти головне;
- б) навчити добре рахувати, проводити обчислення;
- в) навчити навчатися;
- г) навчити швидко читати;
- д) зберегти і покращити фізичне здоров'я дитини.

20. До якого принципу Ви віднесете правило: «Працюючи з усім класом, пам'ятай про кожного учня»?

- а) систематичність і послідовність навчання;
- б) свідомість і активність навчання;
- в) особистісне спрямування;
- г) міцність знань;
- д) правильної відповіді немає.

21. Доповніть речення одним із чотирьох нижчезазначених варіантів:

Процес, у ході якого готові знання передаються учням, із подальшим процесом закріплення, узагальнення, систематизації та контролю – це:

- а) сугестивне навчання (сугестія = навіювання);
- б) проблемне навчання;
- в) репродуктивне навчання;
- г) практичне навчання.

22. Ситуація. Ви йдете коридором школи. У кутку два п'ятикласники з'ясовують між собою стосунки, пускаючи вхід свої кулаки.

Продумайте тактичні лінії спілкування з вихованцями. Виберіть той тип реагування, який Вам знається найбільш доречним:

- а) схоплю обох учнів за руки, розведу їх і проведу до учительської для розмови. Уже по дорозі викажу своє негативне ставлення до їхніх дій, називаючи хлопчиків бешкетниками, хуліганями;
- б) не зверну увагу, пройду повз них, примовляючи про себе: «Це не мої учні, хай б'ються. Поб'ються і помиряться»;
- в) спокійно підйду, обніму одного з хлопчиків, розчепивши його із супротивником, і

пригорну до себе, щось скажу йому приємне і заспокійливе на вушко;
 г) рішуче підйду до хлопчиків, голосно крикну: «Негайно припиніть цю бійку. Я вам поставлю двійки за поведінку!».

23. Ситуація. Ви – класний керівник 7-го класу. Перерва. Педагог в учительській переглядає учнівські зошити. Раптом до кімнати заходить знервована жінка (мама Оксани Т.) і роздратовано звертається до класного керівника: «Що це у вас діється? Знову чіпляєтесь до моєї Оксани, нацьковуєте на неї інших учнів? А ще педагоги...» Виберіть лінію своєї поведінки у спілкуванні з мамою учениці (один із варіантів):

а) піднімусь із-за столу, намагатимусь вивести маму з учительської, аби інші вчителі не були свідками розмови: "Вийдемо, аби не заважати колегам. Поговоримо в іншому місці";

б) швиденько піду назустріч мамі, посміхнуся і заспокійливо скажу: "Добрий день, шановна Антоніно Петрівно! Сідайте ось тут. Мені приємно бачити вас. Які звістки від сина? Хороший учень був у нас...";

в) продовжую перебирати зошити, не звертаю увагу на репетування: "Хай виговориться ця скандалістка. Тоді й поговоримо. Я їй таке видам про її Оксану. Дівця...";

г) зустріну словами: "Ви знову зі скандалом! Настроїли свою Оксану проти всіх учнів і шукаєте винних. Підемо до дітей в клас і вони вам розкажуть таке про вашу доньку...".

24. Якщо вам потрібно буде зробити електронну презентацію під час проведення уроку, яку із нижче наведених програм Ви використаєте (Інтернет не підключено).

- а) Eset
- б) Mozilla Firefox
- в) Outlook Express
- г) Microsoft Office PowerPoint
- д) ABBYY FineReader
- е) Nero Express

25. До наочних методів навчання належать:

- а) практичні та лабораторні роботи;
- б) нестандартні уроки;
- в) бесіди, інструктажі, лекції, пояснення;
- г) ілюстрування, демонстрування.

26. Система наукових знань, умінь і навичок, визначених для засвоєння учнями, це:

- а) метод навчання;
- б) зміст освіти;
- в) виховання;
- г) засоби навчання.

27. Андрагогіка – це:

- а) галузь педагогіки, що займається проблемами освіти, навчання та виховання дорослих;
- б) наука, що вивчає особливості розвитку і становлення народної педагогіки;
- в) галузь педагогіки (зокрема дефектології) про особливості виховання й навчання дітей з вадами зору;
- г) галузь педагогіки (зокрема дефектології), що займається проблемами розвитку, навчання та виховання дітей з вадами слуху.

28. Принципи навчання:

- а) послідовність, системність, авторитарність, доступність, науковість;
- б) послідовність, системність, наочність, доступність, науковість;
- в) авторитарність, формальність, догматизм, доступність, науковість;
- г) послідовність, системність, догматизм, доступність, авторитарність.

29. Автором якої праці є В.О. Сухомлинський:

- а) «Місто сонця»;
- б) «Серце віддаю дітям»;
- в) «Еміль, або Про виховання»;
- г) «Педагогічна поема».

30. Стадії розвитку колективу за А.С. Макаренком (розставити у правильній послідовності):

- а) виділяються активісти, які підтримують керівника і беруть на себе частину його повноважень;
- б) кожний перебуває на рівні самовиховання, ставлячи колективну вимогу сам до себе;
- в) колектив повністю склався, більшість функцій керівника переходить до органів самоврядування;
- г) колективу ще немає, керівник змушений виступати у ролі "диктатора".

31. Ситуація. Ви – учитель початкових класів. Після уроків до вас підходить збентежений першокласник і, червоніючи, просить дати телефон однокласниці. На запитання, навіщо він йому потрібен, хлопчик, опустивши очі, зізнається, що йому дуже подобається однокласниця, але поговорити з нею в школі він не наважується, і додає: «Може, по телефону вийде...».

Як би ви поступили в такій ситуації на місці вчителя?

- а) дам телефон
- б) відволічу хлопчика від цієї ідеї і переключу його увагу на щось інше, не пов'язане з дівчинкою, яка йому подобається;
- в) проведу із хлопцем виховну бесіду про необхідність відповідального ставлення до навчання і шкідливість відволікання від освітнього процесу на менш важливі питання, зокрема, особисті симпатії;
- г) скажу, що номер телефону у мене немає, але я постараюся допомогти. При найближчій нагоді дам хлопчикові і дівчинці спільне навчальне завдання.

32. Ситуація. У класі є слабкий учень, і діти не пропускають нагоди познущатися з хлопчика. Коли вчитель викликає його до дошки, він тільки затинається, і мовчить, боячись, що всі будуть сміятися над його відповіддю. Учитель зітхає, дорікає і ставить «2». Як би ви діяли на місці вчителя, щоб вирішити проблему невпевненості учня в собі та надмірної сором'язливості?

- а) не викликати його до дошки, раз він соромиться, буду ігнорувати учня, поки він сам не виявить ініціативу і не визветься відповідати;
- б) викликати сором'язливого учня щоразу на кожному занятті – нехай вчиться відповідати і буде готовий до уроку;
- в) дам учню посилене завдання творчого характеру, яке б відповідало його інтересам, щоб він міг реалізувати свій творчий та інтелектуальний потенціал, і таке, яке б зацікавило учнів класу. Попрошу учня зробити презентацію виконаного завдання;
- г) дам на наступному уроці контрольну роботу, щоб виявити наявний рівень знань учнів, після чого оприлюдню результати і порівняю успіхи цього учня із рештою класу.

33. Ситуація. Мама з сином заходять в маршрутку (дитині приблизно 4 роки). Мати постійно робить сину зауваження: «Сядь рівно. Я сказала, повернись! Не махай ногами! Скільки можна повторювати тобі – не крутись! Зараз когось вимажеш. Зараз сам підеш до садочка!». Син абсолютно ігнорує слова матері, продовжує вести себе так, як йому заманеться. У чому, на вашу думку, причина такої поведінки дитини?

- а) син робить усе наперекір мамі спеціально, випробовує її терпіння та хоче показати, що він – самостійний;
- б) така поведінка дитини пояснюється постійним повторенням подібних «загроз» з боку матері, до яких він вже звик і розуміє, що ніякого реального покарання не буде;
- в) син ображений на матір, хоче їй помститися, тому й веде себе неприпустимо,

повністю усвідомлюючи це;

г) він такий лихий і невихований від народження. Це – гени.

34. Як би ви порадили поводитися мамі із попередньої ситуації?

а) застосувати до дитини фізичне покарання, бо у вихованні важливе не лише заохочення, інколи потрібно й карати, але злегка, щоб не нашкодити здоров'ю;

б) вибачитися перед дитиною, пообіцяти їй заохочення у вигляді морозива чи нової іграшки, тощо;

в) ігнорувати поведінку дитини, робити вигляд, що нічого такого не відбувається;

г) у зрозумілій формі пояснити дитині, що треба себе пристойно вести в громадському місці; захопити дитину якоюсь діяльністю (подивитися у вікно, порозказувати віршики, тощо), щоб вона не ниділа.

35. Індивідуальний підхід у навчанні – це:

а) врахування подібних, типових властивостей учнів;

б) врахування своєрідних особливостей кожної особистості;

в) нівелювання особистісних відмінностей особистості;

г) періодичне врахування і нівелювання індивідуальних особливостей учнів.

36. Із запропонованих варіантів оберіть один вид діяльності, що найбільше підходить людині у професії «людина-знакова система»:

а) бухгалтер;

б) перукар;

в) музикант;

г) вчитель;

д) художник;

е) менеджер з персоналу.

37. За авторитарного стилю педагогічної діяльності учень розглядається як:

а) об'єкт педагогічного впливу, виконавець наказів та повчань;

б) рівноправний партнер, якого залучають до прийняття рішень;

в) об'єкт самодіяльності, який може робити все, що заманеться;

г) об'єкт педагогічного впливу, якого треба постійно контролювати, перевіряти.

38. Одним із принципів навчання є принцип оптимізації (вибір такої методики навчання, яка дозволяє отримати найбільші результати при мінімально необхідних витратах часу і зусиль учнів; Ю. К. Бабанський). Визначте, за якою формулою можна зобразити процес оптимізації:

а) $Q=t/V$;

б) $Q=V/t$;

в) $Q=V*t$;

г) $t=Q*V$.

де Q – показник ефективності (оптимізації) навчання; V – обсяг виконаної учнем роботи; t – кількість часу, витраченого учнем.

39. Що, на Вашу думку, буде у перший період з навчанням учнів, які звикли до тотального контролю, якщо зняти всі перевірки?

а) учні почнуть проявляти більше навчальної активності;

б) учні зразу стануть старанними у виконанні завдань;

в) відбудеться зниження навчальної активності;

г) нічого не зміниться, учні вчитимуться, як і раніше.

40. Основною метою оцінки вчителем рівня знань учня є:

а) стимулювати і спрямовувати навчально-пізнавальну діяльність учнів;

б) хвалити або карати учнів за щось у конкретній ситуації;

в) виражати думку вчителя щодо особистості учня;

г) підтримувати в класі порядок і дисципліну;

д) це єдиний засіб для того, щоб учні боялися і вчили уроки.

41. Ситуація. Як варто зреагувати вчителю на поведінку учня, що знаходиться у стані афекту (сильного емоційного збудження, «емоційного вибуху»)? Виберіть варіант відповіді:

- а) показати, що Вам зрозумілі переживання учня, зачекати, поки він заспокоїться, а потім обговорити ситуацію;
- б) насварити, примусити припинити так емоційно реагувати;
- в) зробити йому зауваження, присоромити. Навести у приклад інших;
- г) повністю ігнорувати поведінку учня. Вести себе так, ніби нічого не сталося.

42. Працюючи з «важкими» підлітками, варто:

- а) частіше використовувати жорсткі зауваження;
- б) розбирати в присутності товаришів негативні риси характеру конкретного учня;
- в) скоротити до мінімуму зауваження, виключивши із свого арсеналу докори і погрози;
- г) продемонструвати усьому класу, як деякі учні нерозумно, а іноді й безглуздо ведуть себе, відповідають на заняттях.

43. Хто із даних людей є представником української педагогіки:

- а) М. Ломоносов.
- б) Б. Грінченко.
- в) Л. Толстой.
- г) В. Сухомлинський.
- д) Д. Менделєєв.
- е) правильної відповіді немає.

44. Дидактика вивчає:

- а) вікові психологічні особливості учнів;
- б) входження особистості в соціальне середовище, прийняття норм, цінностей і правил цього середовища;
- в) закономірності засвоєння знань, умінь і навичок, формування переконань, визначає обсяг і структуру змісту освіти;
- г) типи державного устрою;
- д) формування у вихованців почуття патріотизму, тобто доброго відношення до батьківщини та до представників спільних культури або країни.

45. Як називається принцип навчання, відповідно до якого навчання здійснюється успішніше, коли ґрунтується на безпосередньому спостереженні та вивченні предметів, явищ і подій:

- а) наочності;
- б) свідомості й активності;
- в) міцності;
- г) систематичності та послідовності;
- д) поваги до особистості.

46. Виберіть один варіант відповіді. Який підхід у вихованні, на Вашу думку, найбільше сприяє розвитку самостійності у дитини:

- а) дитина всьому має навчитися сама, без допомоги дорослих;
- б) допомогти дитині діяти самій, але бути в зоні досяжності, надаючи підтримку за потреби;
- в) показати дитині, як треба робити, а потім залишити її одну, більше не звертаючи на неї уваги;
- г) показати дитині, як треба робити, а потім вимагати дотримання інструкції, постійно контролювати.

47. Із нижченаведеного списку виберіть методи виховання:

- а) заохочення;
- б) покарання;
- в) системність;
- г) особистий приклад;

- д) цілеспрямованість;
- е) рефлексія;
- ж) переконання.

48. Виберіть твердження, що стосуються ознак авторитарної освіти:

- а) учні мають власну думку і виражають її, навіть якщо вчитель думає інакше;
- б) учні в усьому мають погоджуватися із педагогом, тому що він завжди правий;
- в) педагог та учні постійно взаємонавчаються і вдосконалюються;
- г) у спілкуванні педагога з учнями переважає монолог.

49. Ситуація. Бувають ситуації, коли школярі (особливо першокласники) охоче беруться за доручення дорослого, але не виконують завдання, тому що не засвоїли його змісту, швидко втратили до нього цікавість або просто забули. Що б Ви могли порадити у таких випадках вчителю:

- а) говорити простими короткими реченнями;
- б) після виголошення доручення перевірити, як учні зрозуміли завдання;
- в) не задавати завдань для дітей цього віку, почекати, поки діти підростуть і стануть уважнішими;
- г) якщо діти не виконали завдання, обов'язково їх покарати, щоб вони привчалися до того, що вчителя треба уважно слухати.

50. Ситуація. Виберіть одну найдоцільнішу лінію поведінки. Ви заходите до класу щоб розпочати урок. Учні не готові до уроку: не витерта дошка, на підлозі ганчірка і папірці. Ваша перша дія:

- а) не зверну увагу на такі дрібниці, привітаюсь і розпочну урок;
- б) привітаюся, мовчки сама витру дошку і підберу папірці;
- в) привітаюся, зроблю зауваження, сама витру дошку і підберу папірці;
- г) висловлю своє невдоволення, з репліками осуду сама витру дошку і підберу папірці;
- д) висловлю своє невдоволення, примушу кількох учнів негайно прибрати клас і витерти дошку;
- е) привітаюся, висловлю своє здивування з приводу безладу, запропоную розпочати урок заново: вийду на 2 хв., щоб учні підготувалися;
- ж) привітаюся, висловлю своє здивування безладдям і запропоную підготувати клас до уроку.

51. Ситуація. Виберіть одну найдоцільнішу лінію поведінки. Ви підходите до групи своїх вихованців, учнів 6-го класу, які не бачать вас, і чуєте у їхньому лексиконі вкрай брутальні слова. Учні побачили вас і зрозуміли, що вчитель почув їх лихослів'я. Ваші дії:

- а) я висловлю своє обурення такою поведінкою: «Ви малеча, навчаєтесь у школі і так ганьбите себе. Хіба можна опускатись до рівня покидьків суспільства?»;
- б) повідомлю учням, що почула ненормативну лексику, висловлю з цього приводу свої почуття і сподівання, що цього більше не буде. А через деякий час, достатньо підготувавшись, проведу з учнями бесіду про історію виникнення лихослівної лексики, невластивість її українській мові, українському менталітету, аргументую, що ця лексика була властива поневолювачам і використовувалася з метою принизити раба;
- в) зроблю вигляд, що не чула їхньої лексики. Переведу розмову на інше. А через деякий час, достатньо підготувавшись, проведу з учнями бесіду про історію виникнення лихослівної лексики, невластивість її українській мові, українському менталітету, аргументую, що ця лексика була властива поневолювачам і використовувалася з метою принизити раба;
- г) зроблю вигляд, що не чула їхньої лексики. Пізніше проведу індивідуальну бесіду зі своїми вихованцями, присоромлю їх;
- д) запрошу до школи батьків лихословів. Виявлю своє невдоволення поведінкою дітей, пообіцявши обговорити це питання на класних батьківських зборах.

52. Визначте, хто є автором даних творів. Відповідь запишіть у вигляді: «1-Б» (якщо вважаєте, що А.С. макаренко є автором твору «Теорія і практика дошкільного виховання»).

1. А.С. Макаренко	А) «Я серце віддаю дітям»
2. Б.Д. Грінченко	Б) «Теорія і практика дошкільного виховання»
3. Софія Русова	В) «Яка тепер народна школа в Україні»
4. В.О. Сухомлинський	Г) «Енциклопедія шкільного роду»
5. О.А. Захаренко	Д) «Педагогічна поема»

53. Педагогіка – це:

- а) наука про підготовку підлітків до життя;
- б) мистецтво впливу вихователя на дитину з метою формування її особистості;
- в) наука про зміст, форми і методи виховання, освіти і навчання;
- г) наука про виховання в дітей чемності й дисциплінованості.

54. У педагогіці існує низка відносно самостійних розділів, пов'язаних із дослідженням окремих сторін навчально-виховного процесу. Знайдіть відповідність між назвою розділу та його змістом.

1. Дидактика	а) дослідження сукупності всіх організаційно-педагогічних проблем, пов'язаних з управлінням освітою, мережею й структурою навчально-виховних установ і керівництвом їхньою діяльністю
2. теорія й методика виховання	б) розробка цілей, завдань, змісту, принципів, методів і організації освіти та навчання
3. школознавство	в) формування етичних якостей людини, політичних переконань, естетичних смаків, організації різноманітної діяльності учнів

55. Оберіть одну правильну відповідь. Вчитель вирішив розпочати вивчення розділу з довільно обраної теми. Який принцип навчання було порушено?

- а) свідомості й активності;
- б) доступності;
- в) наочності;
- г) систематичності та послідовності;
- д) врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів.

56. Ситуація на уроці. Вчитель у новому класі вирішив провести урок із використанням інтерактивних методів навчання. Він об'єднав дітей у підгрупи по 4-5 осіб, роздав завдання і повідомив тільки про те, що завдання треба розв'язати. Потім сів за свій стіл і почав готуватись до наступного етапу уроку, не звертаючи уваги на дітей. Коли прийшов час підводити підсумки, виявилось, що декілька підгруп зовсім не виконали завдання, тому що не зрозуміли його, кілька дітей посварилися й сиділи похмурі, дехто взагалі не брав участі у роботі. Яких помилок, на Вашу думку, припущено вчителем у такій ситуації:

1. Не обговорив правила роботи у підгрупах.
2. Треба було дати інструкцію щодо виконання, перевірити, чи усі правильно її зрозуміли.
3. Треба було повідомити час виконання завдання; розподілити ролі у групі.
4. Впродовж виконання учнями роботи треба було підходити та перевіряти, як вони працюють, на якій стадії виконання тощо.
5. Вчитель усе зробив правильно.

57. Ситуація. Учениці сперечаються щодо прибирання класу: сьогодні у школі святковий вечір і тому обом хочеться мати більше часу для підготовки до вечора. Одна з них, зібрала речі та демонструє намір вийти з класу зі словами: «Ти живеш ближче, отже сьогодні почергуєш сама». Який стиль поведінки у конфліктній ситуації продемонструвала ця учениця? Оберіть одну відповідь:

- а) пристосування;
- б) конкуренція;
- в) співробітництво;
- г) компроміс.

58. Що є основним показником ефективності навчання:

- а) обсяг знань, інтерес до навчання, якість знань;
- б) високі підсумкові оцінки, нагороди, закінчення престижного закладу;
- в) отримання винагороди, успіх серед ровесників.

59. У чому полягають дидактичні здібності вчителя:

- а) у вмінні формувати класний колектив;
- б) у здатності доступно викласти матеріал, організувати пізнавальну діяльність;
- в) у глибоких знаннях свого предмету;
- г) у здатності розподіляти свою увагу;
- д) у здатності викликати подив і захоплення учнів.

60. Ситуація на уроці. Вчитель світової літератури у 8 класі характеризує героя твору, який не є позитивним персонажем. Учні бурхливо відреагували і стали показувати на свого однокласника, який самотньо сидить за останньою партою. Знявся галас. Як повинен вчинити педагог?

Із запропонованих п'яти варіантів оберіть лише два: **X** – оптимальний варіант поведінки вчителя, **Y** – допустимий варіант поведінки вчителя:

- а) зробити вигляд, що нічого не трапилося і далі проводити урок;
- б) призупинити урок, обуритись такою поведінкою учнів і вийти з класу;
- в) призупинити урок, зробити порушникам поведінки записи у щоденник і продовжити урок;
- г) проводити далі урок, але на наступний урок задати міні-твір про культуру взаємин у колективі;
- д) призупинити урок і поговорити з учнями про цінність людських відносин і взаємоповагу.

61. Оберіть усі правильні відповіді. Автором яких праць є В.О. Сухомлинський?

- а) «Серце віддаю дітям»;
- б) «Педагогічна поема»;
- в) «Сто порад учителеві»;
- г) «Батьківська педагогіка».

62. Вкажіть прізвища педагогів, про яких йде мова.

1. Український радянський педагог і письменник, один із засновників системи дитячо-підліткового виховання. У педагогічній практиці здійснював масове перевиховання дітей-правопорушників у трудовій колонії ім. М.Горького (1920–1928 рр. під Полтавою, з 1926 р. у Куряжі поблизу Харкова) і дитячій комуні ім. Ф.Е.Дзержинського (1927–1935 рр. у передмісті Харкова). Розробляв теорію і методику виховання в колективі, теорію сімейного виховання.

- а) М. Горький;
- б) М. Маклай;
- в) А.С. Макаренко;
- г) А.В. Луначарський.

2. Італійський педагог, автор популярної у зарубіжних країнах методики виховання дітей у дошкільних закладах та початковій школі, що ґрунтується на повному

прийнятті індивідуальності дитини.

- а) М. Монтесорі;
- б) Ф. Коппола;
- в) Дж. Верді;
- г) М. Матростянні.

ТЕСТУВАННЯ МЕДИКО_БІОЛОГІЧНИХ І ВАЛЕОЛОГІЧНИХ ЗНАТЬ

1. Здоров'я – це...
 - 1) потреба, яка є передумовою діяльності людини;
 - 2) відсутність хвороб та фізичних вад;
 - 3) стан повного фізичного, духовного і соціального благополуччя;
 - 4) катализатор життєвої активності, умова і невід'ємна частина фізичної культури і спорту.
2. Спосіб життя – це ...
 - 1) синтетична характеристика сукупності типових видів життєдіяльності людей (індивідів та соціальних утворень) у поєднанні з умовами життя суспільства;
 - 2) стиль життя;
 - 3) сукупності типових видів життєдіяльності людей;
 - 4) умови життя.
3. Що відносять до шкідливих звичок людини?
 - 1) алкоголізм, паління, наркоманія, переїдання, надмірне вживання кріпкого чаю чи кави;
 - 2) алкоголізм, переїдання, надмірне вживання кріпкого чаю чи кави;
 - 3) паління, алкоголізм;
 - 4) алкоголізм, паління, наркоманія, надмірне вживання кріпкого чаю чи кави.
4. Яка їжа належить до категорії «фаст-фуд»?
 - 1) шаурма, хот-доги, млинці з начинками, чіпси, сухарики, газовані напої, пиріжки, гамбургери та інше;
 - 2) торти, тістечка, цукерки;
 - 3) фрукти, овочі;
 - 4) страви, які подають у ресторанах швидкого харчування.
5. Які продукти необхідно використовувати для перекусу?
 - 1) фуст-фуд;
 - 2) горіхи, фрукти, знежирений сир або йогурт;
 - 3) можна зовсім не перекушувати;
 - 4) кава або чай.
6. Метаболізм – це ...
 - 1) процес обміну речовин в організмі;
 - 2) дихальний м'яз й одночасно пласка перетинка, яка поділяє наші внутрішні органи навпіл;
 - 3) сильна рефлексогенна зона;
 - 4) оболонка навколо клітини, яка будується з жирових і білкових молекул.
7. Чи може швидка їжа викликати хвороби шлунку?
 - 1) так, тому що в шлунок потрапляють не подрібнені і не змочені слиною шматки їжі;
 - 2) ні, від їжі не можливо придбати хвороби шлунку;
 - 3) ні, не можливо;
 - 4) ваш варіант – ...
8. Які поживні речовини містять напівфабрикати?
 - 1) вітаміни, мінерали, білки, жири, вуглеводи;
 - 2) корисні жирні кислоти;
 - 3) не містять поживних речовин загалом;

4) частково містять білки та вітаміни.

9. Як Ви вважаєте, скільки разів на тиждень (або на місяць) можна харчуватися «фаст-фудом»?

- 1) раз на місяць; 2) раз на тиждень;
- 3) кожен день; 4) не можна харчуватися загалом.

10. Харчові добавки – це ...

1) концентрати природних біологічно активних речовин, виділених з харчової сировини рослинного, тваринного, морського або мінерального походження;

2) найменш шкідливий продукт для перекусу;

3) незамінні жирні кислоти Омега-3 і Омега-6, які відіграють важливу роль в організмі людини;

4) група речовин природного походження або одержаних штучним шляхом, використання яких необхідне для вдосконалення технології, отримання продуктів спеціалізованого призначення.

11. БАДи – це ...

1) екологічно чисті продукти;

2) концентрати природних біологічно активних речовин, виділених з харчової сировини рослинного, тваринного, морського або мінерального походження;

3) швидка, рафінована їжа, позбавлена грубих волокон, повністю перетравлюється і всмоктується у верхніх відділах тонкого кишківника;

4) група речовин, використання яких необхідне для вдосконалення технології щодо збалансованого харчування.

12. Чи підвищують БАДи стійкість організму до дії несприятливих чинників навколишнього середовища?

- 1) ні, не підвищують; 2) так, підвищують; 3) частково підвищують.

13. Що гарантує (не гарантує) цифровий код з індексом Е у харчовій промисловості?

1) застерігає, що ці продукти шкідливі для здоров'я людини;

2) гарантує надходження до організму поживних речовин, які багаті на вітамін Е;

3) гарантує перевірку на безпеку та може використовуватися з потреби лише у встановлених дозах;

4) нічого не гарантує.

14. Чи відносять до харчових добавок амінокислоти?

- 1) так, відносять; 2) ні, не відносять; 3) частково відносять.

15. Фітотерапія – це ...

1) лікування і оздоровлення організму за допомогою лікарських трав;

2) концентрати природних біологічно активних речовин;

3) один із різновидів дієт;

4) оздоровлення організму за допомогою загартування.

16. До якої групи харчових добавок відноситься Е500-599?

1) консерванти;

2) регулювальники кислотності, розпушувачі;

3) розпушувачі;

4) запасні індекси для іншої можливої інформації.

17. Що відноситься до природних харчових добавок?

1) сіль, цукор; 2) сіль, цукор, вітаміни;

3) ванілін, сахарин, аспартам; 4) сіль, цукор, вітаміни, сахароза.

18. Які речовини входять до складу сигарет?

1) табак, нікотин;

2) нікотин, аміак, синильна кислота, чадний газ, дьоготь, стирол, канцерогенні смоли, нервово-серцеві отрути;

3) речовини, які не шкодять здоров'ю;

- 4) аміак, стирол, табак, нікотин.
19. Як впливає нікотин на організм дівчат-підлітків?
- 1) не впливає;
 - 2) порушується розвиток організму;
 - 3) затримується розвиток грудних залоз, порушується менструальний цикл, суттєво страждає репродуктивна функція;
 - 4) впливає на уважність під час занять, координацію рухів та розвиток дисциплінованості.
20. Чи впливає тютюновий дим на зміну тембру голосу?
- 1) під впливом тютюнового диму відбувається хронічне подразнення слизової оболонки гортані, розвивається запалення голосових зв'язок, вони потовщуються, грубішають;
 - 2) це відноситься лише до жіночої статі;
 - 3) не впливають.
21. Пасивні курці – це
- 1) люди, які палять;
 - 2) люди, які не палять;
 - 3) люди, які кинули палити;
 - 4) люди, які несвідомо вдихають тютюновий дим.
22. Чи впливає паління на зовнішній вигляд людини?
- 1) впливає; 2) не впливає; 3) не завжди; 4) лише на колір обличчя.
23. Чи відносять алкоголь до сильнодіючих наркотиків?
- 1) так, відносять; 2) ні, не відносять; 3) ваш варіант – ...
24. Чи впливає алкоголь на прискорення ритму серцевої діяльності?
- 1) ні, не впливає; 2) так, впливає;
 - 3) впливає тільки під час фізичного навантаження; 4) інколи.
25. Чи виховує алкоголь морально-вольові якості?
- 1) так, виховує сміливість, силу волі, дисциплінованість, наполегливість;
 - 2) ні, не виховує;
 - 3) інколи.
26. Наркотична залежність – це ...
- 1) залежність від наркотичних засобів;
 - 2) незалежність від наркотичних речовин;
 - 3) багаторазове вживання наркотичних речовин;
 - 4) багаторазове вживання наркотичних речовин через ін'єкції.
27. Легкі наркотики – це...
- 1) наркотичні речовини, які курять;
 - 2) наркотичні речовини, які нюхають;
 - 3) речовини, які покращують пам'ять;
 - 4) речовини, які покращують настрій.
28. Які морально-вольові якості розвиваються під час уживання наркотичних речовин?
- 1) сміливість, розкутість, дисциплінованість;
 - 2) сила волі, дисциплінованість, сміливість;
 - 3) нетерпіння, невміння керувати своєю поведінкою, безініціативність;
 - 4) рішучість, завзятість, сміливість, сила волі, терпіння.
29. Який середній вік життя хронічного наркомана?
- 1) 55 років; 2) 30 років; 3) 40 років; 4) 20 років.
30. Чи впливають наркотичні речовини на температуру тіла людини?
- 1) так, впливає; 2) ні, не впливає; 3) інколи.

Додаток Т.1

Методика оцінки організаторських здібностей (за І. Петровим)

Опис тесту

Дайте відповідь на запропоновані питання, якщо відповідь позитивна, поставте «+», якщо не згодні – «-». Відповідь повинна бути повністю погоджена з твердженням, з яких починається питання.

№ п/п	Питання	+ (так) - (ні)
1.	Чи часто Вам удається переконати більшість своїх товаришів в правильності своєї думки?	
2.	Чи завжди Вам важко орієнтуватися в ситуації, що склалася?	
3.	Чи подобається Вам займатися громадською роботою?	
4.	Чи легко Ви відступаєте від своїх намірів, якщо виникають якісь перешкоди в здійсненні Ваших намірів?	
5.	Чи любите Ви придумувати й організувати зі своїми товаришами різні ігри і розваги?	
6.	Чи часто Ви відкладаєте на інші дні ті справи, які потрібно було б виконати сьогодні?	
7.	Чи прагнули б Ви добитися, щоб Ваші товариші діяли відповідно до Ваших думок?	
8.	Чи правда, що у Вас не буває конфліктів з товаришами через невиконання ними своїх обіцянок, обов'язків, зобов'язань?	
9.	Чи часто Ви у вирішенні важливих для Вас питань, переймаєте ініціативу на себе?	
10.	Чи правда, що Ви зазвичай погано орієнтуєтесь в незнайомих обставинах?	
11.	Чи виникає у Вас роздратування, якщо не вдається закінчити почату справу?	
12.	Чи правда, що Ви стомлюєтесь від частого спілкування з товаришами?	
13.	Чи часто Ви проявляєте ініціативу при вирішенні питань, що зачіпають інтереси Ваших товаришів?	
14.	Чи правда, що Ви рідко прагнете доводити свою правоту?	
15.	Чи брали Ви участь у громадській роботі в школі?	
16.	Чи правда, що Ви прагнете обстоювати свою думку або рішення, якщо воно не відразу прийняте Вашими товаришами?	
17.	Чи охоче Ви приступаєте до організації різних заходів для своїх товаришів?	
18.	Чи часто Ви спізнюєтесь на ділові зустрічі, побачення?	
19.	Чи часто Ви бентежитесь, відчуваєте незручність при спілкуванні з малознайомими людьми?	
20.	Чи правда, що Ви не дуже впевнено відчуваєте себе в оточенні великої групи своїх товаришів?	

Таблиця

Дешифратор відповідей

1 +	6 –	11 +	16 –
2 –	7 +	12 –	17 +
3 +	8 –	13 +	18 –
4 –	9 +	14 –	19 +
5 +	10 –	15 +	20 –

Підрахувавши кількість відповідей, що співпали з дешифратором (табл.), потрібно з урахуванням оціночного коефіцієнта (k) організаторських здібностей, що виражається у відношенні кількості відповідей, що співпали (x) до максимально можливої кількості збігів (20) визначити значення, яке характеризує організаторські здібності:

$$k = x/20$$

Порівнявши отримані дані зі шкалою оцінок (табл.) можна визначити рівень вияву організаторських здібностей особи.

Таблиця

Шкала оцінок організаторських здібностей

№ п/п	Оціночний коефіцієнт	Рівень прояву організаторських здібностей
1.	0,20–0,55	Низький
2.	0,56–0,65	Нижче середнього
3.	0,66–0,70	Середній
4.	0,71–0,80	Високий
5.	0,81–1,0	Дуже високий

Дякуємо за відповіді

Додаток Т.2

Тест визначення «Комунікативних здібностей» (за Т. Дерекую)

Дайте відповіді на 10 запитань, які слід оцінювати за наступною шкалою:

«майже завжди» - 2 бали;

«в більшості випадків» - 4 бали;

«інколи» - 6 балів;

«рідко» - 8 балів;

«майже ніколи» - 10 балів.

№ п/п	Питання	Бали
1.	Чи стараєтеся ви «згорнути» бесіду в тих випадках, коли тема (або й співрозмовник) неприємний вам?	
2.	Чи дратують вас манери вашого партнера по спілкуванню?	
3.	Чи може невдале висловлювання спровокувати вас на різкість або грубість?	
4.	Чи уникаєте ви розмов з незнайомими або малознайомими людьми?	
5.	Чи маєте ви звичку перебивати того, хто говорить?	
6.	Чи вдаєте ви, що уважно слухаєте, а самі думаєте зовсім про інше?	
7.	Чи змінюєте ви тон, голос, вираз обличчя залежно від того, хто ваш співрозмовник?	
8.	Чи змінюєте ви тему розмови, якщо співрозмовник торкнувся неприємної для вас теми?	
9.	Чи виправляєте людину, якщо в її мові зустрічаються неправильно вимовлені слова, назви, вульгаризми?	
10.	Чи буває у вас поблажливо-менторський тон з відтінком зневаги, іронії стосовно того, з ким ви говорили?	

Чим більше балів, тим більшою мірою розвинені комунікативні здібності. Якщо ви набрали більше 62 балів, то у вас комунікативні здібності «вище середнього рівня».

Дякуємо за відповіді

Додаток У.1

Методика «Самооцінка творчого потенціалу особистості» (за Н.Фетіскіним)

Виберіть, будь ласка, один з запропонованих варіантів відповідей і наберіть його код.

1. Чи ви вважаєте, що навколишній світ може бути покращений?
а) так; б) ні, він і так достатньо добрий; в) так, але лише в дечому.
2. Чи ви вважаєте, що самі можете брати участь в значних змінах навколишнього світу?
а) так, у більшості випадків; б) ні; в) у деяких випадках.
3. Чи ви вважаєте, що деякі з ваших ідей могли б принести користь там, де ви працюєте?
а) так; б) так, при сприятливих обставинах; в) лише в деякій мірі.
4. Чи вважаєте ви, що спроможні змінити кардинально не лише своє життя, а й життя інших людей?
а) так, напевне; б) це малоймовірно; в) можливо.
5. Коли ви наважуєтесь щось вчинити, чи думаєте ви, що втілите свої задуми?
а) так; б) часто думаю, що не зможу; в) так, часто.
6. Чи відчуваєте ви потяг до справи, яку абсолютно не знаєте?
а) так, невідоме вас приваблює; б) невідоме вас не цікавить; в) все залежить від характеру цієї справи.
7. Вам доводиться займатись незнайомою справою. Чи відчуваєте ви бажання досягнути в ній досконалості?
а) так; б) задовольняюсь тим, чого встиг досягнути; в) так, але за умови, що справа подобається.
8. Якщо справа, яку ви не знаєте, вам подобається, то чи бажаєте ви дізнатись про неї все?
а) так; б) ні, ви хочете навчитись лише основному; в) ні, ви хочете лише задовольнити власну цікавість.
9. Коли ви терпите невдачу, то:
а) якийсь час чините опір, незважаючи на здоровий глузд;
б) махнете рукою на цю затію, оскільки розумієте її нереальність;
в) продовжуєте свою справу, навіть коли очевидно, що перешкоду вам не подолати.
10. По-вашому, професію потрібно обирати, виходячи з:
а) власних можливостей, подальших перспектив для себе;
б) стабільності, потрібності, значимості професії, потребі в ній; в) переваг, які вона надасть.
11. Під час подорожі ви могли б легко зорієнтуватись на маршруті, по якому вже пройшли:
а) так; б) ні, боюсь збитись зі шляху; в) так, але лише там, де місцевість сподобалась і запам'яталась.
12. Чи зможете ви зразу ж після бесіди з кимось пригадати все, про що говорили?
а) так, без труднощів; б) завжди пригадати не можете;
в) запам'ятовуєте лише те, що вас цікавить.
13. Коли ви чуєте слово на незнайомій мові, то можете повторити його по складах, без помилки, навіть не знаючи його значення?
а) так, без ускладнень; б) так, якщо це слово легко запам'ятати; в) повторите, але не зовсім вірно.
14. У вільний час ви віддаєте перевагу:
а) залишитись наодинці, подумати; б) знаходитись у компанії; в) вам байдуже, будете ви на самоті чи в компанії.

15. Ви займаєтесь якоюсь справою, вирішуєте припинити це заняття лише тоді, коли:
 - а) справа завершена і здається вам відмінно виконаною;
 - б) ви більш-менш задоволені; в) вам не все ще вдалось зробити, тому ви не можете завершити справу.
16. Коли ви на самоті:
 - а) любите мріяти про якісь, можливо, навіть абстрактні речі; б) за будь-яку ціну намагаєтесь знайти собі конкретне заняття; в) інколи любите мріяти, але про речі, пов'язані з вашою роботою.
17. Коли якась ідея захопить вас, то ви станете про неї думати:
 - а) незалежно від того, де і з ким ви знаходитесь; б) ви можете робити це лише наодинці; в) лише там, де не буде надто галасливо.
18. Коли ви відстоюєте якусь ідею:
 - а) можете відмовитись від неї, якщо аргументи опонентів вас переконують; б) залишитесь при своєму, які б аргументи не вислухали; в) зміните свою думку, якщо опір виявиться занадто сильним.

Ключ

Відповідь а – 3 бали, б – 1 бал, в – 2 бали. Сумарний бал по питаннях № 1, 6, 7, 8, 10-12 – ви допитливі; 6-9 – ви зацікавлені в міру; менше 6 – зона вашої допитливості вузька. Сумарний бал по питаннях № 2, 3, 4, 5, 10-12 – у вас сильна віра в себе; 6-9 – ви вірите в себе, але до першої перешкоди; менше 6 – ви недостатньо вірите в себе.

Загальна інтерпретація

49 і більше балів. У вас закладено значний *високий* творчий потенціал, який надає вам великий вибір творчих можливостей. Якщо ви на ділі зможете застосувати ваші можливості, то вам доступні найрізноманітніші форми творчості.

Від 24 до 48 балів. У вас нормальний *середній* творчий потенціал. Ви володієте тими якостями, які дозволяють вам творити, але маєте й проблеми, що гальмують процес творчості. У всякому випадку, ваш потенціал дозволить вам проявити себе, якщо ви цього захочете.

23 і менше бали. Ваш творчий потенціал, на жаль, *низький*, невеликий. Але, може бути, ви просто недооцінили свої можливості абстрагуватись, рівень своєї самостійності і незалежності, зосередженості і розвитку пам'яті? Відсутність віри у свої сили взагалі може призвести до думки, що ви не спроможні займатися творчістю. Варто почати з того, що повірити в себе.

Дякуємо за відповіді

ДОДАТОК У.2

Тест «Креативність»

(за Н. Вишняковим)

Тест «Креативність» дозволяє виявити рівень творчих схильностей особистості й побудувати психологічний профіль, рефлектуючи креативний компонент образу «Я – реальний» і уявлення про образ «Я – ідеальний». Порівняння двох образів креативності «Я – реальний» і «Я – ідеальний» дозволяє визначити креативний резерв і творчий потенціал особистості.

Вам пропонується самостійно оцінити свої особистісні якості, відповідаючи на запитання тесту. Уважно прочитайте питання. При позитивній відповіді на питання поставте знак «+», при негативній - знак «-» у графу «Я – реальний» і «Я – ідеальний». Довго над відповідями не замислюйтесь, тому що перша відповідь імпульсивна і зазвичай правильна. Будьте щирі!

№	Індекс	Зміст питання	Образ «Я-реальний»	Образ «Я-ідеальний»
1	2	3	4	5
1.	М	Чи замислювалися ви, які причини змушують вас створювати що-небудь нове?		
2.	Д	Чи бувають у вас неприсмності?		
3.	О	Чи виникає у вас бажання оригінально удосконалити хорошу річ?		
4.	У	Чи мрієте ви стати відомим, створивши що-небудь соціально нове?		
5.	І	У ситуаціях ризику ви довіряєте інтуїції?		
6.	Е	Ви вважаєте, що в конфліктних ситуаціях можливо уникнути емоційних переживань?		
7.	Г	Чи відповідаєте ви жартом, якщо вас розігрують?		
8.	П	Якщо випаде нагода, ви зміните роботу на більш оплачувану, але менш творчу?		
9.	М	Ви продумуєте наслідки прийнятих рішень?		
10.	Д	Пізнання нового перестає бути цікавим для вас, якщо воно пов'язане з ризиком?		
11.	О	Чи доводилося вам вдало використовувати речі не за їх призначенням?		
	У	Чи буває так, що коли ви розповідаєте про якийсь реальний випадок, то вдається до вигаданих подробиць?		
12.	І	В екстремальних ситуаціях ви частіше прислухатися до голосу розуму, ніж до інтуїції?		
13.	Е	Чи приносить вам емоційне задоволення творча діяльність?		

14.	Г	Чи любляете ви жартувати і сміятися над собою?		
15.	П	Чи винаходили щось нове в цікавій для вас сфері діяльності?		
16.	М	Чи втомлює вас робота, що вимагає творчого мислення в нестандартних ситуаціях?		
17.	Д	Чи відзначають оточуючі, що ви у всі вникаєте?		
18.	О	Чи є ваше захоплення рідкісним?		
19.	У	Буває, що у вас виникають незвичайні образи, пов'язані з реальними подіями?		
20.	І	Ви іноді передчуваєте, хто дзвонить вам по телефону, ще не взявши слухавку?		
21.	Е	Чи байдужі ви до негативних проявів емоцій чужих дітей?		
22.	Г	Чи смієтеся ви над своїми невдачами?		
23.	П	Відвідували б ви заради нових знань спеціальні заняття, навіть якщо це пов'язано з незручностями?		
24.	М	Чи достатньо для вас дрібної деталі, натяку на проблему, щоб захопитися її розробкою?		
25.	Д	На філософські дитячі запитання ви знайшли відповіді у зрілому віці?		
26.	О	Чи відчуваєте ви втрату інтересу до оригінальних, ризикованих пропозицій ваших партнерів по роботі?		
27.	У	Чи фантазуєте ви зараз, як би ви жили в іншому місті або в іншому столітті?		
28.	І	Вам важко передбачити наслідки майбутніх подій?		
29.	Е	Ви відчуваєте емоційний підйом і натхнення на початку нової справи?		
30.	Г	Чи буває так, що ви заздалегідь готували жарт або жартівливі історії з метою розвеселити компанію?		
31.	П	Чи стомлюють вас несподіванки у професійній діяльності, які вимагають нових виходів із ситуації, що склалася?		
32.	М	Ви продумуєте варіанти вирішення важких проблем, перш ніж зробите вибір найбільш продуктивного?		
33.	Д	Коли ви довго не пізнаєте нове, вас мучить почуття незадоволеності?		
34.	О	Ви любите роботу, що вимагає кмітливості, навіть якщо вона пов'язана з труднощами реалізації?		
35.	У	Стикаючись з незвичайними проблемами, ви передбачаєте перспективи їх вирішення?		

36.	І	Чи снівся вам коли-небудь сон, який передбачив події, які сталися потім?		
37.	Е	Чи співчуваєте ви людям, які не досягли бажаного результату у творчості?		
38.	Г	Чи використовуєте ви гумор для виходу із скрутних ситуацій?		
39.	П	Ви обирали професію з урахуванням своїх творчих можливостей?		
40.	М	Вам важко продумати численні негативні наслідки конфліктної проблеми?		
41.	Д	Чи зможете ви ризикнути кар'єрою заради пізнання нового?		
42.	О	Чи Будете ви займатися створенням чогось незвичайного, якщо це пов'язано з якимись труднощами?		
43.	У	Вам важко уявити незнайоме місце, у яке ви прагнете потрапити?		
44.	І	Чи траплялося так, що ви згадали про людину, із якою давно не зустрічалися, а потім раптом несподівано він подзвонив або написав вам листа?		
45.	Е	Чи співчуваєте ви обманутій людині?		
46.	Г	Чи буває так, що ви самі придумуєте анекдоти й смішні історії?		
47.	П	Якщо ви втратите можливість працювати, то життя для вас втратить інтерес?		
48.	М	Чи ґрунтовно ви продумуєте всі етапи своєї творчої діяльності?		
49.	Д	Чи хочеться вам часом розібрати річ, для того щоб дізнатися, як вона працює?		
50.	О	Ви імпровізуєте в процесі реалізації вже розробленого плану дії?		
51.	У	Ви складаєте казки дітям?		
52.	І	Чи буває так, що ви по якихось незбагнених причинам не довіряєте деяким людям?		
53.	Е	Ви схильні сильно переживати, якщо вас обдурили?		
54.	Г	Чи дратує вас жарт, виражений у формі іронії?		
55.	П	Ви відчуваєте, що ваша професія дозволить поліпшити навколишній світ?		
56.	М	Чи думаєте ви, які таємні причини приховані у творчій діяльності людини?		
57.	Д	Чи цікавить вас, як живуть сусіди?		
58.	О	Чи віддасте ви перевагу спілкуватися з людьми з незвичайними поглядами?		

59.	У	Фантазували ви коли-небудь про те, що можна було б зробити, якби отримали спадщину?		
60.	І	Вам важко визначити характер людини з першого погляду?		
61.	Е	Ви співчуваєте бідним людям?		
62.	Г	Чи вважають вас оточуючі дотепною людиною?		
63.	П	У вашій професійній творчості було багато невдач?		
64.	М	Ви роздумуєте про причини успіхів і невдач у своїй творчій діяльності?		
65.	Д	Якщо ви зустрічаєте незрозуміле нове слово, то дізнаєтеся його сенс в довідниках?		
66.	О	Чи цікавлять вас людини, які дотримують-ся тільки традиційних поглядів на життя?		
67.	У	Чи пишете ви вірші?		
68.	І	Дивлячись на знайому людину, вам важко передбачити, як складається його життя?		
69.	Е	Ви рідко висловлюєте свої емоції при вуличних скандалах?		
70.	Г	Чи важко вам х гумором вийти зі скрутної ситуації?		
71.	П	Чи можете ви у своїй роботі піти на ризик, якщо шанси на успіх не гарантовані?		
72.	М	Чи достовірно ви відновлюєте за випадковими деталями і явищами цілісний результат?		
73.	Д	Чи намагалися ви простежити генеалогічне древо життя?		
74.	О	Якщо ваші знайомі знали, про що ви мрієте, то вважали б вас диваком?		
75.	У	Вам важко уявити в старості?		
76.	І	Чи буваєте так, що ви боїтесь йти на зустріч їх незнайомою людиною через інтуїтивне занепокоєння?		
77.	Е	Спостерігаючи драматичну подію в житті людей, чи відчуваєте ви, що це відбувалося з вами?		
78.	Г	Чи віддаєте ви перевагу комедії усім іншими жанрам?		
79.	П	Чи обов'язково творчість має супроводжувати професійну діяльність?		

Обробка результатів

Кількість балів за кожним індексом креативності визначається за ключем тесту при підсумовуванні отриманих балів. Якщо у випробуваного відповідь на питання збігається з ключем тесту, він отримує один бал за даним індексним показником: «Я – реальний» і «Я – ідеальний». Наприклад, якщо на перше питання випробовуваний відповів позитивно (+) у графі «Я – реальний» і «Я – ідеальний» і ключ відповідей (+), то за першим індексом М (творче мислення) він отримує по одному балу, якщо негативно (-), то не отримує бали. Необхідно пам'ятати, що ключ до тесту відноситься по кожній якості не тільки до «Я – реальний», але і «Я – ідеальний».

Таблиця результатів у балах

№	Індекс	Креативні якості	Всього балів «Я-реальний»	Всього балів «Я-ідеальний»
1.	М	Творче мислення		
2.	Д	Допитливість		
3.	О	Оригінальність		
4.	У	Уява		
5.	І	Інтуїція		
6.	Е	Емоціональність, емпатія		
7.	Г	Почуття гумору		
8.	П	Творче ставлення до професії		

Ключ до тесту

№	Індекс	№ питання	Ключ до «Я-реальний», «Я-ідеальний»
1.	Творче мислення М	1	+
		9	+
		17	-
		25	+
		33	+
		41	-
		49	+
		57	+
		65	+
73	+		
2.	Допитливість Д	2	+
		10	-
		18	+
		26	+
		34	+
		42	+
		50	+
		58	+
66	+		
74	+		
3.	Оригінальність О	3	+
		11	+
		19	+
		27	-
		35	+
		43	+
		51	+
59	+		

		67	-
		75	+
4.	Уява У	4	+
		12	+
		20	+
		28	+
		36	+
		44	-
		52	+
		60	+
		68	+
		76	-
5.	Інтуїція І	5	+
		13	-
		21	+
		29	-
		37	+
		45	+
		53	+
		61	-
		69	-
		77	+
6.	Емоціональність, емпатія Е	6	-
		14	+
		22	-
		30	+
		38	+
		46	+
		54	+
		62	+
		70	-
		78	+
7.	Почуття гумору Г	7	+
		15	+
		23	+
		31	-
		39	+
		47	+
		55	-
		63	+
		71	-
		79	+
8.	Творче ставлення до професії П	8	-
		16	+
		24	+
		32	-
		40	+
		48	+
		56	+
		64	-
		72	+
		80	+

Побудова психологічних профілів креативності «Я - реальний» і «Я - ідеальний»

Для побудови психологічних профілів креативності намалюйте два кола «Я - реальний» і «Я - ідеальний» і розділіть кожен на 8 частин. Розмітьте отримані відрізки осі з середини на 10 рівних частин. На них відкладаються бали, які відмічаються точками на осі кожного креативного показника. Вони свідчать про рівень восьми виділених креативних схильностей, які при з'єднанні точок складають психологічний профіль креативності.

Показники верхньої частини кола (1, 2, 8) відповідають свідомим, а нижні (4, 5, 6) підсвідомим процесам творчої особистості. Показники 3 та 7 відносяться до приграничних свідомо-підсвідомим психологічним процесам.

З метою визначення резервів і творчого потенціалу особистості необхідно, поєднати ці кола, позначивши червоною сполучною лінією контури психологічного профілю креативності «Я - ідеальний» і синьою «Я - реальний». Реальне й ідеальне уявлення про креативність і творчі схильності виконує функцію регулятора самооцінки та рефлексії. Однак, слід враховувати, що у всіх людей різне ідеальне уявлення про свої творчі можливості і воно часто буває завищеним або заниженим. Дана проблема є предметом обговорення з психологом в процесі психологічного консультивання з метою психокорекції особистості.

Дякуємо за відповіді!

Додаток Ф

Самоконтроль та самооцінка стану сформованості професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту

Інструкція. Оцініть себе (за 5-ти бальною шкалою) за кожним із наведених нижче показників і визначте стан сформованості своєї професійно-педагогічної культури. Зробіть це методом «подвійного» оцінювання: верхня стрічка – самооцінка; нижня стрічка – ваша ж оцінка, але з боку умовно іншої, добре обізнаної з Вами людиною.

Показники	Бали				
1	2				
1. Мотиваційно-орієнтувальний компонент (5-25 балів)					
1. Усвідомлення значимості професійно-педагогічної культури у фізкультурно-спортивної діяльності	1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5
2. Мотивація до досягнення успіхів у навчальній та майбутній професійно-педагогічній діяльності	1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5
3. Сформованість професійно-педагогічних цінностей фахівця (пізнавальні, морально-етичні, соціально-гуманістичні та ін.)	1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5
4. Наявність стійкого інтересу до професії фахівця з фізичного виховання та спорту	1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5
5. Прагнення до самовдосконалення та самореалізації у професійно-педагогічній діяльності	1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5
2. Особистісно-когнітивний компонент (5-25 балів)					
1. Рівень акме-культурологічних знань	1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5
2. Розуміння цілей фізкультурно-спортивної діяльності на акме-культурологічних засадах	1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5
3. Рівень професійно-педагогічних знань (теоретичні, методичні)	1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5
4. Здатність і готовність до засвоєння нового навчального матеріалу (вміння вчитися)	1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5
5. Розвиток фізкультурно-спортивного світогляду	1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5
Діяльнісно-процесуальний компонент (5-25 балів)					
1. Уміння вирішувати конструктивно-прогностичні завдання у процесі фізкультурно-спортивної діяльності	1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5
2. Етико-комунікативні вміння	1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5
3. Організаційно-управлінські вміння	1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5
4. Корекційно-регулювальні вміння	1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5
5. Уміння взаємодіяти з професійно-педагогічним середовищем	1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5

Креативний компонент (5-25 балів)					
1. Креативність (загальна здатність до творчості)	1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5
2. Здатність до моделювання змін в організації, структурі й змісті професійно-педагогічної діяльності	1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5
3. Здатність до внесення корективів при проектуванні різних моделей професійно-педагогічної діяльності	1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5
4. Здатність до реалізації особистісно-орієнтованого підходу до фізкультурно-спортивної діяльності	1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5
5. Здатність до впровадження інновацій у фізкультурно-спортивній діяльності	1	2	3	4	5
	1	2	3	4	5

Обробка та інтерпретація результатів

Інструкція. За кожним із 4-х компонентів професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця з фізичного виховання та спорту підрахуйте загальну кількість балів. Про стан сформованості даної якості особистості фахівця свідчать кількісні показники, наведені в таблиці.

Критерії	Оцінка стану (у балах)		
	Низький	Середній	Високий
Мотиваційно-ціннісний	1-10	11-20	21-25
	1-10	11-20	21-25
Когнітивно-гностичний	1-10	11-20	21-25
	1-10	11-20	21-25
Діяльнісно-результативний	1-10	11-20	21-25
	1-10	11-20	21-25
Творчо-креативний	1-10	11-20	21-25
	1-10	11-20	21-25
Загальний показник	1-10	11-20	21-25
	1-10	11-20	21-25

Дякуємо за відповіді

Додаток X

АНКЕТА 1

Для виявлення у студентів спеціальностей «Фізичне виховання», «Фізична культура і спорт» спрямованості та здатності до самоосвіти, самовиховання та самореалізації у професійно-педагогічній діяльності

Курс _____; вік, років _____; стать _____; вид спорту _____;
спортивний розряд _____

1. Чому Ви обрали професію фахівця фізичного виховання (спорту)

(вказіть у порядку зниження значущість, 1 – найзначуще, 2 – менш, 3 т.д.):

- Вважаю професію престижною.
- Моїм ідеалом в школі був вчитель фізичної культури (тренер-викладач).
- Хотів бути схожим на відомого спортсмена-кумира.
- «Сімейна» профорієнтація (батьки, діди, інші родичі), уточніть хто?

Подобається виглядати спортивним, бути фізично активним.

- Мав(ла) успіхи зі шкільного предмету фізична культура, здібності до нього, спортивні досягнення.
- Вважаю, що в мене є здібності до педагогічної діяльності.
- Вибрав(ла) професію «за компанію».

Ваш варіант

Чи ставитеся Ви обраної професії як до чогось раз і назавжди визначеного, фатального?

Так Ні

2. Чи вважаєте Ви за можливе з часом отримати суміжну професію (фітнес-тренера, аніматора), розвиватися професійно?

Так Ні

3. Що Ви розумієте під поняттям «самоосвіта», «самовиховання», «саморозвиток»?

Самоосвіта

Самовиховання

Саморозвиток

Чи маєте Ви серйозні прагнення до самоосвіти, самовиховання, саморозвитку своїх особистісних якостей, здібностей?

Так Частково Ні

4. Що спонукає (може спонукати) Вас до самоосвіти, самовиховання, саморозвитку?
кар'єрне зростання; пізнання нового; позитивні оцінки; досягнення життєвої мети.

5. Чи відвідуєте Ви студентські науково-практичні конференції зі спеціальності, фітнес-конвенції, тренінги в якості професійно-педагогічного зростання? (*потрібне підкресліть*)

Так Ні

6. Скільки часу Ви витрачаєте на самостійну роботу та підготовку до занять щоденно?
1 год/день; 2 год/день; 3 год/день; більше 3-х го/день

7. Чи купуєте Ви фахову наукову, навчальну, навчально-методичну літературу?

Так Ні

8. Якщо так, то: _____ сліdkую за новинками, купую регулярно;
_____ купую періодично, коли трапляється нагода.
9. Чи плануєте Ви працювати за обраною спеціальністю та якомога більше реалізувати себе у професійній діяльності, досягти професійних вершин?
Так Частково Ні

Дякуємо за відповіді

АНКЕТА 2

Для виявлення знань та розуміння акме-культурологічного підходу у фізичному вихованні та спорті

1. Що Ви розумієте під поняттям «акмеологія», «культура»?

2. З якими визначенням цього поняття Ви погоджуєтесь? (потрібне підкреслити) нова ідея;
реорганізація;
нова технологія;
саморозвиток;
самореалізація;
новий зміст;
новизна;
професіоналізм;
інноваційна діяльність;
самовдосконалення. З яких джерел Ви дізналися про теорію акмеології і культури? публікації;
інтернет;
лекції семінари;
періодичні видання;
особисті контакти;
виступи, доповіді
Ваш _____ варіант
3. Як Ви розумієте сутність поняття акме-культурологічна спрямованість фахівця з фізичного виховання та спорту? (2-3 речення)

Чи володієте Ви достатньою інформацією про сучасні акме-культурологічні технології; методи, форми навчання студентів?
Так Ні Частково
4. Назвіть методи, форми та технології акме-культурологічного навчання, які, на Вашу думку, необхідно використовувати для підготовки студентів?

Чи відчуваєте Ви необхідність в оволодінні знаннями щодо професійно-педагогічної культури фахівця з фізичного виховання та спорту?
Так Ні Частково
5. Чи хотіли б Ви вивчати навчальну дисципліну «Професійно-педагогічна культура фахівця з фізичного виховання та спорту»?
Так Ні

Дякуємо за відповіді

АНКЕТА 3

Для виявлення знань та розуміння професійно-педагогічної культури фахівця з
фізичного виховання та спорту

(оцінка «5» відбиває вищий ступінь якості, оцінка «2» - найнижчий.

Зробіть відповідну позначку)

№	Основні складові	Оцінка (бали)			
		5	6	7	8
1	2				
1.	Знання й інтелектуальні здібності				
2.	Фізична досконалість				
3.	Мотиваційно-ціннісні орієнтації				
4.	Соціально-духовні цінності				
5.	Фізкультурно-спортивна діяльність				

Дякуємо за відповіді

Додаток Ц

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. **Іваній І. В.** *Професійно-педагогічна підготовка фахівців фізичного виховання та спорту: акме-культурологічні засади.* Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2020. 462 с.
2. **Іваній І. В.** Генеза теорії формування професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту: колективна монографія: *Професійна культура: сутність, фахові особливості, розвиток.* Суми: Вид-во СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2016. С. 255-273.
3. Ivaniі O.M., **Ivaniі I.V.** Context approach in the formation of the legal competence of future physical education and sports specialists. *Theoretical and practical mechanisms of development of legal science at the beginning of the third millennium: Collective monograph.* Tbilisi: Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2018. P.139-161.
4. **Іваній І., Іваній О.** Проектування соціокультурного розвитку особистості студента в системі професійної фізкультурної освіти. *Information and Innovation Technologies in the Life of Society: monograph.* Katowice School of Technology, 2019. С. 31-49.

Статті в наукових фахових виданнях України:

5. **Іваній І. В.** Характеристика сутності здоров'язбережувальної компетентності вчителя фізичної культури. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні основи фізичного виховання та спорту*, 2013. №3. С. 18-22.
6. **Іваній І. В.** Компетентнісний підхід до професійної підготовки вчителя фізичної культури. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. праць.* Луцьк: Східноєвроп. нац. ун-ту Лесі Українки, 2013. №1(21). С. 43-48.
7. **Іваній І.В.** Характеристики сутності фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання та спорту. *Слобожанський науково-спортивний вісник: наук.-теорет. журн.*, 2014. №3(41). С. 49-52.
8. **Іваній І. В.** Фізична культура як феномен розвитку соціокультурної компетентності майбутнього вчителя фізичного виховання. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні основи фізичного виховання та спорту*, 2014. №4. С. 13-17.
9. **Іваній І. В.** Методологічні засади формування фізичної культури особистості. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні основи фізичного виховання та спорту*, 2014. №5. С. 32-36.
10. **Іваній І. В.,** Вербицький В.В. Структура і зміст фізичної культури особистості. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журн.* Суми: Вид-во СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2014. №5(39). С. 79-88.
11. **Іваній І. В.,** Іваній О. М. Правова підготовка як умова високого професіоналізму вчителя фізичної культури. *Імідж сучасного педагога*, 2014. №9(148). С. 15-18.
12. **Іваній І. В.** Сутність професійно-педагогічної культури фахівця фізичного виховання та спорту. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журн.* Суми: Вид-во СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2015. №1(45). С. 136-146.
13. **Іваній І. В.** Змістовна характеристика категорії «система професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту» у контексті єдиного європейського простору вищої освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журн.* Суми: Вид-во СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2015. №5(49). С. 234-241.

14. **Іваній І. В.** Структура професійно-педагогічної культури фахівців із фізичного виховання та спорту з позицій компетентнісного підходу. *Молода спортивна наука України*, 2015. №4. С. 44-49.
15. **Іваній І. В.** Професійно-педагогічна культура та імідж фахівця фізичного виховання та спорту. *Імідж сучасного педагога*, 2016. №3(162). С. 18-21.
16. **Іваній І. В.** Фізкультурна освіта: концептуальні засади формування професійно-педагогічної культури студентів. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*: наук. метод. журн. 2016. №1-2 (46-47). С. 16-21.
17. **Іваній І. В.** Модель формування професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту у процесі професійної підготовки. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*: наук. журн. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2016. № 2(56). С. 31-41.
18. **Іваній І. В.** Здоров'язбережувальна компетентність і професійна культура фахівця. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2016. №136. С.89-93.
19. **Іваній І. В.** Особливості розвитку професійно-педагогічної культури фахівців фізичного виховання та спорту. *Зб. наук. пр. «Педагогічні науки»*, Херсон: ХДУ, 2016. Вип. 1. LXXIII. С. 92-97.
20. **Іваній О.М., Іваній І.В.** Детермінанти формування професійної педагогічної культури майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. К.: Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2017. №5(50). С.138-144.
21. **Іваній І. В.** Зміст професійно-педагогічної культури фахівця фізичного виховання та спорту. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*: наук. журн. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2017. №1(65). С.217-228.
22. **Іваній І. В.** Професійно-педагогічна культура і компетенції фахівця фізичного виховання та спорту: від взаємозв'язку до технології формування. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2017. №143. С. 38-42.
23. **Іваній І. В.** Моніторинг сформованості професійно-педагогічної культури майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту у процесі професійної підготовки. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*: наук. журн. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2017. №7(71). С. 59-69.
24. **Іваній І.** Акме-культурологічний підхід до організації підготовки магістрів фізкультурних спеціальностей. *Освітологічний дискус*, 2017. №1-2 (16-17). С. 38-51.
25. **Іваній І. В.** Розвиток системи оцінювання якості вищої професійної фізкультурної освіти. *Вища освіта України: теор. та наук.-метод. часопис*, К.: Вид-во «Педагогічна преса», 2018. №1. С.67-72.
26. **Іваній І. В.** Теоретичні основи взаємодії фізичної і професійно-педагогічної культури особистості фахівця фізичного виховання. *Зб. наук. пр. «Педагогічні науки»*. Херсон: ХДУ, 2018. Вип. LXXXI. №2. С. 128-133.
27. **Іваній І. В.** Акме-культурологічний підхід як методологічна основа формування професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка*. Чернігів: ЧНПУ, 2018. №152. Ч. 1. С. 34-38.
28. **Іваній І.** Акме-культурологічні засади професійно-педагогічної підготовки фахівця фізичного виховання та спорту: базові поняття. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*: наук. журн. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2018. №4 (78). С.68-79.
29. **Іваній І.** Сучасні тенденції професійно-педагогічної підготовки фахівців фізичного виховання та спорту в університетах країн Європейського Союзу. *Педагогічні*

науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журн. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2019. №1(85). С.159-171.

30. **Іваній І. В.**, Іваній О.М. Педагогічна теорія про проблеми професійно-педагогічної підготовки фахівців фізичного виховання і спорту. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання*. Збірн. наук.пр. Київського національного лінгвістичного університету. КНЛУ, 2019. №1(59). С.103-107.

31. **Іваній І.В.**, Лянная О.В. Основні напрямки вищої професійної фізкультурної освіти в контексті ідей акме-культурологічної парадигми. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журнал. Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2019. №10 (94), С. 39-52.

Статті в періодичних виданнях зарубіжних країн та виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз Scopus, Web of Science

32. **Ivanii Igor**. Approaches of the professional-pedagogical culture to from students of physical culture specialities during the process of professional training. *Journal of Physical Education and Sport*, 2016. No.16(2), Art 28, P.640-643. (Scopus)

33. **Ivanii I.V.** Multicultural and multiethnic dimensions of special physical culture education (theoretical-methodological aspect). *Teoriya i Praktika Fizicheskoy Kultury*, 2016, January(11). P. 12–13 (Scopus)

34. **Іваній І. В.** Розвиток у професійній фізкультурній освіті акме-культурологічного потенціалу майбутнього фахівця. *Science and Education a New Dimension*. 2018. Vol.VI (67), No.63. P.34-38.

35. **Іваній І. В.** Про філософські та соціологічні засади педагогічного фізкультурно-спортивного процесу. *Science and Education a New Dimension*, 2018. Vol.VI (68), No.164. P.19-23.

36. **Ivanii I.**, Ivanii O., Kharchenko T. Three subject Didactics in Professional-Pedagogical Training of Future Lawycerson the Basis of Acmeclturological Approach. *The Asian International Journal of Life Science*, 2019. Vol. 21(2). P. 479-791. (Scopus)

37. **Ivanii I.**, Ivanii O., Mikhailychenko O., Ponomarenko T., Shapovalova O. Innovative technologies in the teaching of historical, social and human sciences. *Revista Universidad y Sociedad*. Cuba, 2020. Vol.12(5). P. 290-294. (Scopus, Web of Science)

38. **Ivanii Igor V.**, Vertel Anton V., Zlenko Nataliia M. , Butenko Vita G., Biler Oksana S. Competence and Professional Skills in Training Future Specialists in the Field of Physical Education and Sports. *Propositos y Representaciones*, 2020. Vol.8 (SPE2), e690. Doi: <http://dx.doi.org/10.20511/pyr2020.v8nSPE2.690> (Web of Science).

39. **Ivanii O.**, **Ivanii I.** Higher professional physical education in the context of acmeclturological paradigm ideas. *Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools*. Canada, 2020. Vol.38. No2. P.93-98.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

40. **Іваній І. В.** Проектування компетентнісно-орієнтованого підходу до професійної підготовки вчителя фізичної культури. *Глухівські наукові читання: зб. наук. пр. III Міжнародної наукової конференції (Глухів, 15-17 листопада 2013 р.)*. Глухів: Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка, 2013. С.124-126.

41. **Іваній І. В.** Структура фізичної культури особистості фахівця фізичного виховання та спорту із позицій компетентнісного підходу. *Проблеми модернізації змісту і організації освіти на засадах компетентнісного підходу: матер. Міжнар. наук.-метод. конф. (Харків, 27-28 листопада 2014 р.)*. Харків: ХНАДУ, 2014. С.42-46.

42. **Іваній І. В.** Методичні аспекти підготовки фахівців фізичного виховання та спорту за принципами ЄКТС. *Сучасні проблеми фізичного виховання та спорту різних груп населення: матер. XV міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених (Суми, 23-24 квітня 2015 р.)*. Суми: Вид-во СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2015. С. 210-214.

43. **Іваній І. В.** Організаційно-педагогічні умови формування інноваційної культури майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту. *Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін*: матер. III Міжнар. наук.-практ. конфер. (Суми, 06-07 квітня 2016 р.). Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2016. С.139-141.

44. **Іваній І.В.** Ідеї олімпізму у базових смислах професійно-педагогічної культури фахівця. *Професійна культура фахівця: сутність, реалії, перспективи*: зб. матер. II Міжнар. наук.-практ. конфер. (Суми, 23-24 листопада 2016 р.). Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2016. С. 86-90.

45. **Іваній І. В.** Організаційно-методична система формування професійно-педагогічної культури студентів фізкультурних спеціальностей. *Сучасні проблеми фізичного виховання та спорту різних груп населення*: матер. XVI міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених (Суми, 18-19 травня 2017 р.). Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2017. С. 67-73.

46. **Іваній І. В.** Моніторинг професійної придатності до діяльності майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту. *Сучасні проблеми фізичного виховання та спорту різних груп населення*: матер. XVII Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених (Суми, 17-18 травня 2018 р.). Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2018. С. 201-206.

47. **Іваній І. В.** Акме-культурологічний вимір професійної фізкультурної освіти (теоретико-методологічний аспект). *Сучасні інновації у сфері педагогіки та психології*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 30 листопада – 1 грудня 2018 р.). Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, 2018. С. 56-59.

48. **Іваній І.В.** Професійно-педагогічна підготовка фахівців фізичного виховання та спорту у США. *Сучасні проблеми фізичного виховання та спорту різних груп населення*: матер. XVI міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених (Суми, 23-24 травня 2019 р.). Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2019. С. 186-190.

49. **Іваній І.В.** Про акме-культурологічний підхід у професійній підготовці фахівця. *Економіка, управління, освіта і наука: трансфер теорії і практики в умовах цифрової глобалізації* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Мелітополь, 14-15 січня 2020 р.). Мелітополь, 2020. С. 146.

50. **Іваній І.В.** Про використання ІТ для формування професійно-педагогічної культури фахівця з ФКіС. *Діджиталізація в Україні: інновації в освіті, науці, бізнесі*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Бердянськ, 16-18 вересня 2019 р.). Бердянськ, 2019. С. 134-135.

Навчально-методичні посібники і рекомендації:

51. **Іваній І. В.** *Фізична культура особистості фахівця фізичного виховання та спорту*: навч.-метод. посіб. Суми: Університетська книга, 2014. 128 с.

52. **Іваній І. В.** *Основи професійно-педагогічної культури фахівця фізичного виховання та спорту*: навч.-метод. посіб. Суми: ФОП Цьома С.П., 2017. 156 с.

53. **Іваній І. В.** *Моніторинг та самооцінка якості професійно-педагогічної підготовки студентів фізкультурно-спортивних спеціальностей*: навч.-метод. посіб. Суми: ФОП Цьома С.П., 2017. 142 с.

54. **Іваній І.В., Гончаренко В.І., Кудренко А.І.** *Олімпійський спорт*: навч. посібник. Суми Вид-во СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2014. 364 с.

55. **Іваній І.В., Сергієнко В.М.** *Психологія фізичного виховання та спорту*: навч.-метод. посібник. Суми Вид-во ФОП Цьома С.П., 2016. 204 с.

56. **Іваній І.В.** *Історія фізкультурно-спортивного руху*: навч.-метод. посібник. Суми Вид-во ФОП Цьома С.П., 2018. 128 с.

57. **Іваній І. В.** *Здоров'язбережувальна компетентність фахівця фізичного виховання та спорту*: метод. реком. Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2015. 44 с.

58. **Іваній І. В.** *Комунікативна компетентність фахівця фізичного виховання та спорту*: метод. реком. Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2015. 42 с.
59. **Іваній І. В.** *Соціокультурна компетентність фахівця фізичного виховання та спорту*: метод. реком. Суми: СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2016. 40 с.
60. **Іваній І., Іваній О.** *Розвиток професійної самосвідомості майбутнього фахівця фізвиховання*: метод. реком. Reau Bassin: Lambert Academic Publinsing RU, 2017. 44 с.
61. **Іваній І. В.** *Основи професійно-педагогічної культури фахівців фізичного виховання та спорту*: робоча навч. програма для спеціальностей 014 «Фізичне виховання», 017 «Фізична культура і спорт», галузь знань: 01 «Освіта». Суми: ФОП Цьома С.П., 2017. 44 с.

Апробація результатів дослідження. Основні положення й результати дослідження оприлюднювалися на науково-практичних конференціях:

міжнародних – «Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві» (м. Луцьк, 2013 р.), «Глухівські наукові читання» (м. Глухів, 2013 р.), «Медико-біологічні та педагогічні основи фізичного виховання і спорту» (м. Луцьк, 2013), «Проблеми модернізації змісту і організації освіти на засадах компетентнісного підходу» (м. Харків, 2014 р.), «Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний та національний виміри змін» (м. Суми, 2016 р.), «Професійна культура фахівця: сутність, реалії, перспективи» (м. Суми, 2016 р.), «Сучасні технології формування особистості фахівця з фізичного виховання, спорту та здоров'я людини» (м. Чернігів, 2016-2018 рр.), «Theoretical and Practical Mechanisms of Development of Legal Science at the Beginning of the Third Millennium» (Tbilisi, 2018), «Сучасні інновації у сфері педагогіки та психології» (м. Київ, 2018 р.), «Society for Cultural and Scientific Progress in Central and Eastern Europe» (Budapest, 2018), «Information and Innovation Technologies in the Life of Society» (Katowice, 2019), «Сучасні проблеми фізичного виховання і спорту різних груп населення» (м. Суми, 2013-2020 рр.);

міжвузівських – на щорічних звітних наукових конференціях професорсько-викладацького складу Навчально-наукового інституту фізичної культури Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка (м. Суми, 2012-2020 рр.).

Основні результати дослідження обговорювалися й отримали позитивну оцінку на засіданнях кафедри теорії і методики фізичної культури Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (2017-2020 рр.)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені А. С. МАКАРЕНКА

вул. Роменська, 87, м. Суми, 40002. факс (0542) 22-15-17, тел. (0542) 68-59-02
E-mail: rector@sspu.edu.ua Код ЄДРПОУ 02125510

29.04.2020 № 1214/1 На № _____ від _____

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
ІВАНІЯ ІГОРЯ ВОЛОДИМИРОВИЧА
«Акме-культурологічні засади професійно-педагогічної підготовки
майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту»
(13.00.04 – теорія і методика професійної освіти)**

Протягом 2016-2020 навчальних років на базі Навчально-наукового інституту фізичної культури Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка здійснювалося впровадження результатів дисертаційного дослідження Іванія Ігоря Володимировича через організацію педагогічного експерименту, до якого були залучені майбутні фахівці ФКіС.

Експертній оцінці піддано розроблений автором роботи навчально-методичний супровід професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту: навчальні посібники: «Фізична культура особистості фахівця фізичної культури і спорту», «Основи професійно-педагогічної культури фахівця фізичної культури і спорту», «Моніторинг та самооцінка якості професійно-педагогічної підготовки студентів фізкультурних спеціальностей»; методичні рекомендації: «Здоров'язберезувальна компетентність фахівця фізичної культури і спорту», «Комунікативна компетентність фахівця фізичної культури і спорту», «Соціокультурна компетентність фахівця фізичної культури і спорту», «Розвиток професійної самосвідомості майбутнього фахівця фізичного виховання»; навчально-методичні комплекси на друкованих та електронних носіях з дисциплін: «Фізична культура особистості фахівця фізичної культури і спорту», «Основи професійно-педагогічної культури фахівця фізичної культури і спорту».

За результатами експертизи підтверджено ефективність розроблених навчально-методичних матеріалів.

Результати дослідження можуть бути використані при розробці освітньо-професійних програм підготовки фахівців фізичної культури і спорту, про що зазначено на засіданні кафедри теорії та методики фізичної культури (протокол №12 від 28.04.2020 р.).

Ректор

Ю.О. Лянной

**СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ****SUMY STATE
UNIVERSITY**

вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007
тел. (0542) 64-04-99, тел/факс (0542) 33-40-58
e-mail: kanc@sumdu.edu.ua
сайт: sumdu.edu.ua
код згідно з ЄДРПОУ 05408289

2, Rymsky-Korsakov st., Sumy, 40007, Ukraine,
tel.+38 (0542) 64-04-99, tel/fax +38 (0542) 33-40-58
e-mail: kanc@sumdu.edu.ua
WEB: sumdu.edu.ua
USREOU code 05408289

від 14.01.2021 р. № 01/04-06/0122 На № _____ від _____ 20__ р.

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження доцента Іванія І.В. на тему «Акме-культурологічні засади професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту», поданого на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

У період з 2016 року по 2019 рік в навчальний процес підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту, яка здійснювалася на кафедрі фізичного виховання і спорту Сумського державного університету, впроваджувалися результати наукового дослідження І.В. Іванія, кандидата педагогічних наук, доцента кафедри теорії і методики фізичної культури Навчально-наукового інституту фізичної культури Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Професійно-педагогічна підготовка майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту на акме-культурологічних засадах розглядається Іванієм І. В. з точки зору її орієнтації на загальну стратегію реформ і переходу на нові концептуальні основи підготовки кадрів галузі фізичної культури і спорту, які пов'язані з її акме-культурологічною сутністю.

Для встановлення сучасного стану професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту на акме-культурологічних засадах автором було проведено анкетування студентів.

Матеріали навчально-методичного посібника автора «Фізична культура особистості фахівця фізичного виховання та спорту» застосовувалися бакалаврами з фізичного виховання та спорту у процесі самостійної роботи. У професійно-педагогічній підготовці магістрів фізичної культури та спорту застосовувалася інформація з навчально-методичного посібника автора «Основи професійно-педагогічної культури фахівця фізичного виховання та спорту», в якому розглянуто професійно-педагогічну культуру як феномен соціокультурного розвитку особистості майбутнього фахівця, проаналізовано професійну компетентність, професіоналізм, професійну майстерність та імідж фахівця як явища його професійно-педагогічної культури.

Зазначені матеріали сприяли напрацюванню якісно нових підходів до вирішення проблеми професійно-педагогічної підготовки нової генерації майбутніх фахівців фізичної культури та спорту. Одержані результати дозволяють зробити висновок про доцільність подальшого впровадження акме-культурологічних засад професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту в діяльність закладів вищої фізкультурної освіти з метою підвищення ефективності майбутніх фахівців в умовах сучасної (акме-культурологічної) парадигми вищої фізкультурно-спортивної освіти.

Проректор з науково-педагогічної роботи

О.В. Брижаний

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка

Вул. Києво-Московська, 24, м. Глухів, Сумська обл., 41400, тел.: (05444) 2-34-27, факс: (05444) 2-34-74
E-mail: gdpu@sm.ukrtel.net, gnpuoffice@gmail.com, код ЄДРПОУ 02125527

Від 02.02.2021 № 260

На № _____ від _____ **ДОВІДКА**
про впровадження результатів дисертаційного дослідження
доцента Іванія Ігоря Володимировича на тему «Акме-культурологічні засади професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту», поданого на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Упровадження результатів дисертаційного дослідження І. В. Іванія здійснювалось впродовж 2017-2019 навчальних років на базі факультету початкової освіти Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Матеріали дослідження використовувались під час проведення лекційних та семінарських занять викладачами кафедри теорії і методики фізичного виховання, а також при підготовці курсових, дипломних та магістерських робіт студентами – майбутніми учителями фізичної культури. Реалізовано педагогічні умови професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичної культури на акме-культурологічних засадах, використано матеріали курсів за вибором студентів – «Фізична культура особистості фахівця фізичного виховання та спорту», «Основи професійно-педагогічної культури фахівця фізичного виховання та спорту», що дало змогу :

- розширити інформаційний простір студентів щодо акме-культурологічного виміру вищої фізкультурної освіти, сформувати мотивацію та ціннісні орієнтації майбутньої професійно-педагогічної діяльності та розуміння важливості професійно-педагогічної культури у фаховій підготовці;
- наповнити освітні компоненти акме-культурологічним змістом, спрямованим на підвищення якості професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів фізичної культури на основі формування їхньої професійно-педагогічної культури;
- розкрити модель процесу професійно-педагогічної підготовки фахівця фізичної культури на акме-культурологічних засадах;
- досягти позитивної динаміки підвищення якості професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту та розширити їх професійно-педагогічну компетентність;
- надати уявлення студентам щодо професіоналізму, професійної майстерності та іміджу майбутнього фахівця фізичної культури як явищ професійно-педагогічної культури фахівця фізичного виховання.

Вказане засвідчує ефективність запропонованих автором матеріалів.

Матеріали дослідження можуть бути використані в роботі вчителів фізичної культури, в системі підвищення кваліфікації та бути рекомендовані до використання у закладах вищої освіти фізкультурного профілю.

Ректор

Олександр КУРОК

Від 08.06.2021 № 24/21

На № _____ від _____

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Іванія Ігоря Володимировича на тему «Акме-культурологічні засади
професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців фізичної
культури та спорту», поданого на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і
методика професійної освіти**

Засвідчуємо, що впродовж 2018-2020 років у Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка впроваджувалися розроблені Ігорем Володимировичем Іванієм основні положення докторської дисертації, які пов'язані з акме-культурологічними засадами професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту.

Застосування інформації з навчально-методичних посібників: 1) Іваній І. В. «Фізична культура особистості фахівця фізичного виховання та спорту», Суми: ТОВ «ВТД Університетська книга», 2014. – 128 с.; 2) Іваній І. В. «Основи професійно-педагогічної культури фахівця фізичного виховання та спорту», Суми: ФОП Цьома С. П., 2017. – 156 с.; 3) Іваній І. В. «Моніторинг та самооцінка якості професійно-педагогічної підготовки студентів фізкультурно-спортивних спеціальностей», Суми: ФОП Цьома С. П., 2017. – 142 с. сприяло оволодінню студентами базовими знаннями щодо рівня професійно-педагогічної підготовки на акме-культурологічних засадах, особливостей виявлення й аналізу їхньої професійно-педагогічної придатності до подальшої практичної діяльності.

Вказані навчальні видання отримали високу оцінку у викладачів кафедр теорії і методики фізичного виховання і кафедри фізичної реабілітації та методико-біологічних основ фізичного виховання Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка і продовжують успішно використовуватися у навчально-виховному процесі підготовки відповідних фахівців.

Студенти виявили інтерес до напрацювань І. В. Іванія щодо підвищення рівня професіоналізму, професійної майстерності та власного професійного іміджу як явищ професійно-педагогічної культури фахівця. Поза увагою

студентів не залишилися конкретні методики моніторингу та самооцінки результатів власної професійно-педагогічної підготовки та їх використання у процесі проведення фахових практик і проведення студентських наукових досліджень. Результати впровадження основних навчальних і наукових праць доцента І. В. Іванія сприяли розвитку фізкультурно-спортивного світогляду студентів, соціокультурного розвитку особистості майбутнього фахівця та їх підготовки до майбутньої професійно-педагогічної діяльності.

Результати впровадження обговорені та схвалені на засіданні кафедри теорії і методики фізичного виховання (протокол № 7 від 31.05.2021) та кафедри фізичної реабілітації та методико-біологічних основ фізичного виховання (протокол № 7 від 31.05.2021) Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Проректор з наукової роботи

С. П. Миронова

Міністерство освіти і науки

Ministry of education and science

України

Ukraine

ПРИДНІПРОВСЬКА
ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

PRYDNIPROVSK
STATE ACADEMY OF
PHYSICAL CULTURE AND SPORT

49094, м. Дніпро
вул. Набережна Перемоги, 10
Тел./факс (056) 731-96-89
ел. пошта: admin_infiz@ukr.net

10, Naberezhna Peremohy Str.,
Dnipro 49094, Ukraine
Tel./fax (056) 731-96-89
e-mail: admin_infiz@ukr.net

від 15.09.21 р. № 01-09/17/1
на № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Іванія Ігоря Володимировича на тему «Акме-культурологічні засади
професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та
спорту», поданого на здобуття наукового ступеня
доктора педагогічних наук за спеціальністю
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Матеріали дисертаційного дослідження доцента І. В. Іванія на тему «Акме-культурологічні засади професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту» впроваджувалися у навчально-виховний процес Придніпровської державної академії фізичної культури і спорту впродовж 2018-2020 навчальних років.

Для встановлення сучасного стану професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту Ігор Володимирович Іваній провів анкетування студентів факультетів «Олімпійського та професійного спорту» та «Фізичного виховання».

Матеріали навчально-методичного посібника «Основи професійно-педагогічної культури фахівця фізичного виховання та спорту», в яких розглядаються основні базові поняття, мета, завдання, принципи, засоби формування професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту на акме-культурологічних засадах тощо, були успішно впроваджені у процесі викладання циклу дисциплін професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту на рівні магістратури.

Результати дослідження дають підстави вказати, що розроблена та науково обґрунтована модель професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту на акме-культурологічних засадах має практичну значущість та сприяє підвищенню якості професійно-педагогічної підготовки відповідних фахівців у закладах вищої фізкультурної освіти.

Ректор академії
доктор педагогічних наук

Віктор САВЧЕНКО

Державний заклад
«ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»

Проректор з наукової роботи _____

«02»

Затверджую
Г. В. Музиченко
2020 р.

ДОВІДКА

Про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Іванія Ігоря Володимировича з теми: «Акме-культурологічні засади професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту»
зі спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

Результати дисертаційного дослідження Іванія І. В. за темою: «Акме-культурологічні засади професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту» були апробовані й впроваджені в освітній процес Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

Для встановлення сучасного стану професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту в її акме-культурологічному вимірі Іваній І. В. впродовж 2019-2020 н.р., провів анкетування здобувачів першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів вищої освіти спеціальності 017 Фізична культура і спорт навчально-наукового інституту фізичної культури, спорту та реабілітації Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Матеріали дослідження використовувались при підготовці і викладанні навчальних дисциплін на бакалаврському рівні підготовки: «Історія України», «Історія української культури», «Педагогіка», «Психологія», «Вступ до спеціальності та історія фізичної культури», «Теорія і методика викладання спортивних ігор» та шляхом впровадження елементів авторського курсу «Фізична культура особистості фахівця фізичного виховання та спорту», які були збагачені навчальним матеріалом акме-культурологічної спрямованості. На магістерському рівні підготовки: «Педагогіка вищої освіти», «Методики фізичного виховання у закладах вищої освіти», «Методики з обраного виду спорту», а також впроваджено авторський міждисциплінарний комплекс «Основи професійно-педагогічної культури фахівця фізичного виховання та спорту», зміст якого інтегрує акме-культурологічні знання гуманітарного і природничо-наукового складників та їх еволюцію в єдину професійно-педагогічну культуру.

Практичне застосування результатів досліджень свідчить, що наукові напрацювання Іванія І. В., які відображені в науковій роботі, запропонована автором методика професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту на акме-культурологічних засадах, сприяли позитивній динаміці підвищення якості професійно-педагогічної підготовки студентів, формуванню у них професійно-педагогічної культури.

Директор навчально-наукового
інституту фізичної культури,
спорту і реабілітації,
Університету Ушинського,
доктор педагогічних наук, професор

П. Б. Джуринський

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

просп. Волі, 13, м. Луцьк, 43025, тел. (0332) 24-10-07, (0332) 72-01-23
e-mail: post@vnu.edu.ua, web: http://www.vnu.edu.ua, код ЄДРПОУ 02125102

10.02.2021 № 03-28/01/399 Г

на № _____ від _____

Г

Г

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження Іванія Ігоря Володимировича на тему «Акме-культурологічні засади професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту», поданого на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Основні положення дисертаційного дослідження Ігоря Володимировича Іванія впроваджувалися протягом 2018-2020 років на факультеті фізичної культури, спорту та здоров'я Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Проведене дисертантом анкетування студентів факультету фізичної культури, спорту та здоров'я Волинського національного університету імені Лесі Українки було спрямоване на виявлення сучасного стану професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту в її акме-культурологічному вимірі.

Результатом дослідження І. В. Іванія стало авторське тлумачення понять «акме-культурологічний (інтегративний) підхід до професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту», «професійно-педагогічна підготовка майбутніх фахівців фізичної культури та спорту», уточнення змісту основних понять, а саме: «майбутні фахівці фізичної культури та спорту», «професійно-педагогічна придатність майбутнього фахівця фізичної культури та спорту», «акме-культурологічний потенціал майбутнього фахівця фізичної культури та спорту», «професійно-педагогічна культура майбутнього фахівця фізичної культури та спорту», «майбутній фахівець фізичної культури та спорту як суб'єкт професійно-педагогічної культури», які характеризують

акме-культурологічні засади професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту, що дозволило студентам розширити, поглибити і зміцнити набуті знання у галузі фізичної культури і спорту.

Впровадження у навчально-виховний процес професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців авторських навчальних посібників «Фізична культура особистості фахівця фізичного виховання та спорту» (на рівні бакалаврату) та «Основи професійно-педагогічної культури фахівця фізичного виховання та спорту» (на магістерському рівні) дозволило студентам: опанувати основами використання педагогічної акмеології і культурології у фізичному вихованні та спорті; розглянути професійно-педагогічну культуру як феномен соціокультурного розвитку особистості фахівця; ознайомитися зі структурними й функціональними складовими професійно-педагогічної культури фахівця; проаналізувати професійно-педагогічну компетентність, професіоналізм, професійну майстерність та імідж як явища професійно-педагогічної культури фахівця; опанувати підходами щодо виявлення та покращення власної професійно-педагогічної придатності фахівця до майбутньої професійної діяльності.

Отримані результати дослідження можна рекомендувати для подальшого впровадження у навчально-виховний процес вищих закладів освіти України з метою підвищення якості професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту.

Анатолій ЦЬОСЬ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

вул. Шмідта, 4, м. Бердянськ, Запорізька обл. 71100
E-mail: rector@bdpu.org.ua; http://bdpu.org

Тел. +38(06153) 3-62-44, факс +38(06153) 4-74-68
Код згідно з ЄДРПОУ 02125220

19.02.2021 № 57-16/144

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Іванія Ігоря Володимировича на тему «Акме-культурологічні засади професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту», поданого на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Видана довідка засвідчує факт впровадження результатів педагогічного експерименту в освітній процес студентів факультету фізичної культури, спорту та здоров'я людини Бердянського державного педагогічного університету упродовж 2018-2020 рр.

Матеріали дослідження використовувались під час проведення лекційних та практичних занять викладачами кафедри теорії та методики фізичного виховання, що дало змогу сприяти:

- формуванню акме-культурологічного інформаційного простору здобувачів вищої освіти, набуття знань про мотиваційно-ціннісні орієнтації майбутньої професії, важливість професійно-педагогічної культури у фаховій підготовці, що надає можливість ознайомити студентів з вимогами до майбутньої професійно-педагогічної діяльності;

- розкрити систему моделювання процесу професійно-педагогічної підготовки майбутнього фахівця на основі формування його професійно-педагогічної культури як більш високого рівня фізичної, духовної, моральної, естетичної підготовки та формування професійно-педагогічної компетентності фахівця;

- визначити етапи та критерії формування професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців з фізичного виховання на бакалаврському та магістерському рівнях професійно-педагогічної підготовки студентів.

Корисним для студентів і викладачів стали навчально-методичні посібники, підготовлені І. В. Іванієм, як-то «Фізична культура особистості фахівця фізичного виховання та спорту», «Основи професійно-педагогічної культури фахівця фізичного виховання та спорту», в яких висвітлено теоретико-методологічні, змістові, структурні та функціональні складові професійно-педагогічної культури фахівця, проаналізовано професійну компетентність, професіоналізм, професійну майстерність та імідж фахівця як явища його професійно-педагогічної культури.

Результати обговорені й рекомендовані до використання на засіданні кафедри теорії та методики фізичного виховання (протокол № 8 від 17 лютого 2021р.).

Ректор

Завідувач кафедри

Ігор БОГДАНОВ

Наталія САМСУТІНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка

вул. Гетьмана Полуботка, 53, м. Чернігів, 14013, Тел. 3-36-10
E-mail chnpu @ chnpu.edu.ua Код ЄДРПОУ 02125674

18.11.2020 № 43

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
доцента Іванія Ігоря Володимировича на тему «Акме-культурологічні засади
професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та
спорту», поданого на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

У період з 2018 по 2020 роки у Національному університеті «Чернігівський
колегіум» імені Т.Г. Шевченка впроваджувалися результати дисертаційного
дослідження І.В. Іванія, доцента кафедри теорії і методики фізичної культури
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, щодо
акме-культурологічних засад професійно-педагогічної підготовки майбутніх
фахівців фізичної культури та спорту.

Для встановлення сучасного стану професійно-педагогічної підготовки
майбутніх фахівців фізичної культури та спорту в акме-культурологічному вимірі
І.В. Іваній провів анкетування студентів факультету фізичного виховання
Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

У результаті дослідження було підтверджено необхідність модернізації
професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та
спорту, яка повинна орієнтуватися на загальну стратегію реформ і потребує
переходу на нові концептуальні основи підготовки фізкультурно-спортивних
кадрів, які пов'язані з її акме-культурологічною сутністю.

Формування професійно-педагогічної культури майбутніх фахівців фізичної
культури та спорту на акме-культурологічних засадах розглядається І.В. Іванієм як

процес, який спрямований на оволодіння майбутнім фахівцем професійно-педагогічною компетентністю, основами професіоналізму, професійної майстерності та професійного іміджу фахівця, як явищ його професійно-педагогічної культури, та дозволяє досягти важливих якостей та творчої індивідуальності ефективно здійснювати фізкультурно-спортивну діяльність з різними групами населення.

З метою підвищення якості професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту, який здійснювався на відповідних кафедрах факультету фізичного виховання Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, застосовувалися навчально-методичні посібники: «Фізична культура особистості фахівця фізичного виховання та спорту», «Основи професійно-педагогічної культури фахівця фізичного виховання та спорту», «Моніторинг та самооцінка якості професійно-педагогічної підготовки студентів фізкультурно-спортивних спеціальностей»; методичні рекомендації: «Здоров'язбережувальна компетентність фахівця фізичного виховання та спорту», «Комунікативна компетентність фахівця фізичного виховання та спорту», «Соціокультурна компетентність фахівця фізичного виховання та спорту», «Розвиток професійної самосвідомості майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту», розроблені І.В. Іванієм.

Дослідно-експериментальна робота дозволила І.В. Іванію виявити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність системи професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та спорту на акме-культурологічних засадах.

Одержані позитивні результати свідчать про доцільність і більш широке впровадження теоретичних і практичних доробок І.В. Іванія в діяльність закладів вищої освіти фізкультурно-спортивного профілю.

Ректор,
доктор педагогічних
наук, професор, дійсний член
Академії НАПН України

М.О.Носко